

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Dette er en digital utgave av en bok som i generasjoner har vært oppbevart i bibliotekshyller før den omhyggelig ble skannet av Google som del av et prosjekt for å gjøre verdens bøker tilgjengelige på nettet.

Den har levd så lenge at opphavretten er utløpt, og boken kan legges ut på offentlig domene. En offentlig domene-bok er en bok som aldri har vært underlagt opphavsrett eller hvis juridiske opphavsrettigheter har utløpt. Det kan variere fra land til land om en bok finnes på det offentlige domenet. Offentlig domene-bøker er vår port til fortiden, med et vell av historie, kultur og kunnskap som ofte er vanskelig å finne fram til.

Merker, notater og andre anmerkninger i marginen som finnes i det originale eksemplaret, vises også i denne filen - en påminnelse om bokens lange ferd fra utgiver til bibliotek, og til den ender hos deg.

Retningslinjer for bruk

Google er stolt over å kunne digitalisere offentlig domene-materiale sammen med biblioteker, og gjøre det bredt tilgjengelig. Offentlig domene-bøker tilhører offentligheten, og vi er simpelthen deres "oppsynsmenn". Dette arbeidet er imidlertid kostbart, så for å kunne opprettholde denne tjenesten, har vi tatt noen forholdsregler for å hindre misbruk av kommersielle aktører, inkludert innføring av tekniske restriksjoner på automatiske søk.

Vi ber deg også om følgende:

- **Bruk bare filene til ikke-kommersielle formål**
Google Book Search er designet for bruk av enkeltpersoner, og vi ber deg om å bruke disse filene til personlige, ikke-kommersielle formål.
- **Ikke bruk automatiske søk**
Ikke send automatiske søk av noe slag til Googles system. Ta kontakt med oss hvis du driver forskning innen maskinoversettelse, optisk tegngjenkjenning eller andre områder der tilgang til store mengder tekst kan være nyttig. Vi er positive til bruk av offentlig domene-materiale til slike formål, og kan være til hjelp.
- **Behold henvisning**
Google-"vanmerket" som du finner i hver fil, er viktig for å informere brukere om dette prosjektet og hjelpe dem med å finne også annet materiale via Google Book Search. Vennligst ikke fjern.
- **Hold deg innenfor loven**
Uansett hvordan du bruker materialet, husk at du er ansvarlig for at du opptrer innenfor loven. Du kan ikke trekke den slutningen at vår vurdering av en bok som tilhørende det offentlige domene for brukere i USA, impliserer at boken også er offentlig tilgjengelig for brukere i andre land. Det varierer fra land til land om boken fremdeles er underlagt opphavsrett, og vi kan ikke gi veiledning knyttet til om en bestemt anvendelse av en bestemt bok, er tillatt. Trekk derfor ikke den slutningen at en bok som dukker opp på Google Book Search kan brukes på hvilken som helst måte, hvor som helst i verden. Erstatningsansvaret ved brudd på opphavsrettigheter kan bli ganske stort.

Om Google Book Search

Googles mål er å organisere informasjonen i verden og gjøre den universelt tilgjengelig og utnyttbar. Google Book Search hjelper leserne med å oppdage verdens bøker samtidig som vi hjelper forfattere og utgivere med å nå frem til nytt publikum. Du kan søke gjennom hele teksten i denne boken på <http://books.google.com/>

the 1990s, the number of people in the UK who are employed in the public sector has increased from 10.5 million to 12.5 million, and the number of people in the public sector who are employed in health care has increased from 2.5 million to 3.5 million (Department of Health 1999).

There are a number of reasons for this increase. One of the main reasons is the increasing demand for health care services. The population of the UK is ageing, and this is leading to an increase in the number of people who are frail and need care. In addition, there is an increasing demand for health care services from people who are living longer lives and who are more likely to have chronic conditions.

Another reason for the increase in the number of people employed in the public sector is the increasing demand for health care services from people who are living longer lives and who are more likely to have chronic conditions. This is leading to an increase in the number of people who are frail and need care. In addition, there is an increasing demand for health care services from people who are living longer lives and who are more likely to have chronic conditions.

There are a number of reasons for this increase. One of the main reasons is the increasing demand for health care services. The population of the UK is ageing, and this is leading to an increase in the number of people who are frail and need care. In addition, there is an increasing demand for health care services from people who are living longer lives and who are more likely to have chronic conditions.

Another reason for the increase in the number of people employed in the public sector is the increasing demand for health care services from people who are living longer lives and who are more likely to have chronic conditions. This is leading to an increase in the number of people who are frail and need care. In addition, there is an increasing demand for health care services from people who are living longer lives and who are more likely to have chronic conditions.

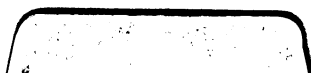
There are a number of reasons for this increase. One of the main reasons is the increasing demand for health care services. The population of the UK is ageing, and this is leading to an increase in the number of people who are frail and need care. In addition, there is an increasing demand for health care services from people who are living longer lives and who are more likely to have chronic conditions.

Another reason for the increase in the number of people employed in the public sector is the increasing demand for health care services from people who are living longer lives and who are more likely to have chronic conditions. This is leading to an increase in the number of people who are frail and need care. In addition, there is an increasing demand for health care services from people who are living longer lives and who are more likely to have chronic conditions.

There are a number of reasons for this increase. One of the main reasons is the increasing demand for health care services. The population of the UK is ageing, and this is leading to an increase in the number of people who are frail and need care. In addition, there is an increasing demand for health care services from people who are living longer lives and who are more likely to have chronic conditions.

Vol. 1000

Vol. Second

En gravering af

H. Heijer.

Norges Historie

af

N. Kenfer.

Første Bind.

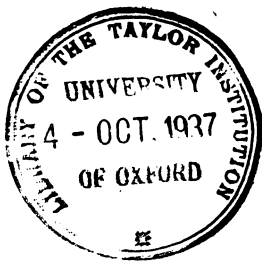
Med Forfatterens Portræt og et Kart over Norge i Middelalderen.

Udgivet af Selskabet for Folkeoplysningens Fremme.

Kristiania.

P. L. Mallings Bogtrykkeri.

—
1866.

Udgiverens Forord.

Det Arbejde, som her fremtræder under Titel af **Norges Historie af N. Keyser**, er det Haandskrift, som den afdøde Forfatter udarbejdede til de Forelæsninger over Fædrelandets Historie, hvormed han i Aaret 1828 begyndte sin Virksomhed som Universitetslærer, og som han senere flere Gange gjentog. Da han sidste Gang foredrog disse Forelæsninger fuldstændigt, fortsatte han Fremstillingen til Kong Olaf Haakonsøns Død (1387); men det Haandskrift, som forefandtes efter hans Død, standser allerede ved 1340.

Den første Del af dette Haandskrift er ikke bleven væsentlig forandret af Forfatteren, siden han første Gang holdt disse Forelæsninger (1828—1832). Af de Stykker, som dette Bind indeholder, er kun Indledningen (S. 1—64) fuldstændig omarbejdet, dog allerede temmelig tidlig, for mindst 20 Aar siden. Af det første Lidsrum (Sagnhistorien) fandtes ved Siden af den her udgivne Bearbejdelse en anden nyere og meget kortere, paa nogle faa Blade, som Forfatteren benyttede de sidste Gange, han foredrog Norges Historie, og hvortil han havde knyttet en temmelig udførlig Fremstilling af de *nordgermaniske Folks Vikingetog* udenfor Norden, som i den

første Bearbejdelse vare forbigaaede. Ellers er kun hist og her Stoffets Ordning noget forandret og enkelte Tillæg og Rettelser tilføiede. Saaledes har Olaf Tryggvessøns Historie først ved en senere Overarbejdelse faaet den Ordning, hvori den nu fremtræder, og hvorved de Stykker, som vedkomme Island, Færøerne og Grønland, ere samlede til en sammenhængende Fremstilling; oprindelig havde Forfatteren indordnet disse i Norges Historie efter de Aar, hvortil de hørte.

Forfatteren tænkte i de sidste Aar af sit Liv, efter Opfordring af det Selskab, som nu besørger Skriftets Trykning, paa at udgive dette Haandskrift, og han vilde da uden tvivl have foretaget en gennemgribende Omarbejdelse. Dertil levedes ham ikke Tid og Kræfter; han har kun naaet at overarbejde nogle faa Afsnit, det andet og tredie af Indledningens („Nordmændenes Herkomst, Folkeslægtskab og Udbredelse over Norden“ og „Nordmændenes hedenske Religionsbegreber“) samt det om Vikingetogene; af dem har især det førstnævnte i mange Stykker faaet en ny Skikkelse.

Ved Udgivelsen har jeg saavidt muligt bestræbt mig for at give Skriftet i den Skikkelse, hvori det forelaa fra Forfatterens Haand, med alle de Forbedringer, det til forskjellige Tider har modtaget. For Sagnhistoriens Vedkommende har jeg dog troet at burde holde mig til den ældre, udførligere Bearbejdelse, ikke til den nyere, da Forfatteren i denne ikke fortæller Sagnene, men kun bestjæfter sig med at bestemme det historiske Udbytte, som kan udbrages af dem. Jeg har saaledes her lagt den ældre Bearbejdelse til Grund, men taget Indledningen af den nyere og, saavidt det lod sig gjøre, indflettet den i denne *givne Kritik af Sagnene* fra historisk Synspunkt; i en An-

mærkning (S. 76—78) har jeg desuden meddelt, hvad den nære Bearbejdelse indeholdt om et Par i den ældre forbigaaede Sagn. Endvidere har jeg medtaget Stykket om Vidingetogene udenfor Norden (S. 165—187), uagtet dette ikke saa ganske passede ind i den Plan, hvorefter det hele Lidsrum i den til Grund lagte Bearbejdelse var fremstillet. Rettelser fandtes nødvendige hist og her; men jeg har været meget varsom med at foretage saadanne og gjort mig det til Regel, ikke at rette, uden hvor jeg vidste, baade at Forfatteren selv vilde have rettet, og hvorledes han vilde have rettet, om han selv havde udgivet Værket. Forandringer, som kunde medføre Omarbejdelse, om end kun af et ganske lidet Stykke, har jeg saaledes ikke anseet mig berettiget til at gjøre.

Forfatteren har især i den første Halvdel af Værket i Haandskriftet tilføjet mange tilbøielige meget ubeførlige Anmærkninger. At han ved Udgivelsen vilde have ubeladt en stor Del af disse, er aabenbart; paa enkelte Steder har han ved senere Forandringer i Texten optaget det væsentlige af Anmærkningen, uden dog at udlette denne; paa andre Steder synes selve Anmærkningens Indhold at vise, at han ikke kunde have villet tage den med. Jeg har derfor her maattet gjøre et Udvalg efter bedste Skjøn, men har dog hellere villet tage for meget end for lidet med. De Anmærkninger, jeg selv har tilføjet, ere betegne med Mærket [].

Den klynig Læser maa saaledes stadig have for Øie, at Skriftets allerførste Del, saaledes som det nu foreligger trykt, maa betragtes som i det væsentlige affluttet fra Forfatterens Haand allerede for 20—30 Aar siden.

Citaterne ere overalt efterseede og rettede efter de nyeste

og nu mest brugelige Udgaver. Retfærdigheden har jeg forandret efter den Skrivebrug, Forfatteren selv fulgte i sine sidste Aar.

Det medfølgende Kart over Norge i Middelalderen er hovedsagelig bestemt til at anstueliggjøre Landets Hovedinddelinger i den Tid, Fremstillingen omfatter. Af Navne paa historisk mærkelige Steder, som omtales i Skriftet, ere de vigtigste anførte, forsaavidt der var Plads til dem paa Kartet. Til yderligere Oplysning har jeg tilføiet en kort Overfigt over Norges vigtigste og i historiske Skrifter hyppigst forekommende Inddelinger i Middelalderen (S. 571—579), udarbejdet hovedsagelig efter Munchs „Historisk-geographisk Beskrivelse over Kongeriget Norge i Middelalderen.“

Christiania i Juni 1866.

D. Nygø.

Indhold.

	Side
Inledning	1—64
1. Kilberne til Norges Historie	1
2. Nordmændenes Herkomst, Folkeslagtskab og Udbredelse over Norden	19
3. Nordmændenes hebenfse Religionsbegreber	53
Første Lidsrum. Sagnhistorien	65—195
Frodes Fred	68
Hjallingernes Strid	70
Bslund	71
Helge Hjørvarðsøn	74
Bslunger og Gjukunger. Bslungernes Oprindelse	77
Helge Hundingsbane	80
Sinfjötles og Sigmunds Død	81
Sigurd Fafnersbane	83
Sigurd Fafnersbanes Egteskab og Død	86
Gjukungernes Udryddelse	88
Gudrun's senere Skjebne	90
Bemerkninger ved Sagnene om Bslunger og Gjukunger	92
Fridthjof den frækne	100
Vikar	112
Hjørleif den kvindeskjære	121
Galf og hans Kjemper	123
Ynglingættens i Upsal	129
Leifrakongerne Helge og Rolf Krake	137
De sidste Ynglinger i Upsal	145
Joar Vidfadme, Braavallaflaget og Ragnar Lodbrok	148
Vikingetogene udenfor Norden	165

VIII

	Side
Ynglingerne i Norge	187
Sagnhistoriens Chronologi	190
Andet Lidsrum. Norges Historie 860—1035.	196—430
Halvdan Svarte	198
Harald Haarfager	203
Grik Blodøxe	230
Haakon den gode, Abalsteinsfostre	233
Harald Graafeld	250
Haakon Jarl	263
Olaf Tryggvesøn	294
Jarlerne Grik og Svein Haakonsønner	330
Olaf Haraldsøn den hellige	347
Svein Knutsøn	415
Tredie Lidsrum. Norges Historie 1035—1130.	431—570
Magnus Olafsøn den gode	431
Harald Sigurdsøn Haarbraabe	460
Magnus og Olaf Kyrre Haraldsønner	494
Magnus Olafsøn Barfob og Haakon Magnuvsøn	502
Gystein, Sigurd Jorsalafarer og Olaf, Magnus Barfobs Sønner	528

Indledning.

1. Kilderne til Norges Historie.

Blandt Kilderne til Norges eller rettere Nordmændenes Historie maa foruden skriftlige historiske Optegnelser ogsaa henregnes Sprog og Mindesmerker af Oldtidens Kunstfærdighed. De tvende sidstnævnte Klasser blive især af Bigtighed, hvor det gjælder at oplyse Folkets Oprindelse, Folkeslægtskab og ældste Vandringer, før dets Nedsættelse i de Egne, som nu danne dets Hjem, — dets Bevægelser i en Tidsalder, der ligger foran dets egentlige Historie, til hvilken Tidsalder dets egne historiske Optegnelser aldeles ikke naa, og i hvilken fremmede dannede Folkeskær i det høieste kun havde en dunkel Anelse om dets Tilværelse.

De skriftlige Optegnelser, der angaa Nordmændenes Historie, ere enten udenlandske eller indenlandske. De første skrive sig fra Folkeskær, med hvilke Nordmændene have staaet i større eller mindre Berørelse, og ere af stort Verd især for det Tidsrum, da Nordmændene selv stode paa et for lavt Dannelsesstrin til at kunne bearbejde sin Historie, medens de derimod ofte stødte sammen med og ikke sjælden endog kraftig indvirkede paa mere dannede Nationer, for hvem de saaledes fik historisk Betydning, og i hvis historiske Optegnelser de sølgelig maatte erholde

en Plads. Allerede hos græske og romerske Stribenter fra det første og andet Aarhundrede efter Kristus finder man Bink om vort Norden og dets Befolkning.¹⁾ Hyppigere og betydningsfuldere blive disse Bink hos de samme Nationers Historiekrivere fra den store Folkevandrings Tider, fra det 5te og 6te Aarhundrede.²⁾ Under denne store Omvæltning deelttes det vestlige romerske Rige mellem mange Folkfærd af tydsk Herkomst, og flere af disse tilegnede sig hastigen saa meget af den romerske Dannelselse, at ogsaa blandt dem Historiekrivere fremstode, der vel benyttede det romerske Sprog, men dog skrebe i sit Folks Aand og med stadigt Hensyn til dets nationale Folkesagn. For disse Historiekrivere maatte naturligviis Nordmændene og Nordens Lande være mindre fremmede end for de græske og romerske, deels paa Grund af det nære Folkeslagtskab mellem Nordmænd og Tydskere, deels paa Grund af den megen Berørelse, der i ældre Tider havde fundet Sted mellem begge Folkstam-

¹⁾ De for Nordens Historie vigtigste af disse Aarhundreders Forfattere ere Grækeren Strabo (død omkring 17 e. Chr.), Forfatter til en udsørlig geographisk og ethnographisk Beskrivelse af den da bekjendte Deel af Verden; Romeren Pomponius Mela (ved Midten af 1ste Aarh. e. Chr.), af hvem man har en kort Geographi; Romeren Plinius den ældre (død 79 e. Chr.), som i sin saakaldte Naturhistorie (historia naturalis) blandt mange andre Gjenstande ogsaa omhandler Geographien og især i 4de Bog taler adskilligt om Norden; Romeren Cornelius Tacitus (ved 100 e. Chr.), i hans forskjellige historiske Skrifter, og især i hans Germania, en kort, men indholdsrig Beskrivelse af Tydskland og dets Folk paa hans Tid; Grækeren Claudius Ptolemæus (ved Midten af andet Aarh. e. Chr.), som har efterladt et stort geographisk Verk.

²⁾ Historikerne Ammianus Marcellinus (fra Slutningen af 4de Aarh.) og Procopius (Midten af 6te Aarhundrede), af hvilke den første i den til vor Tid bevarede Deel af sit paa Latin skrevne Verk behandlede det romerske Riges Historie fra 353 til 378, den sidste paa Græsk fortalte Romernes Krige med Bandalerne og med Goterne i Keiser Justinians Tid.

mer. Hos gotiske, frankiske og langobardiske Historieforfattere fra 6te til 8de Aarhundrede finder man derfor flere ikke uvigtige Bidrag til Oplysning af Forholdene i Norden baade paa deres egen Tid og i den nærmest foregaaende.¹⁾ Endnu vigtigere blive imidlertid de Bidrag, som engelske, franske og tyske Historieforfattere fra det 9de og 10de Aarhundrede levere. I dette Tidsrum var det nemlig, at Nordmændenes krigeriske Skarer uafslædt søgte England, Frankrige og Tydskland, og i de tvende førstnævnte Lande endog nedsatte sig og stiftede Stater, der for en Tid vare selvstændige. Disse Landes Historieforfattere havde saaledes Leilighed til umiddelbart at kjende Nordmændene i deres Færd udenfor Fædrelandet, og middelbart, gjennem deres egne Beretninger, at erholde Kundskab om deres Stilling og Bedrifter i Hjemmet. Ogsaa efter det 10de Aarhundrede vedbleve Nordmændene og det norske Rige at staa i mangehaandte Berørelser baade med Nabofolkene i Norden og med andre europæiske Folketænder, og saaledes at være Gjenstand for Omtale i disse Folketænder Historie. — Men fra denne Tid af blive dog gjennem et Tidsrum af over 300 Aar de udenlandske Efterretninger ikkun af underordnet Verd for Norges Historie, idet nemlig de indenlandske Kilder nu frembyde et rigere og brugbarere Stof for Historieforfatteren.

Blandt de indenlandske skriftlige Kilder for Norges Historie indtage Sagaerne den første Plads. Sagaerne kunne inddelles i tre Klasser: de mythiske, de historiske og de romantiske, imellem hvilke Klasser der imidlertid ikke lader sig drage nogen aldeles skarp Grændse. De historiske Sagaer ere naturligvis de, paa hvilke vi her fortrinlig maa fæste vor Op-

¹⁾ Gøteren Jornandes (ved Midten af 6te Aarh.) og Langobarderen Paulus Diaconus (fra Slutningen af 8de Aarh.), som begge paa Latin skrev sit Folks Historie.

merksomhed. De mythiske-heroiske have dog ogsaa stort Verd for Historikeren, idet de deels gjennem Fremstillingen af Nordmændenes hedenske Religionsbegreber lade ham kaste et Blik ind i Folkets aandelige Liv i en Oldtid, da selve Historien endnu tier, — deels gjennem de gamle Folkesagn, de bevare, sætte ham istand til at danne sig et tro Billede af hiin Oldtids ydre Folkeliv i dets Heelhed, om de end sjælden lede til historisk Visshed, i dette Udtryk's strengere Betydning, med Hensyn til de enkelte Begivenheder. De romantiske Sagaer derimod, hvis Stof heelt igjennem eller for største Delen er opdigtet, have kun Verd for Historikeren, forsaavidt som de ofte indeholde Træk til Oplysning af Folkets Sæder og Skikke, og i det Hele give Begreb om Folkets aandelige Standpunkt paa den Tid, da disse Sagaer bleve til.

De historiske Sagaer udgik fra Folkesagnet og vedligeholdt stedse meget af dets Character. Til korte historiske Digte, der baade paa Grund af deres Indhold og Form let kunde ved mundtlig Forplantelse overleveres usforvandede fra Slægt til Slægt, knyttede sig det mere udførlige Sagn. Dette afrundedes og fuldstændiggjordes under Foredraget og antog saaledes selv efterhaanden en fast Form, i hvilken nu den ene Fortæller modtog det fra den anden. Medens Nordmændenes Stamme var splittet i en Mængde af smaa Statsfamsund, hvis indbyrdes Forhold idelig veglede, manglede naturligviis det historiske Sagn et Middepunkt, hvorom det kunde dreie sig. At forfølge de mange smaa Stater i deres Udvikling og Skjebne var ikke Folkesagnet's Sag; det greb kun de mest udmerkede Begivenheder og Personligheder, opfattede dem med et poetisk Blik og udhævede det Store, Skjønne og Frygtelige i dem, hvad der kunde dybt ryste den udannede Tidssalder og vække dens Beundring eller Afstø, — ubekymret forresten om den strenge historiske Forbindelse og om en bestemt Tidsregning.

De historiske Sagn fra dette Tidsrum dannede sig saaledes efterhaanden til visse i sig selv afrundede Sagnkredse, hvilke som oftest vare ganske uafhængige af hinanden indbyrdes, eller i alle Fald heftede til hinanden med de løseste Baand, — og i denne Form overleveredes de til Eftertiden.

Anderledes blev det, da Norge mod Slutningen af det 9de Aarhundrede samlede til et Heelt, til et Rige med en Enekonge i sin Spids. Sagnet fandt nu i denne Konges Person det Middelpunkt, som det før havde savnet. Til ham og hans Bedrifter knyttede det sig nu fastere og udviklede sig saaledes efterhaanden til en Konge- eller Rigs-historie. Der fremstod nemlig først Sagaer eller mundtlig foredragne, i en bestemt Form afrundede Fortællinger om enkelte af de mest udmerkede Konger. Disse Kongesagaerattes igjen i Forbindelse med hinanden indbyrdes ved Beretninger om de mellemliggende Begivenheder og kom saaledes til at danne en sammenhængende Række. Fortællinger om andre merkverdige Personer og Slægter, om deres Birken og de dermed forbundne Hændelser gik oprindeligt ved Siden af Kongesagaerne, men indtoges efterhaanden i disse enten som selvstændige Episoder, eller omdannede i en passende Form for at fuldstændiggjøre den samtidige Konges Historie. Grundlaget for Kongesagaerne dannedes deels af de Kvad, der digtedes af Skaldene i Kongens Hird, deels af Dievidners Frasagn. Mænd, der havde Gaver til at fortælle, samlede dette Stof, formede det til et Heelt og foretog det derpaa i Folkets store Forsamlinger, paa Thingene, i Hovdingernes Gjestebude, ofte endog for den Konge selv, som Beretningen angik. Tilhørerne gjorde sine Bemærkninger ved det Fortalte, og de kyndigste af dem meddeelte nye Dplysninger, hvilket alt Sagamanden eller Fortælleren benyttede til at fuldstændiggjøre sin Beretning for det næste Foredrag. Naar nu Dievidnerne og de første Fortællere vare borte, saa gik Sagaen i

den mere eller mindre fuldstændige Form, den havde erholdt, over til den nye Slægt gjennem yngre Fortællere, som havde lært den af hine, og hvis Hovedsag det var uforfalsket og Ord til andet at gjengive de ældre med Begivenhederne samtidige Sagamænds Frasagn.

Mere end to Aarhundreder hengik fra det norste Riges Opkomst, inden man begyndte at tænke paa ved skriftlig Optegnelse at fiksre den mundtlig forplantede Saga fra at gaa under i Forglemmelse. Vel kjendte Nordmændene allerede i den fjærneste Hedenold Skrivekunsten og havde egne Skrifte tegn, nemlig Runerne. De benyttede imidlertid ikke disse til Optegnelser af større Omfang, deels fordi de ikke kjendte noget bekvemmere Material at skrive paa end Steen eller Træ, deels og vel fornemmelig, fordi det mundtlige Foredrag og den mundtlige Overleverelse egnede sig bedre for det Dannelsestrin, paa hvilket Folket stod, end en mœisommelig Opskrivning, ved hvilken især de historiske Sagn maatte befrægtes at tabe det Liv, der gjorde dem saa tiltrækkende for Folket. Ved Christendommens Indførelse lærte Nordmændene at kjende bekvemmere baade Skrifte tegn og Skrivematerialier; men alligevel varede det endnu henimod et Aarhundrede, før man benyttede Skrivekunsten til Historiens Bedste.

Dette skede, saavidt man veed, først hos Nordmændene paa Jælland, hvilke udmerkede sig ved Sands for Historien og for Bevaringen af de historiske Minder. Sæmund Sigfusson (født 1054, død 1133) og Are Thorgilsson (født 1067, død 1148), tvende Jælændinger af fornem norstæt, begge hædrede med Tilnavnet; „hiin „frode“ d. e. „den kyndige“ eller „den lærde,“ ere de første, som man med Sikkerhed veed have behandlet Norges Historie skriftlig. Deres Verker herover ere nu vel tabte, idetmindste kjender man dem ikke i den oprindelige Form; men Maaden, hvorpaa de omtales i senere Tiders skrevne Sagaer, lader slutte, at de have været korthattede og nær-

mest beregnede paa at bringe chronologisk Orden i de mange dengang i Omløb værende historiske Frasagn, og saaledes danne paa en Maade en Kjerne, hvorom det allerede sterkt opvogende historiske Stof for Fremtiden kunde fæste sig. Det norske Rigets Tilblivelse og den Begivenhed, som hermed stod i den nærmeste Forbindelse, Jælands Bebyggelse, laa ikke fjærnere fra Sæmunds og Ares Levetid, end at selv de fjærneste af de mellemliggende vigtige Begivenheder endnu maatte være i nogenlunde friskt Minde. Om Ares er det udtrykkelig berettet, at han for en stor Deel øste sin Kundskab om de ældste af hine Begivenheder paa anden Haand af Frasagn af en viss Thronder, Thorgeir Ufraadskoll, der var bosat paa Gaarden Nidaros, hvor senere Nidaros By blev anlagt, da Haakon Jarl blev fældet 995, og altsaa maa antages at have levet sammen med Mænd, hvis Fædre havde været Harald Haarfagers og dennes Søners Samtidige. Baade Ares og Sæmund vare derhos bereiste Mænd, der, saavidt det i hine Tider var muligt, havde gjort sig fortrolige med Udlandets historiske Literatur, og især med den i samme anvendte Tidsregning. De vare saaledes det Arbeide, de foretog, fuldkommen vogne, og disse tvende Mænd har Norge upaatvivlelig for en stor Deel at takke for, baade at Rigets Historie i de to første Aarhundreder af dets Tilværelse er bleven nogenlunde ordnet optegnet for Eftertiden, og at der paa Jæland dannede sig et Slags historisk Skole, der fortsatte det af hine Lærde paabegyndte Verk.

Fra Midten af det 12te Aarh. blev nemlig skriftlige historiske Optegnelser meer og meer almindelige baade i Norge og paa Jæland, og hvad den ældre Tid angik, bleve hine to Jælandinger de senere Historiegranskere og Sagamænds stadige Veiledere. Men idet der nu opstod en Rappen om at bringe det hidtil i mundtlig Tradition opbevarede historiske Stof paa Pergamentet, deelte denne Virk-

somhed sig for det første i tvende temmelig forstjellige Retninger. Nogle, der nærmest traadte i Sæmunds og Ares Fodspor, ansaa Tidsregningens Ordning for det Bæsentligste, overladende den udførligere Beretning nu som forhen til det mundtlige Foredrag; Andre derimod grebe Sagnet i dets fulde Omfang og førte det i Pennen ordret, som det flød fra Fortællerens Mund. Saaledes fremstod ved Siden af hinanden tørre, men for Tidsregningens Bestemmelse yderst vigtige Annaler, og livfuldt skrevne Sagaer, der samvittighedsfuldt gjengav den mundtlige Sagas Aand og Tone. Det første Slags Arbejder er Frugten af et strengere historisk Studium; det sidste derimod har sin Kilde i en friere Udstrømning af Almeenaanden og af Folkets dybe historiske Sands.

Ved begge disse Slags historiske Optegninger benyttedes saagodtsom udelukkende Modersmaalet, det gammelnorske (norrøne) Sprog. At dette især maatte være Tilfælde med Sagaerne, var en Følge af deres folkelige Natur. Forgjæves var det, at nogle Klostermænd — i Norge Munken Theodorik i Slutningen af det 12te Aarh. og paa Island Munkene Gunnlaug og Odd til samme Tid — forsøgte paa at indføre Brugen af Latinen. Den førstes kortsattede Kongekronike, som endnu er til, synes kun at have været lidet kjendt af Samtid og Eftertid, og de tvende Islændingers historiske Arbejder skulde kun deres tidlige Overførelse i Modersmaalet, at de, dog uden Tvivl i en meget forandret Form, have holdt sig til vore Dage. Modersmaalet vandt en afgjørende Seier, og efter hine Mænds Tid kjendes, saalænge som Sagaskrivningen blomstrede, ikke et eneste Forsøg paa heri at anvende Latinen.

En anden og nyttigere Bestræbelse kronedes derimod med større Held, og det var den, at bringe Sagaen i en mere annalistisk Form, uden dog derfor at betage den dens Udførlighed og Livlighed, — altsaa paa en Maade

at sammensmelte Sagaen og Annalen i den skriftlige Behandling. Denne Fremgangsmaade anvendtes først ved den skriftlige Optegnelse af aldeles samtidige Begivenheder i Norges Historie, idet man ordnede disse under Kongernes Regjeringsaar; senere udstræktes den ogsaa til forudgaaende Tider. Fra Slutningen af det 12te Aarhundrede, nemlig fra Svverers Optraeden (1177), og indtil Sagaen i Slutningen af det næste Aarhundrede forstummer, finder man denne Behandlingsmaade strengt anvendt paa Norges Historie, der, hvad dette Tidsrum angaar, maa betragtes som samtidig nedstreven. Vanskeligere blev dens Anvendelse paa et fjærnere Tidrum, og lykkedes her kun, forsaavidt som ældre nøiagtige annalistiske Optegnelser vare forhaanden.

Da Sagaernes skriftlige Optegnelse først var bleven almindelig, maatte naturligviis med Hensyn til Norges Historie det Ønske opstaa, at see denne behandlet som et sammenhængende Heelt. De første egentlige Sagaskrivere optegnede, som allerede ovenfor er yttret, de historiske Sagn ganske i den Form, hvori de hørte dem fortælle. Men det historiske Stof, som herved frembragtes, maatte naturligviis, som et Heelt betragtet, paa den ene Side blive saare vidtløftigt, og paa den anden Side meget ujævnt, alt eftersom Sagnet med større eller mindre Fortjærlighed havde behandlet sit Emne. Hertil kom, at de fra forskjellige Kilder ofte og ad forskjellige Veie forplantede Beretninger om samme Gjenstand ofte indeholdt Uoverensstemmelse. Hvad der altsaa udfordredes for at bringe Eenhed i Stoffet og forme dette til et nogenlunde afrundet Heelt, var især et fornøstigt Udvalg af det forhaanden værende Material. De første Forsøg paa at foretage et saadant Udvalg, der kunde give en lettere Oversigt over Norges Historie lige fra Rigets Oprindelse, synes at være gjorte i den senere Halvdeel af det 12te Aarhundrede, og ere os uidentviol levnedes i tvende i Norge optegnede Kongesagaer. Den ældste

af disse besidde vi i en meget mangelfuld Tilstand; den synes at have endt med Harald Gille Sønners Regjering eller omtrent ved 1160. Den anden, som bærer Overtitlen: „Ættartal Noregs konunga“ d. e. de norske Kongers Slægtlinie, og ellers ogsaa er bekjendt under Navnet: „Fagrskinna,“ naar til Aar 1177. Begge begynde sin Beretning med Halvdan Svartes Regjering. De udmerke sig ved et alderdomsagtigt Sprog; men Foredraget lider endnu især i den første af alle de Mangler, som man maatte vente sig ved det første Forsøg i denne Retning af Sagaskrivningen. Et ulige heldigere Udfald havde derimod et senere Foretagende af samme Art, hvilket er ogsaa levnet i den Samling af norske Kongesagaer, som man almindelig og uden Tvivl med god Grund tillægger Islændingen Snorre Sturlasson (født 1178, død 1241), og som efter Begyndelsesordene mindre passende er bleven benævnt „Heimskringla.“ Dette Verk omfatter den norske Kongeæt, Ynglinge-Ættens Historie, lige fra dens mythiske Oprindelse indtil Aaret 1177, da Sverrer optraadte i Birkebenernes Spids. Dets Foredrag er ganske i den ældre Sagas Aand; men der er anvendt en Kritik i Valget og en Smag i Ordningen af det foreliggende Material, der hjemler det ikke alene den første Plads blandt Norges Kongesagaer, men ogsaa en udmerket Rang blandt den europæiske Middelalderes historiske Skrifter. At Forfatteren slutter ved Sverrers Optraeden, har uden Tvivl sin Grund deri, at han forefandt denne Konges Historie allerede bearbejdet og saaledes ansaa det usfordent at udføre sit Verk videre.

Fra den Tid, da Snorres Verk slutter, har man, som allerede forhen bemærket, samtidig skrevne Sagaer om de norske Konger indtil Magnus Haakonson Lagabøter (død 1280). Sverrers og Haakon Haakonsons Sagaer ere behandlere med størst Omhyggelighed; af Magnus Lagabøters Saga ere kun Brudstykker ogsaa levnede. Som Forfatter

til Haalons og Magnus's Sagaer nævnes Islændingen Sturla Thordsson, Snorres Broderføn og opfostret i hans Huus (født 1214, død 1284).

De norske Kongers Sagaer vare imidlertid ikke de eneste, som bleve optegnede; de mythisk-historiske Digte og Sagn fra Tidrummet før det norske Riges Opløst bleve i det 12te og 13de Aarhundrede med Omhu samlede og førte i Pennen, og det samme var Tilfælde med de islandske Familiesagaer. Af denne sidste Klasse besidde vi mange høist fortrinlige, der ikke alene for Islands Historie ere af største Bigtighed, men ogsaa for Norges. Thi de fornemme Islændinger, hvis Bedrifter udgjøre disse Sagaers Emne, kom næsten altid i meer eller mindre Berørelse med Norge, og levede ikke sjælden her i længere Tid i stor Anseelse baade hos Kongerne og andre af Landets Høvdinger.

Saaledes fremvogte i Løbet af det 12te og 13de Aarhundrede paa Island og i Norge en rig Sagaliteratur af uberegneligt Verd for dette Riges og dets Udflytningslandes Historie. I Forhold til denne Rigdom ere imidlertid kun yderst faa Forfatteres Navne komne til Eftertidens Kundskab. Men dette er i sig selv ganske naturligt. Sagaen havde i de allerfleste Tilfælde allerede i det mundtlige Foredrag erholdt sin Form og Afrunding. Den, der først førte den i Pennen, gjengav kun en ældre Fortællers Ord eller Sagnet, som det levede i Folkemunde; hans Fortjeneste var i Grunden kun Afskriverens, og det kunde saaledes ligesaa lidt falde ham selv ind at betegne sig med Forfatternavn, som hans Samtidige at tildele ham et saadant. Sagaernes historiske Troverdighed staar naturligviis under disse Omstændigheder lige urokket, skjønt de ei bære sine Forfatteres Navne paa Titelbladet.

Sagaen stod i den næste Forbindelse med det gamle norske *Folkeliu*, og øste heraf sin hele Eiendommelighed.

Historiske Beretninger af det Slags, som Sagaerne frembyde, kunde ikkun blive til under en Samfundsorden, i hvilken Landsstyrerne vare paa det nøieste bundne til Folket, i hvilken ethvert offentligt Skridt af disse blev Gjenstand for Folkets Bedømmelse, for dets frie Bifald eller Dadel, i hvilken overhovedet Landsstyrelsens Virksomhed ikke kunde holdes skjult for Almeenhedens Dine, men maatte laane sin hele Kraft af dennes Bistand. Men denne gamle Tingenes Orden veg efterhaanden for en nyere, fremkaldt ved den norske Stats politiske Udvikling under Indflydelse af den almindelige europæiske Tidsaand. Den styrende Myndighed sammentrængtes meer og meer i Kongedømmet, og de offentlige Anliggender unddroges i samme Forhold Folkets Deeltagelse og Kundskab; Statskunsten blev indviklet og hemmelighedsfuld, Folkelivet tabte sin gamle Bevægelighed, og Folkkraften blev meer og meer et villieløst Redskab for Herstermagten. Under saadanne Forholde, der ved Udgangen af det 13de Aarhundrede efterhaanden indtraadte ikke alene i Norge, men og paa Island, efterat denne Ø havde underkastet sig det norske Kongedømme, kunde Sagaen i sin gamle Form ikke længere trives. Hvad Folket nu formaaede, var i det høieste at bevare de gamle Minder; til at frembringe nye, livfulde Skildringer af de samtidige Begivenheder og saaledes fortsætte Forfædrenes Verk, — dertil var det ikke mere istand, da baade Udgangen til at lære dem at kjende i deres rette Sammenhæng var spærret for Almeenheden, og Interessens for dem var kjølnet med Folkets aftagende Indflydelse paa deres Gang. Magnus Lagabøters Saga slutter Rækken af norske Kongesagaer, og et Par islandske Biskops sagaer fra Slutningen af det 13de og Begyndelsen af det 14de Aarhundrede ere det sidste svage Glimt af den gamle, hele Folket gjennemtrængende historiske Aand.

Norges Tilstand i det paafølgende Tidsrum var ikke

beller af den Beskaffenhed, at den kunde begeistre en Historie-skriver. Fra Kong Magnus Erikssøns Regjeringstiltrædelse 1319 begyndte nemlig Riget at dale baade i Magt og Velstand, og under den i Slutningen af det 14de Aarhundrede indtrædende Forening med Danmark vedblev det at synke dybere og dybere, indtil endelig dets Selvstændighed ifkun bestod i Navnet.

Annalerne fortsattes vel paa Island endnu en Stund, efterat Sagaen var sluttet; men ogsaa de annalistiske Optegnelser angaaende Norge blive i Løbet af det 14de Aarhundrede stedse meer og meer ufuldstændige, og ved Aarhundredets Udgang ophøre de saa godt som ganske.

Jmod Slutningen af det Tidsrum, da Sagaerne ophøre, fremvælder imidlertid en ny Kilde for Norges Historie i de offentlige Brevskaber eller Diplomerne. Disse indeholde deels Forhandlinger og Bestemmelser angaaende Rigets indre Forholde, deels Overeenskomster og Underhandlinger med fremmede Stater og kaste saaledes et betydeligt Lys over Landets indre og ydre Historie. Før Midten af det 13de Aarhundrede forekomme saadanne Brevskaber vedkommende Norge kun i meget ringe Antal; efter denne Tid derimod hyppigere og især for Tidsrummet 1280—1400 i en betydelig Mængde. De ere, forsaavidt de angaa Rigets indre Anliggender, næsten altid affattede i det gammelnorske Sprog, forsaavidt de angaa Udlandet, stiede paa Latin. For Chronologien og Genealogien ere de af overordentlig Vigtighed og frembyde i disse Henseender en Sikkerhed, der overgaar den, som baade Sagaerne og Annalerne afgive; ligeledes oplyse de fortrinligen en eller anden vigtig Begivenhed i dens Enkeltheder; men det er dog næsten altid kun Begivenhedens ydre Side, som de fremstille, medens de sjælden tillade Historiegranskeren at træde ind i de Handlendes Charakter, eller opdage de egentlige Drivfjedre for deres Handlemaade.

Endelig maa blandt de skriftlige Kilder til Norges Historie endnu nævnes Landets gamle Love. Af disse har Tiden levnet os en temmelig fuldstændig Række, alle affattede i Landets Sprog. De kaste meget Lys over Norges ældre Statsforfatning og Nordmændenes offentlige Liv, og kunne saaledes i mangfoldige Tilfælde tjene til at opklare Sagaerne, hvor disse med Hensyn til Retstilstand og offentlige Indretninger kun levere os en ufuldstændig Skildring.

Hvad hidtil er sagt, angaar de skriftlige Kilder for Norges Historie i Rigets ældre Selvstændigheds-Periode, før Foreningen med Danmark i 1387. Igjennem den største Deel af denne Forenings-Periode hviler derimod det tykkeste Mørke over Rigets Historie. Brevflaer og Love ere her næsten de eneste fuldkomne paalidelige Kilder, men dog utilstrækkelige til deraf at forme nogen vel sammenhængende historisk Skildring. Norge selv havde i de tre første Aarhundreder af dette Tidsrum ingen Historieforfattere, og de danske omtale Norges Anliggender ikkun i Forbigaaende, forsaavidt som de stode i nogen indgribende Forbindelse med deres eget Fædrelands Skjebne, og derhos saare ofte under Indvirkning af nationale og politiske Anskuelser, der ikke begunstige Fremstillingens Sandhed. Fra Slutningen af det 17de Aarhundrede fandt vel atter Norges Historie sine særskilte Bearbejdere, men disse opholde sig kun ved det Tidsrum, der gaar forud for Unionen, og lade selv med Hensyn til dette meget tilbage at ønske. — I Spidsen for disse nyere Bearbejdere af Norges Historie staar Islændingen Thormod Torfeson (Thormodus Torfæus), født 1636, død 1719. Han skrev en vidtløftig og paa et omfattende Kildestudium grundet Norges Historie paa Latin fra de ældste Tider indtil 1387 og blev i dette Foretagende meget understøttet af sin lærde og kritiske Landmand Arne Magnússon. I Torfæi Fodspor traadte

i den anden Halvdeel af det 18de Aarhundrede Nordmanden Gerhard Schøning, der foretog sig at skrive en Norges Historie i Modersmaalet, med hvilken han dog ikke naaede længere end til Haakon Jarls Død 995. Omtrent samtidig med Schøning bearbejdede P. F. Suhm Norges Historie i Forbindelse med Danmarks og naaede i dette sit meget vidtløftige Verk indtil Aar 1400. Til samme Tid skrev ogsaa Lydsteren Gebhardi en mere kortfattet Norges Historie indtil Unionen, som ikke er uden Verd. Fra Formens og Fremstillingsmaadens Side overgaaes imidlertid alle disse Verker langt af Nordmanden C. M. Falsens Norges Historie, fra Halfdan Svarte til Kong Haakon Magnusens Død 1319, hvilken er den nyeste Bearbejdelse af noget Omfang.¹⁾

Den seneste Tids Omhu for at drage allehaande historiske Kilde Skrifter i de tre nordiske Riger for Dagens Lys samt kritisk behandle dem har imidlertid aabnet Udgang til et langt fuldstændigere Material, end som nogen af de ovennævnte Bearbejdere af Norges Historie har kjendt. Kilderne ere langtfra endnu ikke udtømte, og ved deres kritiske Benyttelse er det især, at den norske Historie skrivning skal arbejde sig frem til et høiere Standpunkt, end det, paa hvilket den nu staar.

¹⁾ [Thormodi Torfæi Historia rerum Norvegicarum. Kjøbenhavn 1711. 4 B. Fol. Gerhard Schøning, Norges Riges Historie. Sorø 1771—1781. 3 Dele 4. P. F. Suhm, Historie af Danmark, Kjøbenhavn 1782—1828. 14 B. 4. L. A. Gebhardi, Geschichte der Königreiche Dänemark u. Norwegen. Halle 1770. 2 B. 4. C. M. Falsen, Norges Historie. Christiania 1823—1824. 4 B. 8. — Længe efterat Torf. havde nedskrevet denne Oversigt over de betydeligste nyere Bearbejdelse af Norges Historie, udkom P. A. Munchs: Det norske Folks Historie. Christiania 1852—1863. 6 Dele i 8 Bind (til 1397), der i Fuldstændighed og skarpsindig kritisk Behandling af det historiske Stof langt overgaaer de ældre Bearbejdelse og nu er *Hovedverket* over Norges ældre Historie.]

Norges Historie fra de ældste Tider og indtil Rigets Gjenfødsel til sin gamle Selvstændighed i 1814 kan bekvemt ordnes under 7 Tidsrum.

Det første Tidsrum omfatter Nordmændenes Sagnhistorie før de tre nordiske Rigers Opkomst, fra de ældste Tider og indtil omtrent Aar 860. Vi finde her Nordmændenes Stamme splittet i en Mængde smaa Stater uden noget politisk Foreningspunkt, i bestandig Strid med fremmede Folkestammer, over hvis Lande den stræber at udbrede sig, og i en bestandig indre Gjæring, bevirket ved en uophørlig Kamp mellem dens Høvdinge indbyrdes. I dette Tidsrum er de tre nordiske Rigers Historie sammenblandet og maa behandles under Et. Man merker vistnok allerede de tre Grene af Stammen stræbende hver i sin Retning, dog uden at man endnu kan drage noget bestemt Grændsestjæl mellem dem.

Det andet Tidsrum naar fra Harald Haarfager indtil Magnus den Godes Regjeringstiltrædelse, fra 860 til 1035, og omfatter 175 Aar. Norge, Sverige og Danmark danne sig som særskilte Riger, og Norges Historie kan fra nu af behandles affondret for sig. Under voldsomme indre Kystelser, under en idelig Kamp mellem Enhed og Opløsning, strider Norges Rige frem til en større Fasthed, til indre og ydre Selvstændighed. Kampen mellem Hedenskab og Christendom, der mod Slutningen af Tidsrummet opstaar, ender med Christendommens fuldkomne Seier. Ved at gjøre denne til enegjældende Statsreligion, og ved at give Kongedømmet en hidtil ukjendt Enhed og Kraft, grundlægger tilsidst Kong Olaf den Hellige en ny Tingenes Orden, der bliver af den mest indgribende Indflydelse paa Norges Fremtid.

Det tredje Tidsrum gaar fra Magnus den Godes Regjeringstiltrædelse indtil Kong Sigurd Jorsalfarers Død, fra 1035—1130, og omfatter 95 Aar. Riget frem-

træder nu som fuldkommen grundfæstet og udvikler baade i sine indre og ydre Forholde en høi Grad af Kraft. Under en kun sjælden afbrudt indre Rolighed er Landets Velstand i idelig Stigende. Dets Lovgivning og Statsindretninger udvikle sig, og Folkets aandelige og politiske Dannelse gjør merkelige Fremskridt. Tidrummet er overhovedet et af de mest glimrende i Norges Historie.

Det fjerde Tidrum gaar fra Sigurd Jorsalfarers indtil Haakon Haakonsens Død, fra 1130 til 1263, og omfatter 133 Aar. Vi finde atter Riget indviklet i de voldsomme indre Uroligheder, vakte ved en ubestemt Rigsarvesfølge og opildnede ved Tvistigheder mellem Staten og Kirken. Ved Arhundredernes Skifte havde disse Uroligheder naaet sit høieste Punkt. Haakon Haakonsens lange og heldbringende Regjering forsoner efterhaanden de kjæmpende Partier, tilveiebringer atter indvortes Ro og hæver Riget til det høieste Trin af ydre Anseelse, paa hvilket det nogenfinde har staaet. Imidlertid havde de indvortes Krige voldsomt rystet Statens indre Forholde og bragt den gamle Samfundsorden til at vakle. Den ældre Lovgivning og de ældre Statsindretninger gjorde ikke mere Fyldest. Den nye Tidsaand, som havde udviklet sig i det øvrige Europa, naaede ogsaa Norge og gjorde her som andensteds sine Fordringer gjældende. Kongedømmet og Hierarchiet vare i Stigen, medens Folkevældet, som hidtil saa djærvt havde udtalt sig i Norge, dalede. Staten beredte sig til i sin videre Udvikling at tage en ny Retning.

Det femte Tidrum naar fra Magnus Lagaboters Regjeringstiltrædelse indtil Kong Olaf Haakonsens Død, fra 1263 til 1387, og omfatter 124 Aar. Norge staaer i den første Halvdeel af dette Tidrum omtrent paa samme Trin af Magt og Anseelse som under Haakon Haakonsen. Kongerne arbeide med utrættelig Virksomhed paa at opbjelpe Landet og forbedre Folkets Tilstand ved gode Love,

paa at ordne Kirkens og Statens indbyrdes Forhold, og paa at give Statsstyrelsen Kraft og Genhed ved Udvidelse af Kongedømmets Myndighed. Men Folkelivet taber meer og meer af sin Friskhed, og de frie Statsindretninger nedsynke meer og meer til døde Former. Statens hele Virksomhed sammentrænger sig i Kongedømmet, og dens Selvstændighed bliver meer og meer beroende paa Kongens Person alene. Disse Omstændigheder forberede Rigets stadige Dalen i Tidrummets anden Halvdeel under dets oftere afbrudte og altid kun ydre Forening med Naboriget Sverige. Uagtet idelige gjensidige Fiendskaber nærme de tre nordiske Riger sig dog meer og meer til hinanden, og Statsklogt, hjulpen af gunstige Omstændigheder, istandbringer omsider ved Tidrummets Slutning deres Forening under een Konge.

Det sjette Tidrum naar fra Kong Olafs Død til Christian den 3dies Erkjendelse som Norges Konge og Rigets Selvstændigheds Undergang, fra 1387 til 1537, og omfatter 150 Aar. Rigets Dalen fremskyndes meer og meer under den uheldige Forening med Danmark og Sverige. Uagtet Norge endnu i Navnet er selvstændigt, see vi dog den danske Indflydelse paa dets indre og ydre Forholde stedse at tiltage. En kraftig Almeenaand spores kun sjælden. Folkets Interesser ere splittede og Regjeringen uden Kraft. Statsbygningen gaar med langsomme, men stadige Skridt sit Fald imøde.

Det syvende Tidrum gaar fra 1537 til 1814, omfattende 277 Aar, der vise os Riget i den dybeste politiske Fornedrelsesstand. Uden særskilt Regjering maa det som et næsten villieløst Redskab lyde først det danske Aristokratis og siden den danske Gnevoldskonges Magtbud, — i Navnet kun et Rige, i Virkeligheden en Provinds. I Tidrummets anden Halvdeel stiger imidlertid Folkets *Belbære*, og den længe slumrende Almeenaand kommer atter

tilsyne, først kun ved enkelte Leiligheder, siden som en stadigere virkende Kraft, der med Selvbewidsthed stræber mod Selvstændighedens Gjenfødselse, hvilket Maal den ogsaa endeligen naar.

2. Nordmændenes Herkomst, Folkeslægtskab og Udbrædelse over Norden.

Hovedbefolkningen af de Lande, som nu udgjøre de tre Riger Norge, Sverige og Danmark, dannes nu af de tre Folk, Nordmænd, Svenske og Danske, hvilke tilsammen udgjøre en egen Folkestamme og under de ældre Navne Nordmenn, Sviar, Danir med saa Indskrænkninger have havt disse samme Bopæle inde, saa langt tilbage i Tiden som deres egne ikke alene historiske Efterretninger, men ogsaa nogenlunde troverdige Folkesagn naa. Det er ogsaa aabenbart, at de tre nævnte Folk alt i hine ældgamle Tider have følt sig selv som egen Folkestamme, skjønt man vistnok ikke med fuldkommen Sikkerhed kan paapege noget Navn, som Stammen gav sig selv for at udtrykke Følelsen af denne Stammeenhed. Navnet Nordmenn eller norrœnir menn, som hyppigt forekommer i de gamle norske Efterretninger og som egentlig udtrykker Begrebet: Nordens Mænd, kunde vel synes at være Fællesnavnet; det har ogsaa maaskee, ja som jeg forestiller mig efter al Sandsynlighed, i en fjærn Fortid været det. Men i den virkelige historiske Tid anvendtes det paa ganske enkelt Undtagelse nær i en mere indskrænket Betydning, nemlig om den ene af Stammens Grene, om Indbyggerne i Norge og Udflytningsemændene fra dette Land; og det brugtes saaledes ikke alene af Nordmændene selv, men ogsaa af de Svenske og Danske.

Navnet Danir og de dermed forbundne Benævnelser have ogsaa i en vis og det unegtelig en mere historisk Tid

været nyttet som et almindeligt Stammenavn. Det har ogsaa været anvendt saa, og det paa meer end eet Sted, af Nordmændene eller de Norske selv i deres gamle Skrifter. Men Brugen er dog unegtelig fra først af udviklet hos Fremmede, og har ikke været almindelig optagen hos Folketammen selv i alle dennes Grene (ikke hos Svearne, neppe hos Danerne selv); den maa forklares af det danske Navns Kundbarhed hos Udlændingen i et ganske kort Tidsrum især omkring Aar 1000, og bliver endelig, ligesom det tidligere omtalte Almeennavn, forvildende, da Navnet senere, i den historiske Tid, anvendes udelukkende paa den ene bestemte Green af Stammen, nemlig Indbyggerne af Danmark.

Vi trænge imidlertid til et fælles Stammenavn og tro dertil hensigtsmæssigst at kunne vælge enten skandinaviske, med Hensyn til Navnet Skandinavien, hvorunder man i nyere Tider er bleven enig om at indbefatte netop de Lande, som allerede ere nævnte som Folketammens ældre og nyere Hjem, — eller maastee endnu bedre nordgermaniske med Hensyn til den Udstrækning, de gamle Romere gave Navnet Germania, og vor Folketammes unegtelige Slægtskabsforhold til Lydterne, Germanernes Hovedstamme.

Vor Folketamme ansaa sig nemlig i Oldtiden ikke for oprunden i de allerede betegnede Lande eller med andre Ord for at være Autochthoner eller Aboriginer. Deres gamle Sagn eller vel rettere udtrykt deres Folketale pegede hen paa en Indvandring fra ældre Bopæle i fjærne østlige Egne. Sagnene herom — de Sagn nemlig, som muligen ligge til Grund for Beretningen i det gamle Skrift om Norges Bebyggelse og i Indledningen til Ynglingasaga — fremstille sig vel for os i en saa forvansket Form, at man liden eller ingen Tillid kan fæste til deres Indhold, hvad dette Enkeltheder angaar. Men hvad vi af Sprog-

forholdene — der i denne Sag ere den ubedrageligste Veileder — med Sikkerhed kunne slutte, er at vor Folkestamme er paa det nærmeste beslægtet og fideordnet med den tydske og i Forening med denne danner en stor Folkeklaſſe, som vi ledede af de gamle romerske Udsagn med et fælles Navn ville benævne: den Germaniske. Af denne germaniske Folkeklaſſe bliver der altsaa tvende hinanden fideordnede Folkestammer, nævnte efter Stroget, hvori hver rørte sig, og disse Strogs gjensidige Beliggenhed: den større Sydgermaniske Stamme, omfattende Tydſkerne, og den mindre nordgermaniske, omfattende Nordmænd, Danske og Svenske. Den sidste er da den, hvorpaa vi her nærmest skulle fæste vor Opmerksomhed.

Vi kunne blot i korte Hovedtræk her forfølge Stamforholdet, Folkeslægtskabet høiere op. Vi kunne blot løseligen bemærke, at denne germaniske Folkeklaſſe igjen er en Afdeling af den vidtudstrakte Menneſkerace eller Folkeæt, som nu danner Befolkningen i den allerførste Deel af Europa og tillige i en betydelig Deel af Asien.

Vi maa tilføie, at angaaende Benævnelsen af denne Race eller Folkeæt ere de nyere Sprog- og Historiegranskere ikke ganske enige, skjønt der med Hensyn til dens Bestanddele nu for Tiden neppe hersker mere end een Mening. Nogle have paa Grund af den ældre, men senere almindelig forkastede Mening, at de kaukasiske Bjerglande vare dens egentlige Bugge, benævnt den: den Kaukasiske. Andre have med nærmere Hensyn til Grændserne for dens nuværende Bopæle benævnt den: den Indo-Europæiske eller ogsaa, dog mindre passende: den Indo-Germaniske. Raſt har — uden tvivl allermindst passende — benævnt den: den Sarmatiske. Tager man Hensyn til, hvad senere Tidens Undersøgelser have oplyst om dens egentlige Stammeland eller det Middelpunkt, hvorfra den til forskjellige Sider har udbredt sig, at dette nemlig er

det Persisk-Indiske Høiland, som i gamle Tider kaldtes Iran (Grækernes og Romernes Aria) — saa synes Benævnelsen: den Iraniske at være den mest fyldestgjørende, og denne ville vi derfor her benytte.

Af de til den iraniske Aet hørende Folkelassen henføres af Rast trende til Asien, blandt hvilke vi udhæve den, der i Oldtiden nyttede det bekjendte Sprog Sanskrit, og den, der talte Zendsproget. — Fire derimod tilhøre Europa: 1) den Keltiske (Gælisk og Kymrisk) 2) den Thrakiske (Græsk, Latin m. fl.) 3) den Slaviske (Polsk, Russisk m. fl.), til hvilken nu almindelig henføres den af nogle for en egen særskilt Folkelasse regnede Lettiske, staaende paa en Maade mellem den Thrakiske og den Slaviske 4) den Germaniske (mindre rigtig af Rast og flere danske Lærde benævnt: den Gotiske).

Den germaniske Folkelasse omfatter altsaa de tvende Folkestammer: den Tydske eller Sydgermaniske, og den Skandinaviske eller Nordgermaniske, af hvilke den sydgermaniske atter deler sig i tre Grene: den Gotiske, den Dvertydske og den Nedertydske, hvei indbefattende flere Folk; — den nordgermaniske Stamme derimod omfatter de tre Grene eller Folkesæd: Nordmænd (Nordmenn), Svenske (Sviar) og Danske (Danir).

Som underordnet den iraniske Folkeæt maa altsaa den nordgermaniske Folkestamme ulede sin Oprindelse fra hiin Folkeæts ældste Hjemsteder, nemlig — som allerede ovenfor er yttret — fra det gamle Iran eller Høilandene omkring Hinduosch. Herfra synes nemlig den iraniske Folkeæt i flere tildeels over hinanden løbende Folkestrømme at have udbredt sig mod Vesten og besat de Dele af Europa, som den endnu behersker.

Den iraniske Folkeæt dannede imidlertid efter al Sandsynlighed ikke Europas Urbefolkning. Denne tilhørte en anden Folkeæt, som ogsaa maa antages at have

høbt sit Udspring fra Øsiasien og at have udviklet sig jævnfides med den iraniske paa dennes nordlige Side og under et oftest fiendtligt Forhold til den. Det er den Folkeæt, som man nu almindelig benævner den turaniske, hvilken man anseer som et Slags Modsætning af den iraniske, og som man tænker sig nærmest repræsenteret ved de saakaldte mongolske Folkeslag.

Af Kampe mellem disse to Folkeætter og vel ogsaa indvortes i hver enkelt af dem udgik, som det lader, de store Folkerørselser, der efterhaanden gave Europa dets Befolkning. Først synes turaniske Folkeskæder at have spredt sig over Europa, nemlig over dets sydlige Dele Iberer og over dets nordlige Finlapper eller med Lapperne nær beslægtede Folkeskæder. Begge disse Folkeklasser, dog især den sidste, have uden Tvivl staaet paa det allerlaveste Kulturtrin. — Nærmest efter dem fulgte en iranisk Folkestrøm, den keltiske, hvilken i stor Masse synes at have udgydet sig over det Midterste af Europa og engang at have strakt sig lige fra Atlanterhavet indtil Floden Don (Tanais). Den overgik sine turaniske Forgængere i Kultur og fortrængte dem efterhaanden meer og meer mod vor Verdensdeels Udkanter, mod Sydvest og mod Norden. Af Ibererne udgjøre uden tvivl de vastiske Folk omkring Pyrenæerne en ringe Levning; og Lapperne ere nu Beboere af Europas Polaregne.

Maaske noget sildigere end Kelterne og muligen med en langsommere Gang udbredte en anden Afdeling af den iraniske Æt sig over det sydlige Europa, nemlig den thraakiske Folkeklasse, Grækernes og Romernes Forfædre, — Folkeskæder, der i Tidens Løb ved den sig hos dem udviklende overlegne Dannelse hævede sig til en Magt, for hvilken baade Iberer og Kelter i det sydlige og vestlige Europa maatte bukke under.

Disse ældre Folkebevægelser, der egentlig tilhøre Euro-

paa forhistoriske Tider, fulgtes af en ny, paa hvilken Historien kaster sit første svage Lys. Skytherne af turanisk Art optraadte paa Europas østlige Grændse. De trængte over Donfloden, overvældede den paa Nordfiden af det sorte Hav boende Green af den keltiske Folkelasse, Rimmerierne, og tvang disse til at søge sig nye Bopæle i Vesten og Norden, deels mellem keltiske Brødre, deels i Egne, til hvilke Kelternes Herredømme ei forud havde naaet. Skytherne bleve nu det herskende Folk i Landene nord for det sorte Hav mellem Don paa den ene Side, Donau og de karpathiske Bjerger paa den anden og ubestemte Grændser mod Norden; i denne Stilling viser Historien os dem mellem 700 og 400 f. Chr.

Men i Skythernes Spor fulgte atter tvende iraniske Folkestrømme. Den ene af disse fulgte en sydligere Retning og besatte Don's Østside. Det var Sarmaterne, et Folk, som uden tvivl har omfattet Stamfædrene for de fleste af de Folkestammer, som man senere gjenkender under den slaviske Folkelasse. Herodot, som levede i det 5te Aarh. f. Chr., kjender allerede disse Sarmater som Skythernes østlige Naboer. Den anden Folkestrøm derimod udbredte sig paa Skythernes Nordgrændser gennem det Midterste af det nuværende Rusland. I denne sidste maa vi søge den germaniske Folkelasse i dens første Oprindelse. Flere af de Folkefærd, hvilke Herodot omtaler under Navnene Androphager, Melanchlæner og Budiner som Skythernes daværende nordlige og nordøstlige Naboer, uden dog at inddrage dem under Skythernes Navn, ere maaske Germaner i deres ældste Bosteder paa europæisk Grund eller paa Dvergangen til denne Verdensdeel fra Asien.

Sarmater og Germaner berørte saaledes allerede i det 5te Aarh. f. Chr. Skytherne mod Østen og Norden som Naboer, dog uden endnu, som det lader, at overskride deres egentlige Grænser. Men et nyt Tryk fra Østen

maa senere have forrykket disse Forholde, og dette Tryk udgik ganske vist fra Turan, idet nye Skarer, maaskee turaniske Alaner, trængte frem derfra i Ryggen paa Skyther og Germaner. Denne Bevægelse synes at have fundet Sted omtrent et hundrede Aar efter Herodots Levetid, i det 4de Aarh. f. Chr. De germaniske Folkfærd vege mod Vesten og Norden, og Sarmaterne nødtes til at overstride Don.

Følgen heraf var store Omvæltninger i Landene i Nord for det sorte Hav. Skythernes Herredømme i disse Egne blev efter en langvarig Kamp omstørtet af de indvandrende Sarmater. Sarmatiske Folkfærd bleve nu her de herskende. Skythernes Levninger maa antages at have draget sig mod Norden og besat Landene i Øst for Østersøen, hvor vi endnu uden Tvivl finde deres Efterkommere i de der boende saakaldte tschudiske Folkfærd, Ester, Finlændere o. fl., hvilke allerede paa Tacitus's Tid (omtr. 100 e. Chr.), findes at have havt hine Lande inde som faste, agerdyrkende Beboere. — Ved samme Leilighed, ved samme turaniske Indstrømning fra Østen, maa ogsaa den germaniske Folkelasse antages at have splittet sig i de tvende Stammer, i hvilke vi senere finde den deelt, nemlig, som allerede sagt, i den sydgermaniske og nordgermaniske. Mellemtommende flygtende Skyther have muligens medvirket til at fjærne den ene fra den anden, og til at give hver enkelt af dem i deres senere Udbredelse en noget forskjellig Retning. Den sydgermaniske Stamme trængtes mod Nordvest til de Østersøen omgivende Lande, hvorfra den efterhaanden udbredte sig videre baade mod Norden og Syden. Den undertvang eller fortrængte til vestligere Egne en ældre keltisk Befolkning.

Den nordgermaniske Stamme derimod synes i sin Udvigelse for den turaniske Strøm at have fulgt en endnu

nordligere Retning og saaledes nordenfor Sydgermanerne og nordenom de ved Østersøens østlige Ende sig udbredende stythiske Folkfærd, over og tildeels endog saa nordenom den nuværende botniske Vik at være kommen til den skandinaviske Halvøes nordlige Egne, det nordlige Sverige og Norge. Derfra har den igjen efterhaanden udbredt sig længer mod Syden.

En Green af den nordgermaniske Stamme blev imidlertid tilbage i Osten, hvor den synes at være traadt i nærmere Forbindelse med sarmatiske Folkfærd og som oftest at have deelt Skjebne med disse. Det er den Green, som nævntes Rogolaner, uden Tvivl med et stythisk Navn (det nyere tschudiske Kuogolane eller Kuogolaine, hvormed endnu Ester og Finlændere betegne de Svenske). Disse Rogolaner havde senere sine Bopæle i Dnieper-Egnene og findes her ikke alene i det første Aarhundrede før Kristus, men ogsaa gennem hele den tidligere Middelalder, snart inden snevrere, snart inden mere udstrakte Grændser. Fra den skriver sig udentvivl det russiske Folknavn. Rogolanerne maa nemlig antages at have sluttet sig nær til de langt senere fra hiin Side Østersøen, fra de skandinaviske Lande i Rusland indvandrede Nordgermaner eller Baræger, som i det 9de Aarh. grundlagde det russiske Rige. Dette kom saaledes til at bære de nordgermaniske Rusfers (de ældre Rogolaners) Navn, skjønt Rigets nordgermaniske Grundbestanddele tidlig forsvandt i de sarmatiske eller slaviske, en naturlig Følge af disse langt overlegne Mæsse.

Efter det stythiske Herredømmes Undergang blev de sarmatiske Folkfærd d. e. den slaviske Folkeklasse den herskende ikke alene i de sydlige og midterste Dele af det nuværende Rusland, men ogsaa i vestligere Egne, lige til Floden Weichsel, Romernes Vistula. De store Omvæltninger, som Hunernes og med dem beslægtede turaniske Folkfærds

Fremtrængen fra Osten i det 4de og 5te Aarh. e. Chr. forarsagede, ligesaavel som den omtrent samtidige Bevægelse af flere sydgermaniske Folkfærd fra nordligere Egne imod Syden var ikke uden betydelig Indflydelse paa hine slaviske Folkfærds Stilling. Alligevel beholdt de sit engang vundne Fodfæste i ovennævnte Egne, udbredte sig endog videre mod Vesten og udgjøre endnu Hoved- og Grundbefolkningen i alle hine Strøg.

Dette er et kort Overblik over de Folkebevægelser, der have givet Europa dets Befolkning; — et Overblik, der er nødvendigt ogsaa for at tydeliggjøre sig de ældste Forholde i vort Norden. Derhen vende vi nu atter tilbage for at betragte de dunkle Spor af de skandinaviske Landes ældste paa hinanden følgende Befolkninger, som Sprogforholde, Oldtidslevninger og historiske Efterretninger lade os opdage.

Norge, Sverige og Danmark ere som bekjendt rigere end største Delen af det øvrige nordlige Europa paa jordfundne Oldtidslevninger, døde Minder fra undergangne Slægter. Disse Oldtidslevninger dele sig i tre indbyrdes forskellige og temmelig skarpt betegnede Klasser.

Den første skriver sig fra en Tidssalder, da endnu Brugen af de haardere Metaller til de nødvendige Redskaber var ukjendt, men Steen, Been og Træ maatte udfylde Metallets Plads, da Brugen af Sølv og Guld til Pryddelser og som Bytningsmiddel i Handelen heller ikke fandt Sted, da Nordens Beboere som Jægere og Fiskere endnu stode paa det laveste Trin af Dannelsen, det paa hvilket nu kun enkelte Folkfærd i Amerika og paa Sydhavsøerne befindes sig. Man kalder denne Kulturtidssalder: Steenalderen.

Den anden Klasse af Oldtidslevninger tilhøre en Tidssalder, da Brugen af Jærnet til Vaaben og Redskaber endnu var ukjendt, men Kobberet derimod indtog dets

Blads, hvilket Metal man forstod at hærde ved Tilfætning af Tin (Bronce) og i det Hele at behandle med en betydelig Grad af Kunstfærdighed. Nordens Beboere have i denne Tidsalder levet af Kvægavl og Ugerbrug, kjendt Guldet og vidst at arbeide det til Smykker og nytte det til Bytningemiddel i sin Handelsrørelse; de maa overhovedet allerede have staaet paa et ulige høiere Dannelsenstrin med Hensyn til det huuslige og uden Tvivl ogsaa til det borgerlige Liv end den foregaaende Slægt. Man kalder den her nævnte Tidsalder: Kobber- eller Bronzealderen.

Den tredie Klasse endelig viser os Jærnet i fuld Brug og Kunstfærdigheden, om end i det Enkelte ikke fuldkomnere, saa dog i det Hele mere mangesidig og for Livets Behov mere fyldestgjørende; — den peger ligesom ogsaa den foregaaende Klasse hen paa en Befolkning, der har været jorddyrkende, krigerst og pragtelkende, som har vidst at skaffe sig ædle Metaller, og som har nyttet dem ikke alene til Smykker, men og til Betalingsmiddel, — som altsaa ikke blot er strede langt ud over de Billedes Dannelsenstrin, men allerede er stegen vidt frem paa Kulturens Bane. Denne Tidsalder kalder man Jærnalderen.

Man kan betragte disse tre Klasser af Oldtidslevninger fra forskjellige Synspunkter: — enten som Minder fra een og samme Folkestamme paa forskellige Trin af Uddannelse; — eller som Minder fra flere Folkestammer, der efter hinanden have dannet Nordens Befolkning, og af hvilke den mere kultiverede har fortrængt, udryddet eller maaffee tildeels undertvunget og i en Sammensmeltning tilintetgjort den raare. At den sidste af de to Anskuelsesmaader er den rigtigere, synes de nyere Tidens Undersøgelser fuldkommen at godtgjøre.

I den første af disse Tidsalder, Steenalderen, finder man nemlig, at det har været almindelig Brug at begrave

de Døde ubrændte i en Art af Familiebegravelser, i temmelig store Gravkammere, dannede af svære ubearbejdede Stene og med mange Lig i hvert saadant Gravkammer. Ved at aabne disse har man truffet paa temmelig vel bevarede Skeletter og især ganske hele Hovedskaller. Naturkyndige have underkastet disse sidste en nøiagtig Undersøgelse og udfundet, at de ei kunne tilhøre nogen anden nulevende europæisk Folkelasse end den lappiske. Man maa altsaa slutte, at Dblevningerne fra Steenalderen tilhøre lappiske eller med Lapperne paa det Nærmeste beslægtede Urbeboere i de Lande, hvor de findes, og at disse raa Urbeboere ere blevne fortrængte eller udryddede af en sterkere og mere dannet, senere indvandret Befolkning eller ved Sammensmeltning ere som levende Folkesæd sporløst forsvundne i denne.

Hvad de tvende yngre Klasser af Oldtidsblevninger angaar, da synes disse ikke mindre at henpege paa tvende baade indbyrdes og fra hine Urbeboere forskjellige Folkesæd. Om den tredie Klasse, der tilhører Jernalderen, vide vi med Bestemthed, at den har sin Oprindelse fra den germaniske Folkelasse, og at den endog naar ned til vort Nordens historiske Tider. Men den Bearbejdesmaade, Form og Kunstsmag, som i disse Oldtidsblevninger lader sig tilsyne, er saa forskjellig fra den, som viser sig i Oldsagerne af den anden Klasse, nemlig fra Kobberalderen, at Forskjellen vanskelig lader sig forklare af en gradvis Udvikling af Kultur og Kunstfærdighed hos eet og samme Folk i samme Bopæle. Overgangen fra den ene Klasse til den anden er dertil altfor pludselig, altfor blottet for de nødvendige Mellemled. Nu kommer hertil, at Oldsagerne fra Kobberalderen, især Vaabnene, have den mest paafaldende Lighed med dem, der findes i Lande, som endnu i en historisk Tid eller endog i vore Dage have været eller ere beboede af *keltske* Folkesæd; — og at disse isølge

paalidelige historiske Efterretninger vides at have vedligeholdt Brugen af Kobbervaaben, længe efterat Kobberet saaledes anvendt eller anvendt til Redskaber, som kræve haardere Emne, hos de omboende Folkeslag havde maattet vige for Jærnet. Af alt dette maa vi slutte, at vort Nordens Oldtidslevninger fra Kobberalderen tilhøre en fra den germaniske forskjellig Folkeklasse, og at denne Folkeklasse, der har dannet Nordens Befolkning mellem den lappiske og germaniske, har været den keltiske.

Af Nordens jordsfundne Oldtidslevninger lærer man altsaa at kjende - en tredobbelt paa hinanden følgende Befolkning i Nordens Lande: en lappisk som den ældste, dernæst en keltisk og endelig en germanisk.

De lappiske Oldtidslevningers egentlige Hjem i Norden er de danske Lande og det sydlige af Sverige, nemlig Skaane og Götaland. Allerhyppigst have de hidtil været fundne paa de danske Der, i Skaane og Vester-Götaland. I disse Lande er det, hvor de ovennævnte Gravsteder af store utilhugne Stene findes, og her træffer man ikke sjælden i Jorden paa eet og samme Sted Redskaber af Flint i hundredevis. I disse Egne maa vi altsaa antage, at den lappiske Urbefolkning i en fjærn Tid har havt sit Hovedsæde, været bosat gennem en lang Tid og i betydeligt Antal, ja endogsaa naaet en vis Magt, skjønt den dog sikkert ingen ikke har høvet sig høiere end til det første Trin af menneskelig Dannelselse, det nemlig som indtages af de Wilde, der leve af Jagt og Fiskeri. I Nord for de store svenske Lande og i Norge findes de omhandlede Oldtidslevninger langt sjældnere og de for Steenalderen egne Gravsteder, saavidt hidtil vides, aldeles ikke. Man maa heraf slutte, at hiin Urbefolkning ikke dengang har strakt sine stadige Bopæle, ikke opholdt sig i noget stort Antal eller sammenhøbet i sterke Mæsser, saa langt mod Nord, men at de *Steenredskaber*, som man finder hist og her, spredte i sam-

menligningsviis ringe Mængde over hele Norge lige nord til Helgeland, og maaskee endnu nordligere, ere Levninger fra den lappiske Befolkning i dens Undvigelsesperiode. Enkelte svage Flokke af den, som havde undgaaet Udryddelsen eller Undertvingelsen i deres Hovedhjem, have tyet mod Norden og i det midtre Sverige og Norge vanket ustabigen om, vidt adspredte, indtil de endelig ogsaa herfra ere blevene fortrængte af sterkere indvandrende Folkesærd til den skandinaviske Halvøs nordligste Ørkener og Nordisshavets Kyster, eller maaskee, dog vistnok i ethvert Fald i meget ringe Tal, ere smeltebe sammen med dem og have tabt sig.

Den keltiske Befolkning, som fulgte efter den lappiske, maa antages at være indvandret i Norden fra Lydsland over den jydste Halvø. De gamle Beretninger om Kimbrerne som denne Halvøs Beboere antyde, at den keltiske Befolkning i Norden har tilhørt den kimbriske eller kimmeriske Stamme af den keltiske Folkelasse, hvilken Stamme, ved Skythernes Indfald fordreven fra sine ældre Bopæle ved det sorte Hav omtrent 700 Aar f. Chr., tog sin Tilflugt mod Nordvest. En anden Stamme af samme Folkelasse, nemlig den galliske, var dengang allerede forlængst i Besiddelse af vidtstrakte Lande i det vestlige Europa, men det er ubekjendt, om den har udstrakt sig til det skandinaviske Norden. I andre Egne veed man derimod med Sikkerhed, at den ældre Stamme af Kelterne, nemlig den galliske, er bleven fortrængt eller undertvunget af den senere indvandrede kimbriske, som til Exempel i den nordøstlige Deel af det gamle Gallien og det sydlige Britannien, paa hvilket sidste Sted Briterne, hvis Levninger i Wales endnu talde sig Kymrer, maa antages at have tilhørt den kimbriske Stamme og at have fortrængt de ældre galliske Indbyggere til Irland og Skotland, hvor deres Efterkommere endnu udgjøre en vigtig Deel af Befolkningen.

Men hvad enten nu den keltiske Indvandring er foregaaet i to paa hinanden følgende Folkestrømme, en ældre gallisk og en yngre kimbriisk, eller den sidste fulgte umiddelbart efter den lappiske Urbefolkning, saa er det rimeligt, at denne kun har gjort de legemlig sterkere og derhos langt mere dannede og vaabenvante Indvandrede en svag Modstand, og at den ved dem for største Delen er bleven udryddet.

De keltisk-kimbriiske Oldtidslevninger findes omtrent paa det samme Strøg som de lappiske. I Danmark og Skaane træffes de hyppigst; i Nord for de svenske Søer og i Norge derimod yderst sjælden, ja endog sjældnere end de lappiske. I Norge er hidtil, saavidt vides, kun opdaget ganske faa Grave fra Kobberalderen, een i det Throndhjemske, de øvrige paa Norges Vestkyst søndenfor Bergen. — De Baaben og Redskaber fra denne Tidsalder, som forresten hist og her i Norge findes i Jorden, forekomme ikke oftere, end at man meget godt kan forklare sig deres Tilværelse fra enkelte Kelters midlertidige Ophold paa Norges Kyster eller Reiser gennem Norge, uden at antage nogen stadig keltisk Befolkning, hvilken upaatvilelig maatte have efterladt sig langt talrigere Minder. Der er altsaa al Grund til at antage, at den keltiske Befolkning i Norden ei har strakt sig videre imod Nord end den tidligere lappiske, og at den ved de germaniske Folkfærds senere Indvandring ikke har tyet længer mod Nord, men over Havet mod Westen til de der boende Stamforvandre.

De ældste dunkle Efterretninger om de nordiske Lande, som ere os levnede, skrive sig rimeligviis fra den Tidsalder, da endnu de keltiske Kimbrer her vare det herskende Folk. Det er nemlig de Efterretninger, som Grækeren Pytheas af Massilia har meddeelt og som ere opbevarede, vistnok i en saare ufuldstændig Form, i Strabos og Plinius's Skrifter. Senved 300 Aar f. Chr. beseilede Pytheas Nordens Farvande. Han kom fra Britannien til Norge, hvis Kyster

han besør temmelig langt imod Nord og som han benævnte Thule, rimeligviis et keltisk Navn, hvilket han havde hørt af de i Britannien boende Kelter. Siden paa en anden Reise besøgte han Landene ved Østersøen. Han har omtalt Thule som beboet, dog kan man af de nu tilværende Efterretninger ikke slutte, hvad Folkeslag der har dannet Befolkningen. Fra Landene ved Østersøen har han derimod efterladt os flere Stedsnavne, hvilke for største Delen aabenbare ere keltiske, og hvilke han selv har angivet at have hørt af Kimbrerne. Dette synes at antyde, at keltiske Kimbrer paa hans Tid endnu have været Beboere af det nuværende Danmark. Men han har derhos ogsaa omtalt Guttoner som Beboere af Lydslands Nordkyst og Østiaer ved Østersøens østligere Kyster. Ved det første Navn betegnes rimeligviis den gotiske Green af den sydgermaniske Folkestamme, ved det andet, Østiaerne, rimeligviis de tschudiske eller stythiske Ester. Følgelig har allerede den sydgermaniske Folkestamme ved Aar 300 f. Chr. besat en Deel af Nordtyskland, og tschudiske Folkfærd Østersøens østlige Kyster, medens Danmark og uidentvivel ogsaa det sydlige Sverige endnu har været beboet af keltiske Folkeslag.

Men ligesom den sydgermaniske Folkestamme ved sin Indvandring i Nordtyskland fortrængte mod Vesten de ældre keltiske Beboere, saaledes maa snart det Samme være blevet Tilfælde i de danske og sydsvenske Lande. Ved Begyndelsen af vor Tidsregning maa man antage, at den ældre keltiske Befolkning har været ganske fordreven eller udryddet fra disse Egne, og at sydgermaniske Folkfærd, rimeligviis især gotiske, ere traadte istedet. Alle de Folke- og Stedsnavne, som Mela, Plinius og Tacitus paa disse Kanter anføre fra sin egen Tid, ere aabenbar sydgermaniske, og de store Bevægelser, som i de nærmest foregaaende Aarhundreder yttre sig mellem Kelterne i det

vestligere Europa, antyde Omvæltninger, som uidentivl ere forarsagede derved, at de fra Tydskland og det skandinaviske Norden uddrevne Kimbrer have væltet sig ind over den ældre galliske Befolkning i Gallien og Britannien.

Til samme Tid opdages ogsaa de første Spor af den nordgermaniske Folkestamme paa den skandinaviske Halvø. Plinius's *Perigon*, hvis Navnet er i Haand-
skrifterne rigtig anført, efter hans Udsagn den største af alle Der i det nordlige Ocean, tyder vel hen paa Norge eller en Deel af dette Land, og Navnet synes at maatte være en Fordreining af det gammelnorste Navn *Noregr*, *Norvegr* eller i en ældre Form *Nordrvegr* (det nordlige Strøg eller Land), hvormed den nordgermaniske Stamme nævnte sine Bopæle i Modsætning til den sydgermaniske Folkestammes Bopæle, hvilke den kaldte *Sudrvegr* d. e. det sydlige Landstrøg; — Landsnavne, der udtrykke det samme Forhold, som Folkensnavnene *Nordmenn* eller *norrœnir menn*, modsat *Sudrmenn* eller *sudrœnir menn*. Ikke mindre kjendeligt er det hos Tacitus forekommende Folkensavn *Sviones*, der aabenbar er det samme som det gammelnorste Navn *Sviar*, betegnende den østlige Green af den nordgermaniske Stamme. Og dette Navn har den Merkelighed ved sig, at det netop er den nordgermaniske Form, da derimod den sydgermaniske maa have indeholdt et *d* eller *th*, som Svethans hos Goteren *Jornandes* og det nuværende tydske *Schweden*. Den nordgermaniske Folkestamme har altsaa ved Begyndelsen af vor Tidsregning dannet Befolkningen i Norge og det nordlige Sverige og maa allerede være stødt sammen med den sydgermaniske Folkestamme, eftersom den havde antaget og var bekjendt under et Navn, der ifkun kan uledes af dens Sammenstød med sydgermaniske Folkeskærd som disses nordlige Naboeer. — Videre omtaler Plinius en stor i Oceanet ved *Germania* liggende *D*, *Scandinavia*. Dette Navn er

aabenbare germanisk og i en sydgermanisk Form; avi er i det gotiske Sprog svarende til ey i det gammelnorske og betyder D; Navnet i det Hele merker altsaa: Den Skandin og er blot i Endelsen latiniseret. En Sammen-
dragning af det er den senere gammelnorske Form Skáni eller Skáney. Det er upaatvilelig det Sydlige af det nuværende Sverige, som Plinius tænker sig under hiint Navn; han maa have hørt det af sydgermaniske Folk, der med sine indstrængede geographiske Kundskaber have gjort Landet til en stor D i Oceanet, en Anskuelse, som Plinius med Væthed gif ind paa. Som Beboere af en Deel af denne store D Scandinavia nævner Plinius et Folk Hille-
viones (Hillevionum gens), der kaldte sit Land en anden Verden (alterum orbem terrarum). Dette minder os om de gamle Nordmænds Udtryk: Mannheimr (Menneffenes Hjem), hvorved de betegnede baade Jorden i Almindelighed og især den Deel af Jorden, de selv beboede, deres eget Hjem (heimr), som de altsaa paa en Maade ansaa for en egen Verden. Endogsaa Navnet Hilleviones (maaske rettere Elviones) tilhører uden Tvivl Nordgermanerne og betegner det Fylke eller den mindre Afdeling af Stammen, der endnu i den historiske Tid boede nærmest i Nord for Gautelven (Göta Elv) og efter sine Bopæle mellem denne og Raum-Elv, nuværende Glommen, benævntes Elfbúar (Elvboere) eller Alfer. Tænke vi os ved Gautelven det daværende Sammenstøds-
punkt mellem den nordgermaniske og den sydgermaniske Stamme, saa komme jo netop Hillevionerne eller Elvboerne, Alferne, til at udgjøre det første Folk, fra Syden af, fra Sydgermanernes Side regnet, i det nordgermaniske Mannheim d. e. Nordgermanernes Verden eller Hjem. Folket her kunde med Sandhed sige, at med deres Land begyndte en ny nordligere Verden.

Der er saaledes efter min Formening en høj Grad af Sandsynlighed for, at de tre nordiske Rigers Lande ved

Begyndelsen af vor Tidsregning have været beboede af de tvende Stammer af den germaniske Folkelasse, saaledes at den sydgermaniske Stamme har havt inde det nuværende Danmark og det sydlige Sverige indtil Gautelven og de store svenske Indsøer, medens den nordgermaniske Stamme derimod udgjorde Befolkningen i Norge og de nordligere Dele af Sverige. De ældre keltiske Beboere have da allerede været fortrængte fra det skandinaviske Norden eller der undertvungne af de herskende germaniske Folkfærd, overhovedet som egen Nationalitet forsvundne.

At det fortrinlig har været den gotiske Green af den sydgermaniske Stamme, der har dannet Befolkningen i de førstnævnte Egne af Norden, derom synes baade de ældre allerede omtalte Landsnavne og de endnu tilværende at vidne. Endnu benævnes jo den sydlige Deel af Sverige Gotaland, i ældre Tider Gautland; ifølge de gamle Sagn benævntes de danske Der Eygotland eller Dgotland, før det danske Navn der indførtes, og Navnet Jylland peger hen til samme Folk. Dog findes paa den jydsk Halvø ogsaa Spor af andre sydgermaniske Folkfærd udenfor den gotiske Folkgreen. Man finder endog Spor til, at et overtydsk Folk, nemlig Vinilerne, de senere Langobarder, engang have havt Boliger i Nord-Jylland ved Limfjorden, hvorfra de dog, som det lader, allerede paa Tacitus's Tid (før 100 e. Chr.) vare vandrede til det nordvestlige Lydsland.

Det er vistnok en gammel Mening, der endnu hyldes af mange lærde Historikere, at Goterne ikke alene vare Hovedfolket i hine Egne, i det nuværende Danmark og i det sydlige Sverige, men at de vare Hovedfolket i det hele skandinaviske Norden, og at Nordmændene og Svearne ikkun vare Grene af Goterne's Stamme, eller rettere sagt, at alle Folkfærd, hvilke vi have betegnet som nordgermaniske, bør indbrages under Goterne. Men i vore egne gamle

historiske Kildekrifter finder denne Mening ingen Bestyrkelse. Her forekomme nemlig aldrig Goterne omtalte som noget Hovedfolk i Norden, eller som Nordmændenes og Svearnes Stamsfædre, og ikke heller bruges her nogenfinde Goternes eller Gauternes Navn som omfattende de tre nordiske Rigers Beboere; tvertimod, i de gamle Eddadigte, der upaatvivlelig skrive sig fra Hedenskabets Læder, henføres Goterne overalt hvor de omtales til den sudrone d. e. den sydgermaniske Folkestamme. Ligesaalidet finder den anførte Mening nogen Støtte i Sprogforholdene. Alt hvad der er os levnet af det gamle gotiske Sprog, viser nemlig paa det Bestemteste, at dette har været en sydgermanisk eller tydsk Sproggreen og følgelig ikke kan være Kilden for de nordgermaniske Sprog, der udgjøre en egen, den sydgermaniske eller tydske sideordnet Sprogstamme. Endelig gaar det heller ikke godt an, hvad Mange have villet, at antage tvende Grene af Goterne, af hvilke den ene skulde tilhøre Norden og danne Stammen for Nordens Beboere, den anden tilhøre Tydskland og være Stammen for de i Syden berømte Goter; thi netop disse sidste Goter stammede ifølge deres egne Sagn fra Scandinavia eller Scanzia, hvorfra de i det første eller Begyndelsen af det andet Aarhundrede efter Chr. vare udvandrede. Alle Omstændigheder tale saaledes for, at de Goter, som i Danmark og det sydlige Sverige engang dannede Befolkningen, nemlig nærmest efter Kelterne, hørte til den sydgermaniske Folkestamme og altsaa ei vare de nordgermaniske Folkeslægts, Nordmænds, Svears og Daners Stamsfædre.

At de anførte Forholde synes det at fremgaa som en naturlig Følge, at den nordgermaniske Folkestamme maa — hvad ovenfor er antaget — være indvandret paa den skandinaviske Halvs deels over og deels nordenom den botniske Bif og fra Halvsens nordligere Egne siden have udbredt sig mod Syden. Under Indvandringen har den

rimeligviis deelt sig i tvende Grene, af hvilke den ene, Svearne (Sviar), har gaaet over Bugten og nedfat sig i Egnene om Mælaren, det gamle Svihjód, den anden har gaaet deels rimeligviis til Lands, deels til Bands nord om Bugten og først fundet et stadigt Hjem i det nordlige Norge i det gamle Haalogaland (det hellige Land) og Throndheim. Herfra har den siden, deels til Søs langs Kysterne, deels til Lands efterhaanden besat det øvrige Norge. De to nordgermaniske Grene, Nordmænd og Sviar, stiktes igjennem mange Aarhundreder fra hinanden ved ubeibare Fjelde og uhyre vidtløftige øde Skovstrækninger, der laa mellem deres ældste Bopæle i Norden, og kom først atter, som det lader, i stadig Forbindelse, da de begge nærmede sig eller trængte ind paa de sydgermaniske Folkefærds og navnlig den Goternes Enemerker.

Den nordgermaniske Stammes Indvandring paa den skandinaviske Halvø maa efter al Rimelighed være foregaaet i Løbet af de tre nærmeste Aarhundreder f. Chr. Ved Begyndelsen af vor Tidsregning har den rimeligviis — hvis vor ovenfor fremsatte Gissning om Hillevionerne eller Elvionerne er rigtig — allerede udstrakt sig over hele Norge lige til Gautelven. Hvor forresten Nordgermanerne og Sydgermanerne først have stødt sammen i Norge, hvor vidt Sydgermanerne have trængt frem i det nuværende Norge, før Nordgermanerne besatte dette Land, eller om Sydgermanerne muligen aldrig — idetmindste ikke i nogen større Mængde — have overstredet Gautelven, men Nordgermanerne som Norges Beboere muligen have fulgt umiddelbart paa Finlapperne — dette er noget, som ikke lader sig afgjøre. Ligesom Kelterne, efter hvad der i det Foregaaende er udviklet, ikke synes at have strakt sine stadige Bopæle længere i Nord end til Gautelven, saaledes er der ogsaa kanslee nogen Rimelighed for, at det Samme har været Tilfælde med de sydgermaniske Goter. Vel kunne vi

her ikke dømme efter jordsfundne Oldtidslevninger; thi efter al Sandsynlighed har den sydgermaniske og den nordgermaniske Stamme med Hensyn til Baaben, Redstaber, Begravelsesmaade og i det Hele Seder og Skikke staaet hinanden saa nær, at Stammeforskjellen ei merkkelig kan fremtræde i saadanne Oldtidsminder. Men andre Omstændigheder kunne veilede os. Midt over det nuværende Sverige strækker sig som bekjendt et Belte af store Jndsøer og Skove, der deler Landet i tvende Hoveddele. Disse Skovstrækninger ere endnu temmelig betydelige, men vare dog i Midalderen langt større og dannede da et bredt Bildnis, der kun paa enkelte Steder kunde gjenneføres. Heraf Landets dengang almindelige Inddeling i Landet Nordanskogs og Landet Sunnanskogs. I det Tidrum, vi her omhandle, vare disse Skove efter alle Kjendemerker endnu mere vidstrakte og uveibare. Netop ved denne naturlige Grændse ophøre Minderne af det gotiske Navn. Der er saaledes al Himelighed for, at her ogsaa har været Nordgrændsen for den gotiske Befolkning, og at Gautelvens Munding har været det Punkt, hvor de tvende Stammer af den germaniske Folkelaske efter en længere Splittelse atter have stødt sammen. Dette for Sveriges Bedkommende. Hvad Norge angaar, kunne jo vistnok Goterne være komne derhen hovedsageligen over den yderste Ende af Gautelven og maaskee over Havet. Enkelte Indskrifter i Steen med gotiske Skriftegn og i gotisk Sprog, hvilke have været fundne i det sydlige Norge, kunne maaskee ansees for at pege derhen. Men disse Indskrifter kunne dog have sin Oprindelse fra enkelte gotiske Indsigtninger eller fra blot Samfærrelse mellem begge Stammer.

Er den Gissning rigtig, at sydgermaniske Folkesærd ifkun i lidet Tal eller slet ikke have overstredet den antydede Grændse mod Norden — hvilket forekommer mig sandsynligt —, saa maa man antage, at den nordgermaniske

Stamme ved sin Indvandring paa den skandinaviske Halvø har forefundet Landet saagodtsom uden nogen fast bosat Befolkning; hverken af Kelter eller af sydgermaniske Goter kan i ethvert Fald efter al Sandsynlighed Mængden have været stor. Landet har kun været gennemstreift af spredte Flokke af vilde Finlapper, der overalt have veget for de Indvandrende eller af dem ere blevne udryddede. Landet er taget i Besiddelse uden nogen egentlig Erobring, uden nogen Undertvingelse af ældre bosatte Indbyggere. Af en saadan Besiddelsestagen lader ogsaa Folkets senere Stilling i Norge og Svealand sig lettest forklare. Først ved Sammenstødet med sydgermaniske Goter ved Norges sydligste Grænse har den nordgermaniske Folkestamme mødt en alvorlig Hindring i sin videre Udbredelse mod Syden. Og denne Stilling indtoges af begge Folkestammer, den nordgermaniske og den sydgermaniske, ved Begyndelsen af vor Tidsregning eller i det første Aarhundrede efter Chr.

Denne Hindring blev imidlertid ikke af Varighed. Snart begyndte den nordgermaniske Stamme at vælte sig ind over Goternes Enemerker. Det er høist rimeligt, at den Dvælse i Søfarten, som Nordmændene ved sin Udbredelse langs Norges Kyst maa antages at have erhvervet, har givet dem betydelige Fordele i Kampen mod de ellers tappre, haardsføre og stridvante Goter. Allerede Tacitus omtaler Svionerne eller Svearne som meget søvante; og i høiere Grad maa dette ganske vist have været Tilfælde med den vestligere Green af Stammen i Norge, hvor Landets naturlige Bestaaffenhed mere end i nogen anden Egn i Norden opfordrede til Søfart. Gotalands og Danmarks aabne Sletter gave kun lidet naturligt Bern mod dristige Vikinger, og saaledes er det let begribeligt, at Nordgermanerne snart kunde falde Goterne høist besværlige ved sine Indfald.

Omtrent 100 Aar e. Chr. maa man antage, at Goterne's store Udvandring fra Scanzia d. e. fra Skaane eller det sydlige Sverige har begyndt. Lægges man Merke til Gangen i de store Folkevandringer overhovedet, saa vil man stedse finde Spor til et ydre Tryk, der har forarsaget enhver Folkeslytning eller idetmindste givet det første Stød til den. Var dette Stød først givet og Strømmens Retning derved paa en Maade bestemt, saa gik den fort i stadigt Løb, indtil uoverstigelige Hindringer mødte. Hvad Goterne angaar, da er intet rimeligere end at Trykket kom fra Norden ved den nordgermaniske Stammes Fremtrængen. Goterne, i det Hele sydgermaniske Folkesæd, vare bosatte paa begge Sider af Østersøen, paa sidste Sted tildeels som slaviske Folkesæds Herrer. De fra Scandinavien Udvandrede trøede over dette Hav til sine Brødre paa Weichselens vestlige Side og fik Bolig hos dem. Snart overfyldtes imidlertid disse Egne. De Udvandrede, der engang havde givet Slip paa sine faste Bopæle i Norden og vare komne i Nørelse, rev sine Stamforbandte med sig, og fra Slutningen af det 2det Aarh. viser Historien os denne sydgermaniske eller gotiske Folkestrøm i en bestandig Bevægelse mod Syden, mod det romerske Riges Grændser. I det 3die Aarh. finder man, at den har udbredt sig lige til det sorte Hav, og i det 4de Aarh. dannede Goterne det herskende Folk i Landene mellem Østersøen og det sorte Hav, fra Donfloden i Østen og lige til ind i det nuværende Tydskland i Vesten. Deres Masse i disse Egne har uden Tvivl i al denne Tid modtaget Tilvæxt af nye Udvandrede fra Norden, hvor sølgelig Goterne's Magt maa være aftaget i samme Forhold som den tiltog i Syden. Eldre slaviske Beboere af de Lande, som Goterne valedede sig ind over, have været gjorte til deres Livegne og have vedblevet at dyrke den Jord, som de tidligere havde havt inde

— nu til Goternes Rytte, medens disse næsten udelukkende offrede sig til Krigen.

I Tidrummet mellem 100 og 400 e. Chr. har altsaa Nordgermanernes Stamme efterhaanden udbredt sig over de sydlige Dele af den skandinaviske Halvø og de danske Øer. Overalt have de fortrængt eller undertvunget eller paa sine Steder optaget i sig ved Sammensmeltning de ældre sydgermaniske Beboere. I de førstnævnte Egne paa det skandinaviske Fastland vedblev det ældre Navn paa Landet, nemlig Gautland eller Götland, og de Nordgermaner, som der nedsatte sig, bleve efter Landet og dets ældre Indbyggere benævnte Gauter. Paa de gotiske Øer bleve de derimod bekendte under et nyt Folkenavn: Daner. Dette Folkenavns oprindelige Betydning kjendes ikke med Sikkerhed. Dog har det nogen Sandsynlighed for sig, at det egentlig maa udledes af den sydgermaniske Sprogstamme og der har betegnet: Herrer, og at det maaskee først er blevet Nordgermanerne tillagt af de undertvungne sydgermaniske Beboere, over hvilke de ved Erobring havde erhvervet sig en Herkabsret, idet nemlig Nordgermanerne vare Landets Herrer og Eiermænd, den tilbageblevne sydgermaniske Befolkning deres Vornede eller Livegne. I det 5te Aarhundrede maa dette Navn allerede have været almindeligt, da det ved Begyndelsen af det 6te findes at være benyttet af Frankerne til at betegne de nordgermaniske Vikinger, som dengang først hjemsøgte det frankiske Riges Kyster.

Længst opretholdt den sydgermaniske Befolkning sig paa den jydsk Halvø. Her boede Juter i den nordlige Deel og Angler i den sydlige. De første henhørte, som det lader, til den gotiske Green af den sydgermaniske Stamme, de sidste til den nedertydske. Anglerne grændsefede mod Syden til de ligeledes nedertydske Sager, som havde sine Bopæle i de nedre Elbegne og i Nord strakte

fig henimod Eideren. Nær beslægtede med begge vare de ligeledes nedertydske Friser, som boede ved Nordsøens Kyster. Da Nordgermanerne, eller som de nu paa de fordom gotiske Der kaldtes, Danerne, først vare blevne herrer i disse Lande, blev Jylland Hovedmaalet for deres Angreb, og de her boende sydgermaniske Folkfærd maatte under Trykket af de fra Østen fremtrængende Nordgermaner kaste sine Dine til den modsatte Side for at udfinde nye, roligere Bopæle. Allerede fra ældre Tider havde de sydgermaniske Folk paa den jydsk Halvø havt Forbindelser med Britannien. Som Vikinger havde de hjemsogt baade Britannien og det ligeoverfor liggende Galliens Kyster og uroet Romernes Herredømme paa begge Steder. Til Britannien vendte de nu sine Dine, da Trykket af de fremtrængende Daner blev dem for haardt. Mindre Flokke af Juter var det, som først tyede til Britannien og der satte sig fast i Landets sydsøstligste Deel. De oprettede der et lidet Rige, Kent. Dette var i Midten af det 5te Aarh. Stærkere Hobe af Saxer fulgte snart deres Exempel. Disse Saxer fra de nedre Elbegne, tildeels fra det nuværende Holsteen, trykkes neppe saameget af de nordgermaniske Daner, men maaskee mere af de slaviske Bender. De slaviske Folkfærd nemlig paa Østersøens Sydside, der længe havde lydet under sydgermaniske Herrer, sølte sig nu, da Sydgermanerne meer og meer flokkede sig mod Syden og dannede mægtige Riger i Sydeuropa paa det vestlige romerske Riges Ruiner, lettede fra dette Tryk, havede sig meer og meer til Selvstændighed i sine gamle Hjemsteder, hvor de længe havde dyrket Jorden som Germanernes Livegne, og uroede og trængte sine fordums Herrer. For hine slaviske Bender laa Saxerne nærmest for Haanden, og for Benders Tryk maatte Saxerne paa mange Steder i de nedre Elbegne vige sine Bosteder og søgte ligesom Juterne nye Bopæle i Britannien, som kort

iforveien det vestromerske Rige ganske havde maattet opgive og overlade til dets egne keltiske Beboere. Sagerne vandt sig med Vaaben nye Bopæle i Britanniens syblygste Egne. Endelig forlode ogsaa Anglerne mellem 500 og 560 i store Mængder sine Boliger i det syblyge Sønderjylland og oversvømmede og undertvang den nordlige og mellemste Deel af Britannien. De vare talrigere end deres forudgangne Brødre. De tog den større Deel af England, og Landet blev siden opkaldt efter dem. Anglernes Udvandring var saa almindelig, at deres gamle Hjem endnu længe efter siges at have ligget saa godt som øde. Ligesom Nordgermanerne ved sine Angreb havde givet Stødet til denne Juternes og Anglernes Udvandring, saaledes benyttede de nu denne til at sætte sig fast ogsaa paa den jydsk Halvø, hvis Erobring lige til Eideren de rimeligviis have fuldført i Løbet af det 6te og 7de Aarhundrede. Ved Eideren mødte de deels slaviske Bønder, deels Sagernes Levinger og Friserne; der fandt de Grændsen for sin Udbredelse mod Syden, og ved Eideren blev fra nu af gjen-nem mange Aarhundreder, ja lige til vore Dage, det egentlige Grændsestjæl mellem den nordgermaniske og den sydgermaniske Stamme.

Vi have saaledes fulgt den nordgermaniske Folkestamme i dens Udbredelse over de Lande i Norden, som nu udgjøre dens Bopæle. Dens merkverdige Bedrifter i Europas vestligere, syblygere og østligere Lande tilhøre den senere Historie. Vi skulle kun endnu under nærværende Afsnit kaste et Blik paa den nordgermaniske Folkestammes indre Forholde under dens Udbredelse. Vi kunne vistnok her ligesaalet som i det Foregaaende beraabe os paa bestemte historiske Udsagn; men de sildigere Forholde i den historiske Tidsalder lade os dog i mange Tilfælde slutte til de ældre og saaledes ogsaa til Forholdene under selve Indvandringen og Udbredelsen.

Den nordgermaniske Stamme er vistnok ikke i nogen stor tætsluttet Masse indvandret paa den Scandinaviske Halvø. Dette kan i det Hele kun sjældnere tænkes at have hørt til Folkevandringernes Charakter. I mindre paa hinanden følgende Afdelinger, der under sin videre Udbredelse have spredt sig til forskjellige Sider, maa den tænkes at være foregaaet. Disse Afdelinger benævntes Folk (fólk) eller Fylke (fylki). En større Green af Folkestammen, omfattende flere saadanne Folk eller Fylker, benævntes þjóð d. e. Folkefærd, Nation. Hvert af disse Folk eller Fylker havde sit særegne Navn og udgjorde et lidet selvstændigt Statssamfund under et Slags patriarchalst Styrelse. Folket bestod nemlig af flere mindre Høbe, der benævnes Hære (herr) eller undertiden Hundreder (hundari), rimeligviis fordi hver oprindelig har været dannet af 100 Familier. Hver Hær havde sin arvelige Høvding, kaldet Hærser (hersir), der var dens Anfører i Krig og i Fred Religionens og Rettergangens Forstander, i hvilken Egenkab han benævntes Gode (goði). Hærseren i Forening med Hærens samtlige Familiefædre styrede denne mindre Kredses særegne Anliggender. Folkets almindelige Anliggender derimod afgjordes i større Forsamlinger af alle de til Folket hørende Hæres Hærserer og Familiefædre. Hvad der gav Fylket større Samhold, synes at have været en for alle Fylkesmænd fælles Helligdom (vó), der forestodes af een af Hærserne, hvilken i denne Egenkab da uden tvivl havde en Forrang for de øvrige. I Krig havde vistnok ogsaa Folket almindelig en fælles Anfører, og oftest betroedes vel denne Verdighed til den samme Hærser, som forestod Fylkeshelligdommen. I Egenkab af Fylkets Anfører benævntes han da, som det lader, Fylker (fylkir, fólkvaldi). Som Fører af en væbnet Magt, der frivillig havde givet sig i hans Tjeneste og sluttet sig om ham som Døermand, nævntes han ogsaa dróttinn og hans Kri-

gerfølge drótt (af drjúga). Mellem Folkene eller Fylkerne indbyrdes fandtes oprindelig, som det lader, intet politisk Baaud; ifkun fælles Religion og fælles Sprog lod dem føle sig som Bestanddele af et større Heelt, af et Folkesfærd eller Thjod.

Saalænge Stammen uden at støde paa nogen kraftig Modstand af ældre fast bosatte Indbyggere kunde tage Landet i Besiddelse som en herreløs Ting og i de nye Bopæle indrette sig efter eget Lykke, — var der ingen Grund for den til at forandre den Samfundsorten, under hvilken den paa Vandringen fra det ældre Hjem havde levet. De indvandrende Fylker fandt for det første i den Scandinaviske Halvø nordligere Egne ubebygget Land nok til at tage under Opdyrkning. Under sine Herseres Beileddning deelte Familiefæddene de vidtloftige Landstrækninger mellem sig og bleve Huusbønder eller Odelsbønder, idet hver enkelt af dem tilegnede sig sin Jordlod med fuld og umiddelbar Eiendomsret uden paa den ene Side at erkjende nogen høiere Eier over sig og uden paa den anden Side at indtræde i noget Herstabsforhold til ældre undertvungne Jordeiere. Thi vel førte Nordgermanerne med sig fra ældre Hjemsteder Træle, men disse — for det meste uden tvivl Krigsfanger — vare i sin Trælestand, saalænge Eierne ikke frigave dem, at sætte i Klasse med Huusdyr. De vare uden personlig Ret; Eieren raadede for Trælens Liv og solgte ham som Kvæg. Saadanne Huustræle maa vel skjælnes fra livegne Bønder. Fandt en Familiefader sin Odal for vidtloftig til at han selv kunde bestyre dens Brug, saa overlod han Stykker af den til det frie Lyende eller til sine frigivne Træle, hvilke da betragtedes som Jordens Leiere (Leilændinger) og betalte Afgift eller Leie af den til Odelsbonden. Hver Hær og hvert Fylke fandt lettelig, især i det af Bønder og Fjelde stærkt sønderkaarne Norge, et af Naturen begrændset Strøg,

over hvilket man kunde udbrede sig. Det Landskab, som en Her tog i Besiddelse, blev i Norge benævnt: Hered (herad), hos Svearne i Svithjod: Hundred (hundari); det større Strøg, som et heelt Folk besatte, Fylke eller Folkland (fólkland). I Spidsen for Heredet stod fremdeles Herseren, der tillige var Gode eller Forstander for Heredstempleet (heradshof). Den høieste Magt hvilede imidlertid hos de paa Heredstinget (heradsping) samlede Heredsbønder. Samtlige Hereder havde igjen i Fylkestinget (fylkisping) eller Forsamlingen af alle Fylkets Bønder (ogsaa kaldet allsherjarping) sit Foreningspunkt, ligesom Fylkestempleet (fylkishof) blev deres fælles Helligdom, og den Herfer, som var dettes Forstander (allsherjargodi), blev Fylkets øverste Høvding eller Fylker. Overensstemmelse i Religions- og Retssedvaner i Forbindelse med ydre Omstændigheder kunde afstedkomme en større indbyrdes Tilnærmelse mellem visse Fylker, og disse dannede da et videre Statsforbund, hvis Foreningspunkt i saa Fald var et for disse Fylker fælles Thing, overordnet Fylkestinget. Dette Thing erholdt da udmerkelsesviis Navnet Allsherjarthing — en Benævnelse, som ellers, hvor intet saadant Fylkesforbund fandt Sted, med Rette tilkom Fylkestinget.

Dette er den ældste simple Samfundsorden, der maa antages at have gjældet hos Nordgermanerne ved deres Indvandring paa den Scandinaviske Halvø og længe at have vedligeholdt sig i Norge og i Svithjod eller det egentlige Svealand. Det er denne Samfundsorden, paa hvilken Norges og Sveriges Rigsforfatninger senere bleve opførte; den skinner endnu i den historiske Tid tydelig igjennem baade den norske og den svenske Rigsforfatnings kunstigere Former, og Islands Forfatning i Dens Frihedstid kan betragtes som en Afglands af den.

De Forholde, der fremkaldte og nærede denne Sam-

fundsorden, forandrede sig ved den nordgermaniske Stamme Optræden som erobrende paa en anden fast bosættede Folkestammes Enemarker. Det gjaldt nu ikke længe om at tage Landet i Besiddelse ved den blotte Bosætning og Opdyrkning; Landet maatte her vindes ved Vaaben og ved den ældre Befolknings Undertvingelse. De erobrende Stær dannedes her af Krigere, der stode i et ganske andet Forhold til sine Hærførere end de i de nordligere Egn indvandrede Familiefædre til sine patriarchalske Overhoveder Hærserne; og i de erobrede Lande gjorde man ikke alene Jorden, men ogsaa dens Beboere til sin Eiendom. De erobrende Høbe maa antages for største Delen at have dannet sig af de yngre Sønner af Familierne, der foretrak Udsigten til Hæder og Bytte for en ringe Andeel i den fædrenes Arvelod eller Odal. De flokkede sig frivillig om en eller anden stridvandt og helst tillige høibyrdig d. e. herskende Mand, som de da antog til sin Hovding, og til hvis Skjebne de bandt sin egen. Saadan en Krigersflokk var det vel, som egentlig kaldtes med det ovenfor berørte Navn drøtt, og hvis Hovding kaldtes drøttinn. Naar nu Lykken var en saadan Krigersflokk god, og den havde fæste Fod i et fremmed Land, saa deelte den dette imellem sig tilligemed dets ældre Beboere. Disse beholdt idetmindste for en Deel sine Jordlodder, men ikke længer som fri Eiendom. Den sande Eiendomsret gik over til Erobrerne, og de ældre Jordeiere bleve disses Børnede eller Livegne. Erobrerne, skjønt deres Tal ofte kun var ringe mod de Undertvungnes, dannede alene den raadende og fuldkomment frie Deel af Befolkningen. Men paa den anden Side vedblev ogsaa det engang stiftede Forhold mellem dem og deres Hovding. Denne fik ikke alene en forholdsvis stor Deel af det vundne Land som sin umiddelbare Eiendom, men han blev ogsaa fremdeles erkjendt som Erobrernes Overhoved og Styret, og denne hans Verdighed blev isølg-

de fra Hjemmet medbragte Begreber tilkjendt ham og hans mandlige Æt som arvelig. Af disse Forholde udviklede sig først, som det synes, Kongedømmet og det samme underordnede Jarledømme. Denne Udvikling af den nordgermaniske Stammes Samsundsorden stilles os klart for Die i det gamle og høist merkelige Eddadigt Rigsmål. Her fremstilles Rig (Rigr), en Inkarnation af en af Aserne (Heimdall), under sin Vandring paa Jorden at blive Stamfader til de forskjellige Samsundsklasser: først gennem Sønnen Træl til Trælene (bræla ættir), dernæst gennem Sønnen Karl til de frie Bønder (karla ættir), endelig avlede han en Søn, der blev kaldet Jarl; fra ham kom Jarlernes Æt (jarla kyn). Rig erkender Jarl for sin udkaarede Søn; ham giver han sit eget Navn og oplærer ham i Runer og Vaabenøvelser, og ham anviser han at erhverve sig ved Sverdet Odelsvolde, gamle Bygder (óðalvöllu, aldnar bygðir) d. e. Landstrækninger, hvilke allerede forlængst vare bebyggede, men som Jarl skulde gøre til sin Od. Han gifter Jarl med en Hersers Datter, og fra dem stammer en Æt af Krigere, af Hærførere og af Herskere i erobrede Lande. Udentviul har Odet jarl oprindelig betegnet en Kriger; denne Betydning har aabenbar Navnet endnu i det gamle angelsaksiske Digt om Beowulf i sin angelsaksiske Form eorl, Fleert. eorlas og uidentviul ogsaa i Eddadigtet Harbardsliod paa det Sted (Str. 24), hvor det heder: „Ddin eier de Jarler, som i Val falde.“ Derfra skriver sig maaste og ogsaa ved Fordreining og Misforstaaelse Folkens Navnet Heruler. Siden sit Jarlenavnet en engere Betydning, idet det blot tilhøedes de overordnede Hærførere. Men den øverste Hærfører for en omsværmende eller erobrende Krigerflokk tilhøede man Hædersnavnet konungr d. e. Konge, hvilket egentlig intet andet betegner end en høibyrdig Mand, en Mand af berømt Æt (af kyn eller kon, Slægt), hvilket

Navn gif over til at blive et stadigt Verdighedsnavn for hans mandlige Efterkommere. Den Krigerklasse, som Jarlenavnet oprindelig betegnede, tænktes, som Rigemaal viser, at staa under Afernes, under Odins særdeles Bestyttelse, og fremfor alt tænktes dens øverste Anførere, Kongerne, at være paa en Maade Gudernes udlaarne Sønner eller at stamme fra dem. Var en saadan Høvding udmerket ved Krigerdaad og Krigerlykke, saa troede man heri efter Tidsalderens almindelige Begreber at see Spor af Gudernes mere umiddelbare Bestyttelse over deres Vtling, og denne Tro befæstede Tilliden og Vrefrygten for ham og hans Vt som gudebaaren (godbörinn). Vandt Hærkongen udstrakte Lande, saa bleve hans mest betroede Krigere underordnede Landsstyrere, og ved dem hestede nu Jarlenavnet i mere indskrænket Bemærkelse. Ikke blot Kongens, men endogfaa Jarlens Magt og Omraade i de erobrede Lande blev snart større end Hersernes i Hjemmet, og den Glands, som omgav det nye Konge- og Jarledømme, fordunklede efterhaanden den ældre, men bestednere Herserverdighed.

Den nordgermaniske Folkestammes Udbredelse som erobrende over de gotiske Lande i det sydlige Sverige og i Danmark maa saaledes antages at have bevirket hos den Green af Stammen, som her nedsatte sig, en dobbelt Afændring i dens ældre Samfundsorden. Den første bestod deri, at Nordgermanerne her kom til at udgjøre en Adel eller en Stand af Herremænd i Forhold til Landenes ældre tilbageblevne Beboere, et Forhold, som maaskee Navnet Daner, der siden blev et Folkenavn for den sydligste Green af Nordgermanernes Stamme, oprindelig har betegnet. Den ældre Befolkning blev nemlig ikke gjort til fuldkomne Træle (thi Trælene, hvilke fandtes hos Nordgermanerne som hos alle andre Oldtidens Folkesfærd, vare med sin hele Person sine Herrens fuldkomne

Giendom), men den blev dog berøvet sin fuldstændige Frihed og paa en Maade bunden til Jorden, hvilken den maatte dyrke ikke som sin egen, men som den herskende Klasses, Danernes, Giendom. Den anden Afændring yttrede sig deri, at Nordmændene i de erobrede Lande dannede større Riger, i hvilke det gamle patriarchalske Forhold mellem Stamme og Stammehøvdinge, som udgjørende tilfammen en videre Familiekreds, traadte i Skygge for det nye Forhold mellem Hærføreren og hans tjenstpligtige Krigere, mellem Drottinen og hans Drott. Dette sidste Forhold udgjorde virkelig Kongedømmets ældste Charakter blandt Nordgermanerne, og dets Oprindelse henføres af de gamle norske Sagn netop til de danske Lande.

Men disse Afændringer i Nordgermanernes oprindelige Samfundsorden, som udviklede sig under deres Udbredelse udenfor deres første egentlige Hjem i Norden, virkede ogsaa tilbage paa dette. Vel kunde ikke her nogen virkelig Herreskab opstaa, da det nødvendige Grundlag for en saadan, nemlig en undertvungen bofast Befolkning, manglede; men derimod indtrængte efterhaanden Kongedømmet sig i flere af Norges Fylker, ligesom og meget tidlig i Svithjod. Paa dette sidste Sted bandt det sig ved Dvergoden, eller som han ogsaa der kaldes Drottinen, i Upsal og frembragte, som det synes, for det første ifkun en Forændring i den øverste Folketsyrers Verdighedsnavn uden nogen Forøgelse i hans virkelige, allerede tilforn betydelige Myndighed. I Norge derimod viser Kongedømmet sig i den ældste Tid tydeligen som en for den oprindelige Samfundsorden fremmed Indretning, der maa antages længe at have været temmelig affondret. Vel finde vi nemlig i de ældste historiske Sagn om Norge omtalt norske Fylkeskonger; men deels ere disse Fortællinger ofte aabenbare Anachronismer, deels viser Fylkeskongens Magt sig kun at have

bestaaet deri, at han var Fylkesmændenes øverste Anfører til Landets Forsvar, medens Herserne i alle andre Anliggender vedbleve at være Folkets naturlige Høvdinger. Kongens egentlige Magt støttede sig til hans haandgangne eller tjenstbundne Mænd, til den Krigerflot, som omgav ham; Herserens derimod til den frie Bondealmue, hvis Villie han udtalte og hvis Ret han djærvt forsvarede, naar Kongedømmet deri vilde gjøre Indgreb. De ældste norske Konger vare uidentviol alle Hærkonger, der, efter at have sværmet om paa Krigstogte med sine Krigere og erhvervet sig Hæder og Rigdomme, toge Sæde paa sin Odelsjord i Fædrelandet og ved sin Anseelse og de dem omgivende Krigerstorer vandt Indflydelse paa Fylkets Anliggender uden dog derfor at erholde nogen egentlig lovbestemt styrende Myndighed. Hærkongens Sønner arvede Faderens Verdighedsnavn og opretholdt sin Anseelse paa samme Maade som han, ved Vikingetogte. Gik nu Kongens Krigerdygtighed i Arv gjennem flere Slægtled, og vedblev hans Efterkommere at betragte sin Fædreneodel i Fylket som sit Hjem, saa var det naturligt, at deres Indflydelse paa Fylkets indre Forholde maatte efterhaanden tiltage og deres Verdighed paa en Maade knytte sig til Fylket. — Jarledømmet gik, som det lader, i Norge Haand i Haand med Kongedømmet. Navnet Jarl toges her i mere indskrænket Betydning som et Hædersnavn, hvilket Kongen meddeelte dem af sine Mænd, hvem han betroede Udøvelsen af en Deel af sit Hverv under sin egen Overhoied.

I mange norske Fylker synes imidlertid hverken Kongedømmet eller Jarledømmet at have fundet Indgang førend ved Fylkernes Forening til et samlet Rige. Ved denne Begivenhed kan Kongedømmet i det Hele taget for Norges Bedkommende først ansees for at være fremtraadt som almeen erkjendt Statsmagt, som et væsentligt, efter Statsforfatningen uundværligt Led i Samfundsordenen; og Jarles-

dømmet blev nu en Embedsstilling under Kongedømmet, dannende et Slags Mellemled i den hos dette hvilende Landsstyrelse.

3. Nordmændenes hedenske Religionsbegreber.

Vi have i det Foregaaende betragtet Nordmændenes ydre Liv under Folkestammens Udbredelse over Norden; vi skulle nu ogsaa kaste et Blik ind i deres indre, aandelige Liv, og see, hvorledes dette aabenbarer sig i deres religiøse Begreber.

Den Religion, som i Hedendommens Tid hylledes af den nordgermaniske Stamme, var Afsatroen, saaledes kaldet efter Aferne, Navnet paa de guddommelige Væsener, hvilke den fremstiller som Gjenstand for Mennekens Dykkelse. Afsatroen var sælles for hele den germaniske Folkelasse, og maa saaledes være oprunden i dennes ældre Hjemsteder i Osten, før Folkeklassen deelte sig i sine tvende Hovedstammer. Man maa imidlertid antage, at den i sin videre Udvikling har taget en særegen Retning hos hver af Stammerne. Hvorledes den i det Enkelte har formet sig hos den sydgermaniske Stamme, vide vi ikke med Bestemthed, da Liden ifkun har levnet os ganske faa Brudstykker af de sydgermaniske Folkesærds Troessystemer. Desto bedre kjende vi derimod Afsatroen i dens nordiske Form. Vi have nemlig her til vor Veiledning ikke alene flere religiøse Kvad, digtede i selve Hedendommens Tider, men ogsaa et heelt Troessystem, rigtignok først optegnet i den christelige Tidsalder, men dog, efter alle Kjendetegn, uden at de christelige Begreber have haft Indflydelse paa eller forvansket Fremstillingen.

Kvadene findes i den Samling, som er bekjendt under Navnet: *den ældre Edda eller Sæmunds Edda*, hvil-

Det sidste Navn er blevet den tillagt, fordi man har anseet den lærde Islænding Sæmund hiin Frode for Samleren. Systemet findes i den yngre Edda, eller som den ogsaa kaldes Snorres Edda, efter den formodede Forfatter Snorre Sturlassøn. Begge Kilder ere af stort Verd, idet den ene fuldstændiggjør den anden, og af dem begge er den Fremstilling af Asatroens Hovedlærdomme øst, hvilken her meddeles.

I Tidens Ophav var der tvende Verdener: i Syden var Muspell, lys og luende; for den raader Surt, som med sit Flammesverd sidder ved dens yderste Grændse; i Norden var Niflheim, kold og mørk, med Brønden Hvergelmer i sin Midte, hvor Dragen Nidhugger bor. Mellem disse Verdener var Ginungagab (det svælgende Dyb), stille som den vindløse Luft. Fra Hvergelmer udstrømmede iiskolde Edderaer, Elivaagerne. Rimet af dem mødte i Ginungagab Muspells Gnister; da belivedes Rimdraaberne „ved dens Kraft, som udsendte Heden,“ og Jotunen Ymer blev til, der igjen af sig selv aplede en Slægt af onde Jotner, Rimthurser eller Bergriser.

Med Ymer blev ogsaa Koen Audhumbla til, af hvis Melk han næredes. Men da Koen stilledes de salte Rimklumper, fremkom Bure, et stort, skjønt og mægtigt Væsen. Hans Søn var Bør og dennes Søner Odin, Vile og Ve. Odin blev Fader til de skjønne og lyse Aser, Himlens og Jordens styrende Guder; derfor kaldes han Alfader.

Børs Søner dræbte Ymer, og i hans Blod druknede hele Rimthursernes Æt paa eet Par nær, som undkom, og fra hvem nye Jotunætter stammede. Børs Søner førte den fældede Ymer midt ud i Ginungagab; de dannede Jorden af hans Krop, Søen af hans Blod, Bjergene af

hans Been og Træerne af hans Haar; af hans Hovedskalle skabte de Himlen, som de hvælvede høit over Jorden og prydede med Gnister fra Muspell, men Hjernen spredte de i Luften, og af den bleve de tungsindige Skyer. Rundt om Jordens Skive lode de det dybe Hav strømme, og ved dets Strande toge de undkomne Jotner Boliger i Jotunheim og Utgaard. Til Bern mod dem dannede de blide, skabende Magter af Ymers Dienbryn et Hegn om den indre Jord, en Borg kaldet Midgaard; men fra Himlen til Jorden lagde de Broen Bifrost eller Regnbuen.

Den sorte og dunkle Nat, der stammede fra Jotnerne, blev ved Afsønnen Delling (Morgenrøden) Moder til Dag, der var Søn som sin Fader. Odin satte Moder og Søn paa Himlen og bød dem kjøre hvert Dogn over Jorden. Nat kjører foran med Hesten Rimfage, som hver Morgen dugger Jorden med Skummet af sit Bidsel. Dag følger efter med Hesten Skinfage, hvis Manke spredder Lys over Luft og Jord.

Uferne skabte Sol og Maane af Gnister fra Muspell, men satte Mundilfares Børn til at kjøre deres Bogne over Himlen. Datteren kjører Solens Bogn, Sønnen Maanens. De ile skyndsomt afsted, thi tvende Jotner i Ulveham forfølge Sol og Maane for at sluge dem.

Dverge vare livnede som Madiker i Ymers Kjøb. Paa Gudernes Bud fik de Menneskeforstand og Menneskeudseende; men deres Bolig var i Jorden og Stenene. Fire Dverge ere af Guderne satte til at bære Himlen. Ved Himlens nordlige Ende sidder Jotunen Hræsvelger i Drneham; hans Bingeslag volde Stormen.

Endnu var der ei Mennesker paa Jorden. Engang gif de tre Ufer Odin, Høner og Loder ved Søens Bred. De fandt her tvende Træer og skabte af dem de første Mennesker: Manden Ask og Kvinden Embla. Odin gav dem Aand, Høner Forstand og Loder Blod og fager Farve.

Det nyftabte Par fik af Aserne Midgaard til Bopæl, og fra dem stammer den hele Menneſteslægt.

Aſten Yggdraſil er det herligſte af alle Træer; dets ſtedſe grønne Grene omfatte al Verden. Yggdraſil ſpirer fra tre Rodder. Den ene er i Brønden Hvergelmer i Niſtheim; paa denne Rod gnaver Dragen Nidhugger. Dets anden Rod er i Jotunheim, over den viſe Jotun Mimers Brønd; her gjemmes Odins ene Die, ſom han pantsatte for en Drik af Brønden, og hver Morgen drikker Mimer af ſit glimrende Horn den Mjød, ſom ſtrømmer over Odins Pant. Aſtens tredie Rod er hos Aſerne i Himlen; under den er den hellige Urdarbrønd. Her have de tre ſtore Korner ſit Sæde: Urd (Fortid), Verdande (Nutid) og Skuld (Fremtid). De pleie Træet ved at overſe dets Stamme med Brøndens rensende Vand. De uddele Livet og raade for Skjebnen. Deres Udfendinger, ſnart gode, ſnart onde, ledfage Menneſket fra dets Fødsel til dets Død og ſkabe ham Held og Uheld. Intet kan røkke Kornernes Dom. I Aſtens Top ſidder en meget vidende Orn; i dens Grene løbe fire Hjorte, der bide dens Løv; op og ned ad dens Stamme farer Elhornen Ratatoſk, der bringer Avindsord mellem Ornen og Nidhugger.

I Himlen er Aſernes Bolig, Aſgaard. I dens Midte er Idavold, Gudernes Samlingsſted, og Odins Høisæde Vidſkjalf, hvorfra han ſkuer ud over alle Verden. Men over Aſernes Himmel ſtrække ſig høiere Himle, og i den øverſte af alle, hvor Lyſalfer bo, der ſtaar den uforgjængelige guldtekkede Sol, Gimle, klarere end Solen.

Odin eller Alfader er den høieſte og ældſte af Aſerne; hans Huſtru er Frigg; fra dem nedſtammer Aſernes Aet. Odins Hal er den ſtore Valhal. Sygd danne

dens Loft, med Skjolde er den tækket, og med Brynjer ere dens Bænke prydede. Did og til Vingolf, Gudindernes Hal, indbyder Odin alle vaabenbidte Mand, alle i Strid faldne; derfor kaldes han Valsfader d. e. de Faldnes Fader, og de af ham indbudte kaldes Einherjer. Deres Skjemt er det hver Dag at stride og sælde hinanden; men de livne om Aftenen op igjen og ride forligte hjem til Valhal, hvor de mættes med Flest af Galten Srimner, og hvor Valkyrjer rælle dem Njød. Ved Odins Side staa tvende Ulve, Gere og Freke; paa hans Skuldre sidde to Ravn, Hugin og Munin (Tanke og Hukommelse), hvilke jævnlig flyve ud og vende tilbage med Tidender fra den hele Verden. Hans Hest er den graa, ottefodede Sleipner. Odins Ravn ere mangfoldige; thi aldrig kaldte han sig med samme Navn, naar han for iblandt Folkene.

Thor er den anden af Aserne, en Søn af Odin og af dennes egen Datter Jord. Han er den stærkeste af Guderne, hans Bolig er Thrudvang eller Thrudheim, hans Hal det uhyre store Bilskirner. Til ham komme Trælene efter Døden. Thor kjører i en Kjerre, der drages af to Gjedebukke, og kaldes derfor Kuthor eller Age-Thor; han kaldes ogsaa Hlorride eller Ildkjører. Hjeldene bæve og revne og Jorden brænder under hans Vogn. Styrkebeltet, Megingjard, fordobler hans Afkraft. Stedse strider han mod Jotnerne, der stjæle for hans Hammer, Mjølner, smedet af kunstfærdige Dverge. Hans Hustru er Sif, der har Guldhkaar. Drengen Thjalfe og Pigen Rostva, to Sødsvende, ledsage ham paa hans Reiser.

Balder er en Søn af Odin og Frigg. Han er saa kjon, at Alt lyser af ham; han er elsket af Alle og en Trost for de Ulykkelige. Hans Hustru er Nanna, og hans Bolig Breidablik, hvor intet Urent findes.

Njord fødtes i Vanenheim blandt de vise Vaner.

men optoges blandt Aserne, da Vanerne ved sit Forlig med disse gave ham som Gidsel og fik Høner i Stedet. Njord raader for Bindens Gang, stiller Søs og Id og uddeler Rigdom blandt Menneftene. Ham skal man paakalde til Søfart og Fiskefangst. Hans Hustru er Skade, Jotunen Thjassfes Datter. Men Njord og Skade enes ei sammen. Njord bor i Noatun ved Søen; Skade holder til i sin Faders Bopæl, Thrymheim, hvor hun farer om paa Skæ i Fjeldene og styder Dyr med sin Bue.

Frey er Njords Søn og raader for Regn og Solskin og Jordens Frugtbarhed. Ham skal man paakalde til gode Aaringer, Fred og Rigdom. Han er blid og god; ei volder han Nogen Sorg, men løser de Bundne af deres Lænker. Hans Bolig er Alfheim. Han kører med Galten Gullinburste eller seiler paa det herlige Skibe Skidbladner, et Verk af Dvergene. For at faa Jotundatteren Gerd, som han elskede, bortgav han sit gode Sverd, og derfor er han vaabenløs i Asernes sidste Kamp.

Tyr, den eenhaandede, er den djærveste blandt Aserne ham skulle tappre Mænd paakalde.

Brage, den sidstjeggede, er Skaldekunstens Gud hans Kone er Idun, der gemmer de Æbler, af hvilke Guderne bide for aldrig at ældes.

Heimdall, den hvide Æs med de gyldne Tænder, er Gudernes Vogter og bor paa Himinbjørg, der, hvor Broen Bifrøst naar Himlen. Han er aarvaagnere end Fuglen og seer hundrede Mile fra sig. Naar han blæser i sin Luur Gjallarhorn, da gjenlyde alle Verdenser.

De øvrige Aser ere: den blinde, kraftfulde Hød Odins Søn. Vidar med Jærnskoen, Odins Søn med Jotunkvinden Grid, kaldes den tause Æs. Han er næst Thor den stærkeste og bor i det øde Landvide. Ule eller Bale, den sikkre Skytte, er en Søn af Odin og Rind født i de vestlige Sale. Ull, Thors Stif søn, er Jagten

og Skiløbningens As, paakaldes for Held i Tvekamp og har sin Bolig i Midal. Forsete, Balders Søn, jævner alle Trætter mellem Guder og Menneſter; han bor i Glitner, hvis Solvtag hviler paa gyldne Støtter.

Af Afſynjerne eller Gudinderne er Frigg, Fjorgyns Datter, Odins Huſtru, den høieſte; hendes Bolig er Fenſal.

Næſt hende er Freya, Njords Datter og Freys Søſter, Kjærlighedens Gudinde. Evende Katte drage hendes Bogn. Hendes Bolig er Folkvang, hendes Sal Sefſrymner. Naar hun rider til Strid, da eier hun Hælften af de faldne med Odin. Hendes Mand, Od, for langt bort; Freya græder gyldne Taarer af Vængſel efter ham. Hun kaldes Vanadis d. e. Vanegudinden, og nævnes ellers med mange Navne, ſom hun fik, da hun for blandt ukjendte Folkefærd for at ſøge ſin Od.

Saga bor i det ſtore Søkkvabel under kjelige Bølger; der drikker hun og Odin hver Dag af gyldne Kar.

Der er foruden diſſe flere Gudinder af ringere Berdigbed, deels i Friggs, deels i Freyas Tjenefte.

Balkyrjerne udfendes af Odin til hver Kamp for at kaare Gjeſter til Valhal og ſiſte Seiren. Dmgivne af Dnynglands ride de i blodige Brynjer med ſtraalende Spyd gjennem Luſt og over Hav. Naar deres Heſte ryſte Mantlerne, falder Dug i de dybe Dale, Hagl i de høie Skove.

Havets Herſker er Dger, ogſaa kaldet Gymer og Hler. Han er en Jötun, men dog Uſernes Ven. Naar diſſe beſøge ham, da oplyſes hans Hal med ſkinnende Guld. Hans Huſtru er Ran; hun eier et Net, hvormed hun opfangger de Søfarende. Dgers og Rans Døttre ere Bølgerne; de ere de Seilende fiendſke og ſtræbe at vælte Skibene.

I Berdens førſte Tilværelſe var der en herlig Fredens Tid blandt Guder og blandt Menneſter. Men Jötun-

kvinder kom til Asgaard, og Aserne forbandt sig med dem; da spildtes Lyksaligheden, Luften forgiftedes af Svig, og Strid begyndte i Himlen og paa Jorden for at vedvare til begges Undergang. Jotnerne angribe Aserne snart med Magt, snart med List; ifkun Thors Kraft formaar at tvinge dem.

Anstifteren af de største Ulykker, som have rammet Guder og Mennesker, er Loke eller Lopt. Han er af Jotunæt, men optagen blandt Aserne og allerede i Tidens Morgen Dvins Fostbroder. Han er fager af Mafyn, men ond i Sind. Han kaldes Asernes Bagtaler, selvst Lumsheds Dphav, en Skjændsel blandt Guder og Mennesker. Han ledsager Aserne, og disse benytte ofte hans Kraft og List. Men endnu oftere virker han i Ledtog med Jotnerne til Asernes Fordærvelse.

Loke avlede med Jotunkvinden Angerbode i Jotunheim tre Børn: Fenrisulven, Midgaardssormen og Hel eller Doden. Aserne vidste, at disse Lokes Børn skulde volde dem stor Ulykke. Derfor bandt de Ulven paa en øde Holme, og satte et Sverd i dens opspærrede Gab. Midgaardssormen kastede de i det dybe Hav, hvor den omslynger hele Jorden og bider sig i sin Hale. Men Hel nedstyrtes i Niflheim, og Alfader bød, at Alle, der døde af Sot og Alderdom, skulde fare til hende. Hendes Bolig, Helheim, er stor, men skrækkelig. Selv er hun halv blaableg og halv hvid, alvorlig og grum af Udseende.

Den største Sorg voldte dog Loke den hele Verden, da han ved sin Svig fældede Balder hiin Gode. Aserne vidste, at Fare truede Balder, og Frigg, hans Moder, tog Ed af den hele Natur, at Intet skulde skade ham. Men hun forglemte en spød Kvist, kaldet Mistelteen. Denne oprykker Loke, og overtaler den blinde Hod til at kaste den paa sin Broder Balder, som for Spøg. Loke styrer selv Hods Haand, og Balder fældes. Aserne forstumme af Sorg

og Rødsel. Endelig sender Frigg Odins Svend, Hermod, til Hel for at ubløse Valder af Helheim, og Hel lover at frigive ham, hvis hele Naturen begræder ham. Det gjør den ogsaa: Menneſter, Dyr, Jorden, ja ſelv de haarde Stene græde. Kun en gammel Jotunkvinde vilde ikke græde, og Hel beholdt ſit Bytte. Men denne Jotunkvinde var Loke, der har afſtedkommet meſt Dødt blandt Aſerne. Balders Huſtru Ranna døde af Sorg og blev brændt paa Balders Ligbaal; men Odins Son Bale, ſjønt kun een Nat gammel, hevnede Valder ved at dræbe Hød, hans Banemand.

Forfulgt af Aſerne flygtede nu Loke op paa et Fjeld, hvorfra han kunde ſee til alle Verdenskanter, og naar han ſaa Aſerne nærme ſig for at ſøge ham, ſtabte han ſig i en Bæges Lignelſe og ſkjulte ſig i en Fos. Men Odin ſaa ham fra Vidſjalf, og Aſerne fangede ham. De bandt ham nu med hans egen Son, Nares, Larme over tre ſkarpe Steenheller i en mørk Hule, og Skade fæſtede en Edderorm over hans Hoved, hvis Gift ſtedſe ſkulde dryppe ned paa hans Anſigt. Sigyn, hans tro Huſtru, ſtaar hos ham og holder et Bæſken under Edderdraaberne; men naar det er fuldt, og hun gaar bort for at tømme det, da drypper Edderet ned i hans Anſigt, og da vrider han ſig, ſaa hele Jorden bæver. Deraf kommer Jordſkjælv. Der ſkal Loke ligge i Baand til Verdens Undergang.

Engang ſkal nemlig Verden forſtyrres og Aſerne gaa under i Ragnarsk eller Gudernes Mørke. Vøgende Fordærvetſe og Strid i Verden forkynder denne ſtore Begivenheds Nærmelſe. Vintrene raſe uden mellemkommende Sommer med vilde Storme, Snefog og Mørke. Sol og Maane ſuges af de forfølgende Jotunulve, og Himmelen beſprænges med Blod. De klare Stjerner forſvinde, Jorden bæver og Hjedene ſtyrte ſammen med Bragen. Da ſlides alle Baand

og Vænter, og Fenrisulven vorder løs. Midgaardsormen vrider sig i Jotunraferi og søger til Land over de oprørte Bølger. Skibet Naglfar flyder og bærer over Havet Rimthursernes Hær, anført af Jotunen Hrym. Den løste Løke kommer ogsaa i Spidsen for Høls Skarer. Fenrisulven farer frem med opspærret Gab, der fylder Rummet mellem Himmel og Jord; Midgaardsormen ved dens Side snyser Edder over Luft og Hav. Ved dette Gny revner Himlen, og gennem Abningen fremride Muspells Søner i straalende Fylking. I Spidsen er Surt, omgivet af Luer; hans Flammesverd skinner klarere end Solen. Alle søge de frem til Kamppladsen, den uhyre Slette Bigrid.

Nu reiser Heimdall sig og blæser sterkt i Gjallarhornet, og alle Guder samle sig til Thinge. Yggdrasils Aft skjælver, og Aft i Himlen og paa Jorden er opfyldt med Rædsel. Aser og Einherjer væbne sig og drage til Kampen. Odin rider i deres Spidse og møder Fenrisulven; Thor kæmper ved hans Side med Midgaardsormen. Frey strider mod Surt, men falder, da han intet Sverd har. Løke og Heimdall fælde hinanden. Thor dræber Midgaardsormen, men kvæles i dens Edder. Fenrisulven sluger Odin, men falder selv for den sterke Vidar, der splitter dens Gab. Endelig udslynger Surt sin Ild over Verden. Røg hvirvler om det alnærende Træ, de høie Luer lege mod Himlen, og den forbrændte Jord synker i Havet.

Det guldtækkede Gimle, der straalere klarere end Solen, forgaar ei i den store Verdensbrand. Did skulle efter Ragnarok alle Gode samles for at nyde Glæde evindeligt. De Onde derimod skulle nedstyrtes til Naastrønd, Vigstranden, der omgiver Hvergelmere. Der skulle de vade i tunge Edderstrømme og pines af Dragen Nidhugger.

Verden er heller ikke for steds tilintetgjort i Ragnarok. En ny Jord, evig grøn og fager, skal opstaa af Havet.

Med Vidar og Bale, der have overlevet Branden og Vandfloden, forene sig Thors Sønner Mode og Magne, som have sin Faders Hammer; ogsaa Valder og Hød vende tilbage fra Høls Boliger. Alle tilsammen indtage Gudernes gamle Sæde paa Idavold. Solen har, før den slugtes, født en Datter, der, lige saa stjern som den selv, vandrer sin Moders Bane i den fornyede Verden. Lif og Lifthraser have skjult sig under Branden og havt Morgenduggen til Føde; fra dem skal nedstamme en ny Mennekeslægt. Alt Ondt skal ophøre, og ingen Sorg eller Noie mere herske paa den gjensfødte Jord.

Da kommer den Mægtige fra oven, han som raader for Alt, hvis Navn man ei tør nævne; han kommer i sin Balde til den store Dom, neddysker alle Trætter og stifter en hellig Fred, som skal vare evig. Men den skumle Drage, den edderspraglede Nidhugger, bortflyver over Sletten, bærende Lig paa sine Vinger.

Saaledes lyder de hedenske Nordmænds Troeslære i dens Hovedtræk. En Fortolkning af den i det Enkelte vil sjæde blive mislig, medens dens Hovedidee er let at opfatte.

Af Hedens og Kuldens gjensidige Paavirkning fremgaar den chaotiske Verdensmaterie, personificeret i Jotunen eller Kjempen Ymer (den Brusende). Aserne eller Guderne ere denne Materie's bedre Kræfter, der affondre sig fra det grovere Stof, beseire det ved sin Gudemagt, og danne deraf den ordnede Verden, skabe Jorden og dens Beboere.

Verdens Styrelse hviler hos disse ophøiede Væsener, der dog selv paa en Maade ere underordnede Tidens og Skjebnens mægtige Gudinder, Kornerne. Alt, hvad Naturen frembyder af Skønt, Godt og Behageligt, er Aernes Bænk; men i alt det Onde, Ublide og Forstyrrende fremtræder Jotnerne's Magt, der vel er indskrænket og

bunden af Aserne, men ikke tilintetgjort. Verdenslivet er en bestandig Kamp mellem disse Magter; Aserne forsvare sit vundne Herredømme, hvilket Jotnerne stedse stræbe om at rulle og omstyrte.

Men Aserne ville benytte Jotnernes Styrke til at hæve sig selv, og svække derved sin egen Gudkraft. Det lumsk Jotunvæsen, Loke, som de have optaget i sin Midte, svig og forraader dem. Jotnernes Magt voxer og truer stedse meer og meer Aserne og Verden.

Striden afgjøres ved den sidste store Kamp i Ragnarok, da Aser og Jotner gjensidig fælde hinanden, og Menneiskenes Verden opsluges af den samme Urverdens Lue, fra hvilken dens første Livsgnister udgik. Men Verden gaar kun under for at gjensødes herligere. Først nu er det Godes Seier afgjort. Alle Gudkræfter samles i det høieste gode Væsen, som man dunkelt anede, men ei vovede at nævne, og det onde Væsen, som har svævet over Jorden, synker, med Døden i Følge, til sit Hjem i Afgrunden, for aldrig mere derfra at hæve sig.

Dette er den Verdensbetragtning, som fremtræder i Afsalæren, og overeensstemmende med den opfattede Asernes Dyrlere sit Livs Formaal. Livet og Livets Goder erkjendte de for en Gave af Aserne, en Frugt af disses stedsevarende Kamp mod de forstyrrende Magter; men derfor skulde de og i det jordiske Liv danne sig til at blive efter Døden ikke alene ved Retfærd og Dyd verdige Gjester i Asernes herlige Boliger, men og ved Tapperhed og Mod verdige Medkæmpere for Asernes Sag. Af denne Anskuelse udviklede sig den krigeriske Aand, som besjælede Afadyrkerne, som bragte dem til at agte Tapperhed for den høieste Dyd, og som gjorde dem uimodstaaelige for deres Fiender.

Første Tidrum.

Sagnhistorien.

Den nordgermaniske Stammes Indvandring i Norge maa antages at være foregaaet før Begyndelsen af vor Tidregning. Ved Christi Fødsel var den allerede udbredt over hele Norge lige til dets sydligste Grændse. Men at forfølge Folkestammens Udbredelse op lige til dette Tidspunkt lader sig ikke gjøre. Først ved de merkelige Omvæltninger, der frembragte de tre nordiske Riger, Norge, Sverige og Danmark, kan dens virkelige Historie siges at tage sin Begyndelse. Men dette var først ved Midten af det 9de Aarhundrede. Et Aartusinde ligger altsaa imellem den nordgermaniske Folkestammes sandsynlige Indvandring i vort Norden og den Tidssalder, da dets paa navngivne og nogenlunde troverdige Kilder grundede Historie fremtræder.

Men derfor er ikke dette lange Tidrum i Nordgermanernes Folkeliv os ganske ukjendt. Vi have mere at holde os til end den Række af Gisninger og historiske Kombinationer, hvorved vi i det Foregaaende have stræbt at vinde Indsigt i og Overblik over Folkestammens Udbredelse og ældste Samfundsborden; — vi have en Række af heroiske Oldsagn, der, om de end ofte streife mere ind paa Mythens end paa Historiens Enemærker, om de end ere afsmykkede med mangen poetisk Tilfætning, alligevel lade

os kaste et Blik ind i Folkets Oldtidsliv og ane dettes eiendommelige og storartede Kærlser.

Nordgermanerne og navnlig Nordmændene have sin heroiske Sagnhistorie, der danner den dunkle Baggrund i Skildringen af deres Folkeliv. Men denne Sagnhistorie maa ikke mistydes. Dens Verd ligger ikke deri, at man af den skulde kunne skabe en virkelig Historie, sikkre Stykker eller Kongerækker eller en i det Enkelte nøiagtig Tidsregning for Begivenheder og Personer. Der var en Tid, da Historiegranskerne anvendte en uendelig Flid og Nøie herpaa, men uden at opnaa Resultater, der kunns fyldestgjøre deres Eftersølgere. Det er ikke det heroiske Sagns Natur at agte paa Tidsregning, eller at forfølge Slægtrækkerne med Nøiagtighed gennem mange Aarhundreder, eller med rolig Bevidsthed at fremstille Samfundets ordenens Udvikling paa dens forskjellige Trin. De heroiske Sagns Verd ligger i deres paa en poetisk Opfatning grundede Skildring af enkelte fremragende Personligheder og enkelte til disse knyttede storartede Begivenheder, der ved sin poetiske Interesse langt mere end ved sin politiske Betydning have vakt Samtidens og Eftertidens Opmerksomhed og Beundring. Disse Skildringer ere oftest heelt igjennem indflettede med det Overnaturlige og saaledes indflettede dermed, at, hvis man borttager dette, have de tabt baade sin indre Sammenhæng og sin rette Betydning. De maa betragtes som et Billede af Tidsalderens Anskuelse, Tænkmaade og Leveviis, hvilket maa opfattes i sin Heelhed og ikke sonderlemmes, hvilket vel maa behandles med et kritisk Overblik, men ikke i sine Enkeltheder underkastes en streng og smaalig historisk Udtydning. Man maa altid erindre at det egentlig er Folkepoesiens Foster, man her har for sig, og at den poetiske Indklædning er saaledes smeltet sammen med det historiske Emne, at en streng Afsondring mellem begge umulig lader sig istandbringe.

Det bliver her ikke Norge alene og de til dette Land knyttede Oldsagn, paa hvilke vi skulle hefte Opmærksomheden; det bliver paa den nordgermaniske Folkestammes Oldsagn i det Hele i deres norske Form. Vi maa nemlig erindre os, at her handles om et Livsrum, da endnu ikke de tre nordiske Riger vare opstaaede, da ikke engang nogen Grændse mellem Folkestammens tre Grene var dragen. Vi maa ogsaa erindre os, at Folkestammens Opræden som erobrende paa den sydgermaniske Folkestammes ældre Ene-merker var den Begivenhed, som fremkaldte de store Foretagender og de udmerkede Personligheder, der fastede sig i Sagnet, og at det netop derfor er Tilfældet, at de heroiske Oldsagn mest dreie sig om Helte, der have færdeets udenfor Norge og den nordgermaniske Folkestammes første Hjemsteder i Skandinavien, i de gotiske Lande, i Danmark, ja endog i fjærnere Egne, hvor den nordgermaniske Stamme ikke vandt noget stadigt Herredømme.

Historiegranskerne betragtede længe, med Snorres Ynglingasaga til Hjemmel, en odinsk Indvandring som Udgangspunktet for de nordiske Folks Sagnhistorie. Men de nyeste Tidens Kritik har tilstrækkelig oplyst, at Odin som historisk Personlighed, som jordisk Høvding, har været Hæbendommen ubekjendt og er et blot og bart Foster af den tidligere kristelige Middelalders lærde Kombinationer og Mythefortolkninger. Med Odins historiske Personlighed svinder ogsaa den hele Theori om den odinske Indvandring i Norden og den derpaa grundede Tidregning. Det historiske Grundlag for denne Fortælling er sikkerlig kun en dunkelt opfattet, i Sagnet forplantet Bevidsthed om den nordgermaniske Folkestammes og med den den odinske Religions, Afsatrens, Indflytning til Skandinaviens Lande fra fjærne Egne i Osten. — Paa lignende Maade forholder det sig med Nors Indvandring i Norge, som den gamle Fortælling om Norges Bebyggelse (Fundinn

Noregr) fremstiller. Ei heller den har spillet nogen Rolle i Hedendommens Sagn; først i kristelige Tider er den opstillet, uden tvivl for at skaffe en Støtte for visse, tildeels maaskee ældre, lærde Meninger, ja vel ogsaa ældgamle forvirrede Sagn om Retningen af den nordgermaniske Befolknings Udbredelse over Norge, og om de norske Konge- og Høvdingeætters Oprindelse. Ingen af disse tvende Indvandringsberetninger kan nu længer hevde sin Plads i den egentlige Sagnhistorie, uden i alle Fald som dunkle Fingerringe paa en ældgammel Folkemening.

Vi stille i Spidsen for Nordmændenes Sagnhistorie et Sagn, der synes at tilhøre den fjærneste Oldtid, og som maaskee er reent mythisk, et Sagn, der skildrer og Undergangen af den lykkelige Fredens Tidsalder, som ansaees for at ligge i den fjærneste Baggrund af Menneskenes ligesom af Gudernes Tilværelse. Dette er Sagnet om

Frodes Fred.

Denne Fred herskede, da den mægtige Kong Frode, Søn af Fridleif, der igjen var Søn af Skjold, der kaldtes Odins Søn, sad paa Leidra Kongestol i Danmark. I hans Tid fandtes ingen Tyv og ingen Ransmand; en Guldring kunde ligge paa den aabne Hede uden at blive bortstjaalen; da fornærmede Ingen sin Næste; selv Blodhevenen blev ei udøvet, og Ingen dræbte sin Faders eller Broders Bane- mand, om han end fandt ham bunden for sig. Kong Frode købte to Trækvinder af Jotunæt og af uhyre Styrke; dem satte han til at drage en Kvern, som ingen Anden formaaede at dreie. Den Egenstak fulgte Kvernen, at den malede Alt, hvad den Malende bød. Frode lod Jotunkvinderne male sig Guld og Fred og Lykke, og gav dem ei længere Hvile, end medens de kunde kvæde en Sang. De sang da den saakaldte Grottesang d. e.

Kvernsfangen, og døde Frode og alle hans Mænd i Søvn; derpaa malede de en Fiendehær paa ham om Natten. En Søslange overfaldt og dræbte ham, og nu endtes Frodes Fred.

Dette Sagn, der støtter sig til det ældgamle dunkle Digt, som kaldes Grottesfangen, og som endnu er til, synes at ville fremstille Krigens og Forbrydernes Opkomst i Verden som en Følge af den menneskelige Begjærlighed efter Guld og et Overmaal af alle Livets Goder. Den samme Idee forekommer her, som er saa gjenneingribende i hele den gamle nordiske Gudelære, at Jotunvæsener vare Marsagen til alt det Onde i Verden. De fremstilles paa andre Steder som svækkende Gudernes Kraft, da disse forbandt sig med dem for at styrke sin egen Magt; her vilde de den lykkelige Frodes Undergang, da han vil benytte sig af deres Kræfter for at forsøge sin Lykke og Rigdom.

At spørge om Tidsalderen er ved dette Sagn forgjæves. At de gamle islandste Historiegranskere have gjort Frode til Christi Samtidige paa Grund af den almindelige Fred, som skulde have fundet Sted over hele Verden, da Kristus fødtes, er naturligtvis blot en Gissning, som falder med sin Grundvold. Den maa imidlertid berøres, fordi den har haft en umiskjendelig Indflydelse paa Bestemmelsen af Odins Tidsalder, da man i den christelige Middelalder begyndte at drage dette Bæsen, der upaatvivlelig ene tilhører Gudelæren og Gudeverdenen, ind paa Historiens Enemerker. Som Frodes Farfaders Fader maatte han have levet omtrent 100 Aar før Kristus, og denne Antagelse blev snart en Troessætning for de gamle Sagamænd, og, hvad der er mere underligt, ogsaa for de nyere Historiegranskere, som her uden Betænkning traadte i Sagamændenes Fodspor. — Sagnet har desuden neppe været eiendommeligt for Nordgermanerne alene; ogsaa hos den sydgermaniske Stamme synes det at have levet. Det er saaledes uden tvivl et almindelig germanisk Sagn, en historisk Mythe, tilhørende den hele

germaniske Folkeklasse; ogsaa dets Fæstelse ved et bestemt Sted, Leidra, og en vis Kongeæt, Skjoldungernes, bliver saaledes høist tvivlsom.

Sagnet om Frodes Fred maa formeentlig betragte som et Udgangspunkt for de hedenske Nordmænds Historie. Den oprindelige Fred forvandler sig her til Strid — og om Strid er det, deres hele Sagnhistorie dreier sig.

Vi ville derfor ogsaa sætte nærmest efter dette Fredens Sagn et andet, ligesaa ubestemt med Hensyn til Tiden, men som handler om en Kamp, som skulde være til Ragnarok, til Verdens Undergang — det er Sagnet om

Hjadningernes Strid.

En Konge i Norge, som hed Høgne, havde en Datter Hild. Engang, da han var dragen i Kongestevn, angreb en anden Konge, Hedin, hans Rige og bortrøved hans Datter. Da Høgne hørte dette, forfulgte han Hovren og indhentede ham ved Haa-D, en af Ortnærns Hild drog til sin Fader og bød ham et Smykke i Forlik paa Hedins Begne, men sagde tillige, at denne var ret til Strid, og da maatte Høgne ingen Skaansel vent. Høgne svarer sin Datter med haarde Ord. Hun vendte tilbage til Hedin og siger ham, at Høgne ei vilde forlige; han maatte berede sig til Kamp. Begge gaa nu i Lav paa Den og fylke sine Mænd. Hedin kaldte paa Høgne og bød ham end engang Forlig og meget Guld i Bode; men Høgne svarer: „For silde byder du dette; nu har jeg draget mit Sverd, som Dvergene smedede, og som skal være en Mand's Bane, hver Gang det blottes; aldr svigter det i Hugget, ei heller gror det Saar, som det gjør.“ „Du praler af Sverdet,“ svarer Hedin, „men ei af Sverren; det Sverd kalder jeg godt, som er sin Herre huld.“ Nu begyndte de den Strid, som er kaldet Hjadningernes (d. e. Hedins Mænds) Strid, og sloges den hele Da-

mod Kvelden fore de til Skibene, men om Natten gif hild til Valen og vakte med sin Trolddom alle de Døde. Næste Dag fornyedes Kampen, og Alt gif som den forrige. Hver Nat bleve de Faldne og deres Vaaben til Steen; men i Dagningen reiste de sig, deres Vaaben bleve brugbare, og de kjæmpede paa ny. Det siges i de gamle Kvad, at Hjaldningernes Strid saaledes skal vare til Ragnarok.

Ogsaa i dette Sagn er det Mythiske sterkt fremstillede, og rimeligviis er det af Hedningerne anseet som en Modsatning til Sagnet om Frodes Fred; det skulde antyde den evige, uforsonlige Strid, som efter dens Ophør udbrød i Verden og skulde vedvare til dens Undergang. Ogsaa til dette Sagn finder man tydelige Spor hos den sydgermaniske Folkestamme; ogsaa dette har man Grund til at betragte som almindelig germanisk, uagtet det af Nordmændene er blevet fæstet ved Norge.

Vi gaa over til et tredie Sagn, ligesaa mythisk og ligesaa almindeligt i sin Charakter som de tvende foregaaende, men dog af et meget forskjelligt Indhold.

Bølund.

Der var tre Kongesønner af Alfernes Folk, ved Navn Egil, Slagfinn og Bølund; de løb ofte paa Ski og jagede vilde Dyr. Engang fandt disse Brødre ved Stranden tre Piger, der spandt Liin; det var Valkyrjer, Kongedøtre fra Syden, som paa Svanevinger vare komne flyvende og her havde sat sig til Hvile. Den ene hed Dru n, den anden Svanhvit, den tredie Alvit. Brødrene toge hver sin til Egte: Egil Dru n, Slagfinn Svanhvit og Bølund den unge Alvit. I syv Vintre boede de sammen; men paa den ottende begyndte Kvinderne at længes efter Strid; thi før havde de paa Valkyrjers Viis svævet om, hvor Slag holdtes, havde stiftet Seieren og taaret Kjæmper til Ddin. Den niende Vinter fløi de bort. Brødrene

kom hjem fra Jagten og fandt sit Hus tomt; da drog Slagfinn mod Syden efter Svanhvit, Egil mod Osten efter Drun, men Volund sad ene tilbage i Ulvdalene, smedede Guldringe og ventede, at hans skønne Hustru skulde komme tilbage. Nidud, Njarernes Konge, hørte tale om hans Rigdomme, og higede efter at komme i Besiddelse af dem. I en maanelkar Nat drog han med væbnede Mænd til Volunds Opholdssted; han fandt ikke Kunstneren hjemme, men saa en Mængde Ringe, borttog en af dem og skjulte sig med sine Mænd. Volund kom hjem fra Jagten, tændte Ild paa Urnen for at stege sit Bjørnekjød og talte ved dens Skin sine Ringe: Han savnede een og troede nu, at Albitr var kommen tilbage; han sovneede uden at vide om noget Ondt; men da han vaagnede, fandt han sig bunden og omringet af Niduds Mænd. Kongen lod ham føre hjem med sig; selv bar han Volunds gode Sverd, og sin Datter Bødvild gav han Ringen, som han havde raneet. Paa sin Dronnings Bøn overførte han Senerne paa Volunds Fodder og satte ham i et Fængsel til at smedde sig alle Slags Kunstverker. Volund grundede Dag og Nat paa Hevn, og dertil fik han snart Leilighed. Niduds unge Sønner løb til Fængselet og fandt Behag i at besee alle de Klenodier, som Volund havde smedet; han bad dem komme igjen næste Dag, saa at Ingen i deres Faders Gaard vidste om det, da skulde han vise dem noget endelig skjønnere. Drengene kom; men Volund dræbte dem og skjulte deres Legemer under Fængselets Jordgulv; derpaa beslog han deres Hovedskaller med Sølvs og sendte dem som Drikkekar til Kongen; deres Dine indfattede han i Guld og Smykker for Dronningen, og af Lænderne gjorde han Halsbaand til Bødvild, Kongens Datter. Nidud savnede sine Sønner; men ingen kunde sige ham, hvor de vare; dog var ikke hermed Volunds Hevn fuldendt. Bødvild sønderbrød den Ring, hendes Fader havde skjenket hende, og af Fry

for hans Brede gif hun ene til Bølunds Fængsel for at faa den istandsfat. Han gav hende en søvndyssende Drik og krænkede hende. Paa kunstige Vinger svang han sig derpaa i Luften, fortalte den sorgfulde Konge sin Hævn og lioi bort med Latte.

Saaledes fortælles dette Oldsagn i det skønne Digt Bølundarkvida i den ældre Edda; her er det bevaret i sin største Reenhed, men gjenfindes ogsaa mere eller mindre forvansket hos flere af den sydgermaniske Folkstammes Grene. I den prosaiske Indledning til dette Digt kaldes Bølund Finnekongens Søn; men denne Benævnelse forekommer ikke i Sangen selv; her kaldes han derimod paa to Steder en Alf. ¹⁾ Alfheim kaldtes i gamle Dage Landet mellem Gautelf og Raumelf (Gøtaelven og Glommen), der siden regnedes til Norge. Dette Lands Indbyggere er det uden Tvivl, Sagnet mener med de Alf, til hvis Folk Bølund hørte. ²⁾

Forresten er det vist yderst vanskeligt at sige, hvorvidt den historiske Fortolkning med Hensyn til dette Sagn bør gaa. Det skildrer aabenbart den menneskelige Kunsts og Klogskabs Overlegenhed og Seier over Ondskaben og Misundelsen. Navnet Völundr, en ældre Form for vølandi, betegner den, der arbejder med Kunst eller virker med List, og Nidudr, en ældre Form for nidandi, betegner den, der virker med Ondskab. Den samme Idee udtaler sig her, som i den græske Mythe om Dædalus, — og det historiske er i begge Myther lige vanskeligt at gribe, om ellers virkelig nogen historisk Begivenhed danner Grundlaget.

I de tre Oldsagn, vi hidtil have betragtet, var det mythiske Grundstof det forherkende. Et mere historisk Bæg har det Sagn, som nu skal fortælles.

¹⁾ Str. 10 Álfa ljóði d. e. Alfernes Landsmand, og Str. 13 vísi Álfa d. e. Alfernes Konge.

²⁾ See ovenfor S. 35.

Helge Hjørwardsøn.

Hjørvard, en Konge i Norge, havde gjort det Øste, at han vilde have den skønneste Kvinde til Egte; han havde tre Koner og Sønner med dem alle. En Dag stod Atle, Søn af Kongens Jarl, i en Lund og talte med sine Mænd; de roste Hjørwards Koners Skjønhed og sagde, at deres Lige fandtes ikke. Da hørte Atle en Fugl oppe i Træet sige, at ingen af Kongens Hustruer kunde i Skjønhed maale sig med Sigrlinn, Kong Svafners Datter. Da Hjørvard fik dette at vide, sendte han Atle til Svafner for at beile for sig til Sigrlinn; men Jarlen Franmar, som havde opfostret hende, var Marsag i, at han fik Afslag og maatte drage hjem igjen med usorrettet Sag. Kongen drog da selv med Atle, og da de kom paa et Fjeld, hvorfra de kunde see ud over Svafners Land, var Alt her opfyldt med Røg. De droge ned af Fjeldet til en Elv og her dvælede Kongen om Natten; men Atle holdt Vagt, og gik over Elven. Han stødte paa et Huus, hvor en stor Fugl sad paa Taget og var falden i Søvn; Atle gjennemstak den med et Spyd, gik ind i Huset og fandt her Sigrlinn og Alaf, Jarlen Franmars Datter. Han fik vide, at en Konge, Rodmar, Sigrlinns Veiler, havde dræbt Kong Svafner og brændt og herjet i hans Land, men Franmar Jarl havde i en Ørns Skikkelse ved Trolddom forsvaret Pigerne. Atle førte dem nu begge bort med sig; han selv egtede Alaf, men Kongen Sigrlinn. Hjørvard og Sigrlinn avlede en Søn, der var stor og skøn, men taus, og intet Navn fæstedes ved ham. Engang sad denne paa en Høi og saa ni Valkyrjer komme ridende; een af dem var herligere end alle de andre; hun hed Svafsa, Kong Gylmes Datter; hun red gjennem Lufsten og over Havet. Hun hilsende Unglingen med Navnet Helge, opmuntrede ham til Heltedaad, sagde ham, hvor han skulde finde et herligt

erd, lovede ham sin Kjærlighed og bestjærmede ham i Kamp. Helge gif nu til sin Fader og eggede ham at hevne Svafners Død paa Rodmar, og bemægtige det Rige, som Sigrlinn var Arving til. Hjørvard gav m en Hær, og tilligemed Atle angreb han Rodmar og lbede ham. Siden udførte Helge mangen Heltedaa'd og æbte blandt andet Jotunen Hate. Han kom til Kong slime og fik Svaafa til Egte, men vedblev at sværme i i Leding. Hans Stifbroder Hedin var hjemme hos i Fader, Kong Hjørvard, i Norge. En Juleaften, da bin drog ene gennem en Skov, mødte han en Troldeinde, der red paa en Ulv og havde Orme til Bidsel. m bød ham sin Kjærlighed, men han afflog den. Da ide hun, at han skulde undgiælde dette ved Bragehornet. bin kom hjem, og om Kvelden blev Sonegalten fremet; paa den lagde Mændene sine Hænder og gjorde fter ved Bragebægeret. Hedin gjorde det Løfte at ville i Svaafa, Eplimes Datter, sin Broders Elskede, til istru. Men strag, da Løftet var gjort, angrede han det verligen; han for bort mod Syden og vidste ei selv, orhen han drog; endelig fandt han Helge. Forundret rgte denne, hvi han ene var dragen bort fra sin Faders nd. Hedin fortalte ham sit ulykkelige Løfte og sin Ant. „Trøst dig, min Broder!“ svarer Helge, „kanstee a dit Løfte opfyldes. Alf, Kong Rodmars Søn, har ønet mig til Kamp om tre Dage, og jeg tvivler om, jeg kommer tilbage med Livet: Alt kan endnu blive dt, hvis det er Skjebnens Villie.“ Da udbrod Hedin: Du troer mig verdig til dit Benfak, Helge! — heller alde du farve dit Sverd i mit Blod, end give dine iender Fred.“ Det gif, som Helge havde forudsagt; han ev dødelig saaret i Striden og sendte et Tilbud til Svaafa, at hun skulde komme til ham, før han døde. Svaafa kom og hilfede den døende Helge. Han bad hende

stjente Hedin sin Kjærlighed, men hun svarede, at hi havde lovet, aldrig at elske nogen Konge efter Helges Dø. Da bad Hedin Svaafa om et Kys og lovede aldrig vende tilbage til sit Fødeland, før han havde hevet Hjel Hjørwardsøn, den bedste Konge paa Jorden.

Dette Sagn, som her er fortalt efter det gamle Rva om Helge Hjørwardsøn i den ældre Edda, tilhører udel Tvivl en fjærn Fortid og peger hen paa det ældste Tidrum af den nordgermaniske Stammes Udbredelse udenfor dens oprindelige Bopæle paa den skandinaviske Halvø. Med det er altfor enestaaende, til at man kan drage nogen Slutning om, hvilken Tidsalder dets historiske Stof kan tilhøre.¹

¹) Den Sagnkreds, der handler om Hervør og Kong Helbrek hviler maaskee ogsaa paa en historisk Grundvold. Men Spørgsmaalet er her, om man har for sig et ublandet nordgermanisk Sagn, eller om det ikke snarere i sine Hovedbestanddele er et paa nordgermanisk Grund overført sydgemanisk-gotisk, der kun i ganske enkelte Punkter er Nordmændenes Historie vedkommende. Det synes at føre os op i en Tidsalder, da endnu sydgemanisk og især gotiske Folkesæd vare de herskende paa begge Elde og Østersøen, og den nordgermaniske Stammes Indflydelse i disse Egne endnu var mindre isinesalbende og virksom. Begivenhederne, som det omhandler, hvis de forøvrigt ere historiske, maaske uden tvivl henføres til et af de første Aarhundreder af vor Tidsregning.

Sagnet om Rig, der først har Kongenavn, om hans Sø Dan og Sønnensøn Dan hien stolte eller pragtfulde (mikillati) efter hvem Danmark fik Navn, staar i den næste Forbindelse med det allerede ovenfor berørte i Eddadigtet Rigsmaal indeholdt Sagn om de forskellige Samfundsklassers og fortrinsvise Jarlernes eller Krigernes Oprindelse fra en Inkarnation af Heimdall, en af Aserne, under Navnet Rig. Sagnet tyder utvivlsomt hen paa, at Danerne egentlig falde sammen med denne blandt Nordgermanerne fremstaaende Kriegerklasse, som tænktes at staa under Odins og Asernes særlige Beskyttelse, som efterhaanden underlagde sig det efter den opkaldte Danmark, blandt hvilken først Kongenavnet indførtes. Dan maa vist

De norske Oldsagn, vi hidtil have betragtet, staa næslige. Intet Baand sammenknytter dem indbyrdes og intet hefter dem til nogen vidtløftigere Sagnkreds. Anderledes forholder det sig med de Oldsagn, paa hvilke vi nu ille henvende vor Opmerksomhed, nemlig Sagnene om

Volsunger og Gjufunger.

Intet af Nordmændenes Oldsagn synes at have været mere udbredt i Folkemunde og oftere Gjenstand for Skaldenes Kvad. Disse Sagn have derfor ogsaa tidlig i Traditionen formet sig til en sluttet Sagnkreds, til en afsluttet Heltehistorie, omfattende flere Episoder, der rimeligvis, hvad de virkelige Begivenheder angaar, have staaet nemanden fjærnere, end Sagnet fremstiller dem. Vi ville gengive Indholdet af denne merkelige Sagnkreds saaledes, som de gamle i Hedenstabet digtede Kvad fremstille det, og saaledes som den paa disse Digte grundede Tradition har kommenteret og formet det.

Volsungernes Oprindelse.

Der var en Mand ved Navn Sige, der stammede fra Guderne og kaldtes Odins Søn; denne var for et

aaftes som et Slags Personifikation af hiin Krigerklasse, hvilken optraadte som erobrende og stiftende Riger paa de sydgermaniske, især gotiske Folkfærdes ældre Gnemerker, og fra hvilken den danske Green af den nordgermaniske Folkstamme egentlig udsprang. De gamle norsk-islandske Historiegranskere have, efter Slægtregistrene at dømmes, tænkt sig Dan som historisk Person at have levet i det 3die Aarh. efter Chr. Dette falder besynderlig nok sammen med det Tidrum, i hvilket man af andre ovenfor berørte Grunde maa formode, at Nordmændenes Optraaden som Erobrere paa sydgermanisk Grund er bleven almindelig og har virket hinc flere Bevægelser blandt den gotiske Green af den sydgermaniske Folkstamme, der spille en saa vigtig Rolle i den store germaniske Folkevandring. Maafee er dette en Tilfældighed, men det bør dog ikke lades gaafe upaaagtet.

Mord bleven fredløs. Ddin ledsagede ham til fjærne Lande; her fik han Krigsflibe og blev endelig Konge i Hunaland.¹⁾ Som Dding blev Sigge dræbt af sin Kones Frænder. Hans Søn, Herer, var dengang fraværende; men da han hørte Faderens Skjebne, hevnedede han hans Død og tog hans Rige i Besiddelse. Herer var en mægtig Konge, men havde ingen Børn. Han og hans Dronning bade Guderne inderlig om en Arving, og Ddin hørte deres Bøn. Han bød Jotunen Rimners Datter bringe Kongen et Æble, og kort efterat han havde spist af dette, blev Dronningen frugtsommelig, men kunde ikke føde. Smidletid var Herer dragen i Leding, og snart rygtedes det, at han var hengangen til Ddin. Men Dronningen maatte lade Fostret skjære ud af sit Liv. Det var en stor Dreng, der fik Navnet Bølsung og kysfede Moderen, før hun døde.

Bølsung voksede til og blev en tapper Helt og Stamfader for den Æt, der efter ham kaldtes Bølsunger. Han egtede Jotunen Rimners Datter og avlede med hende ti Sønner og een Datter. Af alle disse Børn vare de to ældste de herligste, Tvillingerne Sigmund og Signy. Signy blev gift med Siggeir, Konge i Gautland. Midt i Hallen, hvor Bryllupsgjæstebudet stod, var en stor Eg, hvis Rødder gik under Gulvet, og hvis Krone naaede op over Taget. Om Aftenen kom en gammel eensøiet Mand, indhyllet i en Kappe og med en sid Hat paa Hovedet, ind blandt Gjesterne; han huggede et Sverd fast i Egens Stamme, som en Gave for den, der mægtede at tage det ud; og derpaa forsvandt han. Det var Ddin, der vilde kaare sin Yndling blandt Bølsungs Sønner. Ingen i Hallen kunde rokke Sverdet uden Sigmund, og han beholdt det. Men

¹⁾ En ubestemt Benævnelse i vore ældste Oldsagn, hvorved, som det synes, betegnes ethvert sydligere Land, beboet af Folketærd, der ei hørte til den nordgermaniske Stamme.

roved valte han sin Svoger Siggeirs Misundelse, og denne beslutter Vølvingss og hans Sønners Undergang. Ved sin Vortreise fra Brylluppet indbyder Siggeir Vølving til at gæste sig i Gautland, og Vølving modtager Indbydelsen. Han kom paa den aftalte Tid med alle sine Søner til Siggeirs Rige. Signy advarede ham mod sin Mand's Svig; men Vølving vilde ikke lytte til hendes Advarsler. Han blev overfalden af Siggeir med en langt overlegen Hær. Vølving faldt i Kampen efter den tappreste Modstand; men alle hans Søner bleve fangne.

Siggeir lod dem med bundne Hænder fæste med Fødderne til et stort Træ i Skoven, og hver Nat kom en Ulv og fortærede en af dem. Til sidst var kun Sigmund, Siggeirs Tvillingbroder, tilbage. Ham vilde nu Signy forsøge at redde; hun lod hans Ansigt oversmøre med Honning og noget af den lægge i hans Mund. Da Ulven kom, likkede den Honningen og stak Tungen ind i hans Mund. Sigmund bed til; Ulven sparkede nu saa sterkt imod Træet, at Boilen, som holdt Sigmunds Fødder, sprang; han kom løs og flygtede til en Hule i Skoven. Signy endte ham her to af sine Søner, den ene efter den anden, og at de skulde staa ham bi; men da han fandt, at de naagtede Mod, dræbte han dem begge efter hendes Raad. Hun stiftede Signy selv Skikkelse med en Troldvinde, var ogsaa sin Broder i Hulen tre Nætter og fødte derpaa en Søn, som blev kaldet Sinfjotle. Da denne var ti Aar gammel, sendte hun ham til Sigmund, der først prøvede Drengens Mod, og siden vankede om med ham som Røver for at hærde ham. Endelig gif Sigmund og Sinfjotle til Siggeirs Gaard; men de bleve her røbede og overvældede. Siggeir lod dem nu kaste i en Grav for der at skulle ihjel. I det Dieblig, da Graven skulde lukkes, kom Signy til, og kastede ned til dem Sigmunds Sverd, skjult i et *Palmknippe*. Ved Hjælp af Sverdet arbejdede de sig

om Natten op af Graven og satte Jld paa Siggeirs Gaard, medens han og alle hans Mænd sov. Da Signy hørte, hvad der var paa Færde, gif hun ud, kysede sin Broder og sin Søn til Afsted, gif derpaa ind igjen i Luerne og sagde, at hun nu var glad ved at dø med den Mand, med hvem hun nødigen havde levet.¹⁾

Helge Hundingsbane.

Sigmund egtede siden Borghild af Braalund og avlede med hende Sønnen Helge. I den Nat, da han fødtes, spandt Nornerne hans Skjebne, medens Stormen brusede om Braalunds Gaard, og de forkyndte, at han skulde blive en tapper og mægtig Konge, hvis Minde stedse skulde leve i Norden. Tidlig udmerkede Helge sig ved store Bedrifter, og hans Halbroder Einffjotle ledsagede ham paa hans Støtge. Han fældede en Konge Hunding, og da dennes Søner vilde hevne Faderens Død, dræbte han ogsaa dem i et blodigt Sleg, og erhvervede sig herved Tilnavnet Hundingsbane. Da han efter denne Kamp, træt af Striden, sad under et Fjeld, kom en Skare af Piger ridende med blodige Brynjer og straalende Spyd. En af dem hilfede Helge og bad ham om Beskyttelse; hun hed Sigrun og var Datter af en Konge Høgne; hun var en Valkyrje og red gjennem Luften og over Havet. Paa et Kongestevne havde Faderen bortlovet hende til Hødbrodd, en Søn af Kong Granmar, der boede paa Svarinshaug. Men Sigrun vilde ikke egte ham; derfor var hun kommen til Helge. Helge lovede at hjælpe hende. Fra alle Kanter kom Skibe for at følge ham. Paa Veien fik Helge en stærk Storm, men istedetfor at minke Seilene bød han at heise dem høiere. Da viste Sigrun sig i Luften, og Stormen lagde sig; de landede ved Frefastein (Ulvens Klippe).

¹⁾ *Völunga Saga*. Kap. 1—8.

Granmars Søner saa fra en Klippe Skibene nærme sig og rustede sig til Strid. Mange Konger kom for at hjælpe dem og blandt disse Høgne, Sigruns Fader, med sine to Søner Trage og Dag. En blodig Kamp begyndte: Granmars Søner og alle de Høvdinge, som fulgte dem, faldt i Striden, undtagen Dag Høgneson, som fik Fred af Helge og maatte sverge Bølsungerne Troslab. Helge egtede Sigrun, men levede ei længe med hende. Dag Høgneson, Sigruns Broder, offrede til Odin, at denne skulde lade ham saa hevet sin Fader, og Odin laante Dag sit Spyd. Han mødte Helge og gjennemborede ham med Spydet. Derpaa red han til sin Søster, Sigrun, sagde hende, hvad der var hændet, og bød hende Bøder for sin Gjerning; men hun forbandede sin Broder og vilde ingen Bøder modtage. Helge blev lagt i Haug, og da han kom til Valhal, bød Odin ham raade for Alt med sig. Om Aftenen gik Sigruns Tjenestekvinde forbi Helges Gravhaug og saa ham med mange Mænd ride til Haugen. Pigen gik hjem og sagde Sigrun, hvad hun havde seet; strax gik denne til Haugen, redte et Veie for sig og Helge og var hos ham, til Morgenens gryede. Da tog Helge Afsted med Sigrun og red bort paa sin blege Hest; thi han skulde være i Valhal, før Hanen vakte Einherjerne. Sigrun levede kun kort; Sorg og Længsel endte snart hendes Dage.¹⁾

Sinfjotles og Sigmunds Død.

Efter Helges Død sværmede hans Halvbroder Sinfjotle om paa Sotoge. Han og Gunnar, hans Stifmoder Borghilds Broder, beilede begge til samme Kvinde. Heraf reiste sig Uenighed mellem dem, og Sinfjotle dræbte

¹⁾ Helgakviða Hundingsbana I. II. i den ældre Edda.

N. Revter. Norges Historie.

Gunnar. Da Borghild hørte dette, bød hun Sinfjötle at drage bort; men Sigmund bød hende Broders Død, og heri maatte hun finde sig. Men ved Gravøllet, da Borghild bar Drik om til Gjesterne, rakte hun Sinfjötle et stort Horn fyldt med Gift. Han saa paa Driften, forstod, hvad det var, og sagde til Sigmund: „Gjæret er Ollet.“ Da tog Sigmund Hornet og tømte det. Det gamle Sagn siger, at Sigmund var saa haardsfør, at ingen Gift skadede ham hverken udvortes eller indvortes; alle hans Søner kunde ogsaa taale Gift, men kun udvortes. Anden Gang rakte Borghild Sinfjötle Hornet; men det gik som forhen. Da rakte hun ham det tredie Gang og søiede Vebredelser til. Endnu sagde Sinfjötle det Samme til sin Fader; men denne svarede: „Lad Skjegget se Driften.“ Sinfjötle drak og døde strax. Sigmund bar ham et langt Stykke Vei i sin Favn. Endelig kom han til en smal Fjord, hvor der laa en Mand i en liden Baad. Manden tilbød sig at føre Liget over; men strax som han havde faaet det ombord, forsvandt han med Baaden. Det var Odin, som hentede sin udlaarede Yndlings Søn. I Brede forlod nu Sigmund Borghild og egtede Hjördis, Kong Gylmes Datter. Kort efter blev han overfalden af Lyngve, Hundings Søn. Sigmund kæmpede længe tappert mod Overmagten, indtil en eensiet Mand traadte imod ham med en sid Hat paa Hovedet og i en blaa Kappe; denne Mand holdt sit Spyd mod Kongens Sverd; Sverdet brast isonder, og den gamle Sigmund faldt med det meste af sin Hær. Om Natten kom Hjördis til Balpladsen; hun fandt Sigmund endnu i Live og spurgte, om han kunde læges? Han svarede, at han ei vilde det; thi Lykken var vegen fra ham, siden Odin havde brudt hans Sverd. Men han bød Hjördis samle dets Brudstykker og give det til den Søn, som hun bar under sit

Hjerte; thi denne skulde blive den navnkundigste af Volsungernes *Ut.*¹⁾)

Sigurd Fafnersbane.

Hjordi, Sigmunds Enke, blev bortført af en Flot Viking, som landede ved Valpladsen; deres Anfører var Alf, en Søn af Kong Hjalprek, der førte hende hjem til sin Faders Rige, og i Hjalpreks Gaard fødte han en Søn, der blev kaldet Sigurd. Sigurd blev opfostret hos Smeden Regin, Reidmars Søn. Denne listige Mand eggede ham til at forlange af Kong Hjalprek sin Faders Skat. Men Sigurd forlangte kun en Hest af Hjalprek, og Kongen tillod ham selv at udvalge sig den. Odin, i Skikkelse af en gammel fjegget Mand, hjalp ham nu til at finde Hesten Grane, der var af Sleipners *Ut.*; den Hest eiede Sigurd, saalænge han levede. Regin opmuntrede nu Sigurd til at søge Fafners Skat, og fortalte ham derfor, hvorledes det forholdt sig med denne.

De tre Aser Odin, Loke og Høner vandrede engang omkring paa Jorden. De saa ved en Fos en Dter, som sad med lukkede Dine og fortærede en Lag. Loke kastede en Steen efter den, og var saa heldig at dræbe den. Aserne syntes, det var godt truffet, flaaede Dteren og gik til den nærmeste Gaard for at faa Rattely. Bonden der hed Reidmar og var en tryllekyndig Mand. Da han hørte Aserne fortælle om deres Fangst, kaldte han paa sine Sønner, Fafner og Regin, og sagde dem, at deres Broder Dtr var dræbt, og bad dem hjælpe sig at hevne ham. De fangede nu Aserne, og sagde dem, at de havde dræbt Reidmars Søn Dtr, som havde paataget sig en Dters

¹⁾ Fortællingen om Sigmunds og Sinfjötles Endeligt er for en Deel taget af Volsungasaga, for en Deel af det profalste Stykke i den ældre Edda, som bærer Navnet Sinfjötlaok d. e. Sinfjötles Endeligt.

Stikkelse; nu skulde de ei slippe, før de havde fyldt Oter-skindet og derpaa ganske tilbækket det med puurt Guld; og dette maatte de love med Ed. Loke blev derpaa sendt afsted for at bringe Guldet tilveie. Han laante Havgudinden Rans Net, og ved Hjalp af dette fangede han Dvergen Andvare, som opholdt sig i en Fos i en Gjeddes Lignelse. Dvergen maatte give Loke alt sit Guld; kun en Ring stræbte han at skjule; men ogsaa den fratog Loke ham. Da lagde Dvergen sin Forbandelse paa Guldet, og sagde, at det skulde volde Hovdingers Strid og Kongers Bane, og forsvandt derpaa i Klippen. Men Loke bragte Guldet til Reidmars Gaard; Oterbelgen blev fyldt og dækket, og Reidmar traadte nu til for at see, om Alt var rigtig gjort. Et af Veidehaarene ved Munden var endnu synligt, og for at dække dette fordrede han Andvares Ring, som Uferne endnu havde i Behold. Odin gav ham den, og nu vare de løste; men da Odin havde taget sit Epyd og Loke sine Sko, hvormed han vandrede over Havet og gjennem Luften, og de vare iforte sin Asakraft og ei længer behøvede at frygte, da gjentog Loke Andvares Forbandelse og sagde, at dette Guld og denne Ring altid skulde volde Gierens Død. Derpaa fore Uferne bort; men Forbandelsen, der var lagt paa Guldet, viiste snart sin Kraft.

Reidmar tog alt Guldet i Bøder for sin Søn Otrø Død, men vilde Intet give hans Brødre Regin og Fafner. Disse lagde da Raad op og dræbte sin Fader. Men da Regin nu had Fafner om at dele Guldet, afflog denne det og truede Broderen med Reidmars Skjebne. Da styggede Regin; men Fafner for med Guldet op paa Gni tæheden, paatog sig der en Drms Lignelse og rugede over det.

Allt dette fortalte Regin Sigurd og eggede ham til at dræbe Fafner og vinde Skatten; han smedede ham dertil Sverdet Gram¹⁾ af Stykkerne af Sigmunds Sverd.

¹⁾ Om dette Sverd sige de gamle Sagn, at Sigurd med det fløvede Regins Ambolt, og naar han holdt det i rindende Vand og

Odin's Gave. Men Sigurd vilde først hevne sin Faders Død, og hertil understøttede Kong Hjalprek ham med Skibe og Folk. Da han tumlede om i en rasende Storm, aabenbarede Odin sig for ham i en gammel Mand's Lignelse, stillede Stormen og gav ham mange Lærdomme. Sigurd holdt siden et stort Slag med sin Faders Bane-mand, Yngve Hundingsøn, og dennes Brødre; han vandt Seier og fældede dem.

Derpaa fulgte Sigurd med Regin op paa Gnitaheden, hvor Fafner rugede over Skatten. Sigurd skjulte sig paa Regins Raad ved den Sti, paa hvilken Fafner krøb, naar han skulde drikke, og da Fafner i Drmelignelse kom stridende, snusende Edder, jog Sigurd Sverdet Gram i hans hjerte; men døende advarede Fafner Sigurd om ikke at røre hans Guld; thi det vilde worde hans Bane. Regin havde ligget i Skjul, medens Kampen varede; men da Fafner var død, traadte han til, udskar hans Hjerte og bød Sigurd stege det for sig, medens han selv lagde sig til at sove. Sigurd gjorde, som han had. Da hjertet begyndte at fraade paa Spiddet, berørte han det med Fingeren for at føle, om det var fuldstegt, men brændte sig og stak Fingeren i Munden; da Saften kom paa Tungen, forstod han Fuglenes Røst. Svalerne, som sad i Lovet, advarede ham mod Regin og sagde, at denne laa og tænkte paa, hvorledes han kunde svige Sigurd. Denne vilde handle klogt, hvis han kom Regin i Forkjøbet og dræbte ham; da blev han ene Herre over alt Fafners Guld. Sigurd gif da hen til Regin og afhug hans Hoved; siden fulgte han Ormesporet til Fafners Leie, tog Skatten og sette den bort med sig paa Granes Ryg.¹⁾

Ubtot drev ned med Strømmen mod det's Eg, blev den over-
skaaret.

¹⁾ Disse Sagn findes baade i den ældre Edda (Sigurdarkviða II og Fafnismál), i den yngre Edda (Skálda c. 39. 40) og i Vols-

Sigurd Fafnersbanes Egteskab og Død.

Sigurd red nu mod Syden; men paa Veien saa han et sterkt Lys og et Skin som af en brændende Jld. Da han nærmede sig, saa han et sovende Menneſte i fuld Ruffning, rundt omgivet af blinkende Skjolde som af en Skjoldborg. Sigurd tog Hjælmen af den Sovendes Hoved og saa, at det var en Kvinde. Hendes Brynſje ſad ſaa faſt, ſom om den var voget ſammen med Legemet; men han ſkar den iſønder med Everdets Gram. Da vaagne de Pigen af ſin Trylleſøvn. Hun nævnte ſig Sigrdrifa og var en Valkyrje. Hun ſagde, at to Konger havde Strid med hinanden; den ene hed Hjalmgunnar, en gammel Helt, hvem Odin havde lovet Seier; den anden hed Agnar, og ham vilde ingen Guddom beſkytte. Sigrdrifa fældede Hjalmgunnar i Kampen, men paadrog ſig herved Odins Brede; derfor havde han forkyndt hende, at hun ei oftere ſom Valkyrje ſkulde uddele Seier i Striden, men worde gift. Hun ſvarede med det Løfte aldrig at egte nogen Mand, der kjendte Frygt. Odin ſtaf hende med en Søvnorn, der voldte den Trylleſøvn, af hvilken Sigurd havde vækket hende. Sigurd bad hende lære ham Viisdom, „hviſ hun vidſte Tidender af alle Verdenes,“ og hun underviisſte ham om de forſtjellige Slags Runer og deres hemmelighedsfulde Kræfter og gav ham mange viſe Raad.¹⁾

ungasaga (Cap. 21—28). Afviſgelsen mellem de forſtjellige Fortællinger er hiſt ubetydelig.

- 1) Kvadet Sigrdrifumål i den ældre Edda. — I den yngre Edda, Skalda Kap. 41, ſammenblendes Sigrdrifa med Brynhild, Budes Datter; ligesaa i Volsungasaga Kap. 20 fgg. Efter den fiſte har beſuden Sigurd, før han kommer til Gjufe, truffet Brynhild hos hendes Foſterfader Heimur, vundet hendes Kjærlighed og ſvoret, at han ingen ſkal eie uden hende; men, da han er kommen til Gjufe, giver den trylletyndige Grimhild ham en Glemſelsdrif,

Siden kom Sigurd til en Konge, som hed Gjufe, hvis Rige laa ved Rhinen. Gjufe havde med sin Hustru Grimhild to Sønner, Gunnar og Høgne, og en Datter, Gudrun. Denne Slægt kaldtes Gjufunger eller Rislunger. Sigurd beilede til Gudrun Gjufesdatter, fik hende til Egte og svor sig i Fostbrødreleg med hendes Brødre. Siden før Gunnar Gjufesøn, ledsaget af Høgne og Sigurd, for at beile til Brynhild, Kong Budles Datter. Hun sad paa Hindarfjeld, og hendes Sal var omgivet med en brændende Ild; hun havde gjort det Løfte, hun at ville egte den Mand, som turde ride gennem Luen. Da Gunnar kom til Ilden, vilde hans Hest ikke løbe gjennem den. Sigurd bad ham da sætte sig op paa Grane; men heller ikke denne vilde gaa ind i Luerne, da den merkede, at det ei var Sigurd, som red den. Da stiftede Gunnar og Sigurd Udseende og Vaaben; i Gunnars Skikkelse red Sigurd gjennem Ilden, og Brynhild egtede ham. Men om Brudenatten lagde han Sverdet Gram mellem sig og hende, og om Morgenens gav han hende i Morgengave Guldringen, som Loke fordem havde taget fra Andvare, og fik en anden af hende til Gjengjæld. Derpaa red han bort til sine Staldbrødre, stiftede igjen Skikkelse med Gunnar, og denne førte nu Brynhild som sin Hustru hjem til Gjufes Gaard.¹⁾

Engang gif Brynhild og Gudrun til Rhinen for at vaske sit Haar. Brynhild vadede længer ud i Elven end Gudrun og sagde, at hun ei vilde have det Vand i sit Hoved, som randt af Gudruns Haar; thi hun holdt sig for

saar at han ei længere mindes sit Løfte. Denne Udvikelse af Sagnet kendes ikke i de ældste og oprindeligste af den ældre Eddas Kvad.

¹⁾ Den ældre Edda, Sigurdarkv. Fafnisb. I, 33 fgg. Sigurdarkv. III, 1 fgg. Udførligere i den yngre Edda, Skalda Kap. 41. *Volsungafaga Kap. 25—27.*

at være gift med en tappre Mand end Gudrun. Da sagde Gudrun, at ingen Mand i Verden havde øvet større Daad end Sigurd, der dræbte Fafner og Regin. „Større Daad var det,“ svarede Brynhild, „at Gunnar red gennem Flammen; det turde ei Sigurd.“ Da lo Gudrun og sagde: „Den Mand, tror jeg, hvilede ved din Side, der gav mig denne Ring; men den Ring, som du bærer, og som du fik i Morgengave, det er Andvares Ring; den hentede ei Gunnar paa Gnitaheden.“¹⁾

Brynhild saa, at hun var bedraget; Sigurd var den, hun havde svoret at egte; men han var Gudruns Mand. Helttere vilde hun nu see ham død, end i Gudruns Favn. Hun eggede Gunnar til at tage ham af Dage, men hverken han eller Høgne, hans Broder, vilde begaa saa stort Modingsverk, at dræbe deres svorne Fostbroder. Ophidsede af Brynhild overtalte de endelig sin Halvbroder Guthorm til at udføre denne Udaad. Han gjennemborede Sigurd, da han sov ved Gudruns Side, og Gudrun vaagnede svømmende i sin Mands Blod.

Brynhild havde nu udført sin Hevn og vilde ei længer leve. Hun lod Sigurd lægge paa et herligt Baal og bød, at man skulde brænde hende ved hans Side og lægge Sverdet Gram mellem dem paa Baalet, ligesom det havde ligget paa deres Brudeseng. Hun iførte sig derpaa sin Guldbrynje, gjennemborede sig med sit Sverd, og blev brændt paa Sigurds Ligbaal.²⁾

Gjukungernes Udryddelse.

Gjukungerne bemægtigede sig nu Fafners uheldbringende Guld. Men Gudrun, trøstesløs over Sigurds Død,

¹⁾ Skalda Kap. 41. Vølungasaga Kap. 28. Fortællingen findes ikke i noget af de Eddafvad, vi have tilbage.

²⁾ Den ældre Edda, Sigurdarkv. III, Brot af Brynhildarkv., Gudrúnarkv. I og II.

Apgtede bort fra sin Faders Gaard og vankede længe for-
troblet om, indtil hun fandt Ophold hos Kong Halk i
Danmark. Imidlertid sendte Hunernes Konge Atle, Bud-
les Søn, Brynhilds Broder, Bud til Gjukungerne for at
beile til deres Søster. Grimhild fik vide, hvor Gudrun
var, og drog til hende i Følge med mange Fyrster og med
store Gaver. Grimhild istjenkte for sin Datter en Glem-
selådrif og overtalte hende derpaa til at følge sig tilbage
og blive Atles Brud.

Kong Atle fik Intet af Fafners Skat, og dette nagede
hans Hjerter. Han besluttede med Svig at tage Gjukun-
gerne af Dage og bemægtige sig Skatten. Atle indbød
Gunnar og Høgne til at besøge sig. Forgjæves søgte
Gudrun at advare dem, idet hun sendte dem en Ring med
et indflettet Ulvehaar; Gjukungerne agtede ei paa sin Sø-
sters Bink, men droge affted efter først at have stjult Faf-
ners Skat i Rhinen. Da de kom til Atles Gaard, bleve
de overfaldne af Bevæbnede og begge fangne. Atle vilde
tvinge Gunnar til at sige, hvor Guldet var; men han sva-
rede, at han før skulde see sin Broders blodige Hjerter. Da
lod Atle dræbe en Træl og bar hans Hjerter for Gunnar;
men da denne saa det, sagde han: „Dette er ei Høgenes
Hjerter; det er en Uslings Hjerter; det skjælver nu, det lig-
ger paa Fadet; dog skjælv det end mere, da det laa i
hans Bryst.“ Atle lod nu skjære Hjertet ud af Høgne,
medens han endnu levede, og han taalte det leende. Da
det blev bragt for Gunnar, udbrod denne: „Her kjender
jeg den tappre Høgenes Hjerter; det skjælver ikke, og det
skjælv endnu mindre i hans Bryst. Nu veed jeg ene, hvor
Guldet er, og før skal Rhinen raade for det, end mine
Kiender bære det paa sine Arme.“ Gunnar blev paa Atles
Bud kastet i en Ormeogard. Men Gudrun sendte ham løn-
ligen en Harpe, og den slog han, saa alle Ormene sovnedes

ved Lyden undtagen een, som aad sig ind i hans Bryst og dræbte ham.

Overmodig af sin Seier spottede Atle Gudrun; dog søgte han siden at forsone hende. Hun gjorde ham tryk ved forstilt Blighed. Hun lod anstille et prægtigt Gravøl til de Faldnes Minde; men under Drifkelagets Lunnel dræbte hun to Sønner, som hun havde med Atle, blandede deres Blod i hans Viin og gav ham deres stegte Hjerter at spise. Da han i Gjestebudet spurgte efter sine Sønner, fortalte hun ham sin Hevn og tilføiede haarde Bebreidelser. Alt Folket var beruset; hun gjennemborede Atle, lagde derpaa Ild om Hallen og opbrændte ham og alle hans Mænd.¹⁾

Gudruns senere Skjebne.

Efter Atles Drab ilede Gudrun til Stranden og vilde gjøre Ende paa sit Liv ved at styrte sig i Havet. Men høie Bølger hævede hende og førte hende til den mægtige Kong Jonaks Land. Han tog hende til Egte og avlede med hende to Sønner, Sørle og Hamder; de havde ravnfort Haar, som den hele Niflungeslægt.

Hos Gudrun opvoxede tillige E vanhild, hendes og Sigurd Fafnersbanes Datter; hun overgik alle Kvinder i Skjønhed. Den mægtige gotiske Konge Jormunrek hørte hendes Deilighed berømme og sendte sin Søn Randver for at beile til hende paa sine Vegne. E vanhild fulgte Kongesønnen. Paa Veien sagde Bille, Jormunreks Raadgiver, der havde fulgt Randver, at den unge E vanhild passede sig bedre for ham, som selv var ung, end for den gamle Jormunrek. Det unge Par syntes godt om hans Raad. Men da de vare komne hjem til Jormunrek, for-

¹⁾ Den ældre Edda: Dráp Niflunga, Guðrúnarkviða II, Atlakviða og Atlamál. I den foregaaende Fremstilling har jeg af de to sidste Kvad nærmest fulgt Atlakviða.

talte Biffe denne, at Euanhild var Randvers Frille. Forbittret bød Kongen, at hans Søn skulde hænges. Da Randver blev ført til Galgen, plukkede han Fjedrene af sin Falk og sendte den til sin Fader; derpaa blev han dræbt. Jørmunref fattede strax Betydningen af sin Søns Gave: thi ligesom Høgen var uden Fjedre og ude af Stand til at flyve, saaledes var han, som gammel og sønneløs, ei istand til at styre sit Rige. Han vendte efter Biffes Raad sin Hevn imod Euanhild. En Dag, som Kongen red fra Jagten med sin Hird, saa han Dronning Euanhild sidde og vaske sit skjønne gule Haar. Han bød at trampe hende under Hestenes Fodder. Men da hun kastede sit skarpe Blik, som hun havde arvet efter sin Fader, paa Dyrene, vovede de ei at nærme sig hende. Biffe kastede et Klæde over hendes Hoved, og nu blev hun ihjeltraadt.

Gudrun udbrød i de bittreste Klager over sin Datters Død. Hun spurgte Sørle og Hamder, sine Sønner, hvor længe de vilde bortsove Livet, og om de aldrig vilde ligne hendes heltmodige Brødre og tage Hevn for Euanhilds Drab. Sønnerne mindede hende om alle de Ulykker, hun havde lidt, og advarede hende om ikke ogsaa at volde deres Undergang. Dog vilde de opfylde hendes Bøn og forlangte Vaaben. Hun gav dem Hjelme og Brynjer, saa sterke, at intet Staal bed paa dem. Ved Afstedden forudsagde Hamder hende, at hun ei meer vilde faa dem at see. Paa Veien mødte de sin Stifbroder Erp; de spurgte, hvad Hjælp han vilde yde dem, naar de kom til Kong Jørmunref? Han svarede spøgende: „Den samme Hjælp, som Haanden yder Foden.“ De syntes, at dette var det Samme som ingen, ansaa hans Ord for Spot og dræbte ham i sin Hidsigthed. Kort efter gled Sørle med den ene Fod og støttede sig med Haanden; da mindedes han Broderens Ord og udbrød: „Nu hjalp Haanden Foden; bedre var det nu, om Erp levede.“ De kom om Natten til Jørmunrefs Hal og angreb ham; de afbøg

hans Hænder og Fødder, men da kom Hirdmændene til paa Kongens Raab. „Nu havde Hovedet været af“ — sagde Hamder — „hvis Gry havde levet.“ Man angreb dem fra alle Sider med Baaben, men det nyttede ikke; da bød Jormunref at stene dem. Det blev gjort, og Brødrene faldt.

Da Gudrun havde sagt sine Søner Farvel, overlod hun sig til Fortvivlelse; hun gjenkaldte alle sit Livs Baneheld, og sølte nu, at hun var ganske ene i Verden. Hun bød at opstable et Egebaal; Luen — trostede hun sig med — vilde smelte Sorgen, der knugede hendes Hjerte, og fortære hendes smertefyldte Barm¹).

Bemærkninger ved Sagnene om Volsunger og Gjukunger.

Sagnene om Volsunger og Gjukunger fremstille for vore Dine en Skildring i Kjæmpetræk af Nordgermanernes Oldtidsliv, af Folkecharacteren i dens Høihed, men ogsaa i dens Frygtelighed. Vi see her ligesom idealiseret det høie Mod og den uovervindelige Kraft, men ogsaa den dybe Vidensfabelighed, den vilde Grumhed og Foragt for Mennekeliv, den umættelige Ergjerrighed og den ubetvingelige Hevnlyst, som vi gjennem den hele Oldhistorie finde karakteristisk for denne Folkestamme. Som et saadant Maleri har allerede Sagnkredsens sit historiske Verd, om end dens Personer og Begivenheder ei skulde være virkelig historiske. Dog — der er ingen Grund til at negte dette; tværtimod taler Meget for, at den hele Sagnkreds hviler paa en historisk Grundvold, hvor sterkt end det Mythiske fremtræder i den.

¹) Den ældre Edda, Guðrúnarhvöt og Hamdismál, sml. med *Skalda* Kap. 42 og *Volsungasaga* Kap. 39—42. I Fremstillingen af *Evanhilds* Giftermaal med *Jormunref* og *Raudvers* og hendes Død er nærmest *Skalda* fulgt; i *Eddakvadene* omtales kun i al Korthed *Evanhilds* Endeligt (*Guðrúnarhv.* 16. *Hamdism.* 3.). *Gudrun's* Død er fortalt efter den *Antydning*, som indeholdes i *Guðrúnarhv.* 20.; i *Skalda* og *Volsungasaga* omtales den ikke.

Udsagnene om Volsunger og Gjufunger maa især søges paa tre Steder: i de gamle Eddadigte og de dertil hørende prosaiske Sagn, i Volsungasaga og i Skalda, der udgjør en Deel af den yngre Edda. Den første Kilde er baade den ældste og den reneeste. Eddadigtene have ogsaa for største Deelen udgjort Grundvolden for de to andre Skrifteres Beretninger, kun at vi nu ei have dem saa fuldstændige, som de vare, da Volsungasaga eller Skalda bleve sammensatte. Dises Udsagn bliver derfor af største Bigtighed baade til at forstaa Digtene og til at udfylde, hvad vi i dem mangle. Af disse Kilder er den forhen givne Fremstilling af Sagnkredsen øst, saaledes at altid Digtene's Udsagn nærmest er fulgt.

Betragter man Sagnkredsen i det Hele, seer man lettelig, at den bestaar af flere hvert for sig temmelig afsluttede Hovedstykker. Det første afhandler Volsungeættens Oprindelse. Her ere Volsung og hans tvende Børn, Tvillingssøskendene Sigmund og Signy, Hovedpersonerne, Volsungs Død og Sigmunds og Signys Faderhevn Hovedbegivenhederne. Det andet Hovedstykke dreier sig om Sigmunds Søn, Helge Hundingsbane's, glimrende Bedrifter, om hans Kjærlighed til Valkyrjen Sigrun og om hans Fald for hendes Broders Haand. Det tredie Hovedstykke staar i nær Forbindelse med det første og omhandler Sigmunds og hans ældre Søn, Sinfjotles, Skjebne og Død; det danner tillige paa en Maade Baandet mellem det første og det fjerde Hovedstykke, hvilket sidste kan ansees som Sagnkredsens Middelpunkt, idet det omhandler Hovedhelten i det Hele, nemlig Sigurd Fafnersbane, Sigmunds yngste Søn, født efter Faderens Død. Sagnet om ham knytter sig igjen paa det Nærmeste til det femte Hovedstykke, der fortæller Gjufungernes eller Niflungernes Undergang. Det sjette Hovedstykke, i hvilket Sigurds Enke Gudrun og

hans Datter Svanhild samt Gudrun og Jonatrs Sønner og Goterkongen Formunref ere Hovedpersonerne, udgjør Sagnkredsens Slutning. I de tre første Hovedstykker danner Odins Beskyttelse af Volsungeslægten paa en Maade det mythiske Baand, der sammenholder det Hele. Odin, Wittens Stamfader, udkaarer sig sine Indlinger af den, leder dem til Seier og glimrende Krigsbedrifter og henter dem saa selv til Valhal, naar deres Seiersbane er fuldendt. Det fjerde og femte Hovedstykke om Sigurd Fafnersbane og Gjukungerne har ogsaa sit mythiske Baand i Fafners Skat, paa hvilken Dverges, Gunders og Mennefers Forbandelse hviler, og som stedse voldet sin Giers Fordærvelse og Undergang. — Slutningen staar mere eenslig, her forsvinde Aferne, og den Hiebnesvangre Skat virker ikke mere; men Gudrun Gjulesdatters Klager over sit Livs Lidelser, da hun, efterat have forfeilet Hevnen over sin dræbte Datter og efter forgjæves at have opoffret sine Sønner for sin Hevnlyst, staar ene tilbage, — disse Klager lyde som en rystende Efterklang af den hele tragiske Sagnrække.

Spørge vi nu først om Skuepladsen for disse Begivenheder, da maa vi fortrinlig holde os til Eddadigtene. Men disse ere sparsomme med at nævne Folkesærd og Lande. Man kan imidlertid i deres Fremstilling klart skjelne mellem to Hovedfolk eller rettere Folkestammer: den ene den, hos hvem Sagnene og Digtene have hjemme, hvem deres Hovedhelte tilhøre, men som ei udtrykkelig nævnes ved Navn; — den anden derimod den Folkestamme, inden hvis Enemærker Begivenhederne for største Delen foregaa, og denne benævnes med et almindeligt Navn: den sudrøne og dens Lande Suderveg (Sudrøveg). Under denne Benævnelse indbefattes igjen tvende Folknavne: Huner og Goter.

At den ubenævnte Folkestamme er den nordgermaniske, kan ei betvivles; thi baade betegnes dens Enemer-

ler ved Navnet Nordrvegr, det gamle Navn for den nordgermaniske Stammes Hjem i Norden, og selve Modsetningen til Benævnelsen Sudrøn viser det paa det Tydeligste. Ligesaalidet kan man betvivle, at ved Folknavnet Sudrøn og Landsnavnet Suderveg betegnes den sydgermaniske Folkestamme og de Lande, som denne havde inde.

Vi finde altsaa heri den vigtige Oplysning, at Sagnene om Volsungerne og Gjufungerne angaa Begivenheder af den nordgermaniske Folkestammes Historie under dens Fremtrængen og Udbredelse paa den sydgermaniske Folkestammes Enemærker. Volsungerne ere en nordgermanisk Hovdingeæt, der vinder sit Rige og sætter sig fast i sydgermaniske Lande og der finder et nyt Hjem. Det er i Hunaland, der indbefattes under Suderveg, hvor Eige oplaster sig til Konge, og hvor Volsung efter ham hersker. Det er i nordligere Egne, i det egentlige Norderveg, at Helge Hundingsbane udfører sine Bedrifter; men derimod i sydligere Lande, hvor Sigurd Fafnersbane træffer sammen med Gjufungerne eller Nisfungerne, hvor han faar sit Giftermaal og finder sin Død. Derfor fremtræder ogsaa den nordgermaniske Charakter baade i Religionsbegreber og Seder kraftigst i Digtene om Helge. Det er, som om man i disse Kvad seer Stammen færdes inden sine egne Enemærker, medens i de følgende om Sigurd Fafnersbane Begivenhedernes Skueplads tydeligen er paa en fremmed Grund, skjønt man endnu erkjender Hovedhelten som en Volsung, beskyttet af de nordiske Guder. I Atles og Jormunrels Riger i Hunernes og Goternes Land er Alt mere fremmed, og de nordiske Guder forlade ligesom sin udkaarne Slægt meer og meer, alt efter som den fjærner sig længere fra sit Fædreland.

De nærmere Bestemmelser af det Lokale ved Begivenhederne, som findes deels i de prosaiske Tillæg til Eddasangene, deels i Volsungasaga og Skalda, synes ikkun at

være senere Historiegranskere's Forklaring af det, som de i Sangene forefandt. Naar saaledes Gjufungernes Rige lægges sønden for Rhinen i Frakkland (Frankernes Land)¹⁾, saa er det uden Tvivl et Udtryk i et af Digtene om Sigurd Fafnersbane, som giver Anledning hertil. Paa dette Sted siges nemlig Sigurd at være drabt sønden for Rhin²⁾; og i disse Egne vidste det 12te og 13de Aarhundredes Sagamænd, at Frankerne fra en fjærn Oldtid havde boet. Man kan altsaa ikke heraf slutte, at Gjufungerne netop have været en frankisk Kongeæt, — men vel, at de have hersket i Lande, hvor Franker i den senere historiske Tid boede.

At Gjufungerne imidlertid virkelig have boet i Lande, som henhøre til det nuværende Tydskland, bliver rimeligt ved den Omstændighed, at Sagn og Sange om denne Kongestammes Skjebne fra gammel Tid have været i Omløb ogsaa blandt Tydskerne. Det er det berømte tydske Digt Niebelungenlied, som besynger Gjufungernes Skjebne. Digtet er ikke ældre end fra Begyndelsen af det 13de Aarhundrede og bærer heelt igjennem Spor af Midaldalderens romantiske Aand. Det grunder sig imidlertid uden al Tvivl paa ældre Sagn og Kvad, men som nu ere tabte. Det tydske Sagn, saaledes som det i Niebelungenlied fremstiller sig, mangler heelt igjennem det mythiske Præg, som udmerker det norske; det kjender intet hverken til Sagnene om Volsungeslægten's Oprindelse eller til dem om Helge Hundingsbane. Det er her kun Sigurd, Niebelungenlieds Sigfrid, der af denne Slægt fremtræder. Derimod gjenfindes tydeligen Brynhild, Gudrun, som i de tydske Sagn kaldes Grimhild, hendes Broder Gunnar, der Gunter, som gjøres til Burgundernes Konge, og Atle, som der kaldes Gzel; og de Begivenheder, som i Niebelungenlied knytte sig til

¹⁾ Volsungasaga Kap. 20.

²⁾ Brot af Brynhildarkviðu 11.

disse Navne, minde uvilkaarlig om Fortællingen i de norske Sagn. Om Svanhild og Jormunrek derimod tales der ikke. Det er saaledes kun den Deel af Sagnene, som behandles i de tydske Digte, hvor de gamle norske sætte Begivenhederne udenfor sit eget Folks Fædreland længer mod Syd, i Omegnen af Rhinen. De tydske Digtes Emne er altsaa de Begivenheder, som de norske Sagn henføre til Tydskland. Men just denne Omstændighed synes kraftigen at tale for, at Sagnet her hviler paa en historisk Grund; thi hvorfra skulde ellers denne Overeensstemmelse mellem de tydske og norske Sagn være at ulede?

I den ældre tydske Historie kunde man altsaa vente muligen at finde Spor til Begivenhederne, forsaavidt den Deel af Sagnkredsens angaar, der handler om Sigurd, Gjukungerne og Atle. Man har virkelig ogsaa troet at gjenfende i Sagnenes Atle eller Gzel den berømte Hunerlonge Attila fra Midten af det 5te Aarhundrede. Denne skal have dræbt en burgundisk Konge Gundikar og døde pludseligen, efter Manges Formodning dræbt af en ung Kvinde, hvem han nyligen havde egtet. Flere have paa Grund heraf antaget Sigurd Fafnersbane, Niebelungenlieds Sigfrid, for en frisk Konge, Gunnar for Burgundernes Konge Gundikar og Atle for den berømte Attila, og have ifølge heraf hensat disse Begivenheder til det 5te Aarhundredes første Halvdeel. Men ved en nøiere Betragtning synes dog Overeensstemmelsen mellem Sagnene og Historien her kun at være meget ringe og næsten at indskrænke sig til de anførte Navneligheder, der rimeligviis ere ganske tilfældige.

En langt større og mere væsentlig Overeensstemmelse med en bekjendt historisk Begivenhed har derimod det sidste Hovedstykke af den norske Sagnkreds, der forresten er ubekjendt for de tydske Sagn — nemlig Sagnet om Svanhild og Kong Jormunrek; her synes det, som om den vir-

kelige historiske Grundvold lader sig med Bestemthed udfinde Den mægtige Kong Jormunrek, som efter Eddadigtens herskede over Goternes Folk, er ingen anden end Goterkongen Hermanrik, der mod Enden af 4de Aarhundred beherskede de fleste Folkeslag mellem det sorte Hav og Østersøen, mellem Weichsel og Don. Jornandes beretter nemlig om denne, „at han lod en Kvinde ved Navn Sanielh af Rogolanernes Folk, sønderlide af vilde Heste, fordi hendes Mand forræderisk havde forladt Kongen. Men a Forbittrelse herover angrebe hendes to Brødre, Sarus og Ammius, den gamle Konge og saarede ham farlig. Han lavede sig just dengang til at modstaa Hunerne, som fra Osten af trængte ind i hans Rige, og døde nu for efter denne Begivenhed, deels af Bekymring over sine Fjenders Indfald og deels af sine haarde Saar.“ Man ser at Jornandes's Beretning er utydelig; han har kun hav en dunkel Tradition for sig; alligevel er Overensstemmelsen mellem den og Eddasangen altfor stor og isinesfaldend til kun at være tilfældig.

Antager man altsaa Eddadigtens Jormunrek for at være den berømte Hermanrik, som blev dræbt omtrent 375, saa har man et nogenledes sikkert Grundlag for Tidens bestemmelsen, nemlig Midten af 4de Aarhundrede: et Tidspunkt, da endnu Tydslands Historie er indhyllet i en uigjennemtrængeligt Mørke. Om Hunerkongen Attila og om Burgunderkongen Gundikar kan der ikke blive nogle Tale, efterdi begge disse vare næsten et heelt Aarhundret yngre end Hermanrik.

Jornandes's Beretning giver ogsaa Underretning om hvor Gudruns sidste Mand, Kong Jonaks Rige maa søges thi Brødrene Ammius og Sarus (Hamder og Sørløder dræbte Hermanrik, siges i den at have været af Rogolanernes Folk. Men Rogolanerne vare, som forhen viist, en Green af den nordgermaniske Folkestamme, som

blev tilbage i det nuværende Rusland, da Hovedstammen drog mod Norden. Rogolanerne vare paa disse Tider, som det synes, bosatte i de nordligste Dnieperregne og have maaskee endog saa strakt sig længer mod Nord, saaledes at de over Østersøen kunde have Forbindelse med sine Stamforvandre i de skandinaviske Lande, som dengang allerede vare udbredte over Gøtaland og over de danske Der.

Man maa saaledes antage, at Volsungeslægten har havt hjemme hos den nordgermaniske Stamme, som allerede dengang, i det 4de Aarhundrede, har havt en stor Deel af det nuværende Danmark under sit Herredømme. En Green af denne Art har sat sig fast i fjærnere og sydligere Lande, i Hunaland, hvis Beliggenhed man forresten ei nærmere kan bestemme. Af denne Green har Sigurd Fafnersbane været. Det Folk, over hvilket Gjukungernes eller Niflungernes Stamme herskede, benævnes paa et Par Steder i Eddadigtene Goter, henføres til den sudrone Folkestamme, og deres Rige henlægges ved Rhinen. At en Deel af de tydske Goter i det 4de Aarhundrede, i denne Gjæringsperiode for de tydske Folkesærd, kan have været midlertidig bosat ved Rhinen, er ei urimeligt. I andre norske Oldsagn¹⁾ omtales Gjukungerne som en nordgermanisk Kongeat; hvis heri er noget rigtigt, da maa man antage, at Vtten med Baabenmagt har vundet sit Kongedømme over hiin Afdeling af Goterne. De Huner, over hvilke Atle raadede, boede efter Eddadigtene i Nord for Gjukungernes Rige — maaskee paa den jydsk Halvø. At de have været henregneede til den tydske Folkestamme, er klart af Eddadigtene, men at bestemme nærmere, til hvilken Green af denne de have hørt, er umuligt. I alle Tilfælde kan man ved dem ei tænke paa de mongolske Huner, som senere spillede en saa vigtig Rolle i Folkevandringens Historie.

¹⁾ Hyndluljóð *Str.* 26.

Af alt det Anførte tilsammentaget maa vi udele de Slutning, at Sagnfredsen om Volsunger og Gjukung hviler paa en historisk Grund, at de Begivenheder, der siges, tilhøre det 4de Aarhundrede e. Chr. og ere Træk af de nordgermaniske Stammes Historie under dens Fremtrænge over de tydsk-gotiske Folkfærdes Lande i Norden. Sagnerne vise os saa tydeligt, som man af saadanne Efterretninger kan vente, de senere danske Lande endnu for en stor Deel eller for største Delen besatte og beherskede af sydgermaniske Folkfærd. Nordgermanerne ere stredne ind paa disse Sydgermanernes Enemsker; nordgermaniske Krigerflokke har spredt sig vidt omkring der, vundet Herredømmet i visse Egne over og blandt Sydgermanerne og oprettet Riger iblandt dem, men have alligevel ikke tilegnet sig en saadan Overmagt, at Landet kunde kaldes deres, eller Befolkningen i videre Udstrækning siges at være bleven nordgermanisk eller endog blot underkastet nordgermanisk Hærkonges Overhøighed. Vi see endnu Nordgermaner og Sydgermaner i disse senere danske Egne bevæge sig mellem hinanden i en vild Uorden; det er egentlig blot ganske enkelte Hørdinger, vi gjenkjende som nordgermaniske, medens Mængden af de optrædende Sagnhelte aabenbare ere af sydgermanisk (sudsøn) Herkomst, og Folkfærdene, blandt hvilke Begivenhederne foregaa, sydgermaniske. De Forholde, som her vi sig for os, ere ganske saadanne, som Historien lærer os dem at kjende paa andre Steder, i sydligere Lande, under den Forvirrings- og bestandige Omvæltningstilstand, som de sydgermaniske Folkevandringer frembragte. — Ved Digte og Folkesagn ere Begivenhederne holdte i Minde, og ogsaa ikklædte den mythiske og æventyrlige Dragt, i hvilket de fremstille sig for os.

Naar man betragter denne Sagnfreds saaledes, bliver det let begribeligt, hvorledes de nordiske Folk have kunnet sætte Pris paa Opbevarelsen af alle Sagnene som angaaer

Hærstammer, som vare udgangne fra dem, medens sydgemaniske Folk kun mindedes dem, forsaavidt som de vedtom deres eget Folk og de Lande, som de selv beboede.

Vi forlade nu disse mythiske Sagn og vende os igjen til Norge for at behandle de mere historiske, som der frembyde sig for os.

Fridthjof den frøkne.

Over Sogn i Norge herskede en Konge Bele; Gaarden Syrstrand paa den nordlige Side af Sognefjorden var hans Sæde. Ved Stranden laa det store Hof eller Tempel Valdershage; blandt mange Guder var der Valder mest dyrket. Det var et helligt Fredens Sted; ei maatte man der tilføie Mennesker og ei Kvæg nogen Skade, og Karle maatte der ei have Dmgang med Kvinder. Kong Bele havde tre Børn, Sønerne Helge og Halvdan og Datteren Ingebjørg den fagre. Paa Gaarden Framnes¹⁾, paa Sognefjordens søndre Side, ligeoverfor Syrstrand, boede Kong Beles bedste Ven, Thorstein Bikingsøn; han var Hærser og havde en Søn, Fridthjof, der allerede tidligen udmerkede sig fremfor alle sine Jævnaldrende i Styrke og Vaabensfærdighed og derfor fik Tilnavnet den frøkne (d. e. den modige). Han og Kongedatteren Ingebjørg bleve opfostrede sammen hos en gjæv Bonde, Hilding, og fattede tidlig Kjærlighed til hinanden.

Da Kong Bele merkede, at Døden nærmede sig, formanede han sine Søner til at holde fast ved hans gamle Benner, Thorstein og Fridthjof. Derpaa hensov han og blev lagt i Haug. Thorstein overlevede ham ei længe; døende

¹⁾ [Syrstrand er det nuværende Systerstrand i Lekangers Hovedsogn paa Sognefjordens Nordside; ved Framnes synes man at have tænkt sig Bangnes, Kraas overfor Systerstrand paa den anden Side.]

bad han Fridthjof hævde Kong Beles Søner; han bad ham begrave sig ved Stranden ligeoverfor Beles Haug. „Vi kunne da raabe til hinanden“ — sagde han — „naar noget Stort forestaar.“

Helge og Halsdan arvede nu Kong Beles Rige. Helge var en ivrig Blotmand; men hverken han eller Broderen var vensæl. Fridthjof fik efter sin Fader en herlig Guldring og det berømte Skib Ellide, som sagdes at forstaa Mandes Tale. Det havde høie, krumme Stævne og var omgivet med en Jærnrand. Dets Aarer vare 13 Alen lange; men saa sterk var Fridthjof, at han ene i Forstavnen paa Ellide roede med to Aarer, medens der ellers var to Mand om hver. Fridthjofs bedste Venner vare hans Fostbrødre Bjørn og Asmund; han var elsket af Alle og saa berømt for sit Mod og sin Gæmildhed, at de Fleste sagde, at ei gav han Kongerne efter i Noget uden i Ravnet. Herover bleve Beles Søner misundelige. En Dag kom Fridthjof til dem, som de sadde paa sin Faders Haug, og bad om Ingebjørg til Egte. De affloge hans Bøn og sagde, at de ei vilde gifte hende uden med en Konge eller Jarl. Da forlod Fridthjof dem i Brede og truede med aldrig at ville hjælpe dem, i hvor megen Nød de end kom. Kongerne spottede kun over hans Trusler.

Paa den Tid herskede over Ringerike den vise og mægtige Olding Ring. Han hørte om Uenigheden mellem Beles Søner og Fridthjof og sendte Helge og Halsdan Bud, at de skulde underkaste sig ham og betale ham Skat. Kongerne svarede, at de ei i sin Ungdom vilde lære, hvad der kom til at stænde deres Alderdom, at tjene en anden Konge. De samlede Folk, men sølte sig dog svage. De sendte Hilding til Fridthjof for at forlange hans Hjælp. Fridthjof spillede Tavl med sin Fostbroder Bjørn og reiste sig ikke engang fra Spillet for at svare paa Kongernes Budskab. Hilding maatte med uforrettet

Sag vende tilbage og advarede Brødrene om at passe vel paa Ingebjørg. De bragte hende derfor til Valdershage; Stedets Helligdom skulde beskytte hende. Selv droge de syd til Fæderen for at møde Kong Ring.

Da Kongerne vare dragne bort, roede Fridthjof til Valdershage og gik ind i Ingebjørgs Hal. Hun gik ham imøde og sagde: „Hvi er du saa djærv, Fridthjof, at komme hid uden mine Brøders Villie og vække Gudernes Brede?“ „Hvordan det end gaar mig,“ svarede Fridthjof, „saa agter jeg din Kjærlighed høiere end Gudernes Indest.“ Han stjælede Ingebjørg den herlige Ring, han havde arvet efter sin Fader, og bad hende aldrig give den bort, men sende sig den tilbage, hvis hun ei mere vilde eie den. Ingebjørg gav ham en Ring til Gjengjæld, og de lovede hinanden indbyrdes Kjærlighed. Siden kom Fridthjof ofte til Valdershage.

Imidlertid mødte Beles Sonner Kong Ring i Sofnarsund¹⁾. Før havde de spottet ham og sagt, at det tyktes dem Stamt at stride med en Olding, saa svag, at han behøvede Hjælp for at komme paa Hesten. Men nu saa de, at han var dem overlegen. De bøde Fred. Ring forlangte Ingebjørg og en Trediedeel af deres Eiendom, og heri maatte de finde sig. Ring skulde komme til Sogn for at hente sin Fæstemø. Beskjæmmede droge Brødrene hjem.

Da Fridthjof fik vide, at Kongerne vare i Vente, tog han Afsked med Ingebjørg og bad hende advare ham om hendes Brøders Hjemkomst ved at spænde hvide Lagener over Taget paa Disarsalen, der var det høieste Huus i Valdershage. Om Morgenen efter saa han allerede fra Framnes over Fjorden det aftalte Tegns og samlede strax alle sine Venner om sig. Kongerne bleve forbittrede, da de

¹⁾ [Sundet mellem Verne Sofn og Bru strax nordensfor Stavanger.]

hørte, hvad der var skeet, og Helge undrede sig over, at Balder ei hevnedes sliq Bessjæmmelse; men de turde ei angribe Fridthjof. De sendte Hilding til ham og bød ham til Forsoning at kræve den Skat af Orknøerne, som ei var betalt, siden Bele døde. Fridthjof sagde, at for deres afdøde Faders Skyld vilde han gjøre det, hvis alle hans Eiendomme bleve urørte i hans Fraværelse; dette blev ham lovet under Ed, og strax stal Fridthjof i Søen selv attende paa Ellide, uden først at drage til Helge eller afbede Balderes Brede. Men aldrig saasnart var han borte, før Kongerne brændte Framnes og ranede hans Gods. De betalte to Seidkvinder¹⁾, for at vække en Storm, hvori Fridthjof og hans Mænd kunde omkomme paa Havet.

Da Fridthjof var kommen ud af Sognefjorden, reiste der sig et frygteligt Uveir med Storm og Snefog; Bølgerne hævede sig som Fjelde og styrtede i brusende Fosse henover Skibet, saa det knagede i hver Planke. Men midt under Stormen kvad Fridthjof om Ingebjørg. En uhyre Bølge slog over Skibet og rev fire Mand overbord. „Snart tror jeg,“ sagde Fridthjof, „at nogle af os komme til at gæste Ran; men fattige ville vi ei komme til hende.“ Han sønderhug Ingebjørgs Ring og uddeelte Guldet blandt sine Mænd. Skibet stred frem med en rasende Fart; men Mørke, Sødrev og Snefog omgav dem paa alle Sider, saa de knapt kunde see fra Stavn til Stavn. Fridthjof steg op i Masten, og da han kom ned, sagde han: „Denne Storm er Kong Helges Berk; en stor Hval saa jeg svømme rundt om Skibet, og to Kvinder sadde paa dens Ryg. Men prøve skulle vi, hvad der har størst Magt, vor Lykke eller Kong Helges Trolddom.“ Han stillede sig i Forstav-

1) Saalesedes kaldtes de Kvinder, som befattede sig med den Trolddom, som kaldtes Seid. De, der øvede den, pleiede, medens de vare beffjæftigede dermed, at sidde eller staa paa en Forhøjning, kaldet Seidhjallen.

nen med en Fork i Haanden og tiltalte Ellide. Skibet for paa hans Bud hen over Hvalen og knuste Ryggen i den ene Troldekvinde, medens Fridthjof dræbte den anden. Nu øste de Skibet; snart klarnede Veiret, og de saa, at de vare komne nær Land. De lagde ind i Efsjasund paa Drknoerne, men vare ganske udmattede. I Norge stede det i samme Stund, at Troldekvinderne, da de øvede Seiden, styrtede ned af Forhøiningen, hvorpaa de sadde, og Ryggen var sønderbrudt i dem begge.

Drknoernes Jarl, Angantyr, var i Efsja og modtog Fridthjof vel; thi gammelt Venskab havde der været mellem ham og Thorstein Bikingssøn. „Jeg kan vide,“ sagde han, „at du er sendt fra Kong Helge for at kræve Skat; men ingen Skat vil jeg give ham. Dig giver jeg saa meget Guld, som du forlanger; du kan kalde det Skat, om du vil.“ Fridthjof takkede ham, modtog Guldet og blev hos Angantyr om Vinteren.

Den samme Høst kom Kong Ring til Sogn og holdt Bryllup med Ingebjørg. Han saa den herlige Ring paa hendes Arm og spurgte, hvorfra hun havde faaet den? „Den var min Faders Gave,“ svarede hun. „Nei,“ sagde Kongen, „det er Fridthjofs Gave; giv den fra dig; naar du kommer i mit Rige, skal du ikke mangle Guld.“ Hun gav Helges Kone Ringen og bad hende give Fridthjof den, naar han kom tilbage. Ingebjørg drog hjem med Kong Ring, og han elskede hende høit.

Om Vaaren seilede Fridthjof til Norge; han fandt Framnes i Aflø: „Sort er her blevet,“ udbød han, „ei seer jeg Spor efter Benner.“ Han roede over Fjorden til Sørstrand og horte, at Kongerne vare ved Disabløt i Baldershage. Did gif han med Bjørn, men bød Almund og andre af sine Mænd at bryde Huller i alle de Skibe, som fandtes i Nærheden. Da han kom til Hofet, lod han Bjørn passere paa Døren; selv traadte han ind i Disaralen.

Rongerne drak; paa Gulvet brændte Ilden, og ved den sad Dronningerne med Gudebillederne i Skjødet; de smurte dem varmede dem ved Ilden og tørrede dem med Duge. Fac Folk vare tilstede. Fridthjof gik for Kong Helge. „Vil du nu modtage Skatten?“ sagde han, svang Pungen, hvori Sølvet var, og slog den saa haardt i Kongens Ansigt, at han knuste to Tænder i hans Mund; Helge faldt i Afmagt i sit Høisæde, og Kong Halfdan maatte holde paa ham, for at han ei skulde styrte i Ilden. Idet Fridthjof vilde gaa ud, saa han sin Ring paa Armen af Helges Kone. Han vilde tage den; men Ringen sad fast. Dronningen blev slæbt hen ad Gulvet og tabte Valdersbilledet i Ilden. Halfdans Kone vilde hjælpe hende; ogsaa hendes Gudebillede faldt i Ilden. Flammen af de fede Billeder greb i Taget; hele Salen stod i Lue. Men Fridthjof havde faaet sin Ring og ilede med Bjørn til Stranden.

Imidlertid kom Helge til sig selv, samlede sine Mænd og forfulgte Fridthjof; Halfdan blev tilbage med en Skare for om muligt at slukke Ilden. Helge kom til Stranden; Fridthjof var alt ombord paa Ellide. Kongens Mænd vilde sætte Skibene i Søen, men Vandet strømmede fra alle Kanter ind i dem. Da rasede Kong Helge; han lagde en Piil paa sin Bue og spændte den saa haardt, at begge Buehalsene brast. Fridthjof saa det, greb to Aarer og drog dem saa fast, at de begge brødes. Vinden var gunstig; de heisede Seil og fore ud efter Sognefjorden. Rongerne stevnedes Thing og gjorde Fridthjof fredløs; hans Eiendomme underlagde de sig. Halfdan opbyggede Framnes og tog der sit Sæde; Helge blev paa Syrstrand. Det afbrændte Valdershage blev paany opbygget.

I Sogn kunde ei Fridthjof dvæle længer. Han lagd sig da i Viking, sværmede om Sommeren vide omkring og dræbte Røvere, men skaanede Bønder og Kjøbmænd. Om Vinteren var han hos Jarlen Angantyr paa Drknoern

I fire Aar havde han nu faret om og var bleven rig og berømt; da kom han en Høst til Viken. Her sagde han til sine Mænd, at han agtede sig til Oplandene til Kong Ring; han bød Bjørn føre sit Skib i Viking og komme tilbage næste Sommer for at hente ham. Bjørn raadede ham derfra; men det nyttede ikke. Forklædt som en gammel Mand, i en lodden Hetteklappe med Skjul for Ansigtet og Stav i begge Hænder kom Fridthjof til Kong Rings Gaard, Streituland¹⁾. Han gav sig ud for en gammel Saltbrænder og traadte ind i Hallen. Det var Aften. Kongen sad ved Bordet og Ingebjørg ved hans Side. Ring saa den store Mand og sendte en Svend hen for at spørge, hvo han var? „Jeg hedder Thjof²⁾,” svarede den Fremmede, „hos Ulv var jeg i Nat; i Anger³⁾ blev jeg opfødt.“ Da Kongen hørte dette Svar, undredes han over Manden. „Du har stor Lyst,” sagde Dronningen, „til at tale med alle Liggere, som komme hid; hvad merkeligt er der nu ved denne?“ „Det veed jeg bedre end du,” svarede Kongen, „jeg seer, at han lader Dinene løbe allesteds omkring; han tænker meer, end han taler.“ Kongen bad ham træde nærmere; den Fremmede kom frum og vakkende og hilfede ham med lav Stemme. Kongen spurgte ham, hvad han hed? Den Fremmede svarede i en Bise, at han hed Fridthjof, da han var blandt Vikinger, Hertjof, naar han voldte Kvinderne Laarer, Geirthjof, naar han slyngede Spydene, Gunnthjof, naar han fyldede Høre, Gythjof, naar han ranede Udskjæ, Helthjof, naar han spiddede Smaabørn, Balthjof, naar han vandt Seier: „Men længe har jeg nu fattig vandret om blandt Saltkarle,

¹⁾ [Skal efter et Sagn være den Gaard, som nu kaldes Hellaand, tidligere Helgeland, i Hole Prestegjeld paa Ringerike.]

²⁾ Lyp.

³⁾ Ordet kan i det gamle norske Sprog betyde baade Sorg og en Fjord.

indtil jeg kom hid¹⁾." „Hvor var du i Nat," spurgte Kongen videre, „eller hvor er dit Hjem? hvor er du opfødt, hvad bragte dig hid?" Den Fremmede svarede: „I Al blev jeg opfødt; hos Ulv var jeg i Nat; min Hu mig hid — intet Hjem har jeg." „Kanskee," sagde Kongen, „har du en Stund været opfødt i Sorg; det kan og du er født i en Fjord. I Skoven har du været i I thi her bor ingen Bonde i Nærheden, som heder Ulv; Hjemmet agter du kanskee lidet mod den Hu, som dr dig hid." Dronningen bad den Fremmede søge sig i berge et andet Sted eller og gaa til Gjestefalen; i Kongen sagde: „Jeg er nu gammel nok til at anvise en Gjester Plads; kast Rappen af dig, Fremmede! og sæt her ved min anden Side." „Dronningen har Ret," sa den Fremmede, „jeg er meer vant til at brænde Salt, at sidde ved Høvdingers Side." Men Kongen vilde i sin Villie frem; den Fremmede maatte kaste Kap og stod nu i en mørkeblaa Kjortel, med Guldringen sin Arm; i et tykt Sølvbelte hang en Pung fuld af Søpenge; han havde Sverd ved Siden og paa Hovedet stor Skindhue, der styggede over hans Dine. „Nu seer bedre ud," sagde Kongen, „bring ham nu en god Kal Dronning!" Hun svarede, at hun ei syntes om de Thjof, men bragte Rappen. Da kjendte hun Guldringen paa den Fremmedes Arm; hun blev blodrød i sit Ansigt og satte sig taus i Høisædet hos Kongen. Men Ring munter; han saa ogsaa paa Ringen og sagde: „Du r længe have brændt Salt, før du fik dig sliq en Kir Den Fremmede svarede, at den var Fædrearnv. „Du

¹⁾ Fridthjof d. e. Fredthj; Hertthjof Hartthj; Geirthj Sphthj; Gunnthjof Ramptthj; Gynthjof Dthj; Helthj Dødstthj; Balthjof de Faldnes Thj. Det var en af Vikingenes grusomme Skikke at kaste smaa Børn op i Luften og opf dem paa Sphodderne.

no! meer end den," sagde Kongen, „jeg tror, at faa Saltbrændere ere dine Lige, hvis ei Alderdommen døver altfor meget mit Syn.“ Thjof blev der om Vinteren og var afholdt af Alle; Kongen spøgede gjerne med ham, Dronningen derimod tiltalte ham sjælden.

Engang om Vinteren reiste Kongen og Dronningen til Gjestebuds, og Thjof var med. De kjørte over en Jis; den brast under dem, men Thjof ilede til og trak Slæden, hvori Kongen og Dronningen sad, tilligemed Hesten op af Bandet. „Det var godt gjort," sagde Ring; „ei tror jeg, at Fridthjof den frøkne havde taget bedre i, om han havde været her.“

Nu kom Vaaren, Veiret blev bedre, og Skoven grønnes. En Dag red Kongen ud med sin Hird for at jorne sig. Snart spredtes hans Mænd, og Thjof ene var hos ham. Kongen klagede over Søvnighed. Thjof bad ham reise hjem; men han lagde sig til Hvile i Skoven. Snart sovneede han fast. Thjof sad nær ved ham; han drog sit Sverd og kastede det langt bort fra sig. Kort efter reiste Kongen sig og sagde: „Var det ikke saa, Fridthjof, at mangt kom dig nu i Sinde? Dog valgte du det Rette; sig mig nu hjem, og vær hædret hos mig. Jeg kjendte dig samme Kveld, som du først kom i min Hal.“ Ring iabenbarede nu for Alle, at hans Vintergjæst var Fridthjof den frøkne.

En Morgen tidlig traadte Fridthjof ind i Hallen, hvor Kongen og Dronningen sov. Han vilde tage Affed med dem; thi nu var han reiseferdig. Han gav Ingebjørg Ringen og bad hende eie den til Minde om deres Kjærlighed; han vilde aldrig glemme hende, saalænge han levede. Kongen smilede og sagde: „Hun fik dog bedre Tak for Interopholdet end jeg, skjønt hun ikke har været venligere end dig.“ Han bød nu hente Mad og Drikke og bad Dronningen staa op og være munter. Hun svarede, at

hun ei kunde spise saa tidlig. Men Kongen vilde, at de alle skulde spise tilfammen, og saaledes blev det. Snart bad Kongen Fridthjof forblive hos sig: han selv var nu gammel, hans Sønner Børn; han trængte til en Mand, der kunde forestaa Riget. Fridthjof svarede, at han strax maatte afsted; thi hans Folk ventede ham. Da tilbød Kong Ring at stjenke ham alt, hvad han eiede, selv sin Dronning. „Jeg føler Døden nærme sig,“ sagde han, „og dig under jeg Ingebjørg; thi din Ege findes ei i Norge.“ Dette Tilbud modtog Fridthjof med Glæde, men afflog Kongenavnet, som Ring ogsaa vilde give ham. Med Jarlsnavn skulde han da raade for Kongs Rige, indtil dennes Sønner bleve voksne. Kort efter døde Kong Ring og blev begravet over hele sit Rige; han blev lagt i Haug med store Rigdomme. Derpaa egtede Fridthjof Ingebjørg.

Kongerne i Sogn bleve forbittede, da de hørte om Fridthjofs Lykke, og at Hersersønnen havde vovet at egte deres Søster. De rustede en stor Hær mod ham. Fridthjof forenede sig med Bjørn, som var vendt tilbage fra Viking, og mødte Beles Sønner. Et Slag begyndte, og Fridthjof var altid blandt de første; han stødte paa Hølge i Kampen, skiftede Hug med ham og fældede ham. Da lod han løfte det hvide Fredskjold, og Striden standsede. Halsdan bad om Fred og fik den; han maatte give sig og sit Rige i Fridthjofs Bold, og han fik Sogn at bestyre med Hersersnavn mod at betale Fridthjof Skat, medens denne herskede paa Ringerike. Da Kongs Søn blev voksen, overgav Fridthjof ham Faderens Rige. Selv tog han Kongenavn over Sogn og underlagde sig siden Hordeland. Han havde to Sønner med Ingebjørg, Gunnthjof og Hunthjof, som begge bleve berømte Mænd.

Fortællingen om Fridthjof findes i den Saga, som bærer Navn efter ham, Fridthjofs Saga, hvilken i

den Form, hvori vi nu besidde den, synes at være fra det 13de Aarhundredes Begyndelse, men som aabenbare støtter sig til ældgamle Sagn og Digte.

Fridthjofs Navn staar ellers temmelig eensligt i Historien. Naar undtages, at hans Søn Hjunthjof og dennes tre Sønner nævnes i et andet Sagn, som vi siden skulle omtale, saa berøres hverken Fridthjof selv eller hans Afkom i de øvrige gamle Sagaer. At han imidlertid er en historisk Person, og at den Fortælling om ham, som vi nu have gengivet, i alle sine Hovedtræk er historisk sand, er der ingen Grund til at betvivle. Fridthjofs Saga er altså simpel, altså sand i sine Skildringer af Oldtidens Liv til at være en Dydigtelse fra det 13de Aarhundrede, med hvilken Tidsalders romantiske Fortællinger den Intet har tilfælles. Digtene i den have et oldtidsagtigt Præg, og Skildringerne af Hedendommens Skikke og Overtro ere høist karakteristiske og uden Spor af at Christendommen eller christelige Begreber paa dem have havt nogen Indflydelse.

Men om man saaledes ei kan betvivle, at Sagnet om Fridthjof er historisk, saa bliver det dog høist vanskeligt at bestemme Fridthjofs Tidsalder, da hverken Sagnet selv i saa henseende giver noget Binf, og der heller ikke findes nogen Slægtrække fra Fridthjof, der naar til den historiske Tidsalder. Meget taler imidlertid for, at Begivenhederne tilhøre en fjærn Oldtid. Kongedømmet synes her at fremtræde som endnu kun lidet befæstet i Norge, og kun med ringe virkelige Fortrin fremfor Herserverdigheden; og Fortællingen om Fridthjofs vidunderlige Skib, der dog ikke havde større Besætning end 18 Mand, vidner om, at Søfarten og Skibsbyggeriet endnu var i sin Barndom. Da nu hertil kommer, at Fridthjofs Sønnesøn Hertzjof ifølge et andet Sagn var samtidig med en Konge Vikar, om hvilken vi strax skulle tale, og som maa antages at have

levet i det 6te Aarhundrede, saa bliver det sandsynligt, Fridthjofs Levetid var omkring 500 e. Chr. eller maast noget tidligere.

Sagnet skildrer os med friske Farver det offentlig og private Liv hjemme i de norske Fylker og tillige B kingen's Liv paa hans Sotoge. Vi see Kongedømmet Norge endnu i sin Barndom, kun lidet hævet over de ved Siden staaende Herserverdighed, svagt og vaklende naar det ei var støttet paa Krigsmagt og krigerisk Dygtighed hos dets Indehaver.

Vikar.

Vi ere nu rykkede frem med de norske historiske Oldsagn til et Tidspunkt, da det ikke længer er nogen Umulighed at bestemme Tiden for Begivenhederne, vel ei paa Aaret, men dog paa Aarhundredet. Sagnene staa nu ikke eenslige, men gribe hyppig ind i hinanden, saa at den ene Fortælling kan hjælpe til at udfinde den andens Tid, medens de paa den anden Side ved Slægtlinier knytte sig til den historiske Tidssalder og saaledes gennem Slægtledenes Antal lade os slutte til deres Hovedpersoners og Hovedbegivenheders Afstand i Tiden fra Personer og Begivenheder, hvis Tidssalder ingen Tvivl er underkastet. Vel forarsager netop hiin Sagnenes Indgriben i hinanden mangen Vanskelighed med Hensyn til Enkelthederne, som det fast er en Umulighed at løse; men herpaa kommer det ei heller an i en Sagnhistorie. Det er de store karakteristiske Træk af Tidssalderens Aand, man her søger; og disse Træk forstyrres ikke ved den Forvirring, man hist og her støder paa i Enkelthederne.

Saaledes forholder det sig netop med de Sagn, paa hvilke vi nu skulle henvende vor Opmærksomhed, nemlig Sagnene om Kong Vikar. De findes opbevarede i tvende Sagaer, nemlig i Halfs Saga og i Gautref's

Saga, men lyde saa forskjellig i disse to Fremstillinger, at det bliver tvivlsomt, om de skulle henføres til een og samme Mand eller til to forskjellige norske Konger, der have baaret Navnet Bikar. Jeg vil først fortælle Sagnet om Bikar, saaledes som det findes i Halsø Saga.

Kong Alrek raadete over Hordeland og boede paa Gaarden Alrekstadb; han var gift med Signy, en Kongedatter fra Borø. Ved en af sine Hirdmænd blev Alrek gjort opmærksom paa den skønne Geirhild, Drifs Datter, og tog ogsaa hende til Egte. Odin havde forud i en vis Høtt's Skikkelse aabenbaret sig for Geirhild, engang hun blegede sit Verred, og havde lovet hende, at hun skulde blive Dronning, hvis hun stedse vilde paakalde ham; og dette Løfte blev nu opfyldt ved hendes Giftermaal med Kong Alrek. Signy og Geirhild kunde imidlertid ikke iorliges sammen. Kong Alrek lovede da, at han vilde beholde den af sine Koner, som havde brygget ham det bedste Æl, naar han kom hjem fra Leding, men stille sig ra den anden. Da Kongen var faren bort, gave Dronningerne sig i Færd med Ælbrygningen. Signy paakaldte freya, men Geirhild Høtt. Odin kom nu atter til Geirhild i Høtt's Skikkelse og gav hende sit Spyt til Gjær, men betingede sig til Løn det, som var mellem hende og Bryggerkarret. Dermed meente han det Barn, hvormed Dronningen var frugtommelig. Kongen kom hjem, og Geirhilds Æl var det bedste; men han anede, hvorledes et var tilgaaet, og forudsagde, at hans Søn engang vilde være hængt og givet til Odin. Bikar blev den Søn kaldet, som Geirhild fødte ham.

I Kong Alreks Tid herskede paa Rogaland en Konge Dgvald, der boede paa Røge paa Isøsurheid mellem Rogaland og Ichelemarken. Han faldt i Strid mod Bisingen Hælling og blev hølslagt paa Dgvaldsnes paa Den Kormt (Karmsøen). Efter ham kom hans Søn

Josfur. Denne kom i Uenighed med Kong Alrek og overfaldt ham engang i Gravdalsvaag og fældede ham. Derpaa bemægtigede han sig den sydligste Deel af hans Rige, Hordeland. Vikar, Alreks Søn, var ei dengang tilstede; men flere Aar efter hevnede han Faderens Død, overfaldt Josfur, da han var i det Land, han havde frataget Alrek, og fældede ham tilligemed alle Bønder i Heredet. Deraf fik det Navnet Kvinnaherød (Kvindhered), fordi ikkun Kvinder boede der tilbage. Josfurs Søn Hjør blev Rogalands Konge efter Faderen; mellem ham og Vikar var der en langvarig Krig, som dog endelig sluttedes ved et Forlig. Vikars Søn hed Vatnar og dennes Sønner Enjall og Hjall.

Bidere omtales ei Vikar i denne Saga. Om hans Endeligt, der naturlignviis af Sagnet maa være fremstillet i Dvereensstemmelse med Spaadommen ved hans Fødsel, findes her Intet. I Gautreks Saga derimod findes en anden Beretning om Vikar, der, uden at omtale hin Spaadom ved hans Fødsel, dog giver os Oplysningen af den ved Fortællingen om Vikars Død. Sagnet i Gautreks Saga, der i det Hele er langt udførligere end det i Halls Saga, lyder saaledes:

Over Ugder raadete en mægtig Konge ved Navn Harald; hans Landvernsmænd var Storbirk, en Søn af Jotunen Starkad, kaldet Aludreng. Denne Starkad havde borttrovet Alfild, en Datter af en Konge Alf i Alfheim. Faderen paakaldte Thor, og denne dræbte Starkad og førte Alfild tilbage. Hun var da frugtommelig og fødte siden Storbirk. Denne var forthaaret, stor og sterk og en djærv Viking. Kong Harald yndede ham meget og gav ham Den Thruma ved Ugder¹⁾. Storbirk bortførte Unn, en Datter af en Freke Jarl paa Haalogaland, og ablede med hende Sønnen Starkad. Men Freke

¹⁾ *Thromsen nær ved Arendal.*

Jarls Sønner hevne de denne Boldsøgjerning. En Nat overfaldt de pludselig Storvirk og tændte Ild paa hans Gaard. Deres Søster var derinde; men de turde ei aabne Døren for hende, at ei Storvirk skulde komme ud; saaledes indebrændte de hende med ham. Da de seilede hjem igjen, overfaldtes de af en Storm ved Stat og tilfattede alle Livet. Starkad, Storvirks Søn, blev ei indebrændt med Faderen; han var dengang kun et Barn og blev siden opfostret i Kong Haralds Gaard tilligemed dennes Søn Bifar.

Kong Hunthjof af Hordeland, Søn af Fridthjof den frokne og Ingebjørg den fagre, var paa denne Tid død og havde efterladt tre Sønner, Herthjof, der blev Konge paa Hordeland, Geirthjof, der blev Konge paa Dplandene, og Fridthjof, Konge i Thelemarken; alle vare de mægtige Konger, dog var Herthjof den første baade i Tapperhed og Viisdom. Han sværmede længe om i Viking og blev meget berømt. Engang overfaldt han uformodentlig Kong Harald af Ugder og dræbte ham. Herthjof underlagde sig hans Rige og bortførte med sig baade den unge Bifar og flere af de bedste Mænds Sønner for at være fitter paa Egdernes Trostak. Blandt disse Gidsler var og den treaarige Starkad Storvirksøn; han blev opfostret hos en af Kong Herthjofs Hirdmænd, Grane, kaldet Hrosshaarsgrane (Hestehaarsgrane) paa Gaarden Afl paa Den Fenhring¹⁾ ved Hordeland.

Kong Herthjof var idelig i Leding; ofte hjem søgtes og hans Land af Fiender. Derfor lod han Barden reise paa Fjeldene og satte Folk til at vogte dem og antænde dem, naar de merkede Fienders Nærmelse. Barden paa Fenhring var den yderste, som først skulde tændes, og den var Bifar sat til at vogte. Han tænkte nu paa at hevne sin Fader. En Morgen gif han til Afl for at be-

¹⁾ *Aflsen ved Bergen.*

søge sin gamle Fostbroder. Han fandt Starkad lige ved Ilden; kjønt han kun var tolv Aar gammel, var bleven over al Maade stor; han havde sort Haar som Fader og var meget styg. Vikar fik ham til at staa væbne sig og følge ham. De skaffede sig et Skib, fik Afsk og fik ti andre sterke Kjæmper med sig. Nu vilde de at angribe Herthjof. Denne boede paa en stor Gårdsforshuet med sterke Gjerder og Porte; han havde om 70 vaabendygtige Mænd foruden Tjenere og Arbeidere. Vikar angreb pludseligen og med Hidsigthed. De bleve sprængte. Herthjof og hans Mænd gjorde to Modstand; men Vikar og Starkad trængte ind paa og fældede ham. Vikar tog strax den faldne Konges Søn og med alt det Folk, han kunde faa, ilede han til Aker. Der samlede alle hans Faders Benner sig om ham, han blev antagen til Konge. Siden vendte han igjen bage til Hordeland og underlagde sig ogsaa dette.

Imidlertid samlede Kong Geirthjof paa Dplanden sin Hær for at hevne sin Broder. Vikar drog ham imøde efter sytten Dages Kamp tilfattede Geirthjof Livet. Vikar udsatte sig nu Dplandene og desuden Thelemarken; thi Fridthjof de faldne Kongers Broder, som var Konge her, var dengang fraværende. Men da han kom tilbage, indtog han bage Dplandene og Thelemarken og sendte Vikar Bud, at han skulde betale Skat, eller ogsaa vilde han fare med sin Hær og skjold over hans Rige. Vikar stevnedes til Thing, og man begynder enig om at gjøre Modstand. Med en stor Hær begynder nu Fridthjof at herje hans Rige, men Olaf Skjold (den skarpsynede), en Konge fra Svithjod, kom til Vikars Hjælp. De mødte Fridthjof, og en skarp Strid begynder. Starkad var den djærveste af Vikars Kjæmper; brynjebrod han gennem Fiendernes Fylking og hug til bage til Sider. Da saa Fridthjof sit Folk fly og bad om Hjælp. Den fik han; baade Dplandene og Thelemarken maatte

overgive til Bifar og selv forlade Landet. Bifar skal have sat sine Sønner til at beherske disse Lande, Harald med Kongenavn over Thelemarken, men Neri som Jarl over Op-landene.

Nu var Bifar bleven en mægtig Konge; han var en tapper Kriger og var omgiben af herlige Kjemper. Men ingen af disse var ham saa kjær som Starkad. Han var Bifars Landvernsmand og Raadgiver; han sad i Høisædet ligeoverfor Kongen og fik herlige Gaver af ham. Det hændte sig en Sommer, da Kongen skulde seile fra Ugder til Hordeland, at han længe laa ved nogle Holmer for Modvind. Man fældede Blotspaan, for at saa vide, hvad der voldte dette; Svaret blev, at Ddin fordrede en Mand af Hæren. Lod blev nu kastet, og Kong Bifars Lod kom op. Alle bleve forfærdede, og Ingen vidste at give noget Raad. Man blev enig om Dagen efter nærmere at overlægge dette. Ved Midnatstid vakte Hrosshaarsgrane Starkad, sin Fosterson, og bød ham at følge sig. De roede paa en liden Baad over til en Skovbevoget D; der gif de ind i Skoven og kom snart til en aaben Plads. Mange vare der forsamlede, og et Thing var sat; elleve Mænd havde taget Sæde i en Ring; det tolvte Sæde var tomt. Hrosshaarsgrane satte sig i det tomme Sæde, og alle hilfede ham som Ddin. Han bød Dommerne dømme Starkads Skjebne. Da tog Thor til Orde: „Alfhild, Starkads Farmoder, laarede en Jotun til Fader for sin Søn og ei Athor; derfor paalægger jeg Starkad den Skjebne, at han hverken skal eie Søn eller Datter, men ende sin Æt.“ Da gav Ddin ham Liv i tre Menneskealdre; Thor sagde, at han i hver af dem skulde øve et Riddingsverk. Ddin sagde, at han skulde eie Guld og herlige Baaben; Thor, at han aldrig skulde tykkes sig at eie nok og aldrig faa Gaard eller Grund. Ddin gav ham Seier i hver Strid; Thor bød, at han stedse skulde faa haarde Saar. Ddin

gav ham Skaldekunst; Thor sagde, at han skulde glemme hvad han selv digtede. Odin bød ham vorde en Ven a alle Høvdinge; Thor sagde, at han skulde være forhadt a Almuen. Dommerne dømte nu Starkads Skjebne, og Thinget hævedes. Før Hrosshaarsgrane stiltes fra Star kad, bad han ham lønne sig for den udviiste Hjælp ved a sende ham Vikar. Starkad lovede det. Grane gav han sit Spyd; men det saa kun ud til at være en Rørstengel. Om Morgenen efter samlede Kong Vikars Raadgivere og bleve efter Starkads Raad enige om at offre Kongen paa Skramt. Et stort Furutræ stod i Nærheden, og ved deti Side en høi Træstub. Starkad steg op paa Stubben boiede den tyndeste Kvist ned og knyttede en svag Larme streng ved den. „Nu er Galgen rede til dig,“ sagde han til Kongen, „og ei er den farlig; træd hid, og jeg ska knytte Snoren om din Hals.“ Vikar steg op, og Starka knyttede ham Snoren om Halsen, traadte derpaa ned, berørt ham med Røret og sagde: „Jeg giver dig til Odin.“ I samme Dieblik styrtede Træstubben om under Kongen Fødder, Kvisten hævede sig i Veiret, Larmstrengen blev sterkt Reb og Røret et Spyd, som gjennemborede Vikas Stedet, hvor dette foregik, kaldtes siden Vikarsholm. For denne Gjerning blev Starkad forhadt af Almuen; angersful og nedslagen forlod han som en Landsflygtig sit Fædreland for aldrig mere at vende tilbage. Han kom t Svithjod til Upsalakongerne og blev høit hædret hos dem men kunde dog ei glemme det Ridingsverk, han havde omod sin Fostbroder.

Man seer strax, hvor stor Uoverensstemmelse der mellem begge de her anførte Sagn; baade er Navnet paa Vikars Fader og dennes Banemand forskjelligt, og desuden lader det første Sagn Vikars Fædrenerige være Hørdland, medens det sidste lader det være Ugder, hvort Hørdeland kun kommer ved Erobring. Vikars Forbindel

med Starkad og hans Død omtales aldeles ikke i det første Sagn, ligesom det andet ei nævner hans Krige med Kong Jofur. Det første Sagn giver ham en Søn Vatnar, det sidste veed Intet om denne, men nævner derimod to andre, Harald og Keri. Paa Grund heraf har Schøning antaget to Konger af Navnet Bikar, en ældre, Søn af Kong Harald paa Ugder, Hørthjofs Banemand, dræbt af Starkad, og en yngre, Alreks Søn.

Andre Grunde tale imidlertid mod denne Mening. Det første Sagns Beretning om Bikar som offret til Odin allerede fra Fødselen af passer paa det allernøieste til Fortællingen om hans Død i det andet. At en udmerket helt kunde være istand til at dræbe sin egen Konge og bedste Ven, der var opfostret med ham fra den spædste Barndom, var et saa afskyeligt Nidingsværk, at Oldtiden ei kunde forestille sig det øvet aldeles af fri Villie, men heller som en Virkning af Gudernes urandsagelige Raad, i hvis Haand Starkad kun var et Redskab. Denne Forestilling har uden tvivl frembragt Sagnet baade om det Vidunderlige ved Bikars Fødsel og om det Vidunderlige ved hans Død, hvilket umulig kan adskilles og overføres paa to Personer. Kun i Forbindelse med hinanden faa begge Beretninger sin Betydning.

Det er aabenbart, at Forholdet mellem Bikar og Starkad egentlig er Hovedmomentet i Sagnet og det, der har bragt Bikars Navn til Efterverdenen. Af dette Forhold er den mythiske Traad udsprungen, der sammenbinder det Hele. Bikar er alt fra Moders Liv udkaaret til Odins Yndling, og han falder for Odins eget Spyd, da Tidens Fylde er kommen; — dette er et egte kraftigt Træk af Hætroen. Starkad, som her er det næsten villieløse Redskab i Odins Haand, bukker under for en Forbandelse, som Thor, alle Jotners Dødsfiende, har lagt paa ham forme- delft hans *Redstammelse* fra en Jotun, en Forbandelse, som

Ddin formaar at lette, men ikke at hæve. Dommen, der fældes i Gudernes Raad, hvorved Starkads Skjebne bestemmes, synes ellers at være Udgangspunktet for en større Sagufreds, der har omfattet Starkads Bedrifter og merkelige Levnetsløb, af hvilket Vikars Drab udgjorde saa at sige det første tragiske Optrin. Sagnene om Starkads følgende Liv ere os kun levnede i den danske Historiefriber Sags forvanskede Fremstilling, der knytter dem til Historien om et Par af de danske Konger i Leire. Man seer imidlertid heraf, at Folkesagnet har tillagt ham et ualmindelig langt Liv, at det har ladet ham begaa tvende andre Ridingsverker, Sidestykker til Vikars Drab, og forresten har ladet ham optræde i flere af Nordens store Begivenheder, der dog ligge saa fjærnt fra hinanden, at det har været umuligt, at een og samme Mand kan have deeltaget i dem alle. Vi ville her ikke videre berøre Sagnene om Starkad, der mere synes at tilhøre Poesien end Historien. Hvad der er sagt om Vikar, godtgjør formeentlig, at man ikke bør tænke sig Sagnene om ham fordeelte paa tvende Konger af dette Navn. I Hals's Saga danner Vikar ingen Hovedperson; han berøres kun der, forsaavidt som han og hans Fader leve i Strid med Rogalands Konger, om hvilke Hals's Saga egentlig dreier sig. I Sagnet, saaledes som det findes indskudt i Gautref's Saga, ere derimod Vikars Bedrifter og især hans Forhold til Starkad Hovedsagen; der er saaledes al Rimelighed for, at dette Sagn ogsaa med Hensyn til Biomstændighederne i Vikars Levnetsløb er det mere nøiagtige, om det end maa fuldstændiggjøres af Hals's Saga med den mythiske Beretning om hans Fødsel. Vi antage altsaa Vikar for at have været en Søn af den egdste Konge Harald, og at Hals's Sags Beretninger om Alrek og hans Husfruer bør oversføres paa denne samme Harald. Forøvrigt maa vi af andre med dette forbundne

Sagn og af Slægtlinier slutte, at Bikars Lidsalder har faldet i Begyndelsen af det 6te Aarhundrede e. Chr.

Hjørleif den kvindekjære.

Kong Hjør, Jøfurs Søn, Rogalands Konge, der forhen er nævnt som Bikars Samtidige, var berømt haade for Magt og Viisdom; han døde Straadød. Hjørleif, hans Søn, blev Konge efter ham og fik foruden sit Fædrenelige ogsaa Hordeland. Han var gift med Wsa den lyse, en Datter af Gystein Jarl af Baldres. Hjørleif var meget gavmild; derved bortødslede han sine Skatte; for at vinde Guld og Hæder rustede han nu et Skib med 90 Mand for at fare til Bjarmeland¹⁾, hvor de norske Vikinger i Oldtiden ofte gjorde rigt Bytte. Paa Veien dithen kom han til Njardey²⁾ og blev her vel modtagen af Høgne den rige. Han blev indtagen i dennes Datter, Hild den smekke, egtede hende, og hun og hendes Broder Sølve fulgte ham paa Bjarmelandsfærden. De landede ved Binaa (Dvina) og gjorde rigt Bytte. Paa Tilbageveien laa Kongen en Nat ved Kysten af Finmarken. Hans Mand havde gjort Ild ved en Klippe og vilde hente Vand fra en Bæk, som styrtede ned over Fjeldet; men et Trold hindrede dem. Kongen lod sig ei stræmme; han gjorde et Snyd gloende i Ilden og kastede det i Diet paa Troldet, som til Gjengjæld spaaede Kongen Ulykke af hans Giftermaal og forsvandt i Fjeldet. Mod Høgnees Raad tog Kongen Hild og Sølve hjem med sig og blev her modtagen med Glæde af Alle undtagen Wsa.

¹⁾ Bjarmerne (de nuværende Permier) boede i Fortiden ved det hvide Hav (Gandviken). I den tidligere Middelalder gif en Handelsvei fra Orienten gennem Rusland til disse Egne, der vare af Bigtighed for Handelen ved sit Pelsværk; deraf forklares Bjarmernes Rigdomme.

²⁾ Nærsoen udenfor Nambalen.

En Stund efter drog Hjørleif til Konghelle og trer her Reidar, Sjælands Konge, og Hære, hans Søn. Han blev Hæres Ven og blev buden hjem til Reidars Rige. Her saa han Kingja, sin Verts Datter, og syntes saa vel om hende, at han beilede til hende og fik hende efter Hæres Raad. Men da han med denne sin tredie Kone vilde drage hjem til sit Rige, hændte det sig en Morgen ved Solens Dpgang, da han laa for Havblis i Nordsøen, at en Havmand steg op ved hans Skib og spaaede Kingja Døden og Kongen Fangenskab. Strax efter sølte ogsaa Dronningen sig syg og døde hastigen. Hendes Lig blev stude overbord. Hære fandt det drevet i Land ved sin Faders Nøst og troede, at Hjørleif havde myrdet hende.

Smidlertid var Hjørleif kommen hjem til sit Rige og sad der i Rolighed. Nogle Fiskere havde om Høsten fanget en Havmand; denne blev opsoet i Kongens Gaard, men var stedse taus. En Avelde hændte det sig, at Ewendene brødes i Hallen og slukkede Lylene; i Forvirringen slog Hild et Horn ud over Ufas Skappe. Kongen blev vred og slog Hild; men hun skjød Skylden paa Hjørleifs Hund, Floke. Da han nu slog Hunden, lo Havmanden. Kongen spurgte om Ursagen, og han svarede: „Laabelig handler du; disse to skulle redde dit Liv.“ Kongen lovede ham Frihed, hvis han vilde sige ham, hvad der forestod; da forkyndte Havmanden ham i et Kvad, at den danske Konge ilede over Havet for at hevne sin Datter. Hjørleif holdt sit Ord og lod Havmanden slippe i Søen; derpaa sendte han Budstikke ud for at samle Folk.

Men endnu den samme Nat gjæde Floke; Kongen vaagnede og vidste, at dens Gjæen tydede Fare. Reidar var ogsaa kommen med en Hær og havde omringet Gaarden. Hjørleif gjorde et Spring over sine Fienders Hoveder, og idet han kom ned, skjød han et Spyd bag sig og hørte det Raab, at Hære var dræbt. Han flygtede til Skoven

og saa herfra sin Gaard fortæres af Luerne og Fienden seile bort med hans Hustru og meget Bytte. Samme Høst drog Hjorleif med eet Skib til Kong Reidars Gaard; han gif ene i Vand og kom til Hallen, hvor Ingen var tilstede uden Wsa. Han aabenbarede sig for hende og bad hende hjælpe sig at faa Hevn over Reidar. Hun lovede at skjule ham og luffede ham i sin Klædeliste. Derpaa gif hun til Reidar og forraadte denne Alt. Nu blev Hjorleif fangen og paa Wsas Raad ophængt i sine egne Stotvinger mellem to Ild, der brændte paa Hallens Gulv. Kongen og al Hirden sad omkring ham, drak og glædede sig; men Hild heldte ubemerket Ol i Ilden for at dæmpe den. Snart saa hun, at Alle vare sovne; da greb hun et Sverd og overflar Kongens Baand. Hjorleif gif nu hen til Høisædet, hvor Reidar var falden i Søvn med Wsa paa sit Skjød, og gjennemborede ham; derpaa ilede han til Skibet og hentede sine Mænd. Reidars Hirdmænd kom ikke til sig selv, førend de vare bundne; dog skjenkede Hjorleif dem Livet. Han underlagde sig nu Reidars Rige og satte Sølve Høgnæsøn til at herske derover; selv vendte han tilbage til Norge med sine hustruer. Da han kom hjem, stevnede han Thing og fortalte Folket, hvad Wsa havde gjort. Man dømte hende til at druknes i en Myr; men Kongen lod hende beholde Livet og sendte hende hjem til hendes Fader med det Gods, hun havde faaet i Medgift. Hjorleif vedblev at sværme om i Biking og faldt i Strid¹⁾.

Half og hans Kjemper.

Kong Hjorleif havde med Hild to Søner; den ældre hed HjørOLF, den yngre Half. De bleve opfostrede hos en Konge Alsmund, der egtede Hild. Da HjørOLF var atten Aar gammel, rustede han sig til at fare paa Søtoq;

¹⁾ *Halfs Saga Kap. 5—8.*

han samlede alle de Skibe, han kunde faa, gamle og ny smaa og store. Ligesaa lidet udvalgt var hans Hær: den bestod af Frie og Træle, og de Fleste havde ei andre Bacben end Stænger og Klubber. Da han stødte paa Vifinger, stode han paa sine Mænds Mængde og lagde ti Strid, men blev slagen og maatte flygte. Overvundet kom han om Høsten hjem til sit Fædreneland og blev siden ringeagtet, saalænge han levede; ja, det blev endog et Ordsprog at kalde alt klodset og uheldigt Hjørrolfs-Færd.

Underledes gik det med Broderen Half. Om Baaren efter Hjørrolfs Hjemkomst havde han fyldt sit tolvte Aar, men overgik Alle i Størrelse og Styrke. Det tolvte Aar var i gamle Dage blandt Nordmændene den Alder, i hvilken Kongesønnerne skulde begynde at vænnes til Krigen. De gjorde da gjerne sit første Tog under Opsyn af en Fosterfader eller en anden ældre Mand af prøvet Klogskab og Tapperhed. Half vilde nu ogsaa betræde Krigens Bane; men advaret ved sin Broders Eksempel valgte han en ganske anden Fremgangsmaade, end denne havde gjort. Half rustede kun eet Skib; men det var nyt og velbygget, og kun de Faa, som havde Styrke til at løfte en stor Steen, som laa i Kongsgaarden, bleve agtede verdige til at være hans Ledfagere. Ingen af hans Mænd maatte klage eller skifte Miner ved Saar, og Ingen skulde være yngre end atten eller ældre end sexti Aar. Bide omkring blev der søgt efter Kjæmper, som kunde udholde Prøven, og omsider samlede 22. Blandt disse var to Brødre, der begge hed Hrof, den ene kaldet den hvide, den anden den sorte, Sønner af Hersen Haamund. Den yngste af Halfs Ledfagere var den attenaarige Stein, Søn af Jarlen i Hordeland. Alf den gamle, og af Gunnlod, Haamund Herses Søster. Denne Stein var Kongens kjæreste Ven og Raadgiver. Hans yngre Broder, der ogsaa hed Stein, fik ei Lov at være med i Halfs Følge, da han endnu kun var

olv var gammel. Selv 23de staa nu Half i Søen. Den første Aften, da de i et heftigt Uveir lagde i Havn, vilde de ikke, at de skulde tjælde¹⁾ over Skibet; men Half spurgte dem, om han vilde have det som hjemme i Stuen. Derpaa blev han kaldet Junnstein. Om Morgenen efter kom de i en stærk Storm forbi et Udnes. En Mand kom til dem fra Nesset og bad dem tage sig ombord. Half tillod det, hvis han vilde staa paa een Plet ved Styret indtil Aftenen. „Det er et godt Tilbud,“ sagde den anden, „saa er jeg Kongen nærmest.“ Kongens Plads og Anfører var nemlig ved Styret. Manden var den gamle Stein, som før var bortviist formedelst sin Ungdom. Han blev nu tagen ombord, udførte, hvad der var blevet ham paalagt, og blev optagen blandt Halfs Mænd. Han blev den Tid af kaldet Utstein til Forskjel fra sin Broder. Denne Flok blev kaldet Halfsrekkerne eller Halfs Kjemper. De havde mange Love, som viiste deres Djærvtid. Ingen skulde have Sverd længere end en Alen, des mere maatte de da gaa sine Fiender; og Sagsverdbede det være, at Huggene kunde blive des større²⁾. Ingen skulde forbinde sine Saar før efter et Døgns Forløb. Der maatte have tolv Mandes Styrke. Ei maatte de rane eller fange Kvinder og Børn. Naar de søgte Land, skulde de ikke vælge den sikke Havn, men ligge ved Udnes. De maatte aldrig tjælde over sit Skib og aldrig reve Seil i Storm. Deres Antal skulde ei overstige 60.

Atten Somre for Half i Hærfærd og vandt stedse Seir; nu vilde han endelig drage hjem til sit Fædreland. Paa Hjemfærden reiste sig en heftig Storm, saa at de ikke kunde øse Skibet, og det var nær ved at synke. Der

1) Naar Skibene laa i Havn, brugte man at udspænde et Telt (tjald) af Balmel over dem til Ly for Skibsfolket.

2) Saar kaldtes af de gamle Nordmænd Sverd med enkelt Eg, som ofte brugtes korte og brede.

skulde da kastes Lod om, hvo der skulde fare overbord for at lette Skibet. Men dette behøvedes ei; thi Alle vare vilige. De kappedes om at springe i Havet og raabte spørgende til hinanden: „Straaløst er tu foran Støkkene!“¹⁾ Ved denne Selvopoffrelse af Kjemperne blev Skibet lettet, og Half landede ved Hordeland. Asmund, hans Stiffader, kom ham imøde, svor ham Trostøb og indbød ham til et Gjestebud med Halvdelen af hans Folk. Om Morgenen efter lavede Half sig til at drage fra Skibene. Innstein advarede ham mod Asmund og raadede ham til at drage op med alt sit Folk og brænde hans Gaard; thi han havde Svig i Sinde mod ham. Men Half bebreidede Innstein hans Mistro. „Asmund har svoret mig Trostøb,“ sagde han, „og skulde vel en Konge bryde sit Ord eller svige sin Ven?“ Da fortalte Innstein sine ildevarslende Drømme: „Jeg syntes at see Ild lege om vore Mænd,“ sagde han, „og ei kunde de komme ud af den.“ „Det tyder Guld og blanke Brynjer,“ svarede Kongen, „som skal kjenkes mine Kjemper og skinne som en Lue paa deres Skuldre.“ Innstein sagde ham flere Drømme, men Kongen kaldte det Daarskab at agte paa Sligt. Da bad Innstein begge Hroferne og Utstein sin Broder ei at agte Kongens Bud, men følge ham med alt Folket istedetfor med Halvdelen; de svarede, at Kongen skulde raade for sine Mænd. „Ofte før,“ udbød da Innstein, „har Kongen lyttet til mit Raad; men nu vil Ingen høre mig!“ Alle Advarsler vare for-gjæves. Half drog med Halvdelen af sit Folk til Asmunds Gaard og blev modtagen med et prægtigt Gjestebud; der

¹⁾ d. e. Bænkene. Der sigtes til den Skif hos vore Forfædre at strø med Halm eller Straa paa Gulvet foran Bænkene. Halkjemperne spørgede med Forskjellen mellem den Stilling, i hvilken de nu vare paa det vilde Hav, og Gjesternes i den fredelige Hal, hvor Straa var bredt for deres Fødder, naar de forlode sine Sæder.

blev druffet sterkt, og Halfs Kjemper sovne fast. Da gik det, som Innstein havde forudsagt. Asmund og hans Mænd lagde Ild om Hallen. En af Kjemperne vaagnede, mærkede Røgen, men sagde kun: „Nu ryger det om Kjemperne,“ og sovne atter. En anden vaagnede og saa Hallen brænde: „Nu drypper Voget af vore Sverd!“¹⁾ sagde han, og sov ind. Da vaagnede Half selv, reiste sig og bød sine Mænd gribe til Vaaben. De løbe saa heftig mod Hallens Væg, at den styrtede ud. Innstein opmuntrede i et Kvad sine Staldbrodre til at trænge frem gennem Luerne, tappert følge Kongen og hevne sig paa Asmund. „For Døden,“ sagde han, „maa ei Helten frygte; Ingen kan dog leve evig.“ Da Half og hans Kjemper havde brudt sig ud af den brændende Gaard, begyndte en blodig Strid, men de bleve overmandede af Asmunds overlegne Hær. Kong Half faldt og døde leende; Innstein fortsatte Kampen med det Folk, som kom til Hjælp fra Skibet. Lige til Ufstenen strede de; da vare alle Kjemperne nedlagte, og Innstein selv faldt ved sin Konges Hoved.

Om Natten for Gunnlød, begge Steinernes Moder, til Valen for at søge sine Sønner. Hun fandt Innstein død, men Utstein farlig saaret; dette samme var og Tilfældet med to andre af Kjemperne, Baard og Bjørn. Hun førte dem hjem til sin Gaard og lægede dem hjemmeligen. Baard og Bjørn droge da til Kong Solve i Sjælland, Halfs Morbroder; men Utstein drog til en anden dansk Konge ved Navn Gystein, der var hans Frænde. Dennes første Raadgiver var Ulf den røde, som havde otte Sønner, sterke og trættekjære. De kunde ei lide Utstein og fornærmede ham ideligen. Da æstede han dem alle otte til Kamp og fældede dem, traadte siden i Hallen

¹⁾ Man skalde heraf formode, at det har været Skif i gamle Dage at overdrage Sverdene med Bor, muligens for bedre at bevare dem for Ruff paa Søen.

for Gystein og Ulf og spurgte, om Flere havde Lyst til prøve sig med ham — hvis det kom derpaa an, var h ei bange for hele Kongens Hird. Men Gystein sagde, Sligt forbød sig selv; alle saa nu Halskjæmpernes M og at Utstein ei havde sin Lige.

Dgsaa Hrof den sorte undkom fra det Slag, hvilket Holf faldt. Han havde faaet mange og haat Saar; dog forlod han Balen om Natten og kom til fattig Skovbonde, der forbandt ham og førte ham Sogn til hans Farbroder, Geirmund Herfer. Hos h blev Hrof læget og opholdt sig der hemmeligen, indtil h om Høsten drog over Dplandene til Gautland og kom Kong Hake i Skaane, hos hvem han forblev om Vinter. Hake havde en Datter, som hed Brynhild; til hende hat en Konge beilet, som hed Svein og blev kaldet den seiersæle; men han havde faaet Afslag. Da gjorde Svein i Løfte, at blive dens Banemand, som egtede Brynhild, tillige hendes Faders. Ingen ved Hakes Hird kjendte Hrof derfor blev han kun lidet hædret. Men en Dag, da Kongens Mænd vare redne paa Jagt, og Kvinderne vare gang i Røddestoven for at fornøie sig, saa Brynhild en Mand staa ved en Eg og hørte ham i en Sang opreg Halsø og hans Kjæmpers Bedrifter; hun merkede, at h selv var en af dem, og at han holdt sig verdig til hend Kjærlighed. Brynhild sagde sin Fader, hvad hun hat hørt. Hake ledede da strax Hrof til det andet Høise og gav ham Brynhild til Egte. Om Vaaren mødte Hrof Kong Svein den seiersæle og fældede ham. Men i Sommeren forenede Hake og Hrof sig med Kong Sol og med Kong Gystein, hvem Utstein fulgte. Alle droge sammen til Norge, fældede Kong Asmund og satte Hrolf Søn, Hjør, til Konge i Faderens Rige. Derpaa spaa mede Hrof og Utstein længe om i Vifing og bleve meg

berømte. Men Solve Hognessøn vandt senere Svithjods Rige¹⁾).

Halfs Ullinger synes, som deres Stamfader, at have gjort Havet til sit sande Rige og kun lidet at have agtet sine Lande i Norge. De fulgte i saa Maade de mange norste Høvdingers Viis, som paa den Tid bedækkede Nordsoen med sine Skibe og med sine frigerste Skarer, som bare Kongenavn uden som oftest at eie mere end et Nes eller en Gaard, hvor de kunde have Sæde om Vinteren. Ja mangen en Gang eiede de ikke engang saameget paa Landjorden, men havde hvad de kaldte Fredland og Vintersæde hos en eller anden Konge eller Jarl, der havde Landbesiddelser, og med hvem de stode i venstabelig Forbindelse, medens de forresten sværmede om paa Estoge og derfor med Rette kaldtes Søkonger. Der gaves endog de Konger, som satte en Vre i slet intet andet Hjem at eie end sin Snekke paa Havet. „Det var den egte Søkonger,“ heder det i de gamle Sagn, „som aldrig sov under fodet Djælle og aldrig drak Al ved Arnens Jld.“ For saadanne Søkonger var især det sydvestlige Norge at ansee som en Mantestole, hvorfra de spredte sig over Nordens Have. Beretningen om Half og hans Kjemper maa betragtes som en tro Skildring af disse Søkongers vilde, urolige Liv, af deres Trods mod Menneſtekraft og mod selve Naturens Rædsler, af deres Higen efter Kamp og Krigerære og deres foragt for Døden, som i deres Tro kun aabnede dem Døren til Valhæl og dets Glæder.

Vi ville nu forlade denne urolige Slægt for at vende vor Opmærksomhed hen paa en Kongeæt, der engang i Tiden skulde vinde et varigt Herredømme i Norge, nemlig

Unglingeætten i Upsal.

En Green af den nordgermaniske Stamme havde, som

¹⁾ Halfs Saga Kap. 9—16.

N. Keyser. Norges Historie.

før sagt, sit Sæde i Ost ved Mælaren i det nuværende Sverige; Landet, den beboede, kaldtes Svithjod, Folket Svear eller Svensker. Her var det, at Ynglingerne herskede, en Slægt, hvis Oprindelse, som saamange andre Oldtidens Kongeslægters, taber sig i Gudeverdenen. Den skal efter de gamle Sagn have stammet fra en Yngve, hvem nogle Sagn gjøre til Gæt med Guden Frey, og Wittens Sæde var Upsal, hvor et Hovedtempel var bygget. Hver af Slægten, heder det, kaldte sig efter Stamfaderen Yngvi eller Ynguni¹⁾: Den norske Skald Thjodolf af Hvin, Harald Haarfagers Samtidige, har i sit Digt Ynglingatal bevaret Navnene paa en Række af Ynglinger tilligemed enkelte Træk af deres Liv. Gamle Sagn have knyttet sig til Thjodolfs Vers, og disse fremstiller Ynglingasaga.

Fjølner er den første Konge af denne St, som Ynglingatal nævner; Oldsagnet kalder ham Freys Søn og sætter hans Herredømme nærmest Gudernes i den lykkelige Tid, da Frodes Fred herskede, og Strid og Rød ei kjendtes. Der var Venstrib mellem Fjølner og Fred-Frode i Leidra, og Kongerne besøgte hinanden ofte. Ved et af disse Besøg faldt Fjølner uforvarende i et stort Mjødkar i Frodes Gaard og druknede.

Svegder, hans Søn, vilde opføre Odin og sit Folks gamle Hjem. Han drog derfor langt mod Osten, blev af en Dverg lokket ind i en Klippe og saaes aldrig siden²⁾.

¹⁾ Yngl. Saga Kap. 20.

²⁾ Fortællingen om Svegder i Ynglingasaga bærer et meget fabelagtigt Præg. Verset i Ynglingatal, hvorpaa den grunder sig, siger kun, at „en Dverg lokkede Kongen ind i en Klippe, og Klippen slugte ham.“ Naar derimod Sagaens profaiske Fortælling siger os, at „Svegder havde lovet at opføre Godeheim (Gudernes Hjem) og den gamle Odin, at han derfor med tolv Mand vandrede vide om Verden, kom til Tyrkland og det store Svithjod og der fandt mange Frænder; at han fik sig en Kone, Bana af

Banlande, Svegers Søn, var en vældig Kriger; paa et af sine Toge kom han til en Finnekonge Snjo og egede dennes Datter Drif, men forlod hende siden. Hun havde født ham en Søn, Bisbur; denne sendte hun til Faderen i Svithjod og fik derpaa en Troldkvinde, Huld, til at paatrylle Banlande Ulykke. Ved Troldkvindens Seid vattedes hos ham en sterk Lust til at drage til Finland; han modstod den efter sine Benneres Raad. Men da han var falden i Søvn, blev han kvalt af Maren.

Bisbur blev hans Efterfølger. Han egede en rig Mand's Datter og fik tre store Gaarde og et Guldhalsbaand med hende i Hjemmegave. Han avlede to Sønner med hende og forstjod hende derpaa. Da hendes Sønner vare tolv Aar gamle, sendte hun dem til Faderen for at fordre hendes Hjemmegave og det herlige Guldhalsbaand; men Bisbur negtede dem dette. Da lagde deres Moder en Forbandelse paa Halsbaandet og hentede derpaa Seidkvinden Huld, der paatryllede Ynglingeætten den Skjebne, at idelige Frændedrab i den skulde øves. Kort efter samlede de forstødte Sønner Folk, overfaldt sin Fader om Natten og brændte ham inde.

Domalde, Bisburs Søn af et andet Egtekab, fulgte Faderen. I hans Tid var Hungersnød i Svithjod; forgjæves offrede Folket i Upsal Dyne til Guderne; forgjæves offrede de Mennecker; da enedes de om at offre Kongen;

Banahheim, og vendte hjem til Svithjod, drog atter ud for at søge Godheim og stødte paa en Steen, saa stor som et Huus, og blev af en Dverg loffet derind en Aften, da han var drucken, og forsvandt;" saa synes alt dette at være et fuldkomment Sideskifte til de tvungne historiske Forflaringer af de gamle norske Mytther, som de 13 første Kapitler af Ynglingasaga indeholde. Sønnens Navn Banlande gav uden Tvivl Anledning til at lade ham paa Nøbrene være af Banernes Slægt, som da efter de af Forfatteren antagne Hypotheser blev en jordisk Stamme.

thi han maatte være Skyld i denne Nød. De dræbte ham og stænkede Altrene med hans Blod.

Domar, hans Søn, herskede længe i Fred og Lykke; han døde Straadød i Upsal, og paa Fyrisvold blev hans Lig brændt.

Sønnen Dyggve skal først have baaret Kongenavn i Svithjod; før hans Tid kaldtes Herskerne Drottner. Han døde Straadød som Faderen.

Hans Søn Dag var saa viis, at han forstod Fuglenes Røst. Han eiede en Spurv, der fløj gennem mange Lande og bragte sin Herre Tidender. Men i Gotland blev Fuglen dræbt. Dag adspurgte Guderne, hvi den ei kom tilbage. Da han hørte dens Skjebne, for han med en Hær til Gotland for at hevne den. Han herjede vide omring, men blev dræbt af en Bonde, der kastede ham en Høstøv i Hovedet.

Hans Søn Agne blev nu Konge. Han elskede Strigen. Han herjede i Finland, dræbte Kong Froste og bortførte hans Datter Skjalf med meget Folk. Da han kom til Stokfundsund, hvor Stokholm siden blev bygget, bad Skjalf ham gjøre Gravøl over hendes Fader. Han bod mange Gjester sammen, der blev drukket sterkt, og Kongen lagde sig besjænknet til at sove i et Telt, der var opslaaet under et stort Træ. Den Guldkjede, som Bisbur fordem havde eiet, og paa hvilken Forbandelsen hvilede, havde han knyttet fast om sin Hals. Om Natten tæstede Skjalf et Reb i Halskjeden og kastede siden Rebet over en Green af Træet. Hendes Mænd droge Kongen i Veiret, og han blev hængende der og kvalt; men Skjalf flygtede bort.

Agnes Søner Alrek og Grif herskede efter ham; de vare tappre, elskede Heste og kappedes ideligen i Riden. Engang vare de redne ud uden Følge og kom ei tilbage. Deres Mænd søgte dem og fandt dem døde. Deres Hoveder

vare knuste; derfor troede man, de havde slaæet hinanden ihjel med Bidflerne.

Efter dem kom Yngve og Alf, Alreks Sønner. Yngve var stjøn, sterk, tapper og seiersæl; derfor var han elsket af alle. Alf var streng og ublid og sad hjemme, medens Broderen var i Leding. Hans Dronning var den skønne Vera. En Høst kom Yngve til Upsal; han talede jævnlig med Vera om Kvelden, naar Alf var gaaet til Sengs, og Dronningen sagde ofte, at den Kone var lykkelig, som eiede Yngve. Herover vrede des Alf. En Aften sad Yngve i Høisædet med et Sverd paa sine Knæ; Vera sad hos ham, og de talede sammen; men Yngves Mænd vare drukne og lagde ei Merke til, at Kong Alf kom ind i Hallen. Alf gik til Høisædet, tog et Sverd frem under Rappen og stødte det i Yngve; men denne sprang op og gjennemborede Alf. Begge Brødrene faldt døde paa Gulvet¹⁾.

Hugleik, Alfs Søn, blev nu Svearnes Konge; thi Yngves Sønner vare Børn. Hugleik var ingen Kriger, rig, men gjerrig; hans Hird var opfyldt med Seidmænd, Ofglere og Spillemand. I hans Tid levede de to navnkundige norske Søkonger, Brødrene Hake og Hagbard, der stundom fulgte hinanden i Viking, stundom fore hver for sig. Hagbard er bleven bekjendt for sin ulykkelige Kjærlighed til Signy, Datter af en Kong Sigar af Siflingernes St. Engang, da Hake herjede i fjærne Lande, traf Hagbard sammen med Sigars Sønner, Alf

¹⁾ Fortællingen om Agnes Død og hans nærmeste Efterfølgeres tragiske Skjebne staar vienshyulig i den næste Forbindelse med Fortællingen om Bisbur og den Forbandelse, der var lagt paa hans Halskjæbe. Alt tilsammen synes at udgjøre et poetisk Heelt og har ubentvivl været Gjenstanden for ældre Digte, som Thjodolf har benyttet. Fremstillingen af store Ulykker som Følge af en Udaab og en derpaa følgende Forbandelse er fuldkommen i Oldtidens Mand.

og Alger; de kjæmpede længe, men sluttede endelig Føllig og Fostbroderklub, og Hagbard fulgte Brødrene hjer til deres Faders Gaard. Her saa han Signy og vand hendes Kjærlighed. Men Sigars Raadgiver, Bølvise satte Splid mellem Hagbard og Sigars Sønner. Det kom til Strid mellem dem, og Hagbard fældede sine Fostbrødre. Han vidste nu, at Døden var ham vis, dersom han faldt i Sigars Hænder. Dog vovede han sig i Kvindeløden til hans Gaard for at gjense Signy; men han blev robet og dømt til at hænges. Da han blev ført til Døden, vilde han prøve, hvor høit Signy elskede ham, og bad Sigars Mænd fæste hans røde Kappe i Galgen, idet han sagde, at han havde lyst til at see sig selv hænge. Signy havde allerede besluttet at følge Hagbard i Døden, og hendes Piger vilde ei skilles fra hende. Da hun saa den røde Kappe i Galgen, troede hun, det var Hagbard selv. Pigerne antændte paa hendes Bud Huset, og derpaa hængte de sig i Hallen. Hagbard saa Luen, vidste, at Signy var ham tro og gif glad til Døden.

Da Hake kom hjem fra sit Ledingstog, hevneede han Hagbards Død og fældede Kong Siga. Siden kom han paa sine Søtoge til Svithjod; Kong Hagleik samlede et Hær mod ham, og de mødtes paa Fyrisvold. Eventyrene kunde ei modstaa Hake og hans tolv Kjæmper. Hagleiks Skjoldborg brødes, og han selv faldt med sine to Sønner. Hake blev nu Konge i Upsal og sad tre Aar i Rolighed i sine Lande; da forlode hans Kjæmper ham og droge i Viking for at vinde Rigdom.

Imidlertid vare Jørund og Erik, Kong Ingvæes Sønner, ude paa Tog. De havde en Sommer i Danmark truffet paa Gudlaug, Konge paa Haalogaland, havde seiret over ham, fanget og hængt ham. Ved denne Seier bleve de berømte. Da de hørte, at Kong Hake var forladt af sine Kjæmper, droge de til Svithjod, og her strøm-

mede Svearne til dem i Mængde. De lagde op i Løgren (Mælaren) og stebnede imod Upsal. Paa Fyrisvold møbte Hake dem, han gif djærvt frem, og Ingen kunde modstaa ham; Erik faldt, og Ynglingernes Merke blev nedhugget. Jorund flygtede til sine Skibe. Men Hake havde faaet saa mange og store Saar, at han følte, det vilde blive hans Død. Han lod sin Snekke lade med Sig og Baaben, den blev sat i Søen, Styret lagt til Rette, og Seilet heiset; derpaa lod han den antænde og sig selv halvdød lægge paa Baalet. En raft Vind stod fra Land, Skibet for luende ud paa Havet, og Hakes Helte-død blev vide berømt¹⁾.

Nu blev Jorund Yngvesøn Konge i Upsal. Han for ofte i Leiding. Engang, da han laa ved Jylland, blev han overfalden af Gylaug, Gudlaugs Søn, fra Haaloga-land og overvunden; han styrtede sig i Havet for at undkomme ved Svømmen, men blev greben og hængt til Hevn for Kong Gudlaugs Død.

Hane, Jorunds Søn, var viis, fredelig og en ivrig Blotmand. Paa hans Tid herskede i Leidra paa Sjælland Brodrene Halfdan og Fridleif. Halfdan angreb Hane, fordrev ham af hans Rige og blev selv Konge i Svithjod. Men da Halfdan var død Straadød i Upsal, kom Hane tilbage. Dog blev han end engang fordreven af Hale den frøkne, Fridleifs Søn; efter dennes Drab blev han Konge paany. Han var dengang allerede meget gammel;

¹⁾ Eigesom Fortællingen om Ynglingerne fra Wisbur og til Alreks Sønners Død synes at udgjøre et Heelt for sig, saa synes igjen de nu fortalte Begivenheder at være hentede fra en tabt Sagafortælling, der har havt Hakes Bedrifter til Genstand, og uden tvivl ogsaa har indbefattet Fortællingen om Broderen Hagbards Kjærlighed og Død. Den sidste findes nu kun hos den danske Historieforfatter Saro (7de Bog S. 338—347 i Müllers Udg.) og i Kjømpeviser.

dog ønskede han et endnu længere Liv og skal have offret Odin ni af sine Sønner og for hver af dem vundet ti Aars Levealder. Da var han saa gammel, at han blev baaren og drak af Smalenden paa Hornet som et Svøbebarn. Dog vilde han endnu offre Odin sin sidste Søn; men Svensterne forhindrede det, og Aane døde.

Hans Søn Egil blev Konge efter ham. Egil fik en farlig Fiende i Tunne, der havde været Aanes Træl og Fehirde (Statmester). Han havde stjult mange af sin Herres Rigdomme, og da Egil ei gjorde meer af ham end af enhver anden af sine Træle, løb Tunne bort og vandt sig ved det bortgjemte Guld mange Tilhængere, mest Træle og Ransmænd. Egil vilde udrydde denne urolige Flok, men blev oftere overvunden og maatte endelig flygte til Frode den frøkne, der herskede i Leidra. Han fik Folk af denne mod Løfte om Skat af Svithjod, og overvandt nu og fældede Tunne. Sit Løfte holdt han ei; dog vedligeholdtes Freden mellem ham og Frode de tre Aar, som Egil levede efter sin Tilbagekomst. Han blev stanget ihjel af en vild Tyr, der mødte Kongen, engang han var reben fra sine Mænd paa Jagten.

Ottar, Egils Søn, var ikke Konge Frodes Ven; denne sendte ham Bud, at han skulde betale den Skat, som Faderen havde lovet, men Ottar negtede det. Da drog Frode til Svithjod, brændte og plyndrede og vendte med stort Bytte tilbage til Danmark. Men en Sommer, da han var faren i Leding mod Østen, overfaldt Ottar hans Lande og herjede Jylland. Her kom Frodes Jarler usforvarende over ham. Ottar faldt og hans Lig blev henflængt paa en Haug som Bytte for Navne og Krager.

Adils, Ottars Søn, blev nu Konge i Upsal.

Med Hensyn til alle disse hidtil opregnede Ynglingekonger i Upsal have vi fulgt Ynglingasaga¹⁾, der, som

¹⁾ Kap. 14—31.

er sagt, støtter sig til det gamle Ynglingatal af Skaldhjóðolf af Hvin. Kong Ottar er ifølge Sagaen det Led fra Hjalner, den først nævnte af Witten. Ottars alder synes, ifølge senere Slægtled og hans Samtid med Leirekongen Frode, om hvilken vi strax efter tale, at falde i den første Halvdeel af det 6te Aarrede. Forudsat, at Slægtrækken op fra ham til Hjalner rigtig, saa maatte denne sidste antages at have levet 1ste Aarhundrede e. Chr. Men her hviler naturligvis Tidregningen paa en altfor svag Grundvold til at fremsættes med noget Skin af Bestemthed. Først Ottar og hans Søn Adils bliver Ynglingernes Historie, Hensyn til Tidregningen, noget sikkrere. Men for at gaa over til at fortsætte den, maa vi kaste et Blik paa Sagn, som angaa Kongerne i Leire i det 6te Aarhundrede, hvilke Sagn danne en egen Kred, hvis Hovedpunkt er Krakes Bedrifter og Skjebne.

Leidrakongerne Helge og Kolf Krake.

I Leira eller Leire paa Sjælland havde ifølge de gamle Sagn Skjoldungernes Kongesæt sit Sæde. Det er antaget, at den stammede fra Skjold, der kaldtes Odins søn, og som gik gjennem den berømte Fred-Frode, der forhen i Sagnen er omtalt. Denne Kongesæt synes snart at have en større, snart en ringere Indflydelse i de Lande, senere udgjorde det danske Rige; men Sagnene give ingen gyldig Grund til at antage, at Kongerne i Leira have været stadige Overkonger i hine Lande. Ved Tidspunkt, til hvilket vi nu ere komne, i det 6te Aarrede, synes Leidrakongerne at have hævet sig til en høj Grad af Magt og Anseelse, hvilket endog Upsalakongerne, naar de er viist, maatte føle¹).

¹Hovedstøtterne til Sagnene om de i det Følgende omtalte Leidrakonger ere *Kolf Krakes Saga* og *Saxos Fortælling* i 2den

Ottars Samtidige blandt Leidra kongerne, Frode, var en urolig og herskeshg Konge. Først havde han styrket Riget i Fællesskab med sin Broder, den blide og fredelig Halfdan. Men han taalte ei denne længe ved sin Side overfaldt ham usforvarende, tændte Ild paa hans Gaard og dræbte ham, da han vilde forsvare sig. Halfdan efterlod to Sønner Roar og Helge, der endnu vare Børn og opfostredes hos en Mand ved Navn Regin. Denne frygtede Frodes Efterstræbelse og sendte Drengene til en vis og tryllesyndig Olding ved Navn Birfil, der havde været Halfdans Ven og boede paa en Ø nær Kongsgaarden. Regin maatte fiden, som de fleste andre Høvdinge, sverge Frode Trost. Kong Frode frygtede Hevn af Halfdans Sønner og ønskede at faa dem i sin Magt. Ved Seidmænd fik han Nys om, at de vare paa Birfils Ø; men hans Sendebud kunde aldrig finde dem, naar de randfagede Den; thi Birfil skjulte dem i et Jordhus i Skoven. Da drog Kongen did selv og kom saa pludselig, at han fik grebet Birfil, før denne kunde advare Drengene. Oldingen havde imidlertid frygtet for, at dette engang kunde skee, og havde aftalt med dem, at naar han raabte paa sine Hunde Hov og Ho, skulde dette være dem et Tegn til at skjule sig i Jordhuset. Da han nu blev grebet af Frodes Mænd, lod han, som om han frygtede for, at Ulvene skulde angribe hans Hjord, og raabte paa Hundene, at de skulde verge den. Drengene bleve advarede og løb i sit Skjul; men Frode maatte drage bort med usor-

Bog (S. 82 fgg.). Nolf Krates Saga bærer Præget af at være sammensat i det 14de Aarh. af forskellige mere og mindre egne Oldsagn; den maa altsaa regnes for en af de yngre Sagnet og man finder ogsaa meget i dens Fortælling, som minder om det Aarhundrede, i hvilket den er bleven til. Den er alligevel af stor Betydning, og paa de fleste Steder er det ikke saa vanskeligt at adskille de egne Oldsagn fra den senere Tids Eventyr.

rettet Sag. Virfil turde nu ei længer beholde Drengene hos sig, men sendte dem til Jarlen Sæfar, der var gift med deres Søster Signy. Roar var da tolv, Helge ti Aar gammel. I usle Klæder med Huer, som rakte dem ned i Dinene, kom de til Jarlens Gaard og vare der en Stund, uden at Nogen kjendte dem. Frode havde imidlertid Mistanke om, at Sæfar skjulte Drengene, og indbød ham til et Gjestebud for at udforske ham. Brødrene løb med i Jarlens Følge mod hans Villie og anstillede sig som halvgale. I Gjestebudet røbede en Spaakvinde dem; Frode vilde lade dem gribe, men Regin, deres fordums Fosterfader, hjalp dem bort under Lummelen, som havde reist sig i hallen. De skjulte sig i Skoven til Natten; da vendte de tilbage til Kongsgaarden, indebrændte sin Farbroder ved Regins og Sæfar Jarls Hjælp og bemægtigede sig sit fædrene Rige¹⁾.

Roar omtales ei meget i de gamle Sagn; berømtere blev Helge. Paa et af sine mange Sotoge kom han til en Dronning Malof i Sagland og vilde have hende til Egte; men hun afviiste ham med bestjæmmende Haan. Han hev-
 nede sig ved at voldtage hende, og hun fødte efter Helges Bortførd en Datter, Yrsa. Malof holdt hendes Fødsel hemmelig og lod hende vogte Kvæg, som om hun var fattigfolks Barn. Engang kom Kong Adils fra Upsal til Nysten, hvor Pigen var med Hjorden; han blev indtagen af hendes Skønhed, førte hende bort med sig og egtede hende. Siden angreb Helge Kong Adils's Rige, fordrev ham og bortførte Yrsa. Han anede ei, hvo hun var, egtede hende og avlede med hende en Søn, Rolf. Men

¹⁾ Sagnet om Roar og Helge findes udførlig fortalt i Rolf Krakes Saga i dens første Afsnit, den saakaldte Fróða-Páttur (Kap. 1—5), og styrkes ved det, Særo i 7de Bog (S. 320 fgg.) fortæller om en Konge Frode, som rigtignok efter hans Ordning af Begivenhederne er meget yngre end Rolf Krake.

tre Aar efter kom Dronning Alaf til Danmark og aabnede Ursas Fødsel. Hun forlod da Helge og drog tilbage til Kong Abils i Svithjod. Denne Hændelse fik Helge nær til Hjerte; i Krigen vilde han adspredde sig i Sorg og faldt paa et af sine Loge¹⁾.

Helges otteaarige Søn, Rolf, blev nu Konge i Leidra og da han voksede til, blev han berømt for Gæmildhed, Lapperhed og Medlidenhed. Engang kom en fattig Dreng ved Navn Bøgg, i Hallen til den unge Konge, som endnu var spæd af Bægt. Han gik hen til Kongen og saa op paa ham. „Hvad har du paa Hjerte, Svend,“ siger Rolf, „siden du seer saa paa mig?“ „Da jeg var hjemme,“ svarede Bøgg, „hørte jeg sagt, at Kong Rolf i Leidra var den største Mand i Norden; nu seer jeg en liden Krake sidde i Høisædet, og ham kalder man Konge.“ Da sagde Kongen: „Du har givet mig Navn, Dreng; men Skæbnen er, at Gæve skal følge Navnfæste. Jeg seer, du har Intet at give mig, som er verd at eie; den faar du give, for Noget har.“ Han gav ham en Guldring. „Giv du lykkeligst af alle Konger,“ siger Bøgg, „jeg lover, at jeg skal blive den Mands Bane, som dræber dig.“ Da sagde Kongen: „Bed Tidet bliver Bøgg glad.“ Fra den Tid kaldte Rolf Tilnavnet Krake²⁾.

Mange gamle Kjemper samlede sig om Rolf; men den berømteste af dem alle var Bødvar Bjarke, en Konges søn fra Norge. Denne traf i Kongens Gaard en udsøgt

1) I Fortællingen om Helge, Alaf og Ursas har jeg nærmest fulgt *Ynglingasaga* Kap. 32. 33. Rolf Krakes *Saga* Kap. 6—17 er meget ubeslægtet og giver en noget afvigende Fremstilling.

2) en Stang.

3) Dette Sagn er fortalt efter *Skalda* Kap. 44, hvor det findes i den simpleste Form. Saxo fortæller det omtrent ligedan; efter Rolf Krakes *Saga* (Kap. 42) er Bøgg en Esvester, og Eilbreths Gælfen indtræffer langt senere, under Rolfs nebensfor fortalte Tid til Svithjod.

ondedreng ved Ravn Høtt; han var til Spot for Hirdændene, der fandt sin Glæde i at kaste de spillede Been aa ham fra Bordet. Drengen laa i en Krog af Hallen, egravet i en Dynge af Knokler, som han kaldte sin Skjoldborg. Bjarke drog ham frem, beskyttede ham mod Kjæpernes Spot og tvang ham siden til at følge sig i Kamp mod et Uhyre. Bjarke sældede dette og lod Høtt driske af dets Blod og æde af dets Hjerte; derved blev han sterk og modig, og ingen af Kjæperne turde nu længere forurette ham. Rolf gav ham Navnet Hjalte; han blev kaldet den hugprude d. e. den modige, og var næst Bjarke den tappreste af Kongens Kjæmper¹⁾.

Mellem Kong Adils i Upsal og Kong Ale paa Dplandene i Norge var der Strid, og de havde sat hinanden Stevne paa den tilfrosne Bøenersø. Adils sendte Bud til sin Stifføn Rolf og bad ham komme sig til Hjælp; han lovede at lønne hans Mænd og give ham selv tre Hænodier, som han maatte vælge blandt hans Skatte. Rolf kunde ei selv komme for Krig med Sagerne, men sine tolv Berserker sendte han; blandt disse var Bjarke og Hjalte. Ved deres Hjælp seirede Adils, og Ale faldt i Striden. Rolfs Kjæmper fordrede nu hver tre Pund Guld i Løn, desuden for sin Konge Hjelmen Hildegalt, som Ale havde eiet, en herlig Brynje, kaldet Finnsleif, og Guldringen Sviagriis, hvilken Adils's Forfædre havde eiet. Adils negtede dem Alt, og Berserkerne droge bort i Brede. Da Rolf fik dette at vide, drog han selv uden Leide med dem til Upsal. Orsa, hans Moder, modtog ham vel og

¹⁾ Den vidtløftige Fortælling om Bøvar Bjarke, som findes i Rolf Krakés Saga Kap. 24—32, viser sig aabenbare at være et Eventyr fra Middelalderen. Langt tilforladeligere er, hvad der senere i Sagaen (Kap. 33—36) fortælles om Bøvars Ankomst til Rolfs Gaard. Dette bestrykes ogsaa ved Saxos Fortælling og bærer i det Hele Oldtidens Præg.

førte ham til et Herberge, adskilt fra Kongehallen. I blev der givet dem Æl at drikke og Jld optændt paa Gævet. Da Rolf og hans Mænd vare komne i sine Sæd traadte Adils's Mænd ind i Hallen og lagde Bed til den; lidt efter lidt forøgede de den saaledes, at Klæder brændte af Rolf og hans Kjæmper. „Er det sandt,“ sagde, „at Kong Rolf og hans Berserker fly hverken Jld el Jærn?“ Da sprang Rolf op og raabte til sine Mænd „Lader os Jlden øge i Adils's Huus!“ Han kastede Skjoldet paa Jlden og løb over, medens det brændte, og sagde „Den flyr ei Jlden, som over den løber!“ Saa gik og hans Mænd, greb dem, der havde lagt Bed til Jlden og kastede dem selv i den. Urfa kom nu til og gav Rolf et Dyrehorn fuldt af Guld og dermed Ringen Sviagr og bad ham skynde sig bort. De svang sig paa Heste og rede ned ad Fyrisvold. Da saa de Adils forfølge med en stor Hær. Rolf saaede Guldet ud over Beimen Svenkerne sprang af Hestene for at samle det. Adils bad dem ile, og selv red han alt, hvad han kunde, paa raske Hest Slungner. Da Rolf mærkede, at han var kommen ganske nær, kastede han Sviagriis til ham og bad ham modtage den som Gave. Adils standsede, greb den paa Spydsodden og lod den løbe ned paa Skaftek. Rolf saa ham bøje sig, udraabte han: „Sviinbøiet! Jeg nu den ypperste blandt Svenkerne!“ og red bort. Denne Rolfs Færd blev saa berømt, at Skaldene fik kaldte Guldet Fyrisvolds Sæd¹⁾.

Rolf havde en Søster Skuld, en grim Kvinde. I

¹⁾ Rolfs Tog til Sverige er den Deel af Sagnet om ham, som bedst begrundet; det fortælles i Ynglingasaga Kap. 33, i Saxo, i Rolf Krakes Saga og endelig i Skalda Kap. 44. I har ganske fulgt Skalbas Fortælling, som tiensynlig er den æst og den mindst udsmykkede.

d, at Kong Helge havde avlet hende med en Alfstone¹). Hun var gift med Hjørvard, Rolfs Skattekonge, og opvoksede denne mod sin Broder. En Juul kom de til Leidra med meget Folk, som om de vilde bringe Rolf den Skat, de skyldte ham, og bleve modtagne med et herligt Gjæstebud. Men om Natten overfaldt de ham. Rolf og hans Hjemper vaagnede ved Stridsbuldret og forsvarede sig tappert; omsider faldt de dog for Overmagten. Kun Bøgg var end i Live, og han hevnedes sin Konge ved at dræbe Hjørvard²).

Denne Sagnkreds hensætter os i en Tid, da den nordgermaniske Stammes Herredømme ikke alene i de sydligere Egne af den Scandinaviske Halvø, men ogsaa i den tørste Deel af Danmark var nogenlunde grundfæstet. Danernes Navn var allerede almindelig bekjendt, og de danske Konger i Leidra havde vundet en varigere Anseelse. Kongeravnet var allerede blevet almindeligt baade for de Høvninger, der styrede mere udstrakte Riger, og for de Hærførere, der slattede om til Søs og til Lands i Spidsen for nordgermaniske Krigerflokke. De gamle Kongerækker, paa hvilke man dog ikke i en fjærnere Tidsalder maa bygge med altfor stor Tryghed, synes at berettigge os til at henhøre Rolfs Tidsalder til det 6te Aarhundrede. Den-

¹) Det ubestvigelige gamle Sagn om Skulds Fødsel fortælles i Rolf Krakes Saga Kap. 15.

²) Fortællingen om Rolfs Død er meget udførlig baade i Rolf Krakes Saga og hos Saxo og grunder sig, som det lader, hos begge paa det gamle Kvad Bjarkemaal, men er hos begge udførelst med mange urimelige Eventyr. Med Hensyn til Bøgges Hevn afvige de; Saxo lader ham gaa i Hjørwards Tjeneste og dræbe denne, idet han rækker ham sit Sverd for paa dette at fænge ham Guldfab; Sagaen derimod lader Bøgg udføre Hevnen ved Ursas og Bøvvars Brødres Hjælp. Saxos Beretning turde her maaskee være den ældste.

gang var allerede den sydgermaniske Udvandring til Britannia saa godt som tilendebragt og derved Herredømmet over den jydke Halvø indtil Eideren aabnet for den nordgermaniske Folkestamme. Man finder nu Danerne som det virkelig herskende Folk i de Lande, som sener beholdt Navnet efter dem. Høist sandsynligt er det imidlertid, at denne Green af den nordgermaniske Stamme, der i sin Oprindelse egentlig kun bestod af forskjellige Krigerflokke, har ved Egteskaber forbundet sig med de Dørvundne og optaget i sig en Mængde sydgermaniske Bestanddele, gotiske i de østligere Egne, nedertydske i de vestligere, — at den sydgermaniske Befolkning endnu, skjønt under nordgermaniske Styrere, har spillet en ikke ubetydelig Rolle i denne Deel af Norden, og at sydgermanisk Sprog og sydgermanisk Folkecharakter endnu her i mange Henseender have gjort sig gjældende.

De sidste Ynglinger i Upsal.

Rong Adils i Upsal var en rig og mægtig Ronge og herskede længe over Svithjod. Han døde, medens Rolf Krake endnu levede. Engang, da han var til Disablott og red omkring i Disarsalen, snublede Hesten, Kongen styrtede frem over den og stødte sit Hoved saa fast mod en Steen, at Hjernestallen brast. Han blev lagt i Haug ved Upsal.

Adils's Søn Gystein blev nu Ronge; i hans Dage faldt Rong Rolf i Leidra. Mange Søkonger fra Norge og Danmark herjede paa denne Tid i Svithjod; mange af dem havde intet Land og havde gjort sig det til Lov aldrig at sove under sodet Bjelke eller drikke af Horn ved Arnen. Blandt disse Søkonger var og Sølve, Høgne's Søn, fra Njardey i Norge; han er ovenfor nævnt som den berømte Halfs Morbroder og Hævner. Sølve havde et lidet Rige i Danmark og drog ofte i Viking i Østersøen. Paa

af sine Toge kom han ogsaa til Svithjod, overfaldt udseligen Kong Gystein, da han var til Gjestebud i Heredet Lofund, og brændte ham inde.

Derpaa drog Sølve til Sigtun og forlangte Kongerømmet over Svithjod; men Svenskerne samlede en Hær mod ham. Det kom til et heftigt Slag, der skal have været i elleve Dage; da seirede endelig Sølve, blev Svithjods Konge og herskede der længe. Omfæder blev han forraadt og dræbt af Svenskerne.

Efter hans Død blev Yngvar, Gysteins Søn, Konge i sit fædrene Rige. Han var en tapper Kriger, men havde ogsaa nok at gjøre med at verge Landet for Vikinger baade fra Vesten og Østen. Han faldt paa et Tog til Estland.

Hans Søn og Efterfølger, Dnund, gjorde et Tog til Estland for at hevne sin Faders Død og vendte hjem med Seier og meget Bytte. Siden herskede han i Fred og var elsket af sit Folk. Han opryddede Skove, lod Myrer dyrke og befordrede saaledes Landets Frugtbarhed. Han byggede ogsaa Kongsgaarde i Herederne og anlagde Veie for des lettere at kunne reise om i sit Rige. Deraf fik han Navnet Braut-Dnund d. e. Bei-Dnund. En høst, som han var mellem sine Gaarde og var kommen i en trang Dal, styrtede et Snefæld fra de høie Fjelde og begreb ham og hans Mænd.

Kong Dnund efterlod sig en Søn Yngjald, der i sin Barndom havde været opfostreret hos Svipdag den blinde. Mange Heredskonger vare paa den Tid i Svithjod eller Landene omkring Mælaren; dog ansaaes Upsal-kongerne, som raadede for den Deel af Upland, der kaldtes Liundaland, for Overkonger. I Upsal holdtes ogsaa store Dffringer, og did søgte hver Midvinter mange Konger og en stor Mennekesværm. Engang, medens Dnund endnu levede, kom Kong Yngvar af Fjadrundaland,

den vestligste Deel af Upland, til Dffringerne med sine to Sønner Alf og Agnar. Jngjald var ogsaa tilstede; han og Alf, der begge vare sex Aar gamle, legede med hinanden, men Alf var altid den stærkeste. Grædende klagede Jngjald sin Nød for sin Fosterfader, og denne gav ham Hjertet af en Ulv at æde. Herved blev han modig og stærk, men tillige grum og ondskabsfuld. Da han var bleven voksen, skaffede Kong Onund ham til Egte Gauthild, Datter af en Konge Algaut i Vester-gautland.

Da Onund var død, beredte Jngjald et stort Gravøl for at tage Arv efter ham og indbød hertil Konger, Jarler og Høvdinger over alt Svithjod og de nærmest liggende Lande. Han havde ladet bygge og indrede en ny Sal, ei mindre end selve Upsalen eller Kongesalen. Den blev kaldet Spokongesalen; thi der vare syv Høisæder beredte for de syv Konger, som Jngjald ventede til Gjæstebudet. Af disse kom ogsaa Kong Algaut af Vester-gautland, Jngjalds Svigerfader, Kong Ingvar af Fjadrundaland med begge sine Sønner, Alf og Agnar, Kong Sporsnjall af Nærrike og Kong Sighvat af Attundaland¹⁾; den syvende, Kong Granmar af Sudrmanland, kom ikke. De sex Konger med deres Mænd bleve da bevertede i den nye Sal; Jngjald derimod med sin Hird var i Upsalen. Det var Skik i Arvesøl efter Konger, at Arvingen sad paa Skammel foran Høisædet, indtil Bragehornet blev indbaaret; da skulde han reise sig og gjøre et Løfte, før han tømte det; derpaa blev han sat i sin Faders Høisæde og var nu Herte over sin Fædrenearv. Da Bragehornet blev baaret for Jngjald, reiste han sig og gjorde det Løfte at udvide sit Rige til det Dobbelte i alle Retninger, eller og vilde han dø. Han tøvede ei heller længe med sit Løstes Opfyldelse; thi samme Avel, da alle Gjæsterne vare drukne, bød Jngjald sine Fostbrødre, Folkvid og Hylvid, Svipdags Sønner, at

¹⁾ Var ligefom Attundaland og Fjadrundaland en Deel af Upland.

ebne sig og sine Mænd. De omringede den nye Sal, tændte den og opbrændte de sex Konger med alt deres folk. Derpaa underlagde Inggjald sig deres Riger.

Kong Granmar af Sudermannland saa nu, hvad Skjebne er havde været ham tiltænkt og hvad han havde at frygte. Denne samme Sommer kom en berømt Sølonge, Hjørvard af Nifingernes Rige, til Granmars Rige, blev indbudt af ham til Gjestebud og sad i Højsædet ligeover for Granmar. Det var ofte Skik i de Tider, at i Gjestebude var Konger, der holdt til i sine Lande og ikke sværmede om paa Havet, drak Gjesterne to og to med hinanden, een Mand og een Kvinde. Sølonger og Vikinger derimod leiede stedse at drikke alle tilhøbe. Om Aftenen gik Granmars skønne Datter, Hildegunn, ind i Hallen for at jente for sin Faders Gjester. Med en fuld Sølvkalk i sin Haand traadte hun hen for Kong Hjørvard og sagde: "Drik alle Nifinger! Holf Krates Minde!" Hun drak Halvellen og rakte derpaa Hjørvard Bøgeret. Han greb baade Bøgeret og Pigen's Haand, satte hende ved sin Side og talte og talede med hende om Kvelden uden at agte Vikingernes Skik. Dagen efter begjærede han hende til Egte. Den sønneløse Granmar saa, at Hjørvard vilde blive ham til Støtte mod Inggjald, og gav ham Pigen, imod at han vilde blive hos ham og hjælpe ham at verge Riget.

Om Høsten angreb Inggjald Granmar og Hjørvard med en stor Hær af alle sine Riger; Kong Høgne af Nøstergautland, Granmars Svigerfader, og Hilder, hans søn, kom dem til Hjælp. I et stort Slag forlodes Inggjald i alle Hovedtinger fra Fjadrundaland, Nattundaland, Nærrike og Vestergautland; hans Fosterfader Svipdag blinde og sinnes Søønner faldt, og Kongen selv undkom med Nød, snart saaret til sine Skibe og flygtede til Upsal. Længe udfattes Striden med Granmar og Hjørvard, omfærd blev Fred besvoren, der skulde vare, saalænge som nogen af

de tre Konger levede. Men allerede om Høsten efter overrumplede Ingjald begge sine Fiender om Natten, da de vare til Gjestebud paa Den Sile, og indebrændte dem.

Han underlagde sig nu ogsaa Granmars Rige, Sudr mannland; men mod Høgne og Hilder i Østergautland kunde han intet udrette, hvor ofte han end angreb dem. Han skal ellers have myrdet tolv Konger paa en lumst Maade; herved blev han vel Herster over en stor Deel af det senere svenske Rige, men fik og Tilnavnet Jldræde d. e. den Onde. Ingjald havde med sin Kone Gauthild to Børn, en Søn Olaf, der blev opfostret i Vestergautland, og en ældre Datter Asa, der lignede Faderen i Sindelag. Hun egtede Gudrød, Konge i Skaane, eggede først denne til at dræbe Halfdan, hans Broder, myrdede derpaa ham selv og flygtede til sin Fader Ingjald. Halfdans Søn Ivar kom til Skaane efter Gudrøds Død, samlede en Hær og drog til Svithjod. Ingjald og Asa vare i Gjestebud paa Ræninge, en Ø i Mælaren, da de spurgte, at Ivar nærmede sig. Ei havde de Folk nok til at gjøre Modstand, og Flugten var dem farlig; thi vel vidste de, at de vilde støde paa Fiender, hvor de kom. Da toge de en Beslutning, der blev vide berømt. De drak alle sine Mænd drukne, tændte Jld paa Hallen og indebrændte dem tillige med sig selv.

Ingjald var den sidste af Ynglingeætten, der sad paa Upsals Kongestol. Efter hans Død bleve hans Benner og Frænder fordrevne, og Ivar, hans Fiende, underlagde sig hans Rige¹⁾.

Ivar Vidfadme, Braavallaflaget og Ragnar Lodbrok.

Ivars Herredømme var nu vidt udstrakt²⁾; derfor blev han kaldet Vidfadme d. e. den, der favner vidt; han var

¹⁾ Ynglingasaga Kap. 33—45.

²⁾ Efter Ynglingasaga Kap. 45 underlagde Ivar sig foruden hele

pper og feiersæl, men tillige lumst og ondskabssfuld. Paa denne Tid herskede i Leidra Brodrene Helge og Rørel. Helge var en modig Krieger og blev derfor kaldet den hvasse; Rørel var mindre berømt; thi han sad rolig i sit Rige. Engang kom Helge til Ivar og beilede til hans Datter Aud; men hemmeligen tilskyndet af Ivar gav hun ham Afslag, skjønt hun elskede ham. Noget efter kom Helge atter til Svithjod og beilede til hende for sin Broder; efter Ivars Billie fulgte hun ham til Danmark, egtede Kong Rørel og fødte ham siden en Søn, der blev kaldet Harald. En Stund efter kom Ivar paa et Sotog med sin Flaade forbi Sjælland. Han lagde i Land, kaldte Rørel til en Samtale og vakte Mistanke hos ham til Helge, at denne havde havt ulovlig Omgang med Aud, og at Harald var hans Søn. Herved opfyldtes Rørel af Had til sin Broder og dræbte ham, da han kom hjem af Leding. Alle bleve bedrøvede og forbittrede over denne Gjerning; men Aud sagde, at hun heri saa sin Faders lumste Raad, og forlod strax Rørel med sin Søn. Imidlertid vendte Ivar tilbage fra sit Tog, landede atter ved Sjælland og hørte, hvad der var foregaaet. Han lod, som han var forbittet over Helges Drab, og forestillede sine Mænd, at Rørel havde begaaet et Riddersverk, som maatte hevnes. Rørel ventede sig intet ondt og drog til Skibene; men han blev overfalden af Ivars Mænd og fældet efter et tappert Forsvar. Aud havde imidlertid samlet en stor Hær og ilede med den sin Fader imøde. Ivar saa, at han ei for Tiden var mandsterk nok til at vove noget mod Danerne og drog derfor til Svithjod. Men Aud vilde ei oppebie hans

Sverige (Sviavelbe) og Danmark tillige en stor Del af Sarland, alle Landene ved den østlige Side af Østersøen (Austriki) og den femte Part af England. Ved England har Sagnet her udbetvilt oprindelig meent Anglernes gamle Hjem før deres Udvandring til *Britannia*, de sybligere Dele af den sydske Halv.

Tilbagekomst; med store Rigdomme og meget Følge flygtede hun med Harald til Gardarike, til en Konge Raddard, som herskede der, og egtede ham. Ivar vilde forfølge hende, men omkom paa Veien¹⁾.

Efter Ivars Død kom den unge Harald tilbage til Danmark og blev Konge i Leidra. Han herskede længe og var en vældig Kriger; derfor fik han Navnet Hildetand (Krigens Tand), og det hed om ham, at han var Odin hel- liget og af ham hærdet mod Baaben. Derfor gik han ofte i Striden frem i Spidsen for sine Mænd uden Hjelm og uden Brynje. Da Harald efter et langvarigt Kongedømme var bleven gammel, svag og blind, bleve Danerne kjede af hans Herredømme, og nogle af hans Mænd vilde kvæle ham i et Bad; men Harald bød dem lade sig komme ud; thi kongeligen vilde han ende sit Liv. Han havde sat sin Brodersøn Sigurd Ring, Søn af Randver, Sønnesøn af Aud og Raddard, til Underkonge over Svithjod, og denne havde unddraget sig hans Herredømme. Til ham sendte han nu Bud og stevnede ham til Strid paa Braavallasletten i Østergautland. Efter lang Rustning indfandt begge Konger sig til det aftalte Stevne. Begge havde de store Hære og Nordens berømteste Kjemper i sin Følge. Harald fulgte Danerne og mange Helte fra Sager og Friisland; i Sigurds Hær vare de tappreste Nordmænd og Svensker. Den blinde Harald overlod sin Stridshøvding Brune at ordne Hæren i Svinfylking eller Rileform, hvilken Slagorden Odin selv skulde have lært Kongen. Et Skjoldmø, Bisma, bar hans Merke. Da Hæren var fylket, viiste den gamle Konge sig paa sin Bogn under Fanen og

¹⁾ Sagnene om Ivar Vidfamne findes fortalte i det Sagabrudstykke som er bekendt under Navnet Sögubrot. Denne Saga er vel i den Form, hvori vi nu have den, fra en seer Tid, fra Slutningen af 13de Aarhundrede, men grunder sig ubestvist paa gamle Folkesagn og Digte.

opmuntrede sine Mænd til Lapperhed. Det Samme gjorde paa sin Side Sigurd Ring. Derpaa lode Lurene og Slaget begynde. Først helledede Seiren til Haralds Side, og Friseren Ubbe, en af hans Kjemper, havde alt gjennebrudt Fiendernes Fylking, da han blev fældet af de thelemarkiske Bueskytter i Sigurds Hær. Derpaa anrettede de og Thrønderne med sine Pile et stort Nederlag blandt Danerne. Harald merkede Forvirringen og spurgte Brune, der styrede hans Bogn, hvorledes Sigurd Ring havde fyldt sin Hær? Brune svarede, at han havde stillet den i Svinfylking. „Underligt!“ sagde Harald, „jeg troede, at Odin havde lært mig ene dette!“ Han bad nu til Odin, at han, som stedse havde beskyttet ham, ei vilde forlade ham i denne hans sidste Strid. Derpaa lod han Bognen styre ind i Fiendernes tætteste Skarer; selv reiste han sig paa sine Knæ og udslængede Spyd med begge Hænder. Men det var Odin selv, som havde paataget sig Bruness Skikkelse for at hente sin Dndling. Han styrkede Harald fra Bognen og knuste hans Hoved med en Kulle. Sigurd Ring saa snart Bognen tom; han formodede, at Kongen var falden, og lod Striden standse. Derpaa søgte man Haralds Lig, og det fandtes i en Dynge af faldne Fiender. Sigurd Ring lod det lægge paa Bognen, og den bedste Hest prægtigen smykket spænde for den; det blev alt bragt op paa det opstabile Baal tilligemed Kongens Skib. Derpaa blev Baalet antændt; Sigurd bød Harald fare til Valhal i Spidsen for den faldne Kjempefare, og Danerne kastede Guld og Smykker i Flammerne for at hædre den faldne Konge¹⁾.

¹⁾ Sagnene om Harald Hiltetand findes fortalte baade i Sögubrot og hos Saxo i Slutningen af hans 7de og Begyndelsen af hans 8de Bog, og paa begge Steder udgjør igjen Beretningen om Braavallaflaget Fortællingens Hoveddeel. I Skildringen af dette i Oldtiden saa overordentlig berømte Slag er saa stor Overeens-

Sagnene om Ivar Vidfadme og Harald Hildetand tyde uden tvivl paa Omvæltninger i det sydlige Sverige og i Danmark, hvorved den nordgermaniske Stammes Overmagt og den sydgermaniskes Undertrykkelse i disse Egne fuldendtes. Sagnet lader Harald efter sin Morfader komme i Besiddelse af hele dennes vidtstrakte Herredømme; dog synes han især at have fæstet sig ved Danmark og ved dets endnu kun halv nordgermaniske Befolkning. Hans Broder søn Sigurd Ring, der reiser sig mod ham paa hans gamle Dage, stammer fra Konger i Gardarike, som uden tvivl have hersket over de der boende Rogolaner eller Russer, og altsaa været af nordgermanisk Art. Sigurd samler om sig hele Svithjods og Norges Krigerstyrke. Krigere fulgte ham lige fra Thronhjem og Norges nordligste Fjeller. Om den gamle Harald samler sig derimod den hele krigerste Magt af det endnu halv sydgermaniske Danmark og tildeels af det svenske Gautland, og sydgermaniske Folk og Hærførere nævnes udtrykkelig at have været indblandede i hans Hær, ja synes endog at have udgjort dens Hovedstyrke. Man

stemmelse mellem Sögubrot og Særo, at begge maa have fulgt et og samme Oldsagn. Særo synes bedre at have bevaret det Mytiske i Sagnet, og hans Fortælling om dette Slag er en af de mest karakteristiske i hans ældre Historie og den, i hvilken den nordiske Aand er mindst forvansket. Det er ham, som fremstiller Haralds Krigerheld som Følge af Odins Bistand, som lader Odin selv paatage sig Brunes Skikkelse for først at sætte Splid mellem Harald og Sigurd Ring og derpaa tage Harald selv af Døge i Striden. Og dette er uden tvivl saaledes, som Sagnet fra Hedenold har fremstillet Begivenheden, medens det derimod var aldeles mod Særos Aand og hans Eidsalbers Anskuelsesmaade at opdigte Sligt. Sögubrot har ubeladt dette. Saa vel som Sögubrot og Særo stemme med hinanden i Beskrivelsen af Bravalla-slaget, saa store Uoverensstemmelser findes mellem dem med Hensyn paa Haralds Slægtskab og Forfædre. Her staar Sögubrot mere til at tro, da den stemmer med de øvrige Sæger og de til dem knyttede Kongerækker; derimod er Særos hele Kongerække aldeles forvirret og utilsforlæbelig.

feiler derfor sikkerlig ikke meget, naar man antager, at i Sagnet om det store Braavallaflag er levnet os en Beretning om den rene nordgermaniske Stammes endelig afgjørende Seier over den ældre sydgermaniske Befolkning i de scandinaviske Lande, hvilken Seier havde denne Befolknings uldkomne Undertvingelse til Følge. Den ublandede nordgermaniske Stamme var nu den eneherstende i alle Nordens ande indtil Eideren, og den sydgermaniske Befolkning her havde ganske tabt sin Selvstændighed.

Denne store Folkedamp synes at have staaet i Begyndelsen af det 8de Aarhundrede, omtrent ved Aar 720.

Seieren paa Braavalla Slette havde gjort Sigurd til en mægtig Konge; om hans sildigere Bedrifter tie de gamle Sagn. Hans Søn, Ragnar, fik Riget efter ham. Ragnar udmerkede sig tidlig ved Skjønhed, Styrke og Mod. En Jarl Herraud i Østergautland havde en Datter Thora, aldet Borgarbjort. Engang gav han hende en liden Drøm, som hun opsoedte i en Kiste, men siden vovede den saameget, at den omgav hendes Hal og maatte hver Dag have en Dyr til Føde. Den lod Ingen komme til Hallen uden en Tjener, som bragte den Mad. For at befries fra denne Plage lovede Herraud den Mand sin Datters Haand, der blev Drømmens Bane. Nygtet herom kom for den unge Ragnar. Han iførte sig en lodden Klædning, der var kogt i Beg, for derved at beskytte sig mod Drømmens Edder, gik ind i Kamp mod den og fældede den. Heraf fik han Tilnavnet Lodbrok og egtede Thora. Men snart mistede han hende, efterat hun havde født ham to Sønner, Erik og Ragnar. For at adspredde sin Sorg drog Ragnar i Viking og kom med sine Skibe til Spangereid nær Lindsnes i Norge. Han laa her for Aften om Natten og sendte om Morgenen nogle Mænd i Land for at bage Brød. De fandt paa den nærmeste Gaard en gammel hæslig Kone,

der hed Grima, og bad hende hjælpe sig; hun undskyldte sig med sin Alderdom, men sagde, at snart kom hendes Datter Kraaka hjem, og hun kunde hjælpe dem. No efter kom en deilig Pige med guldgult Haar, saa lang at det rakte hende til Anklerne. Ragnars Mænd agtede mere paa hende end paa sit Arbeide og kom til Skiben med brændt Brød. Da Kongen hørte Morsagen, fik han Lyst til at see Pigen og sendte hende Bud, at hun næste Dag skulde komme til ham; hun skulde hverken vær flødt eller nøgen, hverken have spist eller være fastende hverken komme ene eller med nogen Følgesvend. Kraaka kom, indhyllet i et Fiskernet og sit lange Haar; hun havde bidt i en Løg, og en Hund fulgte hende. Ragnar blev saa indtagen i hendes Skjønhed og Vid, at han strax vilde egte hende; men hun afflog Tilbudet. Var han ligedan fundet, naar han vendte hjem fra sin Vikingefærd, da vilde hun egte ham. Ragnar kom virkelig tilbage til Spangereid og nu fulgte hun ham til hans Rige, og han holdt Bryllup med hende. Hun fødte ham siden mange Sønner. Ivar hed den ældste og blev kaldet Beenløs, fordi han havde Brusk i sit Legeme istedetfor Been og derfor altid blev baaren; de andre vare Bjørn Jærnside, Hvitser den hvasse og Røgnvald. Alle Ragnars Børn var tappre og sterke; tidlig droge de i Viking og udførte stor Bedrifter. Paa et af disse Toge faldt Røgnvald, den yngste af Brødrene, inden han endnu havde naaet Mandalder.

Paa denne Tid herskede i Upsal en Konge Gyfstein han var Ragnars Ven, og de pleiede vegeivis at besøge hin anden hver Sommer. Engang Ragnar var i Upsal, hos Ingebjørg, Gyfsteins Datter, Mjød om til sin Faders Gjester. Da sagde Ragnars Mænd, at slig en Kvinde burde deres Konge eie heller end Bondedatteren Kraaka. Ragnar lyttede til deres Raad; Ingebjørg blev hans Fæstem

paa fastsat Tid skulde han komme tilbage for at egte de. Da han drog bort, forbød han strengeligen sine end at sige Kraaka noget om det, der var foregaaet. Hjemkomsten blev han modtagen med et prægtigt Aftensbud, og aldrig havde Kraaka viist sig blidere mod end nu. Om Aftenen bad hun Ragnar fortælle, hvad uheldigt der var hædt paa hans Færd? Han undskyldte med Træthed. „Vil du Intet fortælle mig,“ siger Kraaka, „skal jeg sige dig Noget; er det ikke merkeligt, at du kæstet dig en Kone, da du dog har en i Forveien?“ Rundt spurgte Ragnar, hvo der havde bragt hende den Tidende? Hun svarede, at hendes Fugle havde fortalt det, og bad ham ikke foragte sig; thi hun var ikke ringe Pige, man ansaa hende for, men stammede fra Jords Fafnersbane, og hendes rette Navn var Uslaug. Paa fortalte hun ham sin Barndoms Skjebne. Hendes Fæderfar (Heimer¹) var flygtet med hende fra hendes Fæderland, da hun endnu var et spædt Barn, og havde bragt hende i en Harpe tilligemed mange Kostbarheder. Den vandrede han vide omkring; naar Barnet græd, kom hende han paa Harpen og bragte det derved til at tie. Til sidst kom han til Spangereid i Norge; her boede en Mand og hans Hustru Grima, fattige Folk, der havde et Tjenestetjende. Manden var paa Jagt, Konen tog den Fremmede. Først troede hun, at han var en Fremmed; men siden saa hun ved Skindet af Ilden paa hans Ansigt, at nogle prægtige Fryndser stak ud af Harpen; hun tog ham og var en Guldring paa den Fremmedes Arm under Armerne. Hun førte ham til en Lade for der at sove om Natten. Men da Aase kom hjem, erbarbede hun ham til at blive den rige Fremmede; de kunde da med Gæst komme af al sin Armod og Nød. Vel indvendte Manden, at det var et Riddingsværk at svige sin Gæst; men hendes Forestillin-

See ovenfor S. 86 Anm. 1.

ger seirede og Drabet udførtes. Derpaa sønderflog de Harpen og fandt nu til sin Forundring inden i det spæde Pigebarn. De spurgte hende, hvo hun var; men Barnet taug til alle deres Spørgsmaal. De enedes om at give hende ud for sin egen Datter og kalde hende Kraala. Hun vogtede deres Hjord og vogede saaledes op under en streng Behandling, indtil Ragnars Komme til Kysten havde forandret hendes Skjebne. Til Bestyrkelse for denne Fortælling forkyndte hun Ragnar, at hun snart skulde føde en Søn, der til Tegn paa hendes Herkomst skulde have en Ring ligesom en Drm omkring sine Diestene. Det stede, som hun sagde; Drengen blev kaldet Sigurd Drm i Die, Ragnar troede Aslaugs Ord og brød Trolovelsen med Gysteins Datter¹⁾.

¹⁾ Fortællingen om Aslaugs Fødsel og Slægtskab er en af de første Knuder i den gamle Chronologi. Hun siges nemlig at være en Datter af Sigurd Fafnersbane, der, som vi i det Foregaaende have seet, maa have levet i det 4de Aarhundrede, men blev gift med Ragnar Lodbrot, der, som i det Følgende skal vises, ei kan sættes høiere op i Tiden end i sidste Halvdeel af 8de Aarhundrede. Vanskeligheden forekommer mig lettest at hæves ved nst at betragte Fortællingen selv. Som spædt Barn skulde Aslaug være bortført fra sit Fædreland; Ingen vidste noget om hendes Sted uden hendes Fosterfader, og han blev dræbt, da man endnu ikke kan antage Barnet for at have været mere end et Par Aar gammelt. Hvorledes skulde hun saaledes med Visshed kunne vide Noget om sin Slægt; herom kunde blot de dunkleste Minder være tilbage hos hende. Men Naaden, hvorpaa hun var kommen til Spangereid, kunde overtyde hende om, at hun ei var af ringe Herkomst. Og at hun selv, der i det Hele stildres som den flægste og modigste Kvinde, da det gjaldt om at forsvare sin Plads som Dronning, gav denne det mest glimrende Udseende, var naturligt; maaskee har hun sagt, at hun stammede fra Volsungernes berømte Slægt, eller, hvad der er endnu rimeligere, det underlige Drmetegn i Sønnens Dine har givet Gfærtiden Anledning til at antage hendes Nedstammelse fra den berømte Dragebræder, medens Sagaen mere poetisk fremstiller det som en Bekræftelse

Herover opstod Fiendskab mellem begge Kongerne, og Ragnars Sønner med Thora, Erik og Agnar, berjede i Svithjod. Kong Gystein mødte dem og vandt Seier og Hjælp af en Troldko, Sibylja (den stedse brønde), der gik foran hans Hær og indjog Fienderne Skrak og sit Brøl. Agnar faldt, men Erik blev tagen tilfange. Gystein tilbød ham Livet, ja sin Datter til Ekte; men som svunden vilde Erik ei modtage disse Tilbud. Han bad selv at maatte vælge sin Dødsmaade. Det blev ham maaget, og han lod sig kaste paa Odderne af Spyd, der blev fæstede i Jorden; han drog en Ring af sin Haand og bad, at den maatte blive bragt til Dronning Aslaug, og derpaa en Sang og døde.

Ragnar var fraværende, da Budskabet om hans Sønns Død kom til Danmark. Da Sendemændene, der bringte det, traadte ind i Kongehallen, sad Aslaug med et klæde bundet om sine Knæ og kjæmmede sit lange Haar. Hun hørte rolig paa Fortællingen og spurgte nøie efter om Omstændighed; men da de rakte hende Ringen, styrtede Tårer som Haglkorn ned over hendes Kinder, og al den Tid saa man hende græde hverken før eller siden. Hun sendte sine Sønner til Hevn; selv klædte hun sig i Brynje og fulgte dem til Svithjod. Gystein drog dem imøde, og da Svithjo indjog nu som før Fienderne Rædsel. Da lod Jvar sig løfte i Beiret og kaste paa dens Ryg og fældede den. Svenskerne Hær blev splittet, Kong Gystein faldt, Ragnars Søn Bjorn, kaldet Jærnside, blev Konge i Svithjod.

paa hendes foregaaende Udsagn. En Nedstammelse fra Sigurd Jafuerebane er i Livens Løb bleven forandret dertil, at hun var hans Datter, og da nu Sagnene nævnte hans Børn med Gudrun Gjukedatter, gjorde man Aslaug til en Frugt af Sigurds og Brynhilds Kjærlighed, tværtimod de gamle Eddasanges Udsagn. Saaledes forekommer det mig, at al Modsigelse lettest og mest overensstemmende med Sagnet's egen Natur høves.

Siden sværmede Ragnar's Søner vide omkring i Vesten og Syd og vandt mange Seire. Da Rygtet om deres Bedrifter naaede til Norden, vilde Ragnar ei staa tilbage for sine Søner. Han rustede to uhyre store Førselskibe for paa dem at drage over til England. Uslaug badlede Toget og sagde, at disse store Skibe ei vare passende til at lande ved Englands Kyst, der var fuld af Brændinger og Sandgrunde. Men hendes Raad vare forgiæves. Ved Afstedden skjenkede hun Ragnar en Skjorte, der var vævet med saa megen Trolddom, at hverken Hug eller Stik formaaede at bide paa den. Han drog affted, men led Skibbrud ved Englands Kyst; dog kom han i Land med sine Mænd. Han blev angreben af en Konge Ella, overmandet og fangen. Han vilde ei sige, hvo han var, og blev kastet i en Ormegaard; men først, da Skjorten, som Uslaug havde skjenket ham, var trukken af ham, vilde Ormene bide ham. Da han merkede Døden nærme sig, udbroð han: „Grynte vilde Grisene, hvis de vidste, hvad Galten lider!“ Han kvad en Sang og døde leende.

Ragnar's sidste Ord lode Ella slutte, at den Dræbte efterlod Søner, af hvilke han maatte frygte Hevn. Da han fik Visshed om, hvo den dræbte Konge var, sendte han nogle af sine Mænd til Danmark for at forkynde Ragnar's Søner, hvad der var hændt, og bad dem lægge Merke til, hvorledes de optog Beretningen om sin Faders Død. Ragnar's Søner vare dengang komne hjem fra sine Toge, men havde endnu ikke spurgt sin Faders Skjebne. Da de engelske Sendemænd kom ind i Kongehallen, fandt de Ivar Beenløs siddende i Høisædet, medens Sigurd Orm i Die og Hvitserk spillede Tavt og Bjørn Jærnsfide tilskar et Spydkast. Sendemændene henvendte sig til Ivar og fortalte denne Tidenden om Ragnar's Død, og de øvrige Brødre lyttede til med spændt Opmærksomhed. Men da de gjentog Ragnar's sidste Ord, kom Kongesønnerne i den

æstligste Sindsbevægelse. Bjørn, som havde staaet støttet til Spydkastet, ryttede det med saadan Voldsomhed, at det brast tvært over. Hvitserk knugede den Brille, han holdt i Haanden, saa haardt, at Blodet sprang frem under hans Kgle, og Sigurd stødte en Kniv, hvormed han skar sine Kgle, ind i Haanden ligetil Benet uden at merke det. Ivar alene beholdt sin rolige Fatning og udsurgte noise Sendemændene om enhver Omstændighed, uden at lade nerke paa sin Tale enten Brede eller Sorg; men hans Ansigt skiftede Farve, og han var snart rød som Blod og snart bleg som et Lig. De andre Brødre vilde strax begynde Faderhebben med at dræbe Sendemændene; men Ivar forhindrede det, lod dem drage hjem i Fred og bød dem at sige Kong Ella, hvad de havde seet. Da Ella hørte deres Beretning, udbrød han: „Ivar er den, som i maa frygte, eller ogsaa Ingen.“ Udfaldet viiste, at han omte rigtigt.

Saa snart de engelske Sendemænd vare dragne bort, holdt Ragnar's Søner Raad om, hvorledes de skulde hevne sin Faders Død. Da erklærede Ivar, at det var hans Mening, at de burde modtage Bøder af Kong Ella. Men de øvrige Brødre optog dette Raad med lydeligt Mishag og erklærede i sin Forbittrelse, at de vilde samle alle de Skibe og vaabensføre Mænd, som de kunde faa, og angribe Ella. Dette stede; men da det rygtedes, at Ivar havde reraadet Loget, holdt Mange sig tilbage, og Brødrenes Hær blev ikke saa stor, som de havde ventet. Alligevel drog de affted til England, og Ivar fulgte dem med eet Skib, dog med den Erklæring, at han ei vilde deeltage i Kampen. Ragnar's Søner landede i England, men bleve lagne af Ellas overlegne Magt og maatte flygte til sine Skibe. Da sagde Ivar, som ikke havde deeltaget i Slaget, at nu vilde han begive sig til Ella og underhandle med ham; men hans Brødre, der holdt saadant for en

Skam, forlode ham for at drage hjem til Danmark. Ivar lod sig føre for Kong Ella og erklærede sig villig til at forliges med ham. Ella modtog Tilbudet og lod Ivar forblive i England, hvor han anlagde en befæstet Borg og snart gjorde sig yndet af Kongen ved at forsvare hans Rige og gaa ham tilhaande med vise Raad. Men hemmeligen lod Ivar sig bringe meget Guds fra sit Fædreland og benyttede dette til at vinde Ellas Mænd. Da han saaledes havde skaffet sig mange Tilhængere i Ellas Rige, sendte han lønligen et Bud til sine Brødre i Danmark og opfordrede dem til at angribe Ella med al sin Magt. De fulgte Opfordringen og drog til England med en stor Hær. Endnu anstillede Ivar sig som Ellas Ven og drog som Fredsmægler mellem ham og sine Brødre, medens han dog hemmeligen ophidsede disse. Det kom til et Slag, hvori Ella blev forladt af sine egne Mænd, overvunden og fangen. Da nu endelig Ivar saa sin Faders Banemand i sine Brødres Hænder, lod han sin længe dulgte Hevnlyst frit Løb og opfordrede sine Brødre til at mindes, hvilken piinlig Død Ella havde ladet deres Fader lide. Paa Ivars Raad lode de riste Blodørn paa den fangne Konges Ryg, idet de skare Ribbenene fra Rygraden og reve Lungen ud gennem det aabne Saar.

Ivar Beenløs forblev, efterat have øvet denne grumme Faderhevn, i England og raadede der for det Rige, han havde erobret, indtil sin Død. Paa sit Dødsleie bød han, at man skulde reise hans Gravhaug paa den Kyst af Landet, som var mest udsat for Fienders Anfald; han haabede da, at disse ei skulde have nogen Fremgang.

Ragnars øvrige Sønner drog hjem til Danmark og fortsatte derfra sine Toge til alle Kanter. Engang da Hvitfert den hvasse herjede paa Østersøens Kyster, blev han overmandet af sine Fiender og fangen. Han udlaare

da den Dødsmaade at brændes levende paa et Baal
Menneskehoveder og lod saaledes sit Liv¹⁾.

Fra de tvende andre Brødre Bjørn Jærnside og Si-
urd Orm i Die nedstammede berømte Høvdingeætter.
Bjørns Afkom raadede længe over Sverige, og Sigurds
lev berømt i Danmark. Fra denne sidste stammede ogsaa
Konges første Enekonge Harald Haarfager gennem hans
Datter Aulaug, hvis Sønnedatter Ragnhild var Haralds
Moder.

Sagnene om Ragnar Lodbrot og hans Søner ligge
Kongens historiske Tidssalder saa nær, at det ved første
Blik maatte synes let at udfinde det virkelig Historiske
dem. Alligevel forholder dette sig ikke saaledes. Der
ledes ved Ragnar og hans Søners Historie Knuder,
er næsten ere vanskeligere at løse, end ved nogen af de
andre Begivenheder, som henhøre til Nordgermanernes
Sagnhistorie.

Den væsentligste er Ragnar Levetid. See vi hen
I de mest paalidelige Slægtlinier, saa anvise disse ham
enstemmigen Plads i Slutningen af 8de Aarhundrede.
Harald Haarfagers Moder stammede i 4de Led fra Ragnar,
og Haralds Fødselsaar maa antages at indtræffe omtrent
850; det Samme er Tilfælde med en berømt Høvding Olaf
svite, der levede omtrent 870. Flere Slægtlinier antyde
det Samme. Da man nu i gamle engelske Krøniker finder
omtalt, at en dansk Konge, hvis Navn forresten ikke næv-
nes, i Aaret 794 blev slagen og dræbt i Northumberland,
saa bliver der al Sandsynlighed for, at dette har været

¹⁾ Sagnene om Ragnar Lodbrot findes ubeførlig fortalte i den Saga,
som bærer hans Navn, i Fortællingen om Ragnar's Søner
(Pátr af Ragnarssonum, Fornald. sögur I, 345 fgg.) og hos
Saxo i 9de Bog. Med Hensyn til Hovedbegivenhederne i hans
Liv hemme alle disse Kilder temmelig vel overeens.

Ragnar. Men nu omtale paa den anden Side engelske og franske Historiefriivere flere Høvdinge, der i Epidemien for store Skarer af Nordmænd og Daner ødelagde England og Frankrige i Midten af det 9de Aarhundrede, fra 850—870, som Sønner af en dansk Konge Lodbrog, der skulde være dræbt i England. De nævne endog Navne, som stemme med dem, der i det nordiske Sagn tillægges Ragnar's Sønner; saaledes nævne de franske Kroniker ved Aar 850 en Bier ferresæ costæ, Kong Lodbrog's Søn, d. e. Sagaernes Bjorn Jærnside, og engelske Kroniker mellem Aarene 867 og 874 nævne en Ingvar, der tilligemed sin Broder Hubba anrettede skrækelige Ødelæggelser i England; de kaldes ogsaa Kong Lodbrog's Sønner, og deres Angreb fremstilles som en Hevnkrig for deres Faders Død. Vi gjenkjenner i Ingvar det nordiske Sagns Ivar Beenlök, Ragnar Lodbrog's Søn. Men er Ragnar selv falden i Aaret 794, hvorledes skulde da hans Sønner, som efter det nordiske Sagn maa antages at have været voksne ved Faderens Død, have kunnet herje i fremmede Lande mere end 60 Aar senere? Flere Historiegranskere (s. Ex. Suhm, Schöning) have søgt at rede sig ud af Bivælseligheden ved at antage, at der har været to Konger af Navnet Ragnar Lodbrog, og at flere af disses Efterkommere ikke alene have baaeret samme Navn, men og samme Tilnavn. Men baade er dette uden Støtte i Historien og derhos i sig selv uden indre Sandsynlighed. Rigtigere synes P. E. Müller¹⁾ og Geijer²⁾ at have opfattet de sande Forholde.

De gjøre nemlig opmærksom paa, at Sagnene om Ragnar Lodbrog, saaledes som de i vore gamle Sagn fremstilles, ere kjendeligen meer og mindre paavirkede af udenlandske Skribenters Efterretninger. De gamle islandiske

¹⁾ Sagabibliothek 2, 468—482 og Critisk Undersøgelse af Danmark og Norges Sagnhistorie S. 150—170.

²⁾ Svearikes Hæder S. 552—505.

berde, som have behandlet og ordnet disse Sagn i Skrift, have jævnlig taget Hensyn til fremmede, især engelske Krøniker og have søgt at lempe Sagnene om Ragnar og især om hans Søner efter disse. De fandt her antydet en Konge Lodbrofs Drab i England, men forresten ingen Efterretninger om ham. Derimod fandt de mange Beretninger om Høvdinge, som af Englænderne og Franskmændene kaldtes Lodbrofs Søner. Det er nu høist rimeligt, at de have indført i de nordiske Sagn om Ragnar Lodbrof selv disse Navne fra udenlandske Krøniker, og da de ingen ret klar Forestilling gjorde sig om Ragnar's Levetid, og de ei kunnet undgaa herved at indvikle sig i de værste Anachronismer. Det er saaledes meer end sandsynligt, at Bjørn Jærnside og Ivar Beenløs (om hvilken sidste desuden Sagnet's Efterretninger bære saa meget Præg af fabelagtig Udsmykkelse) ikke have været Ragnar's Søner, men derimod hans Sonnesønner eller fjærnere Uetlinger, der paaberaabte sig sin Stamfaders Drab i England om Paastud før de frygtelige Herjninger, de der anrettede. Denne Gissning strækker vistnok ikke til for at løse alle Vanskeligheder i det Enkelte; den forklarer imidlertid, hvorledes disse Vanskeligheder kunne være fremstaaede, og leder os til det Standpunkt, hvorfra vi tydeligst kunne overflue Sammenhængen i det Hele.

Hvad der synes historisk sikkert, er, at Ragnar Lodbrof har været en mægtig og tapper Konge blandt Nordgermanerne i Slutningen af det 8de Aarhundrede, at hans Liv har været fuldt af romantiske Træk og seierlige Krigsbedrifter, at hans egentlige Rige har været en Deel af Danmark med tilstødende Dele af Norge og Sverige, men at hans Overherredomme har været erkjendt vide omkring i Norden og at han omsider har endt sit urolige Liv paa et Tog i England; — at i hans Tid den krigeriske Aand hos den nordgermaniske Stamme saa at sige har naaet sit Loppunkt

og givet sig Luft i ødelæggende Herjetoge til alle Sider udenfor Norden, og især til de vestlige Lande; — at hans Sønner og Vælinger have været Hovedansøgerne for disse Toge, og at de for at besmykke sin vilde Færd og opildne sine Staldbrodre i Kampen have fremstillet denne som en Hevnens Kamp, i hvilken Tusinder af Menneskeliv skulde offres til deres Stamsfaders Stygge, Tusinder af faldne Fiender forherlige hans Færd i Valhal.

At Sagnene om Ragnar og hans Sønner, skjønt de ligge den historiske Tidssalder nær, alligevel i Traditionen ere blevene udsmykkede trods noget af de ældre Sagn, — det falder let i Dinene. Ragnars Kamp med Ormen for at vinde Thora, — Maaden, hvorpaa han senere faar Aslaug til Egte og bliver underrettet om hendes kongelige St, hans Død og hans Sønners Hevn, — deres Haardførhed og Foragt for Døden, og Svares Forstillelse og List, da det gjælder om at hevne sin Fader, — alt dette er udsmykket med romantiske Træk og poetiske Overdrivelser. Men Skildringen i det Hele af Folkelivet og Folkarakteren hos Nordgermanerne i denne urolige Tid er derfor ikke mindre sand. De fremmede Historie-skrivers Beretninger om Nordmændenes eller Danernes Herjetoge i deres Fædreland, deres Jammerklager over disse Kjempearters Grumhed, List, Raskhed og Foragt for Piinsler og Død ere kun en Gjenklang af den Grundtone, der gaar gjennem det nordiske Sagn om Ragnar og hans Sønner. Det er den nordgermaniske ved Afatroen nærde Kjempeaand, som her, nærmende sig sin Undergang, fremtræder i al sin Frygtelighed for ved sin vilde Kraft at bringe Europa til at skjælve. Paa de meer end hundrede aarige Vikingetoge, som fra nu af ødelagde alle Europas Ryster, „tændtes“ — for at benytte Geijers Ord — „de Baal paa hvilke den nordiske Hedendom med blodigt Raseri offrede sine sidste Kræfter, maalende, ligesom fordem Dind

efter Luens Hvide Vren efter Døden." „Og i stærkere Billeder", vedbliver samme Forfatter, „kunde Hedendømmens selv i sin Undergang frygtelige Aand ikke fremstilles end i denne Ragnar, som besynger sine Bedrifter, idet Ormene gnave ham til Hjærtet, — end i hans Sønner, af hvilke den ene vælger skarpe Epyd til sin Dødsfeng, den anden lader sig brænde paa et Baal af slagne Fienders Hoveder, den tredie hyder, at hans Gravhaug skal reises paa den Ryst af hans Rige, der er mest udsat for fiendtlige Anfald."

Sagnene om Ragnar og hans Sønner slutte Nordgermanernes egentlige Sagnhistorie. Men før vi gaa over til det nye Tidrum, som aabner sig med de tre nordiske Rigers Stiftelse, maa vi kaste et Blik paa Nordgermanernes Toge udenfor det egentlige Norden og opfatte Hovedrækkene af de udenlandske Historiekrivers Beretninger herom.

Vikingetogene udenfor Norden.

Den nordgermaniske Stamme havde fuldendt Erobringen af den jydsk Halvø i Løbet af det 6te og 7de Aarhundrede. I den første Halvdeel af det 8de Aarhundrede havde den i det nuværende Danmark ganske undertvunget en sydgermanisk Stamme. Ved Eideren blev fra nu af en faste Grændse mellem den nordgermaniske og den sydgermaniske Stamme. Det var imidlertid ikke at vente, at en kraftig Folkestamme som Nordgermanerne, naar dens krigeriske Aand engang ret var vakt, naar den havde faaet Smag paa det æventyrlige Vikingeliv, i hvilket Asatroens Lære om en evig Kamp ligesom virkelig gjordes, — at den da med Glet skulde slaa sig til Tøilighed, forglemme de krigeriske Seder og blive et fredeligt Folkesæd, der lod sine Naboer uforstyrrede og blot afsatte sig med Ordningen af sine egne indre Forholde. Dette blev heller ikke Tilfældet. Eideren var vistnok ikke

bleven Grændsen for Nordgermanernes Udbredelse Syden, hvis ikke Forholde nu vare indtraadte, der g en videre Udbredelse vanskelig eller umulig. I det 6 og 7de Aarhundrede begyndte den store Rørelse, som de vandringerne havde frembragt i Europa, at sætte sig. Folketammer, som fra Norden og Osten i de nærmest gaaende Aarhundreder havde udbredt sig over det sydl og vestligere Europa, havde nu vundet faste Bopæle oversvømmede Lande, havde der dannet Stater, vare bleve agtiggjorte i de undertvungne Folkfærds Kultur, havde hovedet forladt den urolige, omflakkende Levemaade og sig inden bestemte Grændser, som de ei tillode nogen frem Magt ustraffet at overstride. Selv i Tydskland, som saa l havde været Tumlepladsen for over hinanden strit Folketstrømme af den mest forskjellige Herkomst, begy nu Forholdene at ordne sig. I de sydlige og indre dannede sig flere Stater af sydgermaniske Folkfærd, eller mindre afhængige af eller forbundne med det vidtfr frankiske Rige i Gallien. I de østlige og tildeels nord Egne havde slaviske Folkfærd taget fast Sæde, og nordvestlige Egne omkring Elben og Weseren vandt sagiske Folketforbund meer og meer Kraft og Selvstændig Tidligere havde ved ethvert Tryk af en fremtræng Folketstrøm de ældre Beboere og maastee især disses fr gere Deel veget tilside, søgt sig et nyt Hjem og over de gamle Boliger til de Indvandrende. Nu kunde ei mere finde Sted. Sagerne kunde ei længer vige mod den eller Besten; thi paa den ene Side havde de Frankes ordnede og mægtige Rige, paa den anden Side Britannien allerede besat af deres sagiske, angliske og j Brodre, der havde dannet sine Stater paa Den og v at forsvare sine her vundne Enemerker. Det Samme Tilfælde med de slaviske Bønder, som havde gjenvunde Selvstændighed paa Tydsklands Nordkyst; ogsaa disse

veels ved Folkfærd af deres egen Stamme, deels ved tydske Folkfærd hindrede fra at vige tilbage mod Syden eller Østen. Sager og Bender stode saaledes nu som en fast Muur mod Nordgermanernes videre Udbredelse mod Syden; de vare nødsagede til med al sin naturlige Kraft og Udholdenhed at forsvare sine Enemerker, hvis de ei vilde gaa ganske under og hjemfalde til Udryddelse eller Trældom.

Vi see her Grunden til, at den nordgermaniske Stamme ved Eideren fandt en Dæmning mod sin videre Fremstrømmen i denne Retning. Som virkelig Folkevandring eller Folkesyttning havde dens Udbredelse her fundet sin Grændse. Stammen var desuden allerede udbredt over et saa vidtløftigt Landstrøg, at dette i Forhold til dens Talrighed maatte synes meer end tilstrækkeligt til dens Underholdning, naar den havde villet benytte Naturens Goder i et roligt Liv. Men dette var, som før er ytret, ikke at vente efter den Retning, som Folkeaanden og Folkelivet engang havde taget. Havet var bedækket med nordgermaniske Vikinger og Søkonger, der oftest aldrig havde smagt det rolige Livs Goder, der foragtede enhver Nydelse, som ikke var vunden ved blodig Kamp. Hvorledes skulde vel disse i en Hast kunne blive forvandlede til flittige og fredelige Jorddyrkere, til lydige Undersaatter? Og de mangfoldige Høvdinge, som raadede for, hvad der kaldtes et Rige, som vare vante til at ansee sig for hinandens Jævninger og hver enkelt paa alle mulige Maader at sørge alene for sin egen Fordeel og egen Magt, hvorledes skulde de i en Hast kunne underordne sig en fælles Stræben, et høiere Formaal, der krævede Opoffelser af den Enkelte? Dette var ikke at vente.

Gjennem flere Aarhundreder havde allerede Støtge været det Middel, hvorved den yngre Slægt erhvervede sig Magt og Rigdomme og dertilmed ofte Landbesiddelser og et nyt Hjem. De tvende sidstnævnte Fordele bleve nu

ved de forandrede Forholde vanskeligere at vinde; men Veien til ved det samme Middel at erhverve Rigdom og den deraf flydende Magt stod fremdeles aaben. Alt som Vanskeligheden ved at erhverve sig Land og Rige blev større, forøgedes Mængden af Søfonger og Vikinger, og disses Toge antog meere og meere Charakteren af Herjetoge, hvis Hensigt ei var ved Erobring at vinde et nyt, stadigt Hjem, men kun ved Plyndringer at vinde rigt Bytte.

Fra et saadant Synspunkt maa de Toge betragtes, paa hvilke vi nu ville henvende vor Opmerksomhed. De bidroge i Hovedsagen ikke til Udvidelsen af den nordgermaniske Folkestammes Enemerker, ei heller til en varig Udbredelse af dens Sprog og Religionsbegreber. Thi om end en eller anden Krigerstare satte sig fast paa en fremmed Kyst og der dannede en Stat, saa tabte dens nationale Eiendommeligheder sig i Løbet af et Par Menneskealder ved Blandingen med de Indfødte, ved Giftermaal med disses Døttre, ved Antagelsen af deres Religion og Sprog. Men thi end de ydre Spor af den nordgermaniske Folkeeiendommelighed under saadanne Forholde hastigen udslittedes i det fremmede Land, saa bleve dog disse Nordgermanernes Toge ikke uden stor Indflydelse paa Uddannelsen af hine Landes Samfundsorden i det Hele og paa Udviklingen af de Folkefærds offentlige Liv, blandt hvilke de nordgermaniske Krigerstare nedsatte sig og med hvilke de sammensmeltede. Dette er ogsaa tilfulde erkjendt af baade ældre og nyere Granskere i Middelalderens Historie, og det er denne Omstændighed, der giver de saakaldte normanniske Toge en saa vigtig Plads i Europas Historie.

Vi ville først betragte Nordmændenes Sotoge mod Besten og Sydén, og siden fæste Opmerksomheden paa deres Toge mod Østen. At fremstille dem med Udforlighed kan ikke her være Hensigten; vi maa indskrænke os til de

erhen hørende Hovedbegivenheder og til de vigtigste og næst isinefaldende Følger.

Det kan ingen Tvivl være underkastet, at Nordgermanernes *Sotoge* mod *Besten* ere ældre end de første bestemte historiske *Efterretninger*, som derom ere os levnede. Især er der høi Grad af Sandsynlighed for, at *Vikinger* fra Norge allerede i den graa *Oldtid* have hjemsogt *Skotland*, de *skotte* *Der* og *Irland*. Disse Landes ældre Historie er imidlertid saa dunkel, at man der forgiæves vil søge bestemte Spor til saadanne *Loge* før i Slutningen af det 8de *Arhundrede*. Da nu desuden disse Landes gamle *Annaler* udtrykkelig anføre det sidstnævnte *Tidspunkt* (omtr. 790) som *Tiden*, da de *normanniske* eller *daniske* *Vikinger* først optræde i de *skotte* og *iriske* *Farvande*, saa bliver det altid sikkest at holde sig til disse *Angiøelser*, naar det gjælder om at søge *Oplysninger* til den visse *Historie*. Men ubemærket maa vi dog ei lade, at allerede det ovenfor omtalte *norske* *Sagn* om *Fridthjof* den *frøkn*, hvis *Tidsalder* rimeligviis falder i det 5te *Arhundrede*, omtaler dennes *Log* til *Orknøerne*, der dengang styredes af en *Jarl*, der efter *Ravnet* (*Angantyr*) at *dømme* maa antages at have været *nordgermanisk* af *St*, og som stod i den nærmeste *Forbindelse* med de *daværende* *Konger* i *Sogn*.

Ligesaa stor *Rimelighed* er der paa den anden *Side* for, at under *Folkevandringer*nes *Tummel* og *Forvirring* i det 4de *Arhundrede* enkelte *Starer* af *Nordgermaner* have trængt frem i *Rhinegnene* og det *nordvestlige* *Tydskland* og der sat sig fast, men dog meget snart ere smeltede sammen med og have tabt sig i den langt større *Masse* af *omgivende* *sydgermaniske* *Folkfærd*. *Sagnene* om *Forholdet* mellem *Volsunger* og *Gjukunger* og især om *Sigurd* *Fafnersbanes* *Forhold* til disse sidste pege temmelig bestemt herhen. Det kunde desuden synes at bestyrkes ved de gamle

tydste Sagn om Saxernes, ja endog Frankernes Nedstammelse fra nordiste Folk. At tage disse Sagn i Dets egentlige Betydning forbyde baade Sprogforholder og andre sikkere historiske Efterretninger; men de kund henpege paa visse Fyrsteætters nordgermaniske Oprindelse der bleve de herskende blandt hine tydste Folkeskæder; — de var isaafald ikke det eneste Tilfælde, i hvilket Folkesagene har sammenblandet Folkets Herkomst med Fyrsteættens. Man maa dog her tillige indrømme, at de ovennævnte Sagn muligen kunne have sin Oprindelse af den Omstændighed, at Saxerne og Frankerne og andre sydgermaniske Folkeskæder i en fjærn Fortid muligen have boet i Lande, som senere bleve erobrede af den nordgermaniske Folkestamme, og at Sagnet saaledes blot antyder, at Saxer og Franker have sin Oprindelse fra Lande, som i den senere historiske Tid vare besatte af Nordgermaner.

Men hvorledes det nu end forholder sig med Nordgermanernes tidligste Toge til de britiske Øer og til Rhinegigene i en Tidssalder, da disse Landes Historie er fuldkommen ligesaa dunkel som det skandinaviske Nordens, — saa er det først fra det 6te Aarhundrede af, at man hos fremmede Historieforfattere finder sikkere Efterretninger om deres Toge.

Det første af disse, som med Bestemthed omtales gjaldt Frankriges Kyster og indtraf mellem Aarene 511 og 535, medens Theoderik, Chlodovigs Søn, regjerede Austraften eller den østlige Deel af det frankiske Rige. En Hær af Daner landede nemlig under Anførsel af en Konge som af de frankiske Historieforfattere, der skreve paa Latin kaldes Gochilaicus, uidentivt en frankisk Fjendeband som det nordgermaniske Navn Huggleik, i Attuariernes Land ved Mundingen af Floden Maas, trængte med sine Skibe op ad denne Flod og plyndrede vide omkring. Kong Theoderik, til hvis Rige Austraften dette Strøg hørte, sendte sin Søn Theodebert mod de fremmede Fjender, o

det lyffedes ham at overvinde dem i et Sælag og fratage dem det værdne Bytte. Dette Nordgermanernes Angreb paa det frankiske Riges Kyster var saaledes uheldigt, og dette kan maaskee have affrækket dem fra at gjentage det for det Første. Imidlertid er den frankiske Historie i dette Tidrum i mange Dele saa dunkel og ufuldstændig, at dens Læshed om deslige Anfald ikke er noget fuldkomment Beviis for, at saadanne slet ikke have fundet Sted. At tværtimod de frankiske Konger ved flere Leiligheder have udholdt Kampe med Danerne, synes at fremlyse af den samtidige Digter Venantius Fortunatus's Ord, der baade ved at omtale Kong Sigebert (561—575) og Kong Chilperich, hans Broder, peger hen til Seire, som Frankerne under deres Regjering skulle have vundet over Danerne. Der er dog vistnok Grund til at antage, at Nordgermanernes Anfald paa Frankrige endnu kun vare sjældne og af mindre Betydning, end de bleve imod Slutningen af det 8de Aarhundrede.

Det var i Karl den stores senere Regjeringsaar, at Nordgermanernes Toge begyndte at antage en for det frankiske Rige mere foruroligende Charakter. Denne Konges Krige med Sagerne, som han omsider undertvang, have efter Fleres Mening bidraget til at ophidsse de Sagerne nærmest boende Daner mod den frankiske Erobrer. Imidlertid behøvedes neppe nogen saadan Spore. Allerede ved Aar 800 synes deres Plyndretoge at have strakt sig saa langt som til Frankriges Nordkyster, og Karl nødtes til at tage de kraftigste Forholdsregler for at bestjerme denne Deel af sit Rige. Mellem Aarene 804 og 809 havde endelig Karl sine bekjendte Stridigheder med Kong Gudfrid eller Gudrød, som egentlig synes at have raadet for det Fylke i Norge, som kaldtes Vestfold, men som hermed havde forenet et erobret Rige i Sønderjylland, altsaa paa selve Grændsen af det frankiske Rige. Gudrød tvævede

endog Karl med et Angreb paa selve hans Hovedstat Aachen, da han blev dræbt i Aaret 810 af en af sine Mænd, og derved Faren blev afvendt.

Disse normanniske Toge vare dog baade i sig selv tildeels af mindre Betydenhed og desuden mindre farlige, saalænge den tappre og driftige Karl styrede Frankernes Rige. Han forudsaa imidlertid, hvilke Ulykker de i Tiden kunde bringe over hans Fædreneland, naar dette styredes af en mindre kraftig og aarvaagen Regjering, og hvor meget man havde at frygte af disse driftige Sømænd, der allerede i hans Tid skulle have vovet sig lige ind i Middelhavet og viist sig ved Frankriges sydlige Kyster.

Allerede under Karls Søn og Eftermand, den svage Ludvig den fromme (814—840), bleve Normannerens Angreb paa Frankrige baade hyppigere og mere ødelæggende. Vel prøvede Ludvig paa at faa dæmpet disse Kriegeres Bildhed ved at gjøre dem bekjendte med Christendommen. En dansk Konge Harald, som var fordreven af sine Lande, og som havde taget sin Tilflugt til Keiser Ludvig, lod sig døbe og blev sendt hjem igjen til sit Rige ledsaget af christne Lærere. Men dette hjalp intet; thi Harald blev strax efter atter fordreven og maatte leve sin øvrige Tid udenfor sit Fædreneland. Ligesaalidet virkede de mange andre Omvendelser til Christendommen, som Ludvig fremlokkede ved de rige Gaver, han skjenkede de Nydøbte. Mange nordgermaniske Vikinger lode sig døbe blot for disse Gavers Skyld og forkastede igjen Christendommen, saasnart de vare komne bort fra Keiserens Nærhed.

Iffe alene Frankriges nordlige, men og dets vestlige Kyster bleve i Ludvigs Tid hjemsogte af Normannerne; de herjede paa een Gang de frisiske Kyster og Kysterne ved Loireflodens Munding, hvor de valgte Den Noirmoutier til sit faste Standpunkt. Herfra udbredte de ødelæggelse til alle Sider, plyndrede de rige Kirker og Klostre og bragte

lerede dengang Paris til at skjælve. Ingen kraftige Foranstaltninger toges til Landets Forsvar. Det frankiske Riges Høvdinger vare noksom beskæftigede med sine private Fejder og med at deeltage i de Uroligheder, som Keiser Ludvigs egne Sønner reiste mod sin Fader. Almuen i Landet var undertrykt og modløs, den havde ingen dygtige Anførere og vovede ei at handle paa egen Haand. Overalt flygtede den til Skove og ubeisomme Steder for de vilde Vikinger og lod sit Huus og Eiendom plyndre og derpaa fortæres af Luerne. Men Normannernes Mod voxte ved den ringe Modstand, de fandt, ligesaa vel som ved det rige Bytte. Deres Flokke vare i bestandig Tilvæxt, spredte sig videre og videre paa Kysterne og vovede sig længere og længere ind i Landet med sine Streiftog. Saadanne vare Forholdene under Ludvig den frommes Regjering, og endnu værre blev det efter hans Død.

Smidlertid vare ogsaa de britiske Der blevne meer og meer vante til at see Nordgermanernes Vikingestarer ved sine Kyster, og de Vdelæggelser, som her voldtes ved de vilde Fremmede, bleve ikke mindre end de, som hidtil vare øvede i Frankrige. Aaret 787 nævnes i de angelsagiste Annaler som det første, i hvilket de angrebe England. I dette Aar landede nemlig Nordmænd fra Heredaland (Hordaland i Norge) med tre Skibe paa Kysten af Wessex og anrettede der stor Skade. I Aarene 793 og 794 angrebe de Northumberlands Kyster og gjorde der endnu større Vdelæggelser, end de forhen havde afstedkommet i Wessex. De rige Kirker og Klostre vare i England ligesom i Frankrige især Maalet for deres Plyndrelyst. Sidstnævnte Tog til Northumberland var det, som vi ovenfor have antaget, at Ragnar Lodbrok anførte og paa hvilket han tilsatte Livet. Disse første Anfald fulgtes af lignende, og Northumberland, som dengang hjemsogetes af voldsomme indre Uroligheder, var mest udsat. Endnu en Stund dre-

ves imidlertid disse Plyndringer mere i det Smaa. .
 Aar senere antog de et frygteligere Udseende.

Da Egbert, Konge af Wessex, havde erhvervet sig Slags Overherredomme over de øvrige angelsaxiske Rige viiste Nordgermanernes Vikingeflokte sig i et større Ant end nogenfinde tilforn og udførte sine Angreb med e Kraft og Snildhed, paa hvilken man hidtil ikke havde se Prove. Mellem Aarene 832—834 angrebe de Englan paa forskjellige Steder; fandt de for sig en Modstand, se de ei kunde overvinde, traf de sig med det vundne Bytte god Orden tilbage til sine Skibe; men mærkede de, e Engelskmændene paa nogen Maade gave sig blot, styrte de over dem med Ornens Hurtighed, plyndrede og ødelagte rundt omkring. Egbert kæmpede med dem med afvæglend Held. Deres hurtige Bevægelser spottede mere end een Gar hans Forsvarsplaner. De bleve dobbelt farlige, da d fandt Understøttelse af de britiske Jædbyggere i Cornwallie der først for et Aarhundrede fiden vare blevne tvungne ti at underkaste sig Kongerne i Wessex, og som bare sit Na med Utaakmodighed. Men da samlede Egbert al sin Kraf og vandt en afgjørende Seier over de forenede Normanne og Briter ved Hengsdown Hill i Devonshire. Denne Seier gav England Fred i de to sidste Aar, som Egber fiden levede († 836).

Hans Søn og Eftermand Ethelwulf (836—857) se sad ikke sin Faders Kraft. Dette mærkede snart de nord germaniske Vikinger og angrebe nu England med fordobbel Hestighed. De seilede op ad Themsen, plyndrede London og Canterbury og bragte den største Forvirring og Rædsel i det hele Rige. Af den svage Konge var kun liden Hjælp at vente for de haardt plagede Engelskmænd. Da forenede deres fornemste geistlige og verdslige Høvdinger sig Aar 851 for paa egen Haand at sørge for Landets Forsvar, og dette fædrelandskjærlige Foretagende kronedes med Held.

Vikingerne bleve slagne paa flere Steder, og deels disse Uheld, deels den forvirrede Stilling, i hvilken Frankrige dengang befandt sig og som lovede Vikingerne en let Seier og store Fordele, befriede for en Stund England for de besværlige Gjester. Rædselen for disse var imidlertid stegen til den Grad, at det af Kirken blev vedtaget, at hver Onsdag skulde der holdes offentlige Bønner for at anraabe Gudsbønnenes Bistand mod Normannerne eller, som de oftest af Englænderne kaldtes, Danerne.

I Irland, hvor Nordgermanerne eller Nordmændene selv benævnte sig Austmenn d. e. Mænd fra Østen, tilkæmpede de sig fra Aar 815 af Fodsætte i Armagh, og i Midten af samme Aarhundrede vandt en af deres Hovdinge, der benævnes Turgesius (Thorgils?), Herredømmet over næsten den hele D. Vel blev hans Magt knækket ved en Opstand af Irerne; men Nordmændene holdt sig dog paa Den i en Slags selvstændig Forfatning lige til hen i det 11te Aarhundrede.

Frankrige vedblev imidlertid at frembyde det mest løkkende Bytte for Nordgermanernes Herjelsft.

Det frankiske Rige blev ved Ludvig den frommes Død (840) en Skueplads for de voldsomste indre Uroligheder, idet hans tre Sønner kæmpede om Herredømmet. Lothar stod paa den ene Side, Ludvig den tydske og Karl, kaldet den Staldede, paa den anden. Deres Hære mødtes ved Fontenay i Bourgogne og leverede her et blodigt Slag, i hvilket Kjerne af Frankriges Krigsmagt ødelagdes, uden at Seieren derved blev afgjort. De nordgermaniske Vikinger, der ikke vare mindre skarpe Jagttagere end skjælle Krigere, lode ikke Leiligheden, da Frankriges Kyster vare blottede for alt Forsvar, gaa ubenyttet forbi. I samme Aar, som Slaget stod ved Fontenay, drog de med en stor Hær op ad Seinefloden, plyndrede og opbrændte Staden Rouen, behandlede flere af de rigeste Klostre i Nærheden paa samme

Maade, trængte frem lige til St. Denis og vendte derpaa tilbage ad samme Vej, som de vare komne, belæstede med et uhyre Bytte.

Delingen i Verdun (843) satte Karl den Staldede paa Frankriges Throne og stiftede Fred mellem Brødrene; men Frankriges Stilling blev ei derfor bedre med Hensyn til Normannernes Angreb. Karl var en uduelig Konge, og de Store i Riget unddroge ham dertilmed sin Bistand. Ikke alene Seinen, men ogsaa Loiren blev Skuepladsen for Nordmændenes Plyndringer, og da den frygtelige Hasting fremstod i deres Spids, kjendte deres Ddelæggelser ikke mere nogen Grændse. Man kjender ei med Sikkerhed denne berømte Vikings Fædreneland og Herkomst, men efter de bedste Historiestriverses Vidnesbyrd var han af nordgermannisk Stamme, og saameget er vist, at hans hele Færd viser ham som beslagtet med det Folk, han anførte. Ingen af Normannernes Høvdinge har maastee gjort Frankrige mere Skade, og ingen er heller bleven forfulgt af Samtid og Eftertid med bittere Had og haardere Forbandelser. Han fremstilles af de gamle Historiestrivere som en Djævel opstegen af Helvede til Plage for Frankrige og til Straf for Folkets Synder.

Hasting viiste sig først (843) med sin Hær i Loire i Omegnen af Tours, hvor han blev drevet tilbage; siden herjede han i Omegnen af Seines Munding og paa de frisiske Kyster og forenede sig derpaa med en normannisk Kongesøn, der af Krønikesriversne kaldes Bjørn Jærnside (Bier ferreæ costæ) og udgives for en Søn af en dansk Konge Lodbrog. Deres Hær delte sig derpaa i flere Hobe og herjede nu Frankriges Kyster lige fra Rhinens Munding indtil Spaniens Grændser med en hidtil uhørt Dristighed og Grumhed. Ikke engang Spanien gik fri; Galicien blev herjet, og den rige Stad Sevilla, som dengang var i Maurernes Hænder, blev to Gange (843 og 845)

ved Overtagelse indtagen og plyndret af Normannerne. Samme Aar som Sevilla sidste Gang blev plyndret, trængte Normannerne op ad Seinen, indtog og plyndrede Paris tilligemed de omliggende rige Kirker og Klostre og trak sig først tilbage, da Karl den Skaldede betalte dem en stor Sum Penge. Ti Aar senere (855) undergik Paris anden Gang samme Skjebne. De Udelæggelser, som i Løbet af disse to Aar gjordes paa andre Steder i Frankrige, vare umaadelige. Rigets største og rigeste Stæder, Rouen, Nantes, Tours, Bourdeaux, bleve gjentagne Gange erobrede og udplyndrede, og ved Udløbet af alle de større Floder indrettede Normannerne et Slags befæstede Leire, hvor de til Rød kunde overvintre og hvorfra de gjorde de eventyrligste og dristigste Toge lige til Frankriges inderste Egne. Karl den Skaldede, som med Vaabenmagt Intet kunde udrette mod dem, forsøgte paa at frikjøbe sig for deres Angreb. Men dette usle Middel gjorde kun Ondt værre, idet det fra Grunden blottede Rigets Svaghed. Normannerne modtog med Glæde de store Summer, som bød dem, besvore Freden og droge bort for et Dieblif, men kom snart tilbage igjen paa andre Steder og fore frem paa samme Viis som tilforn. De Frankke klagede lidelig over deres Troløshed, og heri kunde de vistnok for en Deel have fuldkommen Ret. De normanniske Høvdinge brøde sig overhovedet ikke meget om Eder, som de aflagde paa Helgenlevninger eller med kristelige Ceremonier, hvilkede foragtede. Men paa den anden Side maa man ogsaa betænke, at de mange nordgermaniske Høvdinge som oftest handlede uafhængigt den ene af den anden; hvad den ene lovede og besvor, ansaa den anden for sig uvedkommende. Naar den ene Høvding havde modtaget store Summer for at holde Fred, nedlagde han maastee selv Vaabnene og drog til sit Hjem eller til andre Lande; men hans Føls holdt sig ikke bundne ved hans Løfter, de gik i en

anden Høvdinges Tjeneste og plyndrede under hans Anførsel det uslykkelige Frankrige med ligesaa liden Skaansel som tilforn.

Efter Paris's anden Plyndring fattede Hastings og den Hær, han havde samlet i Seinesfloden, den æventyrlige Beslutning at vove et Tog mod Rom. De droge ind i Middelhavet, herjede atter Spaniens Kyster og naaede endelig Italien, hvor de angrebe den dengang store og rige Stad Luna østligst i det nuværende Genuesiske, i den Tanke at dette var Rom. Hastings indtog Staden med List og vandt et umaadeligt Bytte. Han merkede vel nu sin Feiltagelse, men lod dog Romertoget fare, indskibede sine ranede Skatte og vendte tilbage til Frankrige ad samme Vej, som han havde forladt det. En Deel af hans Flaade blev kastet ud af sin Kurs ved Stormen og nødtes til at søge ind i Rhonemundingen. Besætningen satte sig fast her og benyttede sit Ophold til at udbrede de samme Ddelæggelser opad denne Flod, som de forhen havde udbredt i Omegnen af de øvrige Frankriges store Floder. Stæderne Niemes og Arles maatte især føle deres Raseri.

Der var nu saagodtsom ikke en Plei af Frankrige, der jo havde været udsat for Normannernes Herjetoge. Ifte engang de inderste Provindsfer, som f. Ex. Bourgogne, gik fri for dem. Forgjæves prøvede de franste Konger en Gang imellem paa at gjøre dem Modstand; vandt de paa et Sted en ubetydelig Fordeel, saa var deres Tab paa andre Kanter mangedobbelt. Ligesaa forgjæves var det, at Karl den Stalgede udbetalte den ene Sum større end den anden for at bortkjøbe Fienderne, saaledes at han endog maatte berøve Kirkerne deres Skatte for at tilveiebringe Pengene; nye Hobe kom stedse i de bortkjøbtes Sted, og Kongen fjærnede desuden den indflydelsesrige Geistlighed fra sig ved at lægge Haand paa dens Skatte. Forgjæves var det endelig, at den frygtelige Hastings i Aaret 862 ved

store Summer og ved Afstrædelsen af Grevskabet Chartres blev bevæget til at antage Christendommen, nedlægge Baaben og blive den franske Konges Lensmand; andre Hovedinger, ikke mindre frygtelige, fremstode i hans Sted i Normannernes Spidse. Hele Frankrige var nedsænket i en endeløs Fortvivlelse, og det var ved disse Tider, at man optog i Kirkebøunnerne den Formel: „A furore Northmannorum libera nos, o Domine!“¹⁾

Vi maa nu atter vende Blikket paa England, som vi forlode i en nogenlunde rolig Tilstand, efterat Vikingehobene fra 851 af havde vendt sine Hovedangreb mod Frankrige. Denne No var imidlertid kun af kort Varighed. Under Kong Ethelwulfs Sønner begyndte igjen de gamle Angreb med forøget Hæftighed. Under Kong Ethelbert brændte de selve Wessex's Hovedstad Winchester, og Ethelberts Broders og Eftermands Ethelreds femaarige Regjering (866—871) optoges af en uafslædig Kamp med Danerne. Under ham skede (867—870) det frygteligste Angreb paa England, der endnu havde fundet Sted, og det var dette Angreb, som efter de engelske Historieforfatters Beretning anførtes af Ingvar og Hubba, Kong Lodbroks Sønner, der vilde hevne sin Faders Drab i England. Danernes Hær skal have tallet i sin Midte otte Konger og meer end tyve Jarler. Den oversvømmede England fra den ene Ende til den anden og udbredte den strækeligste Udelæggelse. Ethelred kjæmpede tappert imod dem og vandt ofte Seier, men han kunde dog i det Hele Intet udrette mod de frygtelige Fiender, hvilke ligesaa meget udmærkede sig ved sin Krigskunst, især sin Færdighed i at vælge Pladsen for og befæste sine Leire, som ved sine hurtige Bevægelser og sin uimodstaaelige Tapperhed. Ethelred døde (871), medens Kampen rasede paa det vildeste, og

¹⁾ „Fri os, Herre, fra Normannernes Raseri.“

hans Broder, den yngste af Ethelmulfs Sønner, blev hans Eftermand.

Alfred kunde, al sin Tapperhed og Klogskab ikke modstaa Fienden, der allerede havde vundet er Overmagt i hans Rige. Efter flere fortvilede med afvejlende Held syntes Engelmændene omside at skulle bukke under. Danerne vandt overalt i Overhaand, og i 878 var Alfred bragt i en saa f Stilling, at han i et halvt Aars Tid maatte skjule ganste saa tro Tilhængere i nogle utilgængelig strækninger i Somersethire, medens Vikingern tede og valtede i hans Rige, som de selv vilde. Lykken vendte sig igjen paa Alfreds Side; under sit Folks Hengivenhed var han heldig nok til at ove sine altfor trygge Fiender og vinde en afgjørend over dem. Danernes daværende Anfører, der af d ste Skribenter benævnes Guthrum (Guthorm) fort efter indesluttet fra alle Sider og bragt i en Forlegenhed, at han maatte begjære Fred. Alfr indsaa Umuligheden af ganste at kunne fordrive eller gjøre Danerne, besluttede sig til at indrømme ha langende paa Betingelser, der efter Omstændigheder tes de fordeeligste for hans Rige. Han sluttede en Fred med Guthrum og alle de Daner, som stod hans Styrelse. Guthrum og hans Mænd antog skendommen, og alle de østlige Egne af England Skotlands Grændse i Nord lige til Themsen i Et rømmedes ham og hans Følge, saaledes at de der bosætte sig, styres af sine egne Høvdinger og stac sine egne Love, men erkjende Englands Konges Ove og bistaa ham til Rigets Forsvar.

Hermed var vistnok ikke England endnu ganste get. Andre Vikingestarer angrebe Landet gjentagne under Alfreds Regjering, og hans danske eller norr

Underfaatter viiste ved saadanne Leiligheder altid mere eller mindre Tilbøielighed til at staa sine Landsmænd bi istedet for at kjæmpe imod dem. Den store Alfreds Klogskab og Udholdenhed overvandt imidlertid alle Banfeligheder, og England blev i næsten 100 Aar, uagtet den Masse af Nordgermaner, det havde optaget i sit Skjød, frit for de forrige ødelæggende Indfald. Først fra Slutningen af det 10de Aarhundrede var det, at Danerne paa ny oversvømmede England under Anførsel af de danske Konger Svend Tveskjeg og Knut den mægtige; men deres Erobring af England vedkommer ikke nærværende Udfigt; den skal berøres paa sit Sted i den følgende Historie.

Frankriges Historie vedbliver imidlertid at fremstille det samme sørgelige Skuespil gjennem Aarhundredets sidste Fjerdedeel som i dets Midte. Ingen Alfred fremstod der til Fædrelandets Redning. Karl den Stalbedes († 877) Efterfølgere vare ligesaa usle som han. Selv den Omflændighed, at hele Karl den stores Rige forenedes for et Øieblik under Karl den tykke (884—888), hjalp intet til dets Beskyttelse mod Normannernes Raferi. Ivertimod dreves dette netop under denne svage Fyrste til det Yderste. Paris maatte i 886 atter udholde en Beleiring, og skjont Staden denne Gang undgik Indtagelse og Plyndring, saa spillede dog ikke desto mindre paa andre Kanter af Frankrige Normannerne Mester.

Bed disse Lider fremstod blandt dem en Høvding, som var bestemt til at sætte deres Magt i Frankrige paa en fastere Fod og give deres Indflydelse i dette Land Stabilitet og Varighed. Det var Rolf, af de franske Skribenter kaldet Rollo, en Søn af den norske Jarl Rognvald, Harald Haarfagers Samtidige og Ven, om hvilken vi siden skulle komme til at tale mere. Rolf synes næsten ligesaa fra sin første Optræden blandt de nordgermaniske Vindere paa Frankriges Kyster (omtrent ved 880) at have næ-

ret Planen til der at stifte en nordgermanisk St. ligesom det allerede var skeet i England. Han rettede d for især sine Angreb paa det nordvestlige Frankrige, sa sig her i Besiddelse af flere faste Stæder, blandt an Rouen, og søgte at fikke sig Besiddelsen af dem. Eft haanden synes de forhen vidt spredte nordgermaniske I kongeKarer mere og mere at have samlet sig om Ro Faner, og Frankrige maatte omsider ansee det for en Ly at optage ham og hans Hær i sit Skjød. I Aaret 9 antog Rolf Christendommen og i Daaben Navnet Robe Den franke Konge Karl den eenfoldige indrømmede bi og hans Mænd en Deel af Neustrien, som siden blev k det Normandie. Rolf blev beklædt med arvelig Hertt verdighed som den franke Konges Lensmand, og han bi Stamsfader for de mægtige normanniske Hertuger, som i Aar senere (1066) erhvervede sig Englands Krone. I det franke Normandie udgif ogsaa de dristige Hventyre som under Anførsel af Tankred af Hautevilles Sønnen Midten af det 11te Aarhundrede erobrede Nedreitali og Sicilien og der oprettede det længe mægtige sic anse Rige.

Tydskland var vel heller ikke gaaet ganske frit i Normannernes Angreb. Flere Gange havde disse vil sig langt opad Rhinen og havde anrettet store Vdelægg ser i de tydske Lande; men deels fandt de her kraftig Modstand, og deels vare uden Tvivl deres Forventning om Bytte ringere. Deres Herjetoge i Tydskland maa det Hele ansees for langt mindre betydelige end de, si ødelagde Frankrige og England.

Det var aldeles naturligt, at Iudbyggerne i de Lan som Nordgermanerne herjede, ei kunde betragte dem nogen lys Side, og disse Landes Historiefriivere, især franke og engelske, have derfor ikke heller sparet paa skildre dem med de mørkeste Farver. Normannernes Gru

hed, Forstillelse og Troløshed er et stadigt Emne for disse Historieforfatters Deklamationer, og det kan neppe være nogen Tvivl underkastet, at deres Skildring i denne Henseende indeholder alt for megen Sandhed. Hvorledes skulde vel ogsaa et Vikingeliv, saadant som disse omflakende Skarer førte, uden Hjem, uden fast Tilhold, man kan næsten sige uden Familie, — kunne lede til andet end et vildt, haardt, føleløst Sindelag? Mere maa det undre os igjennem disse mørke Skildringer at finde enkelte Lyssglimt. Ikke at tale om den Tapperhed, legemlige Styrke og Skønhed, Raffhed og Krigserfarenhed, som indrømmes de nordgermaniske Vikinger af deres Fiender, — saa kunne disse ikke heller dølgge, at Nordgermanerne vare saare modtagelige for Dannelse, at de i Almindelighed besad en gjennemtrængende Forstand, at de, naar det gjaldt, kunde vise sig meget slebne baade i Ord og Udførelse, at de yndede Pragt og ofte endog vakte sine Fienders Forundring ved sine glimrende Vaaben og Klæder. Alt dette viser, at der i disse Vikingers Charakter fandtes et godt og kraftigt Grundlag, der kun ventede paa gunstige ydre Omstændigheder for at udvikle sig. Det er allerede forhen bemærket, at Nordgermanerne baade i England og Frankrige hastigen smeltede sammen med den indfødte Befolkning, antog dens Sprog, Religion og Sæder, og det er siensynligt af den følgende Tids Historie, at denne Sammensmeltning har bidraget til i høi Grad at opfriske den allerede udartede germaniske Aand i hine Lande, til at vække et nyt Liv blandt Folkene, til at udvikle de ældre Statsindretninger og fremkalde nye, stemmende med Tidens Løb. Fra Normandiet udgik en aandelig Rørelse, der mægtig virkede til Englands og Frankriges, ja man kan vist ogsaa sige til Italiens Gjenfødelse, og hvis Virkninger middelbart udstrakte sig til hele Europa.

Vi maa nu forlade de vestlige Egne og vende os imod

Osten for at betragte Virkningen af de nordgermaniske Tøge til disse Egne. Her ere imidlertid Kilderne fattigere. De slaviske Folkesæd på hjemlige Kilder grundede Historie begynder først seent og er, hvad angaar det Lidsrum, hvorom her bliver Tale, yderst dunkel.

At Østersøen meget tidlig har været Skuepladsen for Normannernes Sotøge, er tydeligt baade af disses egne Oldsagn og af deres megen Færsel på hine Farvande i en senere historisk Tid. Landene på Østersøens østlige Side benævntes af Nordmændene Austrvegr d. e. den østlige Bei, det østlige Strøg, og beboedes af tschudiske, lettiske og slaviske Folkesæd, de gamle Nordmænds Finner, Kvæner, Kirjaler, Kurer og Vender. Til alle disse synes den nordgermaniske Folkestamme at have staaet i et stadigt fiendtligt Forhold. Historien veed imidlertid intet sikkert at berette om de Kampe, som af dette Forhold ere udsprungne, eller om deres Følger. Ikkun over een Begivenhed kaster den et større Lys, og denne er det russiske Riges Stiftelse ved Nordgermanerne eller, som de i de russiske Kroniker benævnes, Barægerne.

Følge de ældste russiske Kronikers Beretning pleiede Barægerne jævnlig at komme fra hiin Side Østersøen og tage Skat af Tschuder, Slovener og andre Folkesæd, der boede ved de store russiske Søer. I Aarene 860—861 reiste disse Folkeslag sig mod Barægerne, fordrev dem over Havet (Østersøen) og betalte dem ingen Skat. De vilde nu regjere sig selv; men ingen Orden fandtes iblandt dem, Slægt reiste sig imod Slægt, og de bleve et Rov for de voldsomste indbyrdes Krige. Da indkaldte de atter Barægerne for at herske over sig. Tre Brødre af Barægerne, Rurik, Sineus og Truvor fulgte Indbydelsen og kom (862) med sin Slægt og et stort Følge og nedsatte sig ved Søerne, hvor Rurik tog sit Sæde i Novgorod og blev Stifteren af det russiske Rige.

Der er i denne Beretning meget dunkelt, som ifkun andre Omstændigheder kan oplyses, og deriblandt især den egentlige Anledning til, at det russiske Navn blev Riget ilagt. Det er tilforn udviklet, at en Green af den nordgermaniske Folkestamme, som havde skilt sig fra denne under dens Vandring fra Osten, havde fulgt Sarmaterne eller de slaviske Folkfærd over Don og senere taget Bolig i Egningene om Dnieper, hvor den blev bekendt for Græker og Romere under det tschudiske Navn Rogolaner, hvilket egentlig er det samme som det senere Navn Russer. Dette Folk havde lige indtil den Tid, hvorom her er Tale, vedligeholdt sin særegne Nationalitet uden at smelte sammen med de omgivende slaviske Folkfærd. At det ikke sjælden er kommet i Berøring med sine Brødre i Norden, give de gamle Sagn al Anledning til at antage. Sagnene om Bolsungerne og Gjukungerne pege hen til et saadant Forsold i det 4de Aarhundrede, og det kan neppe betvivles, at dette Forhold ogsaa senere er blevet opfrisket. Da nu Varæger eller Nordgermaner fra hiin Side Østersøen ved Midten af det 9de Aarhundrede, efter Indbydelse af de slaviske og tschudiske Indbyggere ved Ladoga og Ilmensø, kom hidhen for at stifte et Rige, have de uden Tvivl forenet sig med sine egne Stamsforvandre i hine Egne, Rogolanerne eller Russerne, og ved disses Hjælp erhvervet sig Herredømmet over de omkringboende slaviske Folkfærd. Russerne med de varægiske eller nordgermaniske Fyrster i sin Spids blev saaledes i det nye Rige det herskende Folk, og Riget tog Navn efter dem, thi den langt overlegne Masse af Befolkningen var slavisk.

En anden Hob af Varæger skal omtrent ved samme Tid have erobret Kiew og her oprettet et andet russisk-varægiskt Rige, der dog snart blev underlagt Riget i Novgorod. Dette hævede sig nu hastig til en betydelig Grad af Magt, og de mange slaviske Stammer i det Indre af

Rusland, der tilforn havde levet uden nogen fast indforbindelse, uden at danne noget egentligt Statsforbund sluttede sig efterhaanden, deels godvilligen, deels nødt til det nye Rige.

I meer end eet Aarhundrede efter dettes synes endnu Forskjellen mellem de to Hovedstammers Forening det skyldte sin Oprindelse, nemlig den slaviske den russiske eller nordgermaniske, at have været felig; endnu i det 10de Aarhundrede omtales af byzantinske Skribenter det russiske Sprog som forskjelligt fra det og endnu ved den Tid ere de i Historien forekomne Navne paa de fleste af Rigets Høvdinger kjendelig germaniske. Men det nære Forhold, som nu vortraadt mellem Russer og Slaver, maatte snart frembringe en Blanding af begge Stammer, og ved denne tilsammen nordgermaniske Bestanddele sig efterhaanden ganske langt overlegne slaviske Folkemasse. Riget var allerede fra Slutningen af det 11te Aarhundrede af som en reen slavisk Stat.

Ikke destomindre havde ogsaa her Nordgermanisk Indblanding vigtige og variige Følger. Den har givet Spiren til en Samfundsorden, der med al sin Uensmenighed dog forenede de forhen splittede slaviske og germaniske Stammer paa Østersøens østlige Side til en Nation. Den havde lagt Spiren til en ordentlig Lovgivning og nordgermaniske Grundbestanddele de nyere russiske og germaniske selv have erkjendt. Den havde endelig og stadigt Forbindelse mellem Rusland og det vestligere (den) en Forbindelse, som længe vedligeholdtes og som gjennem den delvis hævede Novgorod til den Magt, Rigdom og Lykke som denne Stad i Middelalderen besad. Det er vedet mærkeligt, at der inden det russiske Riges Grænser det 11te og 12te Aarhundrede fremstillede Glimt af Kultur, der vidt overgaar den, som i en lang Række af

Århundreder spores i de samme Egne. Vel maa det indrømmes, at denne Kultur for en Deel maa uledes af Rigets mangehaande Berørelser med det byzantinske Keiserdømme og med den græske Kirke, fra hvilken det modtog sin Christendom; men for en stor Deel udsprang den dog ogsaa unegtelig fra de nordgermaniske Varægers Indpodning i den slaviske Stamme og de russiske Fyrsteætters Forbindelse med de nordiske Riger. Lige indtil Begyndelsen af det 13de Århundrede var Samsværselen mellem de nordiske Riger og Rusland eller, som det af Nordmændene kaldtes, Gardarike, meget levende; og det var først Mongolernes Indfald i Rusland i det 13de Århundrede og deres Herredømme der, som for længere Tid afbrød den.

Ynglingerne i Norge.

Medens Ragnar Lodbroks Ætlinger og flere mægtige Sølonger med sine urolige Skarer sværmede om fjærnt fra sit Fædreland, hævdede Ynglingeætten sig i det sydlige Norge.

Da ved Midten af det 7de Århundrede Ingjald Jldraade var død, og Svensterne fordrev hele hans Æt, flygtede hans Søn Olaf til Nærke; men Svensterne taalte ham ei heller her. Han drog da mod Vest til den Elv, som fra Nord falder ud i Bænern. Hans Mænd oprydede og brændte Skove; snart blev Landet vidt omkring bebygget og kaldtes Vermeland. Svensterne spottede dette Olafs Foretagende og kaldte ham Trætægja (Skovhuggeren). Imidlertid samlede meget Folk sig til Vermeland, som flygtede for Ivar Vidfadmets Haardhed, og snart kunde Landet ei føde den store Mængde. Hunger begyndte at rase og Folket tilregnede Kongen dette. Han var ingen Blotmand; derfor troede Almuen, at Guderne vare ham imod; man brændte ham inde og offrede ham saaledes til Odin.

Nlaf havde ægtet Solveig, en Datter af Kong dan Guldtand, Konge i Solør (Sóleyjar) i Norge, i lede med hende to Sønner, Ingjald og Halfdan, Hvitbein. Halfdan blev opfostret hos sin Mor Sølve Halfdansøn i Solør. Efter Nlafs Død indklogere af Folket, at den store Folkemængde var Hun Narfag. Derfor drog en stor Skare vest over Gidske Solør, dræbte Kong Sølve, fangede Halfdan, hans Søn, og toge ham til Konge over sig i Landet.

Halfdan underlagde sig siden Romerike ved Krig desuden Thoten, Hadeland og en Deel af Hedema hans Broder Ingjald herskede over Bermeland; men hans Død underlagde Halfdan sig ogsaa dette og Jarler derover, som betalte ham Skat. Med Nlaf Datter af Kong Gystein Haardraade paa Hedem havde han to Sønner, Gystein og Gudrød. Den af disse ægtede Hild, en Datter af Erik Agnar Konge paa Vestfold. Da Erik døde uden at efterlade Sønner, lagde Halfdan og Gystein ogsaa hans Land sig. Kong Halfdan blev gammel og døde Straads Thoten; hans Lig førtes til Vestfold og lagdes i Høi Skæreid i Skiringsfal¹⁾.

Gystein, hans Søn, blev Konge efter ham. I Tid boede paa hiin Side Fjorden paa Barna den kjendte Konge Skjold. Engang berjede Gystein i Rige; men da han seilede tilbage over Fjorden og var men ved Jarlsøy, blev han slagen overbord af Raast paa et Skib, der seilede ved Siden af hans. Det h Skjolds Trolddom havde voldet dette. Hans Lig blev det og hølragt paa Borro paa Stranden, hvor I Strøm styrter i Søen²⁾.

¹⁾ Skiringsfal kaldtes det nuværende Thjølling Sogn ved vsk, hvor der i den Tid var en meget besøgt Handelsplads

²⁾ Barna er Bærne ved Nofs, Jarlsøy Fersø ved Løi Borro Borre i Jarlsberg.

Gysteins Søn og Efterfølger hed Halfdan. Han blev kaldet: den gavmilde, men madfarrige (hinn mildi ok matarilli); thi der er sagt om ham, at han gav sine Mænd i Løn ligesaameget Guld, som andre Konger gave Sølv, men sparede paa Maden. Han laa meget i Biking og vandt sig herved Rigdomme. Han var gift med Lif, Datter af Dag, Konge paa Vestmøre. Han døde paa Gaarden Holtar og blev lagt i Haug paa Borro.

Hans Søn, Gudrød, fulgte ham. Han bliver af Nogle kaldet den pragtfulde (hinn mikilláti), af andre Beidekongen (Sagtkongen). Han egtede Alfhild, Datter af Alfarin, Konge af Alfheim, og fik med hende halve Vingulmark (Eggen omkring det Jnderste af Christianiafjorden og langs dennes østre Bred). Da hun var død, sendte han Bud til Harald Rødsfjæg, Konge paa Agder, og forlangte hans Datter, Aasa, til Egte, men fik Afslag. Forbittret herover angreb han en Nat Harald uforbærende paa hans Gaard og fældede ham og hans Søn Gyrd. Aasa bortførte han, egtede hende og avlede med hende en Søn Halfdan. Men eet Aar efter dennes Fødsel var det en Høst, at Gudrød drog paa Gjesteri og laa med sit Skib i Stiflesund. En Kveld blev der druffet sterkt, og Kongen blev beruset. Han vilde gaa op af Skibet, men da han kom paa Bryggen, løb en Mand mod ham og gjennemborede ham med et Spyd. Morderen blev strag dræbt, og om Morgenen kjendte man ham; det var Dronning Aasas Skofvend. Hun fordulgte heller ikke, at det var sket efter hendes Raad.

Olaf, en Søn af Gudrød og Alfhild, blev Konge efter sin Fader; han var dengang 20 Aar gammel og siges at have været stjern, sterk og en dygtig Kriger; dog faldt Vingulmark, Vermeland, Hedemarken, Thoten og Hadeland fra hans Rige, og Vestfold maatte han dele med sin Bro-

der. Olaf havde for det meste sit Sæde paa Geirder, der døde han og blev høilagt.

Ragnvald, hans Søn, blev nu Konge; han heidum hærra d. e. høiere end Heier, men intet m fortælles om ham, uden at Thjodolf af Hvin var Skald og for ham digtede Ynglingatal. Rimelig han død uden Afkom.

Imidlertid havde hans Farbroder Halfdan, den svarte, begyndt at udvide sit Rige. Han Grundten til Norges Forening til et Heelt, og med Regjering begynder et nyt Tidsrum i dette Lands

Sagnhistoriens Chronologi.

Det er forhen bemærket, at man ei maa vente finde nogen nøiagtig Chronologi for det Tidsrum Sagnhistorien omfatter. Kunde man blot med S udfinde Aarhundrederne, i hvilke de berømteste Begib vare indtrufne og de største Helte havde levet, var Meget vundet, men selv heri møde de største Vanskel Da Oldsagnet og de ældste Sagaer aldeles ikke Aarstal, blive Slægtlinier den eneste Ledetraad. laget for Tidsregningen i den norske Sagnhistorie Harald Haarfagers Fødselsaar; thi dette stod i den Forbindelse med Jælands Bebyggelse og maatte være vigtigt for dette Lands Sagamænd og granstere. I de forskjellige Sagaer og Annaler dette noget forskjelligt; Afvigelsen har ingen væsentli flydelse paa de efterfølgende Undersøgelser; imidler flere Grunde for, at 850 er det rette. Alle Sa enige om, at Harald var 10 Aar gammel, da han Halfdan døde; dette indtraf altsaa 860; men ifølge var Halfdan dengang 40 Aar gammel; han er alti

1) Gjerstad i Thjalling Prestegjæld ved Larvik.

320. Slægtlinierne maa fra nu af lede os, og her synes det rigtigst at regne 30 Aar paa eet Led eller noget mindre, naar flere Kvindeled forekomme.

Til Bestemmelsen af Ragnar Lodbroks Lidsalder hjælpe følgende Utklinier:

Ragnar. Sigurd Drm i Die. Aslaug. Sigurd Hjort. Ragnhild. Harald Haarfager ¹⁾ .	Ragnar. Bjørn Jærnside. Roald Rygg. Bjørn Byrbesmør. Thord paa Høfde, Landnamsmand ²⁾ .	Ragnar. Sigurd Drm i Die. Thora. Ingjald. Olaf Hvite, levede omtr. 870 ³⁾ .
--	---	---

Alle disse Slægtlinier lede til at ansætte Ragnar's Fødsel henvend 720 eller 730.

Hernæst bliver Ivar Vidfadmes og Ingjald Jldraades Lidsalder at bestemme efter følgende Utklinier:

Ingjald. Olaf. Halfdan Hvitbein. Gystein. Halfdan. Gubrod. Olaf. Ragnvald.	Ivar. Aub. ----- Harald Hildetand. Ragnvald. Sigurd Ring. Ragnar. Sigurd Drm i Die. Aslaug. Sigurd Hjort. Ragnhild. Harald Haarfager.
Halfdan Svarte. Harald Haarfager.	

¹⁾ Snorre, Halfdan Svartes Saga Kap. 5.

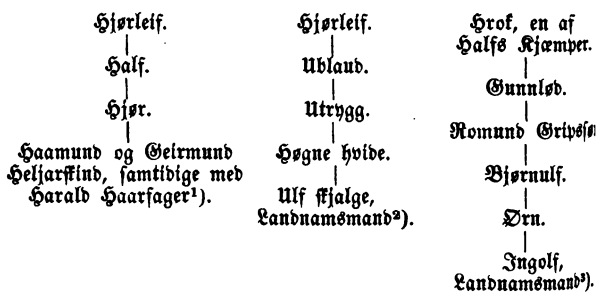
²⁾ Landnamsbogen III, 10.

³⁾ Gyrdhyggjasaga Kap. 1. Njaalsfaga Kap. 1.

Efter den første Slægtlinie, 30 Aar regnede paa I og de 20 Aar fradragne, som Halfdan Svarte var yngre sin Broder Olaf og som ere udenfor den almindelige Re bliver Ingjalds Fødselsaar omtr. 620. I det ar Slægtregister er to Led mere, men tillige tre Kvinde hvorfor man neppe kan regne mere end 25 Aar paa Led Ivar skulde da være født omtrent. 630. Det synes al rigtigst at sætte Ingjalds og Ivars Herredømme til Mid af 7de Aarhundrede og Braavallaflaget i første halve I af det 8de, henved 720.

Rolf Krake blev født, medens Adils herskede i Up Adils er det 11te Slægtled før Harald Haarfager. Hs Fødsel skulde altsaa indtræffe i Begyndelsen af 6te A hundrede; følgerigen maa Rolf have hersket i den an Halvdeel af samme Aarhundrede, efter 550.

I Henseende til Hals og hans Slægtningers Li alder opstaa langt større Vanstkeligheder end ved nogen de Foregaaende. Følgende Slægtlinier maa betragtes:

I følge de to første af disse Slægtregistre kan Hjorlei Levetid ei føres høiere op end til Midten af 8de Aarhu

¹⁾ Hals Saga Kap. 17. Landnamsbogen II, 19.

²⁾ Hals S. Kap. 8. Landn. II, 19.

³⁾ Hals S. Kap. 16 Hfr. Landn. I, 3.

de, hans Søn Hafs altsaa til Slutningen af samme. Iade Hafs Saga¹⁾ og Sturlunga Saga²⁾ sige udtrykkelig, at Geirmund og Haamund vare Hjør Sønner, Hafs sønnesønner, samtidige med Harald Haarfager og blandt Islands første Bebyggere. Paa Grund heraf har ogsaa L. E. Müller³⁾ hensat Hafs i Slutningen af 8de Aarhundrede. Med denne Antagelse er det imidlertid vanskeligt at sætte den tredie Slægtlinie, der sætter en af Hafs Sønner, altsaa ogsaa Hafs selv, som femte Led fra en af Harald Haarfagers Samtidige, følgelig ikke sildigere end i den første Begyndelse af 8de Aarhundrede. Endnu større Vanskelighed alder Snorres Udsagn, at Solve af Njardey, som vi af Hafs Saga vide var dennes Morbroder, fældede Kong Gyfein, Adils's Søn, af Upsal, der gjør det tiende Led for Harald Haarfager. Solves og Hafs Levetid skulde saaledes falde henimod Aar 600. Denne sidste Linie er af tvivlsom Rigtighed; thi Led af den berømte Ynglingestamme, der er mere end 300 Aar fjærnede fra den historiske Tidssalder, saa man formode ere usiagtigst opbevarede. I de tre andre Slægtlinier kan man lettere antage, at Led ere bortfaldne, helst da den ene af dem ikke stemmer i Længde med de to andre. Det vilde ogsaa være underligt, om Hafs og hans Fader Hjørleifs Bedrifter ikke i mindste Maade skulde gribe ind i Ragnar Lodbroks, hvis de havde været hans Samtidige; og Folkesagnet er dog mere tilbøieligt til at sætte sine Helte i Forbindelse med hinanden, selv om Aarhundreder ligge imellem dem, end til at fjærne dem fra hinanden, hvis de virkelig have været Samtidige og desuden levet den historiske Tidssalder saa nær. Paa disse Grunde forekommer det mig rimeligst, at Kong Hjør, Fader til Haamund og Geirmund Heljarstind, vel har stammet fra

¹⁾ Kap. 17.

²⁾ I, 1.

³⁾ Sagabiblioteket II, 456.

A. Keyser. Norges Historie.

Kong Half, men ikke været hans Søn, og at Kong Halfs Tidsalder indtræffer omtrent ved 600; hvis vi nu følge Leddene opad: Hjarleif—Hjor—Jofur, kommer denne sidste Levetid til at falde kort efter 500 og hans Fader Dgvalds i den anden Halvdeel af det 5te Aarhundrede.

Bestemmelsen af Bikars Tidsalder beror paa, om man antager Bikar, Alreks Søn, og Bikar Haraldsøn for at være samme Konge, om hvem der har været to afvigende Oldsagn¹⁾. Antager man dette, da maa han som Jofurs Drabsmand have levet tidligt i 6te Aarhundrede. Men Bikar dræbte ogsaa i sin Ungdom Kong Herthjof, Søn af Hunthjof, Søn af Fridthjof den frøkne. Denne sidste er altsaa to fulde Mennekealdre ældre end Bikar og maa selvfølgelig have levet ved Midten eller i første Halvdeel af 5te Aarhundrede.

Antager man derimod to Konger af Navnet Bikar, da forekommer det mig aldeles umuligt med nogen Sandsynlighed at bestemme den ældres Tidsalder, medmindre man vil lægge Bøgt paa, hvad Fortællingen om Bikar i Gautreks Saga beretter, at Starkad efterat have dræbt Bikar var hos Brødrene Alrek og Grik i Upsal, som udgjøre det 17de Led fra Harald Haarfager, hvorefter han skulde have levet i den anden Halvdeel af 4de Aarhundrede. Snorre beretter ogsaa i Ynglingasaga, at Starkad skal have været i Hakes Hær, da han fældede Hagleif i Upsal, der er det 15de Led før Harald Haarfager, og hvis Levetid altsaa skulde falde i Begyndelsen af 5te Aarhundrede. Bikar skulde ifølge dette have levet i Slutningen af 4de Aarhundrede, og Fridthjof, hvis Tidsalder alene lader sig fastsætte efter Bikars, i Slutningen af det 3die. Men her kommer man op i et Tidsrum saa fjærnt fra den historiske Tidsalder, at Slægtlinierne mindre staa til Troende, og Feil og Mis-

¹⁾ See ovenfor S. 118—120.

forstaaelser let kunne være indløbne i dem. Desuden henføres Starkad i de gamle Sagn til de forskjelligste Læder og fremtræder i de fleste store Begivenheder, mere som en poetisk end som en historisk Helt; han er følgelig kun slet flittet til at udgjøre Grundvolden for nogen Chronologi.

Andet Tidrum.

Norges Historie 860—1035.

Vi have seet, hvorledes den Aand og det Liv var, som udviklede sig hos Nordgermanerne, da disse vare blevne den raadende Folkestamme i hele det Scandinaviske Norden. Vi have seet dette Liv udtrykt i, hvad vore egne gamle Sagn og andre Landes Annaler fortælle os om Ragnar Lodbrok og hans Sønners Krigerdaad. Det er et Vikingeliv uden Ro eller Hvile. Og dog er det dette Liv, som knytter de første Baand mellem Nordgermanerne og det kristelige Europa, — som bereder den almindelige europæiske Kultur den første Indgang blandt hine haarde Krigere. Det er dette Liv, hvis Overmaal af urolig Kraft først maa fortære sig i en Kamp for Hæder og Gods i fremmede Lande, før det kan rydde op i sit eget Hjem i Norden for en mere ordnet Samsfundsstil.

Denne grundlægges deels ved Sammenknytning af de engere Samsfunds Kredse eller Fylker til større, vidtstrakte Riger, — deels ved Folkenes skarper Begrændsning mod hinanden indbyrdes. De tre nordiske Riger udsandre sig. Og dette skeer allerede i det næste Aarhundrede efter Nordgermanernes endelige Sejr over Sydgermanerne i Norden i Slaget paa Braavalla Slette — og i samme Aarhundrede, i hvilket de saakaldte

udbrokssønner ved sine Hærtoge spredte Udelæggelse over t vestlige og sydlige Europa.

Hvert af de tre Folkfærd eller Grene, i hvilke nordgermanernes Stamme fra nu af fremtræder som deelt, aa allerede under sin foregaaende Udbredelse over det skandinaviske Norden have antaget en vis Eiendommelighed, som gjæde det til at ansees som et Ljud. Nordmændene Norge og Sviarne i Svealand have uden tvivl vedgeholdt mest af sin Eiendommelighed. De have bevaret in Hærinddeling og sin Fylkesinddeling med den derpaa byggede, mere oprindelig patriarchalske Samsundsorden. Men Naturen havde skilt disse to Folkfærd ved store, uveibare Fjeld- og Skovstrækninger, der længe dannede en fast uoverstigelig Grændse mellem dem. De havde knap Leilighed til at mødes i Handel og Vandel, end mindre til at knytte politiske Baand med hinanden. De bragtes først efter en langvarig Adskillelse igjen i nærmere Berøring, da de begge, hvert fra sin Kant, stødte sammen ved sin Indtrængen paa Sydgermanernes Enemerker. Og det var da, at den tredie Green paa Stammen fremvokte, Danerne. De vare i sin Oprindelse Krigerflokke, udgangne fra Nordmændene og Sviarne; de spredte sig over, blandede sig med og bleve lidt efter lidt Herrer over de sydgermaniske Folkfærd, som boede i Skandinaviens sydligere Egne. Danerne oprettede saaledes, strax ved sin første Tilblivelse som Folkfærd, Erobringsriger. Herved have de lige i sin Oprindelse adskilt sig fra Nordmændene og Sviarne. De forlode sin oprindelige patriarchalske Fylkes- og Hærsforfatning for at optræde i Forholdet til den ældre Beboelse i de med Vaaben erobrede Landstrækninger som Herrer til Livegne. Dette var altsaa efter al Rimelighed Forskjellen mellem Nordgermanernes Stilling i de Dele af det nordlige Norden, over hvilke de efterhaanden havde udbredt sig, — heri laa Grunden til, at de skilte sig i tre Ljud eller

Folkfærd, dengang da deres Fylker eller Smaariger tede sig nærmere sammen.

Hos Sviarne og Danerne var det efter Sagvtinger af Ragnar Lodbrok, som først istandbragte de Sammenlutning af Smaarigerne til de større Stater Sverige og Danmark. Blandt de førstnævnte skal det have været Ragnars Søns Bjørn Jærnsides Efterkomm og navnlig en Erik Gimundsøn, der levede i det 11. Aarhundredes sidste Halvdeel, som først gav Sverige større Magt og Anseelse ved at tilveiebringe en varig Føiening mellem Svithjod og Gautland. Blandt Danerne i det 10. Aarhundrede, en Vtling af Ragnars Søn Erik Gurd Orm i Die, som sammensmeltede Danmark til Rige omkring Aar 900. Om ingen af disse Fyrster vi imidlertid noget nærmere, og navnlig Intet om Maad hvorpaa Føieningen blev tilveiebragt.

Med Hensyn til Norge ere vi noget bedre stille. Her var det ikke Ragnar Lodbroks Vt, der vandt Gnevne det; det var Ynglingeætten, der efterhaanden under Størelse samlede alle de Fylker, i hvilke Nordmænd som Thjod, som Folkfærd, havde spredt sig over Norges Land.

Halfdan Svarte.

Halfdan, Søn af Kong Gudrød paa Vestfold var kun eet Aar gammel, da hans Fader blev dræbt (821). Hans Moder Asa, som ansaaes for at have voldet det Berik, drog til sin Faders Rige paa Agder, og her voks Halfdan op til en stor og sterk Mand. Han fik Tilnavn den svarte, af sit sorte Haar. Da han var 18 Aar gammel (838), modtog han Kongedømmet paa Agde-

¹⁾ See ovenfor S. 189.

²⁾ Halfdan Svarte har neppe været Konge over hele Agder senere i Harald Haarfagers Historie finde vi blandt Anfør-

er paa deelte hans ældre Broder Olaf Vestfold med ham. Iere Lande i det østlige Norge vare vundne af Hålfdans orsfædre, men vare senere faldne tilbage under sine gamle Styre og deres Æt: saaledes en Deel af Vingulmark og Kong Gandalf af Alfheim; Thoten, Land, Hadeland og Romerike til de hedemærkede Konger. Hålfdan angreb først Gandalf, og efter flere Kampe vandt han den Deel af Vingulmark, som tilkom ham. Siden kæmpede han med Brødrene Sigtrygg og Eysteinn, Kong Eysteins Søner af Hedemarken. Sigtrygg fædede han i et Slag. Eysteinn fandt Understøttelse hos Gudbrand Hærser i Dalene (Gudbrandsdalen), men blev alligevel slagen i en Kamp paa den store D i Mjøsen (Helgesøen). Han forlangte nu Fred. Hålfdan lod ham beholde halve Hedemarken, men Thoten, Land, Hadeland og Romerike underlagde han sig selv¹⁾.

Dgsaa til det vestlige Norge udvidede Hålfdan sit Herredømme. Han egtede Ragnhild, en Datter af Harald Guldfjæg, Konge i Sogn, og avlede med hende en Søn Harald, der blev opfostreret hos sin Morfader. Denne var gammel og sønneløs; derfor lod han sin Dattersøn tage til Konge og gav ham sit Rige. Kort efter døde han. Men endnu samme Vinter døde hans Datter, og om Vaaren den tiaarige Harald. Da Hålfdan hørte dette, drog han til Sogn med en Hær. Han blev vel modtagen og fordrede

Hæstøfford-Slaget en Konge af Agder (Snorre, h. Hf. Saga Kap. 19). Den udførlige Beretning om Hålfdans Krige med Kong Gandalf og de hedemærkede Konger findes hos Snorre, Hålfdan Sv. Saga Kap. 1. 2.

¹⁾ Disse hedemærkede Konger maa have stammet fra den Eysteinn Haarbraade, Konge paa Dplandene, hvis Datter Hålfdan Hvitbein havde egtet og med hende faaet Thoten, Hadeland og mere. (Snorre, Ynglingaf. Kap. 49; ovfr. S. 188). Paa denne Maade kunde de hedemærkede Konger synes at have en gammel Ret til disse Landfæder.

Riget i Arv efter sin Søn; han blev ogsaa tagen uden Modstand. Han overlod Fylkets Styrelse til Atle Jarl af Gaular¹⁾, som der skulde dømm Landret og indkræve Kongens Skatter. Selv igjen tilbage til Dplandene²⁾.

En Høst, da Kong Halvdan var i Vingulm han om Natten overfalden af Kong Gandalfs Hysing og Helsing; efter en skarp Strid m vige for Overmagten og flygte til Skoven. I samlede der sig Krigere om ham fra alle Kanter; h sig atter mod Fienderne, slog dem og fældede f Helsing; en tredje Broder, Hake, undkom til Efter denne Seir underlagde Halvdan sig hele Ving

Paa denne Tid herskede over Ringerike i ved Ravn Sigurd Hjort, Søn af Helge den i Aalag, Sigurd Orm i Dies Datter. Sigurd h tidlig vundet Hæder ved i sit tolvte Aar at fælde Hildebrand, og hans senere Bedrifter svarede til de Ungdomsdaad. Han red ofte ud i øde Skov jage farlige Dyr. Engang, da han var reden lan en Skov nær Hadeland, mødte han Berserkerne f 30 Mand; det kom til Strid mellem dem, og Sig

¹⁾ Gaular kaldtes i den ældste Tid Egnen om det i Dalsfjorden i Søndfjord og den derfra opgaaende i Holmedals Prestegjæld). Atles Jarledømme omfattede Fjalir, den sydligste Deel af det nuværende Søndfj Ravn forsvinder meget tidlig; allerede i den ældre l lov nævnes det ikke mere blandt Fylkerne; det er under Firdafylke. Paa Gaular var i den hedenske i kundigt Tempel, hvorfra man søgte fra Fjordene, Fja (Egls S. Kap. 49. Landn. V, 7. 8.)

²⁾ Snorre, Halvd. Sv. S. Kap. 3. Fagrskinna Kap. var Søn af en Jarl Hundolf, og hans Søster Solv med Kong Harald Guldstjæg og Moder til Ragnhild. (Ka

³⁾ Snorre, Halvd. Sv. S. Kap. 4.

og havde han først dræbt 12 af Hales Mænd, og Rjæmpen selv havde mistet sin ene Haand og faaet haarde Saar. Alligevel red Hale efter Kampen til Sigurds Gaard og borttog hans tyveaarige Datter Ragnhild, en skøn og stolt Kvinde, tilligemed hendes unge Broder Guthorm og meget Gods. Han bragte det alt til Hadeland, hvor han eiede store Gaarde, og vilde holde Bryllup med Ragnhild; men hans Saar hindrede ham; thi han laa syg af dem hele Høsten og ud paa Vinteren. I Julen var Kong Halvdan i Gjestebud paa Dplandene og hørte, hvad der var foregaaet paa Ringerike. Han sendte da en af sine Mænd, Haarek Gand, med 100 Mand for at befrie Ragnhild og bringe hende til ham. Haarek kom over den tilfrosne Randsfjord, før det blev lyst, omringede Hales Gaard, opbrød Dørene og borttog Ragnhild og hendes Broder. Derpaa satte de Ild paa Huset og droge bort. Den syge Hale kom ud af Luerne og gif et Stykke efter dem, men da han kom ud paa Isen, styrtede han sig i Fortvivlelse paa sit eget Sverd og blev siden hølslagt paa Balken ved Bandet.

Halvdan egtede nu Ragnhild, og snart fødte hun ham en Son, der blev overøst med Band efter hedenst Skik og kaldet Harald¹⁾. Hans og hans Uets tilkommende Bælde

¹⁾ Enorre, Halvd. Sv. S. Kap. 5. — En ganske afvigende Fortælling om Halvdans andet Giftermaal har Sagerfinna (Kap. 2). Ifølge denne var hans anden Hustru, Harald Haarfagers Moder, Helga, kaldet den haarprude, en Datter af den mægtige Herser Dag den frode, der boede paa Gaarden Thingelstad paa Hadeland (Thingelstad i Grans Prestegjæld) og tillige havde en Son Guthorm. Uagtet de fleste gamle Beretninger stemme i den først anførte Fremstilling, saa kan det dog være tvivlsomt, om ifte Sagerfinnas Fortælling fortjener ligesaa megen Tilltro. Det kunde vel hændes sig, at man i senere Tider har foretrukket at lade Harald fødes af en saa navnkundig Mødrenekst som den, der tillægger Ragnhild, fremfor af en Hersers Uet. Nedstammelsen

skal efter de gamle Sagn i Drømme være Forældre forkyndt, og Drengen blev snart baade skjøn og klog. Moderen elskede ham høit, men Halfdan jaget ham bort fra sig, da han endnu var et 2 Sagnet siger, at den mægtige Jotun Dovre i 2 opfostrede Drengen og oplærte ham i alle Jdrætter Haralds Tilnavn Dovrefostre¹).

Kong Halfdan blev kun 40 Aar gammel; 2 under ham en Baar, da han kjørte over Randsfjæ et Gjestebud, og han omkom med flere af sine Mænd Halfdan var en viis, ordholden og retfærdig Kong tog sig meget af Retsvæsenet, og indrettede Gids Heidsvævis Lov for Oplandene²). Han fastsatte

fra Ragnar Lobbros 2t kastede en fornyet Glands norske Kongestamme. Maaſkee har Halfdan virkelig 2 gift med Ragnhild, Sigurd Hjorts Datter, og denne 2 hed kunde da gjøre det saameget lettere at anføre hende ætstore Kvinde, som Haralds Moder.

¹) Vidtløftig Fortælling herom i Hæitr Hålfdanar svarta i 2 (I, 563—566) og hos Snorre, Hålf. Sv. S. Kap. 8. Sandt ligger til Grund for begge disse æventyrlige 2 synes Haralds Tilnavn at vise; Folkesagnet har da udf givenheden saaledes, at det nu er umuligt at stille det det Opdigtede. Fortællingen i Flatsbogen er maaf Snorre har villet borttage lidt af det Urimelige i den, derved gjort den endnu mere uforſtaaelig. Det store Verk, se udførte, at undertvinge hele Norge, kan have foranledi om hans Opfostring hos en af dette Lands mægtigste 2 (i Landet boende Vænder), som baade skulde have ind den stolte Tanke, hvis Udførelse syntes at fordrer meer 2 stelig Kraft, og siden hjulpet ham til at iværksætte den. er det da rimeligt, at et andet Sagn om Uenigh Fader og Søn og den Sidstes Bortjagelse senere kan bundet. — Jfr. B. E. Müllers Undersøgelse om Saxo res Kilder S. 198—199.

²) Snorre, Hålf. Sv. S. Kap. 7 sml. med Haakon d. Kap. 11. Herved forſtaaes ubentvødt, at han gjorde 2

ler Bøder for begangne Forseelser. Han overholdt Lovene g vaagede strengt over, at baade Høie og Lave efterlevede dem. Der var ogsaa i hans Tid gode Aaringer i Landet. Derfor var han høit elsket af alle sine Undersaatter; da han var død og hans Lig bragt til Ringerike, kom de gjæveste Mænd fra Romerike, Vestfold og Hedemarken og vilde alle have ham høilagt, hver i sit Hæred; thi de troede, at de lykkelige Aaringer vilde følge ham død, som de fulgte ham levende. De enedes endelig om at dele Kongens Lig i fire Dele, for hver at høilægge een hos sig, og disse Hauge bleve siden kaldte Hålfdans Hauge. Hans Hoved skal være jordet paa Stein paa Ringerike¹⁾, eller efter Andre i Skiringøsal paa Vestfold²⁾.

Harald Haarfager.

Harald, Hålfdans Søn, blev i sit tiende Aar Konge i sin Faders Rige (860); hans Morbroder Guthorm, der var 16 Aar gammel, blev Rigets Bestyrer og Anfører for Hæren (hertogi) og Kongens Hird³⁾. Mange Høvdinger tragede efter den unge Haralds Lande. Brødrene Høgne og Frode, Kong Gysteins Sønner, reiste sig paa Hedemarken, en Konge Høgne Kaarefen foruroligede Ringerike, og Kong Gandalf af Alfheim lavede sig til at feile over Fjorden for at angribe Vestfold, medens hans

forhen i mere indskrænket Virksomhed bestaaende Thing paa Gidsvold til et almindeligt Thing for flere af Oplandenes Hylfer og niere bestemte, hvilken Lov der skulde være den gjældende for alle under dette Lagdsomme hørende Bønder.

¹⁾ Gaarden Steen i Hole Prestegjæld.

²⁾ See ovenfor S. 188. Om Hålfdans Død og Begravelse see Snorre Hålfb. Sv. S. Kap. 9. Fagrskinna Kap. 4.

³⁾ Dette maa vist her forståes ved Titelen hertogi. Paa den senere Hættel maa man ei tænke; Oprindelsen til den var vistnok den samme, men den havde en ganske anden Betydning. (3 Bøger i Hålfb Saga, Kap. 12 og 13, kaldes Kongen hertogi d. e. Hærens Fører).

Søn Hake med 300 Mand drog nord om Fjogjøre Indfald fra Landsiden. Guthorm og Eirik først mod Hake, som de slog og fældede i Haked paa vendte de sig mod Gandalf, som allerede var i Bestfold, og jog ham tilbage til hans Rige. Men om disse Seire sendte Kong Eysteins Sønn Høgne Kaareføn og den mægtige Herser Gudbrand brandsdalen og satte dem Stevne paa Ringed Hedemarken. Der skulde de overlægge om forsvaret. Men da Guthorm og Harald hørte, at Eirik der vare samlede, droge de hurtig did med sine ubanede Skovveie, omringede Gaarden og tændte den. Mange brændte inde; Eysteins Søner faldt i Kampen, og nu underlagde Seierherre Ringerike, Hadeland, Thoten og Romerike i Hedemarken og Gudbrandsdalen. Kong Gandendnu en Tid Modstand, men faldt omsider. Herredømme udvidedes nu mod Syden lige til Gaurdal.

Efter disse Seire opstod hos Harald Tanke om at underlægge sig hele Norge. En Kongedatter Gerd han beilede til, skal end mere have egget han til det. Han svor ved den almægtige Gud, som havde givet ham ei at ville skjære eller kjæmme sit Haar, før alle Smaakonger vare undertvungne. Guthorm roste ham og svor troligen at ville hjælpe han til at fylde det²). De droge med en Hær over Dovre

1) Snorre, Harald Haarf. S. Kap. 2 nævner Kaareføn som Grændsen for Haralds Herredømme; Flatsbogen deri kaldes Haralds hárf. I, 569) Gautelven. Det er sandsynligvis det rimeligste; thi det lader efter Fortællingen, som efter sin sidste Seier blev Herre over alle Gandalenes Hovedrige var netop Alfheim, Landssædet mellem elven og Gautelven.

2) Snorre, Harald Haarf. S. Kap. 3. 4. Fagrskinna har en lignende Fortælling om Harald og Ragna A.

da len blev først erobret. I alle de Lande, Harald unrlagde sig, tilegnede han sig al Odde, saa at Bønderne evede hans Leilændinger og maatte betale ham Landskyld; i hvert Fylke indsatte han en Jarl, der skulde dømme Almuen, indkræve Landskyld og Sagefald paa Kongens Begne og selv have Trediedelen af disse Indkomster, men i Krig holde Kongen 60 Mand paa egen Bekostning. Hver Jarl skulde have under sig fire Hærser eller flere, hver med 20 Marks Indkomster og med Forpligtelse til at holde Kongen 20 Stridsmand. Ved denne Indretning fik Jarlerne større Indkomster, end Smaakongerne forhen havde, og dette gjorde, at mange Høvdinge nordensfjelds, for at erholde denne Verdighed, paa Rygtet om Haralds Ankomst droge til ham og bleve hans Mænd. Den mægtigste blandt disse var Jarlen Haakon Grjotgardsøn af Haalogaland, som stammede fra Sæming, der sagdes at være Odins Son¹⁾. Han kom til Kongen fra Orjar (Orlandet) med

begge Beretninger synes at være forskjellige Traditioner om samme Begivenhed. Denne Fortælling om Anledningen til hele Norges Undertvungelse har forekommet flere mistænkelig; den er imidlertid i det Hele taget ei uoverensstemmende med Oldtidens Aand, og skønt den i det Enkelte maaskee kan være udflykket, gjør dog de gamle Sogaers Genstemmighed, at man maa antage en virkelig Begivenhed at ligge til Grund for den, uden at man dog med Sikkerhed kan bestemme, hvo Pligen har været, eller naar Begivenheden er indtruffen. At det skulde være skeet i Haralds og Ragnas 12te Aar, som Sagskinna siger, synes noget usandsynligt. Rimeligere forekommer det mig, at det er skeet noget senere, og at det hverken har været den eneste eller den vigtigste Driftsbeber til Haralds store Foretagende, men kun egget ham til at fortsætte et Bærf, hvortil hans egen Uergjerrighed allerede forlængst havde tilskyndet ham.

En. Harald Hf. S. Kap. 5—7. Denne Haakon Jarls og hans Forfædres Bedrifter vare besungne af Skalder Gyvind Skalbespilber i et Kvad, kaldet Håleygjatal, hvilket desværre er tabt paa et Par Stropher nær.

meget Folk, og ved hans Hjælp vandt Harald hele Et hjem efter 8 Slag og 8 Kongers Fald. Haakon Jarl til Belønning Strindafylke.

Harald vendte sig nu mod Ramdalen, hvor Brøderne Herlaug og Kollaug vare Konger. Paa Grund om hans Komme gif Herlaug selv tolvte ind i en Gravhaug, som han forud havde beredt, og lod den kaste over sig. Kollaug steg op paa den Haug, hvor han gerne pleiede at sidde, og væltede sig fra Høisædet ned i Fodpallen i Jarlesædet og gav sig selv Jarlsnavn. Han drog han Harald imøde og tilbød sig at blive hans Konge. Harald spændte Sverd ved hans Side, hang Skjold om hans Hals, ledede ham til Høisædet og gav ham den samme Dømmet over Naumbølafylke. Harald vendte nu tilbage til Throndhjem, som han fra den Tid ansaa som sit Hovedsæde, og hvor han byggede en stor Kongsgaard, som Harald Jarl hævdede han høit og egede hans (Nasa¹).

Om Vaaren efter Toget til Ramdalen drog Harald med mange Skibe ud fra Throndhjem; selv var han med sine Hirdmænd og Berserker paa et stort prægtig skib Dragestib. Toget gif mod Nordmøre, hvor en Hunchjof herskede; baade han og hans Søn Erling Klose vare ovede Stridsmænd. Med dem forban Hunchjofs Svigerfader Røkkve, Konge i Romsdale, de mødte Harald ved Solfkel²). Efter en haard Kamp faldt begge Kongerne, og Harald erobrede deres Lande han overlod til sin Ven, den kloge og mægtige Rognvald Gysteins Glumras Søn, af en oplandsk Jarlægt. Paa Sommeren før bleven Haralds Mand og kaldtes

¹) En. H. Hf. S. Kap. 8. 9.

²) En liden D, som endnu bærer samme Navn, strar nordent i første D Stabben i Røds Prestegjæld paa Nordmøre.

rejarl. Selv vendte Harald tilbage til Throndhjem lev der om Vinteren¹⁾.

Solve Klofe var undkommen fra Slaget ved Solstel opholdt sig hos Kong Arnvid paa Søndmøre. Da ørte, at Harald om Vaaren rustede sig mod dem, samlede Folk, og Solve drog til Kong Audbjørn i Fjor-e (Firdafylke) for at faa ham til Hjælp. Audbjørn sig overtale; Kongerne mødte Harald indenfor Solstel, er begyndte en skarp Strid. Begge de fiendtlige Kon-salbt paa sine Snekker; men Solve undkom ogsaa denne g, sværmede siden om i Biking og gjorde ofte Skade rige²⁾.

Efter dette andet Slag ved Solstel underlagde Harald Søndmøre, hvilket Fylke han ogsaa overlod til Røgn-Jarl. Over Fjordene derimod antog Bemund, Aud-ris Broder, efter dennes Fald Kongedømmet. Det var ilde paa Høsten; derfor vendte Harald tilbage til Thrond-. Men han havde, som det lader, i Forveien vundet jemmelige Tilhængere blandt Stormændene i Firdafylke, om Vinteren drog Rognvald Nørejarl uforvarende der-overfaldt Bemund om Ratten, da han var til Gjestebud auftdal i Nordfjord³⁾, og indebrændte ham med 90 nd. Om Vaaren kom Harald selv til Fjordene og un-agde sig nu Landet uden Modstand⁴⁾.

I fire Aar havde Harald opholdt sig nordenfjelds; behøvedes hans Nærværelse i Syden. Thi Erik Ei-indsøn, Svithjods og Gautlands Konge, havde under-øst sig Vermeland og Ranrike⁵⁾. Han truede med at de gjøre det Samme med hele den Deel af det sydøstlige

) En. G. Hf. S. Kap. 9. 10.

) En. G. Hf. S. Kap. 11.

) Gaarden Raustdal i Eids Prestegjæld.

En. G. Hf. S. Kap. 12.

b. e. den Deel af Alffheim, som laa mellem Gautelven og Svinesund.

Norge, som fordem havde lydt under Sigurd Ring og dennes Søn Ragnar Lodbrok, nemlig hele Viken indtil Grenmar (Langesundsffjorden) og desuden Romerike. Mange Høvdinger i disse Egne og meget andet Folk havde ogsaa givet sig under ham. Da Harald hørte dette, drog han med sine Skibe og sin Hær til Lunsberg, som allerede dengang var en Kjøbstad, og tilbragte Sommeren og Høsten med at holde Thing med Bønderne, straffe de Fralsaldne og atter lægge Landet under sig. Ved Vinterens Begyndelse hørte han, at Sveakongen red omkring i Bermeland paa Gjesteri; han drog da ogsaa did og lod Gjestebud tilfige for sig. En mægtig Bønde Aake, der fordem havde været Kong Halfdan Svartes Mand, indbød begge Kongerne til Gjestebud hos sig og bevertede dem paa det herligste hver i en særskilt Hal, uden at det kom til Strid mellem dem. Men efter Gjestebudet dræbte Kong Erik Aake, da denne fulgte ham paa Veien, fordi han syntes, at han havde gjort mere af Harald end af ham. Da Harald fik dette at vide, blev han saa forbittret, at han red efter Erik med sine Mænd og forfulgte ham lige til Gautlands Grændse. Men da han ei kunde indhente ham, hevnedes han Aake ved at dræbe Sveakongens Mænd, hvor han fandt dem, lagde atter Bermeland under sig og vendte derpaa tilbage til Lunsberg. Om Vaaren drog han opad Gautelven, herjede i den svenske Konges Lande og fældede i et Slag hans Jarl Kane Gautske, som var sat over Ranrike. Da han havde underlagt sig alt Landet i Vest for Gautelven og Banern og hele Bermeland, efterlod han til dets Bern sin Morbroder Guthorm med en Hær og drog selv over Dovre tilbage til Throndhjem¹⁾.

Snart efter spurgtes den Tidende søndenfra Landet, at Høder, Ryger, Egder og Theler havde forenet sig mod

¹⁾ Sn. H. Hf. S. Kap. 14—18.

Harald, under Anførsel af Erik, Hordelands Konge, Gulke, Konge af Rogaland og Sote Jarl, hans Broder, Rjotve den rige, Konge paa Agder, og Thorer Haklang, hans Søn, foruden flere andre mægtige og tappre Høvdinge. Harald satte strax sine Skibe i Søen, og med en stor Hær af alle de Fylker, som vare ham underlagte, ilede han mod Sonden. Da Hordelands Konge spurgte hans Komme til Stat, drog han ogsaa sydefter for at forene sig med sine Venner. Ved Fæderen samlede de og mødte Haralds Flaade i Hafsrøfjord¹⁾. Her kom det til en heftig Kamp. Haralds Skib laa midt i Flaaden, og mod det lagde den hjempesterke Thorer Haklang; men efter en haard Strid faldt han, og hans Skib ryddedes. Nu vendte Seieren sig paa Haralds Side; Kongerne Erik og Gulke med Sote Jarl faldt, og Rjotve med Resten af Fiendehæren flygtede mod Sonden.

Slaget i Hafsrøfjord (872) gjorde Harald efter mere end 10 Aars Kamp til Norges Enekonge og løste ham fra hans Løfte. I et Gjestebud paa Møre redte og skar Rognvald Jarl hans lange, gule Haar, og fra den Tid bar han Tilnavnet Haarfager; før havde man kaldt ham Lufa eller den Lykhaarede²⁾.

¹⁾ Nu Hafsrøfjorden, ikke langt syd for Stavanger.

²⁾ Udførlig Beretning om Slaget i Sn. H. Hf. S. Kap. 19 samt i flere af de islandske Sagaer, især Gretters S. Kap. 2. Vatnsdala S. Kap. 8. 9. Egils S. Kap. 9. — Da Tiden, paa hvilken dette Slag stod, er af Bigtighed i Henseende til Bestemmelsen af Aarene, mellem hvilke Harald regjerede, saa bliver her et passende Sted at undersøge Tidsregningen i denne Konges Historie. I de gamle Sagaer findes sjældent Aarstal tilføiede; Kongernes Regjeringstid derimod er for det meste nøiagtigen angivet, og undertiden, i hvilket af deres Regjeringaar en eller anden merkkelig Begivenhed har tilbraget sig. Gaa vi nu altsaa i denne Undersøgelse ud fra et Tidspunkt, som ingen Tvivl er ubestraftet, nemlig Aar 1000, det Aar, da Olaf Trygvesson faldt ved Svolder, saa finde vi, at Haakon Jarl maa være død i Aar 1000. *Norges Historie.*

Nu var der ingen Mand i Norge, som længer mægtede at gjøre Harald Modstand; mange Hovdinge underkastede sig ham derfor og bleve holdte i Ære af ham; men mange vare ogsaa de, der foretrak Landflygtighed og Tabet af sine Eiendomme for at blive Kongens Træle, som de kaldte det. En stor Deel af disse drog i Viking vestover til England, Skotland og Frankrige; en Deel nedsatte sig

teren mellem 995 og 996; men denne havde ifølge Olaf Tryggvejens Saga Kap. 104 i Fornm. S. I, 219. o. fl. St. dengang været Jarl i 33 Aar fra den Tid af, da hans Fader Sigurd Jarl blev dræbt af Eric Blodøres Sønner. Denne Begivenhed maa altsaa være indtruffen omtr. 962; men den indtraf igjen to Aar efter Haakon den godes Fald (En. Harald Graafelds S. Kap. 6. Olaf Tr. S. Kap. 34 i Fornm. S. I, 55), som altsaa maa henføres til 960. Haakon havde regjeret 26 Aar fra den Tid af at Eric, hans Broder, flygtede fra Landet (En. Haakon d. godes S. Kap. 28. Olaf Tr. S. Kap. 26 i Fornm. S. I, 40), hvilket da maa være skeet omtr. 935; men to Aar i Forveien var Harald Haarfager død (En. H. Hf. S. Kap. 45 og 46 sml. Haakon d. godes S. Kap. 1—3. Olaf Tr. S. Kap. 11—15 i Fornm. S. I, 18 fgg.), altsaa 933. Da var Harald ifølge de fleste Sagaers Udsagn 83 Aar gammel og havde baaret Kongenavn i 73 Aar; han er altsaa født 850 og tagen til Konge 860. Alle Sagaer ere enige om, at han kjæmpede i ti Aar for at underlægge sig Norge; men det er ei paa alle Steder ganske tydeligt, om denne Kamp regnes lige fra hans Regjeringsindtrædelse eller først fra hans Log over Dovrefjeld. I første Tilfælde falder Slaget i Hafstrøfjorden 870, i sidste 872. En anden vigtig Begivenhed, nemlig Jælands første Bebyggelse, staar i nøie Forbindelse hermed. Landnamshogen I, 6 siger, at denne fandt Sted 874, 2 Aar efter Slaget, 12 eller efter eet Haandskrifts Læsemaade 13 Aar, efter at Harald var bleven Norges Konge. Sammenlign vi nu denne Angivelse med det, som ovenfor er udfundet om Aaret for Haralds Regjerings Begyndelse, saa finde vi, at dette sidste bekræftes; thi Tiden fra 860—874 kunde vel kaldes 12 eller 13 Aar, naar man kun regner de hele Aar, i hvilke Harald havde hersket, men ei tager 860 og 874 selv med. Dette er den Chronologi, som de bedste og fleste Sagaer tydeligen angive for det første Aarhundrede af det norske Riges Historie.

serne, som længe havde været et Vintertilholds-Bikinger, og hvor en Nordmand Grim Ramban Haralds Dage først havde taget fast Bopæl. En gtede ogsaa til Slobbygderne paa Sveriges Grændsallerede før Haralds Tid Nordmænd havde nedsat en uvis Tidsalder skal nemlig en oplandsk Konge have undertvunget Thrønderne og hersket saa der dem¹⁾, at Mange forlode sin Odal og flygtede sit Bopæl øster over Kjolen, under Anførsel af samte, en Jarlesøn fra Sparabu²⁾. Disse Flygtpryddede et stort Hæred, som efter Anføreren kaldtes and. Ketils Sønneson, Thorer Helsing, skal en Drabsfag med meget Folk være dragen læn-Øst og have givet Helsingeland Navn efter sig. E atter mange misfornøiede Thrønder og Namdøler Egne, som ved dem bleve fuldkommen bebyggede, de vedligeholdt sin Uafhængighed.

Den største Deel af de udvandrende Nordmænd i det ubeboede Jøsland et nyt Fædreneland. Denne først være opdaget af Vikingen Raddodd, som havde led paa Færserne og dreves did af Storm. Han Fjelde sneedækte og kaldte Landet Sneeland. Lev Gardar, en svensk Mand, dreven derhen paa til Suderøerne; han omseilede Landet og opholdt sig øren over, men vendte om Vaaren igjen tilbage e. Efter ham kaldte man Den Gardarsholm. ng fra Rogaland, Floke Vilgerdsøn, var den er opsøgte Landet, ledet af indviede Ravne. Han Ravnet Jøsland, men bosatte sig ikke heller der; det nu mere og mere bekjendt i Norge.

fabelagtige Fortælling om denne Gystein, som skulde have in Hund Saur til Thrøndernes Konge, findes hos Snorre, on b. godes S. Kap. 13.

boens Prestegjæld ved Throndhjemsfjorden.

I Begyndelsen af Harald Haarfagers Regjering boede i Dalsfjorden paa Fjalir¹⁾ to Frænder og Fostbrødre, Ingolf og Leif. De tilbragte sin Ungdom paa Vikingetoge i Samsund med den mægtige Atle Jarls Søner, Haastein, Herstein og Holmstein. Men der kom Splid mellem dem, da Holmstein i et Gjestebud gjorde det Løfte, at han vilde egte Helga, Ingolfs Søster, som Leif elskede. Ved Hifargaf²⁾ kom det til Strid mellem Fostbrødrene og Atles Søner, og Holmstein faldt. Da siden Herstein vilde hevne Broderen, havde han samme Skjebne. Frænder og Benner lagde sig nu mellem de Stridende, og Atle Jarl og Haastein, hans Son, lode sig forsones, da Ingolf og Leif overgav dem alle sine Eiendomme. Nu forlode Fostbrødrene Norge og opsogte Jøland, men nedsatte sig ei der strax. De vendte igjen tilbage til sit Fædreland, og først da Leif ved flere Aars Viking havde vundet mange Rigdomme, forlode de Norge for bestandig. Efterat Ingolf havde blotet til Guderne og faaet heldige Barsler, gif Frænderne tilføs hver paa sit Skib med meget Folk i Følge. Da de nærmede sig Jøland, skød Ingolf sine Dndvegesfuler eller Høisædesstøtter, som han førte med sig, overbord, for at lade disse Helligdomme søge sig Bopæl paa Den³⁾. Han fandt dem drevne i Land ved Reykjavit paa Jølands sydvestlige Kyst, og der nedsatte han sig

1) Nu en Deel af Søndfjord, see ovenfor S. 200.

2) Et Res paa Hilsøen i Gvindviks Prestegjæld udenfor Sognefjorden, omtrent paa Grændsen mellem det gamle Hørbeland og Soga.

3) Disse Høisædesstøtter nævnes ofte i Sagaerne som Helligdomme, og den her omtalte Maade at adspørge Guderne, hvor man skulde tage Bopæl, findes ofte brugt af dem, der nedsatte sig paa Jøland. Det er høist rimeligt, at en eller anden Guds Billede som oftest har været udskaaet paa en af disse Støtter; dette siges udtrykkelig i Gyrbyggja S. Kap. 4 om Thorolf Mostrarskjegs Dndvegesfuler, at nemlig Thors Billede, som han især dyrkede, var udskaaet paa en af dem.

deelte det omkringliggende Land til sine Ledfagere¹⁾. Det var kort efter Hafsrøffordslaget, at Ingolf og Leif gik sig paa Island (874). Mængden af de Nordmænd, Friheden syntes tilintetgjort ved Haralds Seier, og Afhængighed forekom utaalelig, fulgte nu deres Ex-

Bel var Landet ei Norge ligt i Frugtbarhed og Richeid, men frembød dog gode Græsgange, rigt Fiskeri, god Jord paa Smaaskov til Brændsel, og hvad der var det bedste: et Fristed, hvor ingen Herskers Haand kunde naa dem hvor de kunde leve i den Uafhængighed, ved hvis Fædrelandet for dem havde mistet sit Verd. Mægtige Konger, selv af Kongeslægt, især fra Throndhjem og det gamle Norge, seilede derover med al sin Mægt og alt sit Folk. De førte med sig over sine Familiefikke og Gode domme; selv Jorden under sine Gudehuse bragte de Havet for i sit nye Hjem at kunne reise dem paa en grund. De toge det ubeboede Land i Besiddelse²⁾ og bære Jyd over det Stykke, de valgte sig; dette udvandrede derpaa mellem sit Følge og Lyende, der siden ankom og hans Efterkommere for sine Overhoveder.

Nar, siige Sagaerne, vedvarede denne Overfart fra Island til Island (Landnamstiden), og Harald selv skal frygtet for, at Norge derved skulde tabe for mange Konger, og søgt at hemme den.

Harald maatte endog som Enehersker i Norge ofte kæmpe med Høvdingernes Frihedsaaud og Stivind, og Hævn faldt altid tungt paa dem, som han ansaa for fjender. I Firdafylke boede en tapper og mægtig Kong, Rvæld-Ulf; han havde ei villet understøtte Kong Arn, da denne hjalp Kong Arnvid af Søndmøre mod

fortællingen om Islands Dybdagelse og første Bebyggelse findes næstteligt i Landnamsbogen I, 1—8.

ette kaldtes nema land, at tage Land, og Nybyggerne hede det af Landnamsmænd.

Harald; men heller ikke vilde han blive dennes Mand, da han havde vundet Fjordene, hvormeget end hans Venner søgte at overtale ham dertil. Han havde to Sønner, Thorolf, en skøn og tapper Ungling, og Grim, der var kjæmpestor og sterk, men styg af Udseende. Han kaldtes Skalla=Grim, fordi han meget tidlig blev skaldet. Thorolf lod sig overtale til at drage til Kongens Hird, mod Faderens Raad, og blev snart meget yndet af Harald. I Hafrøsfjordslaget kjæmpede han som en dygtig Helt, og Harald lønnede ham ved at skaffe ham et rigt Giftermaal paa Haalogaland, gjøre ham til sin Lendermand her og overdrage ham at indkræve Skat af Finnerne og drive Handel med dem. Thorolf blev en mægtig Høvding og levede med en Pragt, som sømmede en saadan; da Kong Harald engang drog paa Gjesteri paa Haalogaland, modtog han ham i et Gjestebud, hvortil 500 Mand vare indbudne foruden de 300, som fulgte Kongen. Men han havde Uvindsmænd, som bagtalte ham hos Harald og beskyldte ham for at begaa Underløb med Finneskatten og traagte efter Kongedømmet over Haalogaland. Kongen fik Mistanke til ham, fratog ham først hans Len og hans Indkomster og bemægtigede sig siden et Skib, som tilhørte ham. Thorolf hevnedesig ved at plyndre Skibe, der førte Kongens Varer, og herje i Viken. Fiendskabet mellem dem voxte nu saaledes, at Harald med en Hær drog til Haalogaland; han kom om Natten uventet til Thorolfs Gaard Sandnes¹⁾, som han omringede og antændte. Thorolf kom ud med sine Mænd, men faldt efter et tappert Forsvar, beklaget af Kongen selv. Hans Drab vakte stor Uvillie mod Harald; den gamle Kveld=Ulf og hans Søn Skallagrim vilde ei længer bo under hans Herredømme. De udrustede to Skibe hvert med 30 vaabendygtige Mænd, bragte sit Lyende, Koner, Børn og Løssøre ombord paa diåse og forlode Norge, efterat

¹⁾ Paa Nordstiden af Alsten=Den paa Helgeland.

have dræbt nogle af Haralds Frænder og Mænd. Kveld-
Ulf døde paa Beien, og hans Lig blev efter hans sidste
Billie lagt i en Kiste og stød i Søen; han vilde — sagde
han — søge sin Søn Bopæl. Da Skallagrim kom til
Island, fandt han ogsaa Kisten drevet i Land og nedsatte
sig i den Egn, hvor den fandtes; det var paa Gaarden
Borg i det sydvestlige Island¹⁾.

De misfornøiede Nordmand, som sværmede om i Vi-
king, hjemsogte ideligen Norges Kyster, især den midterste
Deel af Landet. Harald maatte have Leding ude mod dem,
men det nyttede lidet; thi saasnart han nærmede sig, stak
Vikingerne i Søen og søgte til sine Tilholdssteder paa
Orknøerne, Hjaltland og Sundersøerne. Harald saa nu, at
han maatte angribe dem her, hvis han vilde have Ro. En
Sommer for han derfor med en Flaade vester over Havet,
underlagde sig alle de vestlige Der og udryddede overalt
Vikingerne²⁾. Paa dette Tog faldt Ivar, en Søn af Røgn-
vald Mørejarl, og for at bøde Faderen dette Tab gav
Kongen ham Orknøerne og Hjaltland. Men Røgnvald
overlod dem igjen til Sigurd, sin Broder, som fik Jarlsnavn.
Denne var en tapper Krieger, holdt Vikingerne borte fra
Derne og herjede idelig i Skotland. Han døde af et Saar,
og hans Søn Guthorm overlevede ham kun kort³⁾. Nu
satte Vikingerne sig atter fast paa Derne. Røgnvald sendte
sin Søn Hallad didhen, men han kunde ei modstaa Vikin-
gerne, nedlagde derfor Jarledømmet og for tilbage til
Norge. Da Røgnvald vrededes over denne Opførsel, frem-
stod en anden af hans Sønner, Einar, og tilbød sig at

¹⁾ Alt dette findes meget udførlig fortalt i Egils Saga Kap. 1—28.
Et Sideskifte hertil er Stridighederne mellem Kong Harald og
Herjen Asgrim i Thelemarken (Landn. V, 6).

²⁾ Sn. H. Hf. S. Kap. 22.

³⁾ Om Sigurds Bedrifter og Død see Sn. H. Hf. S. Kap. 22.
Flatsbogen I, 221 fg.

drage over til Nerne. Einar var uegtefødt af en ringe Moder, styg, eensiet og ilde lidt af Faderen; denne var derfor glad ved at faa ham bort, men gjorde sig ikke store Forventninger om ham. Einar var imidlertid en tapper Mand, og da han var kommen over til Orknøerne, fredede han dem snart; han fik Jarlsnavn af Harald og blev en mægtig Høvding. Man kaldte ham Torv-Einar, fordi han lod skjære Torv til Brændsel, da Nerne manglede Ved. Saaledes grundlagde Harald det norske Kongedømmes Overhøiheid over de flotske Der, hvilket siden, opretholdt snart med større, snart med mindre Kraft og snart i videre, snart i engere Udstrækning, bestod ligeindtil i Midten af det 15de Aarhundrede¹⁾.

Nu blev Norge for en lang Stund roligt for udbortes Fiender. De gamle Ustikke, der vare en Følge af de jævnlige Vikingetoge fra Landet selv, og som medførte Eiendomsufikkerhed for Landets fredelige Beboere, søgte ogsaa Harald at hemme. Han forbød derfor strengeligen det saakaldte Strandhug, der bestod deri, at Vikingerne uden Eiernes Samtykke tog Slagtekvæg til sine Skibe paa den norske Kyst. Dette Forbud gav Anledning til, at den berømte Gange-Rolf, Rognvald Mørejarls Søn, for stedse forlod Norge. Han havde nemlig ved Hjemkomsten fra et af sine mange Vikingetoge hugget Strandhug. Herfor blev han uagtet sine Frænders Forbøn, erklæret fredløs. Han drog da mod Vesten, satte sig her i Spidsen for en stor Skare landsflygtige Nordmand og herjede i Frankrige. For at blive fri for ham nødtes den franske Konge Karl den eenfoldige til at overlade ham en Strækning Land i den nordlige Deel af sit Rige som et arveligt Hertugdømme, siden kaldet Normandie (912). Rolf fik ogsaa Kongens Datter til Egte, lod sig døbe og antog med Christendom.

¹⁾ En. H. Hf. S. Kap. 22. 27. Flatsbogen I, 222—223.

Nabnet Robert. Han blev Stamfader for de mægtige (annikke Hertuger ¹).

Stridigheder mellem Haralds Jarler forstyrrede underden indvortes Rolighed. En af de mægtigste af disse var den gamle Atle paa Gaular, hvem allerede den Svarte havde overdraget Styrelsen af Sogn. Den pleiede hvert Aar at tage Gjestebud hos ham med Rænd; men engang hindredes han fra at komme selv, tre Aar sendte han sine Mænd i sit Sted. Disse Frænder og Benner med sig, kom langt talrigere, end ulde, og opførte sig overmodigen. Dette taalte ikke

Da de kom det fjerde Aar, havde han samlet Folk dem og drev dem bort. „Enten kunde Kongen selv dit Gjestebud“, sagde han, „eller og faa Penge i Stedet“. Atle fik dette at vide, da han var til Gjestebud hos Kongen Grjotgardsøn Jarl, hvem han havde givet Rænd, da dette var undertvunget. Nu bad Haakon, Kongen ogsaa vilde skjenke ham Sygnafylke, og Harald nægtede det. Atle vilde ei vige for Haakon; det kom til et Brud mellem dem i Stafanesvaag i Fjalir²). Her faldt Atle død; men Atle døde kort efter af sine Saar. Hans Søn, Haastein, turde nu ei længer blive i Norge, men drog til Island og nedsatte sig der. Haakon Jarl efterlod sig en Søn, Sigurd. Denne drog efter Faderens Død til Island, fik Jarlsnavn af ham og blev siden hans fortrolige som Faderen havde været. Sigurd var en klog Mand; havde sit Sæde paa Lade og styrede hele Throndhjem, Kongen selv var andensteds i Landet³).

En. H. S. Kap. 24. Sagaen siger, at Rolf kaldtes Gange-Rolf, forbi han var faa svær, at ingen Hest kunde bære ham, hvorfor han altid maatte gaa.

Stavangfjorden i Astevolvs Prestegjæld i Søndfjord.

Stridighederne mellem Jarlerne Atle og Haakon ere nærmest fortalte efter Fagrskinna Kap. 11. 12. Hos Snorre findes de ikke nævnt, saa udførlig fortalte (H. S. Kap. 13 sml. Landn. V, 9).

Kong Harald havde mange Hustruer, Døttre mægtigste Mænd i Landet, og med disse en Mængde Ner, der bleve opfostrede hos sine Mødrenesfrænder¹⁾. elskede han en af sine yngre Sønner, Erik, som Ragn en Kongedatter fra Jylland, havde født ham. Da § var 40 Aar gammel, vare allerede flere af hans E

I Landn. Tillæg S. 326 (Udg. af 1843) fortælles, at albrig havde betalt Skat, og at Harald lagde Syg under sig, da han var 20 Aar gammel, og siden hele Efter dette fulde da Jarlerne Atle og Haakon vare faldne Efter den Orden, hvori Begivenhederne fortælles hos E fulde man ogsaa tro, at disse Stridigheder vare indtruf Slaget i Hafsrøfjord. Men der er paa den anden Sid Omstændigheder, som gjøre det nødvendigt at hensefætte den givenesshed en god Tid efter Slaget. Der omtales i Landnam flere Nybyggere, som ere dragne over til Island af Frey, Haakon Jarl, hvem de havde fortrønet (Landn. II, 29. II 17. IV, 1); han maa altsaa have levet efter 874, da de Landnamsmænd, Ingolf og Leif, nedfattede sig paa Island. næst omtales Sigurd, Haakons Søn, som voren Mand eller mindste som ikke ganske ung ved Faderens Død; det lader til, at han fik Jarlsnavn strax efter, og han havde desuden Broder, Grjotgard, som var meget yngre end han (Sn. I Graafelds S. Kap. 4). Men Sigurd blev dræbt 962. maatte da idetmindste have været 100 Aar gammel, hvis Fader var falden før Hafsrøfjordslaget, og vi antage, at ha var 10 Aar gammel ved dennes Død. Men saa høi Alder kan ikke have naaet, især da hans Søn Haakon kun var 21 gammel ved hans Død. Alt dette synes at vise, at Haakon kan være falden før længe efter Hafsrøfjordslaget, og at E kun fortæller Begivenheden paa det Sted, hvor den hos han des, fordi den stod i Forbindelse med Erobringen af Jirða over hvilket Kongen satte Haakon til Jarl. Torfæus har al bemærket, at denne Begivenhed hos Snorre uidentifiseret er i paa et urigtigt Sted (Hist. Norv. II lib. 1 c. 8).

¹⁾ Om Haralds Koner og Børn see Sn. I. Hf. S. Kap. 18 Om hans Kjærlighed til Finnepigen Snæfrid, hans For og hans Forbittrelse paa de Sønner, han havde havt see samme Sted Kap. 25. 26.

esten bojne. Alle vare de tidlig tappre Mænd og syntes de om, at deres Fader ingen Deel af Riget gav dem at erste over, men derimod satte Jarler i Fylkerne. To af em, Haldan Haalegg og Gudrød Ejome, forenede sig for selv at Raffe sig et Rige, overfaldt uforvarende Rognvald Mørejarl og brændte ham inde med 60 Mand. Gudrød tog Rognvalds Lande i Besiddelse; Haldan derimod drog med tre Langskibe vester over Havet for at besøgtige sig Verne ved Skotland. Da Harald horte sin lens Død, drog han strax mod Gudrød med en Hær; sønnen maatte give sig i Faderens Bold, og denne sendte ham til Ugder, hvor han var opfostreret¹⁾. Men over Møre stte han Rognvald Jarls ældste Søn, Thorer, kaldet en tauise, og giftede ham med sin Datter Alaf.

Imidlertid var Haldan Haalegg pludseligen kommen i Orknoerne og havde fordrevet Einar Jarl; men denne om snart tilbage og slog og fangede Haldan. Til Hevn for sin Faders Død dræbte han ham ved at riste Blodørn aa hans Ryg²⁾. Da Haldans Drab rygtedes til Norge, leve alle hans Brødre forbittede, og Harald selv drog med en stor Hær over til Verne. Einar maatte flygte; dog fik han siden Fred mod at betale Kongen 60 Mark Guld i Bøder for hans Søn Død³⁾.

¹⁾ Hans Fosterfader var Kongens Skald Thjodolf fra Hvinn (den nuværende Kvinesdal i Eifter Fogderi. Sn. H. Hf. S. Kap. 26).

²⁾ See ovfr. S. 160.

³⁾ Ved denne Leilighed skal Einar have tilvenbt sig al Ddel paa Verne; thi da Bøderne vare paalagte alle Indbyggerne, og disse fandt Summen altfor stor, tilbød Einar sig at udrede den alene, hvis Bønderne vilde overlade ham al Ddel paa Verne og erklære sig for hans Leilendinger. De indrømmede dette; thi de fattigere tabte kun Ildet derved, og de Rigere troede, at de med Tiden kunde indløse sin Ddel igjen. Følgen heraf var, at Jarlerne paa Orknoerne i 100 Aar vare Glere af al Ddel, indtil Jarlen Sigurd Eobversøn gav Bønderne den tilbage (Sn. H. Hf. S. Kap. 32).

Snorre siger, at det blev, da Harald var 60 Aar gammel, i 900; Flatsbogen (I, 41), at det var i hans 70de Aar (først 920); efter Olaf Tryggvessens og Olaf den helliges So Fornm. S. (I, 5 og IV, 8) var det i hans 80de Aar eller Det er vel sikkest at følge Snorre. — Ifølge Snorre deelte sit Land paa følgende Maade: Af sine ældste Sønner med Haakon Jarls Datter, satte han Guthorm efter hans fader Hertug Guthorms Død til at herske over Nantike og mere af det sydsørlige Viken, indtil Raumelven i Nord Halvdan Svarte, Halvdan Hvide og Sigrød og Herredømmet over Throndhjem. Vingulmark, Romerike, og Thelemarken gav han til Olaf, Bjørn, Sigtrygg, og Thorgils, af hvilke de to første vare hans Børn med Ghild, Datter af Gystein Jarl, de tre sidste med Gyda datter. Hedemarken og Gudbrandsdalen gav han til Dag, og Ragnar Rykkil, de to første Sønner af Asghild, af King Dagsøn fra Kingerike, den sidste af førnævnte Sv Kingerike, Hadeland og Thoten gav han til sine Sønner Finnepigen Snæfrid, Sigurd Rife og Rognvald R beine; thi af hendes øvrige Sønner var Halvdan Ha allerede dræbt, og Gudrød Kjome druknebe i en Storm for Jæderen, rimeligvis ogsaa før denne Deling (Sn. H. Kap. 37). Rørek, hans Søn med Gyda, og Gudrød Søn af Asghild, vare for det meste i Kongens Hird og Reittler eller Pensindkomster paa Hordeland og i Soan: thi

Etmand i mandlig Linie skulde bære Kongenavn, le paa Kvindesiden skulde være Jarler. Hans Søn-
 lde have de halve Indkomster med ham i de Fylker,
 : sattes til at herske over, og sidde et Trin høiere end
 ie, men et Trin lavere end Kong Harald selv. Herved
 idtes dog ei Roligheden; thi alle Kongesønnerne
 efter Overkongens Verdighed, naar Faderen var død.
 selv tiltænkte sin kjæreste Søn, Grif, den. Ham
 han allerede, da han var tolv Aar gammel, skjenket
 ngskibe, med hvilke han i flere Aar for i Viking til
 Lande, endog til Bjarmeland, og naar han var
 ; da var han oftest i Kongens Hird. Flere af Haralds
 t syntes, at deres Rige var for lidet, og droge derfor
 g til fremmede Lande og tilsatte her Livet¹⁾. Den
 af dem, Guthorm, var opfostret af Haralds Mor-
 Hertug Guthorm, og havde, da denne var død, af
 der faaet hans Lande i Viken at styre og verge.
 ngang, da han laa i Gautelven, blev han overfalden
 bt af Solve Klofe, som efter Slaget ved Solkel
 ligget i Viking²⁾. En anden af hans Sønner, Ragn-
 Kertilbeine, var af Faderen sat over Hadeland; men
 rygtedes, at han øvede Seid, blev Harald forbitret;
 i hadede al Trolldom. Han sendte Grif til Ha-
 for at revse ham, og denne indebrændte sin Broder
) Seidmænd³⁾.

albespilber (En. Harald Graafelds S. Kap. 1). Blandt Is-
 ldes første Bebyggere nævnes en Thord Vikingsøn, som
 fleste ansaa for Harald Haarfagers Søn (Landn. II, 27).

Alfban Hvide faldt i Estland, da han sværmede om i Viking
 Østersøen (En. H. Hf. S. Kap. 33). Thorgils og Frode
 Hærskibe af sin Fader og fore i Vesterviking; de skulle have
 brettet Dublin. Frode blev forgiven; Thorgils derimod blev efter
 lang Regjering svegen og dræbt af Irerne (En. H. Hf. S. Kap. 35).

H. Hf. S. Kap. 33. See ovst. S. 207.

H. Hf. S. Kap. 36.

Saaledes omkom den ene efter den anden af Haralds mange Sønner, og mellem de tilbageblevne voxte ste Tvisten, om hvo der skulde være Overkonge efter Faderen. Folket i de forskjellige Dele af Landet vilde helst høre Beherster til denne Hæder. Erik betragtede sig allerede som sine Brødres Overherre, og engang, da han kom Bifing i Østersøen, fordrede han af den fredelige Bjørn kaldtes Jarmand d. e. Kjøbmand¹⁾ og raadede sig Bestfold, at han skulde give ham den Skat, som tilhørte Kong Harald. Dette negtede Bjørn. Forbittret herover overfaldt Erik ham paa hans Gaard Sæheim²⁾ og sødte ham. Men denne Gjerning vakte alle Bifværinges Forbittrelse. Daaf, en anden af Haralds Sønner, bemærkede sig de Lande, som Bjørn havde havt, og truede ham at ville hevne sin Broder.

Over Throndhjem havde Kong Harald sat sine Sønner Halfdan Svarte og Sigrød, hvilke han havde haft med Aasa, Haakon Jarls Datter, og som vare opfostret af sin Morfader og sin Morbroder Sigurd Jarl. Thrønderne ønskede Halfdan til Overkonge, og dette vakte Strid mellem ham og Erik. Engang da den sidste var i Gestebed paa Møre³⁾, overfaldt Halfdan ham og tændte Ild paa Huset, hvori han var. Erik undkom alligevel og skjulde sig nu den gamle Harald saaledes, at han med en Hæder drog mod Thrønderne. Ogsaa Halfdan samlede Folk

¹⁾ Dette Tilnavn fik han, fordi han havde mange Kjøbmandsskibe i Søen, med hvilke han handlede paa forskjellige Lande. Der opholdt han sig ogsaa meget i Lundsberg, som allerede dengang var en betydelig Handelsstad, hvorfra der kom Skibe fra Biskop fra den nordlige Deel af Landet, fra Danmark og Særen. S. H. S. Kap. 38.

²⁾ Sæheim, senere Sæm, er den nuværende Jarlsberg Hovegaard i Sæms Prestegjæld.

³⁾ Efter Snorre paa Gaarden Selven, strax indenfor Agden som i den Tid regnedes til Nordmøre.

libe, og Fader og Søn laa allerede færdige til Strid¹⁾. Men den redelige Skald Guthorm Sindre, der var en af Kongernes Ven, forekom denne Ulykke og fik stiftet Fred mellem dem, saaledes at Halvdan beholdt sit Rige og Gode, og Harald fik at vide at holde Fred med Grik²⁾.

Paa sine gamle Dage avlede Kong Harald endnu en Søn med en Kvinde af god Æt ved Navn Thora³⁾. Hun fødte Barnet paa en Klippe ved Søen, da hun skulde drage hjem til sit Hjem paa Moster til Kongsgaarden Sæheim paa Nordhordland⁴⁾, hvor Harald opholdt sig. Sigurd Jarl, paa visse Stier hun var, øste Vand paa Barnet og kaldte det Haakon efter sin Fader. Denne Dreng blev i sin Barndom sendt over til England, og Marsagen hertil var en Vist mellem Kong Harald og den engelske Konge Adalstein, om hvor af dem der var den andens Overherre. Den mægtige og ærgjerrige Adalstein sendte nemlig engang nogle af sine Mænd til Harald med et herligt Sverd. Mændene overrakte ham det som en Gave; men da kongen greb det gyldne Hefte, sagde han: „Nu tog du, Adalstein søn! nu er du hans Æggen (Undersaat), og du har modtaget hans Sverd“. Harald mærkede, at han var forhaanet, men dulgte sin Forbittrelse og lod den engelske Konges Mænd drage hjem i Fred. Men kort efter sendte han en af sine tro Mænd, Haul Haabroek, med sin Søn Haakon over til England. Efter Haralds Bud gik han for Adalstein i London, da han sad til Bords, og satte

¹⁾ Halvdan laa ved Stad, det nuværende Stadsbygden, og Harald ude paa Reinsfletten (ved Gaarden Rein i Risens Sogn).

²⁾ Sn. h. hf. S. Kap. 39.

³⁾ Sn. h. hf. S. Kap. 40. Thora kaldtes Mosterfæstang, fordi hun var høi af Væxt og var fra Moster (Mosterøen i Søndhordland). Haakon fødtes efter Snorre, da Harald var nær 70 Aar gammel; hans Fødsel hensættes ubestemt til Aaret 919.

⁴⁾ Som i *Hosangers Prestegjæld i Nordhordland*.

Drengen paa Kongens Knæ. Da han spurgte, h skulde betyde, svarede Haut: „Kong Harald beder dette hans Tjenestekvindes Barn.“ Forbittret dr stein sit Sverd, som om han vilde dræbe Drenger har nu knæsat ham,“ sagde Haut, „og han er din & du kan dræbe ham, hvis du vil; men dermed h udryddet alle Kong Haralds Sønner.“ Med di forlod han Kongehallen med sine Mænd og for ti Norge, hvor han fik Tak af Harald for vel udført Kong Adalstein vidste, at den holdtes for en Ant dermand, som fostrede hans Barn; dog stillede Brede og opdrog Haakon som sin egen Søn. M Kongerne vedbleve at ansees for hinandens Jævni for Overkonger, hver i sit Rige, alt til sin Dødsd

Da Harald var bleven 80 Aar gammel (93 det ham vanskeligt længere at rygte sit kongelige derfor satte han nu Erik, sin Søn, i sit Høisæde ham Vældet over alt Landet. Erik var vel stor, skjøn, frigerst og seiersæl; men han var tillige i hans Grumhed havde givet ham Navnet Blodsg havde, paa et af sine Ungdomstøge til Bjarmelant marken truffet en deilig Pige fra Haalogaland, Gunnhild, og havde egtet hende¹⁾). Hun i og veltalende, men tillige underfundig og grusom, i syntes, at Erik lyttede for meget til hendes Raad og sig egge af hende til det Onde. Derfor var ingen elstet af Almuen. Saasnart Eriks Dphøielse rygtet Haldan Svarte sig i Overkongens Sæde i Thru og Olaf gjorde det Samme i Viken. Men Haldsa ei længe; to Aar efter (932) døde han pludseli Gjestebud, og man troede, at Gunnhild havde tryllekyndig Kvinde til at give ham en Giftdrif.

¹⁾ Sn. S. Hf. S. Kap. 41. 42.

²⁾ Sn. S. Hf. S. Kap. 34.

ans Død toge Ithrønderne Sigrød, hans Broder, til Lonje¹⁾.

Medens Norge saaledes sønderledes ved det indbyrdes Had mellem de kongelige Brødre, henlevede Harald sine sidste Dage i Stilhed paa sine store Gaarde paa Hordeland og Rogaland. Han døde Soidød paa det sidste Sted tre Aar efterat han havde givet Erik Riget (933), og blev høilagt paa Hauge ved Karmsund²⁾.

Haralds Ungdom var henvunden i Strid for at underlægge sig hele Norge; i sin modnere Alder søgte han at grundfæste det Rige og det Eneherreredomme, han i sin Ungdom havde vundet; men i hans Alderdom truede hans moissommelig opførte Bygning med atter at styrte sammen. Han havde vundet største Delen af sit Rige med Sverdet, og hans Herredomme var i mange Henseender Seietherrens over de Undertvungne; det var derfor ikke andet at vente, end at det maatte synes Folket strengt, endog naar det udøvedes med Retfærdighed³⁾. Harald troede det nødven-

¹⁾ En. H. Hf. S. Kap. 44.

²⁾ Gaarden ligger ligeoverfor Karmsøens nordlige Ende, tæt ved Haugefund. Man seer af En. H. Hf. S. Kap. 45, at Haralds Grav alt i Snorres Tid havde været aabnet, og den store, 13½ Fod lange Steenhelle, som havde dækket Gravkammeret, fandtes da ved den Kirke, der stod ved Haugefund. Torfæus opbagede siden denne Helle i Nærheden paa Gaarden Gard, hvor den endnu findes (Torf. hist. Norv. II lib. 1 c. 38).

³⁾ Harald havde frembragt en stor Omvæltning i Norges indre Forholde, en Omvæltning, som greb dybt ind i Folkets Stilling. Det Kongedømme, Harald oprettede i Norge, var væsentlig forskjelligt fra det, som bestod i Fylkesforfatningens Tid. Ikke nok med, at det var grundet paa Begrebet om en Centralmyndighed for alle Norges Fylker, som forhen var ukjendt; det støttede sig desuden til Paastanden paa en Ovreiendomsret til det hele Land, medens det ældre Fylkeskongedømme kun havde været et Slags øverste Hærførerverdighed med Hensyn til et vist Fylke eller et mindre Rige. Flere af de gamle Sagaer, som angaa Island,

dig til sin Magts Opretholdelse at indskrænke Folkets gamle Friheder; Bønderne skulde derfor ei længer være uindskrænkede Eiendomsherrer over sin Jord (Ddeleebønder), men skulde betragtes som Kongens Leilændinger, noget, der strengt taget indbefattede, at de kunde drives bort, naar de vægrede sig ved at opfylde vilkaarlig paalagte Forpligtelser eller betale fastsat Landskyld. I Bøndernes Epidse skulde ei længer staa de uafhængige Herfer med deres arvelige patriarchalske Myndighed, disse sande Bondehøvdinger, som med Begt kunde paatale Almuens Rettigheder, hvis Kongen vovede at krænke dem. Herferne eller, som de fra Haralds Tid ogsaa begyndte at kaldes, Lendermænd (d. e. Mænd, begavede med Kongedømmets Land) skulde nu modtage sin Verdighed af Kongen, idet de tillige bleve dennes haandgangne Mænd, det er, traadte i det noieste Tjenesteforhold til ham; de skulde lyde under de af Kongen bestilte Jarler, der egentlig vare beklædte med Kongedømmets Myndighed i de engere Kredse af Statsfamsundet¹⁾. Vel opførte ved denne Forandring for en stor Deel de indbyrdes Stridigheder, som den ældre Forfatning gav saa rig Ræ-

give mørke Skilbringer af Haralds tyranniske Herredømme; saaledes Egils S. Kap. 4, 5, 6, 12, 14, 25. Lardøla S. Kap. 2. Vatnsdøla S. Kap. 9, 12 o. fl. Imidlertid maa man ogsaa erindre, at disse Sagaers Forfattere vare Islændinger, og at paa deres Fædrenes, som blev bebygget af Slægter, der ansaa sig forurettede af Harald, ingen gunstig, men snarere en overbæven haard Dom maatte sælbes over hans Foretagender. De samme Sagaer rose dog ogsaa undertiden hans Godhed og Gavmildhed mod sine Venner, f. Ex. Sn. S. Hf. S. Kap. 45.

¹⁾ „Kong Harald var meget opmærksom paa Lendermænd og mægtige Bønder i de Fylker, han havde underlagt sig, og alle, af hvem han kunde have nogen Grund til at vente Modstand mod hans Herredømme, tvang han til enten at blive hans Tjenere eller forlade Landet; bleve de der, maatte de vente sig Overlast eller Døden; Nogle bleve ogsaa lemlæstede paa Hønder eller Fødder.“ Egils S. Kap. 4.

Enekongens Person var nu al Magt samlet, og han ledes stærk nok til baade at kunne overholde Fredens Ord og berge sine Undersaatter for udbortes Fiender¹⁾. Kongens Følkes gamle Frihed aldeles at ville gaa tabt og en fuldkommen uindskrænket Kongemagt eller en Lensforfatning at ville uddanne sig. Thi idet til Underkongerne og Jarlerne overdrog en stor Deel Rettigheder i de enkelte Fylker og gjorde deres Arbejd arvelig, gav han dem Midler i Hænde til at en mindre kraftig Overkonge i en fuldkommen Afhyldelse af sig og saaledes tilintetgjøre alle Eneherrens Fordele. Men hvad enten Overkongen havde nok til at holde sine høiere og lavere Vasaller i Lyd eller hans Magt af disse blev indskrænket, saa vilde kongen tabe sin gamle Betydning i Staten og sin Indflydelse paa Landstyrelsen. Den store Omvæltningstid, som Harald uidentviol tilsigtede, og hvilken han oplyste og uafhængige Nordmænd foresillede sig som en naturlig Folge af hans Eneherredømme, blev, som vi ser, ingenlunde gennemført i det Omfang, som udbødens Grundsætninger. Tilsegnelsen af Landets Odelskæder at have ledet til nogen virkelig Skattelægning af Landet eller til et almindeligt Leilændingsvæsen, men i det Tilfælde til Indførelsen af en personlig Skat eller, som vi ser, Nefgildi (Næfstat)²⁾. Indretningen med Jarling i Fylkerne som Kongens Befalingsmænd blev ingenlunde ganske istandbragt, og om den end blev det saa var den dog ikke af Varighed. Den krydsedes ved Oprettelsen af Underkongernes Verdighed og blev uidentviol for en stor Deel ved denne. Den

Haralds Omhyggelighed for at overholde Fred indenlands og afkrete sine Undersaatter bevisnes ved flere Beretninger i hans Saga, Gr. Sn. S. Hf. S. Kap. 24.

1) *Flinta Kap. 32.*

muligen paatænkte Lensforfatning kom saaledes Modenhed.

Riget's Deling mellem Harald's Sønner som Konger gav, efter hvad allerede er fortalt, Anledning til de heftigste indbyrdes Stridigheder mellem hans Sønne, disse nødtes uden Tvivl til at stjenke Bønderne Retten for at faa deres Understøttelse. I det mindste se af det Følgende, at dette var Tilfælde med Haakon Steinsfosstre. Idet Underkonger og Jarler ved sine inderlige Krige svækkede sin Kraft, gjenvandt Almuen sin Frihed, og Statsforfatningen synes ved Harald allerede i flere Henseender at have været i jævnt Skridt mod hvad den var før hans Enehærsdømmet efter megen Gjæring udviklede sig af de stridende til en Forfatning, der i Forhold til hine Tidens og forenede Folkets Frihed med Enehærsdømmets Rets ved hvilken Norge i flere Aarhundreder var lykkelig.

En Næring af Harald's uindskrænkede Magt var at tvivl den allerede nævnte almindelige Skat, som man havde paalagt Folket under Navn af Nefgildi. Et tidligere Bidrag til Kongedømmets Opretholdelse var de saakaldte Beitfler eller Gjesterier, Gjesteholdelser, uden tvivl under Harald bleve nogenlunde ordnede, som de længe sidenefter bestode. En stor Deel af den Jordegods, som ved Norges Underkoningens tilfaldt kongedømmet, blev nemlig overdraget Kongens haand til Mænd og især Herferne til Brug, imod at de Kongens Grænder og bevertede ham efter visse Regler hans Reiser gennem Rigets forskjellige Dele, eller i det sidste betalte ham det saakaldte Veizlugjöld (Beitgjørelse). Overhovedet afgav uden tvivl Kongedømmets degods dets vigtigste Indtægtskilde, idet nemlig rundt om i Riget besad mange Jordeiendomme, af hvilke tog Landskyld, og desuden i de forskjellige Fylker havde

aarde, som bestyredes for Kongens egen Regning af hans armænd eller Gaardsfogder, og paa hvilke han vegehviiis pholdt sig med sit Følge.

Haralds Eneherredomme havde ogsaa med Hensyn til Udviklingen af Kongens Hird en vigtig Indflydelse. Allerede længe før Haralds Tid pleiede Fylkeskongen at samle en Kreds af de tappreste Mænd omkring sig, hvilken stod langt mere umiddelbart under hans Befaling, end Fylkets Bønder. Disse Mænd, som vare Kongen haandgangne, udgjorde hans Hird, og paa deres Troslab og Dygtighed beroede væsentlig hans Anseelse og Indflydelse. Som en Konge, der langt overgik sine Forgængere i Magt og Rigdom, maatte Harald ogsaa holde en Hird, som svarede her-til; hans Hirdmænd bleve omhyggeligen valgte og maatte, før de antoges, forbinde sig til at adlyde egne Forrifter, hirdloven¹⁾. Rimeligviis bleve de fra Haralds Tid endnu mere bundne til Kongen, end før havde været Tilfældet; derfor syntes det ogsaa mange af den gamle Friheds Tilhængere en Nedverdiggelse at søge Plads i Kongens Hird og blive hans haandgangne Mand²⁾. De mere dannede Bønder, som fordredes af disse Kongens nærmeste Omgivelser, søge uidentvivel virket fordeelagtigen paa det øvrige Folk³⁾.

Harald beskrives som en høi, slæn og tapper Mand, der ved en opløst og fri Mand hævdede sig over sin Samtids Overtro og grovere Afguderier. Han skal have troet paa en høieste Gud, alle Tinges Skaber, og til ham sat al sin For-

¹⁾ Egils S. Kap. 8. 25.

²⁾ Egils S. Kap. 5 og 6.

³⁾ Sagrfinna Kap. 14 siger, at ved den Fred, Harald tilveiebragte i sit Rige, bleve og Folkets Bønder bedre end tilforn. I den samme Saga findes Brudstykker af et merkellgt Kvad af Haralds Stald, Thorbjørn Hornklose, hvori der gives en Skildring af Haralds Hird og hans Gavmildhed mod sine Kæmper og Esalbe. Her omtales blandt Andet ogsaa Gjøglere, som morede Kongen og hans Mænd ved sine Kunster.

trøstning, en Tro, som han imidlertid ikke var ene om blandt Nordmændene under Hedendommen, og som ikke var Asalæren selv aldeles fremmed ¹⁾). Skaldkunsten yndede han, og Skaldene sad ham altid nærmest; flere af dem, som Thjodolf af Hvin og Thorbjørn Hornklose, have ogsaa i sine Kvad foreviget hans Bedrifter.

Erik Blodøxe.

Da Kong Harald Haarfager døde, vare tre af hans Sønner Overkonger i Norge. Erik Blodøxe havde den vestlige Deel af Landet, Sigrød Throndhjem og Olaf Viken. Hver af disse styrede, som det lader, sin Deel af Riget uden at have Fylkeskonger under sig. Af de Konger af Harald Haarfagers Æt, hans Sønner og Sønnesønner, som raadede over Dplandene, gjorde Ingen Fordring paa Overkongens Verdighed. Hvilken af de tre Overkonger de erkjendte som øverste Landsstyrer, siges ikke i Sagaerne.

Om Vinteren efter sin Faders Død rustede Erik sig for med Sverdet at vinde Enevældet over Norge. Paa Rygtet herom ilede Sigrød selv til Viken for noiere at forbinde sig med Olaf til fælles Forsvar. Om Baaren stak Erik i Søen med mange Skibe; han fik gunstig Vær, seilede Dag og Nat, saa at intet Rygte gik forud for ham, og kom ganske uventet til Tunsberg, hvor Brødrene endnu vare samlede. Olaf og Sigrød gik ham imøde med sine saa Krigere, men bleve overmandede og faldt begge (934). Erik underlagde sig nu Viken; men Tryggve, Kong Olafs Søn, og Gudrød, en Søn af Kong Bjørn og Olafs Fostersøn, som begge endnu vare unge, flygtede til Dplandene ²⁾.

¹⁾ Sn. S. Hf. S. Kap. 4. Fagrskinna Kap. 17. — Exempler paa Andre, som have havt samme Tro i Hedenskabet's Tid, i Vatnsdøla S. Kap. 23. 37. 46. Landn. I, 9.

²⁾ Sn. S. Hf. S. Kap. 46.

Imidlertid voxte Haakon, Harald Haarfagers yngste søn, op hos Kong Adalstein i England; han blev skjøn, stærk og elsket af alle, der kjendte ham. Hans Fosterfader lod ham opdrage i Christendommen og havde ham meget kjær; han stjenkede ham et herligt Sverd, med hvilket Haakon skal have fløvet en Kvernsteen lige til Diet, og som derfor blev kaldet Kvernbiten. Vinteren efter Kong Haralds Død kom Tidenden herom til England, og strax stode Haakon sig med sin Fosterfaders Hjælp for at vinde sin Deel af det fædrene Rige. Med mange Skibe forlod Haakon femtenaarige Kongesøn England, men en Storm splittede hans Flaade, og allerede lod Nygtet i Grifv Gaard, han var omkommen paa Havet. Det var dog ei saa; Hosten landede Haakon lykkeligen i Norge, og da han søgte sine Brødres Fald, og at Grif var i Viken, drog han til Throndhjem. Her forenede han sig med Sigurd og blev snart ved sin floge og blide Opførsel elsket af Alle. Paa et talrigt Thing af Thrønder foreslog Jarlen sin søn til Konge; Haakon selv tog derpaa til Orde og lovede at gjengive Bønderne deres Ddel. Da blev der stor Larm paa Thinget, og Alle raabte, at han og ingen Anden skulde være deres Konge. „Som Jld i visstent Græs,“ heder det, „at nu det Nygte over alt Landet, at Thrønderne havde ret sig en Konge, den afdøde Harald lig i Alt, undtagen han vilde gjengive Bønderne deres Ddel, istedetfor at kongen gjorde alt Folket til Træle“. Man betragtede med Bælg denne Indrømmelse af Haakon som et Tilfagn om, at Bønderne igjen skulde indtræde i alle sine gamle Rettigheder, ei alene med Hensyn til den frie Eiendom af sin Jord, men ogsaa med Hensyn til sin hele Stilling i Statsforholdet. Kongens Eiendomsret til Landet var hævet og med tillige hans Ret til en vilkaarlig Landsstyrelse; en bereenskomst var sluttet mellem Folk og Konge, bygget paa gjensidige Pligter og Rettigheder. De mægtigste Bønder

paa Oplandene ilede til Haakon eller sendte ham Bud for at underkaste sig ham. Tidlig om Vinteren drog han selv til Oplandene og derfra til Viken og blev paa hvert Thing tagen til Konge. Han anerkjendte imidlertid de oplandske Konger af Harald Haarfagers Æt i deres Verdigthed som Underkonger, og da hans Brodersønner Tryggve Olafson og Gudrød Bjørnson kom til ham, gav han ogsaa dem de Lande i Viken, som deres Fædre havde besiddet, nemlig Tryggve Alfheim og Vingulmark, Gudrød Vestfold, paa samme Vilkaar, som disse havde høvt dem af Kong Harald. Men da de begge vare unge, satte han vise Mænd til at regjere for dem i deres Mindreaarighed. Da Haakon saaledes var bleven antagen til Norges Overkonge baade paa Oplandene og i Viken, vendte han om Vaaren (935) over Oplandene tilbage til Throndhjem¹⁾.

Alt som Folkets Indest for Haakon voxte, tiltog ogsaa dets Had mod Kong Erik og Dronning Gunnhild, og man talede høit om deres Grumhed og Foragt for Lovene²⁾. Den vestlige Deel af Landet var imidlertid endnu i hans Bold, og da han hørte, at Haakon om Vaaren rustede sig mod ham, opbød ogsaa han Folk; men kun saa mødte paa hans Opbud. Da saa Erik, at det var forbi med hans Herredømme i Norge, og drog med de Mænd, som vilde følge ham, vester til Orknøerne (935). Siden nedsatte han sig paa Kong Adalsteins Indbydelse i Northumberland, som han fik til Len imod at forsvare England mod Vikinger og antage Christendommen.

¹⁾ Sn. Haakon d. godes S. Kap. 1. 2.

²⁾ Hvorledes Gunnhild foragtede Landets Love og Ret, og hvor stor Magt hun havde over sin Mand, derom vidner Fortællingen om Egil Skallagrimsøns merkverdige Proces med Berg-Druud i Egils S. Kap. 56—60. Denne skal efter nysnævnte Saga (Kap. 59) have fundet Sted samme Vaar, som Erik tog sine Brødre Olaf og Sigvold af Dage (934).

Haakon den gode, Adalsteinssoftr.

Efter Eriks Flugt var Haakon hele Norges Konge; midlertid frygtede han for, at hans Broder kunde vende tilbage, og derfor opholdt han sig i sine første Regjeringsaar mest i den vestlige Deel af Landet, i Fjordene og Sogn, paa Hordeland og Rogaland. Bestyrelsen af Throndhjem overlod han, ligesom forhen Harald Haarfager, til Sigurd Jarl. Denne havde egtet Bergljot, en Datter af Thorer Jarl den tause paa More og Alaf, Harald Haarfagers Datter, og var meget hædret af Kongen. Engang, da denne var i Julegjestebud hos ham (937), fødte Bergljot en Søn, og Kongen selv øste Vand paa ham og gav ham sit Navn. Det var den siden saa berømte Haakon Jarl.

Da der nu var Fred og gode Aaringer i Landet, og Haakon besad hele Folkets Kjærlighed og Tillid, henvendte han sin Opmerksomhed paa Ordningen af Landets indre Forholde. Harald Haarfager havde dannet et Rige, som omfattede hele Norges Land, alle dets Fylker; men Baandet, som sammenknyttede disse til et Heelt, var endnu saare svagt. Det var i Grunden blot det fælles Kongedømme, og dette truede jo ved Haralds Død med atter at splittes. Det var Haakon forbeholdt at knytte hiint Baand fastere derved, at han forenede flere Fylker til et større Statsforbund med fælles Lov. Større Fylkesforbindelser under fælles Lov gaves allerede før Harald Haarfager. Halfdan Svarte havde ved Oprettelsen af Eidsiva Lov dannet et saadant for flere af Oplandenes Fylker. Et lignende fandt uden Tvivl fra langt ældre Tider Sted mellem de otte throndfste Fylker, der udgjorde Throndhjem. Firda-, Sygna- og Horda-Fylker (Fjordene, Sogn og Hordeland) synes endelig ogsaa at have dannet en saadan Forening allerede i Harald Haarfagers Tid. Harald havde imidlertid, saavidt man af Sagaerne kan slutte, Intet gjort for at udvide og

styrke disse Fylkesforbund, eller for ved Benyttelse af dem at forøge sit Riges Samhold. Haakon derimod greb disse ældre Indretninger og dannede deraf ved at forbedre og udvide dem et Baand, som kunde tjene til nogenlunde at sammenholde Staten, om ogsaa Kongedømmet svigtede. At bringe hele Norge under een Lov lod sig endnu ikke gjøre; de forskjellige Landsdeles Forholde og ældre Indretninger vare heri til for megen Hinder, og Folket i det Hele var vel endnu langt fra ikke modent til en saadan Forening. Men med de Fylker, som mest nærmede sig til hinanden baade i Beliggenhed og i Statsindretninger, kunde det lade sig gjøre, og det var dette, Haakon foretog sig. Ved Thorleif den vises (Spakes) Hjælp samlede han Gulathingeloven, der gjaldt over hele den sydvestlige Deel af Norge, fra den nordlige Grændse af Søndmøre og indtil den østligste af Ugder; den havde sit Navn af det fælles Thingsted Gula paa Grændsen af Sogn og Nordhørdeland. Ligeledes samlede han med Sigurd Jarls og de viseste Thrønderes Raad Frostathings Lov, der havde sit Navn efter det fælles Thingsted paa Halvøen Frostø (Frosten) i Indre Throndhjem, og gjaldt for alle Thrønder samt for Haa- lengjafylke, Raumdølafylke, Nordmørafylke og Raumdølafylke (altsaa for hele det nuværende Throndhjems Stift og den dengang af Nordmænd beboede Deel af Tromsø Stift)¹).

¹) Sn. Haakon Godes S. Kap. 11. Haakon har vist ikke fra nyt af givet disse Love, men kun efter kyndige Mænds Tilfagn samlet og ordnet ældre Bestemmelser. Dette siges ogsaa udtrykkelig i Ågrip, Kap. 5: „Han satte Gulathingelov efter Thorleif Spakes Raad, som den forbum havde været.“ Det Vigtigste var fra hans Side, at han ordnede dem saaledes, at de kunde blive fælles for en større Kreds af Fylker, og at han indrettede et fælles Lagting for enhver af disse Kredse, hvor udvalgte Mænd (Nofndarmenn) fra alle derunder hørende Fylker een Gang om Aaret paa en bestemt Tid kunde samles for at danne baade en høieste Domstol og tillige en lov- givende Forsamling. Herved var detmindste et Foreningsskridt

Rygtet om Haakons Mildhed og Retfærd udbredte sig over Kjolen til Jamter og Helsingør, af hvilke førstnævnte og endeel af de sidste, som før er nævnte fra Norge¹⁾. Helsingørerne havde sin mest med Svenskerne og viiste derfor ogsaa den svenske Konge og vare at ansee som hans Undersaatter. Paa dem derimod havde hidindtil Ingen givet Agt eller Rygtet Herredømmet over dem. Nu sluttede Haakon sig til dem, og gjorde sig deres Høved og Handelsforbund med dem, gjorde sig deres Høved til Venner og bragte det endelig dertil, at de svore Tro og lydighed og betalte ham Skat. Inden kort Tid fulgte endeel af Helsingørerne, der stammede fra Norge, deres Høved og foretrak Haakons priiste Styrelse for den svenske Konge.

Imidlertid herskede Erik Blodøxe i Northumberland og sit Sæde i York; her strømmede mange af hans Hæder til ham fra Norge, og da hans Land var for lidet underholde hans store Hær, før han vide omkring i Skotland og herjede paa Skotland, Irland og Bretland eller Wales. Men Kong Adalstein døde (941), og hans Broder Eystermund, Edmund, var ingen Ven af Erik og hans Hæder; Rygtet gik, at han vilde sætte en anden Konge over Northumberland. Derfor samlede Erik mange Hæder og Vikinger om sig, angreb England og gik langt ind i Landet. Da mødte ham Kong Olaf, hans Landsvernsmænd, med en overlegen Hær; det kom

til at bringe Rygtet for hver af disse store Kredse af Fylker, uafhængigt af Kongedømmet, der efter den af Harald Haarfager indførte Lovgivning kunde splittes. Det var i den Deel af Landet, som Haakon selv umiddelbart styrede, at han fik denne Indretning bestandigt bragt i Gang. Paa Dplandene forblev det, som det var, ved Halfdan Svartes Foranstaltninger og det af ham indførte Gidselvathing, og Viken blev endnu en Tid lang uden nogen tilsvarende almindeligt Thing.

Se ovenfor S. 211.

til en haard Strid, og Eric faldt for Overmagten tillig med fem Konger og to Jarler, som fulgte ham¹⁾.

- 1) Liden, paa hvilken Eric Blodøse faldt, er meget uvis. Jeg l nærmest fulgt Sagaerne, ifølge hvilke den er indtruffet, med Kong Edmund herskede i England, som det synes, ikke ma længe efter Kong Adalsteins Død. Schøning antager, at Er Død først er indtruffen 952, og grunder denne Mening paa gamle engelske Stribenters Beretning, at ved denne Tid en uhumbrist Konge Drif (Eric), Haralds Søn, kjæmpede med den engelske Konge (Schøning, Norges Alliges Historie II, 293—300). Vel svarer Navnet aldeles til Eric Blodøse; men at antage s for hans Dødsaar medfører dog nye Banfælligheder. For l første var da ikke længer Edmund († 946), men Edbred, ha Broder, Englands Konge, hvilket strider mod Sagaerne. Deru kan det da ei heller være rigtigt, at Eric's Børn ved hans D endnu vare ganske unge, ja endnu ei vorne, da Gunnhild m dem drog til Danmark; thi Harald, som dog ei var den ældste dem, var allerede født, medens Harald Haarfager levede (En . Hf. S. Kap. 45 sml. med Haakon Godes S. Kap. 10; og i Egils S. Kap. 59 synes det, som om Harald er født 930). s maatte altsaa være henved 20 Aar gammel ved Faberens D om denne indtraf 952. Schøning vil rede sig ud af denne Banfællighed ved at antage, at Harald allerede er sendt til Danmark for at opfores af den danske Konge i Eric's levende Live, og Sagasriverne tage Feil i at hense dette til saa sildig en Tid som efter hans Død. Men det er ikke blot om Harald, Enor siger, at han kom til Danmark som Barn, men og om Gamlen den ældste af Eric's Sønner (see herom Haakon Godes S. Kap. 10). Endelig skulde efter den ældste engelske Kilde, den angfæreste Krønike, Eric have levet endnu 954; men endnu før de Aar maa nødvendig hans Sønners første Angreb paa Norge v skeet, som man vil see af det Efterfølgende. Man sees her hvor store Banfælligheder Schønings Mening medfører, og h ledes man for at antage den nødvendig maa gjøre Vold paa bedste Sagens Ord. Det forekommer mig derfor sikkrest at s sig til de sildste, saa længe ikke bestemtere Beretninger hos en S Stribenter nøde os til at forlade dem; thi det bliver dog muligt, at der har været flere Fyrster i Northumberland m Navn Eric Haraldsøn. — Ifølge Fagrfinna lod Gunnhild

aa, som undkom fra Nederlaget, droge til Northumberland og bragte Dronning Gunnhild Tidenden om hendes Mand's Død. Hun saa nok, at i England var ei Fred at vente for hende og hendes Børn; derfor seilede hun i største Hast med dem og sine Skatte til Orknoerne, hvor Jarlen Thorfinn Hovedklover (Hausakljúfr), Torv-Ginars Søn, dengang raadede. Her opholdt hun sig en Tid med sine Sønner, og de underholdt sine Mænd ved Vikingetoge til Skotland og Irland¹⁾.

Da Grik's Fald i England spurgtes til Norge, saa Haakon, at han fra denne Side ei længer havde noget Angreb at frygte; han forlød derfor det vestlige Norge og drog til Viken, som foruroligedes af en Mængde danske Vikinger. Saasnart hans Komme rygtedes, flygtede Danerne til alle Kanter; men Haakon forfulgte dem med sin Flaade; han herjede først i Jylland og vandt en stor Seier over Indbyggerne, der samlede sig mod ham; derpaa drog han til Sjælland, hvor han for frem paa samme Maade, seilede saa gjennem Øresund, brandskattede Slaanes Kyster og for med Hærskjold lige til Østergautlands Kyst. Mod Høsten kom han tilbage til Viken med et umaadeligt Bytte, og drog om Baaren nord i Landet, men satte Kong Tryggve Olafsson til at verge dets sydlige Kyst²⁾. I Danmark

et Kvad over sin faldne Mand, og et Stykke af dette skjønne Digt (Grik's maa l) er bevaret i denne Saga (Kap. 28).

¹⁾ Sn. Haakon Godes S. Kap. 4. 5. Fagrsk. Kap. 27. 28.

²⁾ Sn. Haakon Godes S. Kap. 6—9. Fagrflinna Kap. 30. Efter Snorre synes dette Tog at have fundet Sted i Haakons første Regjeringsaar; Skønning maa efter sin Mening om Tiden for Grik's Død sætte det i 955, hvilket og nogenlebes gaar an for ham, som laader Haakon komme til Regjeringen 937 og dø 963. Men efter den Tidsregning, jeg efter Sagaerne har antaget, gaar det aldeles ikke an at sætte denne Begivenhed saa silbdigt. Rimeligst er det, at Toget er gaaet for sig 943 eller 944, hvilken Tidsbestemmelse ogsaa Lorfæus nærmer sig. — Fagrflinna antager, at dette

herkede dengang Harald Blaatand, en Søn af den gamle, Landets første Enkonge; han fortørnede Haakons Færd og truede med at komme til Norge og Gjengjæld; det blev imidlertid for det første ved Uenigheden mellem Kongerne rygtedes snart til Drkr og oplivede Gunnhilds Haab. Hun giftede sin E Ragnhild, med Thorfinn Jarls Søn Arnfinn og derpaa med sine unge Sønner til Danmark, hvor Harald Gormsøn modtog dem vel og gav dem Forlen hvoraf de kunde underholde sig og sine Mænd. (Gunnhilds Sønner, Harald, hvem Harald Haarfager sidste Levedage havde øst Vand paa og givet sit Navn, blev knæsat af den danske Konge og opfostret i hans Hird øvrige vare: Gamle, som var den ældste, Guth Ragnfred, Erling, Gudrød og Sigurd, Sleva; alle vare de skønne, sterke og modige. De Kongenavn og droge tidlig paa Viking i Østersøen; dom hjemsogte de og Norge og strede mod Tryggve veglende Hæd. Ofte herjede denne til Gjengjæld Ho og Sjælland¹⁾).

Kong Haakon var, som før er sagt, opdragen i stendommen; men da hele Norge var hedenst, og han tr til Folkets Venst, holdt han efter sin Hjemkomst til drenelandet sin Tro hemmelig og gjorde for det intet Forsøg paa at indføre den. Kun fik han vedta Lovene, at Julen skulde høitideligholdes paa den Ti Christne brugte, nemlig i Slutningen af December Ma

Log først er steet efter Haakons Forsøg paa at indføre Christdommen, hvorom senere, og at han satte Tryggve til at Blfen i sit 17de Regjeringsaar, altsaa omtrent 951. S bliver vel her, som ofte ellers, den sikreste at følge. Egl Kap. 79 figer, at Haakon paa dette Log underlagde sig en Del af Vester-gautland, hvilket vel maa fortaaes saaledes, at herjede og brandfattede det.

¹⁾ En. Haakon Godes S. Kap. 10.

nå den tilforn holdtes ved Nordmændenes Midvinter, i Midten af Januar. Men da Haakon længe havde ret i Rolighed, var elsket af Folket og ansaa sit Kongerne for noksom befæstet, troede han at kunne gaa videre. I overtalte han nogle af sine fortroligste Benner til at sig døbe eller i det mindste forsage de hedenske Offeringer; hentede han Lærere fra England og lod sig nu tydemerke med, at det var hans Agt at indføre Christenen i Norge. Han byggede Kirker paa Møre og i Sdalen og bød Bønderne i disse Fylker at lade sig. Men de skjøde Sagen under Thrønderne, og disse te sin Afgjørelse til Frostathing, hvortil Folket skulde s fra alle Thrøndelagens Fylker. Thrønderne havde ertid ei Lyft til at forlade sin fædrene Tro, og Sigurd som raadede mest blandt dem, var den ivrigste Blot-). Da derfor Frostathing var sat, og Kongen fordrede, t Folket skulde forsage sine hedenske Guder og tro paa Gud, Christ, Marias Søn, reiste der sig strax Bulder nurren blandt den samlede Almue, og Mange spottede Kongens Aa bud. Endelig reiste sig den mægtige ve Aabjørn af Medalhuus¹⁾ og mindede Kongen, hvor stor Kjærlighed han havde vundet hos t ved at skjenke det dets Odde, og hvor villigt det t havde ladet ham raade med sig for Lov og Landsret; taatte han ei atter gjøre dem til Træle ved at fratage deres fædrene Tro, ved hvilken de længe havde været lige. Alle Bønderne vilde stedse følge og lyde ham, han kun ei vilde paabyde dem, hvad det var umuligt pfyldte. „Men vil du,“ sagde han endelig, „gjenstridrive denne Sag, da have vi Bønder taget vor Besing alle at forlade dig og tage os en anden Høvding, vil lade os beholde den Tro, som vi selv ønske. Og

Daarden Medalhuus i Gulebalen.

nu skal du, Konge, vælge, før Thinget hæves." Asi Tale blev rost af Alle med megen Larm. Sigurd lagde sig nu imellem og sagde, at Kongen ingenlunde at hans og Folkets Vensteb skalde brydes. Bøndern drede da, at Kongen skalde blote til Fred og gode Aar som hans Fader gjorde, og hermed hævedes Thinget. Ilen forestillede Kongen, hvor lydeligt Almuen havde sin Billie, og at han derfor burde sœie sig noget este. Haakon gjorde det og indfandt sig ved den store Dfferi som ved Vinterens Begyndelse holdtes paa Lade¹⁾. var ældgammel Skif, at naar Blot skalde holdes, sa alle Bønder ved Hovet (Dfferhuset) og medbragte alt, der udfordredes af Mad og Drikke, medens Dffergiest varede. En Mængde Kvæg og Heste slagtedes; deree samlede i Boller (Lautbollerne) og sprengetes paa Gu Altene, paa Hovets Bæge og paa det samlede Folk. I blev sodet i Skjedler, som hang over de store Ild, de optændte langs Hovets Jordgulv, og omkring disse skalde ogsaa de fyldte Horn bæres til Folket, som sa begge Sider. Den fornemste Høvding skalde signe maden og Hornene. Det første Horn viedes Odin, og tes Kongen til Seier og Vælde; derpaa drak man I og Freys Horn til gode Aaringer og Fred; Mængde ogsaa Bragehornet, hvorved Løfter gjordes om berøn Daad, og tomte Mindehorn for sine afdøde gjæve Fr. Før havde Haakon, naar han var tilstede ved Dfferhoiti spist i et eget Huus med nogle faa af sine udvalgte ner; men nu fordrede Bønderne, at han skalde sidd Hoisæde, og han gjorde det paa Jarlens Raad. E Jarl signede det første Horn til Odin og drak Konge

¹⁾ De hebenste Nordmænd holdt tre store Dfferfester hvert Aar ved Vinterens Begyndelse (ved Vinternat i Midten af Oktober) een ved Midvinters Tid i Januar (Julefesten) og een ved Sommerens Begyndelse (Sommerdags Tid, Midten af April).

modtog Hornet, men gjorde Korsets Tegn over ønderne merkede dette og knurrede; Jarlen sagde, en viede Hornet til Thor; thi han troede paa sin aft, og derfor gjorde han Hammerens Tegn. Her- o det roligt denne Aften. Dagen efter vilde Bøn- t Kongen skulde spise Hestekjød; men de fik ham at gabe over Hanken paa den dampende Kjedel, og lod Gjestebudet utilfreds paa begge Sider.

a Mære i Sparboen var et Hov for Indthron- er skulde et stort Juleblot holdes, hvortil Kongen mme ¹⁾). I Forveien afgjorde 8 af de fornemste Hov-

Thrøndelagen, at fire af dem skulde tilintetgjøre dommen i Norge og fire tvinge Kongen til at blote. Dele bleve udførte: Kirkerne paa Møre bleve op- og Presterne dræbte, og da Kongen og Sigurd n til Møre med sin Hird, vare Bønderne der sam- or Mængde og trængte haardt paa Kongen, at han ffre. Men Sigurd Jarl gik atter mellem dem og et dertil, at Kongen aad en Mundfuld Hestelever e alle Horn uden at gjøre Korsets Tegn. Dog gen forbitret, og efter Gjestebudet truede han med, skulde han komme mandstærkere til Thronderne og de dem deres Fremfærd. Sigurds Bønner og Fore- : nyttede intet. Kongen forlod strax Throndhjem til Møre; der opholdt han sig til om Baaren, da han Folk, og Rygtet gik, at han vilde fare mod rne ²⁾).

n Strid, som nu truede med at udbryde mellem saakon og hans egne Undersaatter, blev heldigviis jet ved et Angreb paa Norge af udbortes Fiender.

r Fagrfinna Kap. 29 i Kongens 16de Regjeringsaar (altsaa ent 950), hvilket Aar ogsaa efter Begivenhedernes Sammen- g synes at være det rette.

Haakon Godes Saga Kap. 15—19. Fagrfinna Kap. 29. *evfer. Norges Historie.*

Haakon var allerede kommen ombord paa sin Flaade med en stor Hær, da den Tidende kom til ham søndensfra, at Eriks Sønner ved Sotenes i Ranrike havde jaget Kong Tryggve af hans Skibe; de herjede nu vidt omkring i Viken, og Mange havde underkastet sig dem. Kongen sendte da Bud til Sigurd Jarl om Hjælp, og han kom strax med en stor Hær og alle de Høvdinge fra Throndhjem, som forrige Vinter havde viist sig djærvest i at tvinge Kongen til at offere. De bleve nu forligte med ham ved Sigurds Mægling og fulgte ham mod Syden. Ved Kormt (Karmoen i Rysfylke) mødte Haakon denne Gang Eriks Sønner; begge Hære gik i Land paa Den, og paa Ugvaldsnes begyndte eu skarp Strid. Guthorm Eriksøn gik frem i Spidsen for sine Mænd og skiftede Hug med Haakon; men han faldt, og hans Merke blev nedhugget. Da flygtede Eriks Sønner med stort Tab til Skibene og seilede over til Jylland, hvor de nu som før fandt Tilhold ¹⁾.

Haakon indsaa, at han oftere maatte vente lignende Anfald, og foretog sig derfor at sikke sit Rige ved Indretningen af et hensigtsmæssigt Landvern. Da Norge paa den Tid ikke var udsat for fiendtlige Angreb uden fra Søfiden, saa var det paa Søforsvaret, han rettede sin Opmerksomhed. Han fik fastsat ved Lov, at hele Norges Kyst, saa langt op i Landet, som Lagen gik op i Elvene, skulde inddeles i Skibreder, og hver Skibrede bygge, udruste, bemande og proviantere et Skib; det blev bestemt, hvormange saadanne Skibreder der skulde være i hvert Fylke, og hvor store Skibe hvert Fylke skulde udrede og bemande, naar Almenning (Det hele Landvern) blev opbudet til Leding mod en udenlandsk Fjendehær ²⁾.

¹⁾ Sn. Haakon Godes S. Kap. 20.

²⁾ Ifølge den ældre Gulathingelov var Tallet af de Skibe, derne vare pligtige at udrede, naar fuld Leding krævedes, ialt 300 for det hele Land, af hvilke 1 med 30 Rum (60 Aarer), 116 med 25 og 192 med 20. (Ældre Gulathingelov Kap. 315, Norges gamle Love I, 104).

desuden bestemtes, at hver fri Mand skulde eie Skjold, Spyd og Hugvaaben (Sverd eller Dye)¹⁾. Paa denne Raade blev Kongen sat istand til hastigen at reise en jer, hvorsomhelst han var i Riget. Haakon afftod til Skibsbygningen den Navgildes-Skat, som hans Fader havde maalat Landet, og gjorde den derved mindre byrdefuld for Almuen. Da den nævnte Skat havde været personlig, idrevet efter Mandtallet, saa blev deraf en Følge, at den nu indrettede Leding (leidangr), der nu traadte i dens Sted, ligeledes blev en personlig Ydelse, der udlignedes efter Mandtal, ikke efter Jordeiendom eller Formue. Naar ledingen ikke krævedes i Form af Krigstjeneste og Krigstyr, oppebæres den som en Skat. Kun naar Landet angrebes, havde Kongen Ret til at udbyde fuld Leding eller Almanning; ellers kun halv. Ledingen som Skat var saaledes altid i Fredstider beregnet efter halv Almanning. Ledingstiden som virkelig Krigstjeneste blev fastsat til to Maaneder om Aaret. I de Hereder, som et Fiendeangreb mest truede, fandt almindeligt Opbud Sted af alt krigsdygtigt Mandskab. Denne Ledingssindretning gjaldt, som allerede antydet, kun Nystlandet, nemlig hele Frostathingslagen, Gulathingslagen og Viken. Paa Oplandene, som ikke laa under Ledingssloven, vedblev, som det lader, den personlige Skat at udredes og benævntes i sildigere Tider Visøre (viss eyrir). I Forbindelse med denne Ledingssindretning ordnedes paa en bestemtere Maade den ældgamle Indretning med Biter eller Barder, ved hvis Antændelse Fiendeangreb forkyndtes. Det blev nemlig i Lovene paabudt, at Barder skulde reises paa de høie Fjelde, saaledes at man kunde see fra den ene til den anden, og disse skulde antændes, naar Fiender kom i Landet. Det siges, at paa denne Maade kunde i syv Dage Krigsbud gaa fra Norges sydligste Ende til det nordligste Thinglag paa Haa-

¹⁾ En. Haakon Gobes E. Kap. 21. Fagrskinna Kap. 32.

logaland. Naar Biterne tændtes, skulde Hærør eller Krigspil (Budstikke) udsendes af Lendermændene, og Bønderne derved opbydes til enten at samle sig i Masse, naar Angrebet gjaldt deres eget Fylke, eller og bemandede sine Le-
dingsstibe og ile det angrebne Punkt af Landet til Undsætning. Denne Landvernsindretning blev ikke alene vigtig med Hensyn til Landets Forsvar, men den blev ogsaa et nyt og kraftigt Baand mellem Rigets forskjellige Fylker. Rigets Eenhed og det ene Fylkes Pligt til at forsvare det andet blev egentlig først derved tydelig og paa en for enhver Nordmand begribelig Maade udtalt.

Barterne voldte imidlertid ofte unyttige Rustninger; thi de bleve undertiden antændte, saasnart Vikinger nærmede sig Udøerne, og naar saa Bønderne vel havde samlet sig, vare Fienderne borte. For at forebygge dette lagde Haakon haard Straf paa den, som overilet antændte Barterne. Dette gjorde imidlertid Bogterne altfor ængstelige, og saaledes lykkedes det Eriks Sønner i Haakons 20de Regjeringsaar (954) at komme lige nord til Ulvesund strax søndenfor Stat, uden at Barterne bleve tændte. De havde en stor Hær, deels af Nordmænd, der havde fulgt dem i Viking, deels af Daner, som Kong Harald Gormsøn havde givet dem med. Kong Haakon var just i Gjestebud paa sin Gaard Birkestrand paa Den Fræds paa Nordmøre¹⁾, da der kom Bud til ham, at hans Fiender allerede vare ved Stat med en mægtig Flaade; han havde ingen Hær hos sig uden sine Hirdmænd og de Bønder, der vare i Gjestebudet. Han raadførte sig derfor med sine

¹⁾ Sagaerne ere uenige om Stedets Beliggenhed; efter Enorre og Olaf Tryggvesøns Saga Kap. 25 i Fornm. S. I, 39 laa det paa Søndmøre, efter Flatsbogen (I, 58) og Fagrskinna paa Nordmøre. Klüwer (Norke Mindesmærker S. 115—118) har med indlysende Grunde godtgjort, at det er at søge paa Nordmøre, paa Østfiden af Frædsen i Christiansunds Prestegjæld, hvor Gaardsnavnet Birkestrand endnu findes.

wiseste Mænd, om han skulde stride mod Overmagten eller drage nord i Landet for at samle flere Folk. En gammel Bonde, Egil Ullserk, var tilstede; han havde engang været en dygtig Kjempe og længe baaret Harald Haarfagers Merke. „I flere Kampe,“ sagde han, „fulgte jeg Kong Harald; ofte stred han mod Overmagten, og stedse havde han Seier. Aldrig hørte jeg, at han søgte Raad hos sine Venner, for at de skulde lære ham at fly; ei heller ville vi nu raade dig dertil, Konge, thi vi tro, at vi have en tapper Høvding, som vi trostigen kunne følge.“ Alle de Nærværende sandede den Gamles Ord; Hæren blev i største Hast opstillet og sendt ud, og strax samledes de nærmeste Bønder. „Jeg frygtede en Lid“, sagde Egil, „medens denne Fred var, at jeg skulde dø paa Børnehalsen af Alderdom; heller vilde jeg falde i Strid for min Konge, og dette haaber jeg nu endelig vil ske“. Imidlertid vare Eriks Sønner komne forbi Stat, og da de hørte, hvor Kong Haakon var, ilede de mod ham. Haakon havde lagt sine 9 Skibe i Nord under Frædarberg i Frædøsfund; Fienderne lagde til med mere end 20 Skibe søndenfor Bjerget. Haakon sendte dem Bud, at de skulde gaa i Land, han havde haslet (indhegnet) en Balplads paa et Sted, kaldet Rastarkalf. De fulgte Opfordringen, gik nord over Frædarberg og traf nu Haakon, der havde opstillet sin Hær i en lang Fylking for ikke at blive omringet af den overlegne Fiende. Eriks Sønner gjorde nu et heftigt Angreb. Balpladsen var en Slette, begrændset paa den ene Side af en lang, lav Bakke. Før Slaget havde Egil forlangt af Haakon 10 Faner og 10 Mand til at bære dem; med disse var han ubemerket gaaet op bag Bakkerne, og da nu Striden var begyndt, lod han Fanerne bære i nogen Frastand fra hverandre frem bag Skrænten, saaledes at de kunde sees af Fienden, uden at Bærerne bemerkedes. Strax efter opstod det Raab i Eriks Sønners Hær, at

Fjenderne vare i Ryggen og vilde affjære dem fra Skibene; Fylkingen splittedes, Kongerne selv flygtede, og Mange faldt for Haakon, der trængte haardt frem. Da Gamle Eriksson, der var den øverste Anfører, kom op paa Høiderne, merkede han Lysten, lod strax sin Fane reise og Hærblæst blæse; hans Nordmænd samlede sig ogsaa om ham, men Danerne flygtede til Skibene. Haakon var imidlertid ogsaa kommen op paa Høiderne, og nu begyndte en ny Kamp, hvori Fjenderne atter adspredtes. Nogle styrkede paa Flugten ud over Klipperne, andre med Gamle i Spidsen kom ned paa Stranden under Bjerget, hvor de atter stillede sig i Slagorden. Egil Ulfserk med sine Mænd var først blandt de Forfølgende og stred mandigen; han stiftede Hug med Gamle og saarede ham haardt, men faldt selv. Nu kom Haakon til, og Eriks Sønner flygtede til Skibene. Men disse vare deels stødte fra Land af dem, der allerede vare komne ombord, deels opsjærede. Da styrkede de Flygtende sig i Søen. Gamle blev dræbt; men hans Brødre kom lykkelig ombord og ilede tilbage til Danmark. Men Haakon lod Egil Ulfserk lægge i Haug i et Skib med alle sine faldne Krigere, og høre Bautaftene reise over hans Grav¹⁾.

Kong Gamle Eriksson havde været en tapper og venesæl Høvding, og hans Død forbittede de øvrige Brødre endnu mere mod Haakon. Efter en Lids Forløb rustede de sig til Hevn, og Harald Gormsøn understøttede dem nu som før. Det var i Kong Haakons 26de Regjeringsaar (960²⁾), at han engang var i Gjestebud paa sin Gaard

¹⁾ Sn. Haakon Godes S. Kap. 22—27. Fagrskinna Kap. 31. — Ágrip (Kap. 5) har en egen Beretning om Gamles Død: Efter Slaget flygtede han til Lands over Surendalen til Throndhjem. Men Haakons Folk tilligemed Bønderne drog imod ham og faldede ham i Gulebælen paa det Sted, som nu kaldes Gamleleir efter hans Navn. (Stedet kendes nu ikke). Man sees ellers heraf, at ogsaa denne Saga har sat Slaget paa Nordmøret.

²⁾ [3 fit senere Verk, Den norske Rikets Historie under Raskalder-

Fitjar) paa Den Stord i Hordeland og sad ved Osbordet, da Bagterne saa Skibe i Søen, der ligesom Skibe, men de vovede ei at sige Kongen det. En kaldte da paa Skalden Gyvind Finnsøn, Kongens nærmeste og bedste Ven¹). Denne saa strax, at det var de, som nærmeste sig, gik for Kongen og forkyndte det. Strax bleve Bordene borttagne, og Haakon spurgte end til Raads, om han skulde kæmpe mod Over eller drage mod Nord. Alle taug; Gyvind alene bise, hvori han eggede til Strid. „Du taler man- sagde Kongen, „og nær mit Sind; dog vil jeg høre Tanke.“ Men nu raabte Alle, at de heller vilde end Gæde end fly for Danerne; ofte havde de for- ied Overmagten. Kongen takkede dem for disse Ord de sine Hirdmænd og de tilstedeværende Bønder i ; hans Blidhed og muntre Ansigt gav Alle Mod. tid landede Fienden; det var Grikks Sønner, der d en stor Hær. Deres Hovding efter Gamles Fald rald, og Dronning Gunnhilds to Brødre, de sterke, ide og vilde Vikinger Gyvind Skreyja og Al- nd, fulgte dem. De fykkede i en Hast sin Hær, og have været sex Gange saa stor som Haakons. Nu e Striden; Veiret var hedt, og Solen skinnede derfor kastede Haakon sin Brynje, gik frem foran og hug med Kvernbit til begge Sider. Alle kjendte a hans gyldne Hjælm, der blinkede i Solen, og hvor der var Kampen skarpest. Gyvind Finnsøn kastede e over hans Hjælm. Da raabte Gyvind Skreyja:

hensfører Forfatteren (I S. 25) Haakons Død til 961, et og saa Munch antager for det rette].

ind kaldtes Skaldespilder (Skaldaspillir), fordi han for- lede alle sin Lids Skalde. Han var en Søn af Finn Skjalge Gunnhild, Datter af Halfdan Jarl og Ingebjørg, Haraldsfagers Datter (En. Harald Graafelds S. Kap. 1 og oven- 5. 220 Anm.).

„Stjuler sig nu Norges Konge, eller er han flygtet? Hvor er nu Guldhjælmen?“ Han og hans Broder Alf gif frem som Rasende, hug til begge Sider og brølede høit. Haakon raabte til Gyvind: „Hold frem, som du stevner, hvis du vil finde Norges Konge!“ Gyvind svang sit Sverd mod Kongen; men dennes Hirdmand, Jslændingen Thoralf Skolmsøn den sterke, skjød sit Skjold for Hugget, saa Bikingen ravede. Da greb Haakon Kvernbit med begge Hænder og fløvede hans Hoved, medens Thoralf i samme Stund fældede Alf. Nu kunde Ingen mere modstaa Kongen. Rædsel udbredte sig over Fiendernes Hær, og snart var den paa Flugten. Mange faldt for Sverdet, og Mange druknede. Grixs Sønner kom ombord paa Skibene og skyndte sig bort. Men idet Haakon i Spidsen for sine Mænd forfulgte de Flygtende, rammede en Piel ham i Armen nedenfor Axelen, og Samtiden troede, at det var et Bæk af Dronning Gunnhilds Trolddom¹⁾. Han kom ud paa sit Skib og lod Saaret forbinde, men man kunde ei standse Blodet; og da det led ud paa Dagen, blev Kongen mat. Han bød, at man skulde føre ham nord til Kongegaarden Alrekstad²⁾; men de kom ei længer end til

1) Sn. Haakon Godes S. Kap. 31 beretter som et Myt, at Dronning Gunnhilds Skofvend Kløping løb frem under Stridsstammen og raabte: „Giv Plads for Kongens Banemand,“ og derpaa skjød den Piel mod Haakon, som voldte hans Død. „Men,“ lægger han til, „Andre sige, at Ingen vidste, hvo der skjød den, og det var vel og saa; thi Pile, Spyd og allehaande Kastevåben søge saa tykt som Sne.“ Saxo Grammaticus, der i sin 10de Bog har en saare forvirret Beretning om dette Slag, fortæller, at Pilen længe svævede hvid og hvid i Luften, ligesom den betænkte sig paa, hvor den skulde slaa ned, indtil den endelig skjød ned i Haakons Hoved. Fra Saxo er maaskee dette Eventyr indkommet i Peder Claussons Oversættelse af Snorre.

2) Alrekstad tæt ved Bergen.

helle¹⁾. Der maatte de lægge til Land; thi Kon-
 søden nær. Han samlede sine Benner om sig
 de Bud til Griefs Sønner, at de skulde være
 onger; thi han selv havde ingen Søn, kun en
 ora²⁾; men han lod dem tillige bede, at de
 e hans Benner og Frænder. Han erklærede, at
 ngere Liv var blevet ham forundt, vilde han
 t bort fra Norge til christne Mænd for der at ud-
 han havde forbrudt mod Christendommen. Hans
 øde at føre hans Lig til England og der be-
 i christen Jord; men Kongen svarede: „Ei er jeg
 il; som Hedning levede jeg, derfor skal man
 som Hedning.“ Han døde paa den samme Klippe,
 fødtes, og blev begravet baade af Benner og Hien-
 rig.“ sagde man, „vilde Norge faa en Konge,
 i Godhed.“ Hans Benner bragte hans Lig til
 paa Nordhordeland og lagde det der i Haug i
 ing³⁾; paa hedensk Viis talte de over hans Grav
 am til Balhal; men Gyvind Finnsøn digtede det
 afkonarmaal om hans sidste Kamp og hans
 Dind⁴⁾.

Her er ved Alvsen, søndenfor Bergen, det samme Sted,
 Haakon var født, see ovenfor S. 223.

Haafons Kone har været, vides ikke; men det er merkeltigt,
 Agrip (Kap. 5) fortæller, „at han var gift med en hedensk
 og veg meget fra Christendommen for hendes Skyld og
 ste Almuen, der modstod den.“

Agar bevidne, at ingen Rigdomme lagdes med ham i
 uden hans Rustning og Sverdet Kvernbit. Agrip til-
 t han blev lagt i Haugen i en Steenkræ (steinpró), en
 lsesmaade, som jævnlig brugtes i hedensk Tid. En Haug,
 ages for Haafons, vides endnu paa Gaarden Sæm i
 rrs Prestegjæld i Nordhordeland.

Haakon Godes S. Kap. 28—32. Fagrskinna Kap. 32—34.
 armaal findes heelt anført hos Snorre Kap. 32 og en-
 rs af det i Fagrskinna. Denne siger, at det var indret-

Ikke alene Haakons Godhed og Tapperhed ham et hædret og elsket Minde i Sagaen, men retning af Logdømmerne og af det almindelige for Norge hjemler ham en uomtvistelig høi Plads de norske Konger, der med Wiisdom have begrundet Selvstændighed som Stat.

Harald Graafeld.

Efter Haakons Død bleve Erik Blodøres Søner ges Konger. De førte Landstyrelsen i Fællesskab og paa en Maade at have deelt Overkongedømmet mellem og saaledes været hinandens Lige i Verdighed, i Harald¹⁾, den ældste af de gjenlevende, ansaaes for Formand; dog havde altid deres Moder Gunnhild med i Landstyrelsen og kaldtes Kongemoder²⁾. første Nar, Eriks Søner herskede i Landet, havde mere end den vestlige Deel deraf; thi Thronhjem Sigurd Jarl, Viken Gudrød og Tryggve, og Dplandene herskede flere Fylkeskonger af Harald Haarf. Et. Hverken af Viken eller Thronhjem fik Kongerne gen Indtægt, for de havde sluttet edeligt Forlig med raadende Høvdinge og tilfikkret disse de Dele af Landet som de havde havt under Kong Haakon; dog tilveiebrald aldrig noget trygt Venstabs mellem dem.

Snart fik Nordmændene føle, at de havde skiftet rer. De nye Konger vare mange og havde kun en Deel af Landet umiddelbart under sit Herredømme;

tet efter det Kvad, som Dronning Gunnhild lod digte om Mand Erik Blodøre, da han var falden (see ovenfor S. 236)

¹⁾ Om Anledningen til hans Tilnavn Graafeld see Sn. - Graaf. S. Kap. 7.

²⁾ Bevise paa Gunnhilds Indflydelse og tillige paa hendes findes i Njaals Saga Kap. 3.

ode hver af dem sin Hird, og for at underholde disse lange Mænd plagede de Bønderne hjemme og herjede fremmede Lande ved sine Vikingetoge ¹⁾. Ei overholdt de Kong

¹⁾ Fagrskinna Kap. 36 opregner Kong Haralds Toge: „Han laa stadig ude paa Søen med sin Hær og drog til forskjellige Lande; han holdt mange Slag og gik som oftest af med Seieren. Han kom med sit Folk til Danmark, holdt der et Slag ved Skaane og seirede. En anden Gang herjede han vester paa Skotland og Sjælland og vandt begge Gange Seier. Trede Sommer for han med sin Hær øster til Gautland og gjorde der megen Ufred. Den fjerde Sommer for han med sin Hær til Bjarmeland, holdt der et stort Slag paa Vinaabakken (ved Vinaafodens Bred), seirede og dræbte meget Folk; han vandt baade Guld og Sølv og meget andet Gods og vendte hjem igjen samme Høst. Meget havde han og at bestille i sit Rige, men til libet Gavn for Folket. Hans Mænd elskede ham meget, og han var god mod dem, skjønt streng mod Bønderne.“ Den Godhed mod sine Mænd, hvorfor han her roses, maa dog nok have indskrænket sig til enkelte af hans Benner, helst dem, der havde fulgt ham og hans Fader i deres Landflygtighed, eller ogsaa maa Harald i denne Henseende have gjort en Undtagelse fra de øvrige Brødre; thi Fagrskinna siger selv paa et andet Sted (Kap. 35), at „Eriks Søner grove sine Penge i Jorden og vilde ei give sine Mænd Løn.“ Det Samme bebrejder Gyvind Skalbepilder dem i en Bise, hvori han siger, at „før skinnede Guldet paa Skaldenes Hænder; nu skjuler Jorden det.“ — Fagrskinna siger om Harald, at han var den raffeste af Brødrene og en stor Stridskæft. Snorre, Harald Gr. S. Kap. 2 siger, at alle Brødrene vare skjønne, store og sterke og kunde mange Idrætter. Dste fore de sammen, men ogsaa ofte hver for sig; de vare grumme og bjærve, store Krigsmænd og meget seiersale. Om Haralds Skjønhed vidner ogsaa Ágrip Kap. 8: „Harald var den ypperste og skjønneste og dygtigste af Brødrene; derfor blev det kvædet: Stedse maa jeg see over Ilben til Graafeld (ea standa mér augu of eld til Gráfeldar).“ Den siger videre, at „han fulgte sin Morders Raad og med sine Brødre behandlede Folket haardt; Hunger og Undertrykkelse herskede i deres Tid. Alle vare de voldsomme og kriggeriske Mænd og bleve næsten alle dræbte, fordi man ei kunde taale deres Overmod og Foragt for Lovene.“

Haakons Love, naar det ei var deres egen Fordeel, og de hedenste Gudhuse nedbrøde de under det Paaskud at ville indføre Christendommen, som de havde antaget i England. Naar og Hunger begyndte at rase i Landet; det tryffede Folk ansaa dette som et Tegns paa Gudernes Misnoie med Kongernes Fremfærd og fattede Had til dem.

Kong Haakon den godes Hirdmænd vare efter hans Død gangne Harald tilhaande, og selv Gyvind Skaldespilder var bleven hans Mand; men ofte var der Tvist mellem dem og hans ældre Hird, og naar Gyvind horte Haralds Skald Glum Geiresøn synge Haralds Ros, opbrøede han i sine Kvad Haakons Lid. Da Kongen fik dette at høre, udbrød han vred: „End onste I Eder Haakon? farer da til ham og vorder hans Mænd!“ Gyvinds Benner frygtede for hans Liv og bad ham formilde Kongen ved en Sang. Han gjorde det; dog forblev han ei længe ved Hirden, men drog til sine Gaarde paa Haalogaland. Det samme gjorde og de fleste af dem, der havde været Haakons Mænd. Gunnhilds Sønner vare berygtede for sin Gjerrighed, og det sagdes, at de grove fik Guld i Jordanen. Gyvind spottede herover i en Bise, der kom Kongerne for Dre. Den forbittrede Harald kaldte ham for sig og gav ham Dødsfag for hans Ord. Gyvind maatte løskjøbe sig med en kostbar Guldring og kom siden aldrig mere for Kongens Dine¹⁾.

¹⁾ Udførlig Fortælling om Gyvinds Forhold til Kong Harald hos Snorre, Harald Graaf. S. Kap. 1 og i Fagrskinna Kap. 35. Det er ellers mærkeligt, at Gyvind der i en Bise omtaler sig selv, som om han allerede var en aldrende Mand, da han dog var Harald Haarfagers Datterbatters Søn og saaledes synes ei at kunne have været meget ældre end Grifs Sønner, eller i det høieste end Haakon Abalsteinsfostre, og denne var dog kun 41 Aar, da han salbt. Tvisten mellem Harald og Gyvind er saaledes maaskee først indtruffen mod Slutningen af denne Konges Regjering, eller da har Gyvind tærdet Bisen. Snorre lader ham

Den grumme og undersundige Dronning Gunnhild lod ei at opegge sine Sønner mod Sigurd Jarl. „I rage hver Sommer i Leding til fremmede Lande,“ sagde hun, „men lade Sigurd her berøve Eder Eders Fædre-arv.“ Harald foreholdt hende Sigurds Magt; hun troede, at de vel ved List kunde faa Bugt med ham. Tilligemed sine Sønner Harald og Erling drog hun til Nordmøre, og herfra sendte de Bud til Jarlen med mange Gaver og indbøde ham til sig, for at et fuldkomment Venstrib kunde sluttes mellem dem. Sigurd undskyldte sig for at komme, men gjengjældte baade deres Gaver og venlige Ord. Paa samme Tid indbød Gunnhild til sig Grjotgard, en yngre Broder af Sigurd, der intet Land havde og heller ikke Jarlsnavn, men underholdt sine Mænd ved Vikingetoge. Da han kom, loffede hun ham ved rige Gaver og Løfte om Broderens Verdighed til at svige denne, og han drog tilbage for at udspeide Leilighed til at angribe ham. I Tillid til det med Kongerne indgaaede Venstrib drog Jarlen paa Gjesteri i Stjørdalen med færre Folk, end han pleiede, og begav sig derpaa til Dglo¹⁾. Strax underrettede Grjotgard Gunnhilds Sønner om, hvor Sigurd var, og samme Nat fore Harald og Erling i Stjerneløs med gunstig Vær indad Throndhjemsfjorden. Grjotgard hørte til dem; mod Morgenen kom de til Dglo, lagde Jld om Gaarden, hvor Jarlen var, og indebrændte ham med alle hans Mænd (962). Strax om Morgenen fore de igjen tilbage til Nordmøre.

ogsaa først kvæde den, da han for sidste Gang forlod Harald, og Intet forbyder os at antage dette steet mod Enden af dennes Regjering. — Gyvind levede ellers længe efter Haralds Død; ja han nævnes endog i Fagrskinna blandt de Høvdinge, som vare med i Jomsvingeslaget 995, som senere skal omtales.

1) Dglo er det nuværende Skatvolvs Sogn i Nedre Stjørdalens Prestegjæld.

Haakon, Sigurds Søn, var, da dette skede, i de af Throndhjem; han var 25 Aar gammel, stjern og veltalende og gavmild; i Skarpsind og List havde sin Lige blandt sine Samtidige¹⁾. Om ham samle Thrønderne sig paa Nygtet om Sigurd Jarls Drab brugbart Skib fattes i Soen, og med en stor Hæd Haakon ud efter Throndhjemsfjorden. Gunnhilds turde ei oppebie ham paa Nordmøre, men droge til dalen og Søndmøre. I tre Aar fik de nu ingen af Throndhjem, men maatte ideligen kjæmpe mod Haakon meget Folk faldt paa begge Sider. Da fik deres mæglert Fred mellem dem, saaledes at Haakon skulde sin Faders Rige i Throndhjem paa samme Villkaar denne havde havt det af Kong Haakon den gode. Nu vedligeholdtes en Stund Skindet af det for Venstreb mellem Jarlen og Gunnhild, medens dog hemmeligen stræbte at svige hinanden²⁾.

En Høst (967) drog Haakon Jarl til Dnlan havde paa Hedemarken en Sammenkomst med Kor Viken og den mægtige Høvding Dale-Gudbrand herskede over Gudbrandsdalen. De havde mange lige Samtaler med hinanden og indgik nye Venstreb de skiltes ad. Da Gunnhild og hendes Sønner dette, bleve de bange for, at Forbindelsen gjaldt til ilede med at komme Modstanderne i Fortjebet. Et

¹⁾ Flatsbogen (I, 69) beskriver udsærligt Haakons Udsæende karakter: „Han var meget stjern af Mægh og særdeles veltalende i de fleste Trætter, middelmaadig af Høide, men stærkt han havde guult Skjeg og guult loffet Haar. Han var Raad, dybsindig, veltalende og desuden munter og flog i. Han var taalmodig og grum mod sine Fiender baade i Raad og svigefulde Anslag. Han glemte ei hastig sit Had, men var mild mod sine Venner.“ At hans Charakter her er til dret, vidner noksom hans Historie.

²⁾ Sn. Harald Graaf. S. Kap. 3—6.

overlagt Sagen, rustede Kongerne Harald og Gud-
 om Baaren (968) og lyste for sine Mænd, at de
 Skib vilde drage paa Vikingetog i Østersøen. Efter
 Skif blev Bortfærdssøl drullket; i Rusen yppede
 ne Trætte, grebe til Baaben mod hinanden og maatte
 id. Nu troede Ingen, at de vilde fare sammen i Vi-
 De stiles ogsaa virkelig ad: Gudrød drog østover;
 derimod sagde, at han vilde drage vester over Ha-
 Da Gudrød var kommen øster over Folden, sendte
 ud til Kong Tryggve og bad ham følge sig paa
 til Østersøen. Tryggves kloge Kone Astrid, en
 af Høvdingen Erik Bjodasskalle paa Dfrostad,
 e sin Mand mod Svig; men han kjendte Sende-
 som redelige Mænd og drog uden Mistanke paa
 tde med faa Folk til Gudrød, som laa ved Sote-
 Ranrike; men da han med 12 Mænd kom til Sam-
 d Gudrød, blev han overfalden og dræbt med sine
 re¹⁾.

ong Harald var imidlertid ei dragen længere mod
 nd til han var ude af Sigte fra Norge; da vendte
 a og holdt sig langt fra Land, indtil han naaede Vi-

1. Harald Graaf. S. Kap. 8—9. Hvor Gaarden Dfrostad
 l søges, er uvist. De fleste have antaget det for at være
 brestad i Haa Prestegjæld paa Jæderen; men da bliver det
 nkeligt at forklare Astrids senere Reise. Efter Olaf Tryggves-
 us Saga i Fornm. S. Kap. 44 sml. med Kap. 93 synes det
 neligt, at Stedet er at søge paa Dplandene eller i Viken
 aaftæe Dffigstad i Dyer Prestegjæld i Gudbrandsdalen). Dette
 r allerede Torfæus bemærket (Hist. Norv. II, lib. 6, p. 244).
 rrip, Kap. 13 figer, at „ikke Alle fortælle Tryggves Død paa
 mme Naade. Nogle tillægge Bønderne den og sige, at de dræbte
 m paa Thinget, fordi hans Herredømme tyktes dem haardt.
 ndre sige, at han skulde slutte Forlig med sine Fætttere, og at
 da toge ham af Dage ved Gunnhilds Svig og onde Raad, og
 tte tro de fleste.“

ten; der stævnedes han ind og kom ved Nattetider berg. Han hørte, at Kong Gudrød Bjørnsøf Gjestebud oppe paa Landet i Nærheden, ilede strø omringede Gaarden. Gudrød gik ud med sine og satte sig til Modverge, men faldt efter en kort Derpaa forenede Harald sig med Gudrød, sin og Fællesskab underlagde de sig hele Viken, og nu sig, at deres Tvist kun havde været lumskt Opspijgøre deres Fiender trygge¹⁾.

Kong Gudrøds 11 Aar gamle Søn Harald opfostret paa Grenland og derfor siden kaldtes G flygtede efter Faderens Død først til Oplandene, han efterstræbtes af Gunnhilds Sønner, til S Dgfaa Kong Tryggves frugtsommelige Kone Astrid sin Gaard, da hun hørte sin Mand's Død, og Fosterfader Thorolf og nogle faa troe Mænd vau ukjendt om og sødte paa en Holme i en Indsø Olaf. Da Vinteren kom, drog hun til sin Fader holdt sig en Stund hemmeligen hos ham. Men Gunnhild hendes Tilholdssted opsporet, og under Farer maatte Astrid med det spæde Barn flygte til Dgfaa hid forfulgte Gunnhilds Udsendinge hende; h en tro Beskytter i den mægtige Bonde Haakon hendes Faders Ungdomsven, men vovede dog ei at sig sine Fiender saa nær. Hun havde en Broder i rike, og til ham vilde hun reise, men paa Bei hun i Vikingers Hænder, blev selv solgt som Tr

¹⁾ En. Harald Graaf. S. Kap. 9. 10. Efter de fleste Fremstilling maa dette være skeet 6 Aar efter Sigurd J altsaa efter den af mig antagne Chronologi 968 eller i ket og rigtig træffer sammen med Olaf Tryggvesøns B som temmelig eenstemmig af Sagaerne henføres til et to Aar.

²⁾ En. Harald Graaf. S. Kap. 11.

og hendes Søn, Olaf, bortført fra hende til Estland. Her stodte siden hans Morbroder, Sigurd, paa ham, fik vide, hvo han var, og førte ham med sig til Gardarike, hvor han lod ham vel opdrage. Men Astrid blev senere løstjebt af Trældom ved en Kjøbmand fra Viken ved Navn Lodin, som førte hende tilbage til hendes Fædreland og egtede hende¹⁾.

Saa snart Eriks Sønner havde underlagt sig Viken, udbode de Folk og Skibe af alle Fylker og droge mod Haakon Jarl. Denne rustede sig ogsaa paa Tidenden herom; men da han horte, hvor stor Kongernes Hær var, lod han de samlede Bønder fare hjem hver til Sit; med sine egne Mænd derimod herjede han Møre og Romsdalen. Da han ved sine Speidere fik vide, at Kongerne allerede vare udenfor Fjordene og kun ventede Bør for at seile nord om Stat, stak han i Søen, holdt saa langt fra Land, at han ei derfra kunde bemerkes, og standsede ei, før han kom til Danmark. Derfra drog han til Østersøen og laa i Viking om Sommeren. Kongerne underlagde sig Throndhjem, hvor Gudrød og Sigurd Elefa forbleve; Harald og de andre Brødre derimod droge med Ledingsfolket, som havde fulgt dem, igjen øster i Landet. Men om Høsten landede Haakon Jarl ved Helsingeland, satte her sine Skibe op og drog gennem Jämteland og over Kjølen ned i Throndhjem, hvor strax Folket samlede sig om ham. Gunnhilds Sønner skyndte sig ombord paa sine Skibe og flygtede til

¹⁾ Astrids Flugt og Olafs Ungdomshistorie findes udsærlig fortalt hos Snorre, Olaf Tryggvesøns S. Kap. 1—7, i samme Konges Saga i Fornm. S. Kap. 43—47 og i Flatsbogen I, 71—81. — Agrip Kap. 14 har ogsaa her merkkelige Afvigelser. Den lader Astrid efter Tryggves Død flygte med sin treaarige Søn Olaf til Orknøerne; men da hun ikke troede ham sikker der, sendte hun ham bort med Thotolf; denne førte ham hemmellig til Norge og derfra med stor Fare til Sverige. — Det Øvrige stemmer for største Deelen med de andre Sagaer.

Møre. Gjensidige Fiendskaber øvedes nu en lat Jarlen var for det meste om Vinteren i Throndhjem Sommeren drog han stundom til Helsingeland til sin og derfra paa Tog til Østersøen; stundom sad han Lade med væbnet Magt, og da vovede ei Gunnhilds ner sig nordensfor Stat. Saaledes henlede 6 Aar¹⁾ lig (974) samlede Kongerne en stor Hær øster i for at angribe Jarlen. Da Haakon horte dette, dr ogsaa Folk sammen, for til Møre, hvor han overvo fældede Grjotgard, sin Farbroder, som skulde vern Fylker paa Kongernes Vegne, og seilede derpaa til De Da Harald kom til Throndhjem, fandt han ingen stand. Han inddrev store Skatter af Bønderne o derpaa om Høsten sydover med det Folk, som der hjemme. Kong Erling blev tilbage i Throndhjem m Mænd²⁾.

Imidlertid tiltog Hadet til Kongerne, og den men vellystige og ustadige Sigurd Elefa var allere den paa sine Boldsgjerninger. Paa Hordeland bo anseet Herfer Rlypp, af Hordelaares Æt; han v med Alaf, en skjøn og ætstor Kvinde fra I

¹⁾ Eshøning (N. N. Hist. III, 59) opfaster det Spørgsmaa for Kongerne ikke før gjorde noget alvorligt Forsøg mod og tror, at Aarsagen dertil har været Stridigheder mell og Harald Gormsøn i Danmark, hvem de skulde have lov da han hjalp dem mod Haakon den gode, men siden ei l Drd. At Gunnhilds Sønner virkelig have lovet Harald og brudt sit Løfte, kan udledes af de Drd til den danske Snorre lægger Haakon Jarl i Munden i Olaf Tr. S. 8 og siges udtrykkelig i Jomsøvikingsaga i Fornm. S. XI, hvor Haakon Jarl siger om Harald Graafeld, at „han sibi med den Skat, han skulder Danekongen, og har gjort det og saaledes berøvet Harald Gormsøn det Rige, som var h Men om denne Tilbageholdelse af den lovede Skat har Krig mellem de norske Konger og Danmark, siges ingenst

²⁾ Sn. Harald Graafelds S. Kap. 12. 13. 15. 16.

hjem. Engang kom Sigurd Elefa til Klypps Gaard, medens Manden var borte i Kongens Grinde, og voldtog hans Kone. Dette vakte stor Forbittrelse, og da Harald og Sigurd kort efter holdt Thing paa Bosa, angreb Bønderne dem, og de maatte flygte. Harald drog til Hardanger, Sigurd til Alrekstad. Imidlertid kom Klypp hjem og hørte, hvad der var foregaaet. Han samlede sine Frænder, drog til Alrekstad og fældede Kong Sigurd, men blev selv dræbt under Udførelsen af sin Hevn af en Hirdmand, efter Rogles Udsigende hans egen Farbroder. Alaf maatte for at undgaa Gunnhilds Had flygte til Island¹⁾.

Ei bedre gik det Kong Erling i Throndhjem. Efter Brødrenes Bortførd krævede han atter Skatter af Bønderne og behandlede dem haardt. De ophidsedes ved hemmelige Budskaber fra Danmark fra Haakon Jarl, samlede sig om Vinteren, overfaldt Erling, da han var i et Gjestebud, og dræbte ham. Og det var ei at undres, om det mishandlede Folk blev uroligt; thi Glendigheden i Landet stod næsten ei til at udholde: det ene Uaar indtraf værre end det andet; Kornet slog feil, og Fisken forlod Kysten. Paa Haalogaland laa Sneen paa Marken ved Midsummers Tid, og selv Høvdingen Gyvind Skaldespilder var bleven saa udarmet, at han til Slutning maatte sælge sine Pile for Mad²⁾.

¹⁾ Sn. Harald Graaf. S. Kap. 14. Fagrskinna Kap. 35. Agrip Kap. 8. — Vidtløftig og noget afvigende Fortælling herom i þáttur frá Sigurði konungi slefu i Flatsbogen (I, 19—21); der saavel som i Agrip kaldes Alafs Mand Thorkel Klypp. Med andre Afvigelser fortælles Sagen i den islandske Saga om Thord Frede (Fridrikssons Udg. S. 5. 6.), der dog er mindre paalidelig.

²⁾ Sn. Harald Graaf. S. Kap. 16—18. I det sidste Kap. fortælles ogsaa, hvorledes Gyvind for at faa Penge til at kjøbe Slagt for maatte sønderbryde et kostbart Smykke, som Islændingerne havde foræret ham som Erkjendtlighedsstegn for en Drapa, han havde digtet om dem.

Haakon Jarl havde om Vinteren opholdt sig herald Gormsøn i Danmark. Venstabet mellem den Erikssønnerne synes at være kjølnet, efter at de sidst vare komne i Besiddelse af Norges Rige. Ifølge Sagaers Beretning synes det, som om Harald G og hans Brødre til Gjengjæld for den Understøttelsrald Gormsøn ydede dem, havde tilsagt denne E Norge, men ikke holdt dette sit Løfte¹⁾. I ethvert modtog Harald Gormsøn nu Haakon Jarl, skjønt her Erikssønnernes erklærede Fiende, med Venstabs og rasig ofte med ham i vanskelige Anliggender. Haakon sedefe Dag og Nat paa sine Fienders Undergang og sendelig bevirket ved sin Sluhed og Danekongens Lehed og Uergjerrighed. Harald Gormsøn havde her ældre Broder, Knut, kaldet Dana-Mast (de D Kjerlighed), men som var død før Faderen. Dennes Harald havde længe ligget i Viking, men var nu her tilbage til Danmark med store Rigdomme, hvorfor her Navnet Guld-Harald. Mellem ham og Haakon var der et fortroligt Venstabs. Haakon var saa her med Tanken om Hevn, at han baade sov og spiste taalte kun faa Folk om sig og taledes sjælden undtage sine fortroligste Venner. Det hed, at han var her Mange troede, at han ei var ved sin fulde Forstand. Harald besøgte ham ofte, og i sine hemmelige Samed ham beklagede han sig over, at han skjønt kongren ingen Deel fik af Danmarks Rige. Haakon indrør hans Ret og eggede ham til at fordre den. Guld-herforlangte ogsaa af Kongen, at han skulde dele Danmark med ham, men fik kun et vredt Afslag. Harald Gorm var imidlertid angstelig over sin Frændes Fordrivtyede til Haakon for af ham at faa Raad. „Gi han formindste sit Rige,“ sagde han, „og Guld-her

¹⁾ See ovenfor S. 258.

hunde han jo dræbe, hvis han ei frafaldt sin Paaastand.“ Haakon svarede, „at Guld-Harald vel neppe vilde lade sin Fordring fare, og at Folket sikkert vilde understøtte ham; men det vilde ogsaa synes en Udaad af Kongen at dræbe sin Frænde. Dog var det ei heller hans Mening, at Kongen skulde bortskjenke nogen Deel af sit Rige.“ Han bad Harald komme til sig igjen om nogle Dage; da vilde han nærmere have overveiet denne Sag. Harald kom til den bestemte Tid, og nu raadede Haakon ham at staae Guld-Harald et andet Rige, nemlig Norge, hvor Kongerne vare forhadte af alt Folket. Harald havde nogen Betænkelse herved. „Nordmændene,“ sagde han, „ere et haardt Folk, og Landet vanskeligt at angribe; desuden er Harald Erikssøn min Kænsætning¹⁾.“ Men Haakon forestillede ham, at Gunnhilds Sønner kun lidet havde lønnet ham for al den Hjælp, han havde ydet dem, og at Danerne vilde synes værre om, at han dræbte en Danst og sin egen Brodersøn end en udenlandst Viking. Han skulde ei heller angribe Norge med nogen Hær, men paa Grund af Nøden i Landet byde Harald Graafeld ned til Danmark for der at modtage de Veitsler eller Forleninger, han forud havde havt, og, naar han saa kom, lade Guld-Harald overfalde og dræbe ham. Kongen syntes godt om Planen; ogsaa Guld-Harald overtaltes af Haakon til at gaa ind paa den. Danekongens Mænd bragte Indbydelsen til Kong Harald i Norge, tilbøde ham Jylland til Vintersæde og Styrelse med 200 Mand og fortalte tillige, at Haakon Jarl laa døds syg og var næsten vanvittig. Kongen raadførte sig med sin Moder og sine Benner. Nogle bade ham vogte sig for Svig, Andre tilskyndede ham til Reisen. Ifølge nogle Beretninger skulle de danske Sendemænd for at narre den slue Dronning Gunnhild og for at hindre, at hun skulde sætte sig imod sin Søns Reise til Danmark, have medbragt Forslag til

¹⁾ Fosterføn.

Giftermaal mellem hende og Kong Harald Gormsøn; dette skal have virket paa den 60 Aar gamle, men ærgerrige og endnu giftesyge Kvinde. Røden i Norge var forresten bleven saa stor, at selve Kongerne manglede det Nøvendige, og der var Haab om, at den noget kunde lette naar Harald fik Land at raade over i Danmark, hvor det var taalelige Aaringer. Derfor besluttede han sig endelig til at drage did, og de danske Sendemænd bragte Budskabet herom tilbage. Den norske Konge kom ogsaa om Sommeren (975) med tre Langskibe til Jylland og lagde tilve Hals i Limfjordens Indløb: her skulde efter Aftale Danekongen møde ham. Guld-Harald laa allerede færdig med to Skibe og seilede strax til Limfjorden. Men aldrig saaf han var han borte, før Haakon Jarl vakte Danekongens Mistand mod ham: „Guld-Harald,“ sagde han, „vilde ikke sidde rolig naar han havde faaet saa stor Magt i Hænde, men brug den til sin Farbroders Undergang.“ Selv tilbød han sig at dræbe Guld-Harald, vinde Norge under Danekongen og siden som hans Jarl betale ham Skat deraf. Den ærgerrige Harald Gormsøn gav sit Minde, og Haakon ilede med tolv Skibe, som han havde færdige til Vikingetog efter Guld-Harald. Denne var imidlertid kommen til Limfjorden og havde udfordret Harald Graafeld til Kamp. Den norske Konge modtog Udfordringen, skjønt han saa Overmagten for sig. Begge Hære gik i Land, og Strider begyndte. Kong Harald kæmpede tappert i Spidsen for Fyllingen, men faldt omsider med største Delen af sin Hæret, skjønt haard mod Bønderne, havde han været god mod sine Mænd, og derfor fulgte de ham med Glæde i Døden. Han havde før sit Fald indseet, hvo der havde ledet ham denne Snare, og forudsagde sin Fiende, at Seiersglæden kun vilde være kort: „Naar jeg er falden, Navne!“ sagde han, „da kommer Haakon Jarl og nedlægger dig ved mit Fødder, — saa vorder jeg hevet.“ Og det gik, som han

agde; thi strax efter indfandt Haakon sig, angreb Guld-Harald, fangede og hængte ham. Derpaa vendte han tilbage til Harald Gormsøn og blev uden Vanskelighed forligt med ham for hans Brodersøns Drab¹⁾.

Haakon Jarl.

Da Harald Graafeld var falden, udbød Harald Gormsøn Leding over det hele Rige og drog med 600 Skibe til Norge i Følge med Haakon Jarl og mange andre norske Høvdinge, som havde forladt sit Fædreland for Eriks Søners Haardhed. Blandt disse var og den attenaarige Harald Grenske, som efter sin Faders Drab havde opholdt sig hos den mægtige svenske Bonde Skoglar-Lofte²⁾ og om Sommeren farede i Viking. Kong Harald

¹⁾ Haakons listige Hevnanslag og hans Samtaler i denne Anledning med Danekongen og Guld-Harald findes meget vel udførte i Sn. Olaf Tr. S. Kap. 8—14 og ganske overensstemmende hermed i begge Udgaver af den vidtløftigere Olaf Tr. Saga, i Fornm. S. I, Kap. 48—54 og i Flatsbogen Kap. 51—59, I S. 81—85. Sagrfinna (Kap. 37—44) er enig med disse Sagaer i Hovedsagen, skjønt Samtalerne der ere noget anderledes, og efter disse Rilber er Begivenheden her fremstillet. — See endvidere Ágrip Kap. 9. 10 og Jomsvingasaga (Fornm. S. XI, Kap. 6. 7); det er disse, som have Fortællingen om Harald Gormsøns Frieri til Gunnhild. [Forfatteren har her fulgt den i Sagaerne almindelige Tidregning, der støtter sig paa Ate den frosdes Regning, hvorefter Gunnhildsønnerne regjerede over Norge i 15 Aar (960—975). I "Den norske Kirkes Historie" har han derimod (I, S. 28 Anm. 1) erklæret sig for Sæmund den frosdes Regning, som kun giver dem 9 Aars Regjering, hvorefter da Harald Graafeld maa være falden omkring 970. Munch (Det norske Folks Historie I, 2 S. 11—14) forkafter begge de gamle Beregninger og lader Gunnhildsønnernes Regjering kun vare i 4 Aar, fra 961 til 965].

²⁾ d. e. Valkyrjens eller Stridens Lofte; Skogul er Navn paa en af Valkyrjerne, af Digterne brugt som Benværelse paa Striden.

Fiender kom i Landet¹⁾. Harald Grenske fik Vestre Agder til Lindsnes med Kongenavn og samme Ret der, som hans Forfædre havde havt. Paa Opplandene bleve Fylkeskongerne af Harald Haarfagers Æt at som forhen. Den østligste Deel af Viken, Vingulma Alfheim, synes den danske Konge for det første at lagt under sin umiddelbare Styrelse. Efter saaledes have stiftet Norge vendte Danekongen med Hæren til sit Rige.

Vel var endnu største Delen af Norge i Erik's øgs gjenlevende Sønners, Gudrøds og Ragnfreds, der, og disse lavede sig til Forsvar; men da Haakon sin Hær drog nordest, forlodes de af alt Folket. droge derfor bort fra Norge med de saa Troe, som

¹⁾ Snorre (Olaf Tr. S. Kap. 15) og Olaf Tr. S. i Forn Kap. 54 bestemme ikke nærmere, end her siges, hvor stor Haakon skulde betale Danekongen, og dette var ogsaa usikkert thi vi vide af Harald Haarfagers Historie, at Dverkongen have Halvdelen af Indkomsterne med Underkongerne, og det da Harald have betinget sig. Men Besiddelsen af alle de Gaardene og Retten til at benytte Dverkongens Skat i Kr

lge dem, og over til Orknøerne. For disse raadede dening Thorsfinn Hovedløvers Sønner, Jarlerne Lodver, Kule og Ljot, og med denne sidste var Ragnhild, de ordrevne Kongers Søster, gift, efterat hun med skjændig Brumhed og List havde dræbt sine to forrige Mænd, Jarlerne Arnfinn og Haavard, hans Brødre. Om Gunnhild Kongemoders seneste Skjebne synes der at have været forskjellige Sagn i Omløb. Efter nogle Sagaer lader det, som om hun fulgte sine Sønner paa disses Flugt fra Norge, og, hvis dette er rigtigt, har hun rimeligviis endt sine Dage paa Orknøerne hos sin Datter. Efter Andre derimod skal hun have ladet sig lokke ved Harald Gormsøns Giftermaalsforslag, have draget til Danmark, rimeligviis da i Følge med sin Søn, men paa Veien til Kong Harald være bleven nedstøvet i en Myr af sine danske Beslagere efter forudgaaende Aftale mellem Kongen og Haakon Jarl¹⁾.

Efter Kongerne Gudrøds og Ragnfreds Flugt underlagde Haakon Jarl sig Norge; overalt lod han reise de orfaldne Gudehuse og paahød de gamle Offeringer. Marinerne bleve strax gode, Velstand vendte tilbage i Landet, og jarlen blev elsket af Nordmændene²⁾.

Da Ragnfred havde været Vinteren over paa Orknøerne, kom han om Vaaren (976) med en skjøn Hær og tre Skibe til Norge. Han stevnedes mod Throndhjem, hvor Haakon havde opholdt sig om Vinteren, herjede Sønderne og tvang Mange til at underkaste sig. Da Haakon ørte dette, samlede han Folk og Skibe og mødte Fienderne ved den nordlige Kant af Søndmøre. Han havde flere

¹⁾ Den første Beretning findes i de paaltbeligste Sagaer (hos Snorre Kap. 16, i Fagrskinna Kap. 45 og i Olaf Tr. S. i Fornm. S. Kap. 55); den anden, med adskillige indbyrdes Afvigelser, i Jomsv. S. Kap. 7, i Agrip Kap. 10, i Flatsbogen I S. 152—153 og i Thjodrek Munks norske Historie Kap. 6.

²⁾ Sn. Olaf Tr. S. Kap. 15. 16.

Folk, men mindre Skibe; derfor begyndte ogsaa Fienden at faae Overhaand. Under Kampen havde Strømmen ført Skibene ind mod Land; Haakon forlod dem, trak dem op paa Strandbredden, fykkede derpaa sin Hær og udfordrede Ragnfred til et Landslag. Men hertil trøstede denne sig ikke og drog syd om Stat. Det kom ei til nogen ny Kamp denne Sommer, og om Vinteren sad Haakon i Throndhjem, medens Ragnfred havde hele Vestlandet mellem Stat og Lindesnes. Om Vaaren (977) rustede man sig paa begge Sider. Med syv Jarler i Følge og en stor Hær drog Haakon sydover; paa Thinganes¹⁾, hvor Sogn og Hordaland stødte sammen, mødtes de. Haakon lagde i Land, og efter en skarp Strid seirede hans Overmagt; Ragnfred flygtede til sine Skibe, forlod Norge og omtales ei mere i Sagaerne. Jarlen sendte sin Hær hjem og opholdt sig om Høsten og Vinteren i den sydlige Deel af Landet²⁾.

Haakon egtede efter sin Tilbagekomst til Norge den fagre Thora, Datter af Høvdingen Skage Skoftesten, og havde med hende Sønerne Svein og Heming og Datteren Bergljot. Han elskede Thora høit, ligesom og alle hendes Frænder, dog mest hendes Broder Skofte; ham gav han sin uegte Datter Ragnhild og tillige store Forleninger paa Møre; altid maatte han med sit Skib ligge nærmest Jarlens og fortælle ham alle Nyheder; derfor kaldtes han og Tidende-Skofte. I sine yngre Aar havde Haakon med en ringe Pige paa Opplandene haft en Søn, Erik, der blev opfostreret hos Thorleif den vise (Spake) i Medaldal (Melbalen)³⁾. Paa et Ledingslag fulgte den elleveaarige Erik sin Fader; han var paa Thorleifs Skib og lod altid dette i Havnene lægge ved Siden af Jarlens. Men engang, da de laa ved Møre, kom

1) Nu Dingenes, i Gvindeviks Prestegjæld i Sogn.

2) Sn. Olaf Tr. S. Kap. 17. 18.

3) Sn. Harald Graaf. S. Kap. 8.

Skofte til med sit Langskib og raabte, at Thorleif skulde ige Pladsen for ham. Erik svarede hastig, at Skofte unde lægge et andet Sted hen; men Haakon bød vred sin Søn at rømme, og Thorleif lod Skibet lægge bort. Forbittret herover drog Erik om Vaaren efter til Nøre med et Skib paa 15 Rorbænke, som hans Fosterfader havde udrustet. Han traf Skofte, da han seilede mellem sine Gaarde, angreb og fældede ham. Derpaa drog han til Danmark og var Vinteren over ved Kong Harald Gormsøns Hird. Om Vaaren sendte denne ham til det sydøstlige Norge og gav ham der en Deel af Landet at styre med Jarlsnavn. Dette skal have været Vingulmark og Romerike; men da der over det sidste Fylke synes at have raadet Konger af Harald Haarfagers Æt, saa har muligen Erik blot derover havt at øve Overkongens Myndighed paa Haralds Begne, og deraf at oppebære de ham tilkommende Indtægter. Siden var der længe et spændt Forhold mellem Erik Jarl og hans Fader. Men mellem den danske Konge og Haakon Jarl vedblev ligefuldt endnu en Tid ang den gode Forstaaelse¹⁾.

Harald Gormsøn havde mange Stridigheder med de ydste Keisere, som ønskede at indføre Christendommen i Danmark og med det Samme uidentviol erhverve sig et Slags Overherredømme over dette Rige. Baade Otto den 1ste og Otto den 2den skulle have gjort Tog mod Danmark, men kun udrettet Lidet til sin Hensigts Fremme. Da Otto den 3die, kaldet den unge, var bleven Keiser, idgik Bud til Danekongen, at han selv og hele hans Folk skulde antage Christendommen, eller ogsaa vilde Keiseren ved en Hær komme for at tvinge dem. Harald afflog Jordringen og lavede sig til Modstand. Han istandsatte bolden Danevirke paa Tydsklands Grændse, mellem Eiden og Slien, samlede Folk og Skibe og sendte Bud til

¹⁾ *Sen. Slaft Tr. S. Kap. 19. 20.*

der var Folk paa Island. Toget til Island kom dog ei til at gaa for sig; thi Haralds Raadgivere dadlede det som et farligt Foretagende. „Havet, der skulde overfares, var stort og uroligt, Folket paa Den haardsført og Landingsstederne ubekjendte for Danerne.“ Harald lod derfor dette Forsæt fare, og da han hørte, at Haakon havde samlet en stor Hær nordensfor Stat, vendte han tilbage til Danmark. Haakon lod det ødelagte Land igjen bebygge og viiste fra den Tid aldrig mere Danekongen nogen Lydighed¹⁾. Harald Grenske i Viken skal derimod have vedblevet at være Harald Gormsøn tro uden dog at bryde Venkabet med Jarlen²⁾.

Under Krige og Uroligheder var Harald Gormsøn bleven en Olding, og hans sidste Dage forbittreredes ved hans egen Søns Opstand. I sin tidligere Regjering havde Harald herjet paa Vendens Kyster, gjort sig Landet statslydigt og der anlagt Staden Jomsborg. Didhen samlede sig siden mange Vikinger, der snart unddroge sig Danekongens Overherredømme og sluttede Forbund med Venderne. Jomsvingernes første Høvding og Lovgiver var den tappre Palnetoke, der besad store Eiendomme paa Fyn og havde opfostreret Haralds Søn Svein, kaldet Ljugeskjeg, der var avlet med en ringe Kvinde og ilde likt af Faderen. Palnetoke havde et gammelt Had til Kongen, der havde dræbt hans Farbroder, og ophidkede Svein til at fordre en Deel af Danmarks Rige; men Harald afflog hans Begjæring. Da samlede Svein Folk og Skibe under det Paaskud at ville drage i Viking; men da Hæren var samlet og Palnetoke var stødt til, stevnedes han til Ifsefjorden paa Sjælland. Her laa Harald rede til at drage i Leding, og der begyndte strax en haard Strid mellem Fader og Søn. Fra alle Kanter strømmede Folk til

¹⁾ Sn. Olaf Tr. S. Kap. 36. Jomsvingingasaga Kap. 13.

²⁾ Olaf d. hell. Saga (Udg. 1853) Kap. 14.

Harald, hans Overmagt seirede, og Svein maatte fly; men den gamle Konge havde og faaet sit Vanesaar, og Palnetole skal have givet ham det (992)¹⁾.

Medens disse Stridigheder varede, herskede Haakon Jarl i No; men da nu Svein var bleven Danmarks Konge, truede han med at hjemsege Norge; dog kom han ei strax til at udføre denne Trusel. Palnetole, hans Fosterfader, døde nemlig kort efter Harald, og den listige Sigvalde, Søn af den skaanske Jarl Strut-Harald, blev hans Eftermand som Jomsborgs Høvding. Denne beilede til Banderkongen Burisleifs Datter Astrid, og for at faa hende maatte han love at frie Benden fra den Skat, Landet maatte betale Danekongen. Sigvalde seilede til Sjælland til et Sted, hvor han vidste, Kong Svein var i Gjestebud, og bad ham komme ombord til sig: „han var syg,“ hed det, „men havde vigtige Ting at sige Kongen.“ Svein kom uden Mistanke med faa Folk. Strax lod Sigvalde sætte Seil til og førte ham fangen til Jomsborg. Han blev frungen til at eftergive Burisleif Skatten, egte hans Datter Sunnhild og love ham sin Søster Thyr²⁾. Da Svein var løsladt og kommen tilbage til Danmark, lod han begrave sin Faders Arveøl; thi efter gammel Skik ansaaes han for retmæssig Konge, før dette var holdet³⁾. Strut-

¹⁾ Snorre Olaf Tr. S. Kap. 38. Olaf Tr. S. i Fornm. S. Kap. 84. Rnytlingsaga Kap. 4. Jomsvingasaga Kap. 20. 21. [I den norske Kirkes Historie (I, 37) sætter Forfatteren Harald Blaataands Død, uidentivl rettere, til Tiden omkring 986].

²⁾ Sigvaldes List findes ubferlig fortalt i Olaf Tr. Saga i Fornm. S. Kap. 84. 85, i Flatsbogen I, 176—179, Jomsvinga S. Kap. 35. 36. og bekræftes ved de kortere Beretninger hos Snorre (Olaf Tr. S. Kap. 38) og i Fagrskinna (Kap. 51—53). Adam af Bremen lader Svein to Gange blive fangen af Benderne, Saxo endog tre Gange, hvilket synes at være Overdrivelse for ret at vise Guds Straf over Svein, fordi han hælde mere til det gamle Hebenskab end til den nyindsførte Christendom.

³⁾ Christendommen var endnu langt fra at være grundfæstet i Dan-

Harald i Skaane var ogsaa død paa denne Tid indbød Kongen Sigvalde Jarl og hans Broder, I den høie, til at arve deres Fader i samme Gjest komme did med saameget Folk fra Jomsborg, som vilde. Mange fandt det farligt saaledes at give Danefongens Magt; Andre raadede til at drage til budet, dog med saameget Folk, at de ei behøvede a Dette sidste Raad blev fulgt, og Brødrene Sig Thorkel droge til Gravøllet med 40 Skibe fra Be 20 fra Skaane. De tappreste Jomsvinger var den sterke og grimme Bue Digre og hans Bro gurd Rappe, Befetes Sønner fra Borgundarholm holm)¹⁾ tilligemed den unge, urolige Bagn Ma Balnetofes Sønnesøn, opfostrer af Bue, sin M Det var ved Vinternats Tid (994), at Arvesøllet i Ringsted paa Sjælland²⁾; en Mængde Gjester v lede, mange Mindehorn bleve tømte om Kvelden, blev det muntert i Hallen. Den sterkeste Drik bl gen istjænkter for Jomsvingerne. Nu blev Bra indbaaret for Kong Svein; han gjorde det Løfte i Bintre at drage til England og fordrive eller dræ Udtraad, eller og selv dø. Han tømte Hornet c sin Faders Høisæde. Sigvalde var allerede ber vilde ei give Kongen noget efter; han gjorde det s han inden tre Bintre skulde have fordrevet Haaf fra Norge eller dræbt ham, eller og selv være falden. blev glad ved disse Ord; thi hvo der end seirede, han dog Hevn over en Fiende. „Mandigen er det mark, og Mængden af Indbyggerne rimeligviis endnu s det var derfor intet Under, at endnu de gamle hedenste overholdtes.

¹⁾ Deres Fader Befete var ogsaa kort tilforn død og skulde med Kong Harald og Strut-Harald arves i Gjestebud D. Tr. S. Kap. 39 o. fl. St.

²⁾ Dlaf Tr. S. i Fornm. S. Kap. 86. Fagref. Kap. 55.

han; „langt bedre under jeg dig dette Rige end n eller Erik, hans Søn.“ Nu gjorde ogsaa de Jomsvikinger Løfter: de lovede alle at ville følge Sigvalde til Norge og ei forlade ham i Kampen mod Haakon. tilføiede, at han ei vilde vende hjem til Danmark, m havde dræbt den viske Høvding Thorkel Leira og til Sengs med hans Datter Ingebjørg. Om Mors- efter syntes det vel Sigvalde, at han havde lovet leget; men det, som var gjort, kunde ei forandres, Jomsvikingerne beredte sig til Toget, strax Gjestebudet sendte, at intet Rygte skulde gaa forud for deres Færd, saakon faa Tid til at ruste sig¹).

Jomsvikingerne's Forehavende rygtedes alligevel til , og Erik Jarl Haakonsøn, som dengang var paa ike, samlede hastigen de Folk, han kunde, drog over dene og Dovrefjeld til Throndhjem og bragte sin Tidenden. Strax udsendtes Hæarer til alle Kanter, menning blev sammenstevnet af Folk og Skibe. Haar selv til Møre for at udspeide Fiendernes Komme; drog mod Nord for der at samle Hæren og føre den r²). Imidlertid vare Jomsvikingerne fra Limfjorden i Søen med 60 Skibe; efter at have udholdt en heftorm kom de Julenat til Jæderen og begyndte strax

Skrivelsen af Gravøllet er efter Sn. Ol. Tr. S. Kap. 39. rnm. S. Kap. 86 og Fagrsk. Kap. 55. 56. og nærmest efter i sidste, hvis Fortælling mest synes at stemme med de Skikke, n paa andre Steder omtales at være blevne iagttagne ved saane Gjestebud. Fagrskinnas Beretning svarer nøie til Beskrifsen hos Snorre i Ynglinga S. Kap. 40 af det Gravøl, In- uld Albraade gjorde efter sin Fader.

mø. S., Flatsbogen og Fagrskinna sige vel, at Jomsvikingerne n aldeles usforvarende til Norge; men Beretningen hos Snorre i Olaf Tr. S. i Fornm. S., at Erik Jarl havde faaet Nyh det forestaaende Log, har større Sandshullighed og bekræftes uden ved en Blise af Eriks Drapa, forfattet af hans Stalb ord Kolbeinsøn (Fornm. S. I, 164).

Revser. Norges Historie.

at røbe og brænde. En rig Bonde, Geirmund, havde intet Nyd om dem, før de om Natten kom til hans Gaard. En Stund forsvarede han sig med nogle faa Mænd paa et Loft; men da han saa, at han snart vilde blive overmandet, sprang han ned og undkom med Tabet af sin ene Haand. Han havde hørt Jomsvikinger nævne og vidste deraf, hvor Fienden var. Geirmund fik sig strax en let Skude med nogle Mænd og roede med største Jil til Søndmøre, hvor han traf Haakon Jarl paa Gaarden Skugge¹⁾, sagde ham Krigstidenden og sandede sit Udsagn ved at fremvise sin afhugne Haand. Jarlen merkede, at Fienderne sterkt nærmede sig; derfor sendte han Speidere sydover for at iagttage deres Færd. Selv drog han ind i alle Fjorde og samlede Skibe og Folk; ogsaa Grif, hans Søn, styndte sig fra Nord, alt hvad han kunde.

Jomsvikingerne droge forbi Stat og begyndte at herje paa Søndmøre; ofte talte de med Indbyggerne, men kunde ikke faa nogen sikker Underretning om Jarlen. De lagde til ved Den Hød²⁾; Bues Mænd gif i Land, røvede en Mængde Kvæg og drev det til Stranden. Da raabte en gammel Bonde til dem: „Ei fare I affted, som det somer Krigere: I drive Hjør og Kalve til Stranden; bedre var det dog at tage Bjørnen, som nu er kommen i Bjørnebaasen.“ Han sagde dem, at Jarlen var i Hjørungavaag³⁾ paa den indre Side af Den og Dagen i Forveien kun havde to eller tre Skibe. Da Bue hørte dette, lod han Kvæget fare, ilede med sine Mænd til Skibene, lagde strax fra Land og raabte til Sigvalde, at han skulde stynde sig til den visse Seier. Den kloge Sigvalde havde vel nogen Mistanke; dog lod han Flaaden ro norden om Den. De traf Jarlen i Hjørungavaag, dog ikke med to eller tre

1) Gaarden Skuggen i Borgunds Prestegjæld.

2) Hareiblandet.

3) Nu Livaag.

re, men med sin hele Flaade. Haakon og Grif havde sig samlet al sin Magt i Hallfelsvif¹⁾ i Eyd for Den, og paa Rygtet om Jomsvingernes Komme til Hød de dragne nordester for at møde dem; de havde 180 Se, men disse vare mindre end Fiendernes.

Nu ordnedes paa begge Sider Flaaderne til Strid,erne reistes og Lurene lode. Haakon Jarl lagde selv i midt i sin Fylking med sine to unge Sønner, Erud og Sigurd, samt sex andre Høvdinge, blandt hvilke gamle Gyvind Finnsøn skal have været, som siden vrede denne Kamp i sit Haalevgjatal²⁾. Alle disse stævte med 60 Skibe mod Sigvalde Jarl, Thorkel Høie og Erud Rappe, som laa i Midten af Jomsvingernes Flaade med 20 Skibe. I den høire Arm af den norske Fylking lagde Grif Jarl frem med 60 Skibe mod Bueres 20, og i den venstre Svein Haakonsøn med samme tal mod Bagn Aake³⁾. En skarp Strid begyndte. Jomsvingernes høie Skibe regnede Pile og Kastestene ned over Nordmandene; deres Skjolde gjennemstjog og Mange faldt. Om Haakon selv var Kampen saa vild, at hans Brynje sønderledes, og han maatte kaste

Gaarden Hallfelsvif i Voldens Prestegjæld.

En. Nl. Tr. S. Kap. 43.

I Beskrivelsen af Slagordenen er nærmest Fagrflinna fulgt, som i denne Henseende er tydeligst. Med den stemme i Hovedsagen Snorre og Olaf Tr. Saga i Fornm. S, kun at der hos dem er nogen Forskjel i Fordelingen af de tre Hovedansføreres Ledsgere, og at Haakons Sønner Sigurd og Erlend ei nævnes. — Jomsv. S. og Flatsbogen afvige derimod betydelig. De lade Svein Haakonsøn kæmpe i Midten af Fylkingen mod Sigvalde, lade Grif Jarl være mod Bagn og Thorkel Midlang mod Bue. Haakon Jarl skalde være løs med sit Skib for at kunne hjælpe, hvor det mest behøvedes. Her seere komme ogsaa flere Navne paa Høvdinge, som ei findes nævnte i den anden Beretning. Dette maa naturligvis bevirke betydelige Afvigelser i disse Sagas Beretning om Slagets følger Gang.

den fra sig. Bagn Alesson trængte djærvt frem; Svein maatte vige og var nær ved at fly. Da lagde Erik Jarl did med sit Skib Jærnbarden og drev Bagn tilbage, saa at Skibene igjen kom til at ligge, som da Slaget begyndte. Imidlertid havde den høire Arm af Nordmændenes Fylking maattet vige for Bue; han havde allerede overhugget Lougene, der sammenbandt hans Skibe, for at forfølge de Flygtende. Men nu kom Erik tilbage, lagde strax jævnsides til Bues Skib og begyndte en skarp Hugstrid. Da Haakon Jarl saa, at Fienderne overalt havde Overhaanden, skal han være gaaet i Land, have anraabt Gudinden Thorgerd Hørgabrud, der synes at have været betragtet som en Skytægudinde for Radejarlernes fra Haalogaland stammende St og til hvem han satte stor Lid, og have blotet hende til Seier sin syv Aar gamle Søn, Erling¹⁾. Ved sin Tilbagekomst opmuntrede han sine Mænd og trængte tappert frem. En skrækelig Hagliling brød nu ogsaa løs og stod Jomsviingerne lige i Dinene; forfærdede syntes disse at see Trolde paa Nordmændenes Skibe; Sigvalde bød sine Mænd sonderhugge Lougene, der sammenbandt Flaaden, og fly. Thorkel den høie og Sigurd Skappe gjorde det Samme, og med 35 Skibe forlode de Slaget. Da Bagn saa Sigvaldes Flugt, bebreidede

1) Fagrskinna nævner alveles ikke Haakons Dffring; Snorre (Dlaf Tr. S. Kap. 47) anfører den som et Rygte eller Sagn; Dlaf Tr. Saga i Fornm. S. Kap. 90 figer med større Bestemthet, at Haakon offrede sin Søn, uden dog at nævne til hvem, og beræber sig paa (Biskop Bjarnes) Jomsvikingabrapa. Jomsvilinga S. og Flatsbogen fortælle udsærlig Dffringen som fæet til Thorgerd Hørgabrud (Hølgabrud, Hørdabrud, Hørdatrøll), og hvorefter hun og hendes Søster Dry siden saaes paa Haakons Skib i Striden. At den tvrige Hæbning Haakon i den yderste Nød kunde offre sin egen Søn, er ei usandsynligt og ei uovereensstemmende med hans Charakter, som den i Sagaerne skildres, og Mennefsøffere vare brugelige blandt Nordmændene i overordentlige Ufælbe.

ham bittert og kastede et Spyd efter ham, idet han for, men rammede ham ikke. Endnu varede Kampen om Bue og Grik; Haakon Jarl lagde selv til den anden Side af Jomsvikings Skib. Bue forsvarede sig tappert og hans Stavnboer, Uslak Holmskalle og Haavard og vandre (Huggende), kæmpede som rasende; men Uslak og Haavard mistede begge Been, og nu besteg Grik det. Thorstein Midlang, der fulgte ham, hug Hjelmen af Bue og gav ham et dybt Saar over Panden, faldt selv, næsten fløvet af sin Fiendes Sverd. Da den Jomsvikingen hørte: „Over Bord, alle Bues Mænd!“ to Kister fulde af Guld og styrtede sig med dem i det. Mange af hans Kæmper fulgte ham. Bagn var ge og gjorde tappert Modstand; men da Grik Jarl kom mod ham, blev omsider hans Skib ryddet og han med 30 Mand fangen og ført i Land¹⁾.

De fangne Jomsvikinger sad paa en Træbul; deres Hænder vare bundne, men Hænderne frie. Thorkel Leira, var blandt de fornemste Høvdinge i Haakon Jarls Tid. Han traadte hen til dem med en Dæge i Haanden: „Du er det Løfte,“ sagde han til Bagn, „at dræbe mig — seer det nu ud til, at jeg dræber dig.“ Han betød derpaa at hals hugge Jomsvikingerne, eftersom de vare fanger. Snorre, Fagrskinna og Olaf Tr. S. i Fornm. S. — Jomsvikinga S. og Flatsbogen fortælle Bues Nederlag og Bagns Tilfangetagelse med mange Afvigelser. Odd Munk i sin Olaf Trygvessøns Saga (Munchs Udg. Kap. 11, i Udg. i Fornm. S. X Kap. 15) fortæller kortelig om dette Slag, men med den mærkelige Afvigelse fra alle de andre Beretninger, at det varede i tre Dage. Det er underligt, at Schøning i sin Norges Historie og Suhm i Danmarks Historie paa Grund af denne i mange Henseender efterrettelige Sagas løse Beretning have antaget, at Slaget var varede i tre Dage, noget som slet intet Medhold finder i de andre udførligere og troværdigere Sagaer, der alle omtale Kampen som afgjort paa een Dag, hvilket og i sig selv er langt sandsynligere.

sad paa Bullen, og alle talte de et eller andet Ord, før de faldt. Atten vare allerede dræbte; ti til en fager Yngling med langt Haar, guult Jomsvifingen bad, at man ei vilde gjøre hané digt; da gif en Hirdmand hen, slyngede det om Hænder og holdt ham saaledes fast. Men idet nede, rykker Ynglingen sit Hoved tilbage, og Hænder afhuggedes. I det Samme kom Erik spurgt, hvo han var. „Folk kalde mig Eighan, „og holde mig for Bues Søn. End ere ei vifinger døde!“ „Du er visseelig Bues Søn!“ len, „vil du have Fred?“ „Det kommer an paa byder den,“ svarede Sigurd. „Den, som har I til,“ var Jarlens Svar, og Jomsvifingen blev sagde Thorkel Leira: „Vil du end give alle ti Fred, Jarl! saa skal dog ei Bagn Aleksøn i med Livet.“ Han løftede Øgen og løb frem i men en Jomsvifing kastede sig for Thorkels Fø faldt og Øgen af hans Haand; Bagn sprang op og gav Thorkel Leira Banesaar. Erik bod om Fred; han svarede, at han vilde modtage den, hans Staldbrodre fik den; og paa Eriks Bud alle løste¹⁾.

Jmedens Jomsvifingerne bleve dræbte, f Jarl paa et Træ i Nærheden; da hvinede pludselv streng paa et af Skibene, og en Piiil gjennem dermanden Gissur af Baldres, der prægtig fik Jarlens Side. Man søgte Gjerningsmanden, og Skib fandt man den lemlæstede Haavard Høgg ende paa Knæ mellem Vigen med en Bue i „Hvo faldt af Træet?“ spurgt han. Det blev

¹⁾ Fagrskinna Kap. 63. Sn. Olaf Tr. S. Kap. 46. f Fornm. S. Kap. 90. Vidtloftigere og med mange Jomsvifinga S. Kap. 46—48. Flatsbogen I, 198

n ham bittert og kastede et Spyd efter ham, idet han forbi, men rammede ham ikke. Endnu varede Kampen mellem Bue og Grik; Haakon Jarl lagde selv til den anden Side af Jomsvikingens Skib. Bue forsvarede sig tappert, og hans Stavnboer, Uslaf Holmskalle og Haavard Jøggvande (Huggende), kjæmpede som rasende; men Uslaf faldt, og Haavard mistede begge Been, og nu besteg Grik Skibet. Thorstein Midlang, der fulgte ham, hug Hjælmeren af Bue og gav ham et dybt Saar over Panden, men faldt selv, næsten fløvet af sin Fiendes Sverd. Da raabte Jomsvikingen høit: „Over Bord, alle Bues Mænd!“ greb to Kister fulde af Guld og styrkede sig med dem i Havet. Mange af hans Kjæmper fulgte ham. Vagn var tilbage og gjorde tapper Modstand; men da Grik Jarl lagde mod ham, blev omsider hans Skib ryddet og han selv med 30 Mand fangen og ført i Land¹⁾.

De fangne Jomsvikinger sad paa en Træbul; deres Fødder vare bundne, men Hænderne frie. Thorkel Leira, der var blandt de fornemste Høvdinger i Haakon Jarls Hær, traadte hen til dem med en Dxe i Haanden: „Du jorde det Løfte,“ sagde han til Vagn, „at dræbe mig — gere seer det nu ud til, at jeg dræber dig.“ Han bejndte derpaa at halsbugge Jomsvikingerne, eftersom de

¹⁾ Efter Snorre, Fagrskinna og Olaf Tr. S. i Fornm. S. — Jomsvikinga S. og Flatsbogen fortælle Bues Næderlag og Vagns Tilfangetagelse med mange Afvigelser. Odd Munk i sin Olaf Trygvæssøns Saga (Munchs Udg. Kap. 11, i Udg. i Fornm. S. X Kap. 15) fortæller kortelig om dette Slag, men med den mærkelige Afvigelse fra alle de andre Beretninger, at det varede i tre Dage. Det er underligt, at Schøning i sin Norges Historie og Suhm i Danmarks Historie paa Grund af denne i mange Henseender ufterrettelige Sagas løse Beretning have antaget, at Slaget har været i tre Dage, noget som slet intet Medhold finder i de andre udførligere og troverdigere Sagaer, der alle omtale Kampen som afgjort paa een Dag, hvilket og i sig selv er langt sandsynligere.

Kort efter Haakon Jarls Seier i Hjørungavaag tilfattede Kong Harald Grenske Livet. Han havde som-

blev Fortællingen berom forøget af Hallbjørn Hale og Steingrim Thorarínsson og behandlet af Are Frode (Flatsb. I, 194). Dette er da den vigtige Hjemmel, som den første Beretning har; man seer, at den fra først af er kommen fra Islændinger, der vare Dievidner til Begivenhederne, har gaaet fra Mund til Mund paa Island og har fundet Are Frodes Bifald. — I Henseende til den anden Beretning giver først Fagrfinna Oplysning. Den opregner de 4 førnævnte Islændinger, der vare tilstede i Slaget og desforuden Lind Hallkelsøn, der kvad en Drapa om Haakon Jarl, hvori Meget var fortalt om Slaget. „Efter bløse Mænds Ord har man der paa Landet (d. e. paa Island) erindret disse Tidender, nogle ved Kvad, andre ved Fortælling“ (Kap. 61). Fagrfinnas Forfatter, der uden Tvivl har levet i Norge, synes altsaa at have kjendt det islandske Sagn og vidst dets Oprindelse, men hans Fortælling, sammenlignet med de to førstnævnte Sagns, viser tydelig, at han ei har fulgt det, undtagen maasset i den korte Beretning om de islandske Skalde selv. Han maa selvsigelig have fulgt et andet Sagn om Slaget, uden Tvivl et norsk, hvilket han har anseet for rigtigere. Betragter man Olaf Trygvessøns Saga i Fornm. S., saa finder man, at denne i det Meeste stemmer med Fagrfinna og overalt anfører som sin Hjemmel en Buadrapa og en Jomsvingadrapa af Bjarne Biskop. Den førstes Alder kjender man ikke; men den sidstes Forfatter, Bjarne, var Biskop paa Orknøerne og døde 1223. Da hans Drapa stemmer med Fagrfinna og afølger fra det islandske Sagn, maa man antage, at ogsaa han har haft et norsk Sagn om Slaget; men Bjarne's Jomsvingadrapa og det medfølgende norske Sagn er uden Tvivl bragt til Island af Lept, Søn af Biskop Paal af Skaalholt og Sønesøn af Jon Leptsson, Snorre Sturlassøns Fosterfader; thi denne besøgte 1209 Biskop Bjarne paa en Udenlandsreise (Paal Biskops Saga Kap. 16). Snorre saavel som den unavngivne Forfatter af den i Fornm. S. udgivne Olaf Trygvessøns Saga maa have anseet dette Sagn for meget troverdigt, siden de have foretrukket det for det islandske, der havde en Are Frodes Autoritet for sig, som ellers begge saa ofte beraabe sig paa. Snorre, der flere Gange var i Norge, har ogsaa der haft Leilighed til at sammenligne Islændingernes Beretninger med Nordmændenes og berigtige de Førstes ved de

i Forveien paa et Vikingetog til Østersøen besøgt Østersøster Sigrid, Skoglar-Lofstes Datter, der havde gift med den svenske Konge Erik Seiersæl og nu som Enke paa sine store Gaarde. I Gjestebudet hun for Spøg, at hun ei vurderede sine Eiendomme rigere ringere end Haralds Rige i Norge. Dette gjorde nismodig; han drog hjem og var tungsindig den hele . Han syntes nu, at hans Kone, Aasta, Datter af en Mand, Gudbrand Kula, var af for ringe Æt; drog han Vaaren efter (995) paany til Sverige, Sigrid paa hans Indbydelse kom ned til Eskibene, han til hende, men fik Afslag. Da Dronningen var borte, blev Harald endnu nismodigere og for g mod sine Mænds Raad efter hende til hendes . Did var just ogsaa kommen en Konge fra Gar-

at tale om, at den Bearbejdelse af Norges Kongesagaer, som griffinna indeholder, i flere Stykker synes at have været Snorres Rilde (Müllers Sagabibl. III, 436—437). Man seer ras, hvorledes de to forskjellige Beretninger rimeligvis ere rone til. Den islandske synes i sin Fremstilling at vise en træben efter at gjøre Fortællingen behagelig for Tilhøreren el: Læseren ved Udsørlighed, ved at udhøve mange karakteristiske maatræk og endelig ved at gjøre Alt stort og rødsomt, uidentvøl te med stor Overdrivelse. Den norske Beretning synes i Alt stræbe efter historisk Nøglagtighed og Orden, lader Smaatræk re og holder sig mest til Hovedbegivenhederne. Derfor har jeg jssaa troet at burde foretrække den sidste Beretning for den første, vilken Schøning og Suhm nærmest følge.

[Munch har (Det norske Folks Historie I, 2, S. 103—106) aført forskjellige tilbeels meget vigtige Grunde, som synes at le for, at Jomsøvikingerens Tog til Norge ei kan være foregaaet a seent som i Vinteren 994—995. Munch selv antager, at get er gjort i Vinteren 985—986, medens Harald Gormsøn nu levede, og efter dennes Tilskyndelse, og at det Urvesl, hvor- Jomsøvikingerne efter Sagnet aflagde Løfterne om at angribe tge, kun har været holdet over Strut. Harald, hvis overhovedet et Sanbt ligger til Grund for dette Sagn.]

darike i samme Hensigt som Harald. Begge Kongerne blev vel bevertede; men om Natten, da de berusede vare faldne i Søvn, indebrændte Sigrød dem og deres Mænd. „Saaledes,“ sagde hun, „skulde hun vænne Emaakongerne af med at komme fra fremmede Lande for at beile til hende.“ Kane Vidførle (den vidt befarne), Haralds Fosterbroder, som var bleven ved Skibene, drog strax, da han hørte sin Herres Død, tilbage til Norge og sagde Aasta Tidenden. Hun begav sig til sin Fader paa Opplandene og fødte der samme Sommer en Søn, Olaf, der siden blev Norges Konge¹⁾.

Efter Slaget i Hjørungabaag og Harald Grenfles Død kunde Haakon ansees for hele Norges Overherre. Han havde en Konges Magt, thi han ei bar Navnet, og Nordmændene vare tilfredse med ham; thi der var gode Aaringer og indvortes Fred, medens han herskede, og de fremmede Fiender havde han indjaget Rædsel. En Ting ængstede alligevel Jarlen midt i hans Lykke: Rygtet gik, at der i Vesten skulde leve en Mand, der kaldte sig Ole den gerdske (fra Gardarike) og sagdes at være af den norske Kongeslægt. Han vidste, at Kong Tryggve havde efterladt en Søn, der i sin spæde Barndom var kommen til Gardarike; denne formodede han nu Ole var, og maatte vente, at han tidlig eller seent vilde fordre sit Fædrenerige. For at blive fri for denne Frygt stævnedes Jarlen om Vaaren (995) til sig Jostein og Karlshoved, Sønner af Erik paa Ofrostad, Brødre af Astrid, Tryggves Dronning, og tillige sin Ven, den slue Thorer Klakka, der havde besøgt mange Lande i Viking og paa Kjøbmandskab²⁾.

¹⁾ En. Ol. Tr. S. Kap. 48. 49. Olaf d. helliges S. i Fornm. S. Kap. 14—18.

²⁾ Olaf Tryggv. S. i Fornm. S. Kap. 93. Flatsbogen I, 216 fg. Odd Munk Kap. 16 (Munchs Udg. Kap. 12). Thjodrek Munk Kap. 7. — Snorre nævner i sin Fortælling herom Olaf

an overdrog Thorer det Grinde om Sommeren at gjøre en Handelsreise til Dublin og noie efterforske, hvem Ole den gerdste var; erfarede han, at det virkelig var Kong Tryggves Søn eller en Anden af den norske Kongeæt, saa ulde han enten tage ham af Dage eller lokke ham over til Norge i Jarlens Bold. Eriks Sønner skulde følge ham paa hans Færd og hjælpe ham at svige deres Søsterføn. Tryggves undsløge Brødrene sig; Jarlen truede dem med døden, hvis de ei adløde. De maatte da drage med Thorer, efter at de først hoitidelig havde svoret at bekræfte alt, hvad han sagde, og Intet aabenbare for deres Frænde. Først naar de havde bragt ham til Norges Fastland, skulde de være løste fra sin Ed; thi da haabede Jarlen, at deres underretning kun lidet skulde gavne ham.

Haakon havde ei feilet i sin Formodning. Olaf, Kong Tryggves Søn, var bleven opdragen hos Kong Valdemar (Vladimir) i Gardarike til sit 18de Aar, havde siden udført mange Heltegjerninger paa Vikingetøge i Østersøen og faaet til Egte Geira, Datter af Bændekongen Buriðif. Han skal ogsaa have været med i Keiser Ottos Tæger for Danevirke. Olaf havde aldrig blotet til Afgjørelse, og da han efter Geiras Død var dragen mod Vesten, døde han sig på Cyllingerne (Scillyøerne ved Englands sydvestlige Epids) 993, og var stedse siden en ivrig Kristen. Derpaa egtede han en irsk Kongedatter Gyda og kjæmpede en Stund i Forening med Danekongen Svein Jørges mod den engelske Konge Ethelred. Men nu havde han sluttet Forlig med denne, opholdt sig i Dublin og var under Navnet Ole den gerdste vidt bekjendt¹⁾.

1r. S. Kap. 51) aldeles ikke Olafs Morbrødre som Deeltagere i Haakons Plan; rimeligvis har han forbigaaet dem for Kortheds Skyld.

¹⁾ Olafs Ungdomshistorie synes troverdigst fortalt hos Snorre, N. 1r. S. Kap. 1—7. 21. 22. 25. 29. 30—35; vidtløftigere, men

dariske i samme Hensigt som Harald. Begge Kongerne bleve vel bevertede; men om Natten, da de berusede vare faldne i Sovn, indebrændte Sigrød dem og deres Mænd. „Saaledes,” sagde hun, „skulde hun vænne Emaakongerne af med at komme fra fremmede Lande for at beile til hende.“ Kane Vidførle (den vidt befarne), Haralds Fosterbroder, som var bleven ved Ekibene, drog strax, da han hørte sin Herres Død, tilbage til Norge og sagde Aasta Tidenden. Hun begav sig til sin Fader paa Dplandene og fødte der samme Sommer en Søn, Olaf, der siden blev Norges Konge¹⁾.

Efter Slaget i Hjørungavaag og Harald Grenfles Død kunde Haakon ansees for hele Norges Overherra. Han havde en Konges Magt, skjønt han ei bar Navnet, og Nordmændene vare tilfredse med ham; thi der var gode Aaringer og indvortes Fred, medens han herskede, og de fremmede Fiender havde han indjaget Rædsel. En Ting ængstede alligevel Jarlen midt i hans Lykke: Rygtet gik, at der i Besten skulde leve en Mand, der kaldte sig Ole den gerdske (fra Gardarike) og sagdes at være af den norske Kongeslægt. Han vidste, at Kong Tryggve havde efterladt en Søn, der i sin spæde Barndom var kommen til Gardarike; denne formodede han nu Ole var, og maatte vente, at han tidlig eller seent vilde fordre sit Fædrenes Rige. For at blive fri for denne Frygt stævnedes Jarlen om Baaren (995) til sig Jostein og Karls hoved, Sønner af Erik paa Drostad, Brødre af Astrid, Tryggves Dronning, og tillige sin Ven, den slue Thorer Klakka, der havde besøgt mange Lande i Viking og paa KjøbmandsFærd²⁾.

1) En. Ol. Tr. S. Kap. 48. 49. Olaf d. helliges S. i Fornm. S. Kap. 14—18.

2) Olaf Tryggv. S. i Fornm. S. Kap. 93. Flatsbogen I, 216 fg. Odd Munk Kap. 16 (Munchs Udg. Kap. 12). Thjorvel Munk Kap. 7. — Snorre nævner i sin Fortælling herom Olaf

overdrog Thorer det Grinde om Sommeren at gjøre vandelsreise til Dublin og noie efterforske, hvem Olegerdske var; erfarede han, at det virkelig var Kong Trygves Søn eller en Anden af den norske Kongeæt, saa de han enten tage ham af Dage eller lokke ham over Norge i Jarlens Bold. Eriks Sønner skulde følge ham hans Færd og hjælpe ham at sviige deres Søstersøn. gjæves undsløge Brødrene sig; Jarlen truede dem med den, hvis de ei adløde. De maatte da drage med Thorer efter at de først høitidelig havde svoret at bekræfte alt, som han sagde, og Intet aabenbare for deres Frænde. Men da de naar de havde bragt ham til Norges Fastland, skulde de være løste fra sin Ed; thi da haabede Jarlen, at deres Verretning kun lidet skulde gavne ham.

Haakon havde ei feilet i sin Formodning. Olaf, Kong Trygves Søn, var bleven opdragen hos Kong Baljar (Bladimir) i Gardarike til sit 18de Aar, havde siden vort mange Helttegjerninger paa Vikingetøge i Østersøen faaet til Egte Geira, Datter af Banderkongen Buris-

Han skal ogsaa have været med i Keiser Ottos Krig for Danevirke. Olaf havde aldrig blotet til Afsigelse, og da han efter Geiras Død var dragen mod Vesten, havde han sig døbe paa Eyllingerne (Eylyøerne ved Englands sydvestlige Spids) 993, og var stedse siden en ivrig Kristne. Derpaa egtede han en irsk Kongedatter Gyda og kjæmpede en Stund i Forening med Danekongen Svein agestjæg mod den engelske Konge Ethelred. Men nu da han sluttet Forlig med denne, opholdt sig i Dublin, og var under Navnet Ole den gerdske vidt bekjendt¹⁾.

1) *L. S. Kap. 51*) albeles ikke Olafs Morbrødre som Deeltagere i Haakons Plan; rimeligvis har han forbigaaet dem for Kortheds Skyld.

¹⁾ Olafs Ungdomshistorie synes troverdigst fortalt hos Snorre, *L. S. Kap. 1—7. 21. 22. 25. 29. 30—35*; vidtløftigere, men

Hans anden Kone, Gyda, var død, og han begyndte at længes efter sit Fædreland¹⁾. Da Thorer Klaffa kom til Dublin, fik han snart Olaf i Tale, og da denne spurgte ham om Tilstanden i Norge, sagde han, at Haakon Jarl ikke var elsket i Landet. „Hele Folket ønskede sig en Konge af Harald Haarfagers Æt, men saa Ingen, der kunde maale sig med Jarlen.“ Efter flere Samtaler aabenbarede Olaf, hvo han var, og spurgte Thorer, om han virkelig troede, at Bønderne i Norge vilde tage ham til Konge, hvis han kom did. Thorer forsikrede ham, at dette vilde skee, og lagde til, at han egentlig var reist hid paa den oplandste Høvdingers Bøn for at udforske, om Ole da

ogsaa med mange fabelagtige Tillæg i *Nl. Tr. S.* i Form. 8. Flatsbogen og hos *Odd Munk*. Alle Sagaer ligesom ogsaa *Thjodret Munk* Kap. 7 nævne Olafs Opdragelse i *Gardar* hans Vikingetoge i *Nstersen* og hans Daab paa *Sylingerne*. Paa flere Steder omtales ogsaa hans Giftermaal med *Grina* ligesom hos engelske *Skriventer* hans Toge i Forening med *Stein* Tjugeskjæg mod *K. Ethelred* og hans senere Forlig med denne. Disse Tillæggelser af Olafs Ungdomsliv synes man saaledes at have nogen Grund til at omtvile, saameget mindre, som *Stein* gaerne støtte sine Beretninger herom til *Kvad* af Olafs Samtidige, *Hallfred Vandraadskald*, og paa et *Kvad*, kaldet *Rekkeskjæg* forfattet af *Stein Herdisarson*, der levede omkring 1070. Men den vel begrundet er den i alle udførligere Sagaer om Olaf som kommende Fortælling om hans Giftermaal med *Gyda*; at han imidlertid har været gift i *Irland*, og at dette Giftermaal meget tidlig har været kjendt i *Norge*, derom vidner Fortællingen om hans Søn *Tryggve*, der efter Olaf den helliges Død gjorde Frembring paa *Norges Rige*. Olafs Nærværelse ved *Danewitz* er uvis, og Fortællingen om, hvorledes han hjalp til at vinde *Balden*, har Udseende af at være en Fabel. Fortællingerne om, at han kristnede *Rusland*, at hans Komme did forudsagdes af *Spaamænd* osv., bære alle Præg af at være Legender, oplyste af *Geistlige* for at forherlige *Norges første kristelige Konge*. (Vfr. *B. G. Müller* om *Snorres Kilder* S. 219--224).

¹⁾ *Flatsbogen* I, 206.

erdste, om hvem man hørte saameget tale, var Kong Tryggves Søn, og, hvis saa var, indbyde ham til Norge. Han fremkaldte som Vidner sine to Ledsagere. Olaf blev glad ved at see sine Morbrødre, og da han hørte dem sände Thorer's Ord, kunde han ei længer tvivle. Han forlod Irland med fem Skibe og Thorer i sit Følge. Ved Drknøerne traf han Jarlen Sigurd Lodver's søn, hvem han tvang til at antage Christendommen, sverge sig Trold og give sin Søn til Gidsel¹⁾. Derpaa fortsattes reisen til Norge, og man landede først ved Den Møster i Hordeland. Olaf lod sine Præster synge Messe for sig ia Den og bestemte, at en Kirke skulde bygges paa samme sted²⁾. Siden drog han hurtigst muligt nordestover uden give sig tilkjende. „Han skulde overrumple Haakon,“ saar Thorer's svigefulde Raad. Men ved Ugdenes mødte de Rygte dem, at Thrønderne vare i fuld Opstand mod Jarlen. Sligt havde Thorer ei ventet, og forskædet saa han nu intet andet Raad end at lokke Olaf i Land til en gammel Sæntale og der lade ham dræbe. Det var omfarten, at de havde lagt til Land ved Ugdenes; men omfarten begave Jostein og Karlshoved sig i al Stilhed til den Frændes Skib, kaldte ham i Land, og nu, da de vare gik fra sin Od, kastede de sig for hans Fødder og aabnede ham Jarlens Sving og Thorer's Forehavende. Olaf

1) Sn. Dl. Tr. S. Kap. 52. Fornm. S. Kap. 98. Flatsbogen I, 227 fgg. Efter de Ord, som den sidstnævnte Saga lægger Olaf i Munden, maa man antage, at Grif Blodøres Datter Ragnhild endnu ved den Tid har levet og har havt noget at sige paa Verne, ligesom og, at Drknøerne og Hjalmland ikke have underkastet sig Haakon Jarl, men at Jarlerne der have vedblevet at være Grif Blodøres Børn tro.

2) Olafs Reise er fortalt efter Snorre anf. St., Olaf Tr. S. i Fornm. S. Kap. 94. 99. Flatsbogen I, 216—219. 227—229; dermed stemme ogsaa Fagrskinna og Thjodrek Munk, der imidlertid omtale dette i al Korthed.

tilgav dem og gif atter ubemerket ombord. Morge-
ter bad Thorer ham følge sig i Land, for at de i
kunde raadslaa med hinanden, og Olaf fulgte ham i
lade sig merke med nogen Mistanke. Thorer havd
to af sine Mænd skjule sig i den nærliggende Skov
dræbe Olaf under Samtalen; men denne kom For
i Forkjøbet: paa et givet Tegns løb hans Morbrødre
og nedstødte Thorer. Den Dræbtes Mand gave sig
i Olafs Vold; han drog nu hastig ind i Thron-
dfjorden og fandt her Alt i Oprør¹⁾.

Lange havde Haakon Jarl været elsket af Nor-
dene; men da han troede sit Herredømme grundfaste
gyndte han at blive haard og give sin Belyst frit
Han bortførte mægtige Mænds Koner og Døtre, ku-
dem og sendte dem siden tilbage til deres Hjem.
Sjældige Fremfærd vakte Folkets Misnoie, og Thro-
knurrede høit. Engang, da Jarlen var i Gjestebu
Medalkhuus i Guledalen, sendte han sine Træle i
mægtige Bønde Orm Lyrigja paa Bunes²⁾, for at
tage hans Kone Gudrun, en Datter af Bergtho-
Lunde³⁾ og for sin Ekshonhed kaldet Lunde-solen.
modtog Trælene vel og bød dem til Madver. Men n-
de spiieste, havde han samlet alle sine Nabøer og aff-
at lade Gudrun følge dem til Jarlen. Trælene sa
ei istand til at bruge Magten og forlode Gaarden
Trussler. Men Orm udsendte strax Hørør rundt om i
den og stevnede alle Bønder sammen for at dræbe J
Den misfornøiede Almue reiste sig ogsaa paa Orms

¹⁾ Thorer's Død fortælles i Olaf Tr. Saga i Fornm. S. Ka-
100. Flatsbogen I, 229 fgg. Ddb Munk Kap. 16 (A
Udg. Kap. 12), paa de to sidste Steder med flere fabel-
Tillæg.

²⁾ Gaarden Bunes i Størens Prestegjæld, længere op i Gule-

³⁾ Gaarden Lunde i Hørg Sogn, Størens Prestegjæld.

g søgte til Medalkhuus¹⁾. Da Haakon fik Nyd om Dpobet, forlod han Gaarden med sine Mænd og skjulte sig i en dyb Dal²⁾; herfra udspeidede han den følgende Dag Bondernes Bevægelse. Disse holdt alle Veie besatte, og de fleste troede, at Jarlen var dragen til sine Skibe, der laa inde ved Vigaja³⁾; for dem raadede Erlend, hans Søn, om Fjøn og haabesuld Ungling. Da det blev Nat, sendte Jarlen sine Mænd bort og bød dem fare Skovveien til Irkedalen: „de vare sikke, naar han ei var med dem.“ De skulde bede hans Søn drage med Skibene til Møre; der haabede Jarlen at møde ham, naar Bondehæren havde vundet sig noget. Haakon var nu ene med sin Træl Karf, hans Jævnaldrende, given ham som Barn i Landsfæ⁴⁾. Han selv red, men Trælen gik til Gulelven. Det var allerede Vinter, og Elven tilfrossen, men Isen fuld af Huller. For at vildlede sine Forsølgere styrkede Haakon sin Hest i af disse og fæstede sin Kappe ved Jiskanten, gik derpaa i en Hule, som siden kaldtes Jarlskullen⁵⁾, og lagde sig

) Jarlen havde en Stund i Forveien berøvet en mægtig Mand i Gulebalden, ved Navn Brynjolf, hans Kone; allerede dengang havde der været almindelig Misdøde blandt Bønderne, og det var nær ved Opstand. Men nu reiste Alle sig paa Orms Bud. En. Ol. Tr. S. Kap. 53. Fornm. S. Kap. 101.

) Denne skal siden være kaldet Jarlsbalden (Snorre anf. Sted, Fornm. S. Kap. 102). Navnet findes nu ei længer; men man formoder, at det har været en Dal strax ved Meelhuus, gjennem hvilken en Bæk, kaldet Lobbækken, løber. At den ligesom Meelhuus har ligget paa Elvens østre Side, synes at fremgaa af den følgende Fortælling.

) Gaarden Bliggen i Børgsens Prestegjæld.

) Saa kaldtes Gaver, som det var Skik at skænke Børnet, naar det fik sine første Tænder.

) Et nu ikke at finde; den maa have været paa Elvens vestre Side. Hele Gulebalden og især dens nordligste Deel er uden Tvivl bleven meget forandret ved det store Jordfald og den deraf følgende Dvervsømmelse, som der fandt Sted i det 14de Aarhundrede.

her til Hvile. Ogsaa Karf sov, men da han vaagne, talte han sin Drom: han syntes, at en fæl Mand ned over Vien og bød ham sige Jarlen, at nu vare Sunde luffede. Med mørke Anelser udbrød Haakon: „E er det da forbi med mit Liv.“

Erlend, hans Son, havde imidlertid faaet Budst fra sin Fader og vilde strax drage ud af Fjorden med tre Skibe, men mødte Olaf Tryggvesøn. Han merkede det var Fiender, og vilde ro til Land; Olaf, som troede det var Jarlen, bød sine Mænd af alle Kræfter for ham. Da Erlend allerede var kommen Stranden nær, r han paa Grund, løb over Bord og vilde redde sig Svømmen; men Olaf slyngede Rorpinden efter han rammede ham i Hovedet, saa Hjernehalien brast. Saal endte Erlend sit Liv. Hans Mænd bleve deels dro deels fangne, og nu fik Olaf vide, at Jarlens Folk adspredte og han selv flygtet. Snart kom ogsaa Bønd til ham; hans Rygte var kommet dem for Dre, de ham strax til Høding, og hele Skaren for op i Gul len at søge Jarlen.

Haakon havde forladt Hulen og var gaaet til G den Rimul¹⁾, hvor hans Veninde, den mægtige Thoboe. Han fik hemmelig tale med hende og bad h skjule sig; hun svarede, at hans Fiender vilde randsage hendes Huus, og ei vidste hun noget Sted, der var tr uden det skulde være under hendes Svinesti. Hun f dem did. „Her skulle vi berede os Skjul,“ sagde Jar „Livet maa vi redde og ei bryde os om, hvordan Herber er.“ Medens Karf grov en Grav og bar Mulden b fik Haakon af Thora høre Olafs Komme og Erlends L Derpaa steg han ned i Graven med Trælen; Thora

¹⁾ Gaarden Komul i Neelhuus Sogn, omtrent ligeoverfor Mæ paa Elvens Besti.

8 og Mad, dækkede over med Bræder, Møg og
 og drev Svinene ind. Ingen vidste dette uden hun.
 midlertid var Olaf med Bønderne kommen til Elven
 de sundet Jarlens druknede Hest og hans Rappe;
 : lode sig ei bebrage og vedbleve at søge. Man havde
 ifte om, at Haakon var paa Rimul, og randsagede der-
 ie hvert Huus, men fandt ham ikke. Da samlede Olaf
 lænd til Thing paa Gaarden, steg selv op paa en
 ved Svinestien og lovede med hoi Røst en stor Be-
 g for Jarlens Banemand. Derpaa forlod han Rimul
 bondhæren og drog til Lade. Haakon og Karf horte
 ven Olafs Ord, og en Angst greb Jarlen, som han
 forhen havde følt. Han kastede et Blik til Trælen
 i Lysflinnet, at han skiftede Farve. „Hvi er du
 eg,“ spurgte han, „og stundom fort som Jord? Er det
 ia, at du vil svige mig?“ Trælen sagde Nei. „Vi
 begge fødte i een Nat,“ sagde Jarlen; „fort vil der
 ide mellem vor Død.“ De spiste sammen og drak
 Kar. Da det blev Nat, holdt Jarlen sig vaagen,
 Trælen sov en urolig Søvn, og da han vaagnede,
 e han sine ildevarslende Drømme¹). Jarlen bad ham

ørste Gang, han vaagnede, fortalte han sin Herre, at det tyktes
 am, at de begge havde været paa eet Skib, og han skulde styre;
 jarlen sagde: „Der raader du nu for vore Levedage. Vær mig
 to, som du bør være; derfor skal du blive lønnet af mig, naar
 edre Dage komme.“ Karf sovnede atter og gav sig ilde i Søvn.
 Da han vaagnede, spurgte Jarlen, hvad han drømte. „Paa Lade
 ar jeg nu,“ svarede han, „og Olaf Tryggvesøn lagde en Guld-
 jebe om min Hals, og desuden syntes mig, at han gav mig en
 lor Hest.“ Jarlen sagde: „Det betyder, at Olaf skal lægge en
 lodrød Ring om din Hals, hvis du kommer til ham. Vogt
 g; han vil hals hugge dig og siden fæste dig i Galgen til Spot
 i saaledes give dig en Hest. Men af mig skal du nyde Godt,
 n tilforn, hvis du ikke sviger mig.“ (Olaf Tr. S. i Fornm.
 Kap. 104. *vsf.* En. Ol. Tr. S. Kap. 55).

Reviser. Norges Historie.

være sig tro: „Jeg skal rigeligen lønne dig,“ sagde „naar bedre Dage komme.“ Begge vaagede nu, og Ene troede ei den Anden. Men mod Morgenstunden falden den udmattede Jarl i Søvn; han gav sig ilde og blev rædsomt. Da greb Karf en Kniv af sit Belte, stak den i Haakons Strube og gav ham saaledes Døden. I den aften af sin Herres Hoved, løb bort med det til Udsiden og fortalte her sin og Jarlens Færd og fordrede Løn. Olaf lønnede Forræderen, som han fortjente, og lod ham halskugge. De forbittede Bønder fæstede Haakons Hoved paa Galgen ved Siden af Trælens og kastede Stene i dem under Forbandelser; hans Krop brændte de, og om hele Throndhjem nævntes han ei anderledes end den om Jarl. Haakon var 58 Aar gammel¹⁾, da han faldt for et Offer for sin Boldsomhed og sine Rænker; han var den sidste Hædning, som beherskede Norge²⁾.

Hedenkastets og Christendommens Kamp er Midtpunktet, hvorom Norges Historie især dreier sig i de næste 30 Aar efter Haakon Jarls Død. Nordmændene

¹⁾ Olaf Tr. S. i Fornm. S. Kap. 104. Flatsbogen I, 239.

²⁾ Ddb Munk fortæller Haakon Jarls Endeligt med adskillige Udgøvelser fra de øvrige Sagaer, men fortjener heri, som alle Ilden Tiltro. Agrip Kap. 11 stemmer i det Hele med de øvrige Sagaer i Fortællingen om Haakons sidste Skjebne. Den siges at Thora var Jarlens Kone, og afviger derved, at den lader Hædningen, som søgte efter Jarlen paa Rimul, true med at opbrække Gaarden. Da Haakon hørte dette, vilde han ikke pines af sine Fiender og lod Trælen overkjøre sin Strube. Hovedet blev bragt til Kjøbstaden, og da Flokken fór ned over Steenbjerget (Kjøstaden for Throndhjem), var hele Fjorden fuld af Skibe, idet Almuen havde reist sig paa Grund af den udsendte Hædning var strømmet sammen for at tage Haakon af Dage. Denne Eftersættelse lægger til, at det var om Baaren, at Haakon døde. I de andre Sagaer synes det at have været ved Vinterens Begyndelse.

støftige Sotoge havde allerede tidligen gjort dem bekendte med den christelige Tro; men længe gjorde denne en lidet Indtryk paa dem. En Enkelt kunde ved de Forællinger, han hørte om Christi kraftige Gjerninger, bevæges til at paakalde ham ved Siden af sine fædrene Afguder¹⁾; Nogle lode sig og primsigne (betegne med Korset) eller med større Frihed at kunne omgaaes de Christne²⁾. Men i det Hele hærdede den omslakkende Vikings Liv hans Hjerter mod Christendommens Blidhed, og det varede længe, før nogen Apostel prædikede Troen for den roligere Slægt, der blev hjemme. De Omvendelsesreiser, som Munken Ansgarius og flere frankiske Præster i det 9de Aarhundrede gjorde gennem Danmark og Sverige, vandt vel Christendommen Tilhængere i disse Lande, men havde ingen umiddelbar Indflydelse paa Norge. — Mangen Hedning anede vel Afgudsdyrkelsens Tomhed; enkelte fromme Tænkere vendte sit Sind til den evige Gud, alle Tinges Ophav, der ikke var Asalæren selv fremmed, og saa i Solen hans mest ophøiede Billede³⁾; Flere, der ei formaade at sne saa dybt, levede uden Gud og satte sin Lid til egen Kraft⁴⁾. Af hine behøvede Christendommen kun at kjen-

¹⁾ Saalebes heber det om Helge den magre, en af Jølands Landnamsmænd, at han vel var Christen at kalde, men dog var meget blandet i sin Tro; han var døbt og sagde sig at tro paa Christ, men han paakalste Thor til Soreiser og vanskelige Foretagender. Landn. III, 12. Olaf Tr. S. i Fornm. S. Kap. 124.

²⁾ Exempler herpaa i Nornagestøf. Kap. 10. Egils S. Kap. 50.

³⁾ See ovenfor S. 230 og Ann. 1. Paa det der anførte Sted i Landn. I, 9 fortælles der om den islandske Høvding, Lovfigemanden Thorkel Maane († 985), at han i rene Seber kunde lignedes med den bedste Christen, og at han i sin Høfsot lod sig bære ud i Solstinet og anbefalede sig til den Gud, som havde stabt Solen.

⁴⁾ Paa denne Tro findes mangfoldige Exempler. Førstingen Sigmund Præstersøn erklærede for Haakon Jarl, da denne spurgte ham, hvad Tro han havde, at han fortrøstede sig paa sin Lykke

des for ogsaa at antages; for disse var der idetmindstingen Grund til at hade og forfølge den. Men Mængden af Folket holdt endnu fast ved Asalaren. Almuen var lænket til den ved Overtroens stærkeste Baand: den saa Guddommen i Træ- eller Steenbilledet, troede, at den rørte og besjælede det, aabenbarede det Tilkommende og gav gode Raad gjennem dets Mund; ved alle Slags Offere, selv af Menneſter, stræbte den at gjøre sig Guderne gunstige. Hovedingerne forsvarede tillige Asatroen af Egennytte: de vare Aſernes forste Tjenere, Gudehusenes og Offringernes Forstandere og virkede udentviol i denne Egenſkab ligesaameget paa Almuen som i Egenſkab af verdslige Styrere. Overhovedet folte man Afſky for at ſviige en Tro, som paa det næieſte var forbunden med det huuſlige og offentlige Liv, og i hvilken man ſaa Kilden til Fædrenes og ſit eget Held¹⁾.

Chriſtendommen var kun lidet bekjendt i ſelve Norge før under Haakon den gode, men blev nu med eet paa- buden ſom Landſreligion; derfor fandt den almindelig Modſtand. Den forekom de ivrige Hedninger ſvag og umandig; de ſaa i den ſin Krafts og Friheds Grav. Bønderne yttrede den heftigſte Uvillie mod Faſten og Afhold fra Arbeide paa Helligdagene, noget, ſom de ſagde vilde lægge deres Land øde²⁾. Haakon gav efter for at undgaa Strid med ſine Underſaatter og lod Asatroen ſtaa ved Magt.

og Selvſælhed, og denne Tro havde hidtil hjulpet ham (Dlaf Tr. S. i Fornm. S. Kap. 184). Et lignende Svar gav Arnſtot Gelline Dlaf den hellige før Slaget paa Stikleſtab. Sn. Dlaf d. hell. S. Kap. 227.

1) Man finder paa mange Steder ſaadanne Vittringer af Hedningerne, ſom „at de ei vilde forlade ſine Fædres Tro“; „at denne Tro hidtil havde hjulpet dem, og ſaaledes haabe de og, at det vilde ſtee i Fremtiden“; „at de ei kunde vente fig Andet end Ulykke og Uaar, naar deres Guder vredeſes paa dem for deres Fraſald“ o. ſ. v.

2) Sn. Haakon Godes S. Kap. 17.

Erk Blodøges Sønner vare Christne af Navn, men ei af Sindelag; deres voldsomme Fremfærd mod Hedenstabet virkede Intet for deres Tro, da den kun reiste sig af Gjerlighed og Undertrykkelseslyst. Imidlertid virkede Handelsforbindelser, at Christendommen lidt efter lidt blev mindre fremmed, især for Indbyggerne i det sydlige Norge¹⁾; og aaget Haakon Jarl gjorde Alt for at udrydde dens Spor og derimod hæve Hedenstabet, saa var dog dette allerede indergravet af Bantro og grov Dvertro og omstyrte des derfor snarere, end man skulde vente, da det angrebes med Kraft.

Christendommen, saaledes som den paa disse Tider ærtes, var vel langt fra sin oprindelige Reenhed, men fuld af vigterist Liv. En Mængde menneskelige Tilfættninger vare regnede paa at holde uoplyste Folkelags vilde Kraft i Lomme til samme Tid, som de ved Sandselighed vandt deres levende Phantasi. Gjennem en Mængde Billeder og Symboler lededes Tanken til det Usynlige, medens mange Former, som det gjordes til Samvittighedsfag at iagttage, formerket hævede Religionens Tjenere til Folkets Ledere. I mange Henseender lempede ellers Christendommens Forhændere sig efter Hedningernes Forestillinger. Kirkerne reistes paa de Steder, hvor for Afgudshusene stode; de christelige Fester henførtes til Tider, da de hedenske holdtes; Offergjestebudene forvandledes til christelige Gilder, og Vindebægerne viedes til Helgenerne, istedetfor til de hedenske Guder²⁾. Paa den anden Side forsmædede de dog ei

¹⁾ Fra Viken (især fra Lunsberg) dreves megen Handel paa Saxland og Danmark, i hvilket sidste Land Christendommen i 10de Aarh. alt havde vundet temmelig Fremgang.

²⁾ Selv Baverne anbefalede Christendommens Forhændere saavidt muligt at lempe sig efter Hedningernes Forestillinger for saaledes lettere at bringe dem til Omvendelse. Beda har i sin Kirkehistorie (I, 30) bevaret et Brev fra Pave Gregor den store til Augustinus, der først forkyndte Christendommen blandt Angel-

heller List og Tvang, hvor de Intet kunde udrette ved Overtalelse og Lempe, og det var uden Tvivl den mindst Deel af dem, som havde noget rigtigt Begreb om sand Omvendelse.

Saaledes var de to Religioners Bæsen, som efter Haakon Jarls Død traadte i en alvorlig Kamp mod hinanden i Norge. Hvorledes Kampen førtes, hvorledes Christendommen seirede, og hvilke Forandringer den med Tiden frembragte i Folkeliv og Regjeringsform, vil den følgende Historie vise.

Olaf Tryggvesøn.

Olaf Tryggvesøn var 27 Aar gammel, da han kom til Norge; hans Heltegjerninger i fremmede Lande vare Nordmændene bekendte, og hans Skjønhed, Styrke og blide Bæsen vakte Mindet hos dem om Haakon den gode¹⁾. Thrønderne saa Ingen mere stiftet til at blive Landets

saxerne (omkring 600), i hvilket Paven befaler Augustinus „at ødelægge Folkets Afgudshuse, men blot at tilintetgøre Gudebillederne i dem, siden rense dem ved Besprængelse med Viesand, bygge Altare i dem og lægge Kalkvler i disse; man kunde da benytte dem som Kirker; thi Almuen vilde helst komme sammen paa de Steber, hvor den tilforn var vant til at forsamles.“ Eligeledes heber det i dette Brev, at, siden Folket var vant til at slagte en Mængde Dyr som Offere til sine Guder, saa vilde Paven, at denne Skik skulde forvandles til en christelig Festsigthed. Folket skulde nemlig paa de hellige Martyrers Hvitidsdage samles ved Kirkerne og der slagte Dyr og holde religiøse Gjestebud til den sande Guds Ære.

1) Om Olafs Udsæende heber det hos Odd Munk (Kap. 50, Forn. S. X, 321; Munchs Udg. Kap. 41): Olaf var stor af Bert og meget beleven, havde hvibt (meget lyst) og glat Haar, hvilke Dlenbryn, lys Farve, herlige Dine, og det er sagt, at to Mand ei kunde være ligere i alle Henseender end han og Haakon Malsteinsfosstre.

yrer efter Haakon Jarl og modstaa dennes kjælle Søn; hvis de vilde hevne sin Fader. Paa et almindeligt Thing (allsherjarthing) tildømte derfor Bønderne af Throndems 8 Fylker Olaf Norges Rige, saa vidt som Harald aarfager havde raadet, og han svor dem igjen at overgaa Landets Love. De øvrige Nordmænd fulgte Throndems Exempel; da Olaf om Vinteren gjennefor Landet, og han paa alle Lagthing antagen til Konge, og de Hovinger paa Oplandene og i Viken, der forhen under Haakon Jarls tidligere Regjeringsaar, i det mindste i Navnet, ikke været den danske Konge undergivne, bleve nu Olafs Land. De oplandske Konger af Harald Haarfagers Æt kjendte ham som sin Overkonge og beholdt sit Fædrenege paa de gamle Vilkaar. Haakon Jarls Sønner og deres Tilhængere flygtede til Sverige, hvor de bleve vel odtagne af Kong Olaf, Erik Seiersøls Søn¹⁾.

Allerede medens Olaf opholdt sig i Vesten, havde han lovet, at hvis han nogensinde kom i Besiddelse af sit fædrenerige, da skulde han af al Kraft stræbe at indføre kristendommen²⁾, og dette Løfte holdt han. I Viken var kristendommen forud bekjendt; her havde hans Fader raadet og været afholdt, her var hans Stiffader Lodin og hans Morbrødre Karls hoved, Jostein og Thorkel af Byrdil anseede Hovdinger; derfor valgte han denne Deel af Landet til at begynde Omvendelsen med. Foruden sine fornævnte Brødre vandt Olaf ogsaa to mægtige Brødre, Thorgeir og Hyrning, for sin Sag ved at gifte dem sine Stifostre, Lodins Døtre, og nu bød han tidlig om Vaaren 996) Vikværingerne at antage Christendommen. De fleste af dem stiftede sig uden Vanskelighed efter Hovdingerne; de Mod-

) En. Ol. Tr. S. Kap. 57. Ol. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 105. 109.

) Olaf Tr. S. i Fornm. S. Kap. 91.

stridige bleve dræbte, lemlæstede eller fordrevne. Tidens Mand og den heftige Olafs Iver ledede til Grumhed.

Efter denne heldige Begyndelse drog Kongen med sine Skibe langs Agder og christnede Landet. Da han kom til Rogaland, stevnede han Thing og forkyndte baade med Blidhed og Trusler den nye Lære. Bøndernes Ordførere tabte Modet, og Folket maatte lade sig døbe¹⁾. Imidlertid havde Hørdefaars mægtige Klinger, der gjaldt mest paa Hørdeland og Rogaland, raadslaaet om, hvorledes de skulde svare paa Kongens Fordring, og de vare komne overeens om at føie ham, hvis han vilde forsøge Slægtens Anseelse og Magt. Paa Gulathing erklærede de Olaf, at de vilde antage Christendommen og hjælpe ham i Alt, hvis han vilde give den unge og skønne Erling Skjalgsføn paa Sole²⁾ sin Søster Astrid til Egte. Kongen havde Intet herimod; dog skulde Astrid selv raade. Hun syntes, at det ei var for en Kongedatter at egte en Mand, der ei engang var Jarl; men da Olaf vredebes, gav hun efter. Bønderne gjorde ingen Modstand, da de saa sig forladte af sine Høvdinge; de bleve alle christnede, og Erling holdt Bryllup med Astrid. Kongen vilde give ham Jarls Verdighed; men han foretrak sine Fædres Verdighedsnavn, Herser eller Lendermand, og han fik Landet mellem Sogne-

¹⁾ Snorre siger, at Kongen stevnede Thing paa Rogaland; *Ol. Tr. S.* i Fornm. S., *Flatsbogen* I, 283 og *Odd Munk Kap. 24* (*Munchs Udg. Kap. 17*) fortælle derimod, at Thinget holdtes paa Den Møster i Sunnhørdeland, og da have rimeligviis ogsaa Hørder været tilstede. Man maa imidlertid antage, at kun en ringe Deel af Almuen paa Rogaland og Hørdeland har indfundet sig, men at Høvdingerne og den større Deel har henvendt Sagen til Gulathing, hvor de vilde svare paa Kongens Begjæring. *Fr. Snorre Kap. 62. Fornm. S. Kap. 147.*

²⁾ Gaarden Sole i Gaalands Prestegjæld paa Jæderen.

en ¹⁾ og Lindesnes med samme Rettigheder, som Harald aarfagers Sønner havde havt af sin Fader ²⁾).

Ku fortsatte Kongen sin Færd nordefter med en stor ær. Paa Dragøeid Thing paa Stat bød han de formlede Sogninger, Firder, Søndmøringer og Romsdøler halget mellem Christendommens Antagelse og Kamp. De maatte finde sig i det Første; thi de vare for svage til Modstand. Paa Den Selja ³⁾ skal ved denne Leilighed en hellige Sunniva's Lig være fundet, og Norge fik sin første indenlandske Helgen ⁴⁾. Uden Hindringer blev siden Lordmøre kristnet. I alle disse sine Foretagender blev Olaf kraftigen understøttet af sin Hirdbiskop Sigurd, en iis, from og lærd Mand, der havde fulgt ham fra England ⁵⁾.

Ku var Olaf paa sin Omvendelsesfærd kommen til Trondhjem, hvor baade Landets og Hedenstæbets Hovedyrke var. Ogsaa her for han frem med den ham egne vestlighed og brændte det store Hov paa Lade med alle dets Hudebilleder efter at have borttaget dets Skatte. Forbitrede herover lode Bønderne Hærør fare gjennem alle de

¹⁾ Sogneffjordens Munding.

²⁾ Erling fik altsaa Hørdeland, Rogaland og Norder-Agder indtil Lindesnes med en Fylkeskonges Rettigheder, altsaa med Halvbelen af de kongelige Indtægter. — *Sn. D. Tr. S. Kap. 59—64. Dl. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 140. 141. 143. 144. 147.*

³⁾ I Nordfjord strax søndenfor Stat.

⁴⁾ Legenden om Sunniva og hendes Broder Albanus findes i Olaf Trygvessøns Saga i *Fornm. S. Kap. 106—108.* Det hele er muligens et Dypspind af de Geistlige, der fulgte Kong Olaf, for at kaste Christendommen Anseelse. Historien kjender nok ellers ikke til Sunniva.

⁵⁾ Denne Sigurd er rimeligvis udgaaet fra den nordgermaniske Befolkning, som allerede fra det 9de Aarhundrede havde sat sig fast i det nordlige England. Hans Charakter skildres i Olaf Tr. S. i *Fornm. S. Kap. 107.* — *Sn. Dl. Tr. S. Kap. 65. Dl. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 149.*

nærmeste Fylker og samlede sig mod Kongen. Denne lod derfor Fjorden; han vilde ei oppebie Thrøndernes greb, men heller drage til Haalogaland og christne Fylke. Rygtet om hans Hensigt gif imidlertid forud ham, og Haaleygerne vare rede til at forsvare sin Tro der Høvdingerne Haarek af Thjotta, Gyvind Skjilders Søn, Thorer Hjort af Baage¹⁾ og Gyn Rinnrifa (med den revne Kind). Udenfor Nambdalen Kongen dette at vide og vendte om til Throndhjem, i Bondehæren allerede havde adspredt sig. Om Høsten lagde han Kjøbstaden Nidaros ved Nidelvens Udlob, i gede sig her Kongsgaard og Kirke og beredte sit Birsæde. Ikke hundrede Bønderne ham heri; de bade kun Guder modstaa den nye Tro og blotede dem ved Binte store Offere²⁾.

I Begyndelsen af Vinteren lod Olaf Bud gaa hele Throndhjem og stevnede Folket til 8 Fylkers Li paa Frostø. Bønderne forandrede Thingbudet til 8 bud, og da Kongen kom til Thinget, fandt han den Almue væbnet. Dens Ordfører var den mægtige Skjef kaldet Jærn-Skjegge, fra Upphaug paa Drjar³⁾. I gen begyndte at forkynde Christendommen med Blid men afbrødes snart ved Bøndernes Skrig og Tru „Han skulde tie, ellers vilde de dræbe ham eller drive i af Landet. Samme Vilkaar havde de før forelagt K Haakon Adalsteinsfostre, og han gav efter for dem; I gjorde bedst i at følge denne gode Konges Exempel.“ K

¹⁾ Thjotta er Thjots paa Helgeland, Baage Baagen i Lesø

²⁾ Sn. Ol. Tr. S. Kap. 65, 77. Ol. Tr. S. i Fornm. 8. Kap. I I Henseende til Ordenen og Tidsfølgen i de nu paafølgende I givenheder retter jeg mig efter Ol. Tr. Saga i Fornm. 8, Snorres Chronologi for Olafs Regjeringstid ikke ret frem hverken med sig selv eller med andre Sagsaers Udsagn. De Afvigelser fra den her antagne skulle senere blive anførte.

³⁾ Gaarden Upphaug i Orlandets Prestegjæld.

saar Bøndernes faste Beslutning og Overmagt; han gav dem og lovede at komme til deres store Midvinterøblot, som efter gammel Skik skulde holdes paa Mære, og hvor alle Throndelagens Høvdinge strømmede sammen. Herred hævdedes Thinget, og Olaf vendte tilbage til Nidaros. Julen indbød han til sig alle Udthronernes Høvdinge og modtog dem med et herligt Gjestebud. Men Dagen efter samlede han dem til Huusthing og talede til dem om Thinget paa Frostø: „Jeg bød Eder Christendommen,“ sagde han, „men I bøde mig at blote med Eder, og vi aftalte at mødes paa Mære for der at offere. Skal jeg da blote og udsone mig med Guderne, saa vil jeg gjøre det største Blot, som end har været: ei vil jeg dertil vælge Træ eller Ugjerningsmænd, men de ypperste Bønder vil jeg hente til Guderne.“ Han udvalgte strax sex tilstedeværende Høvdinge dertil; ligesaamange vilde han siden vælge af Indthronerne. Kongens Mænd stode rede til at gribe Offerne, og de forfærdede Bønder saa ingen anden Udvei, end at bede Kongen om Naade, lade sig døbe og give Olaf sine Søner og Frænder som Gisle for sin Trostøb.

Efter Jul (997) for Kongen med sine Mænd ind til Mære og fandt her alle Christendommen fiendske thronde Høvdinge. Olaf satte Thing, og begge Partier mødte fuldt søbnede. Under Larm og Skrig fra Bøndernes Side paabød Kongen atter Christendommen. Skjegge førte Ordet som paa Frostø og bød Kongen at blote som hans Forsædre, og alle Bønderne raabte, at det saa skulde være. Kongen sagde da, at han vilde gaa ind i Høvet og see deres Offerstikke. Med saa af sine Mænd og nogle Bønder traadte han ind. Mange Gudbilleder vare opstillede i Huset; i Midten stod Thor, smykket med Guld og Sølv, og blev mest hædret. Alle de Indtrædende vare uæbnede for medelst Stedets Hellighed; ifkun Kongen havde en guldslagen Stav (*reki*) i sin Haand. Med den slog han

Thor ned af Forhøiningen, hvorpaa han stod, og hans Mænd gjorde det Samme med de øvrige Guder. Da blev der stort Bulder. Skjegge vilde trænge sig ud af Høvet, men blev dræbt i Døren af Kongens Mænd. Olaf gik ud og bød Folket sætte sig; i en skarp Tale revsede han Bondernes Modstridighed og bød dem tilfodst Daab eller Kamp. De havde mistet sin Anfører, og Ingen vovede at træde i Skjegges Sted; de maatte da lade sig christne og give Kongen Gilder. Prestere fore nu gjennem alle Thronbhjems Fylker, og Ingen vovede at afflaa Daaben¹⁾. Olaf vilde udsone Skjegges Drab og forligte sig med hans Frander ved at egte hans Datter Gudrun. Men om Brudenatten vilde hun dræbe Kongen, da han var falden i Søvn. Han rev Kniven af hendes Haand og kaldte sine Mænd til; da drog Gudrun bort fra hans Gaard med sit Følge²⁾.

I Lobet af Aaret 996 havde Olaf Tryggvesøn christnet hele Norges Kystland lige fra Viken og indtil Haalagalands Grændse. Dette Fylke, hvor Indbyggernes Uvillie mod den nye Tro allerede havde tilkjendegivet sig paa det tydeligste, overlod Kongen for det første til sig selv, oppebiende en bekvemmere Veilighed til at udføre sine Planer. Størstedelen af Aaret 997 tilbragte Kongen i den nordlige Deel af Landet, sysselsat med her at befæste og videre udbrede Christendommen. Ved Sommerens Slutning var han paa Søndmøre. Om Høsten drog han sydefter langs Landet, befæstede overalt den nye Tro og kom ved Vinterens Begyndelse til Viken. Herfra drog han til Ringe-

¹⁾ En. Dl. Tr. S. Kap. 72—76. Dl. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 162. 165—167. Kongens skarpe Tale læses i den sidste Saga Kap. 167 og med nogen Forandring i Flatsbogen I, 322 ff. Hovedindholdet er paa begge Steder det samme og saa charaktæristisk for Olaf og hans Tidsalder, at det vist ikke er nogen saar Sagafrivers eget Opspind, men en virkelig Overleverelse fra Oldtiden.

²⁾ En. Dl. Tr. S. Kap. 78. Dl. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 168.

te, hvor Fylkeskongen Sigurd Syr herskede, en Sønne-
m af Harald Haarfagers Søn, Sigurd Rife, og gift med
lasta, Harald Grenskes Enke. Baade Kongen og alt
folket lod sig døbe paa Olaf Tryggvessøns Bud; det Samme
lede og andre Steder paa Opplandene¹).

Medens Olaf opholdt sig i Viken om Vinteren og
Baaren 997—998, stræbte han at udrydde Hedenflabets
Levninger; især forfulgte han dem, der øvede Seid og Gal-
der. En af de berømteste Seidmænd paa den Kant af
Landet var Gyvind Kelda, en Sønnesøn af Harald
Haarfagers Søn, Rognvald Rettiilbeine. Ham og mange
hans Lige bød Kongen til sig og søgte først at overtale
dem til Christendommen; men da dette ikke nyttede, lod
han dem herlig beverte og derpaa indebrænde, da de beru-
sede vare faldne i Søvn. Gyvind alene undkom gennem
Hjoren paa Huset. Tidlig om Baaren drog Kongen med
meget Folk langs Agder og Rogaland og holdt Paaske-
gjestebud paa Agvaldsnes paa Den Kormt. Hid kom Gy-
vind Kelda om Ratten paa et Langskib, ledsaget af mange
Seidmænd, og vilde hevne sig. Men de bleve alle fangne,
og da de endnu negtede at modtage Christendommen, lod
Olaf dem bundne lægge ud paa et Skjer, som Havet i
Flodtiden overstyllede, og tog dem saaledes af Dage²).

Ikke længe efter tilbød der sig Leilighed for Olaf til
paa en listig Maade at faa Bugt med de gjenstridige Haa-
lekker. Da han nemlig om Sommeren 998 langsomt drog
nordøst, traf han paa Nordmøre to unge Haaletyger, Brø-

¹) Sn. Ol. Tr. S. Kap. 66. 67. Ol. Tr. S. i Fornm. S. Kap.
194. Flatsbogen I, 370.

²) Sn. Ol. Tr. S. Kap. 69—70. Ol. Tr. S. i Fornm. S. Kap.
195. 198. Flatsbogen I, 373. 377. — Odb Munk Kap. 32
(Munchs Udg. Kap. 27) lader Olaf samle Seidmændene til sig i
Albaros og fortæller senere (Kap. 40), at Gyvind og hans Led-
sagere bleve *haløhugge* paa et Skjer ved Den Kormt.

drene Sigurd og Haul, som just vare komne fra en Handelsreise til England; Kongen bød dem antage Christiendommen, men de affloge det. Han lod dem da lægge i Lænker og føre med sig til Throndhjem. En Nat undslap de af Fængslet, og Ingen vidste paa hvad Maade; thi Lænkerne fandtes ubrudte og Dørene luffede ¹⁾. Seent om Høsten kom Brødrene til Haarek af Thjotta, bleve velmodtagne og vare hos ham om Vinteren. Tidlig om Vaaren (999), en Dag, da Veiret var godt, fik de Haarek alene ud med sig paa en Lystseilads; men da de vare komne fra Land, tvang de ham til at lade dem raade for Færden og stævne nu med gunstig Vær til Ridarø; hvor Kongen havde været om Vinteren, og overleverede Haarek til ham. Olaf bød ham at lade sig døbe; men han negtede det. Siden talede Kongen ofte med ham, snart hemmeligen, snart i Andres Paahør; og da syntes Haarek stedse lige haardnakket. Endelig sagde Olaf, at han ingen Bøld vilde tilføie ham formedelst deres Frændskab, og for at han ikke skulde sige sig at være svegen, men truede med at ville hjemføge Haaleygerne til Sommeren. Haarek lod til at være glad ved at komme bort jo før jo heller og drog hjem paa en Skude, som Kongen havde bemanded ²⁾. Straf

¹⁾ At de ere slupne ud ved Kongens Hjælp og efter at have lovet ham sin Hjælp til at følge Haaleygernes Høvdinge, viser den følgende Fortælling tydelig nok. Kongen, heber det, irettesatte dem, de skulde passe paa Fangerne, men straffede dem ikke videre.

²⁾ Odd Munk Kap. 41 (Munchs Udg. Kap. 33) siger, at Olaf først bød Haarek to, derpaa tre Fylker at raade for, hvis han vilde forlade Hødenskabet; men dette negtede han. Siden bød Kongen fire Fylker, og dette Tilbud antog Haarek og lod sig døbe. — Dette kan dog ikke være ganske rigtigt; thi man finder aldrig, at Haarek har havt saa stor Deel af Landet at bestyre, som fire Fylker vilde udgjøre, og desuden er de øvrige Sagaers Beretning, at Haarek først ved Kongens Ankomst til Haalogaland lod sig døbe, langt sandsynligere end Odds, efter hvilken dette skulde være sket, før han vendte tilbage til sit Hjem.

var kommen til Thjotta, sendte han Gyvind Kinnrifa, lod ham sige alt, hvad der var hændet, og tillige, at af havde i Sinde at fare til Haalogaland med en Hær; bad ham hastigen komme til sig for at overlægge om et sælles Forsvar. Gyvind skyndte sig; men saasnart han var kommen til Thjotta, blev han greben af Kongens Hænder, der havde ledsaget Haarek, og ført fangen til Nidaros. Hverken ved Løfter eller Trussler var han at overtale til Christendommen. Kongen lod da sætte et Bækken med Vand paa hans Mave; men selv i sin Dødsstund, under de frygteligste Pinsler, erklærede Gyvind, at han ikke vilde lade sig døbe; thi allerede i Moders Liv var han bleven til Dindin og maatte tjene ham til sin Død¹⁾.

Da Olaf saaledes ved Sluhed havde banet sig Veien, og han mod Sommeren 999 til Haalogaland med en Hær og velrustet Flaade. Haarek lod sig strax døbe og fik sig Gjengjæld store Beitstler. Uden Hinder kristnedes nu den sydlige Deel af Landet. De nordlige Haalegger lavede sig derimod til Modstand under Anførsel af de mægtige Hænder Thorer Hjort af Baage og Raud den Gamme (den sterke), der boede paa Godserne i Fjorun og Salpt (Saltensfjord). De droge med mange velrustede Hænder til Kongen imøde og begyndte en hidsig Kamp. Dog vandte snart Seieren sig paa Olafs Side. Thorer Hjort flygtede i Land og vilde redde sig ved sit hurtige Løb, men blev indremmedes af Olaf med et Kastespyd. Raud gik til Hænder og kom lykkeligen til sit Hjem, hvorfra Sagnet siger, han længe holdt Kongen borte ved Modvind, som hans Hænder vakte, indtil omsider Olafs og Biskop Sigurds Hænder seirede. Raud blev fangen, og da han ikke vilde lade sig døbe, lod Kongen ham grusomt pine til døde, og han tvang en levende Drøm ned gennem hans Hals.

Sn. Nl. Xr. S. Kap. 81—83. Nl. Xr. S. i Fornm. S. Kap. 199 og 204. Flatsbogen I, 378, 383 fgg.

Efter at have kristnet Haalogaland lige til Dmd¹⁾ vendte Olaf om Høsten tilbage til Throndhjem²⁾. Det heder, at han meer end een Gang, og især paa denne Færd, hjem-søgtes af Trolde og onde Vætter, ja selv af Aserne, der vilde hevne sit omstyrkede Herredømme; men han seirede stedse over dem³⁾.

Alle Norges Sofylker havde nu maattet boie sig for Olafs Magtsprog og bekjende Christendommen i det mindste i det Ydre. Det er let begribeligt, at her i det hele kun kan være Tale om en Christendom i Navnet; thi hvorledes skulde vel en ordentlig Underviisning i Christendommens Hovedlærdomme kunne finde Sted under en saadan hastig Gjennemfærd af et saare vidtloftigt Landstrøg, hvor Bønderne paa de fleste Steder boede vidt adspredte, og det med den forholdsvis ringe Understøttelse af dygtige kristelige Lærere, som man maa antage, at Olaf har kun-

¹⁾ [Saa kaldtes, som det synes, den sybligste Deel af det nuværende Senjen, omkring det gamle Høvdingesæde Bjærfs paa Hindøens Nordside].

²⁾ Sn. Ol. Tr. S. Kap. 84—87. Ol. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 209—211. Flatsbogen I, 393 fgg. Odd Munk Kap. 41. 52. (Munchs Udg. Kap. 33. 43).

³⁾ Mange Fortællinger om saadanne Anfegtelser, som Kong Olaf maatte udstaa, findes i de vidtloftigere Sagaer om ham. Snorre har kun beholdt een af disse Fortællinger, om Odins Aabenbarelse for Kongen paa Agvaldsnes i en gammel Mands Skikkelse. Ol. Tr. S. Kap. 71 (jvfr. Ol. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 196—197. Flatsbogen I, 375 fg. Odd Munk Kap. 39, i Munchs Udg. Kap. 32). — Under Toget fra Haalogaland fortælles disse Anfegtelser, at Olaf fundet Sted oftere end nogenfinde forhen. Saaledes fortælles, at Thor aabenbarede sig for ham i en ung rødffjeggert Mands Skikkelse og berettede Kongen, hvorledes han i den fjærne Fortid havde stelft Nordmændene for Jstunkvinder, som plage dem (Ol. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 213). Sammensteds siges, at Rambøl især var plaget af Trolde og Vætter; derfor lod Olaf, da han reisste der forbi, Klipper og Bakker bestænke med Blevand for saaledes at rense Landet.

et benytte? De Præster og Lærere, som ledsagede ham, are for største Delen Engelskmænd, ogsaa enkelte Tydskere; men hverken kan deres Mængde have været saa stor, som et vidtløftigt Landstrøg krævede, og heller ikke kan man antage, at mange af disse Lærere strax have været istand til at prædike for Folket i Landets eget Sprog eller blot paa en Maade, som nogenlunde lod deres Lære blive forståelig. Daabens Ceremoni har været Hovedsagen, og de nødvendige Døbte have naturligviis i Hjertet kunnet være lige saa varme Afgydere efter denne Ceremoni som før. At derimod Templerne bleve ødelagte og Gudebillederne omstyrtede, sønderknupte og opbrændte, uden at Aserne selv saaes at træde i Kamp mod sine Fiender, hvilket de ivrige Hedninger havde ventet sig, — dette maatte tjølnе deres Iver og slappe deres Modstandskraft, og Sagaerne lade os ogsaa tydeligen skjønne, at denne haandgribelige Prøve paa Asernes Afmagt virkede langt mere end Daab og Prædiken til at bane Christendommen Indgang. — Til det Indre af Norge, til Oplandene og de mere affidesliggende Fjeldbygder synes Olafs Omvendelsesværk kun i ringe Grad at have strakt sig. Oplandene stode ogsaa kun midlertidigt under hans Kongedømme, idet de her værende Fylker nærmest styredes af Fylkeskonger af Harald Haarfagers Æt og af andre Hovdinge, hvilke Olaf hverken fik Leilighed eller Tid til at kve med sin kraftige Haand. Derfor levede ogsaa Afsatuen her paa de fleste Steder i sin fulde kraft, urokket og usvækket, i mange Aar efter Olaf Trygvessens Død, indtil det lykkedes hans Frænde Olaf Haraldson at fuldende det af ham paabegyndte Værk.

Blandt de Nordmænd derimod, som i Løbet af det øste Aarhundrede havde nedsat sig udenfor Norge, vare Olafs Bestræbelser for Christendommens Indførelse mere virksomme.

Vi vende os først til Island som det vigtigste og

merktverdige af de Lande, der vare blevene befolkede ved norske Nybyggere. Paa denne Tid havde Nordmændene i de 100 Aar, som vare henledne siden dens Bebyggelse, i mange Henseender uddannet sin frie Forfatning. I Førstningen var hver Høveding en uafhængig Landsstyrer i det Smaa; hans Huustjende og de, der med hans Tilladelse havde nedsat sig i det Hered, han havde tilegnet sig, vare hans Undersaatter; han kaldtes Gode og var Religionens og Rettens Forstander i den Kreds, for hvilken han var Hoved ¹⁾. Erkjendelsen af et fælles Overhoved var blandt Fjælendingerne ikke at vente; thi netop for at undgaa et saadant havde de forladt Norge. Ikke engang en fælles Lov havde de i Førstningen. Baandet mellem dem var een religiøs Tro, eet Sprog og Mindet om et fælles Fædreland. Dog endnu før Udvandringerne til Den ganske vare

¹⁾ Navnet Gode (godi) kommer af god (Neutr.), Høvedingernes Benævnelse paa deres Guder; thi Goderne vare disses Prestes. Deres Embede og den Kreds, over hvilken dette strakte sig, kaldtes Godord. Embedet var arveligt og kunde øves af flere i Fællesskab. Var Arvingen unyndig, skulde den af Heredsmandene, som agtedes dygtigst, bestyre Embedet, til han blev voksen (Vatnsh. Saga Kap. 37). De Familier, som engang havde givet sig under en Gode, synes i de ældste Tider ei at have havt Tilladelse til at unddrage sig ham og give sig under en anden; i sildigere Tider kunde dette derimod lade sig gjøre. Saaledes var Godordenes eller Heredsforstanderskabernes ældste Indretning strax efter Landets Bebyggelse. Den var ubentvivl en Fortsættelse eller Efterligning af Forfatningen i Norge før Harald Haarfager, medens Herferverdigheeden endnu var i sin fulde Kraft, kun noget mere aristokratisk. Dette var en Folge af, at de enkelte mægtige Høvedinger, der i Førstningen havde taget et stort Stykke Land i Besiddelse, kom i et mere overordnet Forhold til dem, som de siden gav Bopæl, og som vare at betragte paa en Maade som deres Fjælendinger, kun at de ingen Landskyld betalte uden Afgiften til det fælles Tempel. I Norge derimod havde Herferne med Deltagelse at gjøre, paa hvis Velvillie deres Magt for største Deel beroede.

orte, vandt deres Forfatning større Samhold. Norden Ulfljot af Hordelaares Æt, der havde nedsat sig paa Dens sydsørlige Side, drog i sit 60de Aar over Norge og sammensatte efter Overlæg med sin Morbroder den vise Thorleif, en Lov, som ved hans Tilbage-
 st blev antagen som almindelig Lov paa Island (omtr. 1000). Efter Ulfljots Raad blev og til samme Tid et fælles Thing, Althinget, indstiftet, at holdes hver Midsommer paa den saakaldte Thingvold ved Dyraaen paa dets Sydkant. Her paadømtes de Sager, som ei kunde afgjorte paa Vaarthingene i Herederne. En Afdeling af Thinget, kaldet Lagretten (lögrétta), dannede den lov-givende Statsmagt. Den bestod af Goderne, som vare nævnte dertil, og tvende Mand af hvert Godord, som kommende Gode tilnævnte med sig. Det øverste Op-
 syn over Loven tillagdes en Lovsigemand (lögsögumaðr), der valdes af Lagretten paa tre Aar¹). Senere (962) blev

Om Ulfljot og hans Lov samt Althingets Oprettelse see Aars Frodes Islandingabok Kap. 3. Landn. IV, 7. Et Par Artikler af Ulfljots Lov, der synes at have udgjort dens Begyndelse og været anseede som særdeles vigtige, nævnes paa det sidste Sted:
 1. Man skulde ei bruge Hovedskibe (Skibe med Hoved paa Forstavnen) i Havet, eller hvis man havde dem, da skulde man tage Hovedet af, naar man fik Landet i Sigte, og ei selle til Lands med gabende Hoved eller opspærret Tryne, at ei Landvættene (de i Landet boende og det beskyttende Mænd) derved skulde for-
 færdes. — 2. En Ring paa to Ører eller mere skulde ligge paa Alteret i hvert Hovedhov; denne Ring skulde enhver Gode have med paa Armen til alle de Lagthing, som han skulde holde, og forud byppe den i den Øres Blod, som han selv offrede. Paa denne Ring skulde Ed aflægges; den Evergende skulde nævne to eller flere Vidner og sige: „Jeg nævner Vidne paa det, at jeg vinder Ed paa Ringen, Lovet; hjælpe mig saa Frelse og Njerd og den almægtige As (Odin), som jeg vil denne Sag søge, som jeg veed rettest og sandest o. s. v.“ — Ulfljots Love, som udgjorde Grundlaget for den ældre islandske Lovgivning, have rimeligvis næ-

Den efter Forestilling af Thord Geller fra Breidestjorden paa Vestlandet inddeelt i 4 Fjerdinge, saaledes at hver Fjerding omfattede tre ordentlige Thinglag (Þingsóknir), undtagen den nordlige, som omfattede fire. I hvert af disse Thinglag var igjen tre Hovedhov, hvert med sin Gode. Hvert Thinglag havde sit Heredsthing, der forestodes af tre Goder. De ordentlige Godords Tal blev saaledes 39, hvortil senere kom flere nye, der dog ikke havde ganske de samme Rettigheder med Hensyn til Repræsentationen paa Althinget som de gamle. Paa Althinget bleve fire særskilte Fjerdingstretter eller Fjerdingdomme (Fjórðungsdómar) stiftede. Hver af disse Retter dannedes af ni Dommere, udnævnte af hver Fjerding's ni Goder, saaledes at hver Gode nævnte sin Dommer. Nordlandingernes Fjerdingstret havde det samme Antal Dommere, tiønt Goderne i denne Fjerding vare 12. Senere, kort efter Aar 1000, indrettedes paa Althinget en saakaldet Femterret (fimmtardóm) eller høieste Domstol, dannet af 48 Dommere, af hvilke 36 udnævnte af de gamle og 12 af de nye Godord. Dog skulde af disse 48 igjen 12 udskydes af de sagsførende Parter, saa at de virkelige dommende kun bleve 36 eller 3 Tysfter.

Disse Indretninger dannede Island til en ordentlig Fristat, men kunde dog ei forhindre, at idelige indbyrdes Stridigheder fandt Sted, og at Sandheden ofte maatte

mest stemmet med den norske Gulathingelov, saaledes som den var i Hedenstabet, efterdi Thorleif den vise, denne sidste Lovs Samler, var Ulfljots Raadgiver. — Lovfigemanden skulde ei domme mellem Folk, men kun kjende, forklare og i senere Tider offentlig oplæse Lovene, samt give sin Betænkning i vanskelige Sager. Goderne og de Mænd, som de udnævnte til Rettens Bisidder, affagde Dommene. Lovfigemanden kunde vælges paany, naar hans tre Aar vare forløbne; han havde i Løn 200 Alen Balmel aarlig af Lagrettens Mibler og Halvdelen af alle paa Thinget idømte Bøder.

ige for Formen, Retten for Magten. I selve Islands Statsforfatning laa Spiren til indvortes Strid. En kraftig udøvende Magt manglede; Dommenes Efterlevelse betoede for en stor Deel paa Hovdingernes Billie, og her lom Egennytte og Lyst til at vise sin Selvstandighed altfor ofte med i Spillet, ligesom ogsaa den Angjældendes Magt tidt gjorde Udslaget istedetfor Retfærdigheden. Den kunstige Rettergang og de mange Formaliteter gave ogsaa Anledning til idelige Lovtrækkerier.

Allerede blandt Islands Nybyggere havde der været Christne, og det anseede Hovdinger, mest Nordmand, som havde boet paa Suderøerne og der vare omvendte. De bleve ei forfulgte af Asatroens Tilhængere og gjorde sig heller ingen Umage for at udbrede Christdommen; deres Efterkommere faldt for det meste tilbage til Hedenskab.

Den heftige Thorvald Rodransøn fra Batnsdalen i Nordlændingsfjerdingen var den første, der stræbte at omvende sine Landsmænd. Som Yngling havde han forladt sit Fædreland, var dragen i Biking og havde udmerket sig ved Tapperhed og Udelmod. Han blev døbt af den fromme sagiske Biskop Fredrik og overtalte denne til at følge sig til Island (981). De gennemreiste Landet, prædikede Christdommen og omvendte Mange; paa enkelte Steder bleve endog Kirker byggede. Tilfidsst forklyndte Thorvald den nye Tro fra Lobbjerget paa Islands Althing. Men nu reiste Hedningerne sig; Skaldene gjorde Rivviser om ham; Thorvald dræbte i sin Bredde to af sine Modstandere og blev gjort fredløs. Vel vare hans Fienders Angreb paa ham forgjæves; dog maatte han (986) forlade Landet tilligemed Biskop Fredrik og skal siden efter mange Vandringer have endt sine Dage i et Kloster i Østen¹⁾.

¹⁾ Thorvald Rodransøn blev formeget sine mange Reiser kaldet Bibsørle (den vidtfarende). De fuldstændigste Efterretninger om ham og hans Forsøg paa at christne sit Fædreland findes i D.

Ogsaa Stefner Thorgilsson fra Kjalarnes paa Islands Sydkant var i sin Ungdom dragen til fremmede Lande, havde i Danmark antaget Christendommen og siden en Stund fulgt Thorvald i hans Landflygtighed. Han blev Olaf Tryggvessons Mand, medens denne var i England, og for med ham til Norge. Allerede den første Sommer af Olafs Kongedømme (996) havde han sendt Stefner til Island med nogle Klerker for at omvende Folket; men kun faa agtede paa hans Ord. Stefner vredeedes og nedbrød Gudernes Billeder og Altene. Men saaledes som Islands Forfatning var, lod kun Lidet sig udrette ved sliq Hestighed. Paa Althinget blev Landflygtighed fastsat for den, som haanede Guderne, og Stefners egne Frænder vare de inrigste i at sagsøge ham. Han maatte derfor den følgende Vaar atter forlade Den ¹⁾.

Medens Stefner ved sin Jver snarere forværrede end fremmede Christendommens Sag paa Island, havde Olaf virket langt mere for den, og denne Gang ved Mildhed. Flere unge Islændinger vare komne til Nidaros om Høsten, for Throndhjem christnedes (996); blandt dem var Kjartan Olafsson fra Lagaadalen, af den gjæveste Æt paa Den, udmerket fremfor alle sine Landsmænd i Skjønhed og i Legems- og Baabensfærdigheder, desuden Kjartans Fostbroder og Søskendebarn, Bolle Thorleiksson, og den hvastungede Skald, Hallfred Ottarsson, der før havde været ved Haakon Jarls Hird. Alle vare de enige om et at antage den Tro, Olaf paabød, og denne tvang dem ille, Kjønt Mange eggede ham til Strengbed; men han vandt Kjartans Venstabs, saa denne i Julen godvilligen lod sig christne og blev Kongens haandgangne Mand. Alle hans

Tr. Saga i Fornm. S. Kap. 130—138. Kristni Saga Kap. 1—4 og i Thorvald Vidforles Saga.

²⁾ Om Stefners Omvendelsesforsøg see Olaf Tr. S. i Fornm. S. Kap. 139, 142. Kristni S. Kap. 6.

Jagere fulgte hans Exempel; selv den egenfindige Hallfred sig døbe, da Olaf stod Fadder til ham, og var siden igens Skald og troeste Ven¹⁾. Da Stefner om Sommeren (997) kom tilbage fra Island, foreslog Olaf Kjar at fare derover for at tvinge sine Landsmænd til Christdommen; men denne bad sig fri for dette Hverv, der vilde sætte Splid mellem ham og hans Frænder²⁾. Han forblev derfor hos Olaf, som nu valgte til at udføre omvendelsen sin Hirdprest, Thangbrand, en Sager af Odsel, en sterk og hidsig, men veltalende Mand. Han var den Kongens Ven, medens denne kjæmpede paa Østersøens Rypster, var siden kommen til ham i England, landstigtig fra Sagen formedelst et Drab, havde fulgt ham til Norge og var bleven sat til at forestaa den nybyggede Kirke paa Mosster. Men snart bortødslede han Kirkens Råd og fór frem med Haardhed mod sine Undergivne. Derfor kaldte nu Olaf ham til sig, irettesatte ham strengt for hans Fremfærd og bød ham til Udsoning at indføre Christendommen paa Island. Thangbrand paatog sig det seilede fra Nidaros om Sommeren med et stort Følge af Læge og Lærde³⁾. Thangbrand var imidlertid en heldigere i sit Foretagende at indføre Christendommen paa Island, end hans Forgjængere havde været. Da han kom did, og Hensigten af hans Sendelse rygtedes, vilde Islandsbyggerne ei hjælpe ham eller vise ham nogen Gjestfrihed. En mægtig Høvding, Hall paa Thvaattaa paa Islandet, tog sig endelig af ham, gav ham og hans Mænd Nærberge om Vinteren og blev saa indtagen af de christne Missionærstykke, at han lod sig og sit Huusfolk døbe. Hall

¹⁾ Om disse Islandingers Omvendelse see Olaf Tr. S. i Fornm. S. Kap. 159—165. Kristni S. Kap. 10. Snorre Olaf Tr. S. Kap. 88—90. Odd Munk Kap. 36 (Munchs Udg. Kap. 30). Olaf Tr. S. i Fornm. S. Kap. 174.

²⁾ Om Thangbrand see Olaf Tr. S. i Fornm. S. Kap. 74. 81. 99. 188. Kristni S. Kap. 5. Snorre Ol. Tr. S. Kap. 80.

fulgte Thangbrand næste Sommer (998) til Althinget, hvor enkelte anseede Mænd fra forskjellige Kanter af Landet antog Christendommen, blandt dem Kong Olafs Frænder Gissur Hvide i Skaalholt og dennes Svigersøn Hjalte Skjeggesøn. Thangbrands vilde Heflighed var imidlertid kun lidet stiftet til at fremme den nye Tro. Mængden modstod den ogsaa baade med Ord og Vaaben. Thangbrand dræbte to Skalde, som havde gjort Ridviser om ham, og Hedningerne ansaa det igjen som Tegn paa sine Guders hevnende Kraft, at Stormen knuste det Skib, hvorpaa han om Høsten vilde drage tilbage til Norge. Thangbrands Tilhængere lagde ei heller Vaand paa sin Iver. Hjalte spottede paa næste Aars Althing (999) i en Vise Odin og Freyja; men herfor fik Goden Runolf Ulfson ham ved Vaabenmagt dømt landsforviist. I Følge med Gissur drog nu Hjalte til Kong Olaf og fandt denne i Nidaros efter hans Tilbagekomst fra Haalogaland¹⁾. Strax efter kom ogsaa Thangbrand fra Island og klagede bittert over Folkets Modstridighed. I sin første Brede vilde Olaf have dræbt endeel hedenske Islændinger, som just laa med sine Skibe ved Nidaros. Men Hjalte Skjeggesøn i Epidsen for sine kristne Landsmænd gik i Forbøn for dem, og det uagtet hans Fiende Runolfs Søn Sverting var blandt de til Døden bestemte. Kongen selv indsaa ogsaa ved nøiere Eftertanke, at deres Drab kun vilde gjøre Islændingerne til hans uforsonlige Fiender; derimod vilde Hovdingerne paa Den være føieligere, naar de vidste sine Børn og Frænder i Kongens Vold. Han lod sig da formilde; de hedenske Islændinger bleve døbte, men fik ikke Lilla-delse til at drage hjem til sit Fædreneland denne Høst²⁾.

¹⁾ Sn. Ol. Tr. S. Kap. 80. Ol. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 216. 217. Flatsbogen I, 421—427. Kristni S. Kap. 7. 8.

²⁾ Sn. Ol. Tr. S. Kap. 91. Ol. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 218. Flatsbogen I, 427—429. Kristni S. Kap. 10.

Derimod sendte Olaf tidlig om Vaaren Aar 1000 Gisfur og Hjalte til Island for atter at paabyde Christendommen. Fire Islændinger af de gjæveste Slægter, blandt hvilke Kjartan Olafson og Sverting Runolfson, holdt han tilbage som Gisler for at give de Udsendtes Ord mere Bægt¹⁾. Gisfur og Hjalte landede paa Dens sydlige Kyst paa den Tid, da man drog til Althinget. De stodte først paa Runolf Godes Tilhængere, som ingen Gjestfrihed vilde vise dem, og de maatte vandre en lang Vej tilfods. Eiden skaffede deres Venner og Frænder dem Heste. De sendte sine Tilhængere paa Althinget Bud om Understøttelse og red derpaa did med fylket Hær. Hedningerne strømmede ogsaa bevæbnede sammen, men vovede sig ei til Kamp, da de saa sine Fienders Mængde. Dagen efter gik den fredløse Hjalte til Lovhjerget i Spidsen for Klerkerne med Kors og Kæpelse og forkyndte med Djærvhed Christendommen. Følgen var, at Hedninger og Christne under Varm og Skrig erlærede sig ei længer at staa under samme Lov og Skikkes som aabenbare Fiender. Hedningerne lovede sine Guder Renesseoffere, for at de skulde omstyrte den nye Tro, og de udnævnte hertil to Mand af hver Landsfjerding. De Christne paa sin Side valgte ligesaa mange, der skulde offer sig til den eneste Gud ved Løfte om et helligt Levnet. Den kloge Lovfigemand Thorgeir Ljosvetninga-Gode, som endnu var Hedning, afvendte den truende Strid, og han skal have ladet sig kjebe af de Christne til at foretrække deres Sag. Han skildrede Almuen i en Tale fra Lovhjerget, hvor stor Ulykke det vilde volde, hvis Folket deelte sig og i adlød samme Lov; derfor maatte det ene Parti give noget efter for det andet. Da Thingmandene nu overlode det til ham at forkynde den nye Lov, som Alle skulde lyde, erklærede han, at alt Landsfolket skulde antage Christendommen og lade sig døbe, samt at alle Afgudshuse skulde

¹⁾ Sn. Ol. Tr. S. Kap. 103. Ol. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 228.

være vanhellige og nedbrydes; dog skulde det være tilladt at blote i Løn, udsætte de Børn, man ei vilde opfostre, og æde Hestekød. Thinget endtes med, at Alle gavede sit Samtykke til den nye Lov, og Islænderne lode sig døbe uden videre Modstand ¹⁾). Da Olaf fik Tidende herom, gav han strax de Islænder, der vare hos ham som Gæster, Orlov til at drage, hvorhen de vilde, og nu før ogsaa Kjartan Olafssøn, der var bleven Kongens inderlige Ven, tilbage til sit Fædreland, hvor han kort efter faldt for sin Fostbroder Bolles Haand ²⁾).

Til samme Tid, som Kong Olaf arbejdede paa Islænder-Omvendelse til Christendommen, havde han ogsaa sin Opmerksomhed henvendt paa Færøerne, og ved at vinde disse Olandes mægtigste og dygtigste Høvding for sin Sag lykkedes det ham uden synderlig Vanskelighed at naa sit Maal. Denne Høvding var Sigmund Presterssøn. Vi maa kaste et Blik tilbage paa Dernes og Sigmunds tidligere Historie.

Nordmændene, som nedsatte sig paa disse eensomt liggende Øer, havde for at vedligeholde den indbyrdes Forbindelse indrettet et fælles Thing i Thorshavn paa Straumsey (Strømo); de erkjendte de norske Konges Overherredomme og betalte dem Skat. I Harald Graafelds Dage styrede en vis Hafgrim Halvdelen af Dernen paa Kongens Vegne. Han kom i Uenighed med de to Brødre Prestere og Beinere, der havde den anden Halvdeel i Len af Haakon Jarl og vare dennes Hirdmænd. Thronen i Gata paa Austrey (Østero), en klog og mægtig, men meget underfundig Mand, var Presters og Beiners Frænde; men desuagtet understøttede han tillige

¹⁾ Om Christendommens Indførelse paa Island see Sn. Ol. Tr. S. Kap. 103. Ol. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 228. 229. Flatsbogen I, 441—447. Kristni S. Kap. 11.

²⁾ Kjartans Skjebne fortælles udførlig i Laxdølasaga.

med en anden anseet Mand, Bjarne paa Svins, deres Fiende Hafgrim. De tre Forbundne angrebe Brødrene uforvarende og fældede dem efter et tappert Forsvar. Hafgrim selv faldt i Striden, og nu bemægtigede Thron sig Herredømmet over alle Verne. Beiner efterlod en Søn, Thorer, Bresters en ved Ravn Sigmund; de vare Børn, da deres Fædre bleve fældede for deres Dine. Thron, som frygtede deres Hevn, vilde dræbe dem, men dette tillod ikke hans Medskyldige Bjarne. Han overlod dem da som Træle til en norsk Kjøbmand, der bragte Drengene til Lunsberg og gav dem Friheden. Nu vilde de drage til Thronhjem til Haakon Jarl, deres Fædres Ven, men frvildede sig paa Dovrefjeld og kom til en fredløs Høvding fra Opplandene, Thorkel Thurrafrost, som boede her i en øde Dal. Hos ham opholdt de sig i nogle Aar, bleve oplærte i alle Dvelfer og begave sig derpaa til Jarlen. Den raske Sigmund vandt snart hans og hans Søners Indest, og efter flere Heltegjerninger drog han i sit 22de Aar (988) over til Færøerne, hvor han tvang Thron til at bøde for det begangne Drab. Han fik derpaa Verne i Len af Jarlen og blev siden meget berømt for den Tapperhed, han udviiste i Jomsvingeslaget. Sigmund Brestersøn kom efter Olafs Indbydelse til Norge og traf Kongen mod Enden af Sommeren 997 paa Søndmøre. Olaf bad Sigmund antage Christendommen, og dertil var denne strax villig; thi han havde aldrig troet paa Aserne, men kun paa sin egen Kraft. Da han var døbt, bekræftede Kongen ham i Bestyrelsen over Verne, og sendte ham endnu samme Høst 997 med nogle Presters for at christne Indbyggerne¹⁾.

¹⁾ Sigmund Brestersøns Ungdomshandlinger fortælles i Flatsbogen I, 122—150. 362—365 og i Ol. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 176—190. Udgivet særskilt med de øvrige Færøerne ved-

Saa snart han kom til Verne, forkyndte han Christendommen paa et almindeligt Thing paa Strømsø; men Thrond i Gata havde stemt Bønderne mod ham, saa de endog grebe til Vaaben, og Sigmund maatte lade Sagen fare. Men tidlig om Vaaren 998 overfaldt han Thrond usforvarende og tvang ham med Dren over Hovedet til at lade sig døbe med sit Huusfolk. Derpaa drog Sigmund fra den ene D til den anden og hvilede ikke, før alle Indbyggerne vare kristnede. Samme Vaar, som Kongen gjorde Toget til Haalogaland (999), bragte Sigmund ham i Nidaros Budskabet om sine Landsmænds Omvendelse og drog siden om Sommeren igjen tilbage til Verne ¹⁾.

Ogsaa det fjærne Grønlands Omvendelse laa Olaf paa Hjerte. Dette Lands Kyst var omtrent 15 Aar forud bleven bebygget. Erik den røde var flygtet fra Jæderen for en Drabssag og havde først nedsat sig paa Jølands Vestkant. Men ogsaa her blev han landflygtig og opsogte nu et Land, som forhen var seet af Sømænd, hvem Storme havde drevet langt vestenfor Jøland. Han fandt det og kaldte det Grønland, for ved Rygtet om Frugtbarhed at lokke flere til at følge sig did. Mange Jølændinger havde ogsaa senere nedsat sig der og nærrede sig ved Kvægavl og Fiskeri. Eriks Søn, Leif, var forrige Høst (999) kommen til Nidaros, var bleven vel behandlet af Kongen og overtalt til at antage Christendommen. Nu blev han om Vaaren (1000) med en Prest og Lærere sendt til sit Hjem for der at indføre den nye Tro, hvilket ogsaa ved Leifs Overtalelser lykkedes ²⁾.

kommande Sagastykker under Titelen: Færoyinga Saga, af C. C. Rafn, Kjøbenhavn 1832.

¹⁾ Ol. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 190. 191. 205—207. Flatsbogen I, 365—368. (Rafns Udg. af Færeyingafaga S. 139—152).

²⁾ Om Grønlands Opdagelse og Bebyggelse samt Leifs Omvendelse see Sn. Ol. Tr. S. Kap. 93. 104. Ol. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 220. 221. 231. Flatsbogen I, 429—430.

Vi have nu fulgt Olaf i hans Virksomhed for at føre Christendommen baade i selve Norge, hans Rige, og i de øvrige af Nordmændene bebyggede Lande, som enten et ikke eller dog kun middelbart erkjendte den norske Konges Overhoihed. For at betragte Olafs Omvendelsesverk i Sammenhæng have vi hidtil ladet uberørte de øvrige Begivenheder hans korte Regjeringstid, hvilke Begivenheder, forsaavidt Sagaerne have bebaaret dem, heller ikke ere af synderlig Betydning, naar undtages hans sidste berømte Ledingsfærd. Vi kunne imidlertid ikke ganske forbigaa det eneste fiendtlige Angreb paa Norge fra uden, hvilket i Olafs Tid fandt Sted. Om Sommeren 999, medens Olaf var paa Haagaland, havde den sydlige Deel af hans Rige været i Uro; thi Kong Gudrød, den eneste gjenlevende af Griflodøges Søner, landede i Viken med en stor Flaade. De nærmeste Bønder vare for svage til at gjøre Modstand; men bade om Fred og lovede at gjøre Gjæstebud for ham, og til Folket fra de længere bortliggende Egne kunde samles til Thing for at tage ham til Konge. Men paa samme Tid underrettede de hemmeligen Hovdingerne Thorgeir og Arnring om hans Komme. Disse samlede i en Hast Folk og Skibe, kom en Nat uforvarende over Gudrød, da han var i et Gjæstebud, angrebe ham baade med Ild og Sverd og fældede ham tilligemed de fleste af hans Mænd¹⁾.

Vi komme nu til den sidste merkelige Begivenhed i Olaf Trygvessøns Regjering, til den Begivenhed, som har været mest Blands over hans Liv, og ved hvilken de gamle Sagamænd med en særdeles Fortjærlighed have dvælet — Olafs Tog til Benden, hans Helteskamp mod sine Fienders Overmagt ved Svolder og hans Fald i dette Slag. For vi kunne opfatte Aarsagerne til dette Tog og til den uheld-

1) Snorre Dl. Tr. S. Kap. 94. Dl. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 222; noget afvigende Dbd Munk Kap. 54 (Munchs Udg. Kap. 45).

dige Bending, det tog for Olaf, maa vi atter gaa nogle Aar tilbage i Tiden, til Olafs andet Regjeringsaar.

Medens Olaf mod Slutningen af Aaret 997 færdedes i Biken og den sydlige Deel af Oplandene og der var sysselsat med Christendommens Indførelse og Befæstelse, sendte han nogle af sine Mænd til den svenske Dronning Sigrid, kaldet Storraade (d. e. den stolte), for paa Kongens Vegne at beile til hende. Vi have allerede tidligere i Norges Historie havt Anledning til at omtale denne Sigrid. Som Enke efter den svenske Konge Erik Seiersæl, der døde omtrent 993, og Moder til den nu regjerende svenske Konge Olaf Skautkonung havde hun store Eiendomme og, som det lader, ogsaa en stor Indflydelse i Sverige. Den norske Konge Harald Grenske af Bestfold, der paa en Maade var hendes Fostbroder, havde hun i Aaret 995, da han syntes hende altfor paatrængende i sit Frieri, indebrændt ¹⁾. Olafs Tilbud fandt større Behag i hendes Dine; hun havde intet mod Egteskabet, og et Møde blev aftalt mellem hende og Kongen ved Gautelven. Olaf havde sendt hende som Gave en Guldring, tagen af Hovsdøren paa Lade. Dronningen opdagede, at den indvendig var af Kobber, og vrededes, da hun troede, at Kongen var vidende herom. Alligevel indfandt hun sig til Mødet efter Julen (998). Olaf forlangte her, at hun skulde lade sig døbe. Sigrid svarede, at hun ei vilde forlade sine Fædres Tro, men Kongen kunde derfor gjerne tilbede den Gud, han lystede. Da vrededes Olaf, slog hende med sin hånd i Ansigtet og sagde: „Tror du da, strumpne Skind, at jeg vil have dig, gammel som du er, til Kone, naar du er ram hedenst?“ „Dette kunde vel engang worde din Bane!“ udbrod den fornærmede Sigrid, og drog tilbage til Sverige ²⁾.

¹⁾ See ovenfor S. 280 fgg.

²⁾ Snorre Dl. X. S. Kap. 66. 68. Fornm. S. Kap. 193. 194.

dnu samme Vinter fik Olaf en anden Brud. Da igen Svein Tjugeskjæg var fangen i Benden, an maattet love Bendernes Konge Buriisleif sin Thyri til Egte ¹⁾. Men hun syntes ei om Gifter- og forblev flere Aar i Danmark. Da sendte Buisigvalde Jarl til Svein for at fordre Opfyldelsen

Lofte, og Thyri maatte nu følge ham til Benden. Et efter Brylluppet med Buriisleif flygtede hun bort Fosterfader Dösur. I Danmark turde hun ei dvæle for at blive tilbagesendt; derfor drog hun til og bad Olaf Tryggvesøn om Hjælp. Han bød Jteflab, og efter at have faaet hendes Minde holdt Jllup med hende i Lunøberg. Men dette Gifter- og det foregaaende Opflag med Sigrid var, som il sees, blandt Aarsagerne til Kongens Død ²⁾.

onning Thyri havde af sin Fader, Kong Harald d, faaet store Eiendomme i Danmark; men da hun des til Kong Buriisleif, og hendes Broder, Svein eg, egtede denne Konges Datter Gunnhild, var det skjort, at Svein skulde have Thyris Gaarde i Dan- og hun faa de Eiendomme i Benden, der vare be- om Medgift for Gunnhild ³⁾. Thyris Fædrearv edes i Bendekongens Hænder, og hos denne eggede af til at søge Erstatning, noget, som vilde falde let, isleif var hans fordums Ven og Svigerfader ⁴⁾. d sig overtale, udbød om Baaren Leding og rustede

sbogen I, 369—372. Ddb Munk Kap. 34 (Munchs Udg. 29).

ovenfor S. 271.

re Dl. Tr. S. Kap. 98—100. Fornm. S. Kap. 195. Flats- n I, 372 fg. Afvigende hos Ddb Munk Kap. 42 (Munchs Kap. 34).

Finna Kap. 53. 73.

Dl. Tr. S. Kap. 100. Dl. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 230. sbogen I, 447. See ovenfor S. 283 fg.

sine store og prægtige Skibe. Blandt disse vare Tranen, Drmen den korte (hinn skammi), og det herligste af alle, Drmen Lange, paa 34 Rum og over 74 gamle norske Allen i Længde, prydet med gyldent Dragehoved og Hale og bemanded med henved 600 udvalgte Krigere¹⁾. Rustningerne medtog hele Baaren, og først ud paa Sommeren (1000) drog Olaf sydfæter langs Landet, hvor overalt hans Benner, Høvdinge og Ledingsfolk stodte til ham med Skibe.

Paa sin Reise mod Syden blev Olaf modtagen af sin Svoger, Erling Skjalgsøn paa Sole, med et herligt Gjestebud. Under sit Ophold her fik han Anledning til atter at virke for Christendommens Udbredelse, denne Gang udenfor Norge og de norske Lande. Medens Olaf forrige Vinter sad i Ridarø, kom Sendemænd til ham fra Rognvald Ulfssøn, Jarl i Vestergautland, for paa dennes Begne at beile til hans Søster Ingebjørg. Hun vilde ei giftes med en Hedning, og Olaf lovede hende, at dette ei skulde skee. Men han troede, at Jarlens Omvendelse ved denne Leilighed kunde bevirkes, og derfor lod han Sendemændene drage tilbage med Indbydelse til Rognvald næste Sommer at møde Kongen i den sydlige Deel af Landet for nærmere at aftale Sagen²⁾. Nu indfandt Rognvald Jarl sig efter Aftalen og mødte Kongen paa Sole. Han var villig til at antage Christendommen, og

¹⁾ Drmen Korte havde tilhørt Raud den ramme (see ovenf. S. 303); dens Dragehoved og Hale vare sterkt forgyldte, og dens Ceil saa ud som Dragevinger, naar de vare oppe. Sn. Ol. Tr. S. Kap. 87. Ol. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 211. Flatsbogen I, 395. — Om Drmen Langes Bygning fortælles Sn. Ol. Tr. S. Kap. 95. Ol. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 223, og med et fabelagtigt Tillæg om Anledningen til Skibets Navn i Flatsbogen I, 433—435. Om Drmens Besætning Sn. Ol. Tr. S. Kap. 101. 102. Ol. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 233. Flatsbogen I, 452 fg.

²⁾ Ol. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 224.

ans Bryllup med Ingebjørg blev strax holdt. Ledsfaget af christne Lærere vendte han tilbage til sit Land for ogsaa at omvende sine Undersaatter, i hvilket Foretagende han tal have været heldig.

Nu var det til Leding udbudne Folk samlet, og Intet mere opholdt Olaf i Norge. Saasnart han fik Bør, seilede han derfor afsted med 60 Langskibe, ledsaget af Dronning Thyri, Biskop Sigurd, Erling Skjalgsson, sin Halbroder Thorkel Nessja, Rodins Søn, sine Morbrødre Karlsbøved, Jostein og Thorkel Dyrdil, sine Svogre Thorgeir og Hyrning, Thronderen Styrkar af Gimse¹⁾, dennes Sonnesøn den unge Einar Thambarstjælver og mange flere Høvdinger. Han drog gennem Drefund, kom lykkelig til Benden og enedes snart med Kong Buriðleif om Dronningens Giendele. Olaf gjenfandt mange Ungdomsvener og dvælede her længe om Sommeren²⁾.

Smidlertid havde Olafs Fiender lagt Raad op til hans Undergang. Svein Tjugeskjæg af Danmark mindedes, at Norge havde været hans Faders Skatland, og at Olaf havde egtet Thyri uden hans Samtykke. Dog havde vel den norske Konges Magt og Berømmelse lagt Baand paa Sveins Had, hvis han ei var bleven egget af Sigrid Stortaaede, hvem han kort tilforn havde egtet efter hans forrige Dronning Gunnhilds Forstyrdelse, og som aldrig kunde glemme den Skændsel, Olaf havde tilføiet hende paa Mødet ved Gautelven. Da det forehavende Tog til Benden rygtedes, fik hun Svein overtalt til at nytte Leiligheden til Angreb³⁾. Men ene vovede han ei en Kamp mod den

¹⁾ Gaarden Gimse i Meelhuus Sogn i Gulebalen.

²⁾ Sn. Dl. Tr. S. Kap. 114. 115. Dl. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 241. 242. Flatsbogen I, 469—471.

³⁾ Sn. Dl. Tr. S. Kap. 116. Dl. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 244. Flatsbogen I, 471 fg. Ddb Munk Kap. 58 (Munchs Udg. Kap. 49). Den Sidste har mange merkelige Afvigelser fra de Dørlige.

A. Reyer. Norges Historie.

norste Konge; han kaldte da til Hjælp Kong Olaf i Sverige, Sigrids Søn, og Erik Haalonsøn Jarl, som opholdt sig hos denne. Den svenske Konge ansaa det for sin Pligt at hevne sin Moders Forurettelse, og Erik Jarl sin Faders Drab. Den sidste var desuden gift med Sveins Datter Gyda og havde ofte fundet Vintertilhold i Danmark efter de Vikingetoge, som han i sin Landsflygtighed gjorde i Østersøen¹⁾. Begge fulgte derfor Sveins Opfordring og stode til ham med en stor Hær, efter at Olaf var dragen gennem Drefund. Ogsaa Sigvalde Jarl af Jomsborg var i Bedtog med Danekongen, uagtet han forstillede sig som Olaf Tryggvesøns Ven, og under forskjellige Paaskud opholdt han denne i Benden, indtil der kom løslig Underretning fra Danmark, at Flaaden var samlet for at drage mod Syden; den skulde oppebie Olaf ved Den Svolder under Bendens Kyst, i Nærheden af det nuværende Greifswalde (maaskee den lille D Ruden); hid maatte Sigvalde bringe ham²⁾.

Det var allerede ledet paa Høsten, og Olafs Hær begyndte at blive utaalmodig; Ledingstiden var udløben, Børen god, og alligevel maatte den ligge i det fremmede Land. Nu kom hertil et usikkert Rygte om Danekongens Rustninger. Olaf merkede Folkets Knurren og forkyndte paa et Huudsting, at Ledingen var opløst, og Alle havde Orlov at drage hjem. Vel opfordrede en Dlding sine Landsmænd til ei at forlade Kongen; men Mængden længtedes efter Hjemmet, og hver skyndte sig afsted, det hurtigste han kunde. Sigvaldes Hustru Astrid var Olafs Veninde fra den Tid, han opholdt sig i Benden og var gift med hendes Søster

¹⁾ Om Erik Jarls Stjebne efter hans Flugt fra Norge see Sn. Ol. Tr. S. Kap. 96—97. Ol. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 243. Flatsbogen I, 472.

²⁾ Sn. Ol. Tr. S. Kap. 117. Ol. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 245. Flatsbogen I, 473 ig.

eira; hun skal Natten før Afreisen have advaret Kongen og hans Fienders Ewig; men Olaf satte større Vid til Sigvalde, der forestillede Rygtet om Danekongens Rustinger som urimeligt og desuden tilbød sig at følge ham ied 11 Skibe. Da Flaaden havde sat Seil til, holdt Jarlen sig altid nær Kongeskibet, som det hed, for at føre et trygt mellem Verne, og ledede det saaledes henimod Svolder. Binden var ei sterk nok for de store Skibe, men førte de mindre hastigen ud i Havet; Erling Skjalgsøn, Styrkar af Gimse og flere Hovdinger vare alleredeorte, og Kongen havde kun 11 norske Skibe tilbage. Da ragte en Skude Sigvalde Budskab om, at de forenede Jøvdinger allerede laa med hele sin Flaade i Havnen ved Svolder; han lod strax Seilene falde og roede ind under Land med sine Skibe¹⁾.

De to Konger og Erik Jarl havde gjort den Aftale mellem sig, at naar Olaf var fældet, skulde hver af dem have en Trediedeel af Norges Rige; den, der først besteg Drmen Lange, skulde eie denne, ellers enhver de Skibe, han rydbede. De stode nu paa Den med meget Folk og slædede sig ved at see de norske Skibe gaa til Havs. Hver Gang et Drageskib viiste sig, troede Danekongen at see Drmen Lange, men Jarlen rettede hans Feiltagelse. Da et meget stort Skib uden Dragehoved stred frem, udbrød Svein med Latter: „Hæd er nu Olaf Tryggvesøn; han tør ei seile med Hoved paa sit Skib.“ Erik kjendte Erling Skjalgsøns Snetke paa dens sribede Seil og bad Kongen lade den fare: „Der er Helte ombord, og vel er det, at vi ei finde den i Kong Olafs Flaade.“ Nu saaes Sigvalde at lægge under Land, og strax efter kom et herligt

¹⁾ Sn. Dl. Tr. S. Kap. 117. 118. Dl. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 246—247. Flatsbogen I, 474—476. Fagrskinna Kap. 76. Noget afvigende Ddb Munk Kap. 62 (Munchs Udg. Kap. 54).

Skib fulgt af to mindre. Svein bød sine Folk hastigen gaa ombord; thi der var Drmen Lange. „De have flere store Skibe end den,“ svarede Erik; „lader os end vie en Stund.“ Da sagde Mange, at Erik Jarl neppe tænkte paa at hevne sin Fader. Det vilde være en uhørt Slam at ligge der med saa stor Magt og lade Olaf seile ud i Havet for sine Dine. I det Samme saa de atter fire Skibe, og eet af dem var en herlig guldsmykket Drage. Svein reiste sig og raabte: „Høit skal Drmen Lange bære mig i Kveld.“ Men Jarlen sagde, saa Mange hørte det: „Havde end ikke Olaf Trygvessøn større Skib end dette, saa vandt dog aldrig Kong Svein det med Danehæren alene.“ Folket ilede nu til Skibene og kastede Tjældingerne af; Hovdingerne traf Lod om, hvo der først skulde angribe Kongeskibet. Men medens de endnu talede herom, viiste sig tre Skibe og endelig et fjerde meget stort og herligt, hvis gyldne Dragehoved skinnede vidt over Havet. Alle saa nu Drmen Lange og forstummede af Rædsel; kun Erik sagde: „Eligt Skib sommer Olaf; thi han overgaar alle Konger, som Drmen Lange alle Skibe¹⁾.“

De to store Drageskibe, som seilede forud for Drmen Lange, vare Tranen og Drmen Korte; den første styrede Thorkel Dyrdil. Da han saa Sigvalde lægge under Land, raabte han til ham og spurgte, hvad dette skulde betyde. Sigvalde svarede, at han frygtede Ufred og vilde oppøbie Olaf. Thorkel lod da sine Skibe drive; det Samme gjorde og Thorkel Nessja, som kom efter med Drmen Korte. Men idet Olaf seilede til, roede hele Fiendestaaden frem fra Den, og alt Havet syntes dækket med Skibe. Thorkel Dyrdil raabte til Kongen, at endnu var der Tid til at

¹⁾ Sn. Dl. Tr. S. Kap. 119. Dl. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 248. Flatsbogen I, 476—478. Fagrskinna Kap. 76. Odd Munt Kap. 63 (Munchs Udg. Kap. 55).

te i Søen og undgaa Kamp med en saadan Overmagt; n Olaf bød at lade Seilene falde. „Aldrig har jeg flyet Kampen,” sagde han; „Gud raader for mit Liv.“ Han lod Stridskluren lyde og lagde sine Skibe i Rad: Ormen i Midten, Tranen og Ormen korte nærmest paa hver Side. Han bød at lægge Kongeskibet saameget frem som de andre, som det var længere end disse: „thi ei vilde vi staa bagerst af sine Mænd.“ Ulf Røde, Olafs Mærskmand og Stavnbo, sagde: „Skal Ormen ligge saameget længere frem end de andre Skibe, da faa vi det haardt i orstavnene i Dag.“ „Ei vidste jeg,” svarede Kongen, „at jeg havde en Stavnbo, som baade er rød og rødt!“ Da sagde Ulf: „Vend du ei for Ryggen i Løstingen, end jeg Stavnene.“ Kongen lagde en Piiil paa sin Bue og sigtede paa Ulf; men denne sagde: „Ekyd did, hvor det mere beovses; kanskee dine Mænd ei tykkes dig for mange, før velden kommer;“ og Kongen tog Pilen bort¹⁾.

Olaf stod i Løstingen²⁾ paa Ormen høit over Alle med gylden Hjælm og Skjold og en kort rød Silkekjortel over sin Brynje. Da han saa Fienden ordne sig og Færerne reises for Høvdingerne, spurgte han, hvo der raadede om det Folk, som laa lige for ham. „Det er Svein med Janehæren,” lod Svaret. „Ei ræddes vi,” sagde Kongen, for disse Uslinger; aldrig seirede Danerne over Nordmændene, og ei heller skulle de seire over os i Dag. Men hvo vrer Hæren paa den høire Side?“ Det blev ham sagt, at det var Olaf og Svenskerne. „Bedre var det for Svenskerne,” sagde Kongen, „at sidde hjemme og slukke sine Blotveller, end at gaa under Eders Vaaben paa Ormen Lange. Men hvo eier de store Skibe, som ligge i Bagbord for Da-

¹⁾ Sn. Nl. Tr. S. Kap. 120—121. Nl. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 249. Flatsbogen I, 478—480. Fagrskinna Kap. 77. 78. Odd Runf Kap. 64 (Munchs Udg. Kap. 56).

²⁾ Saalebes kaldtes den ophylede Bagstavns paa de gamle norske Skibe.

nerne?" „Det er," svarede man, „Erik Haakonsson Jarl." Da sagde Olaf: „Erik Jarl har Grund til Strid; af ham og hans Mænd maa vi vente os en haard Kamp; thi de ere Nordmænd, som vi ¹⁾."

Striden begyndte med megen Hidsighed; Danekongen angreb først med stor Overmagt de midterste hvide Skibe af Olafs Flaade, men kunde Intet udrette og maatte lægge bort med stort Tab. Ei bedre gik det Olaf og Svenskerne, som angrebe næst efter. Erik Jarl havde imidlertid lagt til de mindre Skibe, som laa i Enderne af den norske Flok, og havde ryddet og løshugget det ene efter det andet. Besætningen trak sig op paa de større Skibe, og endelig var kun Ormen Lange tilbage. Jævnfides denne lagde den Jarlen sin Jærnbarde, saaledes kaldet, fordi hele dens Skind var jærnbeflagen; desuden lod han fire andre store Skibe angribe Ormen. De Svenske og Danske laa paa alle Sider og brugte Skudvaaben. Kong Olaf stod selv i Løstingen og skød snart med Bue, snart med tvende Kastespyd ad Gangen. Den attenaarige Einar Thambar skjælver, Søn af Eindride, Sønnesøn af Styrkar af Gimse, var ogsaa ombord paa Ormen Lange, og hans Lige i Bueskydning fandtes ei i Norge. To Gange skød han Feil af Erik Jarl, der stod i Forrummet ¹⁾ paa sin Snelle omgivet af en Skjoldborg. Da han tredie Gang spændte sin Bue, brast den med Drag. „Hvad brast?" spurgte Olaf. „Norge af din Haand, Konge!" svarede Einar. „Ei er saa stor Brest vorden," siger Olaf; „for mit Rige raader Gud og ikke din Bue." Han kastede sin egen Bue af ham, men den var Einar for veg; han slængte den bort, greb Sverd og Skjold og kjæmpede djærvt.

¹⁾ En. Nl. Tr. S. Kap. 122; nogle smaa Afvigelser i de øvrige førnævnte Sagaer.

²⁾ Forrummet var Rummet nærmest foran Løstingen.

Ku var Striden haard. Mange af Jarlens Mænd ldt, dog fik han stedsse Forsterkning fra de to Konger; lordmændene derimod havde ingensteds Hjælp at søge. Lidt paa Ormen begyndte Kjemperne at tyndes, og med 5 Mand lykkedes det Erik at komme op paa den. Men Stavnboerne med Hyrning vendte sig mod ham og drev ham tilbage. Efter et kort Ophold angreb Jarlen paany. Følge et Raad af Jomsøvingen Thorkel den høie skal han have bragt Ormen til at hælde ved at heise store Bjælder fra sit Skib op paa dens ene Side. Herved lettedes Dpgangen; Besætningen var ogsaa bleven for ringe til at indre den; Stavnboerne trak sig tilbage til Kongen i Løfingen, Siderne blottedes, og Jarlsmændene besteg Skibet fra alle Kanter. Thorgeir, Hyrning, Ulf den røde og mange lere af Kongens troeste Mænd faldt under dette sidste Forbar. Olaf var allerede saaret og saa nu, at Striden var afgjort. Han sprang i Havet med Skjold og Brynje og ank. Da udstødte Fiendehæren Seiersraab; ogsaa Forræderen Sigvalde, som hidtil ingen Deel havde taget i Kampen, roede nu til med sine Skibe. Saaledes endte det nærtelige Evolberslag, der stod den 9de September Aar 1000¹⁾. Flere af Olafs Mænd havde sprunget overbord paa samme Tid som han, men bleve opfangede af Eriks Folk og beholdt Livet; blandt disse vare Thorkel Nessja og Sinar Thambarstjælver; ogsaa Thorkel Dyrdil overlevede Slaget. Olaf selv er rimeligviis druknet; dog gif længe et Rygte, som Mange fastede Lid til, at han havde afført sig sin Brynje under Vandet og var svømmet hen til et af Sigvaldes Skibe, der var bemanded med Jarlsfruen

¹⁾ Beretninger om selve Kampen findes hos Sn. Ol. Tr. S. Kap. 123—130. Ol. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 250—255. Flatsbogen I, 481—493. Fagrskinna Kap. 80. Odd Munk Kap. 65—69 (Munchs Udg. Kap. 57—61).

Astrids Folk, at han siden havde vandret over Rom til Jerusaleem og længe levet i et Kloster i Syrien¹⁾.

Medens Kampen varede, havde Dronning Thyri siddet ved Biskop Sigurds Side under Tiljerne paa Ormen Lange, omgiven af en Skjoldborg. Efter Slaget behandlede Erik Jarl hende med Urbødighed og Godhed og søgte at trøste hende. Men hun var utroftelig og græd bittert. Ni Dage efter døde hun af Sorg og frivillig Hunger²⁾. Biskop Sigurd drog efter sin Herres Død til Sverige. Her omvendte og døbte han Kong Olaf med en stor Deel af det svenske Folk og skal være død i en høi Alderdom³⁾. De af Olaf Tryggvesøns Mænd, som havde forladt ham før Svolderlaget, bleve meget bedrøvede, da de spurgte hans Død, og bebreidede sig at have været Skyld i den. Blandt disse var Jærlændingen Stefner Thorgilsson, som for at finde Trøst vandrede til Rom. Da han paa sin Tilbagevei kom til Danmark, kvad han en Nidvise om Sigvalde Jarl og blev dræbt paa dennes Bud⁴⁾. Olafs tro Ven Hallfred Vandraadskald var dragen til Jæland kort før Vendertoget; men da Nygtet om Svolderlaget og Kongens Død naaede til hans Fædrenes, lod Sorgen ham ei

¹⁾ Forskjellige Nygter om Olafs Død findes gjengivne hos En. Ol. Tr. S. Kap. 130. Ol. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 256. 267—269. Flatsbogen I, 495 fg. 500—511. Ddb Munk Kap. 70. 73. 74. Man seer tydeligen, at hans Dødsmaade har været ubefendt, men hans Venner, der havde stor Ufrygt for ham og ansaa ham allerede i levende Live for en Mand, ubrustet af Gud med mere end menneftelige Fuldkommenheder (Ol. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 238—240), have med Begjerlighed grebet Leiligheden til at udfnykke hans Forsvinden fra Kampen med alle Slags mærakuløse Fortællinger, ligesom og til at understøtte Nygtet om, at han var i Live, for at holde hans Fiender i Skræk.

²⁾ Ol. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 257. Flatsbogen I, 496 fg. Ddb Munk Kap. 71.

³⁾ Flatsbogen I, 511 fgg.

⁴⁾ Ol. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 263. Flatsbogen I, 500.

ere No. Han flakkede over Havet fra Land til Land i endedes stedse sin Herre i sine Kvad. Omfider døde paa sit Skib. Hans Søn begrov ham paa Suderøerne od de Gaver, han fordum havde modtaget af Olaf, følge i Riglisten¹).

Saa høit var Olaf elsket af sine Mænd, og det var Under; thi han besad alle de Fuldkommenheder, som reedes af den Tids Helt og Konge. Han var skjøn og og overgik alle Samtidige i Legemsfærdigheder. De fleste Klipper besteg han, svang Vaaben lige færdigt med de Hænder og kunde gaa paa Narerne udenbords, medens de Mænd roede. Desuden var han pragtfuld, munter og mild²). Disse Egenskaber synes at have bragt Nordidene til at glemme hans Boldsomhed og Grumhed, ikke blot yttrede sig, naar det gjaldt Christendommens . En Jæslænding, som havde dræbt en af hans Hirdid for en tilføiet Fornærmelse, lod han levende sønder af sin Hund. Men da den fromme Biskop Sigurd gt irettesatte ham for denne Handling, kastede Kongen grædende for hans Fødder, erkjendte sin Brode, og bad tilgive sig paa Guds Vegne³). En saadan Blanding Grumhed og from Ydmyghed var Tidsalderen egen, og ns Mand maa man sætte sig tilbage for ei at bedømme fs Handlemaade ved mange Leiligheder for strengt⁴).

Ol. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 264.

En. Ol. Tr. S. Kap. 92. Ol. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 206.

Flatsbogen I, 368. 455. Ddb Munk Kap. 45. 46 (Munchs Udg. Kap. 36).

Ol. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 208. Flatsbogen I, 386. Ddb Munk Kap. 53 (Munchs Udg. Kap. 44).

Jeg har tilforn (ovfr. S. 298) anført, at jeg i den chronologiske Ordning af Begivenhederne i Olaf Tryggvesøns Historie har ulgt de to vildesttiggere Recensioner af denne Konges Saga i orn. S. I—III og i Flatsbogen. En orre afviger paa ente Steber betydelig fra dem. Hans Chronologi er følgende:

Jarlerne Erik og Svein Haakonsønner.

Efter Olaf Tryggvessøns Fald deelttes Norge. Kong Olaf af Sverige fik fire Fylker i Throndhjem, begge Mørerne og Romsdalen og desuden Ranrike. Disse Lande overdrog han med Jarls Navn og Skattinges Rettigheder til Svein Haakonsøn, der efter sin Flugt fra Norge havde opholdt sig i Sverige og der faaet Kongens Søster Holmfrid til Egte²). Erik Jarl fik

Olaf synes at være bleven Konge i Begyndelsen af Vinteren 995—996 (Kap. 57). 996 for Olaf gjenkem Landet og blev tagen til Konge; Viften christnede om Sommeren og Vinteren efter (Kap. 59). 997 christnede Kongen Vestlandet, brød om Høsten Templet paa Lade, agtede sig til Haalogaland, men vendte om og drog til Viken; christnede om Vinteren Ringerike. Dette Aar sendtes Thangbrand til Island (Kap. 60—65. 66—67. 68). 998 Møde med Sigrud Storraade ved Gantelven (Kap. 66), Selvmændenes Forsøgelse (Kap. 69—70), Thing paa Frossa, Midsommersoffring paa Mære, Thyrnderne døbte (Kap. 72—76), Midaros bygget om Høsten (Kap. 77), Sigurd og Haut komne til Olaf (Kap. 81); han er om Vinteren i Midaros. 999. Haalehyerne christnes (Kap. 82—87), Kjartan og hans Sælsbrødre døbes ved Mikkelsdagstid, Thangbrand vender tilbage fra Island (Kap. 88—91); om Sommeren havde Gudrød Erikssøn været i Viken (Kap. 94), om Høsten faar Olaf Thyri til Egte (Kap. 100), men paa samme Tid skulde hun (Kap. 113) have født Olaf en Søn, Harald. (Dette viser, at Tiden for Olafs Bryllup med hende maa være feilagtigt angivet af Snorre). 1000. Olaf og Hjalte sendes til Island, Vendertoget og Kongens Dø. — Snorres Tidsregning følges kun af Kristnisfaga; derimod er Lardslasfaga og flere andre Beretninger enige med de vidtløftigere Olafsfagaer, hvis Tidsregning heller ikke som Snorres indeholder Selvmødsfølgelse.

- 2) Holmfrid kaldes Olaf Svenkes Søster i Olaf Tr. S. i Fornm. S. Kap. 260 og Olaf d. hell. S. i Fornm. S. Kap. 43; derimod siger Snorre (Olaf. Tr. S. Kap. 131 og Olaf d. hell. S. Kap. 89), at Holmfrid var samme Konges Datter. Olaf Svenke kan dog neppe antages at have været saa gammel ved Aar 1000, at han kunde have haft en voksen Datter ved den Tid.

ire Fylker i Throndhjem (Orkdola-, Gauldola-, Strinda- og Syna-Fylke)¹⁾, desuden Namdalen, Haalogaland og hele det vestensjeldske Norge, mellem Stat og Lindesnes. Svein Tjugestjæg fik Landet mellem Svinesund og Lindesnes, og Fylkeslangerne paa Op-landene stode under hans Overherredømme. Sine overkongelige Rettigheder over Romerike og Hedemarken overdrog han imidlertid til Erik Jarl. Denne erholdt ogsaa efter Aftale Ormen Lange; dog havde dette Skib lidt saameget under Striden, at Jarlen med Nød fik det bragt til Norge og lod det her ophugge som ubrugbart²⁾.

Da Erik og Svein vare komne tilbage til sit Fædreland, opholdt de sig oftest i Throndhjem paa Lade. De anlagde en Kjøbstad, Steinkjer, inderst ved Throndhjemsfjorden; Nidaros derimod lode de forfalde. Erik havde mest at sige af Brødrene; han var nemlig den mægtigste, klogeste og for sine Krigsbedrifter mest berømte. Han havde arvet alle sin Faders Aands- og Legemsfuldkommenheder, men var langt ædlere. Svein var den skønneste Mand i Norge paa den Tid. Deres Styrelse blev snart vensæl; thi de vare milde, men holdt dog strengt over Lovene og revsede haardt Ransmænd og Vikinger, der forstyrrede Landets indvortes Fred. Dette kunde og behøves; thi ofte kom omflakkende Berserker til fredelige Bønders Gaarde og gavedem Balg mellem Holmgang eller og at overlade sig Koner og Gods. Alle slige gjorde Erik fredløse, og Holmgange forbød han³⁾. Jarlerne vare christne; Erik skal under Svolderlaget have lovet at lade sig døbe, hvis han seirede, og holdt sit Løfte⁴⁾. Alligevel lode de Enhver be-

¹⁾ Olaf d. hell. S. i Fornm. S. Kap. 53.

²⁾ Olaf Tr. S. i Fornm. S. Kap. 258. 260. Sn. Olaf Tr. S. Kap. 131.

³⁾ Grettis Saga Kap. 21.

⁴⁾ Ol. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 253. Flatsbogen I, 489. Ddb Runt Kap. 69.

holde den Tro, ham lystede. Snart saldt derfor hele Almuen i Throndhjem og paa Opplandene tilbage til Hedenkabet, og kun langs Søstysten vedligeholdte Christendommen sig ¹⁾).

Jarlerne stræbte at vinde Olaf Tryggvessøns Benner, og det lykkedes dem ogsaa med de fleste. Den unge Einar Thambarfskjælver, anseet i Throndelagen for sin Met, Tapperhed og Rigdom, gave de sin Søster, den stolte og sagre Bergljot, til Egte og gjorde ham til den mægtigste Lendermand i Throndhjem; Einar blev ogsaa siden deres oprigtigste Ven og en Støtte for deres Magt²⁾. Sigmund Brestersøn kaldte de til sig fra Færøerne og fornyede sit Ungdomsvennskab med ham; han blev deres Hirdmand og fik Verne i Len. Dog levede ikke denne ædle Helt længe efter sin Hjemkomst. Den onde Thrond i Gata havde ei glemt sit Had til ham og forsøgte flere Gange forgjæves paa at overraske ham. Sigmund derimod havde oftere sin Frændes Liv i sin Magt, men var for høimodig til at nytte Leiligheden. Endelig lykkedes det Thrond en Høstdag ufornødet at overfalde Sigmund paa Skufø; han omringede hans Gaard og angreb baade med Jld og Sverd. Sigmund kunde ei modstaa den store Overmagt, men flygtede gjennem en underjordist Gang til Søen, ledsaget af sin Fostbroder Thorer Weinersøn, der fra Barndommen af stedse havde fulgt ham som den troeste Ven. Omringede af Fiender paa alle Sider, styrkede de sig i Havet og vilde redde sig ved Svømmen til Sudersø. Snart forlode Kræfterne Thorer; han bad Sigmund overlade ham til hans Skjebne og sørge for sig selv. Sigmund svarede, at enten skulde de begge naa Land, eller og følge hinanden

¹⁾ Fagrskinna Kap. 84. Sn. Dl. Tr. S. Kap. 131. Dl. b. hell. S. Kap. 5^a. Dl. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 260.

²⁾ Sn. Dl. b. hell. S. Kap. 20. Dl. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 262.

i Døden. Han tog ham paa sine Skuldre og naaede Strandbredden. Men da han skulde arbejde sig gennem Brændingerne, var han saa træt, at han ei længer kunde holde Thorer fast; denne bortstyledes og druknede. Selv kom Sigmund i Land og sank udmattet om i en Tangdyng. En af Thronds Huusmænd fandt ham her og dræbte ham for at bemægtige sig en tyk Guldring, som han bar paa sin Arm, og som Haakon Jarl engang havde taget af Gudinden Thorgerd Hørgabruds Billede for at skjenke ham ¹⁾).

Erling Skjalgssøn var den eneste af Norges Høvdinger, som ei søgte Forlig med Jarlerne. Misfornoiet herover vilde disse fratage ham alle de store Beitstler og Indkomster, som han havde faaet af Olaf Tryggvesøn. Men den stolte Erling havde baade Villie og Magt til Modstand. Jarlernes Sysselmænd kunde sjælden faa Landtyld og Bøder inddrevne paa Hordeland og Rogaland; undertiden, naar det var lykkets dem, kom Erling bagefter og tvang Bønderne til at betale paany. Selve Jarlerne urde kun med stor væbnet Magt drage paa Gjesteri i de Egne af Landet, og at angribe Erling var farligt; thi han havde en Mængde af Landets Høvdinger til Frænder og Benner, var desuden selv en klog og tapper Mand, og hans Omgivelse lignede en Konges Hird. Han havde altid paa sin Gaard Sole 90 frie Mænd; naar Jarlerne vare i Nærheden, 200 eller flere; og han drog aldrig fra et Sted til et andet med mindre end et fuldbemandet Skib paa 20 Rorbænke. Om Sommeren drog han gjerne i Viking for at erhverve sig Gods til at underholde sine mange Mænd. Han havde som oftest paa sin Gaard, foruden andet Huusfolk, 30 Træle, hvem han hver Dag gav et bestemt Arbeide; naar dette var endt, var den øvrige Tid deres. For det, de da fortjente, kunde de kjøbe sig frie, og dette stede oftest efter tre Aars Forløb. Sine Frigivne

¹⁾ *Færeyingasaga i Hafns Udg. S. 155—177.*

skaffede han siden Underholdning, deels ved Fiskeri, deels ved Oprydning af øde Steder, og hjalp dem alle frem. En Hørding af denne Magt og Driftighed var det ei let at faa Bugt med, og Erik vilde ei give efter for ham. Dette fiendtlige Forhold mellem Erling og Jarlerne varede længe; iøvrigt var Brødrenes Herredomme fredeligt, og gode Aaringer bragte Velstand i Landet¹⁾.

Paa disse Tider opdagede Søfarende fra Grønland et hidtil ubekjendt Land i Sydvest, nemlig en Deel af det nordøstlige Amerika. I Slutningen af det 10de Aarhundrede vilde Bjarne Herjulfssøn drage fra Island til sin Fader, som havde fulgt Erik Røde til Grønland og bosat sig der. I en tyk Taage dreves han ved Nordenvind ud af sin rette Vej og saa, da det klarede op, et lavt, flodgroet Land, som han dog ei nærmere undersøgte; men han fortalte om det, da han endelig kom til Grønland, og vakte derved hos Andre Lyst til at besøge det. Leif Erikssøn, som først havde bragt Christendommen til Grønland, drog afsted paa et Skib med 35 Mand og fandt det nye Land efter Bjarnes Beskrivelse. Der var gode Græsgange og Lag i Mængde; Hvedeagre og et Slags Biindruer voksede vildt. Luften var mild selv om Vinteren, og Nat og Dag vare langt jævner end paa Grønland og Island. Lillemenneskeboliger var der intet Spor. Leif kaldte Landet Vinland og overvintrede der i nogle Boder, som han opflog, men vendte igjen om Baaren tilbage til Grønland. Kort efter drog hans Broder Thorvald til Vinland, opholdt sig der en Vinter og undersøgte den følgende Sommer Landet næiere. Han stødte nu paa de Indfødte, der vare smaa af Væxt og roede i Skindbaade; Nordmændene kaldte dem Skrælinger. De angreb Skibet og bleve vel letteligen bortdrevne; men Thorvald blev saaret af en

¹⁾ Om Forholdet mellem Erling og Jarlerne see Sn. Olaf d. 2de. C. Kap. 21. 22. Ol. Tr. C. i Fornm. S. Kap. 261.

og døde. Den følgende Vaar vendte hans Mænd til Grønland. Det varede imidlertid ei længe, før en Thorfinn Karlsefne fik Lyst til paany at opsoge det. Han tænkte alvorligen paa at bebygge det, tog Kvæg med sig fra Grønland og ledsagedes af 60 Mand og 5 Kvinder. Hans Reise var lykkelig, men da han var kommen derover, besøgte han flere Gange af lingen; undertiden kom de fredeligen og solgte kost- Skindvarer for Melk og andre Ubetydeligheder; dog dræbte de sig oftere som Fiender og i stor Mængde. Deres Opdagelse havde rimeligviis gjort, at Karlsefne efter to Vin- Ophold atter forlod Landet. Endnu engang drog en Expedition af over 60 Mennesker derhen, og blandt disse var den berømte Freydis, Erik Rødes Datter. Ved hendes Anstiftelse kom der Splid mellem Nybyggerne, der endte med det blødsindte Udryddelse. Freydis med de Overblevne drog tilbage til Grønland, og fra den Tid af veed man intet sikkert om Vinland, eller om nogen Færd didhen¹⁾. Imedens Jarlerne Erik og Svein i Rolighed styrede Riket, førte Danekongen Svein Tjugestjog mange og blodige Krige i England. Dette Rige havde allerede gjennem flere Aarhundreder været udsat for Nordmænds og

En Fortælling om Vinlands Opdagelse og Reiserne dth, som oprindelig maa have udgjort Indholdet af en egen Saga, er, rimeligviis ved Afskrivere, bleven indskudt i enkelte Haandskrifter af Olaf Trygvessons Saga af Snorre, af hvilken den i den første Kjøbenhavnke og den stockholmske Udgave indtager Kapitlerne 105—112. [De til vor Tid levede Efterretninger om Vinlands Opdagelse og Nedsettelsesforsøgene der ere siden samlede og udførlig oplyste i det af det nordiske Oldskriftselskab i Kjøbenhavn udgivne Verk *Antiquitates Americanæ* (Kjøbenhavn 1837). Det er der godtgjort, at de Steber, hvor Leif Erikson og de senere Vinlandsfarere holdt til i det nyopdagede Land, ere at søge paa den nordlige Deel af de nordamerikanske Staters Kyst, i Staterne Massachusetts og Rhode-Island.]

Daners idelige Plyndringer, og dets nordlige Deel var næsten aldeles i disse Folks Bold. Kun faa engelske Konger havde formaaet med egen Vaabenmagt at verge sit Land; de fleste havde stræbt at fikkre sig ved Forlig med sine Undertrykkere og ved at bruge de Vikingers Vaaben, der fra ældre Tider havde nedsat sig i Riget, mod deres senere angribende Landsmænd. Dog kunde herved aldrig nogen fast Rolighed tilveiebringes, og under Adalraads (Ethelreds) Herredomme (978—1016) var England nedsunket i den dybeste Glendighed. Kongen var svag, Hovdingerne indbyrdes uenige eller Landsforrædere, og Almuen pverff fordærvet. Kong Svein havde troligen holdt det Løfte, han gjorde ved sin Faders Gravøl¹⁾; medens han regjerede, herjede Danerne næsten aarligen England i større og større Skarer, og Kong Adalraad maatte for hver Gang bortkjøbe dem dyrere. I Aaret 1002 maatte han for at faa Svein bort betale ham 24000 Pund Sølv. Men da nu denne havde forladt Landet, bød Adalraad, at alle Daner i England skulde dræbes, og Budet udførtes med al mulig Grumhed. Kong Sveins Søster med hendes Mand og Søn var blandt de Dræbte. Da denne Udaad rygtedes til Danmark, rustede Svein sig til Hevn, drog (1003) med en stor Hær til England og gjengjældte mangefold den tilføiede Uret. I flere Aar var Folkets Glendighed ubestrikelig; Kong Adalraad saa tilsidst hele sit Rige i Fiendernes Hænder og flygtede til Normandie (1013). Men Svein var ikke længe Englands Herre: allerede i Begyndelsen af det følgende Aar (Februar 1014) døde han pludseligen. Geistligheden, som han, Kjönt Christen, havde udsuet og plaget, udsprebte det Rygte, at den hellige Edmund havde dræbt ham. Strax samlede de geistlige og verdslige Hovdinger sig og kaldte Kong Adalraad tilbage. Sveins unge Søn, Knut, havde for Tiden ikke Magt nok

¹⁾ See ovenfor S. 272.

til at forsvare sit Herredømme; han forlod derfor England, efter at have lemlæstet og kastet i Land de fornemste Mænds Børn, hvilke han havde modtaget som Gislere. Han drog derpaa til Danmark og rustede sig af al Kraft til at gjenvinde England.

Kong Knuts Sendemænd kom til Norge og fordrede Erif Jarls Hjælp til det forehavende Tog. Jarlen tøvede ikke; han stævtede strax Thing og overdrog sit Rige i Norge til sin 17aarige Søn Haakon under Sveins og Ginar Thambarstjælvers Tilsyn. Han for derpaa til Knut (1014), fulgte ham over til England og hjalp ham troligt at vinde dette Rige. Til Norge kom Erif aldrig mere; Sagaerne sige, at han eet Aar efter sit Komme til England, da han var rede til en Romersfærd, døde af Forblodning ved at lade sin Drøbel stjære. Efter engelske Skribenter derimod synes han som Jarl at have behersket Northumberland og levet efter 1020¹⁾.

¹⁾ En. Olaf d. hell. S. Kap. 23. Olaf Tr. S. i Fornm. S. Kap. 266. Olaf d. hell. S. i Fornm. S. Kap. 40. Flatsbogen I, 560; jvfr. Suhms Danm. Hist. III, 439. 445. 585. Ved Bestemmelsen af Tiden, da Erif forlod Norge, ligesom og af Tiden for hans Død møde store Vanskeligheder. Sagaerne ere enige om, at han forlod Norge i sin Regjerings 12te Aar, altsaa 1012, og da drog med Kong Knut over til England. Denne Tidsbestemmelse er mullig, naar Svein Tjugestjægs Død, som i Sagaerne, sættes til 1009. Men da nu Suhm har bevist, at Svein først er død i 1014, og alle Sagaerne ere enige i, at Erif Jarl først forlod Norge efter hans Død, saa seer man, at Jarlens Vortfærd ei kan sættes tidligere end om Sommeren samme Aar (Svein døde i Begyndelsen af Febr.). At Sagaernes Tidsbestemmelse for Jarlens Englandstreife er upaalidelig, synes ogsaa en indre Modsigelse, hvort de gjøre sig skyldige, at vise. De sige nemlig, at Haakon ved sin Faders Afreise var 17—18 Aar gammel; men ifølge de samme Sagaer var Haakon født om Vinteren 997—998 (En. Ol. Tr. S. Kap. 97. Ol. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 243). Dette stemmer vel med 1014, men ikke med 1012 (Fagrskinna Kap. 85 siger, at Haakon ved Faderens Vortreise var 12 Aar *A. Reyser. Norges Historie.*

Strag efter at Erik havde forladt Norge, Sluttede Jarlerne Svein og Haakon Forlig og Venfkab med Erling

gammel, hvilket ikke stemmer med nogen af de to Angivelser. Det synes saaledes temmelig afgjort, at Eriks Reise ei kan sættes tidligere end Sommeren 1014, og paa denne Tid forekommer det mig, som om den ogsaa virkelig er gaaet for sig. Thi at han var borte af Landet, da Olaf Haraldssøn kom did, er tydeligt, og hans Ankomst maa nødvendigvis efter Sagaer og Annaler sættes til den sildige Høst 1014, men i Forveien, dog efter Eriks Afreise, var Forliget sluttet mellem Erling Eijalgsøn og Jarlerne Svein og Haakon (En. Nl. d. hell. S. Kap. 2; Fornm. S. Olaf Tr. S. Kap. 270 og Olaf d. hell. S. Kap. 45). Erik Jarl maa da rigtignok endnu have været i Danmark, da Olaf kom til Norge; thi Knut drog først til England i Begyndelsen af 1015. Hans Eftling var imidlertid dengang saaledes, at man let kan begribe, at han nemlig gav Elip paa den tappre og dygtige Erik, og denne har maaskee i Begyndelsen anset Olafs Angreb for lidet farligt og siden troet sig bunden ved den Tid, som hans Søn Haakon havde maattet sverge Olaf. Vil man med Suhm [og Munch] sætte Olaf Haraldssøns Komme til Norge til Høsten 1015, saa maa man enten, hvilket Suhm gjør, lade os af denne Konges Regjeringsaar sammen, hvilket er betvælsomt, da baade Sagaerne og Annalerne saa nøie angive dem, eller og sætte Olafs Dødsaar til 1031 ifødetfor 1030. Men at dette sidste Aar alene kan være rigtigt, er bevistligt af mange Grunde. — Erik Jarls Dødsaar maa naturligvis lempes efter Aaret for hans Afreise. Følger man Sagaerne, maa man antage, at han er død 1015 eller 1016; Suhm derimod antager ifølge engelske Skribenters Udsagn som afgjort, at han har levet efter 1020, og angiver 1023 som hans Dødsaar. Hvad enten man antager det ene eller det andet, saa har det ingen Indflydelse paa Norges Historie; thi saameget er vist, at Erik aldrig mere kom til Norge, hvilken saa end Aarsagen har været. Merkelig er ellers en Fortælling, som alene findes hos Thjodrek Munk (Kap. 14): „Svein Jarl var misundelig paa sin Broder, fordi denne havde to Døtre af Landet, men han selv kun en Trebledeel. Den røffaste Erik forlod da Landet for at undgaa Estrid med sin Broder og drog til England. Han havde da hersket tilfjæmmed Svein i 15 Aar, og efter hans Afreise regjerede Svein og Haakon Eriks søn i 2 Aar.“ — [Vfr. Forfs. senere Behandling af det

Skjalgs søn; denne blev skadskædet i Besiddelsen af alle de Betænder og Rettigheder, som han havde faaet af Olaf Tryggvesson, og hans Søn Askal fik Eirind Datter Eigrud¹⁾ til Egte. Det var ogsaa paa Tide for Jarlerne at vinde enne stolte og mægtige Hovding; thi en berømt Helt af Harald Haarfagers Æt stod rede til at omstyrte deres Herredømme, og Slaget rammede, førend de ventede det.

Harald Grenskes Søn Olaf, født 995, var bleven pføstret paa Ringerike hos sin Moder, den stolte og mægtige Askas, og sin Stiffader, Kong Sigurd Eyr. I sit tredje Aar (998) var han bleven dødt tilligemed disse, og kong Olaf Tryggvesson havde selv været hans Gudsfarer. Sigurd Eyr var ingen Kriger, men en viis, retfærdig Konge og en dygtig Huudholder; det var hans Glæde at have Lillsyn med Uger og Eng og sit Tjenestefolks Arbejde. Olaf erimod yttrede tidlig et andet Sindelag. Engang, da alt folket paa Gaarden var spøsfælsat, bød Sigurd ham fædle in Hæst. Olaf lagde Sadel paa en stor Bud og ledede en frem for Kongen. Da udbrod Sigurd: „Jeg seer, du vil være fri for mine Bud, og saa tykkes vel og din Moder. Vær du er ulig: du er langt stolttere end jeg“²⁾. Olaf fik i sit tolvte Aar (1007) et Hærstib af sin Stiffader og drog nu paa Hærtog. Etibsfolkene gavede ham efter Tidens Etik Kongenavn, og han sad selv i Høisædet ved Styret, men den erfarne Rane Vidførle, hans Fa-

Chronologiske Spørgsmaal i „Den norske Kirkes Historie“ I, 68 og i Anmerkningerne til den i 1849 udgivne mindre Saga om Olaf den hellige S. 98—104, hvor han fremdeles holder paa 1014 som det rette Aar for Olaf Haraldssøns Komme til Norge. Munck (Det norske Folks Historie I, 2. 488—494) antager 1015 og forsværer denne Mening med Grunde, der synes at have afgjørende Vægt.]

¹⁾ Sn. Harald Haardr. S. Kap. 42.

²⁾ Sn. Ol. Tr. S. Kap. 67. Ol. d. hell. S. Kap. 1. 2. Ol. d. hell. S. i Fornm. S. Kap. 15—24.

ders Fostbroder, var den virkelige Styrmand og Jgens Raadgiver. Deres første Toge gif til Østersøen, især Sveriges Kyster bleve herjede. Derpaa angre Friisland og drog derfra til England, hvor Olaf e understøttede Kong Adalraad mod Svein Tjugeskjæg. sværmede de om paa Frankriges Kyster og øvede i Heltegjerninger¹⁾.

Paa Hærtoge voxte saaledes Olaf op til en storsøn Mand. Han var ikke hoi, men før, derfor ba og Tilnavnet den digre; han havde lysebrunt skarpe Dine og en fager Ansigtssfarve. Han var vens udmerket fremfor sine Jævnaldrende i Legemsøvelser, Skab og Veltalenhed²⁾. Paa sine Toge i Vesten han vundet baade Hæder og Guld; men hans virke Land stræbte videre, og han havde i Sinde at dra Jerusalem. Da han allerede laa rede til denne Færd andrede han sin Tanke og besluttede at gjensee sit Fæland. Sagaerne siige, at en Drøm havde lovet ham ges Rige³⁾. Han drog til Northumberland, efterlot sine Langskibe og udrustede i Stedet to Knarrer (store selskibe) med 220 velbevæbnede og udvalgte Mænd. udstod en Storm i Havet, men landede dog lykkelig Norge ved Den Selja om Høsten (1014), efter at Jarl var dragen bort. I det Olaf steg i Land, gled

¹⁾ Om Olafs Toge i hans Ungdom findes Underretning hos Ol. d. hell. S. Kap. 4—19. 25. 26. Ol. d. hell. S. i F S. Kap. 26—41. Begivenhederne ere deels et betydelige, fabelagtige, deels vanskelige at forene med fremmede Skrifs Fortælling og Chronologi. Afsvigelserne i sidste Henseende man vel for en stor Deel forklare af den feilagtige Bestem af Tiden for Svein Tjugeskjægs Død i Sagaerne.

²⁾ En. Ol. d. hell. S. Kap. 3. Ol. d. hell. S. i Forn Kap. 25.

³⁾ En. Ol. d. hell. S. Kap. 17. Ol. d. hell. S. i Forn Kap. 37.

Fod, og han faldt i Knæ. „Nu faldt jeg“, sagde han. „Ei faldt du,“ sagde Rane; „du fæstede nu Fod i Landet.“ Olaf smilede og sagde: „Det maa nu vorde, som Gud vil!“ Lykken var ham strax gunstig. Haakon Jarl var i Sogn og agtede sig nordesten uden Mistanke om, at Fiender vare i Nærheden. Men da han med eet Skib seilede gennem Sandungsfund¹⁾, blev han fangen af Olaf, der havde faaet Nys om hans Komme og var dragen ham imøde. Da den fagre unge Jarl lededes for Olaf, udbred denne: „Ei loi man paa Eder Frænder, da man priiiste Eders Skjonhed; men nu er Eders Held forbi.“ Haakon svarede, at Lykken var ustadig: „Min og din Æt har vegeivis havt Overhaand, og det kan hærde sig, at jeg en anden Gang er heldigere end nu.“ „Aner du da ikke,“ sagde Olaf, „at du maaftæe fra denne Etund af hverken kommer til at prøve Held eller Uheld?“ „Du raader nu!“ svarede Jarlen. Han maatte opgive Olaf sit Rige og sverge aldrig at stride mod ham. Han drog til sin Morbroder Kong Knut og blev længe hos ham i stor Hæder²⁾.

Olaf drog nu sydesten og thingede paa flere Steder med Bønderne. Mange gave sig under ham; men Mange vare og Svein Jarls Venner og modsatte sig ham. Derfor styndte han sig til Viken, hvor han paa Vestfold, i sin Faders fordums Rige, fandt mange Tilhængere. Her efterlod han sine Skibe og drog til Kong Sigurd, sin Stifader, med 100 velrustede Mænd. De bleve vel modtagne; Masta især sparede Intet for at hærde sin Søn. „Folk og

¹⁾ Nu kaldet Sandefund, i Astevolds Prestegjæld mellem Atlesøn og Sandffords Fastland.

²⁾ Sn. Ol. d. hell. S. Kap. 27—29. Ol. d. hell. S i Fornm. S. Kap. 42. 44. Antager man efter Sagaerne, hvilket vel, som før sagt, bliver det rigtigste, at Haakon Jarl er fangen 1014, saa følger deraf, at han ei kan være dragen over til England til Kong Knut, men til Danmark, og han maa da i det selgende Aar have fulgt ham og sin Fader over til England.

Land," sagde hun, „stod til hans Tjeneste." Efter en kort Tids Ophold kaldte Olaf Kong Sigurd tilligemed Aasta og Rane til en Samtale og erklærede nu sit Forsæt: „med Di og Eg at vinde sit Fædrenerige fra dets fremmede Beherskere, eller og lade sit Liv i sin Odel." Han bad om Sigurds Bistand. Den vise Olding vilde ingen Hjælp love ham, før han havde raadfort sig med de andre oplandste Konger. Han bad Olaf holde sit dristige Forehavende hemmeligt, indtil han vidste, hvad Understøttelse han kunde vente; thi det var ingen ringe Sag at give sig i Kamp med Kongerne af Sverige og Danmark. „Nimeligviis," sagde han, „vil du faa Tilhængere; thi Almuen er altid begjerlig efter Forandringer. Saa gif det, da Olaf Tryggvesøn kom til Riget, at Alle glædede sig derover, og dog," lagde han advarende til, „nod han ei Kongedømmet længe." Aasta opmuntrede sin Søn til at vedblive i sit stolte Forsæt. „Heller vilde jeg," sagde hun, „at du blev hele Norges Overkonge og levede ei længer end Olaf Tryggvesøn, end at du skulde worde en Konge ei større end Sigurd Eyr og ds af Uelde¹⁾."

Paa denne Tid var der mange Fylkeskonger paa Oplandene af Harald Haarfagers Æt, hvilke efter Olaf Tryggvesøns Fald havde erkjendt den danske Konges Overhoi-
hed. En raadede for Romerike, Thoten og Hadeland, en anden for Baldres; for Gudbrandsdalen raadete Gudrød, for Hedemarken Brødrene Røret og Ring. Med alle disse holdt Sigurd Eyr et Etevne paa Hadeland, ved hvilket ogsaa Olaf var tilstede. Her aabenbarede Sigurd sin Etifføns Forsæt og bad de øvrige Konger hjælpe ham. „Det var nu paa Tide at løsrive sig fra

¹⁾ Fortællingen om Olafs Modtagelse hos sin Etiffaber, som indholder mange Bidrag til Kundskab om Nordmændenes Eder i Oldtiden, findes hos Su. Ol. d. hell. S. Kap. 30—33. Ol. d. hell. S. i Fornm. S. Kap. 46—48.

Danernes og Svensternes Overherredomme; i den djærve, floge og seiersfæle Olaf Haraldsøn havde de Manden, der kunde staa i Epidsen for et saadant Foretagende." Den vise Rørel tog først til Orde: „Det var Sandhed," sagde han, „at Harald Haarfagers Rige var dybt sunket, siden ingen af hans Etmand var Norges Overkonge; dog maatte man betænke, at Landets Tilstand under disse Overkonger havde været meget forskjellig. Med Haakon Udalsteinsfostre havde Alle været tilfredse. For Gunnhilds Søners Boldsomhed havde man derimod foretrukket fremmede Høvdingers Overherredomme; disse vare langt borte, fik sine Skatter og lode iøvrigt Folket raade sig selv. Da Haakon Jarl var bleven uafhængig i Norge, blev han haard og uretfærdig; derfor dræbte Thronerne ham. Nu hævede Ulmuen Olaf Tryggvesøn paa Harald Haarfagers Kongestol; men da han sad fast, behandlede han Smaakongerne haardt og lod ikke engang Folket Frihed til at tro paa den Gud, det selv vilde. Efter hans Fald," vedblev han, „have vi holdt Benskab med Danekongen, have faaet Hjælp af ham, hvor vi behøvede den, og have nydt Frihed og Rolighed. Jeg er tilfreds med min Stilling, og ei veed jeg, om den bliver bedre derved, at min Frænde vorder Norges Konge. Og saameget er vist, at ei vil jeg tage Deel i dette Raad, hvis ei min Anseelse derved forages." Underledes tænkte hans Broder Kong Ring: „Om end ikke min Mægt bliver forøget," sagde han, „saa vil jeg dog heller see min Frænde raade for Norge end udenlandske Høvdinger, som ingen Ret have til Riget. Men nu er Olaf ei mægtigere eller mere odelsbaaren til Norges Rige end vi; hvis vi altsaa mæde ham den høieste Verdighed i Landet og hjælpe ham af al Kraft, hvi skulde han da ei lønne os og længe mindes vort Benskab? Derfor er det mit Raad at slutte Forbund med Olaf og opfylde hans Forlangende." De øvrige Konger gæve Rings Ord Bifald, og Rørel, der saa sig

ene, gjorde ei heller videre Indsigelser; dog forudsagde han, at de snart vilde angre dette Raad. De sex Konger gik nu Olaf tilhaande; han lovede at overholde alle deres Rettigheder, og Forbundet blev bekræftet ved Ed. Derpaa blev Thing stevnet, Kongerne talte Olafs Sag for Almuen, og hele Norges Rige blev ham tildømt efter de oplandste Love¹⁾.

Strax efter dette Thing strømmede meget Folk til Olaf, saa at han snart havde 300 Mand; men Kongerne pleiede ei at have mere end 60, høist 100 Mand i Følge, naar de droge paa Gjesteri over Oplandene; derfor skyndte Olaf sig for ikke at være Bønderne til Lyngsel over Hadeland, Gudbrandsdalen og Dovrefjeld til Dypdal. Her havde Folket ei Styrke til at modsætte sig og svor ham derfor Troskab. Drkdøler og Gauldøler havde vel samlet en Hær og mødte Olaf ved Grjotar i Drkedalen²⁾; men de havde ei forud kaaret sin Anfører; derfor opstod Forvirring, da Kongen nærmede sig. Olaf benyttede sig heraf til at handle med dem om Forlig, og Bønderne underkastede sig. Han drog nu til Søkanen, fik i en Hast samlet nogle Skibe og ilede med disse ind ad Throndhjemsfjorden for uventet at komme over Svein Jarl, som sad i Steinker og lovede sig til at holde Juul. Men Einar Thambarstjælver, som boede i Skaun nordlig i Drkdølafylke³⁾, havde, strax da han hørte Drkdølernes Underkastelse, sendt et Tilbud til Jarlen for at underrette ham om den overhængende Fare; og endnu samme Kveld, som Budet kom, forlod Svein Steinker paa et Langskib, der flød rustet ved hans Gaard. I Dagbrækningen fik han Die paa Olafs Skibe. Han lagde strax under Vand i Masarvik⁴⁾, hvor der var

¹⁾ Sn. Dl. d. hell. S. Kap. 34. 35. Dl. d. hell. S. i Fornm. S. Kap. 50. 51.

²⁾ Hvor nu Drkedalens Hovedkirke staar.

³⁾ Borgstegnens Anner i Bergsens Prestegjæld.

⁴⁾ Mosviken paa Throndhjemsfjordens Vestkøbe, i Dittersens Fjeldp.

tyl Skov, og bedækkede sit Skib med Grene. Kongen seilede forbi uden at bemærke ham i den mørke Morgenstund; men Jarlen drog, saasnart han var tryk, til Frostø og sendte herfra Bud efter Einar. Paa dennes Raad holdt de sig nu for det første rolig i Stjordalen for at see, hvad Olaf vilde tage sig fore. Men da Kongen havde ført al den foresundne Julekost fra Steinkler til Nidaros for her at høitideligholde Festen, samlede de en Hær og nærmede sig pludseligen med 2000 Mand. Olaf maatte ved Midnatstider paa sine Skibe flygte fra Byen. Jarlen opbrændte Husene og fik den røvede Julekost tilbage¹⁾.

Kongen landede imidlertid ved Orkedalen og drog over Fjeldet til Oplandene. Her for han paa Gjesleri om Vinteren (1015); men i Begyndelsen af Vaaren samlede han Fjoll ved de oplandske Kongers og Hovdingers Hjælp og begav sig til Viken, hvor han skaffede sig Skibe og lavede sig til at drage vestover. Ogsaa Svein Jarl havde strax efter Juul udbudet Leding af Throndhjem og havde faaet meget Folk; thi han var yndet af Lendermændene, og disse ledede igjen Bønderne. Mange, som før havde svoret Olaf Trostøb, sloge sig nu atter til Jarlen. Han drog sydøst, forenede sig ved Rogaland med Erling Skjalgssøn, kom mod Enden af Fjæsten til Viken og lagde i Havn ved Nesjar²⁾ indenfor Grenmar. Olaf var allerede i Nærheden, og Lørdagen før Palmesøndag havde begge Flaaderne Underretning om hinandens Stilling.

Palmesøndags Morgen (3 April 1015) i Dagningen bød Olaf sine Mænd at holde Alt rede til Strid, og efter at have hørt Messen lagde han fra Land for at opsoge Fienden. Da han kom udenfor den Havn, hvor Jarlen havde ligget om Natten, var denne ifærd med at ro ud,

¹⁾ En. Nl. b. hell. E. Kap. 36—42. Nl. b. hell. E. i Fornm. 8. Kap. 51—53.

²⁾ Det nuværende Brunlanes ved Frederiksværn

og nu lod man strag paa begge Sider Skibene sammenbinde til Strid. Jarlen havde 45 Skibe, Olaf kun 22 foruden de 2 Knarrer, paa hvilke han var kommen til Norge; men hans Folk var udvalgt, og paa hans eget Skib var der 100 Mand, væbnede med Ringbrynjer og hvide Skjolde med Kors paa. Hans Merke var en hvid Drm. En haard Kamp begyndte, og længe var Seieren uvis. Endelig hældede den til Olafs Side. Han havde allerede ryddet det Skib, der laa Sveins nærmest, og lovede sig til at bestige hans egen Snekke. Svein bod sine Stavnboer overhugge Tengslerne¹⁾ for at løse den; men Olafs Mand holdt den fast med Stavnljaer. Da lod Einar Thambarstjælver, som laa paa Jarlens anden Side, et Anker kaste over i hans Skib og fik det saaledes trukket ud af Faren. Nu splittedes Jarlens Flaade. En Deel af Hæren flygtede i Land; de Fleste fulgte Anføreren ud af Fjorden. Her lagde de atter sine Skibe sammen, og Hovdingerne raadsløge. Erling Skjalgsson vilde, at man skulde drage nordest, samle en ny Hær og atter stride med Olaf naar Veilighed gaves. Flere derimod, og blandt dem Einar, tilskyndede Jarlen til at drage til Sveakongen for hos ham at søge Hjælp. Dette Raad fik Overvegt, og Hæren adspredte sig; Svein og Einar seilede syd over Fjorden; Erling og flere Lendermænd, der ei vilde forlade sin Døddrog hjem. Imedens Jarlens Tilhængere endnu laa samlede med sine Skibe for at holde Raad, skal Sigurd Skjold have egget Olaf til atter at angribe dem. „Han burde søge at faa de fiendtlige Hovdinger i sin Magt og dræbe dem, hvis de ei vilde sverge ham Trostøb.“ Men Olaf vilde først see, hvad Jarlsmændene havde i Sinde. „Du faar raade, Konge!“ sagde da Sigurd, „men seent tror jeg du vinder de Storbukkes Trostøb, som før ere vante til at

¹⁾ Tongene, hvormed Skibene vare fæstede sammen under Kampen.

hde Herskere Stangen." Da strax efter Fienderne adspredte sig, blev der intet af Angrebet. Døttet blev stiftet mellem kejserherrerne, og Olafs Tilhængere fik rige Gaver¹⁾.

Olaf Haraldsøn den hellige.

Da Olaf horte, at Svein Jarl var dragen af Landet, og han vestover og blev paa alle Thing lige til Vindeknængen til Konge. Best for Nesjet dvælede han ei længe; i Erling Skjalgsøn havde samlet en Hær mod ham. Han hastede til Throndhjem for at vinde denne vigtigste Deel af Landet, medens Jarlen var borte. Men Throndhjem og især Indthrondhjem vare Svein ganske hengivne; ingen fik hos dem ingen Skatter, og det var tydeligt, at de vilde staa sig paa Jarlens Side, hvis denne igjen kom tilbage. Svein lavede sig ogsaa med den svenske Konges hjælp til et Indfald i Throndhjem over Kjølen; men om Østen, da Toget skulde gaa for sig, døde han paa Tilbageveien fra et Vikingetog i Østersøen. Sveins Død nedslod Throndhjemernes Haab; de underkastede sig Olaf, og i hvert Sted blev denne tagen til Konge²⁾.

Kong Olaf i Sverige vilde imidlertid ei give Slip paa sine Fordringer, om end Svein Jarl var død, og endte om Vinteren (1015—1016) to af sine Mænd, Brøderne Thorgaut Skarde og Udgaut med 24 andre for at kræve Skat i sin Deel af Throndhjem. Men Bønderne afslod Sagen under den norske Konge; thi de vilde ei betale tvende Konger Skat. Sendemandene droge nu til Lidarås, og da de fik Olaf i Tale, brugte de store Ord og bød ham at blive Sveakongens Mand; da vilde

¹⁾ Sn. Dl. d. hell. S. Kap. 43—50. Dl. d. hell. S. i Fornm. S. Kap. 54—56.

²⁾ Sn. Dl. d. hell. S. Kap. 51—54. Dl. d. hell. S. i Fornm. S. Kap. 56. 57.

denne maaskee give ham Norge i Len. Olaf svarede kun, at han ei troede, at deres Herre havde nogen Ret til Norge. Næste Vaar vilde han drage til Nigernes gamle Landmærke, Gautelven, og der kunde Svealongen møde ham, hvis han vilde, for at slutte saadant Forlig, at hver af dem skulde beholde det Rige, han var odelsbaaren til. Hermed maatte Sendemændene drage bort. Thorgaut vendte hjem til Sverige. Asgaut derimod vilde endnu prøve sin Lykke, drog til Orkedalen og agtede sig til More. Men han blev greben af Kongens Udsendinger og hængt¹⁾.

Strax ved sin Ankomst til Thronhjem havde Olaf stræbt at ophjælpe Nidaros; han uddeelte Byggetømmer, opførte Clemenskirken og istandsatte Kongsgaarden. I den nye Stad sad han nu Vinteren over i Rolighed, sysselsat med at ordne sin Hird, forbedre Lovene og styrke Christendommen. I Hirdens Episke stod fra Olafs Tid Stal-laren, en af de høieste Embedsmænd i Riget, hvem det paalaa at tale paa Kongens Begne til Thinge. De egentlige Hirdmænd vare 60 i Tallet; næst dem i Verdighedsstode Gjesterne, der vare 30, og hvis Forretning det var at udføre Kongens Erinder. 30 Huuskarlse skulde besørge alle Arbejder i Kongens Gaard, og under dem kom igjen en Mængde Træle. I den store Hirdstue brændte endnu efter gammel Skik Ild langs Gulvet. I det fjerne nemmere Høisæde, som vendte mod Solen, sad Kongen paa hans høire Side Hirdbiskoppen og Presterne, paa den andre Side Kongens Raadgivere. I det ringere Høisæde ligesaa sad Kongen med Stal-laren. En egen Stue blev indrettet til at holde Hirdstevner, raadslaa og modtage Sendemænd. En Forening med de viseste Mænd i Riget gjennemgik Olaf og Haakon Adalsteinsdotters Love, gjorde Tillæg til dem og rensede dem især fra alt Hedenskab. Thi Intet laa ham

¹⁾ En. N. l. hell. E. Kap. 57. Ol. l. hell. E. i Form. 8. Kap. 61.

mere paa Hjerte end Christendommens Befæstelse; derfor gav han den første Christenret med sin Hirdbischof Brimkels og andre geistlige Mænds Raad og efterforskede isærlig Christendommens Tilstand ei alene i Norge selv, men ogsaa paa Orknoerne, Færøerne og Island. Fra sidstnævnte Land var den unge Sigghvat Thordssøn forrige Aar kommen til Olaf i Throndhjem, havde ved sin Dristighed vundet hans Yndest, var bleven hans Skald og Hirdmand og havde siden fulgt ham¹⁾. Af denne og andre Islændinger lærte Kongen, at Christendommen endnu kun stod paa svage Fødder i deres Fædreland. Han sendte derfor Bud did ned ad de Islandsfarere, som om Baaren forlode Nidaros, til Lovsigemanden Skapte Thoroddssøn og andre Hovmænd om at afskaffe de Levninger af Hedenstabet, som endnu vare tilbage i deres Love²⁾.

Derpaa drog Olaf (1016) med en Hær fra Throndhjem sydefter langs Landet; i hvert Fylke holdt han Thing og blev uden Modsigelse tagen til Konge. Overalt lod han Christenretten oplæse, afskaffede de hedenste Skikke, som under Jarlerne havde indsneget sig, og straffede strengt de Modstridige, hvad enten de vare mægtige eller ringe. Da han laa i Karmsund, fore Sendebud mellem ham og Erling Skjalgssøn, og et Fredsstevne blev aftalt mellem dem paa Hvitingsø i Boksfjorden. Da de mødtes, forlangte Erling alle de Veitðler og Rettigheder, som Olaf Tryggvessøn havde stjenket ham; men Kongen sagde, at han vel skulde lade Erling være den gjæveste blandt sine Lige, men efter hvert Fylke vilde han give ham Forleninger og ikke taale, at Lendermændene opførte sig, som om de vare odeløbaarne. Han hans Fædrene arv; ei vilde han saa dyrt kjøbe deres

¹⁾ En. Nl. d. hell. S. Kap. 41. Nl. d. hell. S. i Fornm. S. Kap. 52.

²⁾ En. Nl. d. hell. S. Kap. 55. 56. Nl. d. hell. S. i Fornm. S. Kap. 58. 59.

Tjeneste. Erling svarede hertil, at den Tjeneste vilde blive Kongen nyttigt, som han ydede ham frivilligen. Dog gav den stolte Hovding omsider efter paa sine Benneres Raad og gif Kongen tilhaande paa de Billaar, denne bestemte. De stltes nu ad som Benner, idetmindste tilsyneladende, og Olaf fortsatte sin Reise ostover. De danske Eysfelmænd, som endnu vare i Viken, Aagtede fra Landet paa Nygdet om hans Komme, og han blev ogsaa her tagen til Konge paa alle Thing lige til Evinesund¹⁾.

Kaarlike var endnu i Sveafongens Magt og styredes af to Eysfelmænd; Gilif Gautske havde den nordlige Deel og Roe Skjalge den sydlige. Kong Olaf stenede Folket i Kaarlike til Thing, og mange Bønder samlede sig fra Derne og Kysten. Han forlangte, at de stulde tage ham til Konge, som de øvrige Nordmænd havde gjort. Den rige Bønde Brynjolf Ulfalde forte Ordet for dem og svarede, at de meget vel vidste, at deres Land horte til Norge, og de fleste vilde ogsaa hellere tjene Norges end Sveriges Konge; men de frygtede dennes Hevn og kunde ei modstaa hans Magt, naar Olaf drog nord i Landet. Hermed hævedes Thinget; men om Avelten var Brynjolf Kongens Gjest, og de samtalede meget i Genrum. Gilif Gautske havde imidlertid holdt sig i det Indre af Landet i Skovene med en stor Bøndehob. Mange tilstyndede ham nu at holde Thingstevue med Olaf, og hertil bestemte han sig. Da Kongen horte dette, sendte han sin Gjestehovding Thorer Lange, med 6 Mænd, iforte Brynjer under Skjolderne og med Hjelme under Hattene, til Brynjolf Ulfalde i dennes Følge stodte de til Gilifs Flok, da den nærmede sig Kysten. Kongen lagde til ved en Klippe og satte sig her med sine Mænd; Gilif og Bønderne stodde paa Eltet ovenfor. Etallaren Bjorn reiste sig først og talde paa

¹⁾ Sn. Nl. d. hell. S. Kap. 58. 59. Nl. d. hell. S. i Form. S. Kap. 62. 63.

Kongens Begne. Gilif stod op for at svare ham. Men i samme Stund hug Thorer-Lange ham over Halsen, saa Hovedet faldt af. Gauterne i Gilifs Følge flygtede, og de forvirrede Bønder underkastede sig Kongen paa det Vilkaar, at han ei skulde forlade dem, før Striden med Sverige var endt.

Da den nordlige Deel af Narrike saaledes var kommen i Olafs Hænder, fortsatte han sin Færd lige til Elven og oppebar alle Skatter langs Kysten. Han vendte derpaa tilbage til Viken og lagde op i Raumelven. Paa et Sted i Nærheden af Fossen Sarp anlagde han en Kjøbstad Borg eller Sarpborg og byggede der en Kirke og en Kongsgaard. Her holdt han Juul (1016—1017) og havde til Gjæst mange Storbønder fra de nærmeste Hereder. Blandt dem var ogsaa Brynjolf Ulfalbe, hvem Kongen til Løn for den Hjælp, han havde ydet ham til Narrikes Underkøbing, gav Løndermands Navn og Ret tilligemed Gaarden Bettaland¹⁾.

Ved alle disse Begivenheder tiltog Fiendskabet mellem den norske og svenske Konge Dag for Dag. Olaf forbød Biskopperne at udføre til Gautland Eild og Salt, Baarer, som Gauterne ei vel kunde undvære. Sveakongen paa sin Side lod denne Vinter dræbe Thronhvide, der var dragen til Jämtland for at kræve den norske Konges Skatter. Om Vaaren (1017) dræbte den tappre Biking Svend Uraarhorn, efter hemmeligt Overlæg med Kong Olaf Haraldsson, Høje Skjalge, der endnu bestyrede det gamle Narrike paa Sveakongens Begne. Derimod blev den ældste Kjøbmand, Gudleik Gerdse, der var dragen til Holmgaard i Gardarike for at kjøbe kostbare Varer til den norske Konge, paa Tilbageveien overfalden ved Dland ved Sveriges Kyst af Thorgaut Skarde; Gudleik blev dræbt

¹⁾ S. N. d. hell. S. Kap. 59. 60. N. d. hell. S. i Fornm. S. Kap. 63. 64. Bettaland ligger nordligst i Narrike.

og Ladningen ranet. Denne Gjerning blev imidlertid saa hevnet; thi strax efter at den var øvet, kom Gyvind Ura horn fra Biking i Østersøen til Dland. Han satte sig i Thorgaut, indhentede ham i Sviastjærene (udenfor det nu værende Stofholm), fældede ham og bragte alle de indkjøbte Kostbarheder til Norge til deres rette Eier¹⁾.

Denne samme Sommer (1017) drog Kongen med sig Hær lige til Elven og underkastede sig hele Nanni Medens han var her, fore Sendemænd mellem ham Rognvald Jarl i Vester-gautland. Rognvalds Kone, den stolte Ingebjørg Tryggvesdatter, understøttede ivrigt og baade formedelst sit Frændskab med ham, og fordi hun aldrig kunde tilgive Sveakongen, at han havde været med til at fælde hendes Broder Olaf Tryggvesøn. Efter Ingebjørg Tilskyndelse mødte Jarlen Olaf ved Elven. Begge indsaa hvor stor Skade baade Vikværinger og Gauter havde Fjendtlighederne mellem Norge og Sverrige; derfor blev de enige om, at der skulde være Fred mellem deres Land saatter til næste Sommer, og adskiltes som Venner. Den Sveakonge var derimod mindre end fredelig findet; han havde mange haarde Trusler og store Ord falde og var saa fi bittret paa den norske Konge, at han ei engang taalte høre ham nævne med hans rette Navn, men Alle maatte i Kongens Paahør kalde ham den digre Mand²⁾.

Vikværingerne frygtede meget for Krigen med Sverrige og ønskede et Forlig mellem Kongerne, men Ingen vovede at frembære dette Ønske for Olaf. Paa mange af sine Venners Bøn paatog endelig Bjørn Stallare sig det Hverv. Engang da Kongen holdt Stevne med sine Mænd og Bønderne, spurgte Bjørn ham, hvad han troede om

1) Sn. Dl. d. hell. S. Kap. 60. 61. 63. 64. Dl. d. hell. S. i Fornm. S. Kap. 64. 65.

2) Sn. Dl. d. hell. S. Kap. 65. 66. Dl. d. hell. S. i Fornm. S. Kap. 66.

Ufreden mellem Nigjerne. „Han sad nu paa andet Aar syd i sit Land uden at besøge dets nordlige Egne; mange af hans Mænd, som der havde sin Odel, længtes efter Hjemmet. Derfor,“ sagde han, „søgte nu Lendermænd og Bønder, at du sender Mænd til Sveakongen og byder ham Fred; mange Svenske ville understøtte Sagen, thi det er deres Gavn saavel som vort.“ De Tilstedeværende roste Bjørns Tale. Efter nogen Betænkning svarede Kongen, at det var billigt, at Bjørn selv for denne Sendefærd. Var hans Raad godt, kunde han da have Nytte af det; hvis ikke, voldte han selv sin Skade. Bjørn maatte nu paatage sig dette farlige Grinde og fik i Følge med sig Hjalte Skjeggesøn¹⁾, der paa Olaf Indbydelse var kommen til Norge, desuden Sigvæt Skald og 9 andre Mænd. Olaf paalagde ham at tilbyde Sveakongen Fred paa det Billaar, at Landemerket mellem Nigjerne skulde være som under Olaf Tryggvesøn. Et Svar derpaa vilde han, at Bjørn skulde have af Kongens egen Mund. Han bød ham søge Hjælp hos Rognvald Jarl og gav ham en Guldring med til denne som Jærtegu paa, at han for i sin Herres Grinde²⁾.

Efter Bjørns Vortreise lod Olaf tilfигe Gjestebud for sig paa Oplandene, som det havde været de forrige Kongers Skik hvert tredje Aar at besøge, og hvor han nu havde i Sinde at udrydde Hedenskab. I det Ydre af

¹⁾ See ovenfor S. 312 fgg.

²⁾ Sn. Nl. d. hell. S. Kap. 67. 68. Nl. d. hell. S. i Fornm. S. Kap. 67. 68. — Kong Olaf havde samme Aar, som han opfordrede Jælandingerne til at reise sine Love for alle Levninger af Hedenskab, ogsaa indbudet Hjalte Skjeggesøn til sig; denne var kommen forrige Sommer, var nu hædret i Kongens Hird og havde især vundet Bjørn Stallares Venkab. Hjalte og Sigvæt tilbød sig frivillig at følge ham til Sverige, da Kongens svrige Mænd kun havde liden Lyft til at være med paa denne farlige Reise.

Bisen havde det været ham let at bringe Christendommen paa Fode; thi Folket her var ved lang Bane og Omgang med fremmede Christne blevet fortroligt med nye Tro¹). Men længere inde i Landet forholdt det anderledes. Allerede i Vingulmarks Skovbygder fandt Meget at rette; men endnu værre stod det sig med stendommen paa Romerike. Olaf fór did med 300 tilintetgjorde overalt Hedenskabet, indsatte Prester og og revsede de Modstridige uden Persons Anseelse med flygtighed, Lemlæstelse eller Døden. Urolig herover Romerikes Konge til Nøret paa Hedemarken, og i Forening stævne de øvrige oplandske Konger til et De samme fem Konger, som for tre Aar siden till Sigurd Syr først havde kaaret Olaf til Norges k samledes nu paa Ringsaker paa Hedemarken for at Raad op imod ham. De begyndte en Samtale i G og Romerikes Konge klagede først bittert over Olafs somhed og Færd gennem Landet med flere Folk, en ven tillod. „Han havde maattet fly fra sin Odel, vilde ei vare længe, før de andre maatte friste Skjebne, hvis de ei i Tide forenede fandt noget Raad imod.“ Alle Kongerne vilde først høre den vise Mening. Denne erklærede, at nu var det skeet, so havde forudsagt i Mødet paa Hadeland, da Alle ved hidfige paa at høre Olaf til Gnevældet. „Nu ere t for Haanden,“ sagde han, „enten at vi alle drage ti og overlade vor Sag til hans Lykke, og det tror bedst, eller og at reise os mod ham, medens han ei har faret videre gennem Landet. Om han end l

¹) Sn. Ol. d. hell. S. Kap. 62. Ol. d. hell. S. i For Kap. 63. 64. I den sidste Saga nævnes som Olafs t Medhjælpere i Christendommens Udbredelse Biskopperne G og Sigurd, begge vise, lærde og trofaste Mænd, uforst al Fare, veltalende, blide og retfærdige.

eller fire hundrede Mand, er dette dog ingen Overmagt for os, saalænge vi holde sammen. Dog følger Seieren sjældnere de Høvdinge, som ere flere sammen og lige mægtige, end den, som ene raader for sin Hær; derfor er det mit Raad ei at friste Lykken mod Kong Olaf." Længe taledes Kongerne om denne Sag uden at kunne blive enige; endelig sagde Gudrød Dalekonge: „Underligt tykkes det mig, at vi ere saa længe om at fatte en Beslutning i denne Sag; I ere tilgavns rædde for Kong Olaf, da vi dog her ere fem Konger af ligesaa god Æt som han. Vi hjalp ham mod Svein Jarl, og ved vor Understøttelse vandt han dette Land. Vil han nu formene os vort lille Rige og plage og kue os, da siger jeg for mig, at jeg vil unddrage mig Kongens Trældom, og den af Eder kalder jeg ei Mand, som betænker sig paa at tage Olaf af Dage, hvis han farer hid mod os. Thi sandeligen, aldrig stryge vi frit Hoved, medens denne Olaf lever!" Gudrøds Raad fandt Bifald. Paa Rørels Forslag besluttede Kongerne at forblive samlede paa Ringsaker, indtil deres Forehavende var udført, og imidlertid udspeide Olafs Færd. De kaldte Lendermænd og mægtige Bønder fra deres Riger til et Stevne og aabenbarede dem det Raad, de havde taget. Da det vandt Bifald, bleve Høvdingerne sendte hjem hver til sin Egn for at samle Folk og møde til en bestemt Tid. Hver af Kongerne skulde have 300 Mand.

Olaf havde imidlertid ogsaa en Ven paa dette Stevne, nemlig Ketil Ralf paa Ringenes¹⁾, der i Slaget ved Resjar havde stredet for Kongen og faaet til Belønning en Jagt paa 15 Rorbænke, som han siden bragte op i Njosen. Paa dette Skib for han samme Dags Aften, som Rødet var holdet, med 40 væbnede Mænd ned efter Banded, landede ved dets Ende om Morgenen og ilede til Olaf. Denne havde draget hurtigere over Romerike, end man

¹⁾ Gaarden Ringnes i Stange Pgd. paa Hedemarken.

ventede. Ketil Ralf traf ham paa Eid (Eidsvold) og sagde ham Kongernes Forehavende. Olaf samlede strax Hætte i Bygden, sendte Mænd til Njosen for at holde Baade rede og lagde endnu samme Aften fra Land med henved 400 Mand. Før Dagbrækningen kom han til Ringsaker, og Bagterne merkede ham ei, før Gaarden var omringet. Alle Kongerne bleve nu fangne og ledede for Olaf. Han lod Rørel blinde og Tungen skjære af Gudrød; Ring og de to andre lod han sverge sig Ed, at de skulde drage af Landet og aldrig mere komme tilbage. Han underlagde sig deres Riger og straffede grumt de Lendermænd og Bønder, som mest havde været i Ledtog med dem¹). Kort efter døde Sigurd Syr, der ingen Deel havde taget i dette de svrige oplandste Kongers Forehavende; Olaf underlagde sig nu ogsaa Ringerike, ophævede Fylkeskongernes Verdig-
hed og bar ene Kongenavn i Norge.

Medens Olaf saaledes befæstede sin Magt i Norge, havde Bjørn Stallare troligen arbejdet til hans Bedste i Sverige. Han var i Skara bleven vel modtagen af Ragnvald og Ingebjørg; men da han sagde Hensigten af sin Reise, og hvad Budskab han havde til Sveakongen, spurgte Jarlen forundret, hvad der var hendet ham, siden Olaf vilde hans Død; thi Ingen kunde vente at komme straf-
løs bort, der bragte slikt Grinde for Sveriges Konge. Bjørn svarede da, at det var hans faste Forsæt at udføre sin Herres Bud, om end Jarlen ei vilde hjælpe ham. Ingebjørg understøttede ham ivrigt og tilskyndede sin Mand til, selv med egen Fære, at fremme Olafs Sag. Ragnvald lovede endelig sin Bistand, dog paa det Bilkon-
at man skulde overlade ham at vælge den beleilige Tid til at bringe Sagen paa Bane. En Stund led nu helt; Bjørn begyndte at blive utaalmelig og klagede for Jarl-
fruen over den lange Udsættelse. Hjalte Skjeggesson, der

¹) En. Nl. d. hell. S. Kap. 72—74. Forum. S. Kap. 72.

Ingebjergs Frænde og Ven og derfor stedse deeltog i Beslutninger, tilbød sig endelig at drage til Svea-
 n for at udfritte hans Sindelag; han kunde gjøre
 uden Fare, da han ei var Nordmand, og, desuden
 han i Kongens Hird to Venner og Landsmænd at
 , Skaldene Gissur og Ottar. Tilbudet blev antaget;
 fruen gav ham ledsagere med paa Veien og Jærtegn
 ngegerd, Kongens Datter. Hjalte blev ved sin An-
 til Upsal vel modtagen af Skaldene og fik ofte tale
 kongen. Engang gif han for denne og sagde, at han
 kommen til Sverige for at betale den Landøre, som
 adingerne vare pligtige til at udrede, naar de kom til
 ; thi vel vidste han, at Sveakongen var Norges rette
 er. Dette smigrede Olaf; han skjenkede Hjalte Pen-
 og fattede fra den Tid af stor Yndest for ham. Hjalte
 saaa Udgang til Kongedatteren og blev vel modtagen
 nde, da hun saaa Ingebjergs Jærtegn. Han aaben-
 e hende Bjørns Færd og spurgte, om hun troede, at
 s Fader var tilbøielig til Fred; men Ingegerd sagde,
 a Ting var ei verd at tænke paa. Alligevel bragte
 : kort efter Sagen paa Bane for Kongen: han havde
 in Reise, sagde han, baade hørt Gauter og Nordmænd
 over Kongernes Strid. Den norske Konge, hed det,
 ve Fred og vilde for at bestyrke den veile til Inge-
). Men Kongen forbød Hjalte at nævne Sligt tiere;
 enne Gang vilde han tilgive ham som en Fremmed,
 n havde kaldt den digre Mand Konge. Kort efter
 e ogsaa Ingegerd paa Hjaltes Bøn at tale til sin
 lan kan ikke af Sagaerne see, om Olaf allerede før Bjørns Af-
 tse har givet ham Befaling til at ville paa sine Begne til
 ngegerd, eller Hjalte først har bragt denne Sag paa Bane.
 imeligviis har Olaf givet Bjørn Fuldmagt til at anvende alle
 Hbler for at faa Freden bragt istand, og saaledes kunde ogsaa
 jalte og Bjørn vove dette Frieri paa sin Herres Begne, om de
 b ikke havde hans udtryffelige Befaling dertil.

Fader om Fred; men denne svarede forbitret, at dette skulde aldrig skee; tværtimod vilde han paa Upsala Thing opbyde almindelig Leding, saasnart Isen gik af Vandene. „Jeg skal da fare til Norge,“ sagde han, „øde alt Land med Dd og Eg og saaledes lønne Folket dets Utroskab.“ Hjalte saa nu, at der Intet var at udrette mod Kongens Stivind; men for Ingegerd roste han stedse Olaf Haraldsøn og merkede snart, at hun nok vilde give sit Samtykke, hvis den norske Konge beilede til hende. Henimod Julen sendte han sine Ledsgædere tilbage til Rognvald og Ingebjørg med Budskab om Sagerens Stilling og om Samtalerne mellem ham og Ingegerd ¹⁾).

Fjarlen saa nu, at der kun var lidet Haab om heldigt Udfald af den norske Konges Erinde; men Bjørn paastod fremdeles, at han ei vilde vende hjem, før han havde fundet Sveakongen. Rognvald gjorde sig da rede strax efter Julen (1018) med 60 Mand og fulgte Bjørn til Svithjod. Ingegerd tilligemed Hjalte drog dem imøde til sin Gaard Ullaraker, hvor et Gjestebud var beredt. Fjarlen hørte nu bekræftet, at Kongen var aldeles uvillig til Forlig; paa Ingegerd derimod merkede han, at hun intet havde imod at egte den norske Konge, hvis hendes Fader tillod det. Efter nogle Dages Ophold paa Ullaraker drog Rognvald videre for at følge Bjørn til Upsala Thing, der efter gammel Skik skulde holdes i Goe Maaned (Februar).

Det svenske Rige (Sviaveldi) bestod paa disse Tider af to Hoveddele, Svithjod og Gautland. Begge var igjen deelte i mange smaa Landskaber, hvert med sin egen Lov og sit eget Lagthing. Lagthinget bestyredes af en Lagmand, der stod i Bøndernes Spidse og svarede paa deres Begne, naar Kongen eller andre Høvdinge thingede med dem. Lagmændenes Magt var stor; thi alle Bønderne fulgte dem. Liundalands Lagmand var deres For-

¹⁾ Sn. Ol. d. hell. S. Kap. 68—71. Fornm. S. Kap. 68—71.

mand og Upsala Thing det vigtigste; thi did strømmede Folket fra alt Landet, og hvor der var Strid mellem de andre Love, gjorde Upsala Lov Udslaget. Den daværende Lagmand i Tiundaland hed Thorgny, en mægtig og kraftfuld Olding, hvis Forsædre gennem mange Kongers Tid havde forestaaet samme Embede. Thorgny var Rognvalds Frænde og Fosterfader; derfor besøgte Jarlen ham paa sin Færd fra Ullaraker og bad om hans Hjælp paa Thinget, at de norske Sendemænd kunde faa fremsført sit Fredstilbud, og de skadelige Stridigheder mellem Norge og Sverige vorde tilagte. Thorgny lovede ham sin Bistand, og Jarlen og Bjørn droge i hans Følge til Upsala Thing, hvor en stor Mængde var samlet. Den første Dag, da Thinget var sat, sad Kong Olaf paa en Stol, omgiven af sin Hird; ligeoverfor sad Thorgny, Rognvald og Bjørn, foran dem Lagmandens Huuskarle og Jarlens Hirdmænd; bagenfor stod hele Almuen. Da Kongens Sager vare talte, reiste Bjørn sig ved Rognvalds Stol og sagde høit, at han var afsendt fra Norges Konge for at byde Sveafongen Fred og gammelt Landeskifte mellem Rigerne. Ved disse Ord sprang Kongen op i Brede og bød den Talende tie: „hans Ord vare spildte.“ Derpaa reiste Jarlen sig, klagede over den Skade, Væstergauterne lede ved Krigen med Norge, og frembar deres Bøn om Fred. „Nu vare og norske Sendemænd komne med Fredstilbud og for at beile til Ingegerd paa sin Konges Vegne.“ Ved Jarlens Tale blev Sveafongen end mere vred; han kaldte Rognvald en Landsforræder og truede ham haardt. Men nu reiste Thorgny sig under hele Almuens Larm og Baabengny. Han dadlede bittert Kongens Stivfjend og Uduelighed; han vilde ei høre nogen Mands Raad og lod sine Skatlande i Østen falde fra sig, medens han stræbte at vinde Norges Rige, det ingen af hans Forsædre havde eftertragtet. „Nu er det Bøndernes Billie,“ sagde han endelig, „at du slutter Fred med

Norges Konge og gifter ham din Datter Ingegerd; vil du derimod tilbagevinde de Lande i Østen, som dine Forfædre have eiet, da skulle vi alle følge dig. Men gør du ei, hvad vi sige, ville vi anfælde dig og dræbe dig her paa Thinget og ei taale Ufred og Ulov. Saa gjorde vore Forfædre: paa Mulaathing styrkede de i en Myr fem Konger, der vare opfyldte med Hovmod ligesom du. Sig nu, hvad du vælger!" Strax blev stort Vaabenbrag og Gny blandt Mængden. Kongen reiste sig da og erklærede, at Alt skulde ske efter Bøndernes Billie. Nu lagde Larmen sig; Hørdingerne afsluttede Freden paa Sveakongens Begne, overeensstemmende med den norske Konges Tilbud, og Ingegerd blev fæstet til Olaf Haraldsson. Da Alt var afgjort, fulgte Bjørn og hans Ledfagere Rognvald tilbage til Gautland og droge derfra til Norge, hvor Olaf blev meget glad over Sagens Udfald. Han drog om Vaaren (1018) langs den sydlige Kant af Landet og indbød overalt Lendermand og de mægtigste Bønder til om Sommeren at følge ham til Gautelven for der at modtage hans Fæstemø¹⁾.

Paa denne Færd havde nær Hevnen rammet Olaf for hans Haardhed mod de oplandske Konger. Han havde nemlig altid den blinde Rørel i sin Hird, lod ham sidde Høisædet hos sig og behandlede ham vel. Rørels bitter Had lod sig dog ei saa let forsones. Han overtalte først en Frænde af sig, ved Navn Svein, til at dræbe Kongen; men Svein tabte Modet, da Verket skulde udføres, bejendte sin onde Hensigt og slap med Landflygtighed. Olaf blev herefter varsommere, flyttede Rørels Sæde bort fra sig og lod ham nøie bevogte; ellers var han god mod ham som tilforn. Kort efter søgte Rørel at flygte, og da dette mislykkedes, stak han endelig med en Kniv efter Olaf, da han sad ved dennes Side i Lunsbergs Kirke paa Christi himmelfarts Dag. Stødet rammede ikke; dog turde Olaf

¹⁾ En. Ol. d. hell. S. Kap. 76—82. Fornm. S. Kap. 75—78.

i længer have ham hos sig. Han overdrog Islændingen Thorarin Refjolfsson, en klog Mand, der just opholdt sig i Tunsberg, at bringe Nørel til Leif Eriksson paa Grønland eller, hvis dette ei lykkedes, til en af Kongens Benner paa Island, og i alle Tilfælde sørge for, at han aldrig mere kom til Norge. Thorarin hindredes ved Modstand fra at komme til Grønland, men bragte Nørel til Island, hvor han 4 Aar efter døde¹⁾.

Om Sommeren drog Olaf med et herligt Følge til Dautelven for der at møde sin Brud; men han fandt hverken Ingegerd eller noget Sendebud fra Sveakongen. Han lod da forespørge hos Rognvald Jarl, om denne vidste Aarsagen til Kongedatterens Udeblivelse; men Jarlen var ikke klogere. Han lovede imidlertid, saasnart han selv fik noget Lys i Sagen, da at underrette Kongen derom. Aarsagen til Udeblivelsen blev ei længe ubekjendt. Den hovmodige Sveakonge var forbittret over det Forlig, Almuen paa Upsala Thing havde paatvunget ham; han tænkte ei paa at opfylde sit Løfte, og Sommeren henled, uden at nogen Tilberedelser gjordes til Mødet ved Elven. Alle undredes paa, om han vilde bryde Forliget; dog turde Ingen spørge ham derom. Ingegerd vovede endelig at udforske sin Faders Sindelag. Engang vendte Kongen tilbage fra Jagten, meget glad over, at hans Falk en Morgenfund havde fældet fem Arhaner. Ingegerd kom ham imøde; leende viste han hende Fuglene og spurgte: „Bed du nogen Bøge, som har gjort sliq Jagt paa saa kort en Tid?“ „God Morgenjagt er dette, Herre!“ svarede hun, „da J har fanget fem Arhaner; men Olaf, Norges Konge, fangede paa en Morgen fem Konger og underlagde sig deres Riger.“ Da sprang Olaf forbittret af Hesten og sagde: „Bid, Ingegerd! at, hvormegent du end elsker den digre Mand, saa

¹⁾ Nørels Planer mod Olaf fortælles udsærlig hos En. Nl. d. hell.

skulle I dog aldrig faa hinanden. Jeg vil gifte dig med en Høvding, som jeg kan være Ven med; men den Mand, Ven kan jeg aldrig blive, der har berøvet mig mit Rige. Ingegerd vidste nu Nok og sendte strax Rognvald Bud, at alt Forlig fra hendes Faders Side var brudt. Jarlen bod sine Undersaatter være belavede paa Krig, men lod tillige den norske Konge vide alt, hvad der var skeet, og bad ham fremdeles være sin Ven og ikke herje i Vester-gautland. Ved dette Budskab blev Olaf meget forbittret og spurgte de nærværende Høvdinger, hvad han skulde gjøre? om han skulde fare med Hærskjold til Vester-gautland? Bjørn Stal-lare undskyldte Jarlen, og de fleste holdt desuden for, at Kongen ei havde Hær stor nok til et saadant Tog. Olaf gav da Folket Hjemlov, men forkyndte tillige, at han til næste Sommer vilde opbyde Leding af alt Landet og hævne sig paa Sveakongen. Han drog derpaa nord til Sarpsborg og beredte sig der Vintersæde (1018—1019)¹⁾.

Om Rognvald Jarl var der forskjellige Meninger i Olafs Hird. Nogle holdt ham for Kongens Ven, Andre troede ham ikke. Sighvat Skald forsvarede ham stærkt og tilbød sig at drage til ham for at efterforske Sagerne Stilling. Olaf bifaldt dette, og Skalden drog afsted ved Vinterens Begyndelse. Da han kom til Rognvald, fik han vide, at Sendemænd vare komne til Svithjod fra Raadets Jariðleif i Holmgaard for at beile til Ingegerd, og at hendes Fader havde givet dem gunstigt Svar. Svealongen havde imidlertid ogsaa en anden Datter, Astrid, der var opfostreret i Vester-gautland; vel var hun uegte født, men skøn og klog. Denne var just i Besøg hos Rognvald, og Jarlen foreslog hende som Kone for Olaf: „ved dette Giftermaal behøvede man ei at spørge den svenske Konge til Raads.“ Astrid havde intet derimod, og Sighvat stundede sig at bringe sin Herre dette Forslag. Det fandt han

¹⁾ Sn. Ol. d. hell. S. Kap. 88—91. Fornm. S. Kap. 83—85.

Bifald, og strax efter Juul (1019) bragte to af Kongens Mænd hans hemmelige Svar til Jarlen. Rognvald drog da mod Kyndelsmesse tilligemed Astrid og et Følge af næsten 100 Mand til Sarpsborg, hvor Olaf kort efter holdt sit Bryllup med stor Pragt¹⁾.

Dette Foretagende opbragte Sveakongen paa det heftigste, og han truede med at ville hænge Jarlen til Straf for hans Svig. Ingegerd unddrog ham fra Hævnen; thi da Sendemændene fra Gardarike om Vaaren kom tilbage til Sverige, erklærede hun kun at ville følge dem paa det Bilskaar, at et Jarledømme stjælede hende i Morgengave, og at hun derover maatte sætte en svensk Mand, hvem hun selv vilde vælge. Da dette blev samtykket, krævede hun Rognvald, og Kongen nødtes til at lade ham drage bort fra Sverige med Fred, men forbød ham tillige nogensinde mere at komme sig for Dine²⁾.

Nu vare Væstergauterne uden Høvding; de holdt ofte Thing og raadsløge om, hvad de skulde gjøre; thi de vidste, at Sveakongen var dem ond, fordi de havde holdt Venstab med Norge. Nogle raadede til at underkaste sig dette Rige; men de Fleste vilde, at man, før man stred hertil, skulde søge at komme i Forlig med Sveakongen. Lagmanden Emund af Skara, en viis, rig og ordsnild, men tillige underfundig Mand, havde mest at sige blandt dem efter Rognvalds Bortfærd og valgtes til at udføre dette Erinde. Han drog først til Væstergautland, hvor han havde mange Bønder og Benner, der alle dablede Kongens lovløse Fremfærd; derfra drog han til Svithjod, hvor han ogsaa fandt Modhold. Da han kom for Kongen i Upsal, advarede han ham først i flere Vignelser; men den overmodige Olaf forlod dem ikke, før Emund allerede var dragen bort og

¹⁾ Sn. Dl. d. hell. S. Kap. 92—94. Fornm. S. Kap. 86—87.

²⁾ Sn. Dl. d. hell. S. Kap. 95. Fornm. S. Kap. 88.

Almuen paa hans Eggen i Oprør. Da forfærbedes Kongen; selv hans Raadgivere havde forladt ham, og af Høvdingerne vare kun de tre Brødre, Thorvid, Arn og Freyvid, forblevne ham troe; men disse reddede saa ham og hans Æt. Thorvid forblev hos Kongen, med sine Skibe lagde ud i Mælaren; de to andre døde ud for at saa stillet Opstanden og førte Olafs tolvte Søn, Jakob, med sig. Snart saa de, at Alle vilde frie for Olafs Selvraadighed og Boldsomhed; de erklærede derfor, at de vilde være paa Almuens Side, og strag denne de vise Brødre i sin Spids. Nu holdt de Stætte med Svithjods Hovdinger og forestillede disse, at de havde alt Landsfolket rettet sig efter Uppsviarnes (Opstærnes) Billie; saa burde det ogsaa nu være, da det gik om at sætte Olaf Erikssøn fra Riget; thi det var uvegerligt heri at lade sig lede af Vester-gauterne. Deres Tale fik Bifald; Opsvæsternes Hovdinger forbandt sig indbyrdes og hele Almuen med dem. Dette var ikke efter Guds Sind, der vilde stætte Gauterne Herredømmet. Da han til Brødrene, spurgte Freyvid ham, hvem Gauterne havde til Konge, hvis Olaf blev tagen af Dage. Svarede: „Den bedst stiktede, hvad enten han er af Kongen eller ei.“ Men da erklærede Freyvid, at Opsvæsternes vilde lade Riget gaa fra deres gamle Kongesæt, og først at vælge Jakob. Heri samtykte Svensterne. Drengen tagen til Konge, og hans Navn, som Almuen ei syntes som fremmed, forandret til Dnund. Nu drog de Sammen mellem Fader og Søn; det blev afgjort, at de skulle styre Riget i Fællesskab og holde Fred med Norge; de skulle staa paa Bøndernes Side, hvis Olaf tilføjede nogen Uret. Den norske Konge blev derpaa indbudet et Møde ved Kongehelle og kom did om Sommeren (1016) Han traf Sveakongen, der nu var estergivende og sagte

fred blev sluttet, og de fordums Fiender stilles som kender¹).

Olaf kunde nu endelig efter tre Aars Fraværelse atter besøge Throndhjem og sad om Vinteren (1019—1020) i Nidaros. Hans Opmerksomhed var henvendt paa Christendommen, og man hørte, at den blev ilde overholdt i det nordlige Haalogaland, i Rindalen og i det indre Throndhjem. Derfor tog han om Vaaren 1020 med fem Skibe og 300 Mand til Rindalen. Han lod Christenretten forkynde paa Thingene og straffede de Modstridige haardeligen. Da Rindalerne ikke omvendte, drog Kongen videre til Haalogaland. Haarel af Thjotta, som fra ældre Tider havde store Beviser der og desuden den indbringende Finnefærd, havde endnu gaaet Olaf tilhaande; dog havde venstabelige Hænder bud faret mellem dem. Nu modtog Haarel Kongen et herligt Gæstebud, blev hans Lendermand og blev skænkret i sine gamle Rettigheder. Ogsaa Thorer Hund af Bjarkey, den mægtigste Høvding i det nordlige Haalogaland, blev Olafs Lendermand. Kongen opholdt sig første Delen af Sommeren paa Haalogaland; efter at han havde besøgt alle Thingsteder og christnet Folket, vendte han hjem tilbage til Nidaros med mange unge Haaleyger i følge og blandt disse den rige Bonde Grankels Søn, Bjarmund, som holdtes for den første af Norges Unglinger i Skjønhed, Styrke og Færdigheder²).

I Begyndelsen af Vinteren (1020—1021) blev det Kongen klart, at Indthrønderne ved Vinternatstid havde holdt store Gæstebud, signet Hornene til Aserne og besprængt Altrene med Blod af slagtet Kvæg og Heste. De sagdes at have blotet for Narbod; thi der var laar overalt nordenfjelds, og man

¹ Dyrskret mod Kong Olaf i Sverige og Freden mellem Nigierne fortæller hos Sn. Dl. d. hell. S. Kap. 96. 97. Fornm. S. Kap. 89.

² Sn. Dl. d. hell. S. Kap. 110—112. Fornm. S. Kap. 99—101.

troede, at Aferne vare vrede, fordi Haaleygerne havde anget Christendommen. Olaf stevnedes da nogle af Bønderne til sig; men deres Ordfører, den mægtige Olver og Egge¹⁾, paastod, at kun de almindelige Gjestebud havde været holdte, og Kongen lod dem drage bort uden vil Tiltale. Siden hed det atter, at Midvintersblot var holdt det paa Mære; Kongen stevnedes paany Bønderne til forsvare sig, og Olver talte ogsaa nu deres Sag. „Bønderne,” sagde han, „havde kun holdt sine Julegjestebud paa Mære, hvor der var store Bygninger, og de havde været noget længe, da det ei var Bane at tage knapt til Julekosten.“ Kongen sagde advarende, at han vel engang kom efter Sandheden, og lod dem dermed fare hjem. I Paasketider (1021) fik han endelig af sin Armand Thialde, som bestyrede Kongsgaarden Haug²⁾ i Verdalens Bispedømme om, at det indre Throndhjem næsten var gaaet i Glemme, og at Bønderne ordentligen holdt sine tre Aars Offringer, ved Vinternat, Midvinter og Sommerens Guldoffer; tolv Mænd blandt dem forestode Offergjestebudene og denne Baar var Olver Formanden; derfor havde han nu travlt med at skaffe Forraad sammen til Mære. I denne Underretning drog Kongen strax indad Fjorden med fem Skibe og 300 Mand, kom uventet til Mære og omringede Husene. Olver og flere bleve dræbte, Andre fangne og satte i Baand. Bønderne bleve stevnedes til Thinget, da de saa mange af sine Frænder og Benner i Kongens Bold, vovede de ei at gjøre Modstand. Olaf omvendte de Indthronderne, lod Kirker vie og indsatte Prester blandt dem³⁾.

Med denne Leilighed fremtræder først en Hæder gennem flere Aarhundreder var blandt de ypperste i Norge

¹⁾ Gaarden Egge i Stod Pgd. i Indhered, nær ved Steenstjer.

²⁾ Gaarden Haug i Verdalens Pgd.

³⁾ Sn. Ol. d. hell. S. Kap. 113—115. Fornm. S. Kap. 102—104.

nemlig Arnungerne eller Arnmødlingerne. Deres Stammefader var Finuvid, kaldet den fundne; thi han var funden som Barn i et Ornerede, svøbt i Silke, og Ingen vidste, hvis Søn han var. Dennes Sønnese søn, Arne Arnmøds søn, var en mægtig Lendermand og Olaf Ben. Han havde mange Børn, en Datter Ragnhild, gift med Haarek af Thjotta, og Sønnerne Kalf, Finn, Thorerberg, Namunde, Kolbjørn, Arnbjørn og Arne. De to første vare i Kongens Hird og meget anseede af ham. Kalf bad Olaf give sig den dræbte Olvers unge og skønne Enke Sigrid, Thorer Hunds Søster; thi hun og hendes to umyndige Sønner Thorer og Grjotgard stode under Kongens Berge. Olaf opfyldte hans Bøn, stjælede ham tillige alle Olvers Eiendomme, gjorde ham til Lendermand og gav ham Bestyrelsen af Fadre-Thronhjem. Kalf satte Bo paa Egge, blev en mægtig Høvding og var anseet for sin Klogskab¹⁾.

Over Orknøerne og Hjaltland stræbte Olaf at gjenvinde de ældre norske Kongers Herredomme, og indbyrdes Strid mellem Jarlerne hjalp ham. Sigurd Lodvers søn, der af Olaf Tryggves søn var tvungen til Christendommen²⁾, havde efter Kongens Bortreise ingen Lybhed vist denne; han egnede en Datter af Kong Malcolm i Skotland, blev en mægtig Høvding og faldt i et stort Slag paa Irland. Hans ældste Sønner, Sumarlide, Truse og Einar Brangmund, deelte nu Verne mellem sig uden at bryde sig om sin yngste Stifbroder Thorsfinn, der var et Barn ved Faderens Død. Kong Malcolm, som var Thorsfinns Morfader og Fosterfader, gjorde da denne til Jarl over Katanes og Sutherland³⁾, som Sigurd

¹⁾ Sn. Dl. d. hell. S. Kap. 116. Fornm. S. Kap. 105. Om Arnmøblingernes Æt see Fagrskinna Kap. 215.

²⁾ See ovenfor S. 285.

³⁾ Den nordligste Deel af det nuværende Skotlands Fæstland.

havde havt til Ven af den stotste Konge. Da Sumaride siden døde, fordrede Thorsinn den Trediepart af Verne, som denne havde eiet. Den blide og rebelige Bruse opgav den strax for sin Deel; den stridige Einar derimod sagde, at Thorsinn havde arvet nok efter sin Fader, og lagde de to Dele af Verne under sig. Einar var imidlertid ikke yndet af sine Undersaatter; thi hans idelige Ledingstoge saldt dem til Byrde, saameget mere som han ofte var uheldig. Thorkel Namundesøn, en ung og rig Bonde, talede ofte Almuens Sag, men vakte herved den voldsomme Einars Had og maatte flygte. Hos Thorsinn paa Katanæs fandt han et Tilflugtssted og blev den unge Jarls Raadgiver og Fosterfader; deraf fik han siden Tilnavnet Fostre. Thorsinn viiste tidlig Klogskab, men tillige et haardt, grumt og ærgjerrigt Sind. Saasnart han var over Barnealderen, rustede han sig for at vinde sin Trediepart af Verne fra Einar. Men Bruse mæglede mellem sine Brødre, og Thorsinn fik sin Deel uden Strid. Einar og Bruse derimod forligedes om at styre sine Lande i Fællesskab og afgjorde, at de samlede Skulde tilhøre den Længstlevende. Einar havde Thorkel Fostre, hvis Raad han tilskrev Thorsinns Fordring, og stræbte ham efter Livet, da han paa Herres Begne kom til Verne for at kræve Skat. Thorkel vilde derfor ei længer være i Nærheden af ham og drog med Thorsinns Minde til Norge (1019). Her blev han vel modtagen af Kong Olaf, der var Einars Fiende, som denne samme Aar havde dræbt Gyvind Urarhorn, Kongens Hirdmand og Ven¹⁾. Ved Thorkels Medvirking blev ogsaa Thorsinn Jarl til Norge, blev Kongens Ven og fik ved Adskillelsen et rustet Langskib til Gave. I Følge af Jarlen drog Thorkel om Høsten 1020 tilbage til Verne. Her laa Einar med Folk og Skibe beredt til Strid; men fik Bruse atter mæglet Fred, saa at Einar skulde

¹⁾ See ovenfor S. 351.

Thorkels Ben. Alligevel stræbte han denne efter Livet; men Thorkel forekom Jarlen, dræbte ham og flygtede anden Gang til Norge, hvor Kongen bifaldt hans Gjerning og beholdt ham hos sig om Vinteren.

Imidlertid vakte Einars Død Tvist mellem Bruse og Thorsinn. Den første underlagde sig nemlig de to Dele af Derne ifølge Overeenskomsten med den Ufdøde. Thorsinn derimod paaastod, at Derne i det mindste burde deles lige mellem dem, ja han udlod sig endog med, at Bruse kunde være tilfreds med sin gamle Trediedeel. Denne saa nok, at han ei havde Magt til at modstaa sin Broder, som kunde vente Hjælp af den skotske Konge. Han drog derfor den følgende Vaar (1021) til Norge, traf Olaf, da denne havde omvendt Indtjænderne, og bad ham om Understøttelse. Olaf svarede, at hvis Bruse ligesom de forrige Jarler af Orknøerne vilde erkjende Norges Konge for sin Lensherre, saa skulde han finde Bestyttelse mod sin Broder og Skotterne; hvis ikke, da vilde Olaf vide at hevde sin Ret ved Vaabenmagt. Bruse overveiede Sagen nøie og gav endelig sit Rige i Kongens Bold. Imidlertid havde Thorsinn ogsaa givet sig paa Veien til Norge, da han hørte, at Bruse var dragen ud for at søge Hjælp. Han stolede paa Olafs Venskab og troede at komme sin Broder i Forskjøbet. Men han bedrog sig. Da han kom til Norge, var allerede Forliget mellem Bruse og Kongen sluttet, og denne fordrede nu ogsaa Understøttelse af Thorsinn. Jarlen søgte først forgjæves at paa Sagen udsat; endelig gav han efter paa Thorkel Fostres sammelige Raad, for blot at slippe ud af Kongens Hænder, og lovede uden Betænkning alt, hvad denne fordrede. Paa et almindeligt Stevne forlenede nu Olaf Brødrene hver med en Trediedeel af Derne; een forbeholdt han sig selv som Bod for Gyvind Urauhorns Drab. Thorsinn drog borte derpaa bort tilligemed Thorkel Fostre, brod sig ei mere om det tvungne Forlig og viiste aldrig siden Olaf

noget Lydighed. Bruse derimod forblev noget la Rorge; han havde vundet Kongens Lillid, fik derties Tredepart af Derne at bestyre og efterlod sin Søn Rognvald som Gissel, da han om Høsten sit Hjem¹⁾.

Denne Sommer (1021) havde Olaf gennemrernerne; om Høsten kom han til Romsdalen, efterlod Skibe og drog i Følge med sin Bisshop Sigurd og Mænd til Gudbranddalen. Paa Lesje og Dovre han de gjæveste Bønder, tvang dem til Christen og til at give sine Sønner som Gisler. Derfra d til Loar (Lom), hvor han stevnede til sig Bønderne Dal samt af Baage og Hedalen og gav de get mellem Kamp og Bygdens Ddelæggelse, eller Rogle gave efter; men Andre flygtede sydover for søge Hjælp. Over Dalene herskede den Tid Dalbrand med Hersers Ravn, men Konges Myndighed han hørte Olafs komme til Loar, udsendte han H stevnede alle Dalboerne til Gaarden Hundthorp ved Elv²⁾. En Mængde mødte, og Gudbrand sagde de Mand ved Ravn Olaf i Loar forkyndte en ny Tro og brød deres gamle Guder. „Under er det,” sagde h Jorden ei revner under ham. Dog tror jeg, at hvis vor Thor ud af Hovet, og Olaf stuer ham, da m Gud snart smelte og han selv og hans Mænd bestaa for Thors Afsyn.“ Alle raabte, at Olaf slippe levende bort igjen, hvis han kom til dem. sendte de 700 Mand under Gudbrands attenaari Alf³⁾ nord til Breida⁴⁾ for at udspeide Kongem

1) Sn. Ol. d. hell. S. Kap. 99—109. Fornm. S. Kap. Drkneyingafaga S. 1—28.

2) Hundthorp ligger i det nuværende Søndre Fron's Byg.

3) Ravnet findes kun i Flatsbogen.

4) Breiden nordligst i Fron.

id kom ogsaa Olaf og fandt Bønderne fylkede til Strid. Han bad dem Christendommen, men de svarede ham kun med Hærstrig og Baabengny. Da angreb Kongsmændene; bønderne dreves snart paa Flugten, og Gudbrands ungdom blev fangen. Men fire Dage efter gav Olaf ham i og lod ham drage tilbage til sin Fader med det Budskab, at Kongen snart vilde besøge ham. Unglingens Adrøvelser mod at vove en Kamp mod Olaf tilligemed en heldvarslende Drøm bragte Gudbrands Mod til at valse. Efter Overlæg med Thord Istermave, næst ham den ægtigste Høvding i Dalen, foreslog han for Bønderne at lade Thinget med Olaf for at prøve den Lære, han forundte. Dette vandt Bifald. Alf med 12 Mænd indbød kongen til et Stevne, og han kom. Da Thinget var sat, erkendte Olaf Christendommen; Gudbrand svarede, at man vidste, hvad det var for en Gud, han talde om; thingen kunde see ham. De derimod havde en Gud, som alle kunde see, og som var frygtelig og værdig. Han vilde sit indjage dem Skræk, hvis han kom paa Thinget. For tidlertid at prøve den christne Guds Magt forlangte han, Olaf skulde bede ham den følgende Dag give skyet Beir en Regn; da vilde de atter mødes. Beiret blev, som udbrand havde fordret. Paa det andet Røde bad han kongen næste Dag skaffe Solskin; da skulde de mødes die Gang og enten forliges eller holde Kamp. Efter denne Aftale stilledes de. Om Natten lod Olaf hemmeligen bøndernes Baade gjennembore og deres Heste ride bort. Derigen bad han til Gud, lod Messe synge og drog til Thinget, før Solen endnu var runden. Nogle Bønder vare leerede tilstede, og strax efter saaes den øvrige Mængde komme med et stort Menneskebillede, smykket med Guld og Sol, for hvilket Bønderne med Ærbødighed bøiede sig. Billedet blev stillet midt paa Thingvolden: det var for med sin Hammer i Haanden; han dyrkedes mest i

Dalene, og hver Dag offrede man ham fire Lever Brod og Kjød til. Bønderne satte sig nu paa den ene Side, Kongen og hans Mænd paa den anden. Dale-Gudbrand reiste sig og sagde: „Hvor er nu din Gud, Konge? Nu tror jeg, han bærer Skjegget lavt, og Modet hos dig og den hornede Mand ¹⁾, som I kalde Biskop, tykkes mig nu være mindre end igaar, siden vor Gud, der raader for Alt, er kommen og seer paa Eder med hvassse Dine. Lader derfor Eders Dvertro fare og tror paa vor Gud, der har Ederes Skjebne i sin Haand!“ Derpaa reiste Olaf sig og sagde, at han ei ræddedes for en Gud, der var blind og døv og ei kunde hjælpe hverken sig selv eller Andre, ja ei engang komme afsted uden at blive baaren. „Men skuer nu mod Osten; der kommer vor Gud med stor Glands!“ I det samme randt Solen op, og alle Bønderne vendte sig mod den. Da slog en af Kongens Mænd, Kolbein Sterke, paa hans Bud med en Kulle til Afgudsbilledet, saa det knustes, og Badder og Muus vældede ud af det. De røddede Bønder flygtede til alle Sider; men sine Heste kunde de ei finde, og Baadene fyldtes med Vand, da de stød dem ud. Olaf kaldte dem tilbage, og Thinget blev paany sat. Kongen foreholdt dem deres Forblindelse og bød dem til Slutningen vælge mellem Christendommen eller Kamp. Men Gudbrand svarede, at siden deres gamle Gud hverken havde formaaet at hjælpe sig selv eller dem, da vilde de tro paa den Gud, Olaf forkyndte. Nu blev alt Folket døbt og Lærere bestilte. Gudbrand reiste selv en Kirke i Dalene, og Olaf skiltes fra ham som Ven ²⁾.

Da Olaf forrige Gang drog over Oplandene og satte de fem Konger, havde han havt for saa Folk til at vove sig vidt omkring; derfor herskede endnu Hedenkabet

¹⁾ Dale-Gudbrand ligner Biskoppens hste, klostede Sne (Mittan) ved et Par Horn.

²⁾ Sn. Nl. d. hell. S. Kap. 117—119; i Form. S. Kap. 106—108.

aa mange Steder. Denne Gang for han langsommere ved Hedemarken, Thoten, Hadeland og Ringerike og forlod ingen Bygd, før den var fuldkommen christnet. Laumerne vare de eneste, som gjorde Modstand, men de leve slagne ved Naen Nizja¹⁾ og maatte underkaste sig. Derpaa blev ogsaa Solør christnet. Da Vinteren næsten er forbi (1022), kom Olaf tilbage til Romerike, stevnede idsvathing og bød her, at Gidsiva Lov skulde gjælde over alle Dplandene, hvilket ogsaa længe siden varede²⁾.

Om Baaren drog Kongen til Lunsberg for her at mødes med Erling Skjalgøson; thi med ham vare endnu alle Tvistigheder endte. Erling havde langt mindre Leitsler end tilforn; alligevel raadede han ganske over Jønderne mellem Sognsøen og Lindesnes. Denne hans Ragt syntes Olaf for stor, og han vilde give Erling en Rodvegt i en Mand, der ogsaa var af Hordakaares anseede Et, nemlig hans Nærfsøstendebarn, Uslaf Uskelsøn med Tilnavnet Fitjaskalle. Ham havde derfor Kongen ivet store Veitsler paa Sunnhordeland, at han kunde holde Erling Stangen. Men dette lykkedes ei; Uslaf havde endog raattet forlade sine Eiendomme og flygte til Olaf, der nu levede Erling til sig i Lunsberg. Da han kom, bød Olaf ham svare til de Klager, som baade Uslaf og Kongens Mænd førte over ham. Erling svarede, at han havde viist sig fiendtlig mod Uslaf, fordi denne var i Kongens Tjeneste, men fordi der stedse havde fundet en Rappen Sted mellem ham og hans Frænde, om hvo der kunde være den Andens Overmand. Og hvad Mændene angik, sagde han, at saa gjerne han end vilde bøie sig for Olaf, kunde han dog ei overtale sig til at krybe for hans Træle, hvor høit end disse bleve hædrede af Kongen selv. Alligevel blev atter et Forlig sluttet ved begge Benneres

¹⁾ Nittelven paa Nedre Romerike.

²⁾ *Sn. Dl. b. hell. S. Kap. 120*; i Fornm. S. Kap. 108.

Mellemkomst. Olaf skulde vende tilbage til sine Gaarde og Bøstydningerne mod Erling bortfalde; denne skulde beholde sine Beitdler, men hans Søn Skjalg være i Kongens Hird som Gæst for hans Troslab¹⁾.

Kort efter blev Olaf udsøret med en anden af sine Stender, Einar Thambarstjælver. Denne havde, siden han forlod Norge med Svein Jarl, opholdt sig hos Olaf Sveafonge og havt Len af ham. Men om Vinteren (1021—1022) var denne Konge død, og nu ønskede Einar at komme tilbage til sit Fædreland. Sendebud havde allerede om Vaaren faret mellem ham og den norske Konge, og da Olaf efter Forliget med Erling paa sin Færd efter over Viken kom til Gautelven, indfandt Einar sig selv hos ham. De bleve nu forligte, og Einar vendte tilbage til sine Eiendomme i Throndhjem. Om Høsten drog Kongen til Borg og opholdt sig der lidt ud paa Vinteren (1022—1023). Imidlertid havde han sendt Bud over Agder og Rogaland, at man derfra ei maatte udføre Korn eller Rull, da han med det første agtede at fare paa Gjesteri i disse Egne. Dette Forbud fremkaldte en Begivenhed, der i sine Følger havde den ulykkeligste Indvirkning paa Olaf Skjebne²⁾.

Paa Throndarnes i Dnd³⁾ ved Haalogalands Ryst boede i de første Aar af Olafs Kongedømme en mægtig Bonde, Sigurd, Broder til Thorer Hund paa Bjark. Han var ikke Kongens haandgangne Mand, men rig og hædret og gift med Sigrid, Erling Skjalgssøns Søster. Sigurd havde i Hedenflabet været vant til at holde store Blot, og da Christendommen var antagen, forandrede disse til Gjestebud. Ved Sigurds Død tog hans aarige haabefulde Søn, Asbjørn, Arv efter ham og ved-

¹⁾ Sn. Dl. b. hell. S. Kap. 122; i Fornm. S. Kap. 111.

²⁾ Sn. Dl. b. hell. S. Kap. 124; i Fornm. S. Kap. 110.

³⁾ Throndarnes paa Hindsen.

igeholdt Faderens Skif. Men paa denne Tid indtraf der hore Uaar nordensjælds. Forgjæves raadede Sigrif sin Son at lade Gjestebudene fare eller formindste Tyendet; Ushjærn vilde ingen af Delene. I to Uar gif det an; men den tredje Sommer (1022) manglede han Korn, og et saa ud til slet Høst. Han drog derfor paa et Skif med 20 Mand sydester for at kjøbe det Nødvendige; thi udenfor Stat havde Uaringerne været gode. Han landede ved Kongsgaarden Ugvaldsnes paa Kormt og bad larmanden, Thorer Sel, overlade sig Korn og Malt; a slap han at reise videre. Thorer svarede spottende, at an gjerne alligevel kunde strax vende hjem igjen; thi Konen havde forbudet Udsørselen af de Varer, han søgte. Ushjærn sagde, at han da i det mindste vilde besøge sin rørende Erling paa Sole, og did drog han. Da Erling herte hans Grinde der syð, beklagede han, at hans Forsid til Uas var slet nok før, om han end ikke overtraadte mens Forbud. Alligevel gav han omsider efter for Ushjærns yffordringer og lod sine Træle sælge ham det Korn og malt, han behøvede. Haalengen drog bort med ladet Skif y lagde til om Natten ved Kormt. Thorer Sel havde ort om hans Færd og samlet Folk; om Morgenen gif an til Skibet, og under haarde Bebreidelser gav han Ushjærn Balget mellem at gaa i Land og lade Thorer i Fred øske Skibet, eller og blive kastet i Søen. Ushjærn havde : Folk nok til Rodstand og maatte lade Thorer raade. Denne tog Ladningen, ombyttede desuden Ushjærns smukke ye Seil med et gammelt og lod ham derpaa fare hjem med tomt Skif. Om Vinteren kunde nu Ushjærn ingen Gjestebud holde. Thorer Hund bød ham til sig i Julen; men han kom ei. Da sagde hans Frænde spottende: *Kamste tror Ushjærn, at en Sel-Thorer lurar paa ham med hver Holme?* Disse Ord ophidsede Unglingen end nær; *med Uden af Vinteren (1023) før han med en*

Snekke paa 20 Rorbænke, bemanded med 90 Mand, til Kormt, kom did femte Dag i Baassen og lagde ind i en øde Vig. Om Aftenen gik han ene og forklædt op paa Den og havde et Sverd skjult under sin Kofte. Da han nærmede sig Agvaldsnes, var Alt i Bevægelse; thi Kongen var kommen did til Gjestebud. Ubemerket gik Åsbjørn ind i Forstuen og saa gjennem den aabne Dør Kongen sidde tilbords i Høisædet og Thorer Sel staa foran ham. Han hørte sit eget Uheld med mange Lillæg fortalt af Narmanden, og da En spurgte, hvorledes Åsbjørn fandt sig i at see sit Skib ryddet, svarede Thorer: „Deri stikkede han sig taalelig, men da jeg tog Seilet, græd han.“ Dette taalte ei Åsbjørn; han sprang ind med draget Sverd og hug Thorer over Halsen, saa Hovedet faldt paa Bordet og Kroppen for Kongens Fodder; Olaf blev forbittret, men beholdt efter Sedvane sin Rolighed og lod Åsbjørn gribe. Stjalg Erlingsøn reiste sig strax og bød Bod for sin Frænde; men Kongen afflog Tilbudet. Da forlod Stjalg Stuen med sine Mænd og flere Benner. Han bad Thorarin Nesjolsfson at faa udhalet Åsbjørns Død til Søndagen og ilde derpaa til Sole til sin Fader.

Kongen vilde strax lade Åsbjørn dræbe, men under flere Paastud fik Thorarin hans Død udsat den ene Gang efter den anden, til Søndagen kom; da blev han striftet af Bisshop Sigurd og fik Lov til at staa udenfor Kirkebederen under Høimesen i sine Lænker. Men endnu medens Olaf var i Kirken, kom Erling med 1200 vel væbnede Mænd. Han brød Lænkerne af sin Frænde og tog ham i sin Hånd. Larmen hørtes ind i Kirken, men Kongen forblev rolig, indtil Messen var endt; da gik han ud og saa nu Erlings Mænd opstillede paa begge Sider af Veien fra Kirkeporten til Gaarden. Han gik gjennem Rækken, og ved Stueporten traadte Erling frem fulgt af sine Sønner, hilfede ham og bød saa store Bøder, som Kongen vilde, for at hans Frænde

atte beholde Liv og Lemmer og forblive i Landet. „Hvi du byde Bod?“ sagde Kongen; „du har vel samlet denne Magt, fordi du selv vil raade, men du skal ei stræmme med dit meget Folk!“ Erling bad ham ei minde sig, at han forrige Gang, de mødtes, havde været den zere: „Jeg vil ei dølge det,“ sagde han; „jeg ønsker, at skulle stilles som Benner; eller det kunde hælde, at jeg indlod mig paa flere Møder med dig.“ Biskop Sigurd idte nu frem som Mægler, og paa hans Bøn skjenkede if Åsbjørn Fred. Erling fæstede da Sagen til Kongens m og drog strax bort i Brede og uden at sige Farvel. if dømte, at Drabsmanden skulde træde i den Drabtes d og forestaa Gaarden paa Agvaldsnes. Åsbjørn erede sig villig hertil; kun bad han, at han først maatte Lov til at reise hjem for at bestikke sin Gaard, og dette ham tilstaaet. Han og Kongen stiltes da forligte; men lem Olaf og Erling var den gamle Uvillie vakt paany, den Skjebne, som Aaret efter rammede Åsbjørn, forblede Uvillien til aabenbart Fiendskab¹⁾.

Fra Agvaldsnes drog Kongen til Bofs, hvor han te, at Christendommen endnu kun var lidet bekjendt. r blev holdt Thing paa Bang²⁾, og Bønderne lavede først til Modstand; men da Ingen vilde være deres fører, gave de efter og bleve christnede. Olaf gif i Osterden igjen ombord paa sine Skibe, drog om Sommeren i Gjesteri i Sogn og om Høsten over Fjeldet til Balb, hvor Folket var hedenst. Det lykkedes ham at begtige sig de Baade, som Bønderne havde i den dervæde Indsø³⁾, og derpaa stevnede han Thing nær Vandet i alle Tilfælde at have et Tilflugtssted. Bønderne de sammenstevnet Thing og Træl og mødte fuldvæbnede.

En. Dl. b. hell. S. Kap. 123—127; i Fornm. S. Kap. 112—116. Bofsevangen.

Nimeligvis Bangømsjøen, øverst i Balbres.

Da Kongen bød dem Christendommen, svarede de med Baabengny og Ektrig, at han skulde tie. Olaf saa Overmagten, lod sin forrige Tale fare og spurgte dem, hvad Sager de vilde have ham forelagte. Han merkede snart, at der var store Tvistigheder mellem dem indbyrdes, og at de kun havde forenet sig for at modstaa den nye Tro; han fik ogsaa vide, at de havde ladet sine Gaarde folketomme for at komme des talrigere til Thinget. Han sendte derfor sine Skibe over Vandet og begyndte at brænde Gaardene. Da Bønderne merkede dette, adspredte de sig hver til Si, kom siden til Kongen og underkastede sig ham. De fik Fred, og Christendommen blev indført. Ved Vinterens Begyndelse drog Olaf til Thoten og derfra gennem Dalene til Nidaros, hvor han tog sit Vintersæde (1023—1024)¹⁾.

Paa denne Tid var der i Kongens Gaard en meget fager Kvinde af god Æt ved Navn Alfhild. Hun blev frugt sommelig ved Olaf og fødte ham en Søn. Hun blev forloft om Ratten, og foruden nogle Kvinder var kun en Prest og Sighvat Skald tilstede. Barnet var meget svagt og maatte hastigen døbes; men Skalden vidste, at Olaf ei taalte, at Rogen vækkede ham om Ratten. Derfor lod han paa egen Haand Presten døbe Drengen og gav ham Navnet Magnus. Om Morgenen, da Kongen hørte, hvad der var skeet, vrededes han over Sighvats Dristighed, at han havde døbt Barnet uden hans Vidende og givet det et fremmed Navn. Men Skalden svarede, at han heller vilde give Gud to Mennesker end Djævelen eet. Barnet var kommet i Djævelens Bold, var det død uchristnet; nu derimod var det Guds Barn; han selv kunde ei miste mere end Livet, og da haabede ogsaa han at komme til Gud. Men han havde opkaldt Drengen efter Carl Magnus (Carl den store), hvem han holdt for den bedste Mand i Verden.

¹⁾ Sn. Ol. d. hell. C. Kap. 129; i Foran. S. Kap. 117. 118.

bed dette Svar formilbedes Olaf og takkede Skalden for, vad han havde gjort¹⁾.

Under Olafs Ophold i Ridaros lagdes Grunden til et ulykkelige Fiendskab mellem ham og de to haaleggfte vordinger, Haarek af Thjotta og Thorer Hund. Kongen stræbte altid at ydmyge de overmægtige Lendermænd, og blandt disse regnede han Haarek som Bestyrer af hele Saalogaland. Han sendte derfor om Baaren (1024) Asmund Grankeksøn did nord for at dele Bestyrelsen med ham. Haarek modsatte sig ei Kongens Villie; dog udlod han sig med, at det ei havde været de forrige Kongers Sedvane at nedtrykke lenderbaarne Mænd for at have Bønderøner²⁾. Men vakte dette Skridt Haareks Uvillie mod Olaf, saa blev Thorer hans bittere Fiende ved en Begivenhed, som indtraf kort efter, nemlig Asbjørn Sigurdsøns Drab. Denne ulykkelige Yngling, der fra den Tid, han ældede Thorer Sel, bar Tilnavnet Selsbane, var, som allerede er sagt, forrige Aar dragen til Saalogaland for at vesse sin Gaard, førend han traadte i Kongens Tjeneste. Da han efter sin Hjemkomst traf sin Farbroder Thorer Hund, spurgte denne ham, om han nu syntes, han havde afsluttet den lidte Skam. Asbjørn svarede ja, men vilde dog vide Thorerens Mening. „Den skal jeg snart sige dig,“ varede denne; „din første Færd var lidet hæderlig, dog lod den til at bøde; men den sidste vil gjøre baade dig og dine Frænder Skam, hvis du bliver Kongens Træl og den ædle Thorer Sels Fævning. Bliv derfor paa din Gaard, og vi dine Frænder skulle yde dig Hjælp.“ Dette Raad fulgte Asbjørn; han brød det med Kongen indgangne Forlig og sad hjemme i Rolighed. Saaledes var et Aar henledet, da Asmund Grankeksøn kom til sin Spøsel paa det

¹⁾ Sn. *Nl. d. hell. S. Kap. 131*; i Fornm. *S. Kap. 119*.

²⁾ Sn. *Nl. d. hell. S. Kap. 132*; i Fornm. *S. Kap. 120*.

nordlige Haalogaland. Han fandt venstabelig Modtagelse hos to rige og anseede Brødre paa Langø¹⁾, Gunnstein og Karle. Den yngste, Karle, ønskede at blive Olafs Hirdmand; Asmund lovede at hjælpe ham hertil, og samme Aar droge de begge i Følge Syd efter. Asmund havde ofte yttret det Ønske at maatte træffe Asbjørn Selvbane. Nu hændte det sig en Dag, da de roede gjennem et Sund, at en malet Skude med sribet Seil kom dem imøde. Det var Asbjørn, der seilede hjem fra Handelsstevne i Baagen. Karle kjendte Skibet og sagde det til Asmund. Denne bad ham vise sig Selvbane. Da Skuden kom dem paa Siden, sagde Karle: „Der sidder Asbjørn ved Styret i en blaa Kjortel.“ „Jeg skal give ham en rød,“ sagde Asmund, stungede sit Spyd mod ham og gjennemborede ham. Asmund og Karle fortsatte sin Reise til Throndhjem, hvor Olaf bifaldt det øvede Verk og gjorde Karle til sin Hirdmand. Asbjørns Ledsagere derimod førte sin Huusbondes Lig til Throndarnes. Hans Moder Sigrid sendte Bud efter Thorer Hund; denne kom og forestod Begravelsen. Men da han skulde drage bort, fulgte Sigrid ham til Skibet og sagde ved Adskillelsen: „Asbjørn, min Søn, lydede dit Beneraad. Gi levede han længe nok til selv at kunne lønne dig, som du fortjente, og jeg har ikke Evnen til at gjøre det som han; men Villien har jeg: her er en Gave, som jeg vil stjenke dig, og jeg ønsker, den maa blive dig nyttig.“ Hun rakte ham et Spyd og vedblev: „Dette Spyd gjennemborede Asbjørn, min Søn; Blodet er endnu paa det: desbedre kan du mindes, at det sad i Saaret, som du saa paa din Frænde. Mandigt vilde det være, om dette Spyd saa fór af din Haand, at det stod i Olaf Digtets Bryst; og det siger jeg, at hver Mand's Riding vorder da, hvis du ei hevner Asbjørn, din Brodersøn.“ Sigrid gik

¹⁾ Langøen i Westeraalen.

bort; men Thorer kunde Intet svare for Brede; med Spydet i Haanden gif han ombord, og Hevnen udeblev ikke ¹⁾).

Mod Vaarens Ende (1024) forlod Kongen Thronhjem og drog om Sommeren syd langs Landet. Alt Norge havde han nu christnet og lagt under sig; ogsaa Orknøerne erkjendte hans Overherredømme, og paa Færøerne, Grønland og Island havde han vidst at skaffe sig Venner. Da Indbyggerne paa Island, efter Kongens Opfordring, havde udryddet Hedenskabets Levninger af sine Love, sendte han dem Sommer til at reise en Kirke paa Thingvolden, hvor Althinget holdtes, og stjænkede til samme en stor Klokke. Siden kom mange anseede Islændinger til Norge, bleve Kongens haandgangne Mænd og nødé megen Hæder hos ham. Men snart viiste det sig, at Olafs Venstabs tegn mod Islændingerne skjulte dybere Hensigter. Denne Sommer (1024) drog Thorarin Refjølfsøn over til Den og bragte fra Lovbjerget den paa Althinget forsamlede Urmue Kongens hjærlige Hilsen med Bøn om, at Nordlændingerne vilde overlade ham Grimsey, en Klippe sex Mile udenfor Eyjafjorden. Nordlændingerne overlagde denne Sag mellem sig, og den mægtigste af deres Høvdinge, Gudmund af Mødruvold, taledes for Kongens Fordring. Men hans Broder, den vise Einar af Thvera, gennemskuede Olafs Hensigter. Vel var Grimsey, sagde han, ubedydelig og ufrugtbar; men den kunde dog tjene en fremmed Hær og fremmede Langskibe som Tilholdssted, og var det først kommet saavidt, var det ogsaa forbi med den Frihed, som Islændingerne havde nydt siden Dens Bebyggelse. Det var derfor hans Raad, at man skulde holde Venstabet ved Olaf som før og sende ham Gaver, men ei overlade ham nogen Deel af Landet. Einars Ord aabnede hans Landsmænds Munde, og Kongens Bøn blev eenstemmig

¹⁾ Sn. Nl. b. hell. S. Kap. 128. 132; i Fornm. S. Kap. 116. 120.

afflaaet. Dagen efter gif Thorarin atter til Lovbjerget og indbød Lagmanden Skapte Thoroddson og flere af de mægtigste Hovdinge paa Den til at besøge Kongen snarest muligt. Men ogsaa dette vakte Betænkelighed, og efter fælles Overlæg blev der svaret, at de indbudne Hovdinge ei selv kunde komme, men vilde sende gode Mænd i sit Sted. Med denne Bested kom Thorarin om Høsten tilbage til Olaf ¹⁾.

Med Færøerne gif Kongen mere ligefrem til Værk. Denne samme Sommer kom herfra paa hans Indbydelse Lovsigemanden Gille, Leif Dörfurson, Thoralf af Dimun, Sigmund Prestersøns Søn, og flere Bondesøner. Den slue Thronde af Gata, som havde mest at sige paa Verne, blev syg, just som Reisen skulde gaa for sig, og var saaledes ei kommen med. Olaf fordrøede strax, at Færøboerne skulde underkaste sig hans Love og betale ham Skat. De tilstedeværende Færøinger vovede ei at unbslaa sig og gif Kongen tilhaande; Gille, Leif og Thoralf blev hans Hirdmænd og vendte derpaa tilbage til sit Hjem ²⁾.

Efter at have draget langs Landet ligetil Gantelven, vendte Kongen om Høsten tilbage til Viken og drog derpaa om Vinteren (1024--1025) til Dplandene paa Gjesten. Paa denne Færd giftede han sin Halvsøster, Gunnhild, Sigurd Sørs Datter, med Ketil Kalf paa Ringenes, lige som og sin Moster, Iðrid Gudbrandsdatter, med Thord Guttormsøn paa Steig ³⁾ i Gudbrandsdalen og vandt herved mange mægtige Venner. Han besøgte overalt Christendommen, drog derpaa over Thoten, Hadeland og Ringerike tilbage til Viken og om Baaren (1025) til Tunsberg ⁴⁾.

¹⁾ En. Nl. d. hell. S. Kap. 133—135; i Fornm. S. Kap. 121—122.

²⁾ En. Nl. d. hell. S. Kap. 136; i Fornm. S. Kap. 124.

³⁾ Gaarden Steig i Søndre Fron's Pgd.

⁴⁾ En. Nl. d. hell. S. Kap. 137; i Fornm. S. Kap. 125.

Under alle disse Begivenheder i Norge havde Daningen Knut kjæmpet i England og vundet dette Rige; man kaldtes den mægtige, og ingen Herster i Norden kunde maale sig med ham i Bælde. Knut havde ei glemt sin Ret til Norge, han troede at have arvet efter sin Fader, og hans Søster søn Haakon Jarl, som havde maattet gaae for Olaf, var endnu hos ham. Men deels havde Kampen i England hindret ham fra at tænke paa Norge, deels havde Nordmændene i Begyndelsen været Olaf henvorne. Nu havde Omstændighederne forandret sig. Knuts Erredømme i England var grundfæstet, og i Norge bejndte mange Høvdinger at blive misfornøiede med deres konges Strengthed; disse drog til Knut, klagede sin Rødelse for ham og Haakon Jarl og sagde, at Nordmændene vare klige til at underkaste sig dem. Opmuntrtet herved lod Knut Sendemænd drage fra England til Norge, og de fandt Olaf i Lunsberg om Baaren. Kongen ventede sig intet godt af denne Sendefærd, og i flere Dage vilde han ei give Sendemændene Udgang til sig. Endelig lod han dem komme for sig og hørte deres Grunde: „Kong Knut kaldte alle Norge sin Fædrearv og Eiendom; men da han ønskede Fred, tilbød han Olaf Besiddelsen deraf mod at tage sig til Ven af Kong Knut og betale ham Skat, som fordum jarlerne.“ Olaf svarede, at han af gamle Frasagn havde hørt, at Gorm den gamle var holdet for en mægtig Konge, hønt han herskede over Danmark ene; men dette syntes hans Efterfølgere for lidet, og nu var det kommet dertil, at Knut herskede over Danmark, England og en Deel af Skotland; og alligevel vilde han ogsaa rive Olafs Fædrearv til sig. Men han skulde holde Maade med sin Begjerlighed.“ „Agter Knut ene at raade for hele Norden?“ sagde han endelig, „eller vil han ene øde al Englands Raal? Før skal man formaa dette, end jeg bringer ham mit Hoved eller lifer ham nogen Lydighed. I skulle bringe ham mine

Ord, at med Od og Eg mon jeg verge Norge den Stund, jeg lever, og ei yde nogen Skat af mit Rige." Da Sendemændene bragte Knut dette Svar, sagde han: „Olaf feiler, tror han, jeg vil æde al Englands Kaal. Jeg vil ønske, at han engang maa finde, at Mere bor inden mine Ribbeen, end Kaal ene; thi fra denne Stund af skal han sole folde Raad fra hvert mit Ribbeen."

I Norge gik nu Rygtet, at Knut samlede en stor Hær i England; derfor havde ogsaa Olaf mange Folk om sig, opholdt sig om Sommeren i Viken og havde Speidere ude for at faa vide, om Knut kom til Danmark. Mod Høsten sendte han Bud til Kong Onund i Sverige og sagde ham Knuts Fordring paa Norge. „Sik han dette Rige," lagde han til, „da vilde han ei længe lade Sverige i Fred." Derfor raadede han til et Forbund mellem Naborigerne; thi da manglede dem ei Kraft til at modstaa Knut. Sveakongen lod svare, at han var villig til dette Forbund og vilde mødes med Olaf for nærmere at overlægge Sagen. Ei længe efter kom Knut til Danmark og hørte om Underhandlingerne mellem Kongerne. Han sendte da strax om Vinteren (1025—1026) Bud til Onund med store Gaver og bad ham ei bryde sig om Olafs Fejder; Sverige skulde være i Fred for ham. Men Sveakongen agtede ei paa dette Sendebud; han drog om Vinteren paa Gjesteri i Västergautland og sendte derfra Bud til Olaf, der havde Vintersæde i Sarsborg, at han om Vaaren vilde møde ham ved Gautelven. Denne Sammenkomst gik for sig (1026), og Forbundet mellem Kongerne blev bekræftet. For Diebliffet var imidlertid Faren forbi; thi Knut var allerede dragen over til England. Kongerne adskiltes derfor efter mange hemmelige Raadslagninger, og Olaf drog langs Viken og Agder for at begive sig nord i Landet. Ved Ankomsten til Gikundafund¹⁾ fik han tydelige Beviser paa det

¹⁾ Gjerfund.

iendtlige Sindelag, som Erling Skjalgsson nærrede mod ham efter Aabjorn Selobanes Drab, og som han nu saaneget mindre dulgte, som Knuts Bistand var ham vis. Allerede forrige Sommer vare Erlings Sønner Aslak og Skjalg dragne over til England til Haakon Jarl og havde her fundet en hæderlig Modtagelse. Nu spurgtes det, at Erling selv havde en Hær af Jæderboere samlet. Olaf seiede derfor hastig Jæderen forbi til Hordeland, hvor Gjestebud vare beredte for ham¹⁾).

Paa denne Tid viiste ogsaa Thorer Hund, at hans Brodersøns Drab ei var gaaet ham af Minde. Olaf havde om Vinteren sendt sin Hirdmand Karle til Throndhjem for at erfra paa hans Begne at gjøre en Handelsreise til Bjarmeland. Da Karle om Vaaren (1026) kom til Lango, slog Gunnstein, hans Broder, sig i Følge med ham, og de havde paa sit Skib 25 Mand. Thorer Hund sendte dem Bud, at han ogsaa ønskede at være med paa Reisen, og det blev aftalt, at han skulde støde til dem med ligesaa meget Folk, som Brodrene havde. Da han desuagtet kom paa et Langskib med 80 Mand, fattede Gunnstein Mistanke og vilde vende tilbage; men paa Karles Raad fortsattes Reisen. De kom til Mundingen af Vinaaen (Dvina) og indkjøbte der først mange kostbare Skindvarer; derpaa plyndrede de om Ratten Bjarmernes Gravsteder, som vare opfyldte med Rigdomme, og deres Afgud Tomales Billede. Med stort Bytte forlode de Landet. Paa Tilbageveien søgte altid Brodrene at holde sig i Afstand fra Thorer; alligevel kunde de ei undgaa stundom at støde sammen med ham i Havnene. Ved en saadan Leilighed kaldte Thorer dem i Land og fordrøede Deling af Byttet. Brodrene svarede, at de kunde bide hermed, til de kom hjem. Thorer bad da Karle træde af Pidsen til en Samtale; men da de vare komne et Stykke

¹⁾ Sn. Ol. d. hell. S. Kap. 139—142. 144; i Fornm. S. Kap. 127. 128. 130.

fra de Andre, gjennemborede Thorer ham og sagde, at der kunde han kjende Spydet Selshevner. Da Gunnstein saa sin Broders Fald, skyndte han sig ombord og flygtede; men Thorer forfulgte ham saa skarpt, at han med sine Mænd maatte forlade Skibet i Lenggjuvit¹⁾ og løbe i Land, hvor han med Nød undslap. Thorer plyndrede og nedsænkte Brødrenes Skib og drog derpaa hjem til Bjarkø med det røvede Kongsgods. Gunnstein derimod kom efter mange Farer til Olaf, som lovede ham Opreisning og lod ham forblive hos sig²⁾.

Uagtet Olaf saaledes fik Prøver paa sine egne Lendermænds Uvillie, til samme Tid som en fremmed Fjende truede ham, afled han dog ei sin begyndte Stræben for at udvide sit Herredømme udenfor Norge. Den Skat, der var ham lovet af Færøboerne, havde han endnu ei modtaget. To Skibe havde han til forskjellige Tider afsendt for at kræve den; men begge vare blevene borte med deres Mandskab, uden at man, hverken paa Verne eller i Norge, vidste hvorledes. Dog hvilede Mistanke paa Thron i Gata, at han havde en Haand med i Sagen. Denne Aar (1026) havde Olaf sendt Bud til Verne, at een af hans Hirdmænd der skulde komme til Norge. Thoralf af Dimun gav sig paa Veien. Til samme Tid stilledes imidlertid ogsaa Thron sine djarve Brodersønner, Sigurd og Thord Lave, samt sin Frænde Gaut Røde afled paa et Skib, som det hed, for at sælge hans Uld i Norge. Begge Skibe havde hinanden i Sigte i Havet og lagde paa een Tid til Land ved Den Herna³⁾ ved Kysten af

¹⁾ Lenviken i Senjen.

²⁾ Sn. Nl. d. hell. S. Kap. 143; i Fornm. S. Kap. 129.

³⁾ Man har troet, at Navnet Herna (i Hornu), som her forekommer hos Snorre, er en Affriversfell for Herbla, Navnet paa en bekjendt D, den nuværende Herblø i Mangers Prestegjæld (Kollo-Udgaven af Snorre, II S. 228 not. v.). Imidlertid s

ordeland. Men samme Aften blev Thoralf lumst myrdet, da han var gaaet op fra Skibet i Mørket, uden at an vidste Gjerningsmanden. Hans Ledfagere sendte Stragud til Lygra, hvor Kongen just var i Gjestebud, og gde ham, hvad der var hændet. Han lod Thing stevne i Færøboerne fra begge Skibe tilkalde. Han bestyldte hronds Brodersønner for at have myrdet Thoralf af ryggt for, at denne skulde aabenbare deres Farbroders Svig og Kongens Sendemænd. Forgjæves negtede Sigurd jerningen; Kongen paastod, at han den næste Dag skulde vise sin Ustyldighed ved Jærnbyrd. Men da Færøboerne re komne tilbage til sit Skib, forestillede Sigurd sine dsfagere Thoralfs Drab som et Verk af Olafs List for at a en Grund til Anklage. Udfaldet af Jærnbyrden, sagde m, stod i Kongens Magt. Derfor raadede han til at nytte den gunstige Vør og flygte om Natten. Hans Raad ev antaget, og de kom lykkeligen tilbage til Færøerne, vor de, som før, havde sit Tilhold hos Thron, stjønt une lod, som om han tog sig meget nær af Thoralfs rab. Siden viiste det sig dog, at Mistanken til Thron i hans Frænder ei havde været ugrundet. Olaf sendte mlig det følgende Aar en tapper Viking, ved Navn Karl lørstke, til Verne for at kræve de kongelige Rettigheder. hrond modtog Sendebudet venligen og lovede sin Hjælp l at samle Skatten. Men Vaaren efter (1028), da den lde udredes, blev Karl lumst myrdet paa Thinget af

nes det rimeligere, at Herna er rigtig frevet; thi Navnet forekommer ogsaa i Fleertal (i Hernum) i Orkneyingasaga S. 198 og 200 (Flatsbogen II, 455). Ifølge Navnet og den hos Snorre antydede Belliggenhed i Nærheden af Lygra (Lygren i Lindbaas Pgd.), er Intet sandsynligere, end at Herna er det nuværende Hens i Bø Sogn i Mangers Pgd., noget nærmere ved Lygren, end Herblø er; og naar Navnet ogsaa findes i Fleertal, indbefattes vel derved de mindre omkringliggende Døer, som nu alle underet benævnes Henserne.

Thord Lave og Gaut Røde. Gille Lovsigemand og Leif Døsurfsøn, Kongens tro Tilhængere, toge sig vel af Sagen og sit Morderne landsforviiste. Men selve Ophavsmanden, Thrond, undgik ved sin Magt og Klogskab alt Ansvar for sine Landsmænd, ligesom han og ved Olafs senere Ulykke befriedes fra Frygten for dennes Hevn¹⁾.

Ogsaa paa at vinde Island gjorde nu Kongen et nyt Forsøg. To Aar vare forløbne, siden Thorarin Nesj-olfsøn drog derhen for at bane hans Herredømme Veien. Det eneste, som ved denne Sendefærd udrettedes, var, at nogle unge Islændinger af de gjæveste Slægter, Stein, Søn af Skapte Lovsigemand, Thorodd, en Søn af den kloge og mægtige Snorre Gode, Geller Thorkels-son og Egil Hallssøn, forrige Aar (1025) vare komne til Norge ifølge Kongens Indbydelse og havde opholdt sig ved hans Hird om Vinteren. Denne Omstændighed vilde nu Olaf benytte. Han sendte (1026) Geller Thorkels-son til Island for at forlange Folkets Underkastelse, medens han beholdt de Dvrige hos sig som Gidsler. Hvormeget end disse længtedes efter Hjemmet og knurrede over Kongens Bud, maatte de dog følge ham til Nidaros, hvor han tog sit Vintersæde²⁾. Olaf havde paa denne Tid i Einde at lade kræve sin Skat af Jæmteland, som nu, efter Freden med Sverige, syntes at burde høre under Norge. De fleste af hans Mænd vare imidlertid uwillige til at udføre dette Grinde; thi de mindedes Thrond Hvides Drab³⁾. Da fremstod Thorodd Snorresøn, der ei kunde finde sig i den Tvang, Olaf havde paalagt ham, og tilbød sig at kræve Skatten i Jæmteland, hvis han derved kunde komme paa fri Fod. Kongen gav ham sit Lofte herom, og Thorodd

¹⁾ Sn. Dl. d. hell. S. Kap. 145. 152. 153; i Fornm. S. Kap. 131. 132. 138. 139.

²⁾ Sn. Dl. d. hell. S. Kap. 138. 146; i Fornm. S. Kap. 126. 122.

³⁾ See ovenfor S. 351.

vog afsted selv tolvte. Jæmternes Lagmand, Thorar, mod-
 og han vel og lod ham blive paa sin Gaard, medens
 han selv thingede med Bønderne. Disse ønskede at for-
 blive under Sveriges Konge. Nogle vilde, at de norske
 Sendemænd strax skulde hænges eller offres til Guderne;
 men de fleste raadede til at opholde dem under Paaskud af
 at samle Skatten, indtil Sveakongens Eyselmænd kom
 did, og saa lade disse handle med dem efter Lykke. Dette
 blev antaget, og Sendemændene fordeelte i Bygden. Thorodd
 var paa Thorars Gaard og blev vel behandlet; alligevel
 merkede han, hvad der var i Gjære, og i Julen flygtede han
 med een af sine Staldbrodre. Jæmterne opsporede dem
 imidlertid snart ved Hunde og bevogtede dem nu noiere.
 De undslap dog atter, ledede Sporhundene vild ved at
 binde Reenskløver bagvendt under sine Sko og kom endelig
 til en fredløs Røver, Arnliot Gelline, der med sin
 Søster og hendes Mand opholdt sig i Skovene; han hjalp
 dem tilbage til Norge. Udfaldet af denne Sendefærd viiste
 Olaf Jæmternes fiendtlige Sindelag, og han fik ei Leilighed
 til at tvinge dem; men mod Thorodd holdt han sit givne
 Ord og lod ham Sommeren efter (1027) fare hjem til sit
 Fædreland¹).

Stein Skapte'søn var ligesaa utilfreds som Thorodd
 med det tvungne Ophold i Norge; han havde oftere været
 ivarsom i sin Tale og derved vakt Olafs Misnøie. Om-
 der flygtede han en Nat fra Nidaros, dræbte i Orkedalen
 en af Kongens Armmænd, der ei vilde laane ham Hest, og
 landsede ikke, før han kom til Den Giske ved Søndmøre,
 hvor Thorberg Arnes'søn boede. Han selv var ikke
 jemme, men hans Kone Ragnhild, Erling Skjalgs'søns
 Datter, modtog Stein med Velvillie; thi da han først kom
 til Norge, var han landet der ved Den, just som Ragnhild
 var i Barnsnød, og havde holdt den Datter, hun fødte,

) *Sn. Dl. b. hell. S. Kap. 151; i Fornm. S. Kap. 137.*

under Daaben. Derfor havde Ragnhild lovet ham sin Skab og sin Hjælp, hvis han nogensinde skulde behøve. Om dette Løfte mindede nu Stein hende og sagde, at han havde forbrudt. Hun bød ham blive hos Thorberg kom hjem. Denne havde allerede hørt, at hun var hændet, og var vred. Da Ragnhild bad ham tale til Stein, svarede han, at han ei for en Udlændings vilde blive Kongens Uven, og bød hende strax sende ham bort. Men da hun svarede, at i dette Tilfælde skulde selv drage bort med, og da deres tolvaarige Søn, Erling, erklærede, at han vilde følge Moderen, fik Thorberg endelig efter og beholdt Stein hos sig. I Julen (1027) kom Olafs Stevning til Thord, og han skulde indfinde sig i Nidaros før Midfaste. Da han da til sin Broder Finn og begjærede Hjælp af ham, svarede han, at det var ilde, at han ei for sin Skyld turde være Kongen tro. Paa lignende Maa lod hans Broder Arne sig, da han kom til ham, og Thord forlod dem begge i Brede. Da han derimod sendte Bud til Kalf paa Egge, lovede denne ham strax sin Hjælp. Ragnhild havde imidlertid sendt Bud til Erling og Sole, og hastig indfandt sig hendes Brødre, Sigurd og Thord, med to Skibe og henved 200 Mand. De slog sig ned i Thordberg nordøst; udenfor Throndhjem skødte mod Forventning Finn og Arne til, og mødte Kalf ved Ugdenes. Med 6 Skibe og henved 200 Mand lagde de nu ind til Nidarholm¹⁾ og havde Erling og Sole til Følge. Kalf og Erlings Sønner raadede til at angribe Kongen; men de Dvriges vilde først gjøre sig Tilbud, og i denne Hensigt drog Finn og Arne ind i Byen med saa Folk. De fandt Kongen meget forberedt, og han bebrejdede Brødrene deres utaknemmelige Fremfærd, og afslod at tage mod Bøder for Thorberg og Stein.

¹⁾ Munkholmen ved Throndhjem.

agde Finn: „Vi have samlet denne Hær, Konge! for først at byde dig vor Tjeneste. Men afflaar du den og gjør Thorerberg Overlast, da ville vi fare med vort Folk til Knut den mægtige og see, om han viser os bort.“ Kongen bad nu Brødrene sverge sig bestandig Trostøb; da vilde han forliges med dem. Dette Tilbud bragte Finn og Arne tilbage. Ralf sagde, at han vilde være Olaf tro, saalænge som denne var hans Ven og lod ham beholde sine Veitsler, men ingen Ed vilde han sverge ham. Hermed for han hjem til sin Gaard. De tre andre Brødre derimod drog ind til Byen, forligede sig med Kongen og svore ham Trostøb. For Stein vilde Kongen ingen Bøder tage; han kunde være, hvor han vilde, sagde han, kun ikke i Hirden. Stein fulgte derfor hjem med Erlings Søner og drog om Vaaren over til England til Kong Knut¹⁾.

Kort efter denne Begivenhed (1027) erklærede Olaf for sine Raadgivere, at han vilde udbyde almindelig Leding mod Kong Knut, og sendte Mænd ud til alle Kanter for at forkynde Opbudet. Til Haalogaland drog Finn Arnesøn og stævne de Haaleygerne til Baage. De mødte strax med mange og store Skibe; ogsaa Thorer Hund indfandt sig paa sit Langskib, der var bemanded med hans egne Huuskarle. Efterat Finn havde holdt Vaabenthing og undersøgt Folkets Rustning, henvendte han sig til Thorer og spurgte ham, hvad Bød han vilde give Kongen for Karles Drab og Ranet i Lengjubif²⁾. Thorer saa sig om og merkede, at han var omringet af Bevæbnede og blandt dem Gunnstein og flere af Karles Frænder. Han svarede hastig, at han hentsjød sin Sag under Kongens Dom. Finn svarede, at han nu fik nøies med hans Dom, og da Thorer nødteg denne, dømte han ham i en Bød af 30 Mark Guld. Thorer bad om Frist til at faa Bengene laante,

¹⁾ En. VI. d. hell. S. Kap. 148; i Fornm. 8. Kap. 134.

²⁾ See ovenfor S. 386.

men Finn satte ham Spyddoden for Brystet og tvang ham til strax at levere en Guldhalskjede, som Karle havde taget paa Bjarmelandsfærden, og som Thorer havde rovet fra den Dræbte. Derpaa fik Thorer Lov at søge Laan hos sine Folk; nu udtrak han Sagen, betalte lidt og lidt, og kun en Trediedeel var udredet, da det led mod Aftenen og det forsamlede Folk adspredte sig. Finn sagde nu, at Thorer kunde betale Kongen selv det øvrige af Boderne, og seilede dermed bort. Thorer raabte til ham, at han saaledes skulde udrede sin Skyld, at hverken Kongen eller Finn skulde klage over ei at have faaet fuld Betaling. Han havde alle sine Rigdomme ombord, skjulte i store Øltonder, og styrede strax over til England. Da Olaf hørte hans Flugt, sagde han, at den Fiende vilde han heller have fjærn end nær¹⁾.

Haarek af Thjotta dulgte længere sit fiendtlige Sindelag mod Kongen. Denne Vinter havde han havt Uenigheder med Åsmund Grankelsøn, der var i sin Ejsel paa Haalogaland. Haarek havde nemlig i længere Tid benyttet et Fiske- og Selvær, som før havde ligget under Grankels Gaard. Dette fordrede nu Åsmund tilbage for sin Fæder ifølge Kongens Ord. Haarek brød sig ikke herom og lod sine Mænd som forhen tage Fangsten i Bæret. Da overfaldt Åsmund dem, fratog dem hele deres Ladning og slog og saarede dem. Herover forbittedes Haarek, men skjulte sin Brede og drog om Baaren efter Opbud til Kongen med et Skib paa 20 Norbænke, bemanded med hans Huuskarle. Han og Åsmund voldgave nu Olaf sin Sag, og denne tildømte Grankel Bæret efter Vidners Udsagn. Haarek fik ikke engang Bod for sine Mænds Mishandling; dog lod han, som om han var tilfreds, og sagde kun, at det ingen Skam var at lyde Kongens Dom, hvorledes det end gif fiden²⁾.

¹⁾ Sn. Ol. d. hell. S. Kap. 149; i Fornm. S. Kap. 135.

²⁾ Sn. Ol. den hell. S. Kap. 150; i Fornm. S. Kap. 136.

Ud paa Baaren (1027) forlod Olaf Throndbjem med en stor Hær. Alle Hovdinger nord fra Landet fulgte ham indtagen Einar Thambarsskjælver. Denne havde kort efter sit Forlig med Kongen gjort en Reise over til England, hvor han en Stund opholdt sig hos Haakon Jarl, og derfra dragen til Rom og endelig efter et Aars Fraværelse kommen tilbage til Norge; men han havde ikke efter sin Hjemkomst talt med Olaf og sad nu i Rolighed paa sine Gaarde uden at have Veitsler¹⁾. Da Kongen var kommen forbi Stat, stødte ogsaa her Ledingsfolk til ham; men ved Hordeland fik han høre, at Erling af Sole og hans Sønner med fem Skibe vare dragne til England. Han fortsatte Reisen østover og fik snart Underretning om, at en Hær rustedes mod ham i England. Alligevel vidste han ei, naar han kunde træffe sin Fiende, og det var vanskeligt at holde det meget Folk samlet; derfor lod han en Deel af Hæren drage hjem og beholdt blot Lensmændene og det udvalgte Ledingsfolk. Med dem styrede han til Sjælland, hvor han herjede og brændte. Ligeledes anførte Sveriges Konge Duund frem i Skaane; thi saaledes var det blevet aftalt paa Mødet ved Elven. Derpaa forenede Kongerne sig og fordrede, at Danerne skulde underkaste sig dem, hvilket og Mange gjorde af Frygt for deres Baaben²⁾.

Kong Knut havde forrige Aar, da han drog fra Danmark, efterladt som Landvernsmand sin Svoger, Ulf Jarl, Thorgils Sprakaleggs Søn, og overgivet i hans Berge sin unge Søn, Hørdeknut. Men Ulf foregav, at Knut havde tjenket sin Søn Danmarks Rige, og overtalte flere Hovdinger til at hylde ham. Ved Olafs Komme var han med den unge Konge dragen til Jylland for der at samle en

¹⁾ Sn. Dl. b. hell. S. Kap. 130.

²⁾ Sn. Dl. b. hell. S. Kap. 152. 154. 155; i Fornm. S. Kap. 138. 140. 141.

Hær og møde ham; men da Dnunds Angreb tillige rygtedes, vovede han ei en Kamp mod begge. Strax efter kom Knut fra England til Limffjorden med en stor Hær; Haakon Jarl, Erling Skjalgsøn og Thorer Hund vare i hans Følge. Nu flokkede den danske Almue sig om ham. Ulf og Hørdefnut saa sig forladte og bade Knut om Raade. Hørdefnut nedlagde sit Kongenavn og fik lettelig Tilgivelse. Jarlen derimod fik det Svar, at han skulde samle Fjolk og Skibe; siden kunde de tale om Forlig. Da Knuts Komme rygtedes, droge de forenede Konger sig tilbage og lagde sin Flaade i Mundingen af Helgeaaen ved Slaanes østlige Kyst. Her overlod Olaf Skibene til Dnund og drog selv med nogle Mænd op i Landet til Naens Udspring. Han opførte i Hast en Dæmning, der hindrede Strømmens Løb, forogede Vandet ovenfor ved at trække Diger fra nogle høitliggende Søer og fældede en Mængde Træer i Aarenden. Imidlertid var Knut seilet efter sine Fiender, og da Dnund saa ham nærme sig Helgeaaen, forlod han hastigen Havnen, drog sig noget østover og lagde sine Skibe i Slagorden. Knut vilde ikke strax begynde Kampen, da det allerede var Aften, og hans Flaade ei endnu var samlet; han lagde derfor ind i Namundingen for at oppebie den næste Dag. Under dette fik Olaf ved Jilbud Knuts Ankomst at vide; strax gjennembrød han Dæmningen og skyndte sig til Skibene. Om Morgenen i Opnningen steg pludselig Naen med en rasende Strøm over sine Bredder; mange af Knuts Fjolk, der vare gangne i Land, omkom; Skibene maatte overhugge Landtougene og drev hid og did, stødte paa hinanden indbyrdes og beklagedes af de fremstyrte Træer. Kongens store Dragestib paa 60 Rum kunde ei mere styres med Aarerne, men drev henimod Fiendernes Flaade. Disse angreb under Forvirringen og omringede Kongestibet paa alle Sider. Men det var ei let at vinde; thi det var høit og Besætningen udvalgt.

Imidlertid kom Ulf Jarl til; de danske Skibe samlede sig ca alle Kanter, og Kampen blev almindelig. De forbundne konger saa snart, at der for denne Gang Intet mere var t udrette; derfor roede de sine Skibe tilbage og droge søover, medens Knuts Flaade endnu var i for stor Uorden il at kunne forfølge dem¹⁾.

Olaf og Onund lagde om Aftenen i Havn ved Barvik; men Svenskerne længtedes efter Hjemmet, og om Natten udsprede sig den største Deel af deres Hær, saa at af 350 Skibe vare om Morgenens kun 100 tilbage. Paa et Huudhing erklærede nu Onund, at det forekom ham bedst at tage hjem, medens man endnu Intet havde tabt, og indvød sin Svoger at blive Vinteren over i Sverige. Men Olaf sagde, at man ei skulde bryde sig om Hærens Minen, thi Skjernen af den var dog tilbage. Han raadede til at oppebie, hvad Knut vilde foretage sig. I Helgeaaen kunde man ei længer ligge; thi der var ingen god Havn; drog man søover, skulde de trække sig tilbage, og da vilde hart Folk samle sig til dem; for han derimod til Danmark, vilde hans Hær udsprede, og da var det endnu vist, hvo der seirede. Olafs Raad blev fulgt. Da Knut ved sine Speidere havde faaet vide, hvor formindsket Kongernes Hær var bleven, seilede han tilbage til Danmark og holdt sin store Flaade samlet i Drefund. Det var, medens han laa her, at han paa Mikkelødag (29 Septbr.) så Ulf Jarl dræbe i Roskilde Domkirke. Da det led ud paa Høsten, og den danske Hær endnu ei udsprede sig, blev Svenskerne utaalmelige og frygtede for at fryse inde. Onund hævdede Ledingen, og Olaf laa nu ene tilbage. Snart merkede han, at Knuts Gaver og Løfter, som denne ved hemmelige Speidere uddeelte i den norske Hær, havde virket altfor meget paa hans Hovdinge. Alle deres Raad-

¹⁾ Sn. Dl. b. hell. S. Kap. 156—160; i Fornm. S. Kap. 142—146.

slagninger vare vakkende, og dem, der eggede til at trænge gennem Drefund, havde Olaf mistænkt for at være Knut huldere end sig. Han erklærede derfor endelig, at han vilde drage landvejs til Norge og give sine Skibe i Sveafongens Berge. Da Haarek af Thjotta hørte dette, sagde han, at han var for gammel til at gaa saa lang Vej. Han forlod Olaf, styrede til Drefund, slap lykkeligen gennem Knuts Flaade og kom hjem til Haalogaland; men Mange mistænkte ham allerede da for at være i Forstaaelse med Danefongen og for at have draget gennem Fiendens Flaade med Knuts Vidende. Olaf lod imidlertid sine Skibe sætte op ved Kalmar og for gennem Smaaland og Vester-gauleland tilbage til Norge, hvor han lod Vintersæde berede i Sarpsborg. Kun faa af Lendermændene beholdt han hos sig, og blandt disse alle Arnesønnerne; de øvrige gav han Hjemlov¹⁾.

Strax efter Tilbagekomsten fra dette frugtesløse Tog fik Olaf Tidenden om, at hans Hensigter med Island vare mislykkede. Geller Thorkelsøn var, som allerede er sagt, forrige Aar dragen derover, og efter at have været der om Vinteren frembar han paa Althinget Kongens Bud, at Islændingerne skulde underkaste sig de Love, Olaf havde givet Nordmændene, og betale ham Skat (Thengilde og Nevngilde); i modsat Fald truede han dem med sit Fiendskab. Men Islændingerne affloge eenstemmigen Kongens Fordring, og Geller bragte ham nu dette Svar paa en Tid, da hans Stillning i selve Norge var bleven altfor farlig, til at han kunde tænke paa Udførelsen af sine Trusler mod den fjærne Island. Men uagtet saaledes Olafs egentlige Hensigt, at lægge Island under Norges Kongedomme, mislykkedes, saa kom dog under hans Styrelse, uvist naar, den første traktatmæssige Overenskomst istand mellem Nordmænd og Islændinger.

¹⁾ Sn. Dl. d. hell. S. Kap. 161—169; i Fornm. 8. B. 147—156.

hvorede begges gjensidige Rettigheder, det ene Folks i det andets Land, nærmere bestemtes; og denne Overensstemmelse er endnu levnet¹⁾.

Da Danehæren paa Efterretningen om Olaf Hjemkomst var opløst, droge Knuts Sendemænd i Erling Skjalgsøns Følge til Norge og vandt her vide omkring ved sine store Gaver mange baade hemmelige og aabenbare Tilhængere. Og skjønt dette var Olaf vel bekjendt, stod det dog ikke i hans Magt at hindre det. Enkelte bleve imidlertid sin Konge tro, uagtet Knut og Haakon Jarl havde beviist dem stort Venkab, og blandt disse var Sigbvat Skald. Han kom paa denne Tid til Sarpøborg fra en Vænderreise; paa hvilken han og havde besøgt Kong Knut, gjort Kvad til hans Ære og modtaget Gaver som Lon. Derfor havde Olaf ham mistænkt; men Sigbvat tillarede hoitideligen, at han aldrig vilde tjene to Herrer paa een Gang, og fik sin gamle Plads i Hirden som Kongens anden Stallare. Siden dablede han ofte i sine Viser paa det bitterste de Troløse, der lode sig kjøbe til at sige sin Herre²⁾.

Olaf holdt Juul i Sarpøborg (1027—1028), og paa den 8de Dag af Høitiden uddeelte han efter Sedvane Gaver blandt de Høvdinger, som vare forblevne ham tro. Strax derpaa begyndte han sin Færd over Dplandene. Vel var ikke den lovbestemte Tid forløben, siden Olaf sidst Hestede her; men han havde forrige Sommer kostet meget paa Toget til Danmark og denne Høst ingen Indtægter maet nord fra Landet; Skibe havde han ei til selv at fare ud og mistænkte desuden Folket der for at vikle i sin Troslab. Lendermænd og rige Bønder paa Dplandene lode nu Kongen ved at byde ham til Gjest hos sig. Paa

¹⁾ Kryft i Norges gamle Love I, 437. 438 og i Udgaverne af den islandste Lovbog Graagaafen.

²⁾ En. Nl. d. hell. S. Kap. 170. 171; i Fornm. S. Kap. 157. 158.

Hedemarken boede dengang den attenaarige Thorer Olversson, Ralf Arnesons Stiffson og Fosterson; han havde faaet et rigt Giftermaal og var rijk og vensæl. Af ham blev Kongen indbudet og herligen bevertet. Men Thorer var af Knuts hemmelige Tilhængere og bar paa sin Arm, skjult under Klæderne, en stor Guldring, en Gave, som han havde modtaget for at svige sin Konge. Dette fik Olaf vide under Gjestebudet, og Thorer maatte tilstaa sin Broder Ralf Arneson og flere mægtige Mænd gif forgyves i Forbøn for ham; Kongen lod ham dræbe. Dette Skridt vakte stor Uvillie mod Olaf baade paa Oplandene og i Throndhjem. Thorer's Broder Grjotgard, en djærv Yngling, greb til Vaaben mod Kongen, foruroligede hans Gaarde og skjulte sig i Skovene. Endelig fik Olaf en Nat omkring den Gaard, hvor Grjotgard sov, og den vaagnede ei, før Flugt var umulig. Han styrtede da af Døren med Skjoldet over sit Hoved og et draget Sværd i sin Haand for at fælde Kongen; men han tog Feil i Mørket, gjennemborede Arnbjørn Arneson og faldt derpå selv med største Delen af sine Mænd¹⁾.

Olaf drog om Vaaren til Lunsberg og lod Ledingsopbud udgaa til alle Sider; men kun fra de nærmeste Hereder mødte Bønderne, og Alt tydede paa et forestaaende Frafald. Kongen sendte da Mænd til Gautland for at hente de Skibe, han der havde efterladt; dog varede det længe, før disse kunde komme frem. Thi Knut havde allerede udbudet en Hær mod Norge, og hans Flaade spanrede de danske Farvande. Rystet om hans forestaaende Komme gav Olafs Fiender Mod, og de lagde nu ei mere Dølgemaal paa sit Sindelag. Saaledes indebrændte han ref af Thjotta den gamle Grantel paa Haalogaland, medens Sønnen Asmund var hos Kongen, og ingen Bod blev betalt for Gjerningen. Knut udeblev ei længe; med 1200

¹⁾ Sn. Ol. d. hell. S. Kap. 172—176; i Fornm. S. Kap. 158—161.

Skibe gik han ud fra Limfjorden, drog Viken forbi og lagde først til paa Agder. Han blev tagen til Konge, indsatte Høvselmænd og tog Gisle af Bønderne. I Gikundafund lodte Erling Skjalgøson ham og modtog Løfte om at faa det Landet mellem Stat og Ryggjarbit at styre. Derpaa fortsatte Knut Reisen til Throndhjem, hvor han paa de otte brøndste Fylkers Thing blev tagen til Konge over hele Norge. Thorer Hund fulgte ham, og i Nidaros mødte daarek af Thjotta; begge disse bleve Knuts Lendermænd, søre ham Trostlab og fik Bestyrelsen over Haalogaland. Derpaa overlod han Overbestyrelsen af hele Norge til Haakon Jarl og tog Gisle af Lendermænd og mægtige Bønder. Nu indfandt ogsaa Einar Thambarstjalver sig hos Haakon og fik af ham alle de Beitøler, han forud havde avt af Jarlerne. Knut lovede ham, at han og hans Søn sindride skulde være nærmest berettigede til Jarlsnavnet efter Haakon, og fik til Gjengjæld Løfte om Trostlab. Efter saledes at have ordnet Sagerne i det nordlige Norge, for Knut igjen sydester, drog tværs over Fjorden til Sarpøborg, hvor han ogsaa blev tagen til Konge, og vendte derfra tilbage til Danmark efter at have vundet Norge uden Sværdslag¹⁾.

Imidlertid havde Olaf Mænd, som vare sendte til Sautland, udsøgt de bedste af hans Skibe og opbrændt de øvrige. De vare dragne gennem Drefund og lykkeligen komne til Viken, medens Danekongen var i det nordlige Norge. Olaf opholdt sig i Tunsberg under Knuts Tog mod Norden og laa siden med sine Skibe i Drafn Drammensfjorden, medens hans Fiende var i Sarpøborg; men da Knut havde forladt Landet, drog han i Begyndelsen af Vinteren ud efter Viken. Kun faa Folk kom til ham, og Modvind sinkede ham. Da han laa ved Selverne (strag vestenfor Lindesnes), hørte han, at Erling

¹⁾ En. Nl. d. hell. S. Kap. 177—183.

Skjalgsson samlede en Hær mod ham, og at mange Skibe allerede laa rustede ved Jæderen. Da han kom til Gikundofund, vidste begge Hære om hinanden. Thomasmesse strøg for Juul (21 Decbr.) tidlig om Morgenens lagde Kongen ud af Havnen og seilede med gunstig Vær mod Nord. Erling fik over Land Budskab om hans Færd og satte efter ham med alle sine Skibe; hans eget Skib var i Spidsen og gik saa hurtigt, at man maatte reve dets Seil, for at de øvrige kunde følge. Kongen merkede, at hans Skibe vare tungere og snart vilde blive indhentede af Fienderne, som samlede vare ham langt overlegne. Han lod derfor raabe fra Skib til Skib, at man langsomt skulde sænke Seilene, og dette Bud blev udført. Erling merkede, at Seilene bleve lavere, og troede det var, fordi Kongen fjærnede sig. Han bød da sætte alle Seil til, og snart var hans Skib langt foran de øvrige. Olaf var imidlertid kommen indenfor Den Bøkn og skjultes af et Ræs; han lod Seilene falde og sine Skibe lægge i Slagorden. I det samme seilede Erling alene ind forbi Odden og blev strax angreben fra alle Sider. En haard Kamp begyndte. Erlings Mænd strede tappert mod Overmagten og faldt hver i sit Rum. Skibet var allerede bestøget; men endnu stod Hovdingen ene i den høie Løfting med Hjælm og Skjold og Sverdet i Haanden og vergede sig med mægtig Tapperhed. Fra Forrummet raabte Olaf til ham: „Du vender Ansigtet til idag, Erling!“ „Ja, Herre!“ svarede Erling; „Bryst mod Bryst skulde Ornene rives.“ Da spurgte Kongen, om han vilde gaa ham tilhaande. Erling svarede ja, lagde Hjælm og Skjold og gik frem i Forrummet. Olaf stak Kanten af sin Dye i hans Kind og sagde: „Merkes bør Drottens Sviger!“ I samme Stund sprang Olaf Fitjaskalle til og klovede Erlings Hoved med sin Dye. Da udbrod Olaf: „Ulykkelige! der hug du Norge af min Haand!“ Han bød sine Mænd hastigen gaa ombord

aa sine Skibe, og i det Samme løb Bøndernes Flaade ud i Sundet. Men de vare uden Høvding og vovede der-
 or ei at angribe. De førte Erlings Lig til Sole og lode
 kongen ubhindret drage sin Vej nordefter ¹⁾).

Jungen af Erlings Sønner havde været tilstede ved
 eres Faders Død: nogle vare i Throndhjem hos Haakon
 jarl, andre inde i Fjordene for at samle Folk. Men saa-
 snart hans Drab spurgtes, opbødes Egder, Ryger og Hør-
 er for med Erlings Sønner i Spidsen at forfølge Olaf.
 Denne havde endnu flere Lendermænd hos sig og blandt
 dem alle Arnessønnerne. Da han var kommen nord forbi
 Stat og havde lagt i Havn i Steinavaag ²⁾, blev Uslaf
 Kijassalle fældet ved Borgund af Vigleif Arnessøn til
 bevn for Erling Skjalgsøns Drab. Kongen tog sig dette
 nær, men kunde ikke dvæle for at straffe Morderen; thi
 han fik vis Underretning om, at Jarlen med en Hær sterkt
 nærmede sig fra Norden, medens Erlings Sønner flyndede
 dem fra Sonden. Ved denne Tidende forlodes han af
 kalf Arnessøn og flere Lendermænd. Han styrede til Lo-
 varfjord (Laffjorden) og ind til Baldalen, inderst paa
 Søndmøre. Her efterlod han de fem Skibe, han endnu
 havde tilbage, drog opad Dalen og kom med megen Besvær-
 ighed over Fjeldet til Lesje og derfra til Hedemarken.
 Stedse bleve hans Tilhængere færre, og Haabet om at
 kunne modstaa Fienden forsvandt. Derfor erklærede han
 sig for de faa Benner, der endnu vare tilbage om ham, at han
 vilde drage til Sverige. Dog haabede han endnu engang
 at gjensee Norge, hvis Livet forundtes ham; thi Haakon
 Jarls og Kong Knuts Herredømme troede han ei vilde
 være af lang Varighed. Derpaa gav han nogle af sine Mænd
 hjemlov, blandt dem Bjørn Stallare og Sighvat Skald.
 Med Dronning Astrid, sine Børn Magnus og Ulfhild,

¹⁾ Sn. Nl. d. hell. S. Kap. 183—187.

²⁾ I Borgunds Fgd. paa Søndmøre.

Rognvald Brusessøn, den tro Islænding Thormod Bersessøn, kaldet Kolbrunarskald, Arnessønnerne Thorberg, Finn og Arne samt nogle flere drog han over Eidsfogen og Bermeland til Nærife, hvor han om Vaaren (1029) opholdt sig hos en rig Bonde Sigtrygg. Han efterlod i Sverige Astrid og Ulfhild, men drog selv om Sommeren med Magnus og sine øvrige ledsagere til Gardarike, hvor han blev vel modtagen af Kong Jari-leif og Dronning Ingegerd og fik Land til Underholdning for sig og sine Mænd¹⁾.

Haakon Jarl havde imidlertid bemægtiget sig Olaf ved Baldalen efterladte Skibe og var vendt tilbage til Throndhjem. Han var nu Norges Herster, og Landets Høvdinge underkastede sig ham gjerne; thi han var meget venfæl. Ralf Arnessøn, der havde forladt Olaf paa Søndermøre, var en Stund uvis, om han skulde gaa Jarlen tilhaande, og drog hjem til Egge uden at have givet ham noget Trostabsløfte. Men hans Kone, Sigrid, der hadede Olaf for sine Sønners Drab, lod ham ei Fred, før han vendte tilbage til Haakon og blev dennes Mand. Siden bandt ærgjerrige Forhaabninger Ralf Arnessøn fastere til Olafs Fiender. Da han nemlig om Vaaren drog over til Kong Knut i England, opfordrede denne ham til at sætte sig i Spidsen for de misfornøiede Nordmand, hvis Olaf kom tilbage til Norge. Han lovede da at sætte ham til Jarl over Landet og derimod lade Haakon fare til England: „thi,“ sagde han, „jeg tror min Frænde saa ærlig at han ei vil skyde et Spyd mod Olaf, hvis denne angriber Norge.“ Ralf lyttede til disse herlige Ord, lovede Kongen sin Distand og for hjem med rige Gaver. Haakon Jarl døde, før Knuts Hensigt med ham kom til Udførelse. Han drog om Sommeren til England for at hente sin Fæstems og forgik seenhøstes paa Tilbageveien med Skib og Foll.

¹⁾ Se. Nl. d. hell. S. Kap. 187—193.

Dette rygtedes snart ved Kjøbmænd til Norge, og Landet var nu om Vinteren (1029—1030) uden Styrer¹⁾.

Efter Kong Olafs Flugt sad Bjørn Stallare en Stund paa sine Gaarde i Rolighed; men da han var en navnkundig Mand, ønskede Haakon Jarl at faa ham paa sin Side. Balget blev ham givet mellem at gaa Knut og Jarlen tilhaande og da faa rige Gaver og store Beitsler eller i modsat Fald at blive landsforviist. Bjørn var begjærlig efter Penge og havde desuden kun lidet Haab om, at Olaf nogensinde skulde komme tilbage; derfor svor han Knut og Haakon Troskab. Men nu, da han spurgte Jarlens Død, vaagnede med Gæt hans gamle Kjærlighed til Kong Olaf. Fuld af Anger over sin Utroskab ilede han til Gardarike og kom did ved Juletider (1029—1030). Olaf blev glad ved hans Komme og spurgte ham, om hans Venner i Norge endnu vare ham tro. Da kastede Bjørn sig for Kongens Fødder og bekjendte sin Brøde. „Nu kan jeg vide,“ sagde Olaf, „at kun faa Nordmænd holde sin Ed, naar sliq en Mand sviger mig som du.“ Han tilgav strax Bjørn og fik af ham Underretning om Tilstanden i Norge, at Landet var uden Hærker. Hans Mænd raadede ham nu til at vende tilbage til sit Fædrenerige; Jarisleif derimod bad ham blive hos sig og tilbød ham en Deel af Gardarike, der endnu var hedensk, til at styre og christne. Olaf selv tænkte undertiden paa at nedlægge Kongenavnet, vandre til Jorsal (Jerusalem) og der gaa i Kloster. Omfiden seirede dog hos ham Lysten til at gjensee Fædrelandet. Han efterlod sin Søn Magnus hos Jarisleif og Ingegerd, drog strax efter Juul (1030) med 200 Mand til Havet og seilede, saasnart Isen gik op, til Sverige²⁾.

I Norge havde der imidlertid været stor Bevægelse blandt Lendermændene; thi man ventede Olafs Tilbagekomst

¹⁾ Sn. Dl. d. hell. S. Kap. 194. 195.

²⁾ Sammeledes Kap. 196—203.

og vilde verge Landet mod ham. Einar Thambar-skjalver, som var den mægtigste Mand i Throndbjem og Haakon Jarls Arving, drog til England og mindede Knut om hans Løfte, at gjøre ham til Norges Jarl, hvis Haakon døde. Men han fik det Svar, at Kongen nu havde Andet i Sinde: han vilde sætte sin Søn, Svein, til Norges Konge; Einar skulde være den første af hans Lendmænd. Da den stolte Høvding saa sig svegen i sit Haab og ei folte Lyft til at deeltage i Striden mod Olaf, naar den ingen Fordeel bragte ham, forhastede han sig ikke med Hjemfærden. De øvrige Lendmænd i Norge vare derimod virksomme i sine Rustninger. Da det rygtedes, at Olaf var kommen til Sverige, udbød Thorer Hund og Haarek af Thjotta Hær af Haalogaland. Lendmændene paa Agder, Rogaland og Hordeland gjorde det Samme. Erlings Sønner med meget Folk droge øster i Landet; Aðlak af Finns¹⁾ og Erlend af Gjerde²⁾ med deres Hær droge nordøster og forenede sig med Haaleggerne og Thronderne. Alle disse Høvdinge havde svoret Kong Knut at ville tage Olaf af Dage, hvis Leilighed gaves, og vare nu rede til at møde ham, hvorsomhelst han vilde angribe Norge³⁾.

Ogsaa Olafs Venner i Norge samlede sig paa Ryglet om hans Tilbagekomst. Deres Høvding var den 15aarige Harald, Sigurd Syrs Søn, Kongens Halvbroder, en djærv og klog Yngling. 600 i Tallet droge de over Eidstogen for at støde til Olaf. Denne havde fundet velvillig Modtagelse hos Sveakongen og tænkte alvorligen paa at gjenvinde sit Fædrenerige. Flere, der vare komne til ham fra det nordlige Norge, fraraadede ham vel dette Forsæt, idet de for-

¹⁾ Finns i Rysfylke.

²⁾ Gaarden Gjerde i Etne Pgd. i Søndhordeland.

³⁾ Sn. Nl. d. hell. S. Kap. 204—206.

talte ham om hans Fienders store Rustninger. Men Olaf var nu fast bestemt. Han spurgte Sveakongen, hvad Hjælp han vilde yde. Onund svarede, at Svenskerne ei havde Lust til noget Tog mod de haarde Nordmænd; dog vilde han give Olaf 400 velbevæbnede Mænd, som han selv kunde vælge blandt Hirden, og ellers maatte saamange Svenske følge ham, som havde Lust. Olaf modtog Tilbudet, efterlod Astrid og Ulfhild i Sverige og gav sig paa Veien til Norge. I Jarnberjaland (Dalarne) kom Harald Sigurdsøn til ham, og hans Hær var nu 1200 Mand stærk. Antallet fordobledes kort efter, da Dag, en Søn af den fra Norge fordrevne Kong Ring¹⁾, stødte til med alt det Folk, han havde kunnet samle i de Len, der vare ham givne af Sveakongen. Olaf havde nemlig bragt Dag paa sin Side ved at love ham hans Forsædres Rige i Norge, hvis han vilde hjælpe til at vinde dette Land. Kongen forfattede derpaa sit Tog over Skovbygder, øde Strækninger og store Søer, mellem hvilke hans Folk bare de nødvendige Baade. Overalt søgte han ved Løfte om Bytte at drage de Omkringboende til sig. Mange Stimmænd og Hovere stødte ogsaa til ham; blandt disse vare de sterke og driftige Brødre, Gauka-Thorer og Ufrafaste, med 30 Ledfagere. De havde Lust til engang at see en Kamp mellem fyllkede Hære og tilbode nu Olaf sin Tjeneste. Kongen spurgte, om de vare christne. De svarede, at de ikke troede paa Andet end sin egen Styrke og Seiersalshed. Olaf sagde, at saa tappre Mænd burde tro paa Christ. „Er der da,“ svarede Thorer, „nogen Christen i din Hær, Konge! der har roget mere om Dagen end vi Brødre?“ Da Olaf ei vilde tage dem i sit Følge, med mindre de bleve døbte, forlode de ham. Dog vendte de ei hjem, men sloge sig til en anden Flok af Kongens Hær; thi denne drog ad-

¹⁾ See ovenfor S. 356.

spredt: Nordmændene fulgte Olaf, Dags Folk og Evenskerne fore for sig i to særskilte Hobe¹⁾.

Over Jæmteland og Rjolen kom endelig Hæren ned i Beradal (Berdalen). Kongen bød, at man skulde fare fredeligen frem og vogte sig for at nedtræde Agrene. Thorgeir Flekk, Bonden paa Gaarden Sula (Suul), overst i Dalen, fulgte ham med sine to Sønner og fortalte, at Thronderne vare i Baaben. Da Olaf var kommen til Stafsmynen, rygtedes det, at Bønderne allerede droge ham imøde. Derfor randsagede han sin Hær og fandt, at han havde over 3000 Mand, men deraf vare 900 Hedninger. Disse bød Olaf lade sig døbe. „Ei," sagde han, „ville vi stole paa vor Hærs Styrke, men paa Guds Mistundhed." 400 antog Christendommen, 500 vendte derimod hjem. Kongen bød nu atter Gauka-Thorer og Afrasaste at lade sig christne eller og drage bort fra hans Hær. „Skal jeg tro paa en Gud," sagde Gauka-Thorer, „hvad værre er det da i at tro paa hvide Christ end paa en anden?" Brodrene lode sig døbe, bleve optagne blandt Hirdmændene og stillede under Kongens eget Merke²⁾.

Derpaa forkyndte Olaf, hvorledes Hæren skulde fylles, naar det kom til Kamp. I Midten af Fylkingen vilde han selv være med Nordmændene; paa høire Side skulde Dag Kingsøn staa med sin Hær, paa venstre Side Evenskerne; hver af de tre Hobe skulde have sin egen Fane, og alle, der fulgte Kongen, skulde drage hvide Kors paa Hjelme og Skjolde. De tappreste Mænd skulde danne en Skjoldbørg om Kongen, og indenfor denne skulde hans Skalde staa for tydeligen at kunne see, hvad de siden skulde besyngte. Dengang vare hos Olaf de islandste Skalde Thormod Kolbrunarskald, Gisfur Guldbraarskald og Thorfinn Mund. Sighvat var paa en Pilegrimsfærd til Rom.

¹⁾ Sn. Dl. d. hell. S. Kap. 207—212.

²⁾ Sammestedes Kap. 213—215.

Herover spottede Thormod: „Vi maa ei staa saa trangt, Staldbroder!“ sagde han til Gisfur, idet de traadte frem, „men lade Rum til Sigbvat; han vil vist staa foran Kongen, naar han kommer.“ Olaf bad ham lade af at spotte Sigbvat: „Han beder nu for os, og det behøve vi.“ Men Thormod svarede: „Lyndt vilde det vorde om din Merkefang, Konge! hvis alle dine Hirdmænd nu vare paa Romerfærd ¹⁾!“

Da Hærens Orden var bestemt, holdt Olaf Stevne med sine Krigshøvdinge. De, der vare udsendte i Hærederne for at samle Folk, vare nu komne tilbage og meldte, at næsten alle krigsdygtige Mænd vare dragne til Bondehæren, og de saa, som vare blevne tilbage, vilde hverken kæmpe mod Kongen eller mod sine Frænder; derfor havde de Udsendte kun faaet faa Folk. Olaf spurgte sine Høvdinge, hvad Raad han skulde tage. Finn Arnesøn eggede ham til at fare med Hærhjold gennem Bygden, røve og brænde og saaledes gjengjælde Bønderne deres Forræderi. „Naar de see Røgen og Luen af sine Gaarde,“ sagde han, „ville de nok adsprede sig for at see til Røner og Børn, og da vil snart Oprørernes Fylking tyndes.“ Finns Ord fandt Alles Bifald, kun ikke Kongens. „Han havde ofte før,“ sagde han, „været streng mod dem, der ei vilde aflade Hedenstabet; men da gjaldt det Guds Vre. Nu kunde han staae Bønderne, da de kun forsaa sig mod ham selv. Kom det til Strid, vare to Raar forhaanden: faldt de, da var det godt at fare heden uden at have paadraget sig Brøde ved Ran; seirede de, da skulde de arve sine Fiender, og da var det godt at komme til ubrændte Gaarde. Derfor skulde Hæren fare fredeligen frem.“ Efter Kongens Bud deelte den sig derpaa. Olaf selv drog Hovedveien, Dag derimod en Sidevei nord gennem Dalen. Om Natten samlede de. Folket sov under sine Skjolde; men Olaf vaagede længe i Væn og sovne

¹⁾ *En. Nl. b. hell. S. Kap. 216 og 218.*

først imod Dagingen. Han vaagnede, da Solen randt op, kaldte paa Thormod Skald og bad ham kvæde for sig. Thormod kvad da det gamle Bjarkemaal, hvori Bjarte vækker Kong Rolf Krakes Kjemper til den sidste Strid¹⁾, og kvad saa høit, at hele Hæren vaagnede derved. Olaf skjenkede ham til Belønning en Guldring, og Skalden bad, at han maatte følge sin Konge i Livet og i Døden og aldrig skilles fra ham. Hæren deelte sig nu atter ligesom forrige Dag og fortsatte Veien ud efter Dalen for at samles ved Stiklestad²⁾.

Da det rygtedes i Norge, at Olaf var kommen til Jæmteland og over Kjølen agtede at drage ned i Verdalen, fore de fiendtlige Lendermænd med sin Hær ind i Throndhjem og opbøde hele Almuen. Henved 12000 Mand var strømmet sammen; deriblandt vare mange Lendermænd med deres Huuskarle og flere rige Bønder; Mængden var dog fattige Bønder og Arbeidsfolk, som de Mægtigere havde ophidset. Det var især en dansk Biskop Sigurd, der havde været i Haakon Jarls Hird og var Kong Knut meget hengiven, som ved bittere Ord opildnede Hadet mod Kong Olaf. Han talte om denne Konges Grumhed og Uretfærdighed, hvorledes han havde berøvet Knut hans Skatland, lemlæstet sine Frænder, de oplandske Konger, og mishandlet Norges Høvdinge og Almue. Nu vilde det ei gaa bedre, da han for frem med en Hær af Udlændinge og Røvere. Han opfordrede derfor Bønderne til at benytte deres Overmagt. „Lader os gaa dem imøde,“ sagde han, „og nedbugge disse Udaadsmænd for Ulve og Orne, og Ingen være saa djærv at føre deres Lig til Kirken; thi alle ere de Bifinger og Forbrydere.“ Sigurds Ord fandt Bifald; men endnu manglede Hæren en Anfører. Lendermændene begyndte at raadslaa om Valget af en Høvding. Haaret af Thjotta

¹⁾ See ovenfor S. 143.

²⁾ En. Nl. d. hell. S. Kap. 217—221.

ndstjødte sig med sin Alderdom. Thorer Hund sagde, at hvorvel han nærede det bitterste Had til Olaf, vovede dog i han som en Haaleyger at sætte sig i Spidsen for de stolte Thronder. Da Ralf Arnesøn hørte dette, bad han Læremændene være eendragtige og ei lade Hæren merke nogen Bakken; ellers vilde den snart tabe Modet og al deres Overmagt være spildt. Han opfordrede Haarek og Thorer til at stille sig i Spidsen med ham og troligen staa ham bi. Ralf blev nu kaaret til Hærens Høvding og ordnede Fyltingen. Han selv med Haarek skulde staa i Midten med deres Huuskarle, og foran deres Merke Thorer Hund og hans Folge. Thronder og Haaleyger skulde udgjøre den ydre Fyldingsarm, Ryger, Horder, Firder og Sogninger en venstre. Derpaa opfordrede Ralf Bønderne til at mindes al den Meen, Olaf havde tilføiet dem; nu kunde de snart vente at møde ham, og neppe fik de nogenfinde bedre Indledning til at tage Hevn for den Rød og Trældom, som han havde styrtet dem i. „Den er en Usling,“ sagde han, som ei djærvt strider; Eders Modstandere ere ei sagløse, og de ville ei skaane Eder, hvis de seire.“ Hans Tale blev optagen med Bifaldsraab, og under indbyrdes Eggen droge Bønderne op ad Verdalen¹⁾.

Olaf var imidlertid kommen til Stiklestad²⁾ og saa nu Bøndernes Mængde drage sig imøde; hver Sti vrimlede af Folk. Han spskede da sin Hær. Dag var endnu ikke kommen; derfor maatte Oplændingerne stille sig i den Arm af Fyldingen, som var ham bestemt. Kongen syntes, at Harald Sigurdsøn var for ung til at være med i Striden; men denne vilde følge sine Staldbrodre. „Kan jeg ei holde Sverdet,“ sagde han, „kan man jo binde dets Greb til min Haand.“ Paa Stiklestad kom Arnliot Gelling til Kon-

¹⁾ Sn. Nl. b. hell. S. Kap. 228—235.

²⁾ Gaarden Stiklestad, hvor nu Verdalens Hovedkirke staaer, ligger omtrent $\frac{1}{2}$ Mill fra Thronhjemsfjorden.

gen — den samme Skovrover, som havde hjulpet hans Mænd, da de flygtede fra Jæmteland ¹⁾ — og tilbød ham sin Tjeneste. Olaf spurgte, om han var kristen. „Gidtil,“ svarede han, „har jeg troet paa min egen Kraft og Styrke; nu vil jeg gjerne tro paa dig, Konge!“ „Da skal du og tro paa det, jeg lærer dig,“ sagde Kongen og forkyndte ham Christendommen. Arnslot blev døbt og stillet under Olafs egen Fane. Da Hæren var fylket, talede Kongen: „Bønderne have mere Folk end vi,“ sagde han; „dog raader Skjebnen for Seieren. Jeg vil ei fly fra denne Strid, men seire eller falde; og den Lod sønker jeg, som Gud ser tjener til mit Bedste. Vi ville trøste os med, at vor Sag er retfærdig. Gud vil lade os seire, eller og stjenke os for, hvad vi tabe her, en Løn i Himmelen, større end vi selv kunne ønske os.“ Han bad sine Mænd gjøre et haardt Angreb og strax søge at splitte Fienden; thi de vare selv ei talrige nok til at holde ud i Længden mod Bøndernes Dvermagt. Han lod derpaa Hæren sætte sig for at hvile, indtil Fienderne kom nærmere; selv hældede han sit Hoved op til Finn Arnesøns Knæ og sov en liden Stund. Men da Bønderne rykkede frem med hævdede Faner, reiste sig kongen sig, beredt til Strid ²⁾.

Det siges at have været en Onsdag den 29de Juli ³⁾.

¹⁾ See ovenfor S. 489.

²⁾ Sn. Nl. d. hell. S. Kap. 221—227.

³⁾ Denne Dag angibe Sagaerne eenstemmigen, og paa den fejrede den norske Kirke i Katholicismens Tid altid St. Olafs fornemste Fæst. Der er imidlertid den største Sandsynlighed for, at Fredagen den 31te August er den rette Dag; thi paa denne Dag i Aaret 1030 indtraf der strax efter Middag netop paa den Tid af Dagen, da Slaget holdtes, en stor Solformørkelse, hvilket passer til Sagaernes og den samtidsige Sighvat Skalds Udsagn om det store Mørke, som indtraadte under Slaget. See Prof. Chr. Sæviens Afs handling i Saml. til det norske Folks Sprog og Historie I, 452—478 hvft. II, 157.

it Hærene mødtes paa Stiklestad. De bleve en Stund taaende rolige ligeoverfor hinanden. Bønderne biede paa Thorer Hund, som med sin Flok drog sidst for at paasee, it Ingen blev tilbage; Kongsmændene ventede Dag Ringsøn, der allerede saaes i det Fjarne. Olaf selv stod forrest blandt sine Folk, iført Ringbrynje, med gylden Hjælm og hvidt Skjold, prydet med et gyldent Kors. Han var ei længer borte fra Ralf Arnesøn, end at den Ene kunde høre den Andens Ord. „Hvi er du der, Ralf?“ spurgte Kongen; „vi skiltes jo som Benner paa Møre. Det sømmer sig ikke for dig at skyde et Skud i vor Hær; thi fire af dine Brødre følge mig.“ Ralf undskyldte sit Frafald med Nødvendigheden af at fredes med Landets Styrrere og lagde til, at hvis han raadede, skulde det endnu komme til Forlig. Men hans Broder Finn afbrød ham: „Det er Ralfs Merke,“ sagde han, „at han taler fagrest, naar han er rede til at gjøre ondt.“ Det viiste sig ogsaa strax, at Bønderne ei tænkte paa Forlig; thi saasnart deres Hær var samlet, gif Thorer Hund frem for Merket under Hærstriget: „Frem, frem Bondemænd!“ Nu lød ogsaa blandt Kongsmændene Raabet: „Frem, Christmænd! Korsmænd! Kongsmænd!“ og fra Høiderne, hvorpaa de stode, styrtede de ned mod Fjenderne med saadan Hestighed, at disses Fylking veg tilbage. Mange af Bønderne vare allerede paa Veien til at fly; men Lendermændene med deres Huuskarle opholdt Kampen. Snart lagde den første Forfærdelse sig; Bønderne angrebe fra alle Kanter, og Striden blev haard. Arnljot Gelline, Gauka-Thorer og Afrafaste faldt, og Folket begyndte at lynes om Kongens Merke. Olaf bød Merkesmanden Thord Folesøn bære Fanen længere frem; selv gif han ud af Skjoldborgen, deeltog i Hugkampen og fældede Lendermanden Thorgeir af Kviststad¹⁾, der, for Striden begyndte, havde truet Kongen. I samme Stund stodte

¹⁾ Gaarben Kvistab i Inbergens Bgd. i Throndhjem.

Thord Merkestangen fast i Jorden og faldt selv under den. Thorer Hund trængte frem ved Kalf Arnesøns Side og stiftede Hug med Kongen; men Olafs Sverd bed ei ret paa Thorer's Keenskoft, som det hed var fortryllet af Finnerne. Da sagde han til Bjørn Stallare: „Glaa Hund, som Jærn ei bider paa!“ Bjørn vendte Dgen i Haanden og slog Thorer over Axelen med Hammeren, saa han ravede. Men snart kom han til sig selv og gjennemborede Bjørn med sit Spyd. „Saaledes,“ sagde han, „veide vi Bjørnen!“ I det Samme fik Kongen et Dgehug over det venstre Knæ; Finn Arnesøn fældede strax den, der havde givet ham Saaret. Men Olaf hældede sig op til en Steen, lod Sverdet synke og bad Gud hjælpe sig. Da stødte Thorer ham sit Spyd under Brynjen op i Underlivet, og et Hug, som siden tillagdes Kalf Arnesøn, rammede ham over Halsen. Disse tre Saar voldte Olafs Død, og hele den Flok, som stod ham nærmest, faldt omkring ham. Dette stede, da Klokken var henved tre; Striden var begyndt ved Middagstider, og da skal det forhen klare Veir være blevet mørkt, og Mørket have været paa sit Høieste, da Kongen faldt¹⁾.

Dag Ringsøn havde allerede naaet Valpladsen og var stødt paa Rygernes og Hørdernes Fylking. Hans Angreb var skarpt og kaldtes derfor siden Dags Storm (Dagshríd). Lendermændene Erlend af Gjerde og Aðlaf af Finnø faldt, og deres Merke nedhuggedes. Men efter Kongens Død overmandedes Dag af Fiendehærens Hovedstyrke og flygtede omsider op ad Dalen. Bønderne forfulgte ei strax de Flygtende; thi Mange havde Venner og Frænder blandt de Faldne og Saarede og ilede tilbage for at hjælpe disse. Kalf Arnesøn søgte efter sine Brødre og fandt Finn, Arne og Thorbjerg i Live; Kolbjørn var død. Da Finn saa Kalf, skal han have kaldet ham en Fortræder og i sin

¹⁾ Sn. Ol. d. hell. S. Kap. 238—240.

Forbittrelse kastet et Sagsverd efter ham. Men Ralf brød sig ikke herom, førte sine Brødre hjem til sig til Egge og drog Dmsorg for deres Hælbredelse¹⁾.

Blandt de Kongsmænd, der undkom fra Striden, var Harald Sigurdsøn. Haardt saaret blev han af Rognvald Brusessøn²⁾ ført til en Bonde, der hemmeligen lagte ham og hjalp ham over Kjolen. Den troe Thormod Kolbrunnar-Rald derimod fik sit Dnske opfyldt at følge sin Konge i Døden. Han var truffen af en Piil i Siden og havde brudt dens Skaft af. Han gik hen til et Huus, hvor mange Saarede laa og bleve pleiede af en Kvinde, der forstod Lægekunsten. Hun spurgte Thormod, hvi han var saa bleg. Han svarede i et Bers, at Faa bleve fagre af Saar. Hun vilde hjælpe ham, men kunde ei faa Pileodden trukken ud. Da rev Thormod den selv ud med en Tang. Han saa hvide Trebler hænge ved den. „Vel har Kongen født os,“ sagde han; „sed er jeg om Hjertærødderne.“ Han hældede sig op til en Bæg og døde staaende med et Kvad paa Læberne³⁾.

En Rædsel syntes at overfalde Bønderne efter Striden. Vel erklærede de sine Fiender for Udaadsmænd, der ei fortjente en hæderlig Begravelse; dog ranede de ei de Faldne, og Mange begrove sine Frænders Lig ved Kirkerne, uden at Rogen hindrede det. Deres Hær adspredtes snart. Istun Thorer Hund med 600 Mand forfulgte paa Berdølernes Bøn Dag Ringsøn til Sula; men da han her hørte, at Fienden allerede var kommen over Kjolen, vendte han igjen tilbage og drog ligesom de Dvrige hjem med sine Folk⁴⁾.

Thorgils Hjalmasøn, Bonden paa Stiklestad, havde før Slaget lovet Olaf at sørge for hans Lig, hvis

¹⁾ Sn. Nl. d. hell. S. Kap. 241. 243.

²⁾ See ovenfor S. 370.

³⁾ Sn. Nl. d. hell. S. Kap. 245—247.

⁴⁾ Sammensteds Kap. 244. 248.

han faldt. Dette Løfte holdt han; thi om Natten drog han med sin Søn Grim til Balpladsen, førte Kongens Lig i al Stilhed til Gaarden, vaskede og svøbte det og skjulte det i et affidesliggende Huus. Imidlertid frygtede han for, at det skulde opdages; thi Thorer Hund havde søgt Kongen blandt de Faldne og ei fundet ham, og Bønderne trueede med at ville brænde eller nedsænke Legemet, hvis de fik fat paa det. Thorgils skyndte sig derfor med at bringe det i Sikkerhed. Han gjorde to Kister; i den ene lagde han Liget, den anden fyldte han med Steen og Halm til en Mand's Lyngde. Begge slog han vel til og bragte dem paa en Baad, besat med hans Benner og Frænder, til Nidaros, hvorhen han kom om Aftenen. Den virkelige Ligkiste havde han skjult under Tiljerne; den anden lod han staa oppe, saa Alle kunde see den. Han lod Sigurd, den danske Biskop, sige, at han var kommen med Olafs Lig. Biskoppen sendte strax sine Mænd for at modtage det; de fik Kisten med Stenene i, roede med den ud paa Fjorden og nedsænkte den om Natten uden videre Undersøgelse. Thorgils bød derpaa flere af Olafs forrige Benner at modtage hans Lig; men Ingen vovede det. Da begrov han det hemmeligen om Natten i en Sandmæl ved Nidelven og drog, da det dagede, hjem igjen til Stiklestad¹⁾.

Kong Olaf Haraldsøn havde, da han faldt, levet i 35 Aar og styret Norge i 15, under mange Lyffens Omveglinger, men altid med kraftig og vistnok velmeent Stræben for Landets Held og Selvstændighed. Til at befordre en ny Tro og en bedre Orden i Riget brugte han haardt Midler; dette medgav Tidsalderens Aand, og han brugte dem ofte ubarsomt. De mægtige Høvdinge saa i den Sighed for Lovene, som Olaf vilde gjøre gjældende, og Almenheden i den af ham paatungne Christendom et utaaleligt Trædømsaaag, som de forenede sig om at bryde. De fædte

¹⁾ Sn. Ol. d. hell. S. Kap. 249—251.

Rongen, men ikke hans Lovgivning og ikke Christendommen, som han havde indført. Ivertimod grundfæstedes begge Dele ved hans Død. Thi snart traadte Grefrygt for ham og hans Indretninger i Hadets Sted, da Nordmændene fik føle den sande Trældom under en fremmed Herster, der listigen havde benyttet deres blinde Had som et Redskab for sin egen Uergjerrighed.

Svein Knutsøn.

Svein, Søn af Kong Knut den mægtige og den engeste Jarledatter Alfifa, havde tilforn styret Jomsborg i Benden. Derfra drog han paa Faderens Bud til Norge for at modtage Kongedømmet over dette Rige. I Følge med sin Moder Alfifa, Harald Jarl, en Søn af Thor-El den høie, og flere danske Høvdinge var han ankommen til Viken, da Slaget ved Stiklestad holdtes. Om Høsten (1030) drog han til Throndhjem og blev her som paa alle andre Steder tagen til Konge¹⁾.

Svein var en fager og godmodig Mand, men ung og uforsandig; derfor styrede hans Moder og de danske Høvdinge Riget til liden Baade for Nordmændene. Mange nye Love bleve nu givne, som deels vare Efterligning af de danske, deels endnu strengere end disse. Ingen Mand maatte under Straf af Eiendoms Fortabelse reise af Landet uden Kongens Vidende; Drabsmanden skulde være landsforviist og have sit Gods forbrudt; Kongen skulde tage den Arv, som maatte tilfalde landflygtig Mand; hver Mand og Kvinde skulde give Kongen store Julegaver; det paalagdes Bønderne at bygge de Huse, Kongen vilde have opført paa sine Gaarde; af 7 Mænd ældre end 5 Aar skulde een Krigsmand stilles og efter dette Forhold Skibenes Udrustning beregnes; hver Mand, som roede ud paa Fiskeri, skulde give Kongen fem Fiske; Kongen skulde i hvert Skib have et

¹⁾ *Sn. Dl. b. hell. S. Kap. 252.*

Kum for sine Varer, og endelig skulde een dansk Mand's Vidnesbyrd fælde ti Nordmænds¹⁾).

Disse Love vare tilstrækkelige til at gjøre det danske Herredomme forhadet. Da de bleve forkyndte for Almuen, reiste sig strax Knurren. De, der ikke havde deeltaget i Opstanden mod Olaf, bebreidede Indthronderne dette Skridt. „Lager nu,“ sagde de, „Løn af Knytlingerne, fordi I kjæmpede mod Kong Olaf og fældede ham! Eder blev lovet Fred og Retterbøder: nu have I Trængsel og Trældom, og dertilmed have I begaaet et Riddingsverk.“ Men det blev for det Første ved Knurren; sige imod eller gjøre Opstand vovede de ikke; thi de havde givet Kong Knut sine Sønner og nære Frænder til Gislef og manglede desuden Anfører²⁾.

Utilfredsheden strakte sig ogsaa til Landets Hovdinge; flere af disse saa sig bedragne i sine Forhaabninger, dog især Einar Thambar skjælver. Han var først kommen fra England efter Slaget ved Stiklestad og roste sig nu af, at han var uskyldig i Olafs Død³⁾. Man begyndte meget at tale om den faldne Konges Hellighed; Undertrykkelsen ansaaes som Straf for hans Drab, og det foretom Mange, som om Bønner til ham hjalp dem i Rød og Farer. Einar understøttede og udsprede disse Meninger, og, hvad der var underligere, de bleve styrkede af Thorer Hund. Denne paastod nemlig, at da han efter Slaget paa Stiklestad havde bredt et Klæde over Olafs Lig, var Noget af Kongens Blod kommet paa hans saarede Haand, som derved strax var bleven lægt⁴⁾. Alt som Rygtet om Olafs Hellighed vandt Tiltro, begyndte ogsaa Truslerne at blive heftigere mod dem, der mest havde ophidset Folket

1) Sn. Dl. b. hell. S. Kap. 253. Fagrfinna Kap. 110. 111.

2) Sn. Dl. b. hell. S. Kap. 253.

3) Sammesteds Kap. 255.

4) Sammesteds Kap. 242.

mod ham. Den danske Biskop Sigurd fandt det raadeligt at drage til England (1031), og paa Thronernes Indbydelse kom Olafs forrige Hirdbiskop, Grimkel, fra Dplandene, hvor han havde været efter Kongens Flugt. Han drog først til Einar og holdt mange Raadslagninger med ham. Derpaa fór han til Nidaros, hvor Almuen modtog ham med Glæde. Flere og flere Sagn om Olafs Hellighed kom i Omløb. Man fik vide, hvor han var begravet, og fordrede, at hans Lig skulde optages. Kongen kunde ei negte dette; Einar og Biskoppen forestode Opgravningen. Det hed nu, at Ligkisten af sig selv næsten var skudt op af Jorden, og under en stor Tilstrømmen af Menneſker blev den bisat ved Clemenskirken. Men kort efter, da eet Aar og fem Dage vare ledne siden Olafs Død, blev hans Lig paa ny optaget: Bellugt Skal have udbredt sig, da Kisten aabnedes; Liget laa friskt og med røde Kinder; Haar og Negle havde voget. Kongen, hans Moder og meget Folk var tilstede. „Underligt er det,“ sagde Alfisa, „hvor seent et Legeme raadner i Sanden; det havde ei gaaet saa, havde det ligget i Muld.“ Biskoppen klippede noget af Olafs Haar og Skjeg, som han efter Tidens Brug havde baaret langt, viiste Dronningen det og sagde hende, at saameget havde det voget, siden han faldt. Alfisa svarede, at hun vilde tro det helligt, hvis det ei brændte i Jld. Grimkel lagde det paa viede Gløder med Røgelse, og det fortæredes ei. Alfisa bad ham lægge det paa ubiet Jld. Men da hód Einar hende med mange haarde Ord tie stille. Med Kongens Samtykke og efter Folkets Dom blev Olaf erklæret hellig, og hans Kiste sat under et kostbart Silketeppe paa Høialteret i Clemenskirken. Troen paa ham og de Undere, der skede ved hans Grav, tiltog Dag for Dag¹⁾; Thorer Hund selv drog til Jerusalem for at udsone sin

¹⁾ Sn. Nl. b. hell. S. Kap. 257—260.

Brøde og vendte aldrig tilbage fra denne Pilegrimsfærd¹⁾.

Uaar og Nød forsøgede imidlertid Misnoiet med de Danskes Herredømme²⁾. De øvrige Nordmænd gavede Thronderne Skylden for at have bragt dem under dette tunge Nag og opfordrede dem til igjen at bryde det. Thronderne fandt ogsaa selv, at deres Landsmænd havde Ret, og Uilfredsheden blev stedse lydeligere³⁾. Alligevel fremturede de danske Høvdinge i sit Overmod. Paa et talrigt Thing i Nidaros, i Nærværelse af Kongen og Alfisa, bleve endnu større Tyngsler for Almuen bragte paa Bane. Da sagde Einar Thambarstjælver overlydt: „Ei var jeg Kong Olaf Ben; dog maa jeg tilstaa, at Thronderne vare daarlige Kjøbmænd, da de solgte den hellige Konge og fik i Stedet et Føl og en Mær. Denne Konge kan ei engang tale, og hans Moder vil kun det, som ondt er, og hun har Magt stor nok.“ Disse Ord vakte Latter. „Hvi sætte ei Bønderne sig,“ sagde Alfisa, „og lytte til Kongens Grunde? Murrer dog ikke saa!“ Almuen taug, men Einar reiste sig og sagde, saa Alle hørte det: „Farer hastigen hjem! I kunne ligesaa gjerne oppebie Uretten hjemme, som høre den her alle paa eet Sted og lyde en Kvindes Ord, I som ei vilde lyde Kong Olaf! Aldrig har et større Nidingsværk været øvet i Landet, end da Nordmændene svege Kong Olaf; men Straffen er ei heller udebleven. Saa stor Trældom har Folket taalt, siden dette Herredømme kom, at vi maatte ønske, Gud snart vilde befri os derfra, og dog har det været længe nok.“ Almuen drog hjem, og da nogen Tid efter et nyt Thing blev stevnet, mødte Ingen⁴⁾. Selv Kalf Arnesøn fortrød sin Opstand mod Olaf, da han saa

1) Sn. Magnus b. godes S. Kap. 12.

2) Ol. b. hell. S. udg. 1849. Kap. 101.

3) Sn. Ol. b. hell. S. Kap. 261.

4) Ol. b. hell. S. udg. 1849. Kap. 102. Sagrfl. Kap. 119. 120.

vor lidet Knut holdt sine Løfter. Hans saarede Brødre vare blevne lægede paa hans Gaard og havde faaet Fred af kong Svein. Alligevel havde de forladt Egge med Kulde, Finn endog med Vebredelser. Ralf agtede dengang ikke paa deres Brede; men nu begyndte han at nærme sig dem og if dem endelig ved sine Sendebud overtalte til Forlig¹⁾.

Medens en Opstand saaledes gjærede i det Indre af Norge, truedes ogsaa Svein fra uden. Da han i tre Dintre havde raadet for Norge (1033), rygtedes det, at en hær samlede sig mod ham vesten for Havet under Anførsel af en Tryggve, der sagde sig at være en Søn af Kong Olaf Tryggvesøn og den engelske Gyda. Hans Fiender derimod paaastede, at han var en Prestesøn. Svein udbød Beting af det nordlige Norge, og de fleste Lendermænd fra Throndhjem indfandt sig hos ham. Einar blev siddende hjemme, og Ralf gav intet bestemt Svar paa Kongens Opbud, men drog strax til sin Broder Thorberg paa Gisle. Her samlede han med alle sine Brødre, og de besluttede ikke at følge Svein. Da Ralf vendte tilbage, mødte han Kongens Flaade, og dennes Mænd raabte til ham, at han skulde være med dem at verge Landet. Men Ralf svarede, at han allerede havde gjort meer end nok for Anstlingerne, og drog hjem til Egge. Svein fortsatte sin Færd sydover til Rogaland og Agder; thi her ventede han Tryggves Angreb. Kort efter hørte han, at Fienden var kommen til Hordeland, og vendte derfor tilbage. Flaaderne mødtes i Soknarfund i Bukfjorden²⁾, og det kom her til et heftigt Slag. Tryggve stred mandigen, men blev overvunden og dræbt, enten i selve Slaget eller af en Bonde, hos hvem han søgte Tilflugt. Efter denne Seier tog Svein sit Vintersæde i Viken³⁾.

¹⁾ Sn. Dl. d. hell. S. Kap. 256. 261.

²⁾ See ovenfor S. 103.

³⁾ Sn. Dl. d. hell. S. Kap. 262. 263.

I Throndhjem modnedes imidlertid Beslutning at unddrage sig det danske Herredømme. Høvd holdt ofte Stevner med hinanden indbyrdes, og Thambarstjælver stod i Spidsen for alle deres Raadsger. Ralf Urnesøn slog sig aldeles til dem, og da Knut paa denne Tid lod ham bede om tre Tylste Dger, gav han det tvetydige Svar, „at han ingen vilde sende Knut; men han skulde kasse hans Søn saa mange, at ham ikke skulde storte¹⁾.“ En Ro Harald Haarfagers Ut tilbød sig for de Misforden unge Magnus Olafsøn, der endnu var i rike. Kong Jarisleif havde nemlig ikke været uvirksom denne sin Foster søn. Han havde sendt en norsk Kjo Karl, til Norge for hemmeligen at kasse Magni hængere. Under mange Farer havde Sendemanden sit Grinde, havde forviiset sig baade om Einars og Sindelag og var lykkeligen kommen tilbage til J med de bedste Loster fra de throndske Høvdinger²⁾. og Einar droge ogsaa virkelig om Vaaren (103 et stort Følge af Thronder over Jæmteland til E fik sig her Skibe og kom om Sommeren til Ga De lode Sendemand drage til Holmgaard for at Magnus hans fædrene Rige. Efter at have overlagt med Dronning Ingegerd, stebnede Jarisleif Høvdinger sig. Lov af de gjæveste blandt dem maatte sverge I Troskab, og denne lovede dem igjen Benkskab og Fjæmselse af alt, hvad de havde gjort mod hans Fader. Urnesøn skulde være Magnus's Fosterfader og i hjælpe ham til at befordre Norges Gavn³⁾.

Efter Juul (1035), drog den elleveaarige Ro

¹⁾ Sn. Dl. d. hell. S. Kap. 264.

²⁾ Þáttur af Karli vesæla (Fornm. S. VI, 7—19. Flatsbog 253—261).

³⁾ Sn. Dl. d. hell. S. Kap. 285.

med Nordmændene fra Holmgaard og seilede om Vaaren til Svithjod. I Sigtuna blev han vel modtagen af sin Stifmoder, Astrid. Hun drog selv til Thinget, talede Magnus's Sag for Svenskerne og bad dem yde ham Hjælp til at vinde hans Fædrenerige. Uagtet man mindedes Kong Olafs Ulykke og haabede end mindre Held nu, da Hærføreren var et Barn, bragte hun dog ved sin Beltalenhed Mange til at følge Magnus. Astrid drog selv med, og over Jæmteland og Kjolen kom de til Throndhjem. Folket modtog dem med Glæde, og Kong Sveins Mænd flygtede. Magnus drog til Nidaros og blev paa Dretthing af Bønderne tagen til Konge. Derpaa valgte han sin Hird og udnævnte Lendermænd og Armand. Endnu samme Høst (1035) udbød han Leding af hele Throndhjem og drog med en stor Hær mod Syden¹⁾.

Medens dette foregik i Norden, var Svein i den sydlige Deel af Landet og sit paa Søndhordeland Tidenden om Thrøndernes Fræfald. Han udsendte strax Hæror og opbød almindelig Leding for at verge Landet. Men ifkun faa af de nærmeste Bønder mødte. Et Thing blev sat, og Svein erklærede, at han vilde drage Magnus imode og Kjempe mod ham, hvis Bønderne vilde følge. Hans Tale vandt intet Bifald. Enkelte lovede sin Bistand, flere negtede den, og Nogle sagde reent ud, at de vilde gaa over til Magnus. Svein saa nu nok, at han med en saadan Hær Intet kunde ove. De danske Høvdinge raadede ham til at forlade Landet, søge Hjælp hos Kong Knut og siden grumt gjengjælde Nordmændene deres Ewig. Han drog derfor med sin Moder og sit danske Folge til Danmark, hvor hans Broder Hørde-Knut, som her var af Faderen udsat til Konge, gav ham Deel med sig i Rigets Styrelse²⁾.

¹⁾ Sn. Magnus d. godes S. Kap. 1—3.

²⁾ Sn. Magnus d. godes S. Kap. 4. Fagrskinna Kap. 124.
M. d. godes S. i Fornm. S. (6te Bind) Kap. 12.

Saaledes endtes Danernes korte, forhadte Herredømme i Norge. Selvstændigheden, som traadte i Stedet, baade varig og lykkelig; thi nu havde den Gjæring sat som alt fra Harald Haarfagers Tid arbejdede i Land Indre og ofte boiede det under fremmed Vælde. I Lensforfatning, som Norges første Enekonge havde v indføre, med en Overkonge i Spidsen og ham underordnede arvelige Fylkeskonger og Jarler, begyndte tidligen at v. Den streb mod Folkets ældgamle Frihed og bar i sig Spiren til indvortes Splid. Egentlig grundet paa i holdet mellem Seierherren og de Overvundne, tabte allerede en mægtig Støtte, da Haakon Adalsteinsdotters søn, som frie Adelsmænd at deeltage i Landsstyrelsen, fandt en indre Sønderlemmelse Sted i Riget, hvis Skade følger ikkun enkelte kraftige Styrrere formaaede at hem. Blandt disse var Olaf Trygvessøn; han gjorde Norge anseet, som det ei havde været siden Harald Haarfagers Dage, og aabnede en ny Vej for Folkets aandelige Udvikelse ved at udbrede Christendommen. Men den Gjenstand som under ham viiste sig i Landsstyrelsen, støttede sig paa hans personlige Egenheder, og skjønt hans Kraft over for Christendommen gav Hedenstabet et uforvindt Stød, fik dog ikke den nye Tro sin rette Grundvold i Folkets Love. Derfor syntes ogsaa Jarlernes Herredømme være et Tilbagefald. Riget var udstykket under fremmed Overherredømme; Folket vakkede mellem to Religioner, hvilke den ældre var i fuldkomment Forfald, den nyere i ufuldstændig bekjendthed og slet grundet; Landets Hovedindtægter vare tilbøielige til at foretrække et fremmed Herredømme der levede hver enkelt af dem friere Raadighed, for Selvstændighed, der bød dem underordne det Hele i deres særskilte Fordele. Under Olaf Haraldssøn berod sig Norges Forfatning et andet Udseende. Christendommen

men blev fuldkommen indført og grundfæstet i Landets Lovgivning; Fylkeskongerne bleve tilintetgjorte og de overmægtige Høvdinger vante til Lydighed. Alt dette skede ikke uden Voldsomhed, og Olaf maatte med sin Død udsone den Feil at have anvendt den; dog var Forandringen i sine Følger heldbringende. Stadig Enhed bragtes i Tro og Landsfjælle, uden at Folkets Frihed i Grunden indskrænkedes, og Norge som Stat vandt efter megen Gjæring og mange Kystelser Fasthed.

Medens paa denne Tid i den største Deel af det sydlige Europa Lensvæsenet udgjorde Statsforfatningens egentlige Grundlag, hvilede Norges Statsforfatning paa Ddelen d. e. paa Jordeiendommens Frihed fra enhver Overieendomsret fra Kongedømmets Side. Ddelsbønderne vare Landets Eiermænd, fra hvem enhver Statsmyndighed tænktes at udgaa, og af hvem den høieste styrende Myndighed ved en frivillig Overenskomst var nedlagt i det arvelige Kongedømme, hvilket med de det indrømmede Rettigheder betragtedes som en Odel for Harald Haarfagers Æt. Jordeiendommen tænktes ikke som tilhørende den enkelte Mand, men den samtlige odelsbaarne Slægt; deraf den med Ddelen fra ældgammel Tid nøie forbundne Indløsningsret, der vanskeliggjorde Eiendommens Overgang i fremmed Familie. Mindre anseet end Odelsbonden (hauldr), men dog i alle Maader fri, var den Bonde, der leiede den Jord, han brugte, af den virkelige Eier. Han kaldtes Leilænding (leigulidi eller leiglendingr), og hans Forhold til den virkelige Eier, Landdrotten, var i Lovene nøie bestemt. Anderledes forholdt det sig med Trælene, for største Delen Krigsfanger, og deres Afkom Disse vare sine Herreris uindskrænkede Eiendom. Herren (skapdróttinn) raadete for sin Træls Liv og Lemmer, og uden hans Tilladelse kunde Trælen ingen Formue besidde. Den frigivne Træl (leysingi) stod endnu efter

Frigivelsen i et Afhængighedsforhold til sin forrige Herre, og først efter flere Slægtled indtraadte hans Afkom i den frie Mands fulde Ret. Christendommen bidrog imidlertid meget til at mildne og omsider ganske ophæve Trældommen.

Det var en naturlig Følge af det ovenfor nævnte Forhold mellem Odelbønder og Kongedømme, at dette sidste maatte være meget indskrænket med Hensyn til Landsstyrelsen i det Hele. Kongen kunde i Regelen ingen Love give uden Bøndernes Samtykke; disse vare Lovens rette Kilde¹⁾, og Kongen var selv ligesaavel som den ringeste Frimand Loven underkastet. Kongen skulde paasee Landets Børn og Rettens Pleie, og i begge Henseender skulde Folket understøtte ham. Til Landets Forsvar havde Kongen Ret til at udbyde Leding (leidangr), hvilken deels udrededes ved personlig Krigstjeneste, deels ved en Afgift fordeelt efter Mandtallet, altsaa en personlig Skat. Den kunde for Halvdelen opbæres af Kongen ogsaa i Fredstider og udgjorde saaledes en af Kongedømmets stadige Indtægter. Størrelse, Fordeling og Udredelsesmaade var een Gang for alle i Lovene fastsat. Sin vigtigste Indtægtsskilde havde Kongedømmet af det samme tilliggende Jordegods; thi Kongen var Landets rigeste Odelsmænd. Kongedømmets Jordegods blev deels bortbygget paa lovbestemt Viis mod Landskyld, deels overladt som veizla eller Forlening mod Forpligtelse at bidrage til Kongens Underholdning paa hans Reiser i Landet efter visse fastsatte Regler, deels brugt for Kongens egen Regning af hans saakaldte Armand eller Gaardsfogder. Foruden de ovennævnte to Indtægter havde Kongen endnu Bøderne for visse Forbrydelser (sakeyrir).

Riget betragtedes vel fra Olaf den helliges Tid som eet og udeleligt, men ikke desto mindre tænktes Kongedøm-

¹⁾ Deraf det almindelige Udtryk i de ældste Love: vér bændr hölm mælt d. e. vi Bønder have bestemt.

met, det vil sige den høieste styrende Myndighed og den dermed forbundne Ret og Indtægt, at kunne besiddes og udøves ved flere i Fællesskab styrende Personer. Enhver Kongesøn havde saaledes Ret til forholdsviis Deel i Kongedømmet og dets Indtægter, ligesom og til Kongenavnet, uden at dog dette medførte nogen virkelig Deling af Landet. Det er dette, som adskiller den i det nu indtrædende Lidsrum oftere forekommende Fællesskyrelse ved flere Konger fra det ældre af Harald Haarfager indstiftede Fylkeskongedømme med en Overkonge i Spidsen.

Med Hensyn til Rigets indre Bestyrelse spillede Fylkeinddelingen, en Levning af Folkets ældste Stammeforsamling, den vigtigste Rolle. Fylkerne vare igjen deelte paa forskjellige Maader, i Halvfylker, Tbridjunger (tridjungar), Fjerdinger (fjördungar) eller Ottinger (öttungar), hvilke Underafdelinger ialfald paa flere Steder synes at have svaret til de tidligere Hereder. Langs Kysten var Riget for Landvernets Skyld inndeelt i Skibreder. Jarlsnavnet, der allerede længe havde været sjældent, bortfaldt fra Olaf Haraldsøns Tid ganske i sin gamle Betydning. Det blev nu blot Løn for en enkelt Mands udmerkede Fortjenester, var ikke arveligt og fæstede sig ikke til nogen vis Deel af Landet. Efter at Harald Haarfagers Indretninger vare gangne tilgrunde, udøvedes Landsstyrelsen i de enkelte Landsdele paa Kongens Vegne hovedsagelig af hans Hærmænd. De vare almindelig Mænd af ringe Herkomst, oftest vel Kongens Frigivne, og derfor personlig lidet agtede. I disses Sted traadte efterhaanden senere de langt mere anseede Sysselmænd; disse vare Kongens haandgangne Mænd og sattes over ubestemte større eller mindre Dele af Riget for at paasee Rettens Pleie og opvære de kongelige Indtægter. Deres Embede ligesom og en Deel af Landet, som de bestyrede, kaldtes Syssel (sysla), og til deres Underholdning var dem tillagt en Deel

af Kongsjorderne eller af de øvrige kongelige Indkomster. Som Fællesnavn for de Embedsmænd, som omkring i Landet rogtede Kongens Erinder, brugtes Benværnelsen Kongens Ombudsmænd (umbodsmønn).

Navnene Herfer og Lendermand brugtes allerede tidligen om hinanden; senere ophørte det første aldeles. Lendermændene (lendir menn, Enkelttal lendr maðr, af land, Land eller Jordeiendom, fordi de havde Ret til Brugen af en Deel af Kongedømmets Landeiendomme) vare de mægtigste Odelsmænd rundt om i Landet; de vare Jarlerne nærmest i Verdighed og fik sit Navn og sin Ret af Kongen. Nogle af dem vare altid i hans Hird og udgjorde da hans Raad. De, som sad hjemme paa sine Gaarde, skulde hjælpe Kongens Ombudsmænd at overholde Orden og Ret i Landet. Skjønt Lendermændene havde sin Navnbod eller Verdighed af Kongen, saa gjorde dog deres Stilling som Odelsmænd og deres gamle, arvelige patriarchalske Forhold til Bønderne, at de paa det nærmeste vare bundne til disses Sag. De vare Støtter for Friheden og Talsmænd mod Undertrykkelse: Bøndernes Bistand gav deres Stemme Bøgt. Lendermandsnavnet var egentlig ikke arveligt; men da Odel og nedarvet Ansæelse vare nødvendige Betingelser for dets Gavnlighed baade for Konge og Folk, saa fulgte deraf, at den Son, der arvede en Lendermands Hovedgaard, ogsaa som oftest fik Faderens Navnbod, hvis han ellers var dygtig til at opfylde de Pligter, som dermed vare forbundne. Der var flere Lendermænd i hvert Fylke, og Kongen valgte blandt dem i senere Tider sine Sysselmænd, en Omstændighed, som dog i Tidens Løb mægtigen bidrog til at forrykke Lendermændenes oprindelige Stilling.

Hos Folket, der egentlig forestilledes ved Odelshønderne, var den høieste baade lovgivende og dømmende Magt. Paa Thingene, blandt de forsamlede Bønder, afgjordes alle Landets vigtigste Anliggender: der gaves eller samtyktes

Lovene, der paadømtes alle Trætter, der tilbødtes Riget Kongen, og der modtoges hans Ed at ville herfæ efter Loven. Hver Bønde, som havde Noget at paaanke, kunde ved Thingbud sammenkalde sine Heredsmænd (Heredsting) og lade dem domme i sin Sag. Fylkestinget var et Foreningssted for alle Fylkesmændene, hvor Sager, der ikke havde kunnet afgjøres paa Heredstingene, bleve paadømte. I Alsland i Throndhjem gaves der ogsaa Forsamlinger for flere Fylkers Bønder: saaledes to Fylkers Thing, fire Fylkers Thing, og det vigtige otte Fylkers Thing, Drething (Eyrathing) kaldet, fordi det holdtes paa en Dre ved Nidaros. Paa alle disse Thing paa kjendtes Trætter og Klager af udvalgte Dommere, og den øvrige Almue bekræftede Dommen.

De høieste Domstole og tillige de høieste lovgivende Forsamlinger i Landet vare Lagthingene. De vare fire i Tallet: Frostathing for Thrøndelagen, Gulathing for det vestlige Norge, Eidsivathing for Opplandene og Borgarthing for Viken, hvilket sidste dog som særskilt Lagthing er yngre end Olaf den helliges Tid; hvert havde sin i det Enkelte særegne Lov. Lendermændene i Forening med Kongens Ombudsmænd i hvert af de under et Lagthing hørende Fylker skulde aarligen blandt dets Bønder udnævne et vist lovbestemt Antal af de forstandigste. Disse, der bleve kaldte Nevndemænd (nefndarmenn), samledes een Gang om Aaret paa en bestemt Tid til Lagthingsstedet, og de hjemmeblivende Fylkesmænd sørgede for deres Underholdning. Foruden Nevndemændene skulde ogsaa Kongens Syselmænd og Armand, saamange Lendermænd, som uden Skade for Almuen kunde være borte fra sit Hjem, samt senere to Prestere fra hvert Fylke, udnævnte af Biskoppen, indfinde sig til Lagthinget. Dette aabnedes med at lyse Thingfreden; hvo der gjorde Vold paa den, var fredløs. Blandt Nevndemændene udvalgtes

da 36 (tre Tylfter) Lagrettesmænd, som tilsammen dannede Lagretten (lögrétta) og under Ed dømte i alle forefaldende Sager. For at ikke Magten skulde gribe ind i Dommene, finder man vedtaget i den gamle Frostathing-lov, at ingen Lendermand maatte sidde i Lagretten uden med Bøndernes Samtykke. Lagrettesmændene sad under aaben Himmel, omgivne af hellige Vaand (vébönd); hveder sonderrev disse, havde brudt Thingfreden. Mængden stod rundt om uvæbnet. Lagretten og Lagthinget havde i dette Tidstrum og længe efter endnu ikke nogen fast Formand; først i Slutningen af det 12te Aarhundrede eller i Begyndelsen af det 13de opkom Lagmandsembedet, saaledes at en Lagmand, der bestilledes af Kongen, fik Forsædet paa hvert Lagthing og en overordentlig vigtig Deel i den dømmende Myndighed. Lagrettens Dom var den endelige Afgjørelse af enhver Sag. At Dommene bleve satte i Kraft, tilkom det Sysselemændene og Lendermændene at paasee; Bønderne skulde heri understøtte dem. Men misbrugte en Høvding sin Myndighed til uretsfærdig Bold mod Bøndernes Frihed og Eiendomsret, da var Boldmanden berøvet Lovens Beskyttelse: Bønderne skulde angribe og dræbe ham; undkom han, da var han fredløs Landsflygtig. Selv Kongen var, idetmindste i Throndhjem, underkastet den samme strenge Lov.

Angreb en Fiende Landet, da opbødes Folket til det Forsvar ved Hæror: en Jærnpil sendtes paa et rustet Skib fra Lendermand til Lendermand; han skulde atter, saasnart han fik Stridsbudet, lade en anden Pil fare ind gennem Bygden, hvor han boede, og Bønderne skulde væbnede samle sig ved sit Skib under Straf af Bøder. I almindelig Leding (almennigr) stillede Bønderne 309 rustede og bemandede Skibe, intet under 20 Rorbænke, og sørgede for Befættningens Underholdning i to Maaneder. Fuld Almenning maatte imidlertid ikke Kongen opbyde, uden naar

det gjaldt om at verge Landet; hvis ikke, kun halv. De Baaben, Bønderne skulde have, vare noie bestemte i Lovene og bleve randsagede af Kongens Sysselmænd eller Omvandsmænd paa de saakaldte Vaabenthing. Foruden den Flaade, Bønderne stillede, eiede Kongen selv Skibe, som han bemandede paa egen Bekostning. Lendermændene holdt huuskarle, undertiden henved 100 i Tallet, og eiede for det meste Langskibe, som de selv rustede, og med hvilke de Krig tjente Kongen. Herved blev Landets Krigsmagt betydelig forøget, og Kongens Hird samt Lendermændenes huuskarle udgjorde altid Kjernen af Hæren.

Kirken var strax efter Christendommens Indførelse endnu meget simpelt og ufuldkomment indrettet og Folket og Kongen ganske underordnet. Den Christenret, som Olaf Haraldsøn og Biskop Grimkel gave, blev Grundlaget for de senere Kirkelove. Hvert Fylke havde een eller i nogle Sted to eller flere Fylkes- eller Hovedkirker; dertil kom senere Heredskirker og Kapeller (høegindiskirkjur); de to førstnævnte Slags Kirker skulde bygges og vedligeholdes af Almuen, Kapellerne enten af denne eller af de enkelte Mænd eller Familier, som fra først stiftede dem. Prestene ansattes af Biskopperne efter Overenskomst med Almuen og bleve underholdte af denne. Biskopperne synes almindeligvis at være valgte af Kongen; de bleve indvalgte af en eller anden fremmed Erkebiskop, oftest den næstfølgende, som var det af Paven bestilte geistlige Overhoved i alle de tre nordiske Lande. De vare kun geistlige Tilvæsende uden verdslig Magt. Tiende og Landets Indtægt i Bispedømmer blev først sildigere indført, og Paven havde endnu ingen Indflydelse.

Dette er Grundtrækkene af den Forsfatning, der udviklede sig i Norge under Olaf Haraldsøn, og som Daner og kortere Herredømme under Svein Knutsøn ei formaaede nedbryde. Norge nød under den i lang Tid en ind-

vortes Rolighed, der i høi Grad befordrede Folkets Sedelighed og Dannelse. Tidsrummet fra 1035, da Magnus Olafsson blev Konge, til 1130, Sigurd Jorsalafarers Dødsaar, efter hvilket de fordærlige indvortes Uroligheder udbrøde, er et af de lykkeligste i Landets Historie. Det er med dette Tidsrum, at den egentlige Nationalsølelse først viser sig og udtaler sig hos det norske Folk; det er først nu, at det ret klart føler sig som et eget Heelt, som et afsluttet Statssamfund, affondret fra de i begge Naborigerne Sverige og Danmark bestaaende.

Tredie Tidrum.

Norges Historie 1035—1130.

Magnus Olafsson den gode.

Efter Sveins Flugt gennemfør Magnus Olafsson le Norge lige til Gautelven og blev overalt med Glæden til Konge. Vel truede Knut i England med atter hjemsege Norge; men endnu samme Høst (13de November) bortrev Døden ham, og hans mægtige Rige splittedes¹). hans ældste Søn Harald, kaldet Harefod, blev Englands Konge; den anden, Hørdeknut, beholdt Danmark. Der herskede et fiendtligt Sindelag mellem Brørene; begge vare de unge, og ingen af dem havde arvet deres Klogskab. Magnus sad da i Nøilighed Vinteren i Norge. Men om Vaaren (1036) begyndte Fiendtlighederne ved Danmark. Her var nemlig den fordrevne vein død, og Hørdeknut paaftod nu at have arvet sin faders Ret til Norge; Magnus derimod ansaa det for Ulybighed at hevne sin Faders Død paa Knyttingerne. begge Konger udbøde Leding for at mødes til Kamp ved Gautelven. Men Rigerens Høvdinger lagde sig imellem, og de

¹ En. Magnus d. godes S. Kap. 6. — Da Knut hørte, at Magnus var kommen til Norge, skal han have udraabt: „Nu saa vi et længere Lov til at sidde i No, siden den Digres Ret er kommen til Norge.“ (Magnus d. godes S. i Fornm. S. Kap. 14).

raadede mest, da Kongerne endnu vare unge. Det kom til et Fredsforlig mellem Magnus og Hordelknut: de svore sig i Broderskab, sluttede Fred paa Livstid og afgjorde tillige, at hvis een af dem døde sonneløs, da skulde den Efterlevende arve hans Lande. Tolv af begge Rigers ypperste Mænd besvore Freden med Kongerne, og de stiftes som Benner ¹⁾).

Et af Magnus's første Foretagender, da han var kommen i rolig Besiddelse af Norge, var at hjælpe sin Ven og Fostbroder, Rognvald Bruse's søn, til hans Arverige paa Orknøerne. Rognvald var efter Slaget paa Etislefud dragen til Gardarike og havde der, som Kong Jarisleif's Landvernsmænd, udmerket sig ved sin Tapperhed. Hans Fader Bruse skulde imidlertid, ifølge sit Forlig med Kong Olaf Harald's søn, styre de to Trediedeile af Orknøerne, een som sin Fædrenearv og een som Ven af den norske Konge ²⁾. Men Verne vare paa den Tid meget udsatte for Vikingers Herjen, og Bruse var ingen Krigsmænd; derfor overlod han efter nogen Tids Forløb Thorsfinn, sin Broder, den ene Trediedeel, mod at han skulde verge Landet paa begge Begne. Kort efter døde Bruse, og Thorsfinn herskede nu ene over Verne. Alt dette fik Rognvald spørge, da han med Magnus var kommen tilbage til Norge, og udbad sig strax Orlov for at søge sin Fædrenearv. Kongen tilstod ham den, forlenede ham med den Trediedeel af Verne, som Bruse havde havt af hans Fader, og gav ham ved Adskillelsen tre fuldrustede Langskibe. Da Rognvald kom til Orknøerne, fordrede han af sin Farbroder de to Trediedeile af Landet. Thorsfinn havde paa den Tid Stridigheder med Irer og Sudersinger og hindredes ved disse fra at gjøre Rognvald Modstand. Han opfyldte derfor hans For-

¹⁾ Sn. Magnus b. g. S. Kap. 7; i Fornm. S. Kap. 14. Sagstilla Kap. 126—128.

²⁾ See ovenfor S. 370.

ing, dog, som han sagde, kun af Venskab, ei fordi han kjendte Kong Magnus's Ret til at bortgive nogen Deel af erne. Saaledes kom Rognvald uden Strid i Besiddelse sit Fædrenerige og herskede en Tidlang i Enighed med Frænde; de gjorde ofte i Fællesskab Vikingetog til lands og Englands Kyster¹⁾.

Da Magnus modtog Norges Rige, havde han lovet tilgive dem, der havde taget Deel i Opstanden mod ns Fader. Men dette Løfte glemte han snart. Gaaret Thjotta, som alt siden Stiklestadslaget havde siddet i, paa sine Gaarde, seilede til Nidaros for at besøge den e Konge. Asmund Grankelsøn, hvis Fader Gaaret havde debrændt²⁾, stod just paa en Loftsvale ved Magnus's ide, da den gamle Høvding saaes at stige i Land. Asmund kjendte ham strax og sagde: „Nu vil jeg hevne min ders Død!“ Han havde en liden og tynd Dxe i sin aand; dette saa Kongen. „Tag min Dxe, Asmund!“ sagde in; „Gubben har haarde Been.“ Asmund greb da Magnus's tungere Dxe, løb Gaaret imøde og kløvede hans Hoved. Da han kom tilbage, saa Kongen, at Dgens Egvede lagt sig. „Hvad vilde din tynde Dxe have nyttet,“ gde han, „da denne nu er ubrugelig?“ Asmund fik af lagnus Sydsel paa Haalogaland, men havde der mange tridigheder med Gaarets Sønner³⁾.

Gaaret var den første, der faldt for Kongens Hevn; en rammede den Flere. I Begyndelsen af Magnus's Regjering raadede Ralf Arnesøn mest for Landsstyrelse. Men lidt efter lidt sank han i Kongens Indest, da den ideligen blev mindet om hans Nærværelse paa Stiklestad, ja endog offentlig maatte høre Bebreidelser af Kong

En. Magnus d. g. S. Kap. 37; udsærligere i Orkn. Saga S. 28. 42—54.

See ovenfor S. 398.

En. Magn. d. g. S. Kap. 13.

Revsjer. Norges Historie.

Olaf's Tilhængere, fordi han hengav sig til sin Faders Fiender. Engang da Magnus var omgivet af en Mængde Menneſker, der frembar sine Sager for ham, fremkom ogsaa Thorgeir Flekk fra Sula i Verdalen med en vigtig Sag. Kongen gav ei Afgt paa hans Ord, men lyttede til dem, der vare ham nærmere. Da kvad Thorgeir med høi Røst en Viſe, hvori han opfordrede Kongen til at høre den Mand, der havde fulgt hans Fader i den ſidſte Kamp, og ikke elſte de Drottensſvigere, der havde glædet Djævelen. Ved diſſe Ord blev der ſtort Bulder; Nogle bøde Thorgeir gaa bort, men Kongen kaldte ham til ſig, jævned hans Sag paa det Bedſte og lovede ham ſit Benſkab¹⁾.

Kort efter var Magnus i Gjeſtebud paa Gaarden Haug i Verdalen. Ved Bordet ſad Kalf Urneſſon og Einar Thambarſkjælver hver ved ſin Side af Kongen: han var kold mod Kalf, men venlig mod Einar. „Vi ville i Dag ride ud til Stikleſtað,“ ſagde han til den Sidſte, „og ſee Merkerne efter, hvad der er hændet.“ „Derom kan jeg Intet ſige dig,“ ſvarede Einar; „lad din Foſterfader Kalf følge dig: han veed Beſted²⁾.“ Efter Bordet bad Kongen Kalf følge ſig; denne ſvarede, at han ei troede, det behøvedes. Da reiſte Kongen ſig i Brede: „Du ſkal fare med, Kalf!“ ſagde han og gif ud for at ſtige til Høft.

¹⁾ Sn. Magnus d. g. S. Kap. 14.

²⁾ Det ſynes af diſſe Einars Ord, ſom om ogsaa han gjerne ſaa, at Kalf kom i Ugunſt hos Kongen. At der har været et noget ſpændt Forhold mellem diſſe to mægtige Høvdinge, viſer en Fortælling, bevaret i de vidtløftigere Bearbejdelſer af Kongesagerne (Magnus d. godes S. i Fornm. S. Kap. 15). Engang, hører det, vare Einar og Kalf i Gjeſtebud med Kongen oſter i Viken. Medens Einar ordnede Gjeſterne, ſatte Kalf ſig i hans Plads ved Kongens Side. Da Einar ſaa dette, gif han hen til ſit Sæde og bød Kalf ſkytte ſig; men denne vilde ikke. Da ſprung Einar op paa hans Axel. „Den gamle Dre Kal før i Baad med Kalven,“ ſagde han og trykkede ſig ned mellem Kalf og Kongen.

Kalf bød sin Skofvend ile til hans Gaard Egge og sigte Juuskarlene, at de inden Solens Nedgang skulde have hans Skib rede og alt hans Løssøre ført ombord; derpaa fulgte han Kongen. Paa Stiklestad steg de af Hestene og gik ind, hvor Kampen havde staaet. „Hvor faldt min Fader?“ hørte Magnus. Kalf pegede hen for sig med Spydstafet og sagde: „Her laa han.“ „Og hvor var du da?“ hørte Magnus. „Hvor jeg nu staaer,“ var Svaret. „Da kunde vel din Døge naa ham?“ sagde Kongen og blev blodødt i sit Ansigt. „Den naaede ham ei,“ svarede Kalf og gik hastig bort, svang sig paa Hesten og red afsted med alle sine Mænd. Samme Kveld kom han til Egge og saa der sit Skib fuldrustet og bemandet flyde ved Stranden. Han gik strax ombord, styrede ud af Fjorden og derpaa efter over Havet til Orknøerne, hvor han fandt Tilhold hos Thorsfinn Jarl, der var gift med Ingebjørg, hans Broder Finns Datter ¹⁾.

Efter Kalfs Bortfærd fra Norge begyndte Magnus at alvor at forfølge sin Faders fordums Fiender og deres Efterkommere: Nogle drev han af Landet, Andre aftvang an svære Bøder; flere store Gaarde, der havde tilhørt Jøddinger, faldne i Oprørernes Hær, bemægtigede han sig. Magnus's Haardhed rammede nærmest Thrønderne, og disse begyndte snart at knurre. „Hvad tænker Kongen paa,“ sagde de, „at han bryder den Lov, som Haakon den gode gav? Mindes han ei, at vi aldrig have taalt Bold? Vil han fare samme Færd som hans Fader eller andre Hovinger, dem vi toge af Dage, da vi ei taalte deres Overmod og Uretfærdighed?“ Det samme Misnøie lod sig høre inde om Landet. Sogningerne samlede endog Folk, og lygtet gif, at de vilde stride mod Kongen, hvis han kom ind dem. Paa et Thing i Throndhjem lyttede Almuen med uss Misfornøielse til Kongens haarde Fordringer; kun en

¹⁾ *En. Magnus d. g. C. Kap. 15.*

Bonde, Atle, reiste sig og sagde: „Saa strumpes nu Sloen om min Fod, at jeg ei kan komme afsted.“ Kongens Bener merkede den almindelige Forbittrelse; tolv af dem gik paa Raad med hinanden og besluttede ved Lodkastning at vælge en af deres Midte, der skulde foreholde Kongen hans urigtige Fremfærd og Faren, der trueede ham. Lodden faldt paa Sighvat Skald. Denne havde været paa Romersfærd da Kong Olaf faldt; paa Hjemveien spurgte han sin elskede Herres Død, og hans dybe Sorg udtrykker sig i flere af hans Kvad. Da han kom tilbage til Norge, modtog han ei Sveins Tilbud at blive dennes Mand, men forlod sin Gaard i Throndhjem og drog til Svithjod, til Dronning Astrid. Hos hende forblev han, indtil Magnus kom fra Gardarike; da fulgte han ham til Norge, og var nu hans Skald og troeste Ven, som han før havde været Kong Olafs¹⁾. Sighvat gik frem for Magnus og kvad for ham de herlige Fritalenhedsviser (Bersöglisvisur). „E skulde han fare frem med Haardhed og ei bryde Landets Love; saa havde ei de forrige Konger gjort, og det strek mod det Løfte, han gav Folket, da han vendte tilbage til sit Fædrenerige. Bondernes tause Forbittrelse var farlig Kongen maatte formilde den.“ Skaldens Advarsel gjorde dybt Indtryk paa den unge Konge. Da Thinget igjen den følgende Dag var sat, tiltalte han Folket med Blidhet og tilgav alle sin Faders Fiender²⁾. Fra den Stund af

¹⁾ Sn. Magnus d. g.^e S. Kap. 9. 10.

²⁾ Snorre (Magnus d. g. S. Kap. 16. 17) siger, at Magnus var paa Hørde Land, da dette skede, og omtaler ikke Bonden Atles Ord paa Thinget. De vidtløftigere Kongesagaer (Form. S. VI, 38—45, Flatsbogen III, 267—270) ligesom ogsaa Agrip (Kap. 20) have Fortællingen om Atle, men omtale paa den anden Side ikke Sogningernes Opstand. Efter blæse sidstnævnte Sagaer synes det og tydeligt, at Kongen var i Throndhjem og ikke paa Hørde Land, da Sighvat advarede ham. At Snorres Beretning om Urolighederne i Soga er grundet, bevises af selve Følelsen

berfede Magnus med Mildhed og Retfærd. Af de viseste Mænd lærte han Landets Love og lod den Lovbog strive, der kaldtes Graagaas og længe gjaldt i Throndhjem. Hans Skjønhed, blide Væsen og Høimodighed, forenet med Bølgelighed og Gævmildhed, gjorde ham saa vensæl over hele Norge, at Folket gav ham Tilnavnet den gode¹⁾.

Imedens dette foregik i Norge, var den grumme og leffindige Harald Harefod død i England (1040), og hans Broder, den danske Konge Hørdefnut, blev nu ogsaa dette Riges Konge. Men efter et kort og lidet merkeligt Herredømme døde han pludseligen i et Bryllup med Bøgeret i Haanden (8 Juni 1042). Han var kun 24 Aar gammel og efterlod ingen Børn. Englænderne toge strax til Konge hans Halvbroder, Edvard, af den gamle sagiste Kongeæt. Danmark derimod skulde nu efter Forliget ved Gautelven tilfalde Kong Magnus. Denne sendte ogsaa strax Bud did til de Mænd, der havde besvoret Forliget. „De skulde minde sig Ord,“ lod han dem sige; „han selv vilde med det Første komme med sin Hær og vorde Danmarks Herre, eller og falde i Kampen for at vinde det.“ Kort efter drog han fra Agder over til Jylland med 70 store Skibe, blandt hvilke han selv styrede sin Faders Langskib, Bisunden. Danerne antog ham uden Modstand; thi deres gamle Kongeæt var uddøet, Forliget ved Gautelven almindelig bekjendt og Magnus høit anseet formedelt Ryet af hans Faders Hellighed. Han stævneede efter gammel Skik Thing i Bebjørg (Viborg i Jylland) og blev her kaaret til hele

hedsviserne, hvort de udtrykkelig omtales. Men at denne Forfatter paa den anden Side fæller i at lade Magnus ved denne Leilighed opholde sig paa Hørbeland, er ligesaa tydeligt af det samme Kvad; thi, hvor Stalden taler om Sogningernes ulmende Opstand, bruger han Udtrykket: suðr með Sygnam (syd hos Sogningerne), et Udtryk, som umulig kan forenes med Kongens Ophold paa Hørbeland, for hvilket Sogn ligger i Nord.

¹⁾ *Sn. Magnus* b. g. C. Kap. 17 og Harald Haardr. C. Kap. 29.

Danmarks Konge. I Heideby¹⁾ havde han derpaa en Sammenkomst med Bezelin, Erkebiskop af Bremen, og Hertug Bernhard af Sagen, ved hvilken Leilighed Kongens Søster Ulfhild blev gift med Bernhards Søn Ordulf²⁾. Magnus forblev Vinteren over i Danmark og uddeelte der Syster og Forleninger. Det følgende Aar (1043) om Høsten beredte han sig til at vende tilbage til Norge³⁾.

Da Magnus paa sin Hjemfærd (1043) laa med sin Flaade ved Gautelven, kom til ham Svein, en Søn af Ulf Jarl og Kong Knuts Søster Estrid. Svein havde efter sin Faders Mord i lang Tid opholdt sig hos den svenske Konge Dnund, sin Frænde; nu vilde han søge sin Lykke i Danmark. Han var stjern, sterk og klog og havde Benner i sit Fædreland, der talede hans Sag for Kongen; snart vandt han ogsaa selv dennes Yndest og blev hans haandgangne Mand. En Dag, da Magnus sad i sit Høisæde, omgivet af sine Høvdinger, og Svein paa Skammelen ved hans Fodder, erklærede Kongen, „at Danmark ved hans Vortreise ei skulde være høvdingeløst og et Bytte for Vikinger; Svein skulde styre det med Jarls Navn, som fordem hans Fader Ulf, naar Kong Knut var i England.“ Da udbød Einar Thambarshælver: „For stor Jarl, For stor Jarl, Fostre!“ Men hans Ord blev dengang ei

¹⁾ Den nuværende Stad Slesvig i Sønderjylland.

²⁾ Adam af Bremens Hist. eccl. II, 75.

³⁾ Sn. Magnus d. g. S. Kap. 18—22. Snorre siger, at Magnus endnu samme Høst, som Hørdefnut var død (1042), igjen vendte tilbage til Norge. De øvrige Sagaer derimod lade ham forblive i Danmark den første Vinter, efter at han der var tagen til Konge. Dette sidste er det rimeligste. Thi er Hørdefnut død i England i Juni 1042, saa kunde Efterretningen om hans Død først komme til Norge en Maanedes Tid senere og Magnus saaledes først om paa Høsten komme til Danmark, hvor det da er sandsynligt, at han maatte opholde sig en Stund for at fikke sig i Besiddelse af sit nye Rige.

igtet. Kongen reiste sig fra sit Sæde, spændte Sverd ved Sveins Side, hang Skjold paa hans Uxl og satte Hjælm paa hans Hoved; han gav ham Jarlsnavn og de samme Indkomster af Danmark, som Ulf, hans Fader, havde havt. Paa et Skriin med Helligdomme svor Svein Trostak og fik Plads i Høisædet ved Kongens Side. Magnus drog derpaa til Norge, hvor han forblev om Vinteren og holdt Juul i Nidaros (1043—1044)¹⁾.

Snart viiste det sig, at Einars Advarsel ei havde været utidig. I Magnus's Fraværelse gennemfør nemlig Svein Ulfssøn eller, som han af Dansterne almindelig kaldtes efter sin Moder, Svein Ulfstridsøn, Danmark og vandt overalt Folkets Venstak. Derpaa stevnede han efter Juul (1044) Bebjørg Thing og lod sig der kaare til Konge. Da dette rygtedes til Norge, lod Magnus halv Almenning udbyde og drog i Begyndelsen af Sommeren til Danmark. Svein vovede ei at oppebie ham, men flygtede til Sverige. Efter at have revset Danerne for deres Utroastak og forsterket sin Hær drog Magnus til Benden. Det faste Jomsborg²⁾, der længe havde staaet under Danekongerne og været Hovedstaden for et mægtigt Jarldømme, var nemlig faldet fra, og dette vilde nu Magnus paany betvinge. Han slog Benden, indtog Jomsborg og ødelagde det aldeles. Derpaa gav han baade den norske og danske Hær Orlov, for til Jylland og beredte sig til at overvintre i Danmark³⁾.

Aldrig saasnart rygtedes det, at Magnus's Hær var idspredt, før Svein Ulfssøn viiste sig i Skaane med meget folk, som Sveakongen havde givet ham. Skaaningerne øge sig strax paa hans Side; ogsaa paa Sjælland blev

) Sn. Magnus b. g. S. Kap. 23. 24; med nogen Afvigelse i de vidtløftigere Kongesagaer.

) See ovenfor S. 270.

) Sn. Magnus b. g. S. Kap. 25. 26.

han vel modtagen. Han underlagde sig i en Hast alle Derne og havde en stor Hær og Flaade. Til samme Tid som Magnus fik Budskabet om Sveins Fremgang, blev de ham og forkyndt, at de hedenske Bønder vare i Vaaben for at hegne den Skade, de havde lidt om Sommeren. Han samlede i Hast en Hær i Jylland, og hans Svoger Ordulf af Sagen kom ham til Hjælp. Paa de danske Høvdingers Bøn drog Magnus først mod Bønderne, der allerede ødelagde det sydlige Jylland med Ild og Sværd. De han med sin lille Hær kom til Lyrskov Hede¹⁾, fik han at vide, at Bønderne vare i Nærheden med en langt overlegen Magt. Rædsel overfaldt de fleste af hans Mænd og Flugt syntes dem det eneste Raad; men Magnus selv havde Lust til at stride, og Hertug Ordulf styrkede ham dette Forsæt. Han lod Hæren blæse sammen, og den laa om Natten væbnet under sine Skjolde. Magnus var imidlertid bekymret for Udfaldet af den forestaaende Kamp; han vaagede og sang sine Bønner; først mod Døgningen søvne han. Da skal hans Fader Olaf have viist sig for ham i Drømme og lovet ham Seier. „Angrib Fienden,“ sagde han, „naar I høre min Luur!“ Ved Daggry vækkede Kongen sine Mænd og fortalte dem sin Drøm. Til liden til den hellige Olaf gav Hæren Mod. Den troede at høre en Klokkelyd i Luften; Nordmændene sagde, at de gjenkjendte Klängen af Klokken Glød, Olafs Gave til Clemenskirken i Nidaros, og Kong Magnus lod strax Hærblæst blæse.

I denne Stund fore Bønderne over Maen. Magnus stevne dem imøde, og en haard Strid begyndte. Kongen selv kastede sin Ringbrynje, og i en rød Silkesjorte med sin Faders Øge, Hel, i Haanden for han frem i Spidsen for Hæren. Striden varede ei længe; thi djærvt kæmpede Kongen og hans Mænd, og faldne Bønder, lige Sa-

¹⁾ [Heden ved Landsbyen Lyrskov, ikke langt nordvest for Slægtens Dal]

gaerne, laa i Dyrger som Havtang paa Stranden efter en Storm. Snart flygtede deres Hær, og Magnus forfulgte dem over hele Heden. I dette Slag, der stod Dagen før Michaels Messse (28de Sept. 1044), skulle 15,000 Vender være faldne, men kun faa af Kongens Mænd, skjønt mange af dem vare saarede. Den vundne Seier forøgede Magnus's Hæder og indjog hans Fiender Skræk; thi Almuen troede, at hans hellige Fader stred med ham og tilintetgjorde hans Modstandere¹⁾.

Saa snart Venderne vare overvundne, samlede Kong Magnus Skibe og drog imod Svein. Magnus's Hær bestod af Nordmænd og Jyder, Sveins af Folket fra Skaane og Verne. Flaaderne mødtes ved Re²⁾, og efter en haard Strid maatte Svein flygte til Skaane. Magnus seilede derpaa til Jylland, hvor han lavede sig til at tage Vintersæde. Men da Svein hørte, at Kongen havde forladt sine Skibe, samlede han atter Folk, drog i selve Vintertiden (1044—1045) omkring til Verne og mod Julen over til Jylland og ind i Limfjorden. Mange underkastede sig ham; Andre flygtede sydøst til Magnus. Denne drog strax til sine Skibe, og med de Nordmænd, han havde hos sig, og en Deel Danske før han nordest for langs Landet, Fienden imøde. Han fik snart vide, at Svein var i Naros³⁾, og at han havde lagt med sine Skibe ud fra Byen og var rede til Strid. Da holdt Magnus Huussting. „Han vidste,“ sagde han, „at Fienden var ham overlegen; men dog vilde han lægge til Strid. Gud og den hellige Olaf havde før ladet dem seire mod Overmagt.“ Hæren rustede sig og roede frem; saasnart de saa Sveins Flaade, lagde de til den, og Søndagen før Juul (23 Decbr. 1044) begyndte en haard

¹⁾ Sn. Magnus d. g. S. Kap. 27—29, jvfrt. med Adam af Bremen II, 75.

²⁾ Den dengang vendiske Ø Rugen ved den pommerste Kyst.

³⁾ Byen Aarhus i Jylland.

Ramp. Man stred fra Stabnerne, og kun de Forreste kunde komme til at hugge; bagud i Skibene brugte man alle Slags Skudvaaben. Magnus stod i Begyndelsen i en Skjoldborg; men da han syntes, det gik seent med Kampen, traadte han ud af Skjoldborgen og frem i Stabnen. Da hans Folk saa dette, eggede de hinanden indbyrdes og gjorde et skarpt Angreb. Magnus selv besteg med sit Følge Forstavnen paa Sveins Skib, og snart ryddedes det ene efter det andet af de danske Skibe. Da flygtede Svein og undkom om Ratten til Sjælland; syv af hans Skibe vare tagne og mange af hans Mænd faldne; mange havde ogsaa faaet Fred af Kong Magnus¹⁾.

Magnus drog derefter til Sjælland og derfra til Fyen; paa begge Steder for han haardt frem mod de frafaldne. Svein flygtede til Slaane og drog derfra atter op i Sverige. Nu underkastede Magnus sig anden Gang hele Danmark, og den følgende Deel af Vinteren var der god Fred. Efter at have sat sine Mænd til at styre Landet, drog Kongen silde om Vaaren (1045) tilbage til Norge²⁾.

Men aldrig saasnart var han borte, før Svein paany fik Hjælp i Sverige, blev vel modtagen i Slaane og underkastede sig alle Derne. Magnus maatte da igjen om Høsten til Danmark med en Hær og Flaade. Han mødte Fienderne ved Helgenes³⁾, og om Kvelden begyndte en Kamp, som varede langt ud paa Natten. Sveins Skib blev ryddet, og han selv maatte flygte. Magnus forfulgte ham østerefter og tvang ham tredie Gang til at søge Tilflugt i Sverige. Nordmændene vandt i denne Kamp meget

1) Sn. Magnus d. g. S. Kap. 30. 31 og overeensstemmende i de øvrige Sagaer.

2) Sn. Magnus d. g. S. Kap. 32. 33 og overeensstemmende i de øvrige Sagaer.

3) En Odde paa Jyllands østlige Kyst, lige i Nord for Samsø.

Bytte; derpaa underlagde de sig Skaane og herjede Falster og Fyen, der havde holdt med Svein¹⁾).

Da Magnus nu troede sig i rolig Besiddelse af Danmark, tænkte han ogsaa paa at udstrække sit Herredømme til England. Han lod Sendemænd fare til dette Riges Konge, Edvard, med et Brev, hvori han fordrede England paa Grund af Foreningen mellem ham og Hørdefnut. Vilde Edvard ei opgive Riget med det Gode, da skulde han søge det med en Hær af Norge og Danmark. Edvard svarede ham tilbage, at han længe som tro Undersaat havde tjent de Hovdinge, der med Vold havde tilegnet sig hans Fædrenerige; men nu, da han var kaaret og kronet til Englands Konge, vilde han ei afstaa Nogen sin Verdigjeld, saalænge Livet undtes ham. Da Magnus hørte dette Svar, sagde han rolig: „Jeg tror det rettest at lade Edvard beholde sit Rige i Fred og selv nøies med at styre de Lande, Gud allerede har givet mig.“ Han fik ogsaa snart Andet at tænke paa end Erobringen af et fjærnt Rige, da han i sin egen Frænde, Harald Sigurdssøn, fik en Medbeiler til Norges Kongedømme²⁾).

Sigurd Syr, Konge paa Ringerike, Harald Haarrøgers Ætling, havde med Aasta, den hellige Olafs Moder, tre Sønner, Guthorm, Hålfdan og Harald. De to ældste havde arvet sin Faders fredelige Sindelag, en yngste derimod viiste allerede som Barn en høitstræende og ærgjerrig Aand. Engang, da Kong Olaf besøgte

¹⁾ Sn. Magnus d. g. S. Kap. 34. Fagrskinna Kap. 145.

²⁾ Sn. Magnus d. g. S. Kap. 38. 39. — Fagrsk. Kap. 134—136 lader Magnus, strax efter at han var bleven Danmarks Konge, sende Bud til England for at fordrø dette Rige af Edvard. Snorres Beretning, at dette først skede efter Slaget ved Helgenes, synes at bestrækes ved den engelske Forfatter Simeon Dunelmensis, der fortæller, at „Kong Edvard i Aaret 1045 samlede en stor Hær og Flaade ved Sandwich, da han frygtede et Angreb af den norske Konge Magnus.“

sin Moder paa Ringerike, traf han en Dag, da han gik omkring med hende paa hendes Gaard, de tre Drenge legende ved Bandet. Guthorm og Halfdan havde bygget sig Huse og Lader; den treaarsgamle Harald derimod stod ved en liden Vig, hvor han havde flydende en Mængde Træspanner, som han kaldte sine Hærskibe. Olaf spurgte de to ældste Brødre, hvad de helst ønskede sig. Guthorm svarede: store Agre; Halfdan: mange Kjør. „J ville have store Bo,“ sagde Olaf; „det ligner Eders Fader. Men hvad vil du helst eie?“ spurgte han Harald. „Huuskarle,“ svarede Drenge. „Og hvormange da?“ spurgte Kongen. „Saamange,“ svarede Harald, „at de i eet Maal kunne opæde alle min Broder Halfdans Kjør.“ Da lo Kongen og sagde til Aasta: „Her mon du opføde en Konge, Moder 1)“

I sit femtende Aar kjæmpede Harald med i Slaget ved Stiklestad og blev efter Striden af Rognvald Brusessøn ført til en affides boende Bonde, der havde ham hos sig i Løn og lægte hans haarde Saar 2). Bondens Søn fulgte ham derpaa over Kjolen uden at vide, hvem han ledsagede. Da var det engang mellem øde Skove, at Harald vendte sin Hest mod sin Ledfager og smilende kvad:

Nu jeg fra Skov til Skov
strider med liden Hæder;
hvo veed, om ei omsider
vide berømt jeg vorder?

I Sverige gjenfandt han Rognvald Brusessøn og flere af den faldne Konges Mænd, og i Følge med dem drog han den følgende Vaar til Gardarike. Her tjente han en Stund hos Kong Jarisleif og beilede til dennes Datter, Ellisif (Elisabeth). Men Faderen vilde intet sikkert Løfte give; thi endnu var Harald for lidet berømt. Da forlod han Gardarike og drog til Konstantinopel (Mille-

1) Sn. Dl. d. hell. S. Kap. 75.

2) See ovenfor S. 413.

rd)¹). Den græske Keisers Livvagt bestod dengang af saakaldte Børringer, der vare Folk fra Norge og an-nordiske Lande. Blandt disse tog Harald Tjeneste og snart deres Hovding. I Syrien, i Afrika og paa ilien skal han have udført store Bedrifter og ligesaa et udmerket sig ved Vist, som ved Tapperhed. De store domme, han vandt paa sine Toge, sendte han i For-ing til Gardekongen. Men omsider kom Harald i Uenig-med den mægtige Keiserinde Zoe, som i flere Keiserses styrede det græske Rige. Hun skal have afflaaet ham Frænke Marias Haand, og da han vilde forlade Kon-tinopel, lod hun ham fængsle. Harald undslap dog af ngflet og flygtede med sine Mænd over det sorte Hav Gardarike (1044)²). Da han kom til Holmgaard, blev vel modtagen af Jarisleif, fik sine store Skatte udle-de og desuden Ellisif til Egte. Den følgende Sommer 45) drog Harald til Svithjod og ankom did om Høsten

Sn. Harald Haardr. S. Kap. 1. 2.

Bibelsklig Beretning om Haralds Bedrifter i den græske Keisers Tjeneste hos Snorre (Harald Haardr. S. Kap. 3—15) og næsten ganske overensstemmende i Fagrskinna Kap. 150—164. Grof-skinna, Morkinskinna og Flatsbogen ere endnu udførligere og have enkelte smaa Afvigelser. — Sagaernes Beretning lader sig ikke forene med de græske Historiekrivers, og da disse aldrig nævne Harald, maa man tro, at han langt fra har været saa formaaende i Konstantinopel, som Sagaerne sige. Derfor negtes ei, at Harald kan have været i Konstantinopel og i den græske Keisers Tjeneste udført mange Bedrifter. Dette have flere Stri-benter vist end de norske alene. Adam af Bremen (III, 16) siger om ham, at han „i Grækenland og Skythiens Egne havde kæmpet mangen en Kamp med Barbarerne“, og Saro Gramma-ticus (i Begyndelsen af 11te Bog, Müllers Udgave S. 549—551) fortæller, i Dverensstemmelse med de vidtskiftigere norske Konge-sagaer, at han i Konstantinopel blev kastet for en Drage, som han dræbte. Saro tilføjer, at den Kniv, hvormed dette Verk øvedes, i hans Tid var i den danske Konge Valdemars (den før-
ste) Hæ og af denne forevillistes som en Sjældenhed.

efter Slaget ved Helgenes. Den landflygtige Svein Ulfsson bad ham strax træde i Forbund med sig; thi begge havde de sin Fædrene arv at fordre af Magnus. Men Harald svarede, at ihvorvel han gjerne ønskede Sveins Benskab, saa vilde han dog tale med sin Frænde, før han erklærede sig for hans Uven.

Magnus laa med sin Flaade ved Skaanes Kyst, da Harald kom til ham med tre herlige Langskibe, hvis gyldne Dragehoveder og Fløie stinnede vidt over Havet. Harald fordrede det halve Norge, men Magnus henstød Sagen under sine Raadgivere. Disse samlede, og Haralds Begjæring blev dem forkyndt. Einar Thambarstjælver tog strax Ordet og erklærede, at det var Nordmændenes Ønske, at Riget forblev uskiftet; Harald havde desuden været langt borte, da Norge blev vundet fra Knýtlingerne. „Vi have fordetmeste tjent Gen,“ sagde han til Slutning, „og saa mon end være, medens Magnus lever.“ Alle stemmede i med ham, at de vilde have Magnus ene til Konge. Med dette Svar drog Harald bort og syntes, at hans Brodersøn kun havde viist ham liden Hæder. Han vendte tilbage til Svithjod og sluttede nu Forbund med Svein Ulfsson: de skulde hjælpe hinanden indbyrdes til at vinde deres Krigere.

Magnus havde om Vinteren været i Norge, da han horte, at Harald og Svein med meget Folk herjede Sjælland og Fyen. Han samlede en Hær og drog dem imøde (1046). Imidlertid deelte Fienden sig, og Harald seilede den ydre Bei til Norge. Han landede i Viken, forlod her sine Skibe og drog til sin Fædreneodel paa Dplandene. Han bad Bønderne om Kongenavn, men Ingen vovede at give ham det. Endelig fandt han i Gudbrandsdalen en Mand, der var dristig nok dertil. Det var den 15aarige Thorer paa Steig, Haralds nære Frænde, der siden blev en

rægtig Høvding. Han gav Harald Kongenavn og fik til Hjengjæld rige Gaver¹⁾.

Da Magnus fik dette at høre, vendte han efter alle sine Høvdingers Raad med Hæren tilbage til Norge for først at verge dette Rige. Harald havde med sin Flok jennemfaret Oplandene, var af Bønderne bleven erkjendt for Konge og agtede sig med en Hær mod Magnus, da denne landede i Viken. Men nu lagde begge Frænder og Benner sig imellem, især Hallkel, Haralds Morbroder²⁾, der fulgte Magnus, og det blev afgjort, at Kongerne skulde nødes i Fred. Paa Aker³⁾ blev et Gjestebud beredt, og der indsendt Harald sig med 60 Mand. Da Folket havde agtet Sæde, traadte Kong Magnus ind, fulgt af Mænd, der bare Baaben og Klæder, hvilke han uddeelte blandt Haralds Ledfagere. Derpaa gif han hen til sin Frænde med de Korstengler i sin Haand og bad ham vælge. Da Harald havde valgt den nærmeste, sagde Magnus: „Med dette tør giver jeg dig Halvdelen af Norges Rige med alle kongelige Rettigheder lige med mig; men naar vi ere sammen, skal jeg være den første i Verdighed, og jeg skal have Kongeleie og Kongebrygge, og ere tre Konger samlede, da skal jeg have det midterste Sæde. Du skal og love at styrke vort Rige og saaledes lønne mig for, at jeg har gjort dig til den Mand i Norge, som jeg troede Ingen skulde vordet, medens mit Hoved var over Mulden.“ Harald reiste sig og takkede for Gaven. Siden satte de sig ved Sæde ned og vare glade med hinanden. I tre Dage varede dette Gjestebud; derpaa var Magnus med 60 Mand Haralds Hjest. Da begge Kongerne vare komne i sit Høisæde, lod Harald Gaver uddele til Magnus's Mænd. Siden bleve

¹⁾ Thorer var en Søn af Thord Guthormsøn paa Steig og Jørib Gubbrandsbatter, Haralds Møster; see ovenfor S. 382.

²⁾ Rnyllingafaga Kap. 22.

³⁾ [Kjællingvils Gaarden Aker i Bangs Bygd. paa Hedemarken.]

en Mængde Poser indbaarne, fyldte med Kostbarheder, og alle disse sjældne Skatte udheldte paa en Dæghud paa Gulvet. „Du skjenkede mig nylig,“ sagde Harald til Magnus, „Halvdelen af det Rige, du med Nøie har vundet fra vore Fiender; nu vil jeg til Gjengjæld dele med dig det Guld, som jeg med Fare har vundet i fremmede Lande. Vi skulle jo eie Skatte sammen, som vi eie Rige. Men jeg veed, at vor Hu er ulig: Du er langt gavmildere end jeg; derfor ville vi skifte disse Kostbarheder, og siden raade hver for sin Deel, som ham lyster.“ Guldet blev nu deelt efter Begt i Kongernes Paasyn. Harald viiste Magnus et stort Guldstøb og sagde: „Hvor er det Guld, Frønde! som du sætter mod dette Bæger?“ „Mit Guld og Sølv,“ svarede Magnus, „er medgaaet til Leding; jeg eier nu ikke mere Guld end denne Ring.“ Harald betragtede Ringen og sagde: „Lidet Guld er dette for den Konge, der eier to Riger; og dog kunde der være Tvivl, om denne Ring var din med Rette.“ „Er ei den min med Rette,“ svarede Magnus, „da veed jeg ikke, hvad jeg eier med Rette; min Fader gav mig den ved vor sidste Afsted.“ „Du siger sandt, Kong Magnus!“ svarede Harald leende; „din Fader gav dig den, men han tog den fra min Fader for en ringe Sags Skyld, og sandt er det, at ei vare de norste Smalkongers Kaar gode, da din Fader var i sit største Vælde.“ Gjestebudet endte med, at tolv af de gjæveste Mænd i beggees Følge svore en Forligelsesed mellem Kongerne¹⁾.

Forliget om det norste Kongedsømmes Deling mellem Magnus og Harald maa betragtes som en for den norste Statsret høist vigtig Handling. Norge havde nu to Konger, begge duelige, men i Sindelag høist ulige. Magnus

¹⁾ Haralds Komme til Norden og Foreningen mellem ham og Magnus er her fortalt efter Fagrskinna (Kap. 166—174), hvis Beretning herom i det Hele er udførligt, mest sammenhængende og sandsynligt.

ar aaben, fri for al Frygt og Mistro; thi han kjendte Nordmændenes Hengivenhed for sig: Folkets Billie var hans, og for sine Benner og Mænd opoffrede han Alt. Harald var vaabendjærv og Klog, men derhos selvraadig og haard. Som Anfører for en Hær, der fjærnt fra Færenelandet tjente fremmede Herrer for Løn, havde han været vant til ubetinget Lydighed hos sine Undergivne, og den samme fordrede han nu af et frit Folk. Han sølte, at ang Fraværelse havde gjort ham fremmed for Nordmændene, og kunde derfor ei vise dem Magnus's aabne Tillid. Landets mægtige Høvdinge vare ham forhadte; thi han vilde herske uden deres Indblanding. For at være uafjængig maatte han være rig; derfor greb han hver Leilighed til Binding, men var sparsom med sine Gaver. Saa aligesindede Konger kunde umulig være lige elskede af sine Andersaatte. Allerede om Vinteren efter Forliget, da de kundom i Følge, stundom hver for sig, fore paa Gjesteri over Dplandene, begyndte Bønderne at klage over Haralds haardhed og styde sin Sag under Magnus. Dennes Benner billigede deres Fremfærd; Einar Thambarstjælver roste den endog overlydt paa Thinget i Haralds eget Baahør. Der kom snart Smaatvistigheder mellem Kongerne, og onde Rennefælle gjorde sig Umage for at oppuste Uenigheden. Men Magnus's Kraft og Godmodighed afvergede stedse et åbenbart Brud, skjønt Harald hver Stund til sin Harme naatte føle, hvormeget vensælere hans Frænde var, end han.

Fra Dplandene drog Kongerne til Nidaros. Her var il samme Tid en Islænding, Arnor, kaldet Jarleskald, fordi han havde kvædet om de orteiofle Jarler. Han havde sigtet en Drapa om hver af Kongerne. En Dag, da Arnor tjærede sit Skib, kom der Bud fra Kongerne, at de vilde høre hans Kvad. Han gav sig ei Tid til at tørre Tjæren af sig, men gif strax til Kongehallen. „Giver Plads for Kongernes Skald!“ raabte han til Dørvogterne, traadte ind

og sagde: „Hil Eder Konger begge!“ „Hvis Drapa vil du først kvæde?“ spurgte Harald. „Den Yngres,“ svarede han; „Ungdommen taaler mindst at vente.“ Men Alle syntes det at være størst Hæder at faa det første Kvad. Skalden begyndte nu at tale om sine Reiser og om Jarlerne paa Orknøerne. Da sagde Harald til Magnus: „Hvi vil I lytte til dette Kvad, Herre! om hans Reiser og om Jarlerne paa Derne der vester?“ „Vi lidt, Frænde!“ svarede Magnus; „kanstee tykkes dig ei, at jeg bliver for lidet rost, før Enden kommer.“ Det gif, som han forudsagde: Skalden ophøiede Magnus over alle Konger. „Ros denne Konge saa meget, som du vil,“ sagde Harald, „kun at du ei laster andre.“ Det ene Vers af Drapaen blev nu herligere end det andet; da udbrod Harald: „Kraftigen kvædet denne Mand.“ Efter at have fuldendt Magnus's Drapa begyndte Arnor paa Haralds; ogsaa dette var et godt Kvad. Da det var tilende, spurgte man Harald, der selv var Skald, hvilken Drapa han ansaa for den bedste. „Bel seer jeg Forstjellen,“ svarede han; „min Drapa vil hastigen glemmes, medens Magnus's mon vorde kvæden, saalænge Norden beboes.“ Harald gav Arnor et guldbeslaget Sverd, Magnus gav ham en Guldring. Idet Skalden gif ud af Hallen, drog han Guldringen paa Sverdodden og sagde: „Hvit skal begge Kongers Gaver bæres.“ „Naar du kommer til Norge næste Gang,“ sagde Harald, „da bring mig et Kvad!“ Arnor lovede at digte hans Urvedrapa, hvis han overlevede ham ¹⁾.

Under disse Begivenheder i Norge var indbyrdes Strid udbrudt mellem de orknøiske Jarler. Ralf Arneson's Komme til Derne havde spildt Enigheden mellem Ragnvald Brusessøn og hans Farbroder Thorfinn. Denne sidste kjendte nemlig Flygtningen og hans store Følge sin Be-

¹⁾ Fortællingen findes i alle de vidtløftigere Kongesagaer (Form. 8 VI, 195—198. Flatsbogen III, 321—323).

lyttelse; men snart faldt det ham kostbart at underholde aa meget Folk, og nu tilbagefordrede han af Rognvald en Trediedeel af Derne, som han før havde overladt ham. Rognvald svarede, at han styrede denne Trediedeel paa Kong Magnus's Begne og Skjød Sagen under ham. Herover forbittrades Thorsinn og samlede Folk fra sine Besiddelser i Skotland og paa Suderøerne. Rognvald saa, at han vilde faa med stor Overmagt at gjøre; han drog derfor til Norge og bad Magnus om Hjælp. Den fik han ogsaa. Med en Hær vendte han tilbage til Derne, forstærkede sig ned sine Tilhængere og vilde derpaa med 30 store Skibe ingribe Katanes. Men i Pettlandsfjorden¹⁾ mødte Thorsinn ham med 60 Skibe, af hvilke dog de fleste vare smaa, og ved Raudabjerg kom det til et heftigt Slag. Rognvald havde ved sin Tilbagekomst opfordret Kalf Arnessøn til at hjælpe sig; thi paa dette Villkaar vilde Kong Magnus tilbagegive ham alle hans Eiendomme i Norge. Kalf havde intet bestemt Svar givet og laa nu med sex store Skibe som rolig Tilskuer af Striden. Snart begyndte Seiren at hælde til Rognvalds Side, og det ene af Fiendens Skibe ryddedes efter det andet. I denne Rød for Thorsinn hen til Kalf og overtalte ham til at følge sig. Nu forandrede Stridslykken. Rognvalds mindre Skibe leve ryddede; mod Natten maatte han selv flygte og tog Beien til Norge. Magnus tilbød ham atter Skibe og Folk; men Rognvald svarede, at han ei vilde opoffre saa nange af Kongens Mænd; med et eneste velbesat Skib vilde han i Vintertiden søge at overrumple sin Fiende. Flere af Kongens Hirdmænd fulgte ham paa dette Tog, og han kom lykkelig til Hjaltsland. Thorsinn havde efter sin Seir ladet alle Dboerne sverge sig Trostøb og havde endt Kalf til Suderøerne for at verge dem; selv sad han

¹⁾ Sundet mellem de sydligste af Orknøerne og Skotland.

nu paa Grossø¹⁾ med faa Mænd uden at frygte noget Angreb ved Midvinters Tid. Da Rognvald hørte dette, op-søgte han i største Skynding Jarlen og kom ved Nattetider til hans Gaard, som han omringede og antændte; kun Kvinder og Træle lod han komme ud, Thorsfinns Hirdmænd omkom i Luerne. Rognvald tvivlede nu ei paa, at hans Fiende var død; han sendte sine Mænd til Ratanes og Sudersørne for at underlægge sig alt Thorsfinns Rige; selv beredte han sig Vintersæde i Kirkjuvaag paa Grossø. Men Thorsfinn levede endnu. Medens Huset brændte over ham, havde han brudt et Hul paa Bæggen, paa den Side, hvorhen Røgen lagde sig, og med sin Kone Ingebjørg i sine Arme var han ubemerket kommet til Stranden. Paa en liden Baad roede han over til Ratanes og skjulte sig her, indtil Rognvald var bleven tryk; da samlede han hemmeligen Folk. Kort før Juul (1046) var Rognvald med nogle Mænd dragen til den lille Pape, for derfra at hente Malt til Juleøllet. De sad om Avel-den om en Ild og varmede sig, da Huset pludseligen blev omringet og antændt. Thorsfinn var kommen for at heve sig. Rognvald svang sig fra Bæggen af ud over den om-givende Mængde og kom i den bældørke Nat til Strand-bredden; men her røbede hans Skjødhund ham ved sin Bjoen. Thorsfinns Mænd dræbte ham, og deres Herre lastede ei Berket. Rognvalds ledsagere bleve ogsaa tagne af Dage. Om Morgenen efter besatte Thorsfinn den Dræbtes Skib med ligesaameget Folk, som det før havde haft, lod de Faldnes Skjolde hænge ved Stavnens og roede til Kirkjuvaag. Rognvalds Mænd, som vare efterladte der, troede, at deres Herre vendte tilbage, og gik ubevæbnede de Ankommende imøde; de bleve grebne og 30 af dem dræbt, fordetmeste Kong Magnus's Hirdmænd. Kun een af disse

¹⁾ Den største blandt Orknøerne, nu almindelig kaldet Mainland.

lod Thorsfinn leve og bød ham fare til Norge og sige sin herre Tidenden ¹⁾).

Tidlig om Vaaren (1047) fik Magnus Budskabet om Rognvalds Død; han tog sig det meget nær og lovede at hevne sin Fostbroder. Men Utrolighederne i Danmark hindrede ham fra strax at opfylde sit Løfte. Da Svein Ulfsson saa sig forladt af Harald, havde han med sin Flaade trukket sig tilbage til Slaane; men saasnart han fik vide, at begge Kongerne vare dragne nord i Norge, satte han sig atter i Besiddelse af Danmark og havde Vinteren over taget alle kongelige Rettigheder af dette Rige. Derfor udbød nu Magnus og Harald om Vaaren Leding af Norge og droge mod Sønden. Paa dette Tog viiste det sig, hvor lidet der behøvedes til at forstyrre Enigheden mellem Kongerne. En Aften kom Harald først til Havn, lagde sig i Kongeleiet og lod der tjælde over sine Skibe. Da Magnus siden kom og saa dette, bød han sine Mænd ro hastig til og være beredte til Strid, hvis Harald ei vilde vige. Denne raabte strax til sine Folk, at de skulde hugge Landvugene og lægge af Leiet. „Bred,“ sagde han, „er nu Ragnus, min Frænde!“ Hans Bud blev opfyldt, og Magnus lagde ind paa sit Sted. Da Alt igjen var blevet rogt, gif Harald med nogle Mænd ombord paa Magnus's Skib. Denne bød ham velkommen. „Jeg troede ogsaa,“ sagde Harald, „at jeg var blandt Venner; men for en Stund den vidste jeg ikke ret, om I saa vilde have det. Dog, det er sandt: Ungdommen er hastig — jeg vil ei ansee det, der er fleet, for andet end et Barneindfald!“ „Ei,“ svarede Ragnus, „var det et Barnestykke, men en Prøve paa mine Ordsædres Hu. Vel mindes jeg, hvad jeg tilstod, og hvad

¹⁾ Disse Begivenheder berettes kun i Korthed af Snorre (Magn. d. godes S. Kap. 37); lidt udførligere behandles de i flere af de vidtløftigere Kongesagaer, men fuldstændigst i Orkneyingasaga Side 58—78. (Flatsbogen II, 412—418).

jeg afflog; giver jeg efter i Tidet, maa jeg snart gjøre det i Mere." „Det er gammel Skik," svarede Harald, „at den Visere viger," og gif tilbage til sit Skib. Hændelsen var ubetydelig, men gav dog Anledning til megen unyttig Snak, der ei befordrede Kongernes Enighed¹⁾.

Da Flaaden laa ved Selsøerne vestenfor Lindsøes, roede en Dag to Langskibe ind i Havnen. Det ene lagde til Magnus's Skib; en stor Mand i en hvid Hattelappe steg op og gif hen i Løstingen, hvor Kongen sad til Bords. Han hilsende Magnus, brød et Stykke af en Brødblev og aad. Kongen gjengjældte hans Hilsen, rakte ham Dageret og spurgte, hvo han var. „Jeg heder Thorsfinn," svarede den Fremmede. „Er du Thorsfinn Jarl?" spurgte Kongen. „Saa kalder man mig der vester," var Svaret; jeg er kommen med to velrustede Langskibe og vil ro denne Leding med Eder, hvis I vil modtage min Hjælp. Jøvrigt er mit Folk og jeg selv i Guds og Eders Bøld, herre!" „Sandt er det," sagde Kongen, „at jeg havde i Sinde ei at lade dig sige Tidender fra vort Møde, hvis vi engang traf sammen; men som det nu forholder sig, fømmet det ei min Verdighed at lade dig dræbe. Følg mig! siden skal jeg forkynde vort Forlig." Thorsfinn takkede Kongen og gif tilbage til sit Skib. Flaaden blev længe liggende ved Selsøerne, thi Ledingsfolket fra Viken skulde her støde til den. I denne Tid talede Jarlen ofte med Magnus og vandt mere og mere hans Yndest. En Dag, da Thorsfinn sad i Løstingen paa Kongestibet ved Magnus's Side og drak med ham, traadte en Hirdmand frem og spurgte Jarlen, hvad Bød han vilde give ham for hans Broder, der blev dræbt i Kirksjuvaag med de andre Kong Magnus's Hirdmænd. „Har du ei hørt," svarede Thorsfinn, „at jeg ei er vant til at betale Bøder for de Mænd, jeg lader

¹⁾ Snorre Harald Haabtr. S. Kap. 27 og overensstemmende i de øvrige Kongesagaer.

ræbe? Jeg dræber sjælden Nogen, uden han fortjener et." „Det kommer ei mig ved," svarede Hirdmanden, hvorkedes du bærer dig ad mod Andre; jeg fordrer kun Jod for min Broder, og det er min Skyldighed. Kongen an for mig gjerne tilgive de Fornærmelser, der tilføies ham, vis han anseer det for Intet, at hans Hirdmænd slagtes om Faar." Thorsfinn saa paa den Talende og spurgte, m han ei var den Mand, som han havde givet Fred. Bist," sagde Hirdmanden, „stod det i din Magt at dræbe mig som de Andre." Da sagde Jarlen: „Ofte hænder det, aan mindst ventur; ei troede jeg, at jeg skulde komme til t undgjælde, at jeg var for god mod mine Fiender, og og skulde du ikke tale ilde om mig idag i Høvdingers Saahør, havde jeg ladet dig dræbe som dine Staldbrodre." Bed disse Ord saa Kongen til Jarlen og rødmede: „Du ynes da ikke endnu, Thorsfinn!" sagde han, „at du har dræbt nange nok af mine Mænd bodløst?" Da sprang Jarlen op og forlod Skibet. Om Morgenen efter gik Flaaden til Seils; Thorsfinn fulgte den, men holdt sig stedse længst til Havsiden. Mod Avelen stak han i Vest med sine Skibe og standsede ei, før han kom hjem til Orknærne¹⁾.

Magnus og Harald fortsatte sin Færd til Danmark og underlagde sig paany alt Landet. Svein flygtede til Slaane²⁾. Om Høsten, da Kongerne laa ved Jylland,

¹⁾ Mødet mellem Magnus og Thorsfinn Jarl fortælles i Orkningsaga Sibe 78—84. (Flatsbøgen II, 419. 420).

²⁾ Snorre (Harald Haardr. S. Kap. 28) omtaler dette Magnus's sidste Tog til Danmark i Forening med Harald meget kort. De vidtløftigere Kongesagaer anføre ved denne Leilighed enkelte Smaatræk, der vidne om Magnus's Agtelse for sin Modersland Sveins gode Egenstaber samt hans Omhu for at sikke sin Moder Afhyld et roligt Tilhold i Danmark, hvis han skulde dø (Flatsbøgen III, 326—328). — Ingen af disse Sagaer, ligesaalet som Snorre, omtaler noget stort Slag paa dette Tog. Alligevel antager Suhm (Danm. Hist. IV, 148—150), at der er holdt en

Skal Magnus have drømt, at hans Fader, den hellige Olaf, gav ham Valget mellem strax at fare med sig, eller og at leve længe og blive en mægtig Konge, men begaa en Brøde, som han vanskelig kunde udsone. Han syntes, at han bad sin Fader vælge, og da bød Olaf ham følge sig. Da Kongen fortalte sine Mænd denne Drøm, bleve de fleste ilde tilmode; thi det tyktes dem, som den varfede ham en hastig Død. Kort efter blev ogsaa Magnus syg. En Morgen vaagnede han meget urolig og mat i Løstingen paa sit Skib, kastede Klæderne af sig og stønede. Einar Thambarstjælver, der stod hos ham, spurgte, om han var syg. Han svarede, at det endnu ei var saa betydeligt. „Det er os en stor Sorg,“ sagde Einar; „dør du, forvinde aldrig dine Venner dit Tab!“ Kongen bad, at man vilde flytte hans Leie hen til Skibsbordet; der troede han det vilde være lettere og svalere. Hans Bøn blev strax opfyldt. Men snart udbrød han: „Nei! dette hjælper ikke; bringer mig tilbage til det Sted, hvor jeg før laa!“ Da han atter var kommen i Løstingen, sagde Einar: „Tænk paa dine Venner, Herre! og sørg for deres Gavn; maastee bliver du ei længe hos os.“ „Det vil jeg,“ svarede Kongen; „thi jeg føler, at denne Sot snart river mig bort fra Eder.“ I det Samme kom Kong Harald til og spurgte Magnus, om han var syg. „Ja, syg er jeg,“ svarede han; „jeg vil bede dig,

heftig Kamp, i hvilken mange Tusinde faldt paa begge Sider, og som endte med Sveins Flugt. Dette Slag antager han er holdt allerede St. Laurentii Aften (9 Aug.) Aar 1046, og at Kongerne ere forblevne Vinteren over (1046—1047) i Danmark. Han anfører Morfinskinns Hjemmel for, at Magnus og Harald regjerede to Vintre i Fællesskab Norges Deling er altsaa efter ham foregaaet 1045), samt engelske Skribenters Vidnesbyrd for det store Slag. Men Morfinskinns Udtryk er ubestemt og staar i alt Fald i Modsigelse med de øvrige Sagaers Vidnesbyrd, og hvad de engelske Skribenter angaar, da er det høist rimeligt, at det store Slag, de omtale, intet andet er end Slaget ved Selgø.

frænde! at du vil være mine Benner's Ben." „For Eder's Skyld," svarede Harald, „vil jeg være det; dog synes iange af Eder's Benner, at de ere sig selv nok, og jeg kan ikke lide paa dem." Einar bad Magnus ei tale mere derom: „Harald har allerede bestemt sig," sagde han, „hvad han end lover nu." „Er det da ei, som det bør," spurgte Harald, „at jeg er Ben af mine Benner?" Einar opfordrede atter Magnus til at lade denne Samtale fare og erimod gjøre de nødvendige Bestemmelser med Hensyn til sine Riger. „Det er mit Raad, Harald Frænde!" sagde da Magnus, „at du farer tilbage til Norge, dit Væstland, og hører dette; thi det blev afgjort mellem Hørdeknut og mig, at Daneriget ei skulde tilhøre min Væst, om det blev mit, i heller Norge hans; derfor eie nu Svein Danmark!" „Jeg har Ret til Danmark ligesaavel som til Norge," svarede Harald, „hvis du falder fra." Da udbrød Magnus: „Jeg seer nu, at vor Samtale lidet nytter." „Hvormeget," spurgte Harald, „er tilbage af det Guld, jeg førte til Landet og deelte med Eder?" „See til Skibsbordene," svarede Magnus; „de ere besatte med raske Helte: dem har jeg givet Guldet og havt til Gjengjæld deres Benstab. En eneste Ben er mere verd end meget Guld." Da forlød Harald Skibet. Einar bad nu Magnus sørge for Thorer, sin Halvbroder paa mødrene Side, hvem Harald var fiendsk. Thorer kom ogsaa selv til, og En ved Navn Ref fulgte ham. „Gaar op fra Skibene," sagde Kongen, „og ind i Skoven. Snart høre I Lurene gjalde; det være Eder et Tegne paa min Død. Skynder Eder da til Kong Svein og ringer ham mine Ord, at han modtager dig, Broder! som han vilde jeg skulde modtage hans Broder, hvis han sendte ham til mig i sin Dødsstund." Thorer kunde ei tale for Norge. „Det skulle I og sige Svein," vedblev Magnus, „at jeg giver ham hele det danske Rige, og det beholde han a denne Stund frit for alle Fordringer." Thorer og Ref

gik derpaa op i Skoven, som Kongen bød. Endnu engang kom Harald ombord, men fandt Magnus sovende og gik bort igjen uden at tale videre med ham. Da Magnus vaagnede, vidnede han paany, at han gav Harald Norge og Svein Danmark. Derpaa modtog han Sakramentet og hensov 24 Aar gammel, tre Dage før Simon og Juda Dag (25 Okt.). Lurene lode over hele Flaaden og forkyndte Folket hans Død¹⁾.

Harald thingede strax med Hæren og bad den følge sig til Viborg; der vilde han lade sig tage til Konge over hele Danmark, til hvilket han troede sig at have Arveret efter Magnus ligesaavel som til Norge. Han bad Nordmændene hjælpe sig; da vilde de for stedse komme til at herske over Danerne. Men Einar Thambarstjæfver svarede, at han ansaa det for større Skyldighed at følge sin Fostersøns Vig til Nidaros, end at stride i et fremmed Land for at vinde en anden Konges Eiendom. „Det tyktes mig bedre,“ sagde han til Slutning, „at følge Kong Magnus

¹⁾ Kong Magnus's Død er her fortalt efter de vidtløftigere norske Kongesagaer, hvilke alle meget omstændelig skildre Kongens sidste Timer. Snorre (Harald Haardr. S. Kap. 28) fortæller kun ganske kort, at Magnus om Høsten efter Sveins Flugt laag laa ved Jylland, at han her havde den betydningsfulde Drøm som de øvrige Sagaer omtale, og at han døde i Svathor (rimelig Søderup i Sønderjylland, nær ved Byen Nabenas) Saxo Gramm., i Slutningen af 10de Bog, (Müllers Udg. Sid. 545), beretter, at da Magnus efter en Seier over Svein blev forfulgt denne, blev hans Hest, idet han red forbi Byen Alstel (paa Sjælland), sty for en opspringende Hare og kastede ham af mod en Træstub; af dette Fald døde han. Ágrip (Kap. 34) siger, at Magnus døde af Sygdom paa Sjælland. Noogle enkelte Skribenter berette, at Magnus faldt overbord og druknede, just som han laa færdig med sin Flaade for at angribe England; men denne Beretning er aldeles stridende mod alle Sagaers Udsagn. Saxo har villet forene Saxos Beretning med Sagaernes (Danm. Hist. IV, 148—163); men hans Hypoteser synes temmelig dristige.

død, end hver anden Konge levende." Han lod Riget herlig smykke og sætte i Røstingen paa Kongeskibet, saa høit, at det kunde sees over hele Flaaden. Alle Nordmænd gjorde sig rede til at følge det, og Ledingen opløstes. Harald fandt det nu bedst, at sikke sig Norges Rige, før han tænkte paa at vinde Danmark. Han vendte derfor tilbage til Bilen, medens Einar og Thrønderhæren førte Magnus's Rig til Nidaros.

Thorer og Ref vare imidlertid flygtede bort og standsebe ei, før de kom til Svein Ulfson. De fandt denne i det østlige Skaane, just som han var stegen til Hest for at ty til Sverige og opgive Kongenavnet for stedse. Han saa de Ankomnes Nedslagenhed og spurgte dem, hvad der var hædet blandt Nordmændene. Thorer stod taus; men Ref fortalte ham Magnus's Død og sidste Villie, samt hans Bøn for Thorer. Da sagde Svein rørt: „Du skal være velkommen hos mig, Thorer! og jeg skal vise dig al Hæder; thi saa tror jeg, den gode Kong Magnus vilde have handlet mod min Broder, hvis dette havde hædet ham.“ Han svor aldrig mere at ville forlade Danmark og red tilbage til Skaane. Han holdt siden Thorer sit givne Ord. Og saa Magnus's Moder Alfild modtog han hæderligen, da hun søgte Ophold hos ham for ikke at vende tilbage til Norge efter sin Søns Død¹⁾.

Magnus's Rig blev i Nidaros modtaget med Jammerflager af det tilstrømmende Byfolk og jordet i Clemenskirken, hvor den Afsdøde havde ladet sin Faders, den hellige Olaf, Legeme sætte over Høialteret i en herlig Sølvkiste²⁾. Manganen djærv Helt, siige Sagaerne, stod grædende

¹⁾ Sn. Harald Haardr. S. Kap. 29. 30. Alfild skal senere være dragen til England, som Rogle holde for at være hendes Fædreland, og der være død i et Kloster i Malmesbury henved 1060 (Suhm, Danm. Hist. IV, 172—173).

²⁾ Sn. Magnus d. godes S. Kap. 11. Harald Haardr. S. Kap.

over Magnus's Grav, og hele Norge sørgede over ham; thi han var den venfæleste af alle Konger, lovet baade af Venner og Fiender¹⁾.

Harald Sigurdsøn Haardraade.

Da Magnus den gode ei efterlod flere Børn end en ung Datter, Ragnhild, saa var ved hans Død Ingen nærmere til Norges Rige end Harald Sigurdsøn. Strax han kom til Viken, stevnede han Borgarthing og blev her tagen til Konge; siden gjennemfor han hele Landet og fandt ingensteds Modstand; ogsaa paa Dretthing blev Riget ham tildømt²⁾. Han sad derpaa om Vinteren i Throndhjem og egtede for at styrke sin Magt Thora, en Datter af den mægtige Thorberg Arnesøn paa Giske og Ragnhild, Erling Skjalgsøns Datter, uagtet hans første Kone, den gærdiste Elisabeth, endnu levede³⁾.

Imidlertid havde Svein Ulfson paany underlagt sig hele Danmark, og paa Viborg Thing gav den jydsk Hovding, Thorkel Geyfa, ham anden Gang Kongenavn. Danerne troede nu, at de ei mere behøvede at frygte Nordmændene; Thorkel Geyfas Døtre gjorde endog Ankere af Dst og sagde med Spot, at disse skulde nok holde Haralds

29. 30. Efter Snorre skulde man tro, at Svein allerede havde faaet Underretning om Magnus's Død, før Thorer kom til ham; de vildløstige Kongesagaer derimod sige alle, at Thorer og Alf først bragte ham Tidenden.

¹⁾ Den Tidregning for Magnus's Historie, som her er fulgt, er den, som de gamle Sagaer nærmest synes at medgive; den stemmer imidlertid ikke ganske med de nyere Historieforkeres (Lorsens, Suhms og S. Thordlacius's i 3die Bind af den Kjøbenhavnske Udgave af Helmskringla).

²⁾ Sn. Harald Haardr. S. Kap. 29. Fagrskinna Kap. 180. 181. og de vildløstige Kongesagaer (Form. S. VI, 237).

³⁾ Sn. Harald Haardr. S. Kap. 33.

Skibe, hvis han atter kom til Danmark. Men de maatte snart sande, at Harald ei var dem en mindre farlig Fiende end Magnus. Han udbød om Vaaren (1048) halv Almenning af Norge, seilede over til Jylland og herjede vide omkring i Landet. Thorkel Geyssas Gaard brændte han og førte hans Døttre fangne til Skibene; dog overlod han dem siden til Faderen mod en svær Løsepenge. Om Høsten vendte han igjen tilbage til Norge¹).

De Rigdomme, som Nordmændene havde vundet paa dette Tog, gjorde dem villige til at følge deres Konge paa flere. Begge de næste Sommere (1049 og 1050) angreb Harald Danmark og herjede Landet stræffeligen. Hver Høst vendte han tilbage til Norge med Flaaden ladet af Bytte og sagde spottende, at det var uvist, om Svein i et halvt Aar havde betalt større Skat. Svein havde vel sin Flaade samlet og truede med at gjøre Gjengjæld i Norge; dog gif dette aldrig for sig; det kom ikke engang til noget Slag mellem Kongerne. Endelig sendte Svein om Vinteren (1050) Bud til Harald, at han næste Sommer vilde møde ham ved Gautelven; der skulde de holde et afgjørende Slag eller og forliges. Den norske Konge modtog Tilbudet, og paa begge Sider rustede man sig. Om Vaaren (1051) drog Harald med halv Almenning til det aftalte Stevne, men fandt ikke Svein. Denne laa nemlig ved Sjælland med sin Flaade. Da Harald hørte dette, skal han have sagt: „Bedre mon det tykkes Danerne at drive Svein i Skoven, end stride med os Nordmænd!“ Han lod største Deelen af sin Hær fare hjem; selv drog han med sin Hird, Undermændene og de Bønder, som boede Danmark nær-

¹ Se. Harald Haardr. S. Kap. 30—32. Om Thorkel Geyssas Døttre fortælles udførlig i de vidtløftigere Kongesagaer (Fornm. S. VI, 252—254. Flatsbogen III, 335 fig.)

mest, over til Jylland og herjede Kysten lige til Heibaby, hvilken han indtog og brændte²⁾.

Da Harald efter dette Hærverk vendte tilbage med 60 store Skibe, stærkt ladede med Bytte, og seilede forbi Lhjød (Lhy paa Nordvestkysten af Jylland), kom Kong Svein oven fra Landet med en stor Hær og indbød sin Fiende til et Landslag. Harald svarede kun ved at indbyde Svein til et Sofflag; der skulde Nordmændene møde Danerne, om end disse vare dobbelt saa mange; derpaa fortsatte han sin Vej. Men ved Skagen fik han Modvind og maatte om Natten lægge ind under Læss. Om Morgenen efter var der tyk Taage; men da Solen stod op, var det at see paa Havet mod Sønden, ligesom mange Ijle brændte. Det blev Harald sagt, og strax han saa det, raabte han: „Lager Ljældingerne bort og rør! Danerne komme! Der, hvor de ere, har Taagen spredt sig, og Solen skinner paa Skibenes gyldne Dragehoveder.“ Det var, som han sagde: Svein var kommen med en stor Flaade. Paa begge Sider roede man nu af alle Kræfter, men de norske Skibe gik senere, da de vare stærkt ladede, og Fienden nærmede sig meer og meer. I denne Nød lod Harald Klæder og Skofbarheder binde paa Stokke og kaste i Søen for muligen derved at opholde Fienden. De forreste Skibe af den danske Flaade standsede ogsaa for at opfange Godset. Men da Svein selv kom til, eggede han sine Mænd til at ro paa. „Det vilde være en stor Skam,“ sagde han, „om Fienden undslap, nu han er saa svag.“ Harald saa atter de Danske nærme sig og bød at lette Skibene ved at styrte den tungeste Ladning overbord. Men heller ikke dette hjalp. Da lod han de danske Fanger binde paa Planker og tomme Lønder og kaste i Havet. Svein kjendte sine Landsmænd og bød Skibsfolket redde dem; Danerne sinkedes, og Nord-

²⁾ Sn. Harald Haarbr. S. Kap. 34 og de nævnlige Kongesjager (Fornm. S. VI, 255—259. Flatsbogen III, 338—340).

nændene undkom. Da Svein vendte tilbage med sin Flaade, fandt han under Læss 7 norske Skibe med Ledingsfolk og Bønder, der vare blevne sildigere færdige end den øvrige Hær. Mange raadede Svein til at lade disse dræbe il Hevn. Men han lod dem uskadte drage bort, da de vade om Fred og Høde Løsepenge¹⁾.

Efter at Harald denne Gang lykkeligen var kommen tilbage til Norge, synes han for en Stund at have ophørt med sine større Anfald paa Danmark og derimod søgt at befæste sit Herredømme hjemme. Her var han lige lidet bisset baade af Almue og Høvdinge: den første plagede han med haarde Paalæg, og de sidstes Magt stræbte han at nedtrykke. Derfor fik han Tilnavnet Haardraade. Folket holdt sig dog roligt; thi det agtede hans Duelighed og frygtede hans Strengthed²⁾. De mægtigste norske Høvdinge paa denne Tid vare de med Lade-Jarlernes St beskæftede og besvogrede. Paa Opplandene levede Orm Gilisfson Jarl og Haakon Ivarssøn, den første en Dattersøn af Haakon Lade-Jarl³⁾, den anden en Dattersønnesøn af Samme⁴⁾; paa Fæderen var Uslaf Erlingsfson paa Sole, gift med Svein Jarls Datter

¹⁾ Sn. Harald Haardr. S. Kap. 35 og overensstemmende i de øvrige Sagaer.

²⁾ Sn. Harald Haardr. S. Kap. 36 og 43.

³⁾ Orm Jarls Moder var Ragnhild, Haakon Ladejarls Datter. Sn. Harald Haardr. S. Kap. 42 og Saga om Sigurd, Inge og Gystein Kap. 17.

⁴⁾ Haakons Fader hed Ivar Hvite og var en mægtig Lendermand paa Opplandene i Olaf den helliges Tid; han var en Dattersøn af Haakon Ladejarl, men Sagaerne nævne ikke hans Moders Navn. Han skal have været en rask og driftig Mand, men tillige meget urolig og uskadig. Sandsynligvis var det denne samme Ivar Hvite, som en Stund opholdt sig hos Kong Knut den mægtige og paa hans Bud dræbte Ulf Jarl i Kirken i Roskilde (Sn. Olaf d. hell. S. Kap. 163 og ovfr. S. 395).

Sigrid¹⁾; men i Spidsen for dem alle stod den mægtige Einar Thambar skjælver, der var gift med Bergsjot, Haakon Jarls Datter. Vel var Einar besvogret med Kongen: hans Søn, Eindride, den fagreste og raffeste Yngling i Norge, var gift med Sigrid, en Datter af Ketil Kalf paa Ringenes og Gunnhild, Haralds Søster; men Einar havde været Kongen imod, baade da det gjaldt om Norges Deling og om at vinde Danmark. Derfor var Harald ikke hans Ven; dog havde han ladet ham beholde de store Indkomster, han fra ældre Tider var i Besiddelse af. Einar raadede aldeles over Ud-Thronderne og var meget vensel. Han alene vovede aabenbart at trodse Kongen, naar han syntes denne gif for vidt i Udøvelsen af sin Magt. Han førte Ordet for Bønderne til Thinge og sagde ofte i selve Haralds Paahør, at Folket ikke vilde taale noget Brud paa Lov og Landsret. Heraf reiste sig mellem Einar og Kongen idelige Tvistigheder, som deres fælles Venner havde ondt nok ved at faa bilagte. Undertiden gif ogsaa Einar for vidt i sin Trods. Saaledes borttog han engang i Nidaros med væbnet Magt for Haralds Dine en Lyv, der var bragt paa et Møde for at dømmes. Den Anklagede havde været i Einars Tjeneste og havde vundet hans Yndest, og Einar mistvilede om, at Kongen paa hans Bøn vilde frigive ham²⁾. Men skjønt Harald stedse følte sig indskrænket ved den gamle Lendermands Myndighed, var det dog ei let at blive af med ham. Einar omgav sig med mange Mænd paa sin Gaard, og end flere havde han hos sig, naar han drog til Nidaros. Engang kom han did med 8 Langskibe og 500 Mand; Kongen, der fra en Løstsvale saa ham gaa i Land, kunde ikke dølge sin Uvillie:

1) Svein Jarls anden Datter Gunnhild var gift med Kong Svein Ulfson. Sn. Harald Haardr. S. Kap. 42.

2) Sn. Harald Haardr. S. Kap. 45.

Einar," sagde han i en Bise, „vil snart drive mig afaget, hvis ei min Dages tynde Mund faar kysset ham¹⁾."

Harald vidste imidlertid vel, at flere af Landets Hovinger ikke vare ham huldere end Einar, om de end dulgte a Uvillie. Han maatte frygte, at de engang kunde gjøre alles Sag med hans Fiende Svein Ulfson, og vilde derfor prøve deres Trostaa. Han løsgav hemmeligen nogle infte Fanger under den Betingelse, at de skulde drage omkring til Lendermænd og mægtige Bønder, give sig ud for Danekongens Sendemænd, uddele Gaver og bede om nderstøttelse for Svein, hvis han angreb Norge. De kom l mange Hovdinger og bleve meget forskjelligene modtagne. nogle viiste dem bort med Foragt; andre derimod gave Svein gode Løfter. Da Sendemændene kom til Einar, arede denne dem: „Vel veed jeg, at Harald ikke er mig id; Kong Svein derimod sender mig ofte venlige Hilsener, og jeg vil gjerne være hans Ven. Men kommer han til Norge med en Hær og herjer Kong Haralds Land, da skal g modstaa ham af al Magt og yde min Konge den Hjælp, g formaar." Da Harald hørte dette Svar, udbrød han: Det kunde jeg tro; ærligen vilde Einar tale, og dog af det Venstaa mod mig." Han drog siden om paa Gjestead og straffede med store Bøder eller med Døden dem, er havde viist sig som hans Fiender²⁾.

Mod Einar derimod begyndte han nu at vise sig venliere og indbød ham til et Gjestebud i Nidaros. Einar kom, lev hæderligen modtagen og sad Kongen nærmest. Dagen il hen i Glæde, og om Kvelden, da Bordene vare bortagne, satte Kongen og hans Gjester sig i en Ring i Gulvalmen; Dyrer bleve lagte bag Ryggen paa Harald og

) Sn. Harald Haardr. S. Kap. 44.

) Denne List af Harald omtales ei af Snorre, men alene i de vildtstiftigere Kongesagaer. (Fornm. S. VI, 275—279. Flatsøgen III, 347—349).

Einar, og nu begyndte den første at fortælle om sine Bedrifter i fremmede Lande. Under Fortællingen sovne de gamle Høvding. Kongen blev fornærmet over denne Mangel paa Opmerksomhed og lod en vis Grjotgard, sin Frænde, stifte en Palmvift i Haanden paa den Sovende. Einar vaagnede og merkede, hvad der var skeet; dog dulgte han for Diebliffet sin Brede og gif rolig til Sengs. Men om Morgenen efter brød han med sit Følge ind paa det Loft, hvor Grjotgard sov, og dræbte ham. Nu var det gamle Fiendskab mellem Einar og Kongen vakt paany; alligevel lagde endnu engang begges Benner sig imellem, og et Forligstevne blev aftalt i Kongsgaardens Maalfstue¹⁾.

Paa den bestemte Tid gif Einar med sit Følge til Stevnet. Da han kom ind i Gaarden, bød han sin Søn, Eindride, at blive staaende udenfor ved Døren. „Ingen,” sagde han, „vil da skade mig.“ Selv gif han ind i Maalfstuen. Her var Kongen og havde ladet drage Lemmen for Ljoren, saa det var dunkelt inde. „Mørkt er det i Kongens Hal,” sagde Einar, da han kom ind, og i det Samme blev han angreben baade med Hug og Stik. Han merkede Svigen og raabte: „Hvast bide nu Kongens Hunde!” styrkede frem mod Harald og hug efter ham. Men Kongen var i en dobbelt Brynje og blev ikke saaret. Eindride horte Larmen udenfor og brød ind; men han blev fældet tilligemed sin Fader. Vel eggede Bønderne, der havde ledsaget Einar, hinanden indbyrdes og sagde, at det var Skam ikke at hevne deres Høvding; men de manglede en Anfører, og Kongen havde allerede fylket sine Mænd og ladet sin Færelse. Da der Intet blev af Angrebet, gif Harald ombord

¹⁾ Denne Begivenhed omtales ogsaa kun i de vildløstige Kongesagaer (Fornm. S. VI, 279—281. Flatsbogen III, 349. 350), men ei hos Snorre. Denne lader Mødet med Kongen stude Sæd for at bllægge den Uenighed, der var opkommen mellem ham og Einar, da den Sidste havde befriet Lyven.

paa sine Skibe. Imidlertid spurgte Bergljot i sit Herberge Einar's Fald. Hun ilede til Kongsgaarden og eggede Bønderne til Kamp. Men i det Samme saaes Kongen at ro ud af Naen. Da udbrod Bergljot: „Nu savne vi Haakon Ivar'søn, vor Frænde; ei skulde Einar's Banemand ro ud af Elven, stod Haakon paa Abakken.“ Hun lod Einar's og Eindrides Lig jorde med Pragt i Clemenskirken ved Kong Magnus's Grav¹⁾.

Mordet paa Einar vakte i Throndhjem saa stort Had mod Harald baade blandt Bønder og Lendermand, at Intet hindrede dem fra Opstand uden Savnet af en Anfører; og dette kunde snart blive afhjulpet. Haakon Ivar'søn, de Faldnes Frænde, havde allerede tidlig udført store Bedrifter paa Vikingetoge²⁾; han var en gjæv og hædret Mand, udmerket fremfor alle Nordmænd i Styrke og Etjønshed. Ham havde Bergljot udseet til at være Einar's Hevner, og sendte ham strag Bud med Opfordring at stille sig i Spidsen for Kongens Fiender. Harald havde forudseet Faren og søgt at afverge den. Han var fra Nidaros dragen til Austraatt paa Trjar, hvor hans Lendermand og Ven, Finn Arnes'søn, boede³⁾. Da Finn af Kongen horte, hvad der var skeet, udbrod han i sin Hidfighed: „Du handler ilde i to Maader: først gjør du alt Ondt, og siden er du saa ræd, at du ei veed, hvor du skal gjøre

¹⁾ Sn. Harald Haarbr. S. Kap. 45 og overensstemmende i de øvrige Kongesagaer, lbt vildløstligere i Morkinsfinna og Flatsbogen.

²⁾ Haakon havde faret i Viking sammen med Kong Harald's Søstersøn Guthorm, en Søn af Ketil Ralf paa Ringenes; Finn Arnes'søn skal ogsaa have været med paa disse. See Sn. Harald Haarbr. S. Kap. 46 og om Guthorm's Loge i Vesten senere Efterretninger sammesteds Kap. 56. 57.

³⁾ Finn var gift med en Datter af Halsdan, Sigurd Stry's Søn, Harald's Broder. Snorre (Kap. 46) kalder hende Bergljot; i nogle af de vildløstligere Kongesagaer (Foram. S. VI, 283) kaldes hun Thorbjørg.

af dig." Kongen lo kun til hans Hefstighed og bad ham stræbe at bringe Forlig istand. Finn spurgte, hvorledes han vilde lønne ham, hvis han paatog sig dette farlige Grinde; „thi baade Thronder og Dplændinger," sagde han, „ere dig saa fiendste, at de neppe spare din Sendemand, med mindre det kunde være for hans egen Skyld." Harald bad ham udvirke Forliget; siden kunde han fordre, hvad han vilde. Men Finn bad strax om Tilladelse for sin Broder Ralf at komme tilbage til Norge og der saa sine Gienomme og sin forrige Verdighed igjen. Dette lovede Kongen under Vidner. Derpaa spurgte Finn, hvad han skulde byde Haakon Ivarssøn. Kongen bad ham høre, hvad han fordrede; „skulde det behøves," sagde han, „saa afflaa ham Jntet uden Kongedømmet ene."

Efter denne Samtale for Kongen til Mørerne for at samle Folk, men Finn drog ind til Nidaros med 80 Hunderkarle. Han holdt Thing med Bønderne og fraraadede dem at stride mod deres Konge. Han mindede dem om al den Ulykke, der havde reist sig af Opstanden mod den hellige Olaf, og forsikrede dem, at Kongen vilde bøde Drabet efter de viseste Mænds Dom. Ved sin snilde Tale bragte Finn det endeligen saavidt, at Bønderne lovede at lade Sagen staa hen, indtil Bergljots Sendebud kom tilbage fra Haakon Ivarssøn. Saasnart dette var udrettet, skyndte Finn sig over Orkedalen og Dovrefjeld til Dplandene. Her fik han forst Orm Jarl, der var gift med hans Datter Sigrid, paa sin Side. Derpaa holdt de begge Stevne med Haakon Ivarssøn. Denne erklærede strax, at han fandt sig skyldig til at hevne sine Frænder, og i Throndhjem ventede han at saa Folk nok til en Opstand. Men Finn foreholdt ham, hvor meget bedre det var at tage mod hederlige Bøder af Kongen end reise Opstand mod ham. „Bliver du overvunden," sagde han, „da har du Fred og Guds forbrudt; og seirer du end, saa mon du dog kaldes

en Drottenssviger." Jarlen understøttede Finns Ord, og efter nogen Overveielse erklærede endelig Haakon, at han vilde forlige sig med Harald, hvis denne gav ham Magnus den godes Datter Ragnhild til Egte med en sømmelig Hjemmegift. Dette indrømmede og stadfæstede Finn paa Kongens Vegne og vendte derpaa tilbage til Throndhjem. Her lagde Uroligheden sig, saasnart Forliget spurgtes; thi Einars Frænder og Benner havde sat al sin Lid til Haakon Jvardsøn¹⁾.

Opsyldelsen af Forliget mødte imidlertid snart Banheligheder. Da Haakon kom til Kongen, erklærede vel denne, at han vilde holde alt, hvad Finn paa hans Vegne havde lovet; dog maatte Haakon selv see til at vinde Ragnhilds Samtykke. Men da han nu beilede til Kongedatteren, svarede hun: „Ofte maa jeg føle, at Magnus, min Fader, er død, og nu mest, da jeg skal giftes med en Bonde. Aldrig vilde min Fader have giftet mig med ringere Mand end en Konge; det er derfor ei at vente, at jeg skulde ville egte En, der ei engang er Jarl.“ Haakon bad nu Kongen om Jarlsnavn; men Harald svarede, at Kongerne Olaf og Magnus ei havde tilladt, at der var meer end een Jarl ad Gangen i Landet, og hert vilde han ingen Forandring gjøre; ei heller vilde han berøve Orm Gilisføn hans Verdighed. Haakon saa nu, hvorledes Sagen stod; han beskyldte Kongen for at have brudt sit givne Ord og forlod Norge i Brede²⁾.

Finn Arnesføn var allerede meget utilfreds over Haralds Fremfærd mod Haakon; dog fik han snart end større Marsag til Klage. Ralf, hans Broder, havde, siden han forlod Norge, sværmet om i Biking og havt Vintertilhold hos Thorsfinn Jarl paa Orknøerne. Men da Finn sendte

¹⁾ En. Harald Haarbr. S. Kap. 46—48 og stemmende dermed Fornm. S. VI, 282—286.

²⁾ En. Harald Haarbr. S. Kap. 49. Fornm. S. VI, 288—290.

ham Bud om Forliget med Harald, vendte han hjem til sit Fædreneland. Han svor Kongen Lydighed og fik alle sine Eiendomme og Indkomster tilbage. Næste Sommer fulgte han Harald paa et Tog til Danmark. En dansk Hær var samlet paa Fyen; alligevel vilde Harald der gjøre Landgang og sendte Ralf med en Deel Folk forud; selv lovede han hastigen at komme ham til Hjælp med Hovedhæren. Ralf gik i Land, stødte snart paa den overlegne Fiende, maatte flygte og faldt paa Flugten med mange af sine Mænd. Kongen kom først til, da Striden var forbi, og lod Ralfs Lig bringe til Skibene. Finn blev forbitret paa Kongen for sin Broders Død. „Harald,“ sagde han, „havde forraadt Ralfs Liv; ogsaa ham selv havde han sveget, idet han fik ham til at lokke sin Broder i Kongens Vold.“ Mange sagde nu, at Finn havde været taabelig, naar han kunde tro, at Harald af Hjertet vilde tilgive Ralf; og paa Kongen selv merkede man, at han syntes vel om, hvad der var skeet. Dette kunde den ærlige Finn ei taale: han forlod Norge og drog til Danmark. Efter flere hemmelige Samtaler med Kong Svein gif han denne til Haande, fik Jarlsnavn af ham og Halland at styre. Her var han siden i lang Tid Landvernsmand mod Nordmændene ¹⁾.

Haakon Ivarssøn havde ogsaa, da han forlod Norge, taget sin Tilflugt til Kong Svein, der var besvogret med ham ved sit Giftermaal med Gunnhild, Svein Jarls Datter. Han blev vel modtagen i Danmark og sat til Landvernsmand mod de vendiske og kuriske Vikinger. Haakon udførte en Tidlang sit Hverv med megen Dygtighed; men omsider faldt han i Sveins Unaade. Denne Konge havde en Søster²⁾ ved Navn Asmund, hvem han selv havde

¹⁾ Sn. Harald Haarbr. S. Kap. 53—55. Fornm. S. VI, 293—295.

²⁾ Saalebes Snorre (Kap. 51); efter Andre var Asmund en Sø af Sveins Broder Bjørn.

opfostreret, og som han yndede meget. Asmund var en djærv, men urolig Yngling. Han øvede Ufred i Landet og voldte flere Mord. Kongen fangede ham og lod ham en Tid lægge i Lænker; men saasnart han var bleven fri, flygtede han fra Hirten, samlede Folk og Hærskibe, blev Viking og ranede baade uden- og indenlands. Mange klagede for Kongen over det Hærverk, han øvede. Svein svarede, at man herom maatte tale til Landvernsmanden, Haakon Svaresøn. „Det var mig sagt,“ lagde han til, „at Haakon var en modig Mand; men nu synes det mig, som han holder sig tilbage, hvor der er nogen Fare.“ Disse Kongens Ord kom siden med mange Tillæg Haakon for Dre. Strax rusede han sig, opsegte Asmund og lagde til Kamp mod ham. Efter en haard Strid besteg Haakon Vikingens Skib og sældede ham med egen Haand. Han skyndte sig derpaa til Svein og traadte frem for denne, som han sad til Bords. Haakon lagde Asmunds afhugne Hoved paa Bordet for Kongen og spurgte, om han kjendte det. Kongen taug, men blev rød som Blod. Haakon forlod Hallen. Kort efter sendte Svein ham Bud, at han skulde drage bort af hans Tjeneste; selv vilde han intet Meen tilføie ham, men han kunde ei svare for sine Frænder. Haakon vendte nu tilbage til Norge, hvor han blev modtagen med Glæde af sine Venner. Mange gjæve Mænd søgte at forlige ham med Harald, og dette lykkedes. Dron Jarl var imidlertid død, og da Haakon fik Jarlsnavn og Ragnhild til Egte, hvor han Kongen Trostak¹⁾).

Paa denne Tid kom Harald i Stridigheder med Geistligheden, der i de fleste af Europas Lande allerede begyndte at tilegne sig en Myndighed, for hvilken den verdslige

¹⁾ Sn. Harald Haardt. S. Kap. 50—52. Fornm. S. VI, 290—293. Det er umuligt med Sikkerhed at bestemme Tiden for hver enkelt af de her fortalte Begivenheder; af Sagaerne seer man kun, at de maa være indtrufne mellem 1051 og 1061.

Magt maatte bøie sig. De bremiske Erkebisper havde af Paven faaet Opsynet med Kirken i hele Norden; fra dem vare Troens Forkyndere udgaaene til Danmark og Sverige, og derfor var ogsaa deres geistlige Overherredømme erkjendt i disse to Lande. Norge derimod var blevet ombendt af sine egne Konger ved engelske Læreres Hjælp og fandt sig saaledes den bremiske Kirke mindre forpligtet. Harald iagttog ikke at sende sine Biskopper hid for at indvie, men lod det stee i Frankrige eller England. Dengang var den virksomme og ærgjerrige Adalbert Bremens Erkebiskop (1043—1072). Han vilde intet Indgreb taale i de ham af Paven forundte Rettigheder og sendte Breve til den norske Konge, hvori han strengt foreholdt ham hans Skyldighed mod den bremiske Kirke og tillige bebreidede ham at have anvendt de fromme Gaver, som saaledes ved den hellige Olafs Grav, til at lønne sine Krigsmænd. Men Harald var ikke vant til at taale nogen fremmed Indblanding i sit Riges Anliggender. Han bortviiste Erkebiskoppens Sendebud med Foragt og sagde, at han ikke kjendte nogen Erkebiskop eller Herre i Norge uden Harald ene. Adalbert tog nu sin Tilflugt til Paven, og Alexander II (udvalgt 1061) lod et Brev udgaa til Harald, hvori denne og de norske Biskopper formanedes til at bevise den bremiske Erkebiskop, som Pavens Vikarius i Norden, den skyldige Underdanighed. Alligevel synes det aldrig at have lykkets Bremens Erkebisper at erholde et fuldkomment Herredømme over den norske Kirke. Landet laa dem for fjærnt, og Folket havde endnu kun et utydeligt Begreb om Pavens Myndighed¹⁾.

Under alt dette vedblev Harald at gjøre smaa Anfald paa Danmark og anlagde Kjøbstaden Dølo for at være sine Fiender saameget nærmere²⁾. Om Baaren 1061 drog

1) Adam af Bremen III, 16.

2) Man veed ei, i hvilket Aar Dølo er anlagt; af Sagaerne kan man kun slutte, at det maa være steet før 1060. — Under disse

han med nogle lette Skibe over til Jylland og indad Limfjorden. Han herjede paa begge Sider, uagtet Indbyggerne gjorde ham Modstand. Men da Harald var kommen langt ind i Fjorden, fik han vide, at Danekongen med en stor Flaade forfulgte ham og spærrede Indløbet. Det gif imidlertid seent for de danske Skibe, som eet ad Gangen maatte seile ind gennem det trange Farvand. Denne Omstændighed benyttede Harald til sin Redning. Han drog nemlig i største Skynding til Fjordens Ende, hvor et smalt Eid skiller den fra Vesterhavet. Hid kom han om Aftenen, lod om Ratten sine Skibe løse og trække over Eidet; om Morgenens vare de atter ladede, og Harald seilede tilbage til Norge. Han lovede næste Gang at komme tilbage til Danmark med større Skibe og flere Folk¹).

Om Vinteren efter dette Tog sad Harald i Nidaros og sendte herfra Opfordring til Kong Svein at møde næste Vaar ved Gautelven for enten ved Forlig eller Kamp at afgjøre, hvo der skulde beherske begge Riger. Derpaa lod han Almennig udbyde over hele Norge. Om Vaaren (1062) forlod han Nidaros og styrede selv et stort og prægtigt Drageskib paa 35 Rum, som han havde ladet bygge om Vinteren. Alt som han drog sydester, samlede Hæren sig til ham. Blandt de Høvdinge, der fulgte ham paa dette Tog, vare Haakon Jvarssøn Jarl, Skjalg Erlingsøn fra Jæderen og Ulf Uspakssøn, Kongens Stallare. Denne sidste var en Jørlønder, som havde tjent med Harald i Konstantinopel og ved sin Tapperhed og

Anfald paa Danmark maa det, hvis man tør tro Saxo, have været, at Svein angreb Nordmændene med større Hidsighed end Forsigtighed ved Djursaa (Aaen, der løber ud af Røllingsund paa Jyllands Østkyst, og ved hvilken Røststaden Grenaa ligger). Nordmændene seirede, og den største Deel af de sydlige Krigsfolk sprang for at undgaa Fiendernes Vaaben i Søen og druknede (Saxo, 11te Bog, Müllers Udg. S. 551. 552).

¹) Om dette Tog see Sn. Harald Haardt. S. Kap. 60.

Ærlighed vundet hans Venkab. Kongen havde efter Tilbagekomsten til Norge giftet ham med Forunn Thorbergsdatter, Dronning Thoras Søster¹⁾. I Viken blev Flaaden noget opholdt ved Modbør; men omsider kom den lykkeligen til Gautelvens Munding²⁾.

Kong Svein havde ogsaa samlet en stor Hær og Flaade, men holdt sig under Sjælland og Fyen. Da Harald merkede, at hans Fiende ikke efter Aftale vilde møde ham, lod han største Deelen af Bondehæren drage hjem og beholdt kun tilbage 150 store og velrustede Skibe; med disse herjede han i Halland og lagde ind i Lofsofjorden³⁾. Men pludseligen ankom Svein med 300 Skibe. Harald holdt nu Raad med sine Mænd, om han skulde stride mod denne Overmagt. Mange raadede til Flugt; men Haakon Jarl vilde kjæmpe: „Nordmændene,“ sagde han, „have større Skibe end Danerne og vare desuden vante til at beseire Fiendens Overmagt.“ Dette var ogsaa Haralds Mening. „For skulle vi falde,“ sagde han, „den Ene over den Anden, før vi skulle fly.“ Han ordnede sin Flaade. I Midten laa hans eget Drageskib og ved Siden Ulf Stallares. I den ene Fylkingearm var Haakon Jvardsøn, i den anden Thrønderhøvdingerne. Danerne paa deres Side troede allerede at have Nordmændene i sin Magt og droge til Kamp med sikkert Haab om Seir. Seg Jarler fulgte Kong Svein; han lagde frem med sit eget Skib midt i Flaaden, og Finn Arnesøn var ham nærmest. Paa begge Sider bandt man i den midterste Deel af Fylkingen Skibene sammen, men lod dem i Fløiene være løse⁴⁾.

Da den norste Flaade var ordnet, lod Kong Harald blæse Hærblæst og roede hastigen frem. Ved Mundingen

1) Om Ulf Uspaksøn see Sn. Harald Haarbr. S. Kap. 38.

2) Sn. Harald Haarbr. S. Kap. 62.

3) Fjorden, som gaar ind til Loholm i Halland.

4) Sn. Harald Haarbr. S. Kap. 63.

f Nisaaen¹⁾ begyndte nu St. Laurentii Dag (10de August) om Aftenen en skarp Strid, der varede hele Natten. Haakon Ivarsson havde sine Skibe løse og lagde til, hvor det behøvedes; Danerne vege overalt for ham. Skjalg Erlingssons Skib, der laa nær Kysten, drev under Striden aa Grund og fjærede op. I denne Stilling blev det anrebet af den danske Landhær og Skjalg dræbt med alt sit folk. Ellers kjæmpede Nordmændene med Held, og da Natten led mod Enden, besteg Harald Kong Sveins Skib. Det blev snart ryddet, Kongens Fane nedhuggedes, Besætningen faldt eller styrtede sig i Søen. Nu flygtede alle de danske Skibe, der vare løse; men af dem, der havde været ammenbundne, laa 70 øde tilbage²⁾.

Kong Harald forfulgte de Flygtende, men Haakon Jarl laa efter; thi han kunde ikke komme frem for Trængselen af Skibe. Da roede en stor Mand med en sid Hat aa Hovedet til Løftingen af Jarlskibet og spurgte efter Haakon. Denne var i Forrummet og forbandt en Saaret. Han saa til den Fremmede og spurgte om hans Navn. "Bandraad (Raadvild) er her," var Svaret; "tal med mig, Jarl!" Da hældede Haakon sig ud over Skibsbordet, og den Ubekjendte sagde: "Jeg beder dig om Livet, hvis du vil unde mig det." Haakon kjendte nu Kong Svein; han viste sig strax og bød to af sine troeste Mænd at stige i Baaden til Bandraad og føre ham i Land. De skulde følge ham til Karl Bonde, Jarlens Ven, og bede denne ringe den Fremmede i Sikkerhed. De roede afsted, og Bandraad styrede. Det var i Lysningen, da Bevægelsen var som størst i den norske Flaade; overalt, hvor de mødte

¹⁾ Nisaaen løber ud i Havet ved Halmflad i Halland.

Slaget beskrives af Sn. Harald Haardr. S. Kap. 65 og noget udførligere i andre Bearbejdelser af Sagaen (Fornm. S. VI, 311—320. Flatsbogen III, 361—364). Jvfr. Saxo, 11te Bog, Side 552—554.

Skibe, nævnte Jarlens Mænd sig og droge uhindrede frem. Tidlig om Morgenens kom de lykkelige til Karl og sagde sit Grinde. Bonden modtog dem vel og lod sig ei merke med, at han kjendte Kongen. Han skaffede Vandraad en Hest og gav ham sin egen Søn til Ledfager paa Veien. Jarlens Mænd roede derpaa tilbage til sin Herres Skib, og det var længe en Hemmelighed, hvorledes Svein var undkommen fra Striden ¹).

Harald havde imidlertid snart standset med at forfølge de Flygtende og var vendt tilbage til de øde Skibe. Finn Arnesøn, der var meget gammel og næsten blind, havde ei villet flygte. Da Danerne forlode ham, satte han sig i Løftingen paa sit Skib og blev her tagen til Fange. Harald var munter, da Oldingen lededes frem for ham. „Her mødes vi nu, Finn!“ sagde han; „sidst saaes vi i Norge. Dine danste Hirdmænd have ei staaet fast om dig, og Nordmændene have ondt ved at slæbe dig med sig, gammel og blind som du er.“ „Meget ondt,“ svarede Finn, „maa Nordmændene gjøre paa dit Bud.“ Kongen spurgte, om han vilde have Fred. „Ikke af dig, din Hund!“ var Finns Svar. Harald lo og havde Glæde af at tirre den Gamle. „Vil du da,“ sagde han, „tage mod Fred af Magnus, din Frænde?“ Magnus, Kongens Søn, styrede nemlig et Skib i Flaaden. „Hvad mon den Hvalp raade for Fred?“ svarede Finn. Kongen spurgte da, om han vilde tage Fred af Dronning Thora, sin Broderdatter. Da kunde Finn ei længer styre sine Ord: „Det er ei Under,“ udbrød han, „at du har bidt saa vel fra dig, siden Mæren fulgte dig.“ Alligevel fik Finn Fred og dvælede en Stund hos Kongen, men var stedse vred og bitter i sine Ord. Harald gav ham da Lov at vende tilbage til Danmark, og Oldin-

¹) En. Harald Haarbr. S. Kap. 66. 69. Fagrfl. (Kap. 193) og Morkinsfl. omtale ikke Haakon Jarl som den, der hjalp Kong Svein til at undkomme af Slaget.

gen var glad ved at komme bort jo før jo heller. Han blev sat i Land og vel modtagen af Hallandsfarerne¹⁾.

Harald opholdt sig en Stund under Hallands Kyst for at dele Byttet og lade de Døde jorde. Der blev forjæves søgt efter Kong Sveins Lig; dog tvivlede man ikke om, at han var falden. Men pludselig rygtedes det, at Svein var kommen til Sjælland, havde samlet Levningerne af sin Hær og forøget den med friskt Folk. Da saa Harald, at der for denne Gang Intet mere var for ham at udrette i Danmark; han drog med Flaaden til Oslo og gav sin Hær Hjemlov²⁾.

Efter Tilbagekomsten til Norge talede Kongens Mænd ofte med hinanden om Nisaaflaget, og altid vare de enige om, at Haakon Jarl mest havde udmerket sig og bidraget til Seieren. Denne megen Ros misbhagede Harald³⁾; imidlertid skiltes han og Haakon som Venner. Kongen tog sit Bintersæde i Oslo; Jarlen drog til sit Rige paa Opslanene. Men den følgende Vaar (1063) rygtedes det i Hiren, at Haakon havde reddet Kong Sveins Liv. Engang emlig, da Haralds Mænd over Drifkebardet talede om Nisaaflaget og efter Sedvane ophøiede Jarlen, sagde en af dem: „Det kan være, at Flere have stredet djærvt ved Nisaa, end Haakon, men Ingen havde dog den Lykke som du.“ „Hans største Lykke,“ svarede de Andre, „var, at du drev Danerne paa Flugten.“ „Større Lykke var det,“

) Sn. Harald Haardr. S. Kap. 68 og næsten ordret eens i de øvrige Sagaer. — Finn omtales ei siden i Sagaerne; rimeligvis er han død i Danmark.

) Sn. Harald Haardr. S. Kap. 67.

) „Engang hørte Harald, som han stod ude i Gaarden, at nogle af hans Mænd, der sad inde i en Stue og drak, vare meget høimælte i sin Ros over Haakon Jarl. Han kunde ei bære sig, men gik hen til Døren og sagde: Herinde vilde nok gjerne hver Mand hede Haakon; derpaa gik han igjen bort.“ Sn. Harald Haardr. S. Kap. 70.

sagde Manden, „at han gav Kong Svein Livet.“ Da de Dørige tvivlede herom, forsikkrede han, at en af Haakon's Mænd, der bragte Svein i Land, selv havde sagt ham det. Snart kom denne Samtale Harald for Øre; han tænkte strax paa Hevn og red afsted med 200 Mænd for at overfalde Jarlen usforvarende. Men Haakon havde Benner i Kongens Flok, og en af disse fik hemmeligen underrettet ham om den truende Fare. Han lod i Hast sit Løsebringe ud i Skoven, flygtede om Natten med alle sine Mænd og tog Veien til Sverige. Endnu samme Nat kom Harald til Jarlens Gaard, men for silde. Han maatte med usorrettet Sag vende tilbage til Oslo og drog derfra til Throndhjem, hvor han opholdt sig om Sommeren¹⁾.

Haakon Jarl fandt Tilhold hos den svenske Konge Steinkel og fik af ham Bermeland at styre. Men hermed slog han sig ikke til No. Medens Harald var i Throndhjem, drog han til Oplandene, hvor han var meget elsket, sad der hele Sommeren over og vendte først tilbage til Bermeland, da Kongen om Høsten kom til Viken. Noget ud paa Vinteren samlede Haakon en Flok Gauter og Bermer, drog med dem til Romerike, optog alle de Indkomster, som tilkom ham af hans Jarledømme, og vendte derpaa igjen tilbage til Gautland. Harald var om Vinteren i Oslo og sendte herfra sine Mænd for at kræve Skat af Oplændingerne; men disse svarede, at de allerede havde betalt den til Haakon Jarl og fremdeles vilde gjøre saaledes, saalænge denne levede og ei havde forbrudt sit Rige²⁾.

Den samme Vinter fore Sendebud mellem Norge og Danmark; thi begge Folk ønskede Fred og bade Kongerne gjøre Sit til at faa den istand. Det kom saavidt, at et Møde blev aftalt ved Gautelven. Om Vaaren (1064) indfandt ogsaa Harald og Svein sig ved Landemærket med

1) Sn. Harald Haardr. S. Kap. 71.

2) Sammensteds Kap. 72.

meget Folk og mange Skibe, og efter store Banskeligheder blev endeligen Freden sluttet ved de viseste Mænds Mægling. Kongerne skulde beholde hver sit Rige efter dets gamle Grændser og være forligte, saalænge de levede; hvad Skade man paa begge Sider havde lidt, skulde forglemmes. Freden blev bekræftet ved Ed, og Kongerne adskiltes, efter at have givet hinanden Gisler¹⁾.

Harald opholdt sig derpaa om Sommeren i Viken og sendte atter sine Mænd til Oplandene for at kræve Skat. Bønderne svarede som tilforn, at de vilde lade den henstaa, indtil Haakon Jarl kom; men denne var da i Gautland og havde en stor Hær. Harald besluttede at forekomme ham og angribe ham i hans Tilflugtssted. Han drog derfor om Høsten til Kongehelle, samlede her alle de lette Skibe, han kunde faa, og drog opad Gautelven. Ved at trække Skibene over Land forbi alle Fosser kom han op i Bøneren og roede nu over til den østlige Side af Vandet, hvor han ventede at finde Jarlen. Han lagde op i en Elv, lod her nogle af sine Mænd tilbage for at vogte Skibene og gik med de øvrige i Land. Efter at have gennemfaret en Skov besteg Nordmændene et Holt og saa nu Fienderne lige for sig. Haakon var nemlig med sine egne Mænd og en stor Mængde Gauter dragen Kongen imøde for at afberge, at Landet for hans Skyld skulde blive herjet. Det kom ei strax til Strid; thi en Myr adskilte Hærene. Harald, som vidste, at Jarlen var hidsig, vilde lade denne inngribe først for at have Gavn af sin Stilling paa Høi-terne. Han lod Nordmændene sætte sig paa Bakken og vedække sig med sine Skjolde mod Snedrevet. Gauterne ængtedes efter Striden; thi de vare slet klædte og begyndte at fryse; men Jarlen bad dem bide, indtil Kongen angreb, og at begge Hære kunde komme til at staa lige høit. Imidlertid vilde Gauternes Lagmand, Thorvid, opmuntre

¹⁾ Sn. Haralds Haardr. Kap. 73.

Hæren ved sin Tale. Han sad paa en Hest, hvis Bidsel var bundet ved en i Myren nedrammet Pæl. „Det veed Gud,“ sagde han, „at vi have meget og skjönt Folk. Lader nu Kong Steinkel spørge, at vi vel understøtte denne gode Jarl! Jeg veed ogsaa, at naar Nordmændene angribe os, da tage vi djærvt mod dem; men skulde vort unge Mandskab ikke holde Stand, da lader os ikke vige længer end her til Bækken; eller fly de længer, som jeg dog veed, de ikke gjøre, saa lader os ei løbe videre end til Hoiden hist!“ I det Samme reiste Nordmændene sig, skrege Hærstrig og sloge paa Skjoldene. Gauternes Hær gjorde ligesaa. Ved dette Bulder blev Lagmandens Hest sty og rykkede Pælen op, saa den traf Thorvid i Hovedet. Da raabte han: „Gid den Nordmand saa en Ulykke for sit Skud!“ og red bort i fuld Fart. Nordmændene forbleve, deres Hærstrig uagtet, staaende rolige paa Hoiden; Jarlen derimod rykkede frem. Men da han kom under Bækken, styrtede Fienden ned over ham og adspredte snart hans Hær. Haakons egen Fane, der før havde tilhørt Magnus den gode, faldt i Haralds Hænder. Nordmændene forfulgte ei længe de Flygtende; thi det var allerede Aften. De samlede Gauternes efterladte Vaaben og Klæder og vendte tilbage til sine Skibe. Harald var glad ved at have vundet sin Fiends Fane og lod denne paa Tilbagetoget bære foran sig ved Siden af sin egen. Man troede, at Jarlen var falden. I Skoven blev Veien trang, og de, der vare tilhest, maatte ride een for een. Pludseligen red en Mand frem mellem Træerne og tvært over Veien, gjennemborede med et Sverd, der bar Jarlens Fane, greb den og forsvandt i Skoven paa den anden Side. Da raabte Harald: „Giv mig min Brynje; Haakon lever!“ Nordmændene bleve imidlertid ikke videre angrebne, men kom lykkeligen til sine Skibe og laa ombord om Natten. Den følgende Morgen fandt de sig indefrosne. Til samme Tid udbredtes det

Rygte, at Kong Steinkel var ventende med en stor Hær, og at Danerne vilde spærre Gautelvens Munding. Harald lod da i Hast en Baag hugge for Ekibene, saa de kom ud i Søen, og skyndte sig derpaa nedad Gautelven; dog fældede Fjenderne fra Nabredde mange af hans Mænd med sine Pile. Haakon Jarl forblev siden i Sverige i stor Anseelse, og Sagaerne omtale ei videre Fjendtligheder af ham mod Norge¹⁾.

Da Harald var kommen lykkeligen hjem fra Sverige, foretog han sig at revse Dplændingerne, med hvilke han allerede længe havde ligget i Uenighed. Dlaf den hellige havde efter Nesjeslaget skjenket de oplandske Bønder mange Ketterbøder som Løn for den Hjælp, de havde ydet ham mod Svein Jarl. Harald derimod vilde ikke indrømme den ene Deel af sit Rige nogen Forret fremfor den anden. Han agtede derfor ikke Dlaf's Ketterbøder; men Bønderne paa sin Side forsøgte at forsvare sine Friheder. Nu kom hertil, at de af Hengivenhed for Haakon Jarl i længere Tid havde forholdt Kongen alle Skatter. For at hevne sig for denne Gjenstridighed drog Harald om Vinteren (1065) med meget Folk til Romerike og tog haardt afsted med Bønderne. Nogle bleve dræbte, Andre lemlæstede eller berøvede al deres Eiendom; Herederne bleve vide omkring brændte og ødelagte. Over Hedemarken, Hadeland og Ringerike før han frem paa samme Maade. Da maatte Bønderne give efter og lægge hele sin Sag i Kongens Vold²⁾.

¹⁾ Sn. Harald Haardr. S. Kap. 74. 75. — Haakon Ivarssøns Hændelser ere her fortalte efter Enorre og Groffinsinna, hvis Beretning synes at maatte foretrækkes for Morkinsinnas stærkt afvigende.

²⁾ Sn. Harald Haardr. S. Kap. 76. — Morkinsinna fortæller Haralds Strid med Dplændingerne før Alsaaslaget og lader den ikke staa i nogen Forbindelse med Uenigheden mellem Kongen og Haakon Ivarssøn, men alene reise sig deraf, at Harald ei agtede

Kort efter at Harald saaledes havde besejret sine Modstandere i Norges Indre, aabnede sig i Vesten en glimrende Udsigt for hans Uergerighed. Over England havde alt siden Hørdeknuts Død Edvard Confessor hersket, en Konge, hvem Presterne priiste som Helgen, medens Riget forfaldt ved hans Svaghed. Uduelig til at styre selv, blev han længe ledet af sin Svigerfader, den mægtige og virksomme Jarl Godvine. Denne havde med Gyda, den danske Ulf Jarls Søster, flere dygtige Sønner, blandt hvilke dog Toste og Harald mest udmerkede sig. Disse to Brødre vare af meget forskjelligt Sindelag og allerede fra Barndommen af uenige: Toste var haard og stolt, Harald derimod blid og nebladende. Den Sidste var yndet af Folket og arvede ved Faderens Død (1053) dennes hele Magt over den svage Edvard og hans Rige. Bel blev Toste Jarl over Northumberland og Anfører for Kongens Hær; men han misundte dog stedse sin yngre Broder hans større Indflydelse. Harald frygtede ham og fandt snart Veilighed til at fjerne ham fra England. Toste behandlede nemlig sine Undersaatter med skrækelig Grumhed; de frihedselstende Northumbrier taalte ei dette, de gjorde Opstand og fordreve Jarlen. Kong Edvard sendte nu Harald for at mægle i disse Stridigheder; men han antog sig Northumbriernes Sag, og Toste maatte gaa i Landflygtighed til Flandern til Grev Balduin, sin Svigerfader. Ikke længe efter døde Kong Edvard (5 Jan. 1066) uden at efterlade sig Børn. Nu erklærede Harald, at den Udsdøde havde laaret ham til sin Eftermand, lod strax Hovdingerne sverge sig Troslab og blev tre Dage efter (8 Jan.) kronet af Erkebiskoppen af Canterbury¹⁾. Da Toste i sin Landflygtighed spurgte sin Broders Dphøielse, blev han end mere forbittet

de Friheder, som vare Uplændingerne tilstaaede af Olaf den helige. Ugesaa Fagrskinna (Kap. 195).

¹⁾ Snorres Beretning herom findes i Harald Haardr. S. Kap. 79. 80.

paa ham og søgte overalt at vække ham Fiender. En mægtig Medbeiler havde allerede Harald i den tappre og ærgjerrige Hertug Vilhelm af Normandie, den afdøde Konges Sødsvendebarn, der paastod, at Edvard allerede for længe siden havde udnævnt ham til Efterfølger¹⁾. Medens denue samlede sit Hertugdømmes store Magt til et Angreb paa England, var Toste virksom paa andre Steder. Han drog først til Danmark til sin Frænde Kong Svein og søgte hos ham Hjælp mod sin Broder. Da Svein afflog den, eggede Toste ham til at vinde England for sig selv, som forud Kong Knut havde gjort. Men heller ikke dette bevægede Danekongen. „Han havde havt Nøie nok,“ svarede han, „med at verge sit eget Rige mod Nordmændene og stod desuden langt under Knut baade i Evner og Lykke.“ Bred udbrod da Toste: „Vore Frænder blive os nu Fiender; derfor skulle deres Fiender være vore Frænder²⁾.“ Han drog strag til Norge, traf Kong Harald i Viken og bad ham om Hjælp. Kongen svarede, at Nordmændene ei vare villige til at kjæmpe under engelske Høvdinge. Da spurgte Toste, om Magnus, hans Frænde, ikke havde fordret England af Kong Edvard som Arv efter Hørdeknut. Harald svarede, at Magnus vel ikke havde ladet Riget fare, hvis det havde været hans med Rette. „Hvi har da ikke du,“ spurgte Toste, „Danmarks Rige, som Magnus havde det før dig?“ „Ei,“ svarede Kongen, „kunne Danerne rose sig; megen Skade have vi tilføiet dine Frænder.“ „Vil du ei sige mig Grunden hertil,“ vedblev Toste, „da skal jeg sige dig den: Magnus vandt Danmark, fordi Landets Høvdinge hjalp ham; du fik det ei, fordi alt Fol-

1) Foregaaende Anledning til Fiendskab mellem Harald Godvinesen og Hertug Vilhelm fortæller Sn. Harald Haarbr. S. Kap. 78, tildeels overensstemmende med engelske og normanniske Skræbenters Beretning.

2) Sn. Harald Haarbr. S. Kap. 81. Fagrff. Kap. 198.

ket var dig imod. Magnus seidede ei paa England; thi alle Engländerene vilde have Edvard til Konge. Men vil du nu vinde dette Rige, da skal jeg mage det saa, at de fleste Høvdinger der blive dine Venner; thi ei viger jeg for min Broder i Noget uden ene i Kongenavnet. Alle vide, at der ei er slig Stridsmand i Norden som du, og dog kjæmper du 15 Vintre for Danmark, men vil ei vinde England, der staaer dig aabent.“ Disse Ord gjorde Indtryk paa Harald, og det blev aftalt, at han til Sommeren skulde drage over til England med en stor Hær. Løste skulde staa ham bi og faa en Deel af Riget i Len. Kongen drog derpaa til Nidaros, men Jarlen vendte tilbage til Flandern for her at samle sine Tilhængere¹⁾.

Ned Vinterens Ende (1066) lod Harald over hele Norge opbyde halv Leding af Folk og Skibe; Hæren skulde samles ved Solundar-Verne²⁾. Det forehavende Tog rygtedes nu over hele Landet, og Gjetningerne om Udfaldet vare forskjellige. Mange havde godt Haab, idet de mindedes Haralds fordums Bedrifter; men Mange yttrede ogsaa, „at England var rigt paa Folk og vanskeligt at vinde; Thingmændenes Hær³⁾ var frygtelig: een af dem var bedre end to af Haralds raskeste Mænd.“ Over sig Tale vrede des Ulf Stallare: „Vi fortjene ei at være i Kongens Stavn,“ sagde han i en Vise, „hvis to af os skulle vige for een Thingmand; Andet har jeg lært i min Ungdom.“ Men den brave Helt kom ei til at maale sig med Fienden; thi han døde endnu samme Vaar. Harald fulgte ham selv til Graven og sagde, da han gik bort: „Der lig

¹⁾ En. Harald Haardr. S. Kap. 82.

²⁾ Sulen-Verne ved Sognefordens Munding.

³⁾ Thingmændene udgjorde et Slags staaende Hær i England, der havde sin Oprindelse fra Knut den stores Tider; den bestod for en stor Deel af Folk af nordisk Herkomst.

ger nu den Mand, der var sin Herre huldest¹⁾“. Mange onde Drømme og Varsler løb imidlertid fra Mund til Mund og røbede Folkets Tvivl om Togets heldige Udfald. Den listige Thorer af Steig tog endog en Drøm til Baaftud for ikke at følge Kongen efter dennes Opfordring²⁾. Men Varsler og Drømme kunde ei afstrække Harald. Han drev med Jver sine Rustninger og lod sin ældste Søn, Magnus, tage til Konge, for at denne kunde styre Riget i hans Fraværelse. Da Alt var rede til Afreisen, siges der, at Harald aabnede den hellige Olafs Skrin og efter Sedvane skar den døde Konges Haar og Negle, som stedse troedes at voge; siden kastede han Neglerne i Aaen Rid, og fra den Stund blev Skrinet i mere end 200 Aar ikke oplukket. Derpaa forlod Harald Nidaros i Følge med Dronning Ellisif og hendes to Døttre, Maria og Ingegerd; hans anden Kone, Thora Thorbergsdatter, blev tilbage i Norge hos sin Søn Magnus; hendes Søn Olaf derimod fulgte Faderen. Ved Solundar-Verne stødte Harald til sin Hær, den skønneste, siger Sagnet, som nogensinde drog ud fra Norge³⁾.

Saa snart Bør gaves, stak Harald i Søen med 200 Skibe foruden Byrdinger (Forselskibe) og Smaaskuder. Han styrede først til Hjaltland og derfra til Orknøerne. Efter Rognvald Brusessøns Drab havde Thorfinn Jarl i ung Tid været Enehersker over disse Der. Han havde ter Kong Magnus's Død forliget sig med Harald og begt ham i Norge. Siden var han dragen til Rom og vde efter sin Tilbagekomst styret sine Lande med Kraft : Selb. Efter 50 Aars Herredømme var endelig Thorfinn d (1064), og ved Haralds Ankomst styrede hans Sønner,

1) Styrlar, der før havde været Stallare med Alf, blev nu ene Stallare. Harald Haardr. S. i Fornm. S. Kap. 113 (VI, 401).

2) Fornm. S. VI, 404.

3) Sn. Harald Haardr. S. Kap. 82—85.

Paal og Erlend, Verne. Begge disse Jarler stødte med meget Folk til den norske Hær¹⁾. Harald efterlod Dronningen tilligemed sine Døttre paa Orknøerne og seilede derpaa til Skotland. Her forenede Toste Jarl sig med ham, og nu fortsatte de sin Færd til England, hvor de ankom i September Maaned. De herjede først ved Tynesflodens Munding i Northumberland, indtog og plyndrede Skaraborg (Scarborough), og sloge en fiendtlig Hær ved Hellornes. Derpaa gif de opad Humberfloden ind i Usa (Use) og landede nogle Mile i Syd for Staden Jorvik (York). Her kom Jarlerne Morkar (Maurokaare) og Balthjof dem imøde med meget Folk. Harald stillede sin Hær saaledes, at den ene Fylkingearm naaede til Aen, den anden til et bredt Dige, der var fuldt af Vand. Paa det første Sted var Fylkingen tykket, og der var Kongens egen Fane, Landsøde kaldet; den anden Arm var svagere. Morkar rykkede frem langs Diget, og Nordmændene vegt tilbage for ham. Jarlen troede, de vilde fly, og trængte heftig frem. Men imidlertid var Balthjof, der fulgte Aen, dreven paa Flugt af Harald, og denne kom Morkar i Ryggen. Nu var Striden afgjort; en Mængde Englændere faldt for Nordmændenes Sverd, en Mængde drukkede i Diget. De, der undkom, flygtede til York²⁾. Dette Slag

¹⁾ Sn. Harald Haardr. S. Kap. 86. Orkn. Saga Side 84—84.

²⁾ Sn. Harald Haardr. S. Kap. 86—88; noget tydeligere i andre Bearbejdelser af Sagaen (Fornm. S. VI, 405—408). Snorre fæller deri, at han antager Morkar og Balthjof for Brødre af Toste og Harald (jvfr. Kap. 77), ligesom og i, at han lader Morkar omkomme i Slaget. Begge Feil berigtiges ved de næstfølgende Skribenter; af dem sees, at Morkar ei var Godvines Søn og heller ikke faldt i Slaget; han kaldes ellers Jarl af Northumberland. Balthjof var Jarl af Huntingdon og Søn af den danske Sitvald, der engang havde været Northumberlands Jarl. Engelfste Forfattere nævne ellers ikke Balthjof som nærværende i Slaget, men derimod en Godin, Jarl af Mercia, Morkars Brøder (see Torfæus III, 5. c. 18 og Suhm, Danm. Hist. II, 358).

od om Onsdagen St. Mathæus Aften (den 20de September).

Efter denne Seier nærmede Harald sig til York. De ygtende Englændere havde allerede udbredt stor Forførelse i Staden, og Borgerne besluttede at overgive den til Lordmændene. Paa Budskabet herom indfandt den norske Konge sig om Søndagen den 24de September med hele sin Hær og holdt Thing udenfor Murene. Borgerne lovede ham Trostøb og gave ham Gidsler. Et nyt Thing blev arrangeret til næste Dag i selve Byen; da skulde Kongen give den i Besiddelse og bestikke sine Embedsmænd. Om Aftenen vendte Nordmændene tilbage til Skibene, glade over en let vundne Seier. Men samme Aften, efter Solens nedgang, kom Kong Harald Godvinesøn søndenfra med en utallig Hær og blev villigen indladt i York. Stadens Porte bleve strax lukkede og Murene besatte, at Nordmændene intet Nys skulde faa om det, der var skeet¹).

Mandags Morgen efter Davre lod den norske Konge rejse til Landgang; han bød, at en Trediedeel af Folket skulde blive tilbage ved Skibene under Anførsel af hans Onkel Olaf, de ærknoiste Jarler og Gystein Orre. Den tredje, en Søn af Thorberg Arnesøn, var den ypperste af alle Norges daværende Lendermænd og saa yndet af Kongen, at denne havde lovet ham sin Datter Maria. Harald selv tilligemed Toste Jarl og den øvrige Deel af Hæren gav sig paa Veien til York. Da Veiret var fagert og Solen skinnede hedt, lod de sine Brynjer tilbage og tog kun de af Forsvarsvaaben ifkun Hjelme og Skjolde. De gik glade frem og ventede intet fiendtligt Møde. Men da de nærmede sig Staden, saa de foran sig en Støvsky rejste op i Luften, og under den blinkede fagre Skjolde og de glatte Brynjer. Harald kaldte Toste til sig og spurgte, hvad dette var for Folk. Jarlen svarede, at det maaskee

kunde være hans Venner og Frænder, der kom for at støde til Kongen; dog syntes det ham troligere, at det var Fiender. Nordmændene standsede nu; men jo nærmere den anden Hær kom, des større var den at see, og de blanke Baaben skynede som en Is. Da sagde Harald: „Lader os nu tage et godt Raad! Vist er det Fienden og den engelske Konge selv, der kommer.“ Løste Jarl foreslog, at Hæren skulde ile tilbage til Skibene for der at væbne og forsterke sig; den kunde da enten gjøre Modstand eller bruge Skibene til Vern. Men Kongen vilde ei trække sig tilbage. Han bød tre Mænd ride som hastigst til Stranden for at hente det derværende Folk; imidlertid vilde han opholde Fienden. „En skarp Strid,“ sagde han, „skulle Englænderne have, før vi give tabt.“ Jarlen bad Kongen raade; ei heller han havde lyst til at fly. Harald ordnede nu sin Hær i en lang, men tynd Fylking, og lod derpaa begge dens Enden bøie sig tilbage, indtil de forenedes. Saaledes dannedes en vid Ring, lige tæt paa alle Sider, og Skjold stod ved Skjold baade i første og anden Linie. For at hindre de fiendtlige Ryttere fra at bryde Fylkingen, bød han de yderste af sine Mænd sætte Spydden i Jorden og Odden mod Rytternes Bryst, de næste at stille Odden mod Hestenes Bringer. Inde i Ringen vare Bueskytterne samt Kongen selv og Løste Jarl, hver med sin Fane og et udvalgt Følge; de skulde gaa frem, hvor det mest behøvedes¹⁾.

Imidlertid var Kong Harald Godvinesøn med sin overlegne Hær af Ryttere og Fodfolk kommen Nordmændene saa nær, at han kunde see, hvad der foregik blandt dem. Harald Sigurðsøn red omkring sin Fylking og betragtede dens Orden; hans sorte blåsede Hest styrkede under ham og Kongen frem over dens Hoved; han reiste sig

¹⁾ Sn. Harald Haarbr. S. Kap. 90—92. Fornm. S. VI, 411—413. Fagrff. Kap. 204—205.

jastigen og sagde: „Fald tyder heldig Færd!“ Da spurgte den engelske Konge de Nordmænd, der vare blandt Thingmændene: „Hvo var den store Mand i den blaa Kjortel med den fagre Hjælm, som hist faldt af Hesten?“ „Det er Kongen selv,“ svarede de. „En stor og herlig Mand!“ udbrød Englands Konge; „dog tror jeg, at Lykken nu har forladt ham.“ Tyve Riddere af Thingmændenes Flok rede frem foran Nordmændenes Fylking; baade Ridderne og Hestene vare brynjede. „Er Toste Jarl i Hæren?“ spurgte en af dem. „Ei vil jeg dølgge det,“ svarede Toste; „her monne I finde ham.“ Da sagde Ridderen: „Kong Harald, din Broder, hilser dig og byder dig Fred og hele Northumberland, eller hvis dette ei synes dig nok, Trediedelen af sit Rige.“ „Andet bydes mig nu,“ svarede Toste, „end Ufred og Skændsel, som tilforn; havde dette før været budet, var Mången i Live, som nu er død, og Englands Tilstand bedre. Jeg modtager dette Tilbud. Men hvad vil han da byde Kong Harald Sigurdsøn for hans Møie?“ „Han talede ogsaa,“ svarede Ridderen, „Noget om, hvad han vilde unde ham af England: 7 Fod Jord eller saameget mere, som han er høiere end andre Mænd.“ Da sagde Toste: „Farer tilbage og siger Kong Harald, at han bereder sig til Kamp! Aldrig skulle Nordmændene med Sandhed kunne sige, at Toste ørlod deres Konge i England og gif over til hans Fjender. Enten ville vi dø tilfammen med Hæder, eller vinde England med Seier!“ Med dette Svar vendte Ridderne tilbage. Den norske Konge spurgte Jarlen, hvo den Mand var, der talede saa snildt. „Det var Kong Harald Godinesøn,“ svarede Jarlen. „For længe,“ sagde da Kongen, „var dette mig dulgt. De vare komne vort Folk saa nær, at ei skulde denne Harald have kunnet sige Tidende om 3re Mænds Fald.“ „Det er sandt,“ sagde Jarlen; „uvarmt var det handlet af sliig Høvding, og let kunde det have skeet, som I sagde. Men han bød mig Fred og stor

Magt, og jeg vilde have vordet hans Banemand, hvis jeg havde robet ham. Heller vil jeg, at han skal worde min Bane, end jeg hans, hvis een af Delene skal være." Harald sagde til sine Mænd: „Liden var denne Mand; dog stod han fast i Stigboilerne.“ Kongen og hans Stald Thjodolf opmuntrede siden Hæren med sine Kvad¹⁾.

Ru begyndte Striden i Nærheden af Stanford Bro (Stafnurdubryggjar; Stanforbridge). Englænderne rede heftigen ind paa Nordmændene og siden rundt om deres Fylking, men kunde ei komme ind paa den- eller faa den brudt formedelst de fremstungne Spyd. Imidlertid vare de udsatte for de norske Bueskytters Pile. De gjorde idelige Angreb, men traak sig stedse igjen hastigen tilbage. Dette ansaa Nordmændene som Tegn paa Frygt og begyndte at forlade sin faste Stilling for at forfølge de Flygtende. Men saasnart Skjoldborgen var brudt, rede Englænderne ind paa dem fra alle Kanter og angrebe dem med Skud og Spydstik. Da Harald saa dette, gif han frem, hvor Striden var haardest; han for som en Storm, sig Sagaerne, gjennem Fiendernes Rækker og hug med begge Hænder, saa hverken Hjælm eller Brynje kunde holde. Alt maatte vige for ham, og Englænderne vare nær ved at slippe. Men som Harald saaledes stred i Spidsen for sin Hær, blev han truffen af en Piil i Struben og faldt tilligemed største Delen af den Flok, som fulgte ham. Kun nogle Faa fik trukket sig tilbage med Fanen. End var Kampen den haardeste. Da Lofte Jarl merkede, at Kongen var falden, vendte han sig did, hvor han saa Landøde vaie. Han stillede sig under Kongemerket og eggede Folket. Paa begge Sider begyndte man at fylke paany, og der blev et Dophold i Striden. Da bød Harald Godvinesøn Lofte og de tilbageblevne Nordmænd Fred, men Alle raabte de med

¹⁾ En. Harald Haarbr. S. Kap. 93. 94. Fornm. S. VI, 413-417. Fagrsk. Kap. 206.

een Mund, at før vilde, de falde den Ene over den Anden, end tage Fred af Englænderne. Fra begge Sider kreges Hærstrig, og Kampen begyndte atter. Toste Jarl var nu Hærens Høvding og stred mandigen, men faldt tilidst med stor Hæder. I denne Stund kom Gysstein Orre og de orknøiste Jarler fra Skibene; alt deres Folk var rrynjelædt. Gysstein reiste Kongemerket, og nu begyndte fter Middag den tredie Kamp, der blev kaldt Orres Storm (Orrahrid). Nordmændene trængte frem som Raende, en Mængde af Englænderne faldt, og deres Hær var paa Bei til at fly. Men Gysstein og hans Folk havde jastet saa meget fra Skibene, at de vare mødige, da de 'om i Kampen. I sin Hidfighed slængte de Brynjerne og igtede ei engang paa at afsøde Fiendernes Hug. Da blev det let for Englænderne at saare dem; Mange døde ogsaa uden Saar, ene af Træthed. Gysstein Orre og næsten alle de ypperste Nordmænd faldt, og det blev mørkt om Kvelden, før Manddrabet ganske ophørte¹⁾.

Styrkar Stallare²⁾, de orknøiste Jarler og Levninjerne af den norske Hær flygtede om Natten til Skibene og forkyndte Olaf Haraldsøn, som var bleven der tilbage, Kampens Udfald og Kongens Død. Olaf søgte da Fred hos den engelske Konge og skal have overladt denne sin Faders store Skat for at saa drage uhindret bort³⁾. Han

¹⁾ Sn. Harald Haardr. S. Kap. 95—97. I Fortællingen om Toste Jarls Død er Groffinskiuna (Fornm. S. VI, 420—421) og Sagrfr. (Kap. 208) tydeligere end Snorre. — Engelske Stribenter omtale med megen Berømmelse en Nordmand, der ene i lang Tid forsvarede en Bro og hindrede Englænderne i at komme over denne (efter Lorfæus's Formodning har dette været Gysstein Orre selv).

²⁾ Hvorledes Styrkar undkom, fortæller Sn. Harald Haardr. S. Kap. 98.

³⁾ Engelske Stribenter sige, at Kong Haralds Skat var saa stor, at tolv stærke Karle knap kunde bære den (vistnok en Overdrivelse).

førte Lofte Jarls to unge Sønner, Skule og Ketil, med sig og seilede samme Høst til Orknøerne. Her var hans Søster Maria død, paa samme Dag og i samme Stund, siges der, som hendes Fader. Hun skal have været meget fager og den viseste og vensæleste af alle Kvinder. Haralds Dig blev eet Aar efter hans Død af Skule Lofstessøn hentet fra England og jordet i Nidaros i Mariekirken, hvilken han selv havde bygget.

Seierherren ved Stanford Bro nød ikke længe Glæden over det vundne Slag; thi allerede den 28de September landede Hertug Vilhelm af Normandie i England, og den 14de Oktober stod den blodige Kamp ved Hastings. I den faldt Kong Harald Godvinesøn, og Nordmanden Gange-Rolfs Vtling vandt Englands Rige¹⁾.

Kong Harald Sigurdsøn skal have havt et skjont og verdigt Udseende; hans Haar var blegguult, hans Skjeg af samme Farve og kort, men Knebelbarterne lange; hans ene Bryn sad noget høiere end det andet. Han skal have været 5 gamle norske eller henved $3\frac{1}{2}$ af vore nuværende Aen høi og dertil meget velvoxen. Da han faldt, havde han levet i 50 Aar²⁾, og af disse vare de 35 sidste en Række af Uroligheder og Krige. Var det muligt, undgik han Kamp mod Dvermagten; men aldrig flygtede han af Striden. Han sandede det gamle Ordsprog: „Modet raader for den halve Seier“; thi han var vaabendjærv, og Seieren fulgte ham³⁾. Endog i fremmede Lande priistest hans Tap- perhed: han kaldtes „Nordens Lynild,“ og „Jngen,“ sagdes

De fortælle ogsaa, at Olaf forlob England med 24 Skibe. (Suhm IV, 357).

1) Sn. Harald Haarbr. S. Kap. 99—104. Fornm. S. VI, 423—429. Sagrff. Kap. 209—211.

2) Egentlig var han, som det lader, 51—52 Aar; men Sagnet bruge her uden tvivl et rundt Tal.

3) Sn. Harald Haarbr. S. Kap. 104. •

der, „sandtes tappreere under Himlen 1).“ Ikke mindre love vore gamle Sagaskrivere hans sjældne Klogskab, hvad enten det gjaldt hurtige Beslutninger eller Planer for en fjærn Fremtid. Han styrede sit Rige med Kraft, holdt strengt over den indre Rolighed og revsede haardt alle Misgjerninger 2). Men disse store Egenskaber vare ei ublandede: hans Mod var forenet med en umættelig Vrgjerrighed, der indviklede Norge i bestandig Strid; hans Klogskab udartede meget ofte til Underfundighed, og hans Strengthed til Vilkaarlighed og Grumhed. Han agtede ei stort Andres Raad og taalte kun lidet Modsigelse; tilføiede Fornærmelser mindedes han længe og vidste seent eller tidligt at faa dem hevne 3).

1) „Fulmen septentrionis, fatale malum omnibus Danorum insulis.“ (Adam af Bremen III, 16). — „Qvo fortiozem sub coelo nullo vivere opinio fuit.“ (Gesta Guillelmi ducis hos Duchesne, Script. hist. Norm. p. 199).

2) Sn. Harald Haardr. S. Kap. 104 og flere norske Kongesagaer.

3) Adam af Bremen (III, 16) siger om Harald, at han „overgik de mest rasende Tyranner i Grumhed“. Denne Forfatter var vistnok indtagen mod Harald formedelt dennes Strid med den bremiske Kirke (see ovfr. S. 472) og har stenshyllig i sin Skildring gjort sig skyldig i Overdrivelseser; men i Sagaerne findes Vidnesbyrd nok om, at Sandhed dog ligger til Grund for den. — Hall-dor, en Søn af Brynjulf Ulfalbe paa Vettaland (see ovfr. S. 351), en vils og mægtig Høvding, der nøle havde kjendt baade Olaf den hellige og hans Broder Harald, pleiede at give følgende Skildring af disse Kongers Charakter: „Begge vare vise, vaabendjærve, begjerlige efter Guds og Magt, bydende, strenge, ei blide mod menig Mand og lidet opmerksomme paa Andres Raad; de vare duelige Styrrere og haarde i sine Straffe. Olaf tvang Folket til Christendommen og revsede grumt dem, der modsatte sig ham; Høvdingerne taalte ei hans strenge Retfærd, reiste sig mod ham og sælbede ham i hans eget Rige; derfor holdes han for hellig. Kong Harald stred for at vinde Hæder og Magt, undertvang Alle, som han kunde beseire, og saldt i en anden Konges Land. Begge vilste Verdigthed i sin Opsørrel og yndede Pragt. De havde vandret vide omkring og vare dristige; derfor bleve de vide navnkundige.“ Sn. Harald Haardr. S. Kap. 105.

Han bekyldes for at have drevet Gjerrigheden saavidt, at han lønede sine Mænd med falsk Mynt og søgte uretfærdige Paaastud til at bemægtige sig rige Bønderes Gods; mod sine Yndlinger var han alligevel gavmild. Han besad meget Vid og syntes godt om Skjemt, om den end faldt noget grov¹⁾. Han var en dygtig Skald og hørte gjerne sine egne Bedrifter prise; derfor yndede han og særdeles Jøslænderne, som allerede begyndte at udmerke sig fremfor de øvrige Nordmand som Skalde og Sagamænd. Han ydede Jøslænd stor Hjælp, da et haardt Uaar indtraf paa Den, og mange isøslænder Skalde vare ved hans Hird og modtoge Gaver af ham²⁾. Thjodolf Arnorssøn og Stuf Thordssøn, der stode høit i hans Yndest, besang hans Bedrifter og Arnor Jarleskald kvad hans Arvedrapa. Men Skaldenes Lovkvad formaaede dog ei hos Nordmændene at udlette Mindet om Haralds Grumhed og Underfundighed. Sagaen har med streng Retfærd fældet hans Dom³⁾.

Magnus og Olaf Kyrrer Haralds sønner.

Olaf, Kong Haralds Søn, tilbragte den næste Vinter efter sin Faders Fald paa Orknøerne; først den følgende Sommer (1067) drog han til Norge, hvor hans Broder Magnus imidlertid havde styret ene, og blev nu tagen til Konge tilligemed denne. Magnus styrede Rigets nordlige

¹⁾ See Fortællingerne om Hallbor Snorressøn, Snegls-Halle og Ulf den rige i de vidtløftigere Kongesagaer.

²⁾ Sn. Harald Haarbr. S. Kap. 36. 37.

³⁾ En stor Mængde Smaafortællinger (pættir), der findes indstude i de vidtløftigere Kongesagaer, kaste meget Lys over denne Konges Regjeringstid og give os de livligste Skildringer af hans Charakter, af hans private Liv og af Seber og Skikke ved hans Hird. Særdeles Opmerksomhed fortjene i denne Henseende Fortællingerne om Hallbor Snorressøn og om Snegls-Halle.

Deel, Olaf derimod den østlige. Strax i Begyndelsen af Brødrene's Regjering saa det ud til Krig med Danmark; hi Danekongen Svein paastod, at Freden mellem Nigjerne un var sluttet for Kong Haralds Livstid, og at den nu ar forbi. Paa begge Sider opbødes Leding, og Hærene ærmede sig hinanden; dog fore ogsaa til samme Tid Freds-ud mellem dem. Nordmændene sagde, at de vare villige il at holde det gamle Forlig; men vilde Danerne bryde et, da vare de og beredte til Kamp. „En haard Storm kulde deres Fiender faa føle, om end Kong Harald var alden.“ Ved gode Mænds Mellemhandling blev endelig et Stevne mellem Kongerne fastsat i Kongehelle; her blev Freden mellem dem fornyet, og et Giftermaal besluttet mellem Kong Olaf og Sveins Datter Ingerid. Kong Magnus Haraldsøn overlevede ei længe dette Forlig; efter 3 Aars vensæle Herredømme døde han i Nidaros (1069 den 28de April¹) og blev her jordet. Olaf blev nu Ene-linge over Norge; thi hans Broders efterladte Søn Haakon var ved sin Faders Død endnu et spædt Barn²).

Kong Olaf var en fager Mand af herlig Skabning ned guult og silkeblødt Haar. Han var lidet snaksom og fle veltalende til Thinge; men i Gjestebud og blandt sine kenne var han munter og hjemtsom. Ved sin Blihdhed g Gavmildhed vandt han Alles Hjerter. Han var sagt-iodig og maadeholdende, gav sine Naboer ingen Aarsag l Strid, men holdt alligevel fast paa sit Niges Hæder. an herstede med Kraft og vaagede nøie over den indvor- s Rolighed. Af sit fredelige Sindelag fik han Tilnavnet yrrer (den rolige); Mange kaldte ham og Olaf Bonde. an lettede mange Byrder, som hans Fader havde paalagt lmuene, og viiste alle sine Undersaatter den bedste Billie.

) Scr. rer. Dan. II, 509.

) Sn. Harald Haabr. S. Kap. 106. Fornm. S. VI, 435—438. Sagraff. Kap. 216. 217.

Nordmændene elskede Olaf paa det inderligste, og han sølte sig lykkelig ved deres Kjærlighed. Engang, da han sad i et stort Gjestebud og var meget munter, sagde nogle af de de Nærværende til ham: „Stor Glæde er det for os og mange Andre, Herre! at du er saa blid og god mod alt Folket.“ „Hvi skulde jeg ei være blid,“ svarede Kongen, „nu da jeg sidder her blandt mit Folk og seer dets Glæde og Frihed? I min Faders Dage var dette Folk megen Tvang og Frygt underkastet, saa de Fleste gjemte sit Guld og sine Smykker, men nu seer jeg sinne paa Enhver det, som han eier. Eders Frihed og Lykke er min Glæde og Lyst¹⁾.“

I Olafs Tid nød Norge gode Aaringer, og ved levende Handel strømmede Rigdom og Overflod til Landet. De ældre Kjøbstæder, især Nidaros, ophjalpes, og nye fremstode, som Bjørgvin (Bergen), der snart blev Norges anseeligste Handelsstad, samt Stavanger og Kongehelle²⁾. Olaf prydede Stæderne ved at opføre Kirker i dem og bandt Indbyggerne nærmere til hinanden ved Indretningen af Gilder. Før brugtes i Byerne som paa Landet Dmgangsdrikkelag (hvirfingsdrykkjur) eller Gjestebud, holdte stifteviis hos Borgerne. Olaf flyttede disse Forsamlinger til offentlige Bygninger, der stode under Kongens og Kirkens Vern og Opsyn. En Forening mellem flere Borgere om at søge et saadant fælles Forsamlingssted blev nu kaldet Gilde. Medlemmerne eller Gildebrødrene gave sig selv visse Love, Gildeskraaer, og satte sin Forening under en Helgens Beskyttelse. Indretningen

¹⁾ En. Ol. Kyrres G. Kap. 1 og 5. Fornm. S. VI, 438. 441.

²⁾ Stavanger og Kongehelle nævnes vel ikke udtrykkelig i Sagnerne som anlagte under Olaf Kyrre; men da flere Kjøbstæder siges at være opstaaede i hans Regjerings Tid, og disse nævnes strax efter hans Tid som allerede blomstrende, saa kan man neppe henføre deres Anlæggelse til nogen anden Konges Tid.

blev ogsaa efterlignet paa Landet og virkede i det Hele til Folkets Dannelselse og Christendommens Fremme¹⁾.

Den Velstand, som udbredtes i Landet, medførte en tørre Pragt og en finere Levemaade, end tilforn havde været brugelig. Klædedragten blev kostbarere og mere unfsket: man begyndte at bruge Buger snørede om Benene, Guldringe om Læggene, Kjortler med trange Ermer, rynkede op til Arlerne, og høie, silkespædede Sko, undertiden beagte med Guld²⁾. Husenes Indretning blev mere bekvem. Før Klæde Dage havde Kongens Gjestebudshaller været indrettede som Bøndernes Stuer. De vare langagtige firkantede Bygninger, med Dør paa begge Ender. Jordgulvet var om Sommeren stroet med Halm; om Vinteren brændte langs henad dets Midte store Ild. Stuen havde intet andet Loft end det fra begge Sider kraat sammenløbende Tag, og paa dette var Tjoren eller den Abning, gennem hvilken Lyset faldt ind og Røgen af Ildene traf op. Langs begge de lange Vægge vare Bænke, kaldede Langpaller, og midt paa den Bænk, som vendte mod Solen, var Kongens som Huusbondens Høisæde (øndvegi). Paa Kongens venstre Side pleiede Dronningen at sidde, naar hun var tilstede. Det holdtes hæderligere, jo nærmere man sad Kongen; den ringeste Plads var den næst Dørene. Et andet Høisæde var ligeoverfor Kongens, paa en modvendte Langpall, eller, som den kaldtes, den ringere

¹⁾ Sn. Nl. Kyrres S. Kap. 2.

²⁾ „Da optog man pragtfulde Noder, udenlandske Skikke og Klædesnit. Man brugte Prægtkapper (drambhosur) rynkede om Benet; Somme spændte Guldringe om Læggene; da brugte man Dragkjortler med Spænding i Eiden, med Ermer, fem Ellen lange og saa trange, at man maatte trække dem paa ved Hjælp af en Snor (handtygill) og rynke dem heelt op til Arlerne; høie Sko, overalt broderede med Silke og undertiden belagte med Guld. Megen anden Prægt var da i Brug.“ Sn. Nl. Kyrres S. Kap. 2.

Bænk (úœðri bekk); i dette Høisæde skulde den mest agtede af Kongens Raadgivere eller og en af Stallarerne sidde og drikkes til af Kongen selv. Foran disse Bænke sættes Bordene, naar der skulde spises. Hver drak med den, der sad ligeoverfor ham, og Drikkehornet bæres mellem dem omkring Ildene. Olaf forandrede disse gamle Skikke; han lod Gjestebudshallerne indrette med Dvne og steenlagte Gulve, der bestrøedes ligesaavel om Vinteren som om Sommeren. Kongens Høisæde blev nu flyttet fra Langbænken og sat midt paa Iverpallen eller Høipallen, der gik tværtover Stuen, langs med Husets Gavl. Længere nede fik Stallarerne sit Sæde paa den saakaldte Stallarestol (stallara stóll), og hos dem sad de øvrige Høvdinger, saaledes at de alle vendte Ansigtet mod Høisædet. Bægere bleve brugte istedetfor de gamle Drikkehorn, og Hver kunde nu drikke med hvem han vilde. Foran Kongens Bord stode Skutilsvende¹⁾, der skjenkede for ham og andre Mænd af høi Verdighed, der sad hos ham, og Kjerterfvende holdt ligesaamange brændende Kjerter for Bordet, som der var høie Gjester tilstede. Olaf forsøgede ogsaa betydeligen sin Hird; han havde 120 Hirdmænd, 60 Gjester og ligesaamange Huuskarle, hvilket var det dobbelte af, hvad de forrige Konger havde havt. Naar Bønderne spurgte ham, hvorfor han drog paa Gjesteri med større Følge, end den gamle Bedtægt tillod, svarede han, „at det ingenlunde stede for at plage Bønderne, men det var ham nødvendigt for med Kraft at kunne styre Riget; der stod alligevel mindre Skræk af ham end af hans Fader, om han end var omgivet af dobbelt saameget Folk²⁾.“

Toste Jarls Sønner, Skule og Ketil Krol, havde fulgt med Olaf fra England; de vare begge gjæve Mænd

¹⁾ Navnet kommer af skutill, et lidet Bord.

²⁾ Sn. Ol. Kyrres G. Kap. 2. 3. 4. Fornm. S. VI, 439—440. 442—443. Fagrff. Kap. 219. 220.

og meget yndede af Kongen. Retil bosatte sig paa Haaloga-land, hvor Kongen skaffede ham et rigt Giftermaal og gav ham Lendermands Ret. Skule derimod var stedse om Olaf og blev kaldet Kongssøstre. Han var en fager og tapper Mand, udmerket ved Veltalenhed og Viisdom. Kongen gjorde ham til Formand for Hirden og giftede ham med Gudrun, en Datter af Nesslein og Ingerid, Harald Haardraades Søster. Skule talede stedse paa Kongens Vegne paa Thingene, og hans vise Raad gjaldt meget hos Olaf, der ei besad sin Faders dybe Klogskab. Kongen agtede Skule saa høit, at han tilbød ham et heelt Fylke i Norge, hvilket han selv vilde vælge, med Skat og Skyld for ham og hans Arvinger. Men Skule frabad sig denne Gave; thi ved et Kongeskifte, sagde han, kunde den berøves ham. Derimod bad han om nogle Gaarde i Nærheden af de Kjøbstæder, hvor Olaf mest opholdt sig. Kongen skjødede ham da en Deel af de bedste Kongsjorder omkring alle Byer i Landet, og disse Eiendomme tilhørte siden længe Skules mægtige Æt¹⁾.

Ti Aar efter Harald Haardraades Fald døde den danske Konge Svein Ulfsson (1076 d. 28de April) i Sudathorp i Sønderjylland. Danerne elskede ham høit for hans Blidhed, Retfærdighed og Viisdom; derfor lovede de ham og tort før hans Død, at de vilde tage hans Søner til Konger, den ene efter den anden, saalænge nogen af dem levede, og tillode ham selv at bestemme, hvilken af dem der nærmest skulde følge ham i Riget. Svein anbefalede dem da den anden af sine Søner, Knut, hvem han ansaa for den dygtigste til at styre Landet. Alligevel lykkedes det efter Sveins Død den mægtige Absbjørn Jarl at faa sin Svigersøn, Harald, med Tilnavnet Hein, den Ufdødes ældste Søn, valgt til Konge, og Knut maatte lade sig nøie med Jarledømmet over Sjælland. Haralds Valg vakte

¹⁾ En. Harald Haardr. S. Kap. 103. Fagrsk. Kap. 214.

Uenighed mellem ham og hans Brødre, og nogle af disse søgte Hjælp hos deres Svoger Kong Olaf i Norge. I denne Anledning tilskrev Pave Gregorius VII (15 Decbr. 1078) Olaf og advarede ham om ikke at forsøge den indvortes Splid i Danmark ved at understøtte Kongens Fiender¹⁾. Kort efter døde Harald Hein (1080), og nu blev Knut Danmarks Konge²⁾. Mellem denne og Olaf var der oprigtigt Venskab. De havde en Sammenkomst med hinanden ved Gautelven (1084), og her foreslog Knut, at de i Forening skulde gjøre et Tog til England: han selv havde Fordringer paa dette Rige efter sine Forfædre, og Olaf havde sin Faders Død at hevne. Han tilbød den norske Konge Anførselen over deres fælles Flaade. Olaf svarede, at Knuts Frænder havde fordem havt Lykke i England; hans derimod havde været uheldige. „Kong Harald,“ sagde han, „der var saa vældig en Kriger, drog derhen med en Hær, hvis Lige aldrig har forladt Norge, og dog veed I selv, hvorledes Udfaldet blev. En saadan Hær kan nu ikke stilles af Norge, og endnu langt mere staar Anføreren tilbage. Det vilde være at stole altfor meget paa Lykken, om jeg forsøgte paa at undertvinge England.“ Han bad Knut være Togets Anfører; da vilde han lade 60 norske Skibe støde til den danske Flaade. Dette Tilbud modtog Knut med Glæde. Toget fastsattes til næste Sommer, og Kongerne adskiltes efter at have skiftet Gaver³⁾.

Om Vinteren lod Kong Knut Hærbud fare over hele sit Rige og tilfagde Almenning af Folk og Skibe. Tidlig om Vaaren (1085) samlede Hæren ved Limfjorden; did kom ogsaa de 60 norske Skibe, udrustede paa det herligste.

¹⁾ Dipl. Norv. VI No. 1.

²⁾ En. Ol. Kyrres S. Kap. 5; udførlig i Knutl. S. Kap. 23-27.

³⁾ En. Ol. Kyrres S. Kap. 8; bedre Fremstilling i Knutl. S. Kap. 41.

hele Flaade ſkal have udgjort henved 1000 ſtorre idre Fartøier. Vilhelm Erobreren, ſom dengang ede England, merkede med Ungſtelse diſſe ſtore Tilſer. Han fordeelte 60000 Krigsmænd paa ſit Riges dog troede han ſig ikke engang herved ſikkret, da dſte, at Engländerne hadede det ſtronge normanniſſe omme. Han ſkal deſuden ved Beſtillinger have vaſt Fiender i hans egen Hær¹⁾. Toget gif ogſaa overſlaaden var nemlig ſamlet, og man ventede kun Konenne blev imidlertid opholdt i det ſydligſte Jylland ved andlinger med Benderne, der truede Danmark med reb. Den danſke Hær blev utaalmodig og ſendte Knuts Broder, for at paaskynde Kongens Færd. Men enmægtige Knut, der havde Olaf miſtænkt, lod ham . Da dette rygtedes til Hæren, vogte Miſnoien; ordinger foresloge ligefrem, at man ſkulde bryde Le- og Almuen greb med Glæde dette Raad. Forgjærd Nordmændene dem endnu en Stund at vie paa l. Danerne ſvarede, „at Nordmændene kunde ligge ſulte, ſaa længe de vilde,“ og droge hver til Sit. efter kom Knut til Limfjorden og ſaa med Forbitthvad der var ſteet. Nordmændene tilbode ſig at jam, hvorhen han ønſkede; men med ſaa ringe en inde han Intet udrette. Han takkede dem for den : Troſkab, tillod dem for Fremtiden at drive fri i de danſke Farvande og ſendte dem hjem med aver til deres Konge²⁾. Paa Danerne derimod hev- in ſig ved at paalægge dem haarde Bøder; men dette e Miſfornoielsen med hans ſtronge Herredømme. e gjorde Opſtand; den mægtige Uſbjørn Jarl ſatte eres Spidſe, og Knut maatte flygte til Fyen. Han rfulgt af Oprørerne og fældet i St. Albani Kirke i

hm, Danm. Hiſt. IV, 654—657.

pt. S. Kap. 42. 43. En. Dl. Kyrrer S. Kap. 8.

Odense d. 10de Juli 1086. Hans Broder Olaf, der var gift med Olaf Kyrres Søster, Ingegerd, blev nu Danmarks Konge¹).

Olaf Kyrre opholdt sig mest paa sine store Gaarde i Herederne, og paa en af disse, Haukeby i Ranrike, døde han af Sygdom efter 26 Aars hæderlige Herredomme (1093, 22de Septbr.). Han efterlod sig en eneste uegte Søn, Magnus, hvis Moder var Thora Joansdatter. Hans Vig blev ført nord til Nidaros og jordet i Christkirken, som han selv havde ladet bygge, og hvor han havde hensat St. Olafs Helligdom. Olaf Kyrre havde forbedret Lovene, styrket Christendommen, mildnet sit Folks Sæder og befordret Landets Velstand; derfor prises han og som en af Norges bedste og vensæleste Konger²).

Magnus Olafsson Barfod og Haakon Magnusson.

Magnus, Olafs Søn, var en skøn og rask Mand, i Sindelag mere lig sin Farfader end sin Fader, modig, men tillige urolig og herskesyg. Han var ved sin Faders Død 20 Aar gammel og blev strax af Biskøperne taget til Konge over hele Norge. De nordlige Dele af Landet vare mindre villige til at antage ham; thi der var en anden Kongesøn, som havde ligesaa stor Ret til Riget, nemlig Haakon, en Søn af Kong Magnus, Olaf Kyrres Broder. Haakon havde først været opfostreret hos Sveinke Steinarsson, en mægtig Høvding øster ved Gautelven, siden hos Thorer af Steig. Han var ved sin Farbroders Død 24 Aar gammel, havde indlagt sig Hæder ved et seierrikt Tog til Bjarmeland og var meget vensæl. Han foretrak Dpløendingerne for Magnus og gavede ham Kongenavn. Haakon drog derpaa med Thorer, sin Fosterfader,

¹) Opstanden mod Knud er udsærlig fortalt i Knuth. S. Kap. 44—59.

²) Sn. Ol. Kyrres S. Kap. 10. Scr. rer. Dan. II, 515.

til Nidaros, stevnede Dretthing og blev her tagen til Konge over det halve Norge, som hans Fader havde havt. Han gjorde sig snart elsket af Thrønderne ved at give dem flere Retterbøder samt afflasse Landsøren og Julegaverne, Byrder, som vare blevne tilbage fra Svein Knutsøns Herredømme. Siden drog han tilbage til Oplandene, hvor han gav de samme Retterbøder som i Throndhjem ¹⁾.

Norge havde nu atter to Konger, og mellem disse herskede kun liden Enighed; thi Magnus vilde raade for hele Riget. Efter at han i sit Kongedømmes første Aar havde herjet i Danmark paa Sjælland, Fyen og Halland og her vundet meget Bytte ²⁾, drog han om Høsten (1094) til Nidaros og lagde sig ind paa Kongsgaarden. Da dette rygtedes til Oplandene, drog Haakon over Dovrefjeld, kom ogsaa til Nidaros og tog sit Herberge i Skulegaarden, der laa ovenfor Clemenskirken. Magnus var utilfreds med de store Friheder, Haakon havde skjenket Folket, da han synes, at de kongelige Indtægter derved led formeget, og han av Thorer Skyliden. Haakon og Thorer paa sin Side hgtede Magnus's Hensigter, da denne hele Vinteren igjen holdt 7 rustede Langskibe i aabent Vand udenfor Kongsgaarden i Aaen Nid. Om Vaaren (1095) efter Kyndelslesse lagde Magnus pludseligen ved Nattetider bort fra Hven med tjældede Skibe og Lys under Tjældingerne; han

¹⁾ En. Magn. Barf. S. Kap. 1. Fagrff. Kap. 222.

²⁾ Fagrff. (Kap. 222) siger udtrykkelig, at Magnus gjorde dette Tog til Danmark „samme Aar, som han havde taget Kongenavn“, hvilket vel vil sige, inden et Aar var forløbet, efter at han blev tagen til Konge. Dette bliver da rimeligvis Sommeren 1094. Efter Snorre (M. Barf. S. Kap. 3) synes det, som om Toget til Danmark først skulde være foretaget Høsten efter Kong Haakons Død, altsaa 1095. Thorlacius (i Chronologien til 3de Deel af Kongesagaerne) henfører det til Vaaren 1095; Suhm (Danm. Hist. V, 19) til 1096; Falsen (Norges Hist. II, 168) til 1097. Hvilket Aar man antager, gjør ikke synderlig til Sagen; dog forekommer det mig, som om 1094 eller 1097 har mest for sig.

spredte til Gefring¹⁾, hvor han blev om Natten og tændte store Ild oppe paa Landet. Kong Haakon frygtede, at en eller anden Svig laa under, og lod alt sit Folk blæse sammen til Drerne; her søgte ogsaa Bymændene til ham og forbleve samlede hele Natten. Da Magnus i Lysningen saa hele Almueen samlet, holdt han ud af Fjorden og drog til Gulathingsslagen. Haakon taltede nu Folket for den Hjælp, det havde ydet ham, og lovede sig derpaa til at drage syd over Fjeldet til Viken. Før sin Afreise holdt han et Møde i Byen og bad Folket om dets Venstreb, ligesom han lovede dem sit: „ei turde han lide paa Magnus sin Frænde.“ Alle lovede ham Trostreb, og hele Mængden fulgte ham til Steenbjerget. Haakon drog derpaa op til Dovrefjeld. Da han her en Dag længe havde forfulgt en Rype, blev han pludseligen syg og døde paa Fjeldet i sit 26de Aar. 14 Dage efter Bortfærden fra Nidaros blev hans Lig ført did tilbage. Alt Folket gik det imøde med Graad og Klager og fulgte det til Graven i Christkirken²⁾.

¹⁾ Gefringen, et Nes strax udenfor Throndhjem.

²⁾ Sn. N. Barf. S. Kap. 2. Fagrsk. Kap. 223. 224. — De Fleste henses Haakons Død til Begyndelsen af 1095, og denne Beretning understøtter Fagrskinna, der udtrykkelig siger, at Kongerne Haakon og Magnus i sit Riges andet Aar begge tilbragte Julen i Nidaros. Snorre er mere ubestemt i sine Uttringer; i Begyndelsen af Kapitlet siger han, at Magnus om Høsten (efter Sammenhængen at dømmes samme Høst, som han blev Konge, 1093) drog til Nidaros, og Vaaren derefter døde Haakon; men dog angiver han i Slutningen af Kap., at Haakon havde regjeret i to Vintre. Annales regii (Ser. rer. Dan. III, 47) henses Haakons Død til 1094, hvilket Aar ogsaa Falsen (N. Hist. II, 153) antager paa Grund af Snorres nys anførte Udsagn. Men naar man betænkter, at Olaf Ryrre først døde 22 Septbr. 1093 og Haakon allerede ved Kyndelsmesfestiden (i Februar), saa bliver det usandsynligt, at Snorre, hvis han havde meent, at Haakon var død 1094, om denne Tid af noget over 4 Maanedere skulde have bragt Medtrykket to Vintre.

Magnus blev ved Haakons Død Enefonge i Norge, men havde en farlig Modstander i Steigar-Thorer. Denne, der mistvivlede om nogenfinde at vinde Kongens Venstaa, lagde Raad op med en vis Svein, Harald Fletters Søn, en dristig Viking af fornem dansk Wit, der havde været meget yndet af Kong Haakon; de reiste en Flok mod Magnus, og Svein skulde være dens Hovding, da Thorer selv var for gammel. Flere anseede Mænd sloge sig til dem, blandt disse Skjalg Erlingsøn fra Jæderen, en mægtig og rig Mand, samt Lendermanden Egil Aslakson af Aurland¹⁾, gift med Ingebjørg, Søster af Skofte Gunnudsøn paa Giske. Flokken samlede sig om Thorer paa Dplandene, drog over Romsdalen til Søndmøre, skaffede sig her Skibe og for derpaa nord til Thronbhjem²⁾.

Paa Gaarden Bigg³⁾ boede dengang Lendermanden Sigurd Allstreng, Kong Magnus's Ven. Saasnart man hørte om Thorer's Foretagende, lod han Hæror udgaa og samlede Folk til sin Gaard. Hid stenede ogsaa Svein Thorer; det kom til Strid, og efter at Mange vare faldne, lodte Sigurd flygte syd i Landet til Kongen. Thorer drog nu ind til Nidaros, hvor meget Folk strømmede til ham. Magnus havde imidlertid samlet en Hær i Oslo, og da den var rustet, seilede han med gunstig Vind mod Thronbhjem. Da han kom ind i Thronbhjemssjorden, lagde han sig til Land indenfor Drvarhamar og holdt Huusthing. Han havde sine Mænd troligen hjælpe sig til at fordrive den Dyrer's Flok, som havde reist sig i Landet for at hæve en Mand

Aurland i Indre Segn.

¹⁾ Sn. N. Varf. S. Kap. 4.

²⁾ Nu Biggen i Borgens Bygd., sydvest for Thronbhjem. — Sigurd var en Søn af Lodin Biggjarfskalle, der igjen var en Søn af Rut af Bigg, der blev dræbt blandt Bondehærens Speldere før Slaget ved Stiklestad. Sn. Ol. b. hell. S. Kap 221 sml. med Magn. Varf. S. Kap. 5.

til Riget, der ei var kongebaaren, ja ikke engang indfødt. „De, der fulgte Haakon,“ sagde han, „vare at undskyldte; thi han var god mod sine Venner og havde nogen Ret til Riget; men det, som nu skeer, er usømmeligt, og ei bør jeg Konge hede, hvis jeg ei ødelægger denne Røverflod og straffer sligt Ridingskab. I bør kraftigen hjælpe mig; da ville alle Brave rose Eder. For dem, der have slaet sig til vore Fiender, skulle vi nu brænde Gaardene og dræbe dem selv, hvis vi faa dem fat; deres Gods skulle vi tage til Bytte.“ Kongens Tale blev rost. Oprørerne laa med sine Skibe ved Hefring for at drage ud af Fjorden, da de spurgte Kongens Ankomst. De roede strax nord over Fjorden til Bagnvik¹⁾, forlode her sine Skibe, førte den gamle Thorer med sig paa en Baare over Fjeldene og kom ned til Therdal i Seljuherv²⁾. De staffede sig nu atter Skibe og fore nord langs Haalogalands Kyst lige til Bjarks. Her boede dengang en af Magnus's Tilhængere, Arnmøllingen Jon, Søn af Arne Arnessøn og gift med Rannveig, Thorer Hund's Sønnedatter³⁾. Han fik i Tide Nys om Fiendernes Komme og flygtede i største Skynding med sin Søn Vidkunn; men hans Gaard, tilligemed et godt Langskib, som tilhørte Vidkunn, blev brændt og alt hans Gods ranet. Da Snekken brændte og hældede noget til den ene Side, sagde Thorer spottende: „Nere til Styrbord, Vidkunn!“ De Flygtende standsede ei, før de traf Magnus, der hastigen havde forladt Thronhjem for at opsoge sine Fiender. Disse vare imidlertid dragne sydover igjen og havde herjet overalt, hvor de kom. Men da de laa i Fjorden Harm⁴⁾, fik de Die paa Kongens Flaade; de vovede

¹⁾ Gaarden Bagnvik i Strandens Sogn, Lervikens Pgd., ligesom Thronhjem paa den anden Side af Fjorden.

²⁾ Therdal i Aaffordens Pgd.

³⁾ Sn. Magn. b. godes S. Kap. 12.

⁴⁾ [Brønøfjorden sybligt paa Helgeland.]

ei at stride med Overmagten. Svein satte til Havs og undkom; Thorer, Egil og Flere roede derimod ind til Hestjotun¹⁾. Paa Beien lode Thorer's Mænd store Ord falde: „Neppe," sagde de, „havde noget Skib efter Ormen Lange været besat med dygtigere Helte end deres." Men da de vare komne til Land, og Magnus's Skibe nærmede sig, forlode de alle Thorer og toge Flugten. „De sagde," udbrød Dvingen, „at vort Skib ei var værre besat end Ormen Lange; men der er dog Forskjel paa Mandflabet: der faldt Flere, her fly Flere." Egil af Aurland var den eneste, som forblev hos Thorer; denne bad ham fly. „Det var Skade," sagde han, „skulde saa rast en helt miste Livet." „Der er ei for Mange om dig," svarede Egil, „om end jeg bliver." Han vilde heller ikke forlade sin Kone, der fulgte ham. Thorer sad i Forrummet paa sit Skib, da Kongens Snekker glæde ind ved dets Side. Sigurd Ulfstremg raabte til ham: „Er du frisk, Thorer?" „Ja frisk i Hænderne, men svag i Fødderne," var Svaret. „Du er fed, Thorer!" vedblev Sigurd. „Det volder min Mad og mit Bl," svarede den Gamle. Thorer og Egil bleve nu tagne til Fange og førte ud paa en Holme, kaldet Bambarholm, hvor en Galge var reist for dem. Paa Beien sagde Thorer: „Fire vare vi i Ledtog, og En sad ved Styret." Da han blev ledet op paa Holmen, ravede han; da raabte Bidkunn til ham: „Nere til Bagbord, Thorer!" Da han kom til Galgen, udbrød han: „Jlde løbe onde Raad af." Han var saa tyk og stor, at da Galgevippen hævede ham i Beiret, sledes Hovedet fra Kroppen. Egil blev nu ledet til Galgen. „J glæde Eder vel," sagde han til de Omkringstaaende, „ved at saa see mine Fodder sprælle?" „Er du ei," spurgte de, „at du selv kan raade for, hvorledes du stikker dig ved din Bane?" „Det vil vise sig," svarede han. Da Strikken var lagt om hans Hals, og

¹⁾ [Hestun paa Havusen i Thjotts Bgd.]

han hævedes i Beiret, steg han med den ene Fod paa den andens Rist og bevægede sig ikke. Alle Tilstedeværende ynkede denne raske Mand; Ingen vovede dog at bede for ham. Men da han hang i Galgen, sagde Magnus: „Ild hjælpe dig nu dine gjæve Frænder.“ Heraf sluttede man, at Kongen havde ønsket en Bøn for Egils Liv. Magnus vendte nu tilbage til Thronhjem og revsede haardt alle dem, der bleve overbeviiste om at have hjulpet Oprørerne. Nogle dræbte han; Andres Gaarde bleve brændte. Thronderne maatte give sin Sag i Kongens Bold og bleve forligte med ham. Svein, Harald Fletters Søn, var heldigere end sine Medskyldige; han undkom til Danmark og opholdt sig der, indtil han senere blev forligt med Magnus's Søn Gystein og blev hans Skutilsvend¹⁾.

Magnus havde i Thorer besejret sin farligste Modstander; han fredede nu sit Land og rensede det fra alle Vikinger og Rævere. En Høvding var der dog endnu i Norge, som forekom Magnus mistænkelig, og dette var den mægtige og trodsige Sveinke Steinarsøn, der boede øster ved Gautelven. Han havde elsket sin Fosterson, Kong Gaakon, saa høit, at han ei havde kunnet overtale sig til at underkaste sig Magnus. Kongen paalagde derfor Sigurd Ulfstreng at drage til Sveinke og byde denne rømme Landet; de vikste Lendermænd Svein Bryggfot, Dag Gilisfson og Kolbjørn Klakka skulde hjælpe ham til at udføre dette Grinde. Sigurd var villig hertil; „dog,“ sagde han, „vidste jeg ei, at den Mand var i Norge, mod hvem jeg skulde behøve tre Lendermænds Hjælp!“ Kongen svæ-

¹⁾ Sn. Magn. Barf. S. Kap. 5—7. Fornm. S. VII, 4—16. Fagrsk. Kap. 225—228. — Sagaerne angive ei, paa hvilken Tid Thorer's Opstand har fundet Sted; kun synes den efter deres Fortælling at være indtruffen meget kort efter Kong Gaakons Dø. Ann. regii, der henføre denne til 1094, sætte ogsaa Thorer's Dø i samme Aar (Scr. rer. Dan. III, 47).

ede, at han kunde lade være at benytte deres Hjælp, hvis en var unødvendig. Sigurd drog nu til Viken med eet Skib; han sammenkaldte Lendermændene og stævne de et Thing, til hvilket det ogsaa paalagdes Elvegrimerne (Indbyggere ved Gautelven) at møde. Thinget var talrigt; Lendermændene lovede at understøtte Kongens Sag, men raadede dog Sigurd til at fare lempeligen frem; thi han havde i Sveinke en farlig Mand at handle med. Det varede en Stund, før Sveinke kom; endelig saa man 500 Mænd i Brynjer, blinkende som Jis, nærme sig og sætte sig i en Ring paa Thinget. Sigurd stod op og frembar for den samlede Mængde Kong Magnus's Hilsen. „Kongen byder Alle,“ sagde han, „der ville lyde ham, sit Benneskab; han vil være hele dette Riges naadige Herre og alle Nordmænds Børn; det er til Eders eget Bedste at modtage mit Tilbud.“ Da reiste sig blandt Elvegrimerne en svær Mand i Rodklappe (loden Kappe) med Hætte paa Hovedet: „Dre paa Aegelen, saa vredt hen for sig og raabte: „Inn Kuller behøves,“ sagde Røven, „drog Harpen ¹⁾ paa den!“ Han talte ei mere og satte sig igjen strax. Sigurd ser sig atter: „Lidet villige,“ sagde han, „vise I Elverner Eder i at fremme Kongens Sag; tydeligere faar jeg se mit Grinde tilkjende.“ Han krævede nu paa Kongens Gæne Landskyld og Leding, bad dem yde Kongen hans Tugt og mindes, hvorledes det var gaaet dem, der før havde sig op mod ham. Den store Elvegrim reiste sig igjen, stævede lidt paa Hætten og sagde hastigen: „Det seer ud til at være, Evende! sagde Finnerne, havde Skier at sælge.“ Røven satte han sig. Sigurd havde imidlertid talt med Lendermændene og bebrejdede dem, at de toge sig lidet af Kongens Grinde; han kastede nu i sin Brede af sig den store Kappe, som han bar over sin Skarlagens Kjortel. „Der vogte sig nu selv,“ sagde han, „og spotte ei Andre.“

) Et Slags Skjal (Harpeffjal).

Dog derom bryder jeg mig ei stort; værre er det, at man saa haanligen svarer paa Kongens Budskab. Der er en Mand, Sveinke Steinarsson, som bor øster ved Elven; af ham fordrer Kongen Skat eller erklærer ham landsforviist. Ei nytter Uvillie og spottende Ord; thi vel findes hans Jævninger, om han end med Haan besvarer vor Tale. Bedre er det i Tide at give efter, end at faa Skam for sin Modstridighed." Da reiste Sveinke sig, kastede Hatten paa Ryggen og overøste Sigurd med de groveste Skældsord. „Du kan være glad," sagde han til Slutning, „om du slipper bort med Livet," og bød sine Mænd staa op og anfælde ham. Elvegrimerne reiste sig med Baabengny; men Sigurd kom ved Lendermændenes Hjælp paa en Hest og undslap i største Skynding til Sloven. Sveinke drog fra Thinget hjem til sin Gaard; Sigurd derimod kom med stort Besvær til Throndhjem, hvor han traf Kong Magnus. „Behøvede du ei Lendermændenes Hjælp?" spurgte Kongen. Sigurd var ilde tilfreds med sin Færd og eggede til Hevn. Hertil behøvedes ei megen Opfordring. „For høit," sagde Magnus, „stikke Lendermændene Hovederne i Beiret, naar de ei ville vise sin Konge den skyldige Lydighed; det egner Kongens Høihed at neddæmpe sine Undersaatters Overmod, naar de ei maale sig med sin egen Aalen." Han drog med fem Skibe til Viken og erklærede for Lendermændene, at han vilde finde Sveinke; thi han frygtede, at denne vilde oplaste sig til Norges Konge. Svein Bryggefot, Dag Gilisfson og Kolbjørn Klakka fulgte Magnus. Da de nærmede sig Sveinkes Gaard, tilbød Lendermændene sig at fare forud for Kongen; „thi Sveinke," sagde de, „har maattet samlet Folk, og der kan ligge Baghold i Sloven." Magnus tillod det. „Dog maa I vide," lagde han til, „at jeg vil give Bønderne Noget at bestille, hvis de ei holde sig rolige." Da Lendermændene kom i Land, saa de Sveinke drage dem imøde fra sin Gaard med en velvæbnet Hær.

De holdt et hvidt Fredstjold i Beiret, Sveinke lod sit Folk standse, og det kom til Samtale. Kolbjørn bad ham ikke begynde Fiendtligheder og tilbød sig at mægle mellem ham og Kongen. Sveinke modtog Tilbudet og lovede for det første ei at drage videre. Flere Gange fore nu Lendermændene frem og tilbage mellem ham og Magnus. Kongen vilde i Førstningen ikke vide af andet, end at Sveinke skulde fare af Landet og have sit Guds forbrudt; denne derimod sagde, at han heller vilde falde paa sin Dødel, end fly et Pilestød fra den. Men snart gav man paa begge Sider efter for Lendermændenes Bønner og velmeente Forsillinger. Sveinke lovede at være borte fra Norge tre Aar og drog strax til Gautland. Kolbjørn klakka skulde i hans Fraværelse tage Vare paa hans Eiendomme. Kongen for derpaa nord i Landet. Men snart angreb Flokke af Røvere Elvegriperne, der vare uden Høvding, og Magnus fandt det bedst at kalde Sveinke tilbage. To Gange sendte han ham Bud; men Sveinke kom ei. Endelig traf Magnus ham selv paa en Færd til Danmark, og nu bleve de fuldkommen forligte. Sveinke drog hjem til sine Gaarde, forsvarede siden den østre Deel af Landet og var stedse Kongens Ven ¹⁾.

Da Magnus ingen Fiende mere havde at frygte i selve Norge, blev han en Skræk for fremmede Riger. Hans første Ønske var at tilbagevinde de Lande i Vesten, der engang havde adlydt hans Forfædre. Sudersøerne, oprindelig Rotsle og beboede af Slotter, vare tidligen blevne et Bytte for norske Vikinger og vare udstykkede mellem mange Høvdinge, for det meste af norsk St. Harald Haarfager havde undertvunget dem, og en Tidlang erkjendte de Norges Overhøihed. Men de norske Kongers Magt paa Verne tabte sig, alt som deres Loge did bleve sjældnere, og mod Slutningen af 11te Aarhundrede var den ganske tilintet-

¹⁾ Sn. M. Barf. S. Kap. 8; Fornm. S. VII, 16—27.

gjort. Da forenede Godred Crovan, Konge af Man, de fleste af Verne under sit Herredømme og efterlod dem ved sin Død til sin Son Lagman. Allerede i sine første Regjeringsaar havde Magnus gjort et Tog mod Vesten. Han skal have overvundet Kong Lagman, hjulpet den for-drevne skotske Konge Donald til hans Rige og som Belønning erholdt afstaaet dennes Ret til alle Døer i Vest for Skotland¹⁾. Imidlertid var ved dette Tog hans Herre-

- 1) Om Magnus's Bedrifter i Vesten fortælle ei alene vore gamle Sagaer, men ogsaa engelske, skotske og irske Historieforfattere, og de forskellige Beretninger tjene til gjensidig at oplyse og berigtige hinanden. I Hovedsagen stemme de alle vel overens. Om Subdøernes Tilstand paa den Tid, da Magnus foretog sit Tog derhen, findes især vigtige Oplysninger i et Skrift fra den sidste Halvdeel af 13de Aarhundrede, kaldet „Chronicon regum Mannie“ (de danske Kongers Krønike), og udgivet med særdeles belejrede Anmerkninger af Langebek i *Scriptores rerum Danicarum*, 3die Bind [og senere af B. A. Munch: *Chronica regum Mannie*. Christiania 1860]. Snorre og de øvrige norske Kongesagaer samt *Drifningasaga* omtale kun eet Tog af Magnus for at underkvinge Subdøerne. Men af fremmede Skribenter og af enkelte Data i Sagaerne er det aldeles tydeligt, at Magnus allerede i sine første Regjeringsaar, rimeligviis 1095 [efter Munch 1093–1094], har gjort et Tog mod Vesten, der sammenblandes med det store Tog, han gjorde did i Aaret 1098. Paa det første Tog maa det have været, at han efter Sagaernes Beretning overvandt Kong Lagman (der døde 1096), og ifølge skotske Skribenter hjalp Kong Donald (død 1097). Sagaerne forveksle ogsaa denne Donald med hans Broder og Forgjænger Malcolm, der allerede døde 1093 og altsaa ei kan have haft Stridigheder med Magnus, medmindre man antager, at denne allerede i sin Fæderes Tid har gjort Tøge til Skotland, eller med Torfaus sætter hans Regjerings Begyndelse i Aaret 1087, hvilket aldeles strider mod Sagaernes udtrykkelige Angivelser (see Langebeks Anmerkninger til *Chron. reg. Mann.*, hvor tillige denne Krønikes fællagige Tidsregning berigtiges, samt Thorlacius i Fortalen til 3die Deel af *Heimskringla*). — Snorres Beretning (*Magn. Barf. S. Kap. 11*) om den List, hvorved Magnus tilegnede sig *Scotland*

domme over Sudersøerne langt fra ikke grundfæstet. Nu da hele Norges Magt stod til hans Raadighed, foretog han sig at fuldende deres Undertvingelse. Hertil blev han ogsaa egget af den landflygtige orknøiste Jarlesøn Haakon. Jarlerne Paal og Erlend, Thorsfinns Sønner¹⁾, herskede længe over Orknøerne i Fællesskab og indbyrdes Enighed. Men da deres Sønner vogte til, forstyrredes Freden. Paals Søn, Haakon, og Erlends Søn, Erling, vare urolige Unglinger. Haakon var stolt af sin Byrd; thi han var Haakon Jvareføns Dattersøn. Han vilde derfor raade mest. Erling gav intet efter, og det kom til aabenbar Strid mellem dem. Fædrene indvilledes i denne Uenighed, da hver aa paa sin Søns Bedste. For at bilægge Striden bleve u Verne deelte mellem Jarlerne; men dette hjalp intet. Haakons Overmod og Voldsomhed tiltog Dag for Dag, og det kom paany til Fiendskaber. De bedste Mænd paa Verne søgte at mægle; men Erlend og Erling vilde nu ei de af noget Forlig, med mindre Haakon forlod Verne. Hertil lod denne sig endelig overtale og drog til Sverige, hvor han, for sit Slægtskab med Haakon Jvareføns, blev modtagen af Kong Inge Steinkelsøn. Efter at have holdt sig en Stund hos denne, begyndte han at længe ser sit Fædreland og drog til Norge. Her hørte han, at Erlend Jarl og hans Søn næsten raadede ene over Orknøerne, og at Paal Jarl kun havde lidet at sige; Indbyggerne ønskede ei Haakon tilbage, men vilde modstaa ham af Magt, hvis han kom did. Han bad da Kong Magnus om Understøttelse til at erholde sin Fædreneary; men Kongen viiste sig uvillig. Imidlertid merkede Haakon snart, at Magnus var fuld af store Planer og higede efter at udvide sit Herredømme. Han forestillede ham nu, hvor hæderlig

(Gantire paa Skotlands Bestykt) maa rimeligviis henses til dette første Tog.

¹⁾ See ovfr. S. 486.

Suderøernes Undertvingelse vilde være; han kunde derfra herje paa Skotland og Irland, og naar han havde vundet disse Lande, hevne sin Farsfaders Død paa Englænderne. Slig Tale var efter Magnus's Sind; dog sagde han, at hvis han drog vester over Havet paa Haakons Ord, da maatte denne ei undres, om han uden Forstjæl bemægtigede sig alle derværende Lande. Haakon merkede, at Kongen sigtede til Drknørerne, og eggede ham ei mere; men nu behøvedes ei heller nogen Tilskyndelse. Magnus lod Leding opbyde over hele Norge og for den næste Sommer (1098) med en stor Flaade og mange Lendermænd i sit Følge vester over Havet¹⁾.

Da Kongen kom til Drknørerne, tog han Jarlerne

- ¹⁾ Stridighederne paa Drknørerne, der tildeels fremskyndede Magnus's store Tog mod Vesten, findes udførligst fortalte i Drkneyingsaga S. 94—108; de berøres ogsaa i de vidtløftigere Kongesager (Fornm. S. VII, 27—29), men Snorre omtaler dem ikke. Aagaende Eiben, naar dette Tog foregik, stemme Sagaerne paa det bedste med fremmede Skribenter (Kangebet Scr. rer. Dan. III, 216—218). Den manste Krønike anfører en fabelagtig Hærsag til Magnus's Tog (hvilket den sammenblander med hans sidste Tog til Irland i 1102): „Norges Konge Magnus, en Søn af Olaf, en Søn af Harald Haarfager (saaledes kalde uden Ubilgelse engelske Forfattere Harald Haardraabe) vilde undersøge, om Martyren St. Olafs Lig var uforraadnet, og bød, at man skulde aabne hans Grav. Da Biskoppen og Geistligheden satte sig derimod, gik Kongen selv dristigen hen til Skrinet og lod det aabne med Magt. Men da han havde seet og berørt det uforraadnede Legeme, overfom ham pludselig en stor Forfærdelse, og han gik ilksomt bort. Den følgende Nat aabenbarede St. Olaf sig for ham og sagde: Vælg eet af to, enten at miste Livet tilligemed Riget inden 30 Dage, eller og at drage bort fra Norge og aldrig siden gjensee det. Da Kongen vaagnede, kaldte han for sig Hænderne og de Ældste og fortalte dem sit Syn. Forfærdede raadede de ham i første Hast at drage bort fra Norge. Han lod da uden Ophold ruste en Flaade paa 160 Skibe og drog over til Drknørerne“ o. s. v.

Paal og Erlend fangne og sendte dem over til Norge. Han satte sin otteaarige Søn Sigurd til at styre Derne under floge Raadgiveres Veiledning, forstærkede sin Hær, medtog Erling og Magnus, Erlends Søner, og fortsatte derpaa Toget vestover forbi Skotland. Kong Lagman var dengang død, og Sudersøerne med Man bleve hastigen undertvungne. Derfra drog Magnus til Angulsø¹⁾ og holdt ind i Sundet mellem denne og Wales. To engelske Jarler, Hugo af Shrewsbury og Hugo af Chester eller, som Sagaerne kalde dem, Hugo den prude og Hugo den digre, søgte med en Hær at hindre hans Landgang, og det kom til en skarp Strid. Magnus fældede selv Hugo den prude ved et Pileskud i Diet, det eneste Sted paa ham, som ei var bepantret; Englænderne flygtede med stort Tab, og Angulsø underkastede sig Nordmændene²⁾. Magnus vendte derpaa tilbage til Man. Herfra skal han have sendt Moriartak O'Brien, Konge over en Deel af Irland, sine Sø, og paalagt ham at bære dem om Halsen paa Juledag gennem sit Slot i de norske Sendemænds Paashyn til Tegn paa sin Underkastelse. Irerne forbittede sig over denne Ydmygelse; men Moriartak sagde, „at han heller vilde tygge Skoene, end see sit Land ødelagt.“ Han opfyldte den norske Konges Bud og sendte hans Mand tilbage med Gaver³⁾.

Magnus forblev Vinteren over paa Sudersøerne, uagtet Nordmændene vare misfornøiede hermed, og Mange hemmeligen drog hjem. Han gav de nybundne Lande Love, som gjaldt længe siden⁴⁾, satte sin Søn Sigurd til

1) Anglesø ved Kysten af Wales.

2) Engelske Skribentens Beretning om denne Kamp stemmer paa det nøiagtigste med Sagaerne (see Langebek, Ser. rer. Dan. III, 216—219 sml. med Sn. Magnus Barf. S. Kap. 11 og de øvrige Kongesagaer).

3) Den manste Krønike hos Langebek S. 220.

4) Hector Boëtius Hist. Scot. hos Suhm, Danm. Hist. V, 53.

at styre dem med Kongenavn og giftede ham med Morier-taks femaarige Datter Bjadmynja¹⁾. Den følgende Sommer (1099) vendte han igjen tilbage til Norge, hvor imidlertid begge de orknøiste Jarler vare døde. Paa dette Tog havde Magnus optaget den i Skotland og Irland brugelige Klædedragt, og efter Hjemkomsten gif han og mange af hans Mænd barbenede med korte Skjortler og Rapper. Deraf fik han Tilnavnet Barfod²⁾.

Magnus havde vundet baade Hæder og Magt paa sit Tog mod Vesten; men hermed kunde han ei slaa sig til Ro. Endnu samme Aar, som han var kommen hjem, begyndte han Fiendtligheder mod Sverige. Han paastod nemlig, at Gautelven og Bæneren var den gamle Grændse mellem Rigerne, og at alle Bygder i Vest for disse Bænde, nemlig Norddal, Sunndal, Bear og Bardynjar med tilliggende Skove skulde tilhøre Norge³⁾. Disse Bygder havde længe som en Deel af Vester-gautland staaet under den svenske Konge, og Indbyggerne ønskede ingen ny Herre. Alligevel red Magnus (1099) med en stor Hær fra Biken ind i Gautland, brændte i Skovbygderne og tvang Folket til at

¹⁾ Snorre (Magn. Barf. S. Kap. 12) siger, at Magnus gav sin Søn Sigurd Haakon Baalsøn til Raadgiver; herom nævner imidlertid Orfn. S. intet; den siger tværtimod, at Haakon fulgte Kongen, saalænge denne levede, og var med ham paa hans svenske Tog, og den beraaber sig ved denne Leilighed paa en Drapa om Haakon (S. 118). Udsørligere Underretning om adskillige Omstændigheder ved Magnus's Vinterophold paa Verne give de vidtløftigere Kongesagaer (Fornm. S. VII, 48—51) og Orfn. S. (S. 114—116).

²⁾ Saxo Grammaticus (i Begyndelsen af 13de Bog) har en anden Fortælling om Anledningen til dette Tilnavn: „Under en Krig med Sverige blev Magnus engang saa uformodentlig angrebet af Hallandsfarerne, at han ei fik Tid til at tage Sko paa, men maatte fly barfodet til sine Skibe. Til Grindring om denne haanlige Flugt fik han sit Tilnavn.“

³⁾ Disse Bygder udgjøre omtrent det nuværende Dalsland.

underkaste sig. Mod Høsten kom han til Bæneren og lod nu paa Rvoldinsø¹⁾ opbygge en Borg af Torv og Træ, omgiven med en Grav. Her efterlod han 300 Mand under Anførsel af Sigurd Ullstreng og Finn Skoftesøn af Gisle, og drog derpaa selv tilbage til Viken²⁾.

Dengang herskede over Sverige Inge Steinkelsøn, en god og mægtig Konge, sterk og svær af Bægt. Paa Rygtet om Magnus's Foretagende samlede han en Hær, og det hed, at han vilde angribe Nordmændene paa Rvoldinsø. Angrebet lod imidlertid vente paa sig, og Nordmændene spottede allerede over „den tykkandede Inges Dvælen.“ Men da Isen paa Bæneren lagde sig, kom Sveakongen med 3000 Mand. Han bød Nordmændene forlade Borgen og medtage alt det vundne Bytte. Sigurd Ullstreng svarede, „at Inge først maatte umage sig nærmere: de lode sig ei drive bort som Hjorden fra Engen.“ Inge førte nu sin Hær ud paa Den og bød Nordmændene drage bort med Baaben og Klæder, men efterlade Byttet. De affloge det. Da lod Kongen storme; Graven blev opfyldt med Stene og Lommer, Bolden nedreven ved Hjælp af Ankere, bundne paa lange Bjælker, og Brande kastede ind i Borgen. Nordmændene bade nu om Fred. Inge bød dem drage bort uden Baaben og Rapper og lod hver af dem, idet han gik ud, give et Slag med en Kjepe. Bestjæmmede og misforvøiede vendte de tilbage til Norge, og alle Skovbyggerne jave sig paany under den svenske Konge³⁾.

For at oprette det lidte Uheld drog Magnus om Baa-

¹⁾ Den nuværende Källansø, Nordøst for Bænersborg og Vest for Kinnefjællen.

²⁾ Sn. Magn. Barf. S. Kap. 13. — Nogle nærmere Oplysninger om dette Tog, især om den Tjeneste, Sigurd Ranesøn under dette gjorde Kongen, gives i de vidtløftigere Kongesagaer under Fortællingen om Sigurds Proces med Kong Sigurd Jorsalafarer (Fornm. S. VII, 129).

³⁾ Sn. Magnus Barf. S. Kap. 14.

ren (1100), saasnart Isen gik op, med en Flaade til Gautelven, for op ad dens østre Arm og herjede i Vester-gautland. Ved Føgerne forlode Nordmændene sine Skibe og droge over en Na, som der er. Men da mødte Gauternes Hær dem, og det kom til Strid; Nordmændene bleve overmandede; Mange faldt, og Resten maatte fly. Magnus selv flygtede til Hest og blev heftig forfulgt af Gauterne; han var let at kjende paa sin Hvide; en rød Silkekappe hang over hans Brynje, og det blege Haar faldt ned paa hærderne. Dgmund Skoftefføn, der ogsaa var en stor og fager Mand, red ved Kongens Side. Et Dieblif, da Bakker og Krat skjulte dem for de eftersættende Fiender, bad Dgmund Magnus om hans Kappe. Kongen spurgte ham, hvad han vilde med den. „Jeg har Lyst til den,“ svarede han; „du har givet mig større Gaver.“ Han fik Kappen og kastede den paa sig. Da de igjen kom paa slet Mark, vendte Dgmund og hans Mænd tvers af Beien. Gauterne saa ham, troede, det var Kongen, og forfulgte ham alle, medens Magnus uden Hinder naaede Skibene. Dgsaa Dgmund undkom, men med Nød. Den norfke hær drog derpaa nedad Elven og tilbage til Viken¹⁾.

Magnus vilde imidlertid ei lade sine gjentagne Tab uhevnede. Endnu samme Høst rustede han sig paany, faldt med meget Folk ind i den svenske Konges Rige og tvang de nordligste Bygder af Vester-gautland til at underkaste sig. Men da han havde slaaet sine Telte ved Landmerket for herfra at gjøre videre Indfald i Fiendens Land, fik han høre, at Kong Inge nærmede sig med en stor hær. Mange norfke Høvdinger raadede nu til at vende hjem; men detf vilde ikke Magnus. Han drog Sveafongen imøde og angreb ham uforvarende ved Føgerne. Striden var haard; Magnus selv kjæmpede mandigen, red tvært igjennem Fiendernes Fylking, og Ingen kunde modstaa

¹⁾ Sn. Magn. Barf. S. Kap. 15.

dam. Svensterne faldt i Mængde og maatte omsider fly. Magnus forfulgte dog ikke sin Seier, men vendte tilbage til Norge¹).

Om Sommeren efter (1101) blev et Kongestevne fastsat ved Kongehelle. Der mødte Magnus af Norge, Jirge af Sverige og Erik den gode, der sex Aar forud (1095) var bleven Danmarks Konge efter sin Broder Olaf yunger. De havde givet hinanden indbyrdes Sikkerhed i dette Møde. Et Thing blev sat, og Kongerne traadte dem paa Marken foran det øvrige Folk. Alle Nærværende, siges der, beundrede dem: Inge var den største, ærste og for sin Alders Skyld ærverdige, Magnus den æfeste og mandigste, Erik den fagreste; men alle vare de nseelige og veltalende. Efter en kort Samtale enedes de om Freden, og denne blev nu forkyndt for deres Mænd: hver af de fiendtlige Konger skulde have det Rige, som hans Forfædre havde behersket, og selv godtgjøre sine Undersaatter, hvad Skade diøse havde lidt under Krigen; desuden skulde Magnus egne Inges Datter, Margreta, som iden blev kaldet Fredkolla. De tre Konger skildes derpaa som de bedste Venner²).

¹) Sn. Magn. Barf. S. Kap. 16.

²) Sn. Magn. Barf. S. Kap. 17. — Fagrskinna (Kap. 238) og de vidtløftigere Kongesagaer (Fornm. S. VII, 62) berette, at den Bestemmelse var med blandt Fredsbetingelserne, at de omtvistede Lande i Vøstergautland skulde følge Margreta som Medgift. Man finder imidlertid ikke, at de i senere Tider have hørt under Norge, og af den Grund tvivle baade Suhm og Lagerbring om Beretningens Rigtighed. [Denne Tvivl er neppe grundet. At Dalsland et senere hørte til Norge, forklæres meget naturlig deraf, at Margreta in: en Dørn havde med Magnus, og Medgiften sølgelig fulgte hende, da hun senere indgif nyt Egtekab med den danske Konge Nikolås. See Munch Det norske Folks Hist. II, 535. Munch ordner, støttende sig til Morfinkinnas afvigende Fremstilling, Begivenhederne under den svenske Krig saaledes: 1100. Magnus herjer paa den svenske Side og tvinger de omtvistede

En af Norges gjæveste Lendermænd i Kong Magnus's Dage var Skofte paa Giske, en Søn af Dgmund, der igjen var en Søn af Thorberg Arnessøn. Skoftes Søner Dgmund, Finn og Thord vare tappre og vensale Mænd; de havde med sin Fader fulgt Magnus paa hans Tog mod Vesten; siden havde Dgmund og Finn, som for er fortalt, troligen tjent ham i den svenske Krig, og den første endog reddet hans Liv. Men efter Tilbagekomsten fra Mødet i Kongehelle opstod Uenighed mellem Magnus og Skofte om en Arv, og Sagen tog en slem Bending, da man paa ingen af Siderne vilde give efter. Flere Forligelsesstevner bleve holdte, men uden Nytte. Skofte havde aftalt med sine Søner, at de aldrig alle paa een Gang skulde begive sig i Kongens Bold. Han drog først selv til Magnus og foreholdt ham deres Slægtskab og lange Ven-skab. „Saameget Vid har jeg,“ sagde han, „at jeg ei vilde stride med dig, Konge! om jeg havde Uret. Men deri slægter jeg mine Forfædre paa, at jeg ei vil give efter i en retfærdig Sag, for hvem det saa er.“ Kongen blev alligevel ubevægelig, og Skofte drog bort med uforrettet Sag. Ei bedre gik det Finn, hans Søn. Endelig kom Dgmund for Kongen; men denne paastod nu som for, at Retten var paa hans Side, og kaldte Skofte og hans Søner meget djærve. Da sagde Dgmund: „Det er det for dig ved din Magt at forvende Retten for os Frænder, og nu sandes det, at ilde eller aldrig lønne de Fleste dem, som redde deres Liv. Ei skal jeg fra denne Stund komme i din Tjeneste, og ingen af os Brødre, hvis jeg raader.“

Landskaber til at hylde sig; seirer over Inge ved Forerne, herje derpaa i Vester-gautland og anlægger Borgen paa Kvalbins. — Vinteren 1100—1101. Borgen paa Kvalbins indtages af Inge. — 1101. Magnus seiler op ad Gauteelven, overfalder af Gaunterne ved Forerne og lider et Nederlag. Fredsmøde og Fredsslutning].

Igmund drog hjem og kom aldrig siden for Kongens lasyn. Det følgende Aar (1102) forlod Skofte og hans re Søner sit Fædreland; de drog med fem Langskibe i Flandern og derfra til Middelhavet. Ingen af dem endte tilbage fra denne Færd; Skofte døde allerede den følgende Høst i Rom; Thord levede længst af Brødrene og ode paa Sicilien. Skoftes fjerde Søn Paal arvede Færens Eiendomme i Norge¹⁾.

Samme Aar, som Skofte forlod Norge, drog Magnus aany vester over Havet med den skønneste Hær, som hans lige paa den Tid kunde stille. Landets mægtigste Hovinger fulgte ham; blandt disse vare Sigurd Ranesøn, er var gift med Skjaldbør²⁾, Kongens Halvsøster paa sørene Side, Ulf, Sigurds Broder, Bidkunn Jonsøn af Bjarkø, Dag Gilifsøn, Serk af Sogn og Gyvind Dlboge, Kongens Stallare. I Havet fik Flaaden en stærk Storm, og Mange vilde reve Seilene, men Magnus bød dem seile djærvt og ei bryde sig om Bølgenes Rasen. Da han kom til Orknoerne, medtog han Jarlesønnerne Erling og Magnus, styrede siden til Sunderserne og derfra til Irland, det egentlige Maal for hans Tog. Her kom Kong Moriertaf ham til Hjælp, og i Forening vandt de Dublin og det omliggende Hered. Magnus beholdt sig Vinteren over hos Moriertaf. Den følgende Aar (1103) angrebe de Ulster (Uladstir)³⁾, som de før

¹⁾ Sn. Magn. Barf. S. Kap. 19—22. Arnmødlingatal i Fagrskinna (Kap. 215).

²⁾ Skjaldbør var en Datter af Thora Joansdatter, Magnus's Moder, og Brynjulf Ulfalbe den yngre, en Søn af Hallbor, der igjen var en Søn af Brynjulf Ulfalbe den ældre, hvem Kong Olaf den hellige gav Gaarden Bettaland i Raurike (see ovenfor S. 351). Skjaldbørs Broder var Hallbor Brynjulfsøn den yngre. Sn. Magn. Erlingsf. S. Kap. 38, sml. med Thorlacius's Ann. i Heimskringla III, 453.

³⁾ Den nordlige Deel af Irland.

største Dele erobrede. Derpaa vendte Moriertal tilbage til sit Hjem; men Magnus satte nogle af sine Mænd til at styre Dublin og beredte sig til at fare hjem til Norge. Da han allerede laa seilsærdig, behøvede han Slagtekvæg og lod nogle Mænd drage til Moriertal for at bede denne sende Kvæg til Flaaden inden Bartholomæusaften. Den bestemte Tid henled, uden at Sendemændene vendte tilbage, og Bartholomæus Dag (den 24de Aug.) ved Solens Opgang for Magnus selv i Land med det meste af sin Hær for at søge Underretning om dem. Veiret var stille, og Solen skinde. Veien laa over Myrer og Dynd, hvor man maatte gaa paa smale Kloppe; til begge Sider var tæt Kræftkov. Hæren kom endelig op paa en Høide, hvorfra der var en vid Udsigt. De bleve nu i det Fjerne var en tyk Støvsky, men vare uvisse, om det var Slagtekvæget eller en fiendtlig Hær. Gyvind Olboge raadede Kongen til at være forsigtig; thi Irerne vare svigefulde. Magnus fyldte da Hæren, og han selv og Gyvind stillede sig i dens Spids. Kongen havde en gylden Hjelme paa Hovedet og var iført en kort rød Silkekjortel med en gul Løve udsyet for og bag; hans Skjold var rødt med en gylden Løve. Folket beundrede hans Raskhed og mandige Udseende. Imidlertid nærmede Støvskyen sig, og man saa nu tydeligen, at det var Sendemændene, der kom med Slagtekvæget. Hæren begav sig da ved Middagstider paa Tilbageveien. Men da den kom ud paa Myren og havde ondt ved at komme over Grøfterne, styrtede Irer frem fra alle Kanter af Skoven, angreb de vidt adspredte Nordmænd og fældede i en Hast en Mængde af dem. Kongen lod strax blæse Hærblast for at samle Folket om Fanen; han bød dem, der nærmest omgave ham, at danne en Skjoldborg og saaledes trække sig ud over Myrerne; naar de først kom paa Sletten, sagde han, saa havde det ingen Fare. Gyvind Olboge bad Magnus redde sig til Skibene; „undkom kun han

vare de alle hjulpsne." Men Magnus svarede, at det var ukongeligt at forlade sine raske Mænd. Jerne skjode imidlertid heftigen; vel bleve ogsaa mange af dem dræbte, men et dobbelt Antal kom stedse i de Faldnes Sted. Da Nordmændene endelig havde naaet det nederste Dige, hvor Veien var værst, raabte Kongen til Thorgrim Skinnhufa, en oplandsk Lendermand, at han og hans Folk, der vare gode Bueskytter, skulde gaa først over Diget under Bedækning af den øvrige Hær. Naar de vare komne paa den anden Side, skulde de besætte en Holme og derfra skyde paa Fienderne, medens Kongen selv gik over. Men da Thorgrim og hans Mænd vel vare komne paa hin Side Diget, kastede de Skjoldene paa Ryggen og flygtede til Skibene. Magnus saa det. „Som en Forræder stilles du fra din Konge," raabte han og blev i det Samme saaret af et Spyd, der gjennemborede begge hans Laar ovenfor Knæet. Han brød Skafet sønder mellem sine Been og sagde: „Saa bryde vi hvert Spydkraft, Svende! Gaar djærvt frem, mig skader Intet!" Strax efter fik han et Drebueg over Halsen. Bidkunn Jonsøn fældede den, der gav Kongen Saaret; men Magnus var allerede segnet. „Red dig nu!" sagde han til Bidkunn; „thi her maa vi stilles; vel og mandigen har du fulgt mig; bring mine Søner og alle mine Benner og Frænder mit Farvel!" Derpaa døde Kongen; men Bidkunn greb hans Merke og hans Sverd Leggbit og undkom med tre Saar til Skibene; han, Sigurd Ranesøn og Dag Giliføson vare de sidste, der flygtede. Gyvind Olboge, Ulf Ranesøn og mange flere Hovdinge vare faldne med sin Konge. Ogsaa Erling, Erlend Jarls Søn, fandt i denne Kamp sin Død¹⁾; hans Broder Magnus derimod var Høsten i Forveien flygtet bort fra den norske Flaade, da denne laa under Skotlands

¹⁾ Han skulde ifølge en anden Beretning allerede være falden i Slaget i Angulvs Sund (Orfn. S. 116).

Kyst, og havde siden fundet Tilhold hos den stotste Konge. De Nordmænd, som undkom fra Slaget, seilede strax til Orknøerne, men Magnus's Lig blev begravet i St. Patrick's Kirke i den ulsterste Stad Down¹⁾. Hans Død forandrede

¹⁾ Chron. regum Manniæ (Scr. rer. Dan. III, 221.) — Magnus Barfods sidste Tog og Død fortælles af Snorre i denne Konges Saga Kap. 25—27. Fagrskinna Kap. 239. 240 og i de vidtløftigere Kongesagaer (Fornm. S. VII, 66—72). — Chron. reg. Mann. siger, at Magnus var dragen forud for den øvrige Flaade med 16 Skibe, og da han usorgfaldigen var dragen i Land, blev han pludseligen omringet af Ierne og faldt med de fleste af dem, der fulgte ham (Scr. rer. Dan. III, 220). Den normanniske Skribent Ordericus Vitalis fortæller Magnus's Død paa følgende Maade: „Nordmændenes mægtige Konge Magnus drog paa denne Tid (1103) med en stor Flaade omkring til de britiske Øer lige til Irland, befolkede overalt med Nybyggere de øde Øer og lod Byer og Gaarde anlægge. Ierne misundte ham og søgte paa alle Maader baade ved Magt og List at fæde ham. Den høimodige Konge reiste sig da mod Ierne og landede med sin Flaade paa deres Kyst. Forfærdede kaldte de Normannerne (i England) til Hjælp, og disse kom under Anførsel af en Arnulf. Desuagtet vare de bange for at indlade sig i aabenbar Strid med den frygtelige Magnus og toge sin Tilflugt til Sviq. Nogle veltalende Mænd begave sig til ham og overtalte ham ved herlige Løfter til med faa Mænd at drage i Land for at befri Egnen og modtage dens Underkastelse. Magnus fæstede Tid til de Troløse, forlod sine væbnede Skarer paa Stranden og fulgte Forræderne henved to Mile. Da stødte han paa store stendillige Hobe, der laa i Baghold og pludselig angreb ham. Den modige Nordmand vilde ei fly, men stred tappert. De faa kunde imidlertid ei modstaa den talløse Mængde. Magnus stillede sig med Ryggen mod et Træ, dækkede sig med Skjoldet og saarede Mange med sine Kastespyd, men faldt omsider overmandet. En rig Borger i Lincoln bevarede Kong Magnus's Skat og fandt anstaaende til ham Prydelser, Kar, Vaaben og andre nødvendige Ting. Men da han fik Kongens Død at høre, ilede han hjem, satte Kongens Penge i Handelen og vandt derved store Rigdomme. Den engelske Konge (Henrik I) glædede sig, da han hørte Magnus's Død, som om han var bleven lettet for en stor Byrde, og for-

Lilstanden i Vesten; Dublin med det øvrige Irland gjen- vandt en fuldkommen Uafhængighed, og Man samt Euberserne fik atter egne Konger, som dog i lang Tid erkjendte Norges Overhøiheid¹).

Kong Magnus efterlod flere Børn, alle uegtefødte; de, der af ham selv bleve erkjendte, vare Sønerne Gysteinn, Sigurd og Olaf samt Datteren Ragnbild, der siden blev gift med Harald Keskja, en Søn af den danske Konge Erik den gode. Harald Gille og Sigurd Slember (Slembidjákn) fremstode længe efter Kongens Død som hans Søner; og hans Datter Thoras Byrd lev først bekjendt, efter at hun var bleven gift med den fjerde Høvding Ropt Sæmundsøn²). Magnus havde, da han faldt, levet i 30 Aar og behersket Norge i 10. Aar overholdt vel Freden indenlands og var elsket af sine Under; Bønderne derimod syntes, han var haard; de fandt

brede en Stund efter af den lincolnske Kjøbmand den faldne Konges Skat. Kjøbmanden vilde i Førstningen ei vebgaa, at han havde den i Besiddelse, men omsider maatte han ud med Sandheden, og den engelske Konge skal have aftvunget ham 20000 Pund Sølv.“ Senere siger han: „Henriks Magt tiltog, da hans Fiender paa alle Kanter ved Lyffens Spil vare tillintetgjorte; men især ved Magnus's Fald blev han betrygget og beriget og derved stolt.“

¹) Den norske Besætning i Dublin skal være bleven overfalden og dræbt af Iernerne (Suhm V, 136). Høvdingerne paa Euberserne indkaldte efter Magnus's Død Olaf, en Søn af Godred Grovan, der havde opholdt sig ved den engelske Konge Henriks Hof (Chron. reg. Mann.). I de følgende Tider erkjendte de fjerdsifte Konger de norske Kongers Overhøiheid, og hvergang der blev en ny Konge i Norge, maatte Kongen paa Verne til Tegn paa sin Underdanighed betale ham 10 Mark Guld (Torf. hist. Norv. III, 7, 5).

²) Gysteins Moder var af ringe Byrd; Sigurds Moder hed Thora; Olafs Moder var Sigrid, Kongens Frille, en Datter af den anseede thronbhjemste Høvding Saxe i Vik (Gaarden Sarvik i Strindens Pgd.). — Om Ragnbilds Giftermaal see Snorre, Sigurds, Gysteins og Olafs Saga Kap. 25.

fig besværede ved den megen Leding og kaldte ham den urolige Magnus (Styrjaldar-Magnús). Strid var hans Lyf; til Ære og Magt stod al hans Hu. „En Konge er til for at vinde Hæder, ei for at leve længe,“ svarede han sine Venner, naar disse bebreidede ham for stor Driftighed i Kampen, og hans Død som hans Liv var disse Ord verdig ¹⁾.

Eysteín, Sigurd Jorsalafarer og Olaf, Magnus Barfods Sønner.

Samme Hest, som Kong Magnus's Fald spurgtes til Drknøerne, drog hans Søn Sigurd med hele den norske Hær og Flaade tilbage til Norge og efterlod Jrefkongens Datter i Besten ²⁾. Da han var kommen hjem, blev han strax tilligemed sine to Brødre tagen til Konge. Den 14aarige Eysteín skulde have den nordlige Deel af Landet, og Sigurd, der var eet Aar yngre, den sydlige. Olaf var kun 4 Aar gammel; derfor styrede de ældre Brødre hans Trediedeel ³⁾. En Stund efter (1105) kom Haakon Paals-

¹⁾ Sn. Magn. Barf. S. Kap. 18 og 28. Magnus var selv Stald og havde mange Stalde om sig. Ordericus Vitalis, der i det hele gjør meget af Magnus, skilbrer ham paa følgende Maade: „Rex Magnus erat corpore fortis et formosus, audax et lurgus, agilis et probus et multa honestate conspicuus. Magnam vero potentiam in insulis Oceani habebat multisque divitiis et opibus multarum specierum satis abundabat.“

²⁾ Sn. Magn. Barf. S. Kap. 27.

³⁾ Sn. Sigurds, Eyst. og Ol. S. Kap. 1. Uagtet det efter denne Fortælling synes, som om Brødrene have deelt Landet mellem sig, saa viser dog den følgende Historie, at de ei have taget det saa strengt med denne Deling; Eysteín sees ofte at have høvt sit Sæde i den sydlige Deel af Landet og Sigurd i den nordlige. Ligeledes findes Bidkunn Jonsøn, der var Leubermænd paa Hælogaland, at have været Sigurds haandgangue Mand (Form. S. VII, 131).

son vestenfra til Norge og fik af Kongerne Jarlsnavn og samme Herredømme over Orknøerne, som hans Forfædre havde havt, hvorpaa han strax drog til sit Rige¹⁾. De nye Konger ophævede ganske enkelte byrdefulde Lovbestemmelser, der endnu gjaldt fra Svein Knutsøns Dage; saaledes skulde Arven efter en afdød Landflygtig nu ei længer tilfalde Kongen, men den Afdødes nærmeste Slægtning; det skulde staa Enhver frit for at drage af Landet og opholde sig, hvor han vilde; Bønderne fritoges endelig for at bygge Kongens Gaarde. Ved disse og flere Forbedringer i Lovene gjorde Brødrene sig elskede af alt Folket²⁾.

Snart tiltrak imidlertid et Foretagende af anden Natur sig Kongernes Opmærksomhed. Flere Mænd, der havde ledsaget Skotte Ogmundson paa hans Udenlandsreise, vare vendte hjem til sit Fædreland. Nogle havde været i Jerusalem (Jórsalir), Andre i Constantinopel, og alle havde de meget at fortælle om sin Reise og om de store Rigdomme, som man kunde vinde ved at tage Tjeneste hos den græske Keiser. Korstogene vare desuden i Slutningen af det foregaaende Aarhundrede begyndte, og hele Europa brændte af en hellig Iver for at vinde Jerusalem af de Bantroes Hænder. Dette var udført; men endnu strømmede store Flokke fra alle Lande til Palæstina for at verne om det nye der oprettede christelige Rige og paa een Gang baade sørge for sit evige Vel og vinde timelig Rigdom og Hæder. Tidens almindelige Aand, forenet med de Hjemkomnes tillokkende Skildringer af Sydens Herligheder, gjorde dybt Indtryk paa Nordmændene. Mange havde Lust til at besøge det hellige Land og forlangte, at en af Kongerne skulde være deres Anfører. Brødrene udrustede ogsaa paa fælles Omkostning en Flaade, og det blev afgjort, at

1) Sn. Sig., Gylf. og Dl. S. Kap. 2. Orkn. S. 118.

2) Agrip Kap. 45 omtaler disse Kætterhøder som givne før Sigurds Tog til Jerusalem.

Sigurd skulde være Togets Anfører, men Gystein i hans Fraværelse styre Riget paa begge Vegne ¹⁾.

Da Alt var rede, tog Sigurd Afsted med sin Broder og forlod Norge (1107). Hans Flaade bestod af 60 Skibe; mange Lendermænd og rige Bønder fulgte ham, og hans Hær, der kun bestod af Frivillige ²⁾, skal have udgjort 10000 Mand. Toget gik om Høsten til England, hvor Nordmændene bleve vel modtagne af Kong Henrik I. De overvintrede her, og Sigurd skal have uddeelt meget Guld til Kirkerne ³⁾. Den følgende Vaar (1108) fortsatte de Reisen til Frankrige og kom derfra om Høsten til Gallicien, hvor de opholdt sig den næste Vinter. Aaret efter (1109) drog Sigurd langs Spaniens Vestkyst, paa hvilken Færd han i fem Kampe siges at have besejret Saracenerne. Han gik derpaa gennem Strædet (Njørvasund) ind i Middelhavet, vandt ogsaa her flere Seire over de Bantro og ødelagde en Flok Maurer, der forsvarede sig i en Klippehule paa Den Formentera ⁴⁾. I Julen var han paa Sicilien og skal her paa Nytaarsdag have givet Grev Roger Kongenavn ⁵⁾. Den paafølgende Sommer (1110)

¹⁾ Sn. Sig., Gyst. og Ol. S. Kap. 1. — De jubenlandske Forfattere's Efterretninger om Sigurds Korstog ere samlede i Afhandlingen i Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie I, 87 fgg.

²⁾ Dette siges udtrykkelig i Ágrip Kap. 46.

³⁾ Sn. Sig., Gyst. og Ol. S. Kap. 3.

⁴⁾ Sigurd skal paa denne Reise langs Spaniens Kyst have haft Stridigheder med Greven af Gallicien, siden erobret Sintra, ødelagt Lisabon og Alcasar, holdt et stort Slag med Saracenerne i Strædet ved Gibraltar og endelig hjemstøt Minorca (Manork) og Dviza, hvilket alt udførligen berettes hos Snorre Kap. 4—7.

⁵⁾ Snorre Kap. 8. 9. — Grev Roger antog først langt flvigere Kongenavn. Der er imidlertid intet Urimeligt i, at Sigurd før at hævde Roger, der som Normanner egentlig var hans Landmand, har tituleret ham som Konge.

seilede han til Palæstina. Han kastede først Anker ved Askalon, der endnu var i de Bantros Hænder, og blev her liggende et Døgn for at prøve, om Indbyggerne vilde vove en Kamp; men da de holdt sig rolige, seilede han mod Nord til Joppe, der tilhorte de Christne¹⁾.

Balduin, Konge af Jerusalem, var paa denne Tid i Krig med Sultanen af Egypten og laa med sin Hær ved Ptolemais for at forsvare denne Stad, der angrebes af den ægyptiske Flaade. Da han hørte Nordmændenes Ankomst, begav han sig til Joppe og bad dem om Hjælp mod sine Fiender. Sigurd forlangte først at blive ledsaget til Jerusalem for der at tilbede Christus; siden lovede han med sin Flaade at følge Balduin, hvorhen denne vilde. Balduin indvilgede strax hans Forlangende, og begge Konger droge op til Jerusalem. Her modtog hele Geistligheden dem i høitideligt Optog under Psalmesang og fulgte dem til Christi Grav. Balduin selv førte Sigurd ved Haanden omkring til alle de hellige Steder og ledsagede ham derpaa med et talrigt Følge til Jordans Flod; de forrettede her sin Andagt, og Sigurd badede sig i Naen²⁾. Efter Tilbagekomsten til Jerusalem stjente Balduin den norske Konge mange Helligdomme, blandt andet en Spaan af Christi Kors; dog maatte Sigurd først love med Ed at ville fremme Christendommen, oprette en Erkebispes stol og

¹⁾ Snorre (Kap. 10) siger, at Sigurd først landede ved Akersborg (Acre eller Ptolemais); de fremmede Korstogsfribenter lade ham derimod først lande ved Askalon og derfra drage til Joppe. Disse Forfattere, der for en Deel ere samtlidige og vel bekendte med Palæstinas Geographi, synes her at maatte staa mere til Troende end Sagaerne, saameget mere, som deres Beretninger om Sigurds Bedrifter i det hellige Land ere udsørligere end Sagaernes.

²⁾ Alt dette er fortalt efter Korstogsfribenten Albertus Aqvensis (XI, 29—30) og stemmer meget vel med Snorres Beretning (Kap. 10).

paabyde Tiende i sit Rige samt at bevare Korsen paa det Sted, hvor St. Olaf hvilede¹⁾. Derpaa holdt man Raad og besluttede at angribe Staden Sidon (Sætt). Kong Balduin tilligemed Grev Bertrand af Tripolis førte Landhæren fra Ptolemais, medens Sigurd med den norske Flaade seilede fra Joppe, og Sidon blev nu beleiret baade til Søs og til Lands. Den ægyptiske Flaade ophævede strax Spærringen af Ptolemais's Havn, men vovede ei at indlade sig i Kamp med Sigurd og søgte Sikkerhed i Tyrus. I 6 Uger holdt Sidon sig; endelig mistvilede Indbyggerne om Stadens Forsvar og tilbøede sig at overgive den, imod at den ægyptiske Anfører og saamange, der ellers vilde, uhindret maatte drage bort. Dette tilstod Balduin efter Overlæg med Sigurd og Grev Bertrand: 5000 Krigere begave sig nu til Askalon, og Sidon blev overgivet til de Christne (19 Decbr. 1110)²⁾. Sigurd skjenkede Kong Balduin den Deel af Staden, som tilkom ham, og forlod derpaa Palæstina³⁾.

Den norske Flaade blev en Stund liggende ved Cypren og fortsatte derpaa (1111) Reisen op gennem Ægæerhavet til Constantinopel. De skønne Skibe med deres gyldne Smykker og silkesyede Seil vakte Opsigt langs hele Kysten, og i Constantinopel blev Sigurd modtagen med stor Pragt. Han holdt, ifølge Sagaerne, sit Indtog i Staden paa en guldstoet Hest over udbredte Silketæpper; den græske Keiser, Alexius Comnenus, lod anstille kostbare Lege til hans Ære paa Hippodromen (Padreimr) og skjenkede ham herlige Gaver. Da Sigurd vilde fortsætte sin Hjemreise til Lands, forærede han Keiseren sine Skibe og fik af denne til Gjen-

¹⁾ Snorre Kap. 11 og noget udførligere i de vidtløftigere Røngsagaer (Fornm. S. VII, 88—92).

²⁾ Sidons Beleiring og Indtagelse fortælles udførligt hos Albertus Aqv. (XI, 31—34) smk. Snorre anf. Sted.

³⁾ Snorre Kap. 11.

gjæld de nødvendige Heste og Ledfagere¹⁾. En stor Deel af den norske Hær gik i Alexius's Tjeneste; med de øvrige tog Sigurd Veien gennem Bulgarien (Bolgaraland) og Ungarn (Ungaraland) til Lydsland. Her skal han have truffet den tydske Keiser, Henrik V, i Schwaben (Sváfa). Ved Midsommers Tid kom han til Danmark, hvor Kong Nicolaus, som havde egtet hans Stifmoder Margreta, modtog ham vel i Slesvig, ledsagede ham til det nordlige Jylland og skjenkede ham et fuldrustet Skib. Paa dette seilede Sigurd hjem til sit Rige, hvor han blev modtagen med stor Glæde af Folket, der sagde, at en hæderligere Færd aldrig var foretagen fra Norge²⁾.

- 1) Snorre, Sig., Gylf. og Ol. S. Kap. 11—14. Sagaerne beskrive omstændelig og rimeligvis ubertiben med Overdriivelser den Pragt, hvormed Sigurd blev modtagen i Constantinopel, og den megen Hæder, den græske Keiser viste ham. Vel nævne de græske Skribenter Intet herom; men dette er ikke saameget at undres over, da næsten utallige Hobe af Korsfarere med Fyrster og Konger i Epithsen paa denne Tid drog igjennem Constantinopel, saa at det vilde være blevet for vidtløftigt for Historikforverne at omtale dem alle eller beskrive Høitidelighederne ved deres Modtagelse. Saameget er vist, at Keiser Alexius gjerne vilde give Bestens Folkeslag et høit Begreb om sin Magt og Rigdom og derfor modtog Korsfarerne i sin Hovedstad med al mulig Glæde. Det er rimeligt, at han et i denne Henseende lod sine tro Væringers Landsmænd staa tilbage for de øvrige. At Rygtet om Sigurds Ophold i Constantinopel har naaet til andre Lande end blot Norge, derom vidne de Efterretninger, som derom findes hos den engelske Skribent Wilhelm af Malmesbury (Saml. til det norske Folks Sprog og Hist. I, S. 107—109).
- 2) Sn. Kap. 14. Den tydske Keiser, med hvem Sigurd skal have haft en Sammentkomst i Schwaben, kaldes i Sagaerne Lotharius. Dette kan imidlertid et være rigtigt, thi Lothar (af Saren) blev først Keiser 1125. Har Sigurd paa sin Reise truffet sammen med nogen tydske Keiser, saa maa det have været Henrik V (1106—1125). — Ordericus Vitalis beretter, at Sigurd drog hjem over Rusland, og at han ved den Leilighed blev gift med

Medens Sigurd var paa sit fjærne Tog, havde Kong Eystein hjemme virket i Fred for sit Rige. Han havde opført mange Kirker og Klostre, ophjulpet Næringsveiene og sørget for Landets Sikkerhed. I Bergen stiftede han Munkeliff Kloster paa Nordnes og opbyggede Michaels Kirke af Steen samt Apostelkirken, hvilken sidste laa i Kongens Gaard og ved en Trappe var forbunden med en stor Træhal, som Eystein sammesteds havde ladet indrette. I Nidaros lod han bygge Nicolauskirken i Kongsgaarden; han lod ogsaa i denne By reise store Røst for sine Skibe, blandt hvilke især eet udmerkede sig, der var bygget i Lignelse af Ormen Lange. I Baagar (Baagen) paa Haa-logaland anlagde han et Fiskerleie og en Kirke. Ved Agdenes indrettede han en sikker Havn med en Befæstning og Kirke. Han lod Sælehuse bygge paa Beien over Dovre, og Barder reise paa de høie Fjelde¹⁾. Men dette var ikke alt; han udvidede ogsaa sit Riges Grændser. Jæmteland var ved Olaf Tryggvesøns Fald kommet under Sverige. Olaf den hellige havde forgjæves søgt at bringe det tilbage under Norge, og de følgende Konger havde ei agtet det. Eystein vandt først de gjæveste af Jæmterne ved Gaver; siden foreholdt han dem, hvor urigtigt de havde handlet i at unddrage sig de norske Konger, da de dog langt lettere kunde blive forsynede med alt det Nødvendige fra Norge end fra Sverige. Ved sin snilde Tale bragte han det omfider dertil, at Jæmterne underkastede sig ham. Hovdingerne toge først Troskabsed af Almueen, droge derpaa til Eystein og svore Landet under ham. Dette stede uden Strid; thi den svenske Konge gjorde Intet for at hindre Jæmtelands Frafald²⁾.

den russiske Kongebatter Malmfrid (Suhm, Danm. Hist. V, 191. Lorfæus Hist. Norv. III, 8, 4).

¹⁾ Sn. Sig., Eyst. og Ol. S. Kap. 15, 24 og 26.

²⁾ Sn. Kap. 16. Man antager almindelig, at Inge II Hallsteins-

Med alle disse Foretagender vandt Kong Gystein hos Nordmændene en Agtelse og Hengivenhed, som Glandsen af Sigurds Tog ei kunde fordunkle. Gystein forbandt sig ogsaa nærmere med selve Landets Høvdinger, idet han egtede Ingebjørg, en Datter af Guthorm, Steigar-Thorers Søn¹⁾, medens Sigurd valgte en Brud blandt udenlandske Kongedøtre, nemlig Malmfrid, Datter af Gardarikes Konge Mstislaf, Sagaernes Harald²⁾. De tre Brødre herskede nu paany i Fællesskab, og Folket vedblev at finde sig lykkeligt under deres Styrelse. Kong Gystein var udrustet med de herligste Sjæls- og Legemsøgenstaber; han

søn, en Brodersøn af Inge Steinkelsøn, var Sveriges Konge, da Jæmteland kom tilbage under Norge (Lagerbring Sverikes Hist. II Kap. 1 § 28; Suhm V, 204). Det synes imidlertid af Snorres Fortælling, som om Jæmtelands Forening med Norge er foregaaet, medens Sigurd var paa sit Tog i Syden, altsaa før 1111; men Lagerbring antager, at den svenske Konge Inge Steinkelsøn ikke kan være død før 1112. Man maa altsaa snarere tro, at Jæmtelands Frafald fra det svenske Rige har fundet Sted i den første Inges senere senere Regjeringsaar.

1) Sn. Kap. 17.

2) Sn. Kap. 20. — Mstislaf eller Harald var en Søn af Valdemar eller Vladimir Monomachus og Gyda, den engelske Konge Harald Godvinesøns Datter. Vladimirs Fader var Bsevolod (hvem Sagaerne ubelufte af Slægtregistret), der igjen var en Søn af Jarislaf eller Jarisleif og Ingegerd, den svenske Konge Olaf Skøtkonungs Datter (see ovenfor S. 363). Malmfrids Moder var Kristina, Datter af den svenske Konge Inge Steinkelsøn. Malmfrids Søster Ingebjørg var gift med den danske Hertug Knut Lavard, Erik den godes Søn, og Moder til den danske Konge Valdemar I (Sn. Harald Haardr. S. Kap. 102. Suhm Danm. Hist. V, 223). Suhm antager (S. 225), at Sigurd egtede Malmfrid i Aaret 1118; men dette kan ei være rigtig; thi Snorre (Sig., Gyst. og Ol. S. Kap. 21) omtaler Malmfrid som Sigurds Dronning allerede, medens Kong Olaf levede, og at denne døde 1116, er temmelig sikkert. Med Sikkerhed kan man neppe bestemme Aaret, men det synes dog, som om Sigurd har egtet Malmfrid kort efter sin Hjemkomst.

var veltalende og munter, gavmild og nedladende, sine Venner inderlig hengiven og overbærende med dem, der havde forset sig mod ham; han kjendte noie Menneſtene, Historien og Lovene, var desuden en saare fager Mand, middelmaadig af Væxt, med blaa, aabne Dine og bleggult krøllet Haar¹⁾. Da Kong Olaf voxte til, traadte han ganske i Gysteins Fodspor og blev vensæl som denne; han var munter og nedladende, desuden høi af Væxt og meget skjøn²⁾. Sigurd derimod var i mange Dele sine Brødre ulig: han var stor, sterk og velvozen; hans Haar var mørkbrunt, hans Ansigt mandigt, men ikke fagert. Han var lidenskabelig og ofte tungsindig, talede lidet og var sjælden blid; dog var han gavmild og mod sine Venner god og trofast. Han var en kraftfuld Herſker og streng i sine Straffe; der siges ogsaa, at han i det Hele overholdt Lovene, skjønt hans Stolthed, Vellyst og Hestighed enkelte Gange forlede ham til uretfærdig Vold³⁾.

En Vinter, medens Sigurd var nord i Landet, sad Kong Gysteин i Sarpøborg. Den Tid boede paa Mikle-Dal i Namord⁴⁾ en mægtig Bonde, kaldet Olaf paa Dal; han opholdt sig længe om Vinteren i Sarpøborg og havde med sig sin Datter Borghild, en skjøn og flog Kvinde. Med hende samtalede Kongen jævnlig, og Folk havde forskjellige Tanker om deres Venſkab. Den følgende Sommer drog Gysteин nord i Landet, Sigurd derimod til Bi-

1) Sn. Kap. 17. — Exempler paa Gysteins Godhed mod sine Venner og Overbærenhed med Andres Fornærmelser indeholdes i Fortællingerne om den islandſke Skald Ivar Jugemundsson og om Gulb-Afafs Thord (Sn. Kap. 17. Fornm. S. VII, 103—106. 111—118).

2) Snorre Kap. 18.

3) Snorre anf. Sted; Fornm. S. VII, 102.

4) Namord var i gamle Dage Ravnets paa et Hered, som indbefattede det nuværende Borge Fgd. i Smaalenene og en Deel af Skjeberg; Mikle-Dal er Gaarden Store Dal i Skjeberg.

ken, hvor han tog sit Sæde i Kongehelle. Imidlertid udbredtes det onde Rygte om Borghild og Gystein og kom omsider Pigen for Dre. Hun drog da til Sarpsborg og friede sig ved Jærnbyrd. Men da Kong Sigurd spurgte dette, gjorde han paa een Dag to Dages Reise, kom til Olaf paa Dal, tog Borghild til Frille og bortførte hende med sig. Deres Søn var Magnus, der blev sendt til Bidkunn Jonsøn paa Bjarkø for hos ham at opfores¹⁾.

- ¹⁾ Snorre Kap. 23. Det er almindelig antaget, at disse Begivenheder have tilbraget sig i Aarene 1116—1118, og at Magnus, Sigurds Søn, er født i dette sidste eller det næst foregaaende Aar (Thorlacius i Chronol. til Heimskr. III; Suhm V, 222; Torf. Hist. Norv. III, 8, 7). Denne Mening bekræftes tilsyneladende ved Snorres Ord i Kap. 22, der antyder, at Kong Gystein opholdt sig i Sarpsborg og blev kendt med Borghild den samme Vinter, som hans Broder Olaf døde, altsaa 1116—1117. Sammenholder man imidlertid Snorres Beretning paa dette Sted med hvad der findes om samme Begivenhed i de vidtløftigere Kongesagaer (se f. Ex. Form. S. VII, 109), saa bliver det høist rimeligt, at Kapitelinddelingen hos Snorre her er urigtig, at nemlig det sidste Punktum af 22de Kap. egentlig bør udgjøre Begyndelsen af 23de, og da kommer Fortællingen om Magnus's Fødsel langt fra ikke i den næste Forbindelse med Kong Olafs Død, som Tilfældet er ved den nuværende Inddeling. Gysteins Ophold i Sarpsborg henføres da til en aldeles ubestemt Vinter, og da Snorre, ligesom de øvrige Sagaer, i Fortællingen om Brodrenes Regjering ikke strengt ordner Begivenhederne efter Chronologien, saa er der intet Urimeligt i at antage, at han her ved given Leilighed fortæller en Begivenhed, som egentlig hører til et tidligere Tidspunkt. Da nu Magnus i Sagaen fremtræder som selvstændig handlende allerede et Par Aar før 1130 (som senere vil vise sig), saa synes det aldeles nødvendigt at henføre hans Fødsel til en tidligere Periode end 1117. Antager man ham født omtrent 1112, saa bliver han ved Harald Gille's Komme til Norge en 14—16 Aar gammel og ved sin Faders Død i 1130 18 Aar, ved hvilken Antagelse flere Urimeligheder bortfalde, som den almindelige Mening om hans Fødsel i 1117 nødvendigvis medfører.

Dette var imidlertid ikke den eneste Boldsomhed, som Kong Sigurd begik; en anden havde nær havt sørgeligere Følger for Norge, idet den vakte alvorlig Tvist mellem ham og hans Broder Eysteinn. Sigurd var engang (1113) i Gjæstebud paa Mæren i Throndhjem tilligemed sin Fæster Skjaldvør og hendes Mand Sigurd Ranesøn. Denne havde været meget yndet af Kong Magnus Barfod og var af ham bleven forlenet med den indbringende Finnefærd, det er, Ret til at handle med Finnerne samt paa Kongens Begne kræve Skat af dem, hvilken Forlening han havde beholdt efter Magnus's Død. Lendermanden Ivar af Fljod¹⁾, Sigurd Ranesøns Ven og gift med hans skjøne Søster Sigrid, var ogsaa med sin Kone i Gjæstebudet. Om Aftenen var Kongen meget munter; han lagde sin Haand, der var prydet med en stor Guldring, frem paa Bordet og sagde, at Ringen skulde tilhøre den Mand, der vilde fare en Sendefærd for ham; „men min Opfordring," lagde han til, „gjælder kun Lendermænd, dog med Undtagelse af Sigurd Ranesøn, min Svoger; thi ham kan jeg ei afsee." „Jeg maa da være meent," svarede Ivar af Fljod hastigen; „thi ingen anden Lendermand er her tilstede, naar Sigurd undtages. Jeg haaber, at din Fordring er vel overlagt; derfor lover jeg at opfylde den." Sigurd befalede ham nu strax at drage over til Irland for der paa Kongens Begne at kræve Bøder af Folket for Magnus Barfods Drab. Dette Bud kom Ivar ganske uventet; alligevel drog han endnu samme Aften paa et Langskib til Nidaros og derfra vester over Havet. Men ikke saasnart havde han forladt Mære, før Hensigten med hans Vortfjærnelse viiste sig. Kongen blev siddende ved Drikkebordet til langt paa Natten og var meget lystig. Han tillod Sigurd Ranesøn, der blev søvrig, at gaa til Sengs, men beholdt Skjaldvør

¹⁾ Gaarden heber nu Flø og ligger i Skatvalds Sogn i Næstved Stjørdalesens Pgd.].

og Sigrid hos sig. Lidt efter lidt adspredtes Gjesterne, og endelig lod ogsaa Kongen Kvinderne følge bort: Skjaldbør blev ledet til sin Mand's Herberge, Sigrid derimod til Kongens Sovestue. Om Morgen efter, da Sigurd Ranesøn fik dette at vide, blev han meget forbittet og lod ved Bordet haarde Ord falde mod Kongen. Denne agtede først ikke derpaa; han bad sin Svoger glemme, hvad der var skeet, og være munter; men Sigurd svarede, at han ei saa let kunde glemme den Skam, der var ham tilføiet. Da vredes Kongen og udbrod: „Djærv er du, din Tyv! at tiltale mig saa.“ „Jeg er ei før kaldet Tyv,“ svarede Sigurd. „Hvor findes større Tyv end du?“ sagde Kongen med Hefstighed; „du stjæler ei mindre end 60 Mark fra mig hvert Aar; thi du har Finnefærd og Finnehandel, og ei giver du mig mere end Halvdelen af, hvad mig tilkommer. Men vær vis paa, at du skal saa gjøre Rede herfor!“ Sigurd Ranesøn merkede, at disse Ord vare talte i fuldt Alvor; han indsaa, at han ene ei var i Stand til at modstaa Kongens Hefstighed, og drog derfor bort uden at kunne saa sin Søster med sig. Han for til Kong Gystein, som dengang opholdt sig i Viken, og fortalte denne, hvad der var hædet. Gystein sagde vel, at Sigurd Ranesøn havde baaret sig uvarsomt ad; imidlertid beholdt han ham hos sig Vinteren over, undersøgte noie hans Sag og lovede ham sin Hjælp. Om Vaaren (1114) droge de begge til Thronhjem og traf Kong Sigurd i Nidaros. Gystein søgte først at bringe et mindeligt Forlig istand, men forgæves. Kort efter deres Ankomst lod Kong Sigurd blæse til et Møde i Byen, bestyrdte her Sigurd Ranesøn for Underfløb med Finnestatten og fordrede en streng Dom over ham. Sigurd Ranesøn fremførte til sit Forsvar, at Kong Magnus havde givet ham Finnefærden i sin og sine Sønners Tid mod 60 Marks aarlig Afgift; denne Afgift havde han stedse ordentligen betalt; til den

øvrige Indtægt troede han sig at have Ret paa Grund af Magnus's Gave. Iøvrigt vilde han gjerne bøde Kongen efter dennes egen Dom for de mindre ærbødige Ord, han i sin Hidfighed havde ladet falde. Kong Sigurd agtede imidlertid ikke paa hans Forsvar, men vilde drive Sagen frem. Da indvendte Kong Gystein, at Sagen var søgt paa urette Sted; den hørte under Landsloven, ei under Kjøbstadretten (Bjarkøretten), og skulde derfor søges til Thinge, ei paa et Møde i Byen. Kong Sigurd maatte indrømme Rigtigheden heraf, men tilføiede, at det forekom ham underligt, at Gystein vilde forsvare en Sag, som det snarere tilkom ham at søge. Han stevnedes nu om 14 Dage et Heredsthing nord paa Kjeppsiss¹⁾ for her at faa Sagen paadømt, og forlod Mødet med sit Følge; men Kong Gystein lod Sigurd Ranesøn tage Vidner paa, at Sagen ved Mødet lovligen var afviist. Derpaa samlede begge Konger Folk og begave sig til Kjeppsiss. Sigurd kom først; i hans Følge var Vidkunn af Bjarks. Gystein kom mandstærkere og havde Sigurd Ranesøn med sig. Sagen blev nu paany foretagen; Kong Sigurd gjentog sin Beskyldning mod Sigurd Ranesøn; denne forsvarede sig som tilforn og gjorde samme Tilbud, men forgjæves. Han mindede da Kong Sigurd om deres Svogerstab og fordums Beskab og bad ham ikke tro onde Mennesters Bagtalelse. Kongen svarede, at han nu fik andet at gjøre end bruge tomme Ord. Og saa Kong Gysteins Forbøn var uden Nytte; Kong Sigurd vedblev sin Paaftand, at Sigurd Ranesøn skulde revses efter Loven. „Hvis du vil følge Loven og den rette Landsstyrelse,“ sagde da Gystein, „er det og godt, at du søger Sagen lovligen.“ Han erklærede derpaa, at siden Sagen angif en Lendermand, burde den foretages paa Fylkesthinget og ei paa et blot Heredsthing. Da

¹⁾ Hvor denne skal søges, er ubekjendt. Lorfæus taler om (af Norkinfinna) Kefley.

nærværende Lovkyndige gave dette Bifald, saa stævne Kong Sigurd Sagen om 14 Dage til Haalogalands Fylkesthing paa Throndenes og gif derpaa til Skibene med sit Folk. Men Kong Gystein og Sigurd Ranesøn toge, før de forlode Thinget, Vidner paa, at Sagen anden Gang var lovligen afviist. Kong Sigurd stævne nu til sig flere Lendermænd med deres Huuskarle og mange Bønder og drog med en stor Hær til Throndenesthing, hvor Haalogalands Almue var tilfagt at møde. Ogsaa Kong Gystein drog til Thinget med meget Folk; men da han nærmede sig Throndenes, lod han Sigurd Ranesøn med Haandtag overdrage sig hele Sagen. Kong Sigurd var allerede paa Thingstedet, da Gystein kom, og anklagede nu paany Sigurd Ranesøn med større Hestighed end nogenfinde tilforn. Gystein svarede strax paa den Anklagedes Begne, at denne af Kong Magnus havde faaet Finnefærden for hans og hans Søners Regjerings tid, samt at han havde opfyldt alle Vilkaar. Han fordrede, at hans Svoger maatte nyde Retten og saa fremføre sine Vidner. „Du tager dig med Jver af Sagen,“ svarede Kong Sigurd; „men om den end bliver mig vanskeligere, end jeg i Førstningen troede, skal jeg dog holde den frem. Jeg vil have Sigurd Ranesøn domfældt her i hans Fødeegn.“ „Der er kun saa Ting, Broder!“ gjensvarede Kong Gystein, „som du ei faar drevet igjennem, saa meget Stort som du har udført; og her er kun Smaafolk til at gjøre dig Modstand.“ Kong Sigurd fordrede nu Sagen afgjort. „Hans Fader,“ erklærede han, „kunde ei bortgive Noget længere end for den Stund, han selv var Norges Konge; og hvis Sagen nu ikke var lovligen søgt, da var det Kong Gysteins Skyld.“ Denne svarede, at han rigtignok havde sagt, at Sigurd Ranesøn skulde søges paa Throndenes Thing; men Omstændighederne havde siden forandret sig: „Sigurd Ranesøn havde overtaget ham sin Sag; Kongerne selv havde følgerigen nu

med hinanden at gjøre, og deres Trætte maatte paadømmet ved et Lagthing. Han holdt det for rigtigst, at dette skede paa Frostathing, saasom Broden skulde være begaaet i Frostathingelagen." Da sagde Kong Sigurd: „Du fremstaar nu aabenbar som min Modpart; men dette skal ei bringe mig til at lade Sagen fare." Han stevnede sin Broder til Frostathing og drog derpaa bort. Men Gystein tog atter i al Hemmelighed Vidner paa, at Sagen ogsaa paa Throndenes Thing var bleven afviiist. Det var allerede ledet saa langt ud paa Sommeren, at Frostathing, der holdtes ved Midsommers Tid, var forbi. Sagen maatte altsaa udsættes til følgende Aar. Denne samme Sommer kom Ivar af Fjord tilbage: han havde røgtet sit Erinde med Held og medbragte store Gaver fra Irerne, der gjerne vilde undgaa et nyt Anfald af Nordmændene. Kong Sigurd havde under hele hans Fraværelse beholdt hans Rone hos sig; alligevel paatalte ei Ivar den lidte Bestjæmmelse, og saaledes faldt den Sag hen. Men hermed var ikke Sigurd Ranesøns Sag bragt til Ende. Kong Gystein opholdt sig om Vinteren i Throndhjem, og den følgende Sommer (1115) tilfagde begge Konger sine Lendermænd at møde mandsterke til Frostathing; ogsaa Kong Olaf blev indbuden til at møde med sine haandgangne Mænd. Det var Lov, at Frostathing kunde holdes i selve Nidaros, og her blev det nu berammet. Gystein var i Forveien i Byen og havde sit Sæde i Kongsgaarden. Da Kong Olaf ankom, tog han med sit Følge Plads ved Olafskirken. Kong Sigurd kom sidst; han lagde med sin Flaade op i Aen Ad og forblev med sine Mænd ombord under Teltene. Den Dag, da Thinget skulde aabnes og Sagerne foretages, blev der blæst i Byen. Thingmænd og Bønder begave sig først til Thinget, for at sætte Ketten efter Loven, og det var Lendermanden Jon Mørnes Formand, der ankom for en af de Bifeste i Norge. Gystein var den første af

ngerne, som indfandt sig paa Thinget med sit talrige Ige. Han bad strax Lendermændene om deres Hjælp at understøtte Sigurd Ranesøns Sag. Jon Mornef rede, at det vilde være farligt at stifte ujævnt mellem Broene; dog var han villig til at hjælpe Kong Eysteин, hvis var Ret efter Loven. „Ei forlanger jeg Andet af Eder,“ de da Eysteин, „end at I skulle følge Lovene; men hvis paa lovlig Maade faar maget det saa, at I ei blive gttige til at dømme i den Sag, som nu kommer fore, vil jeg have det Løfte af Eder, at I ei ved min Broers Boldsomhed lade Eder bringe til at dømme mod Retdigheden.“ Disse Ord vandt lydeligt Bifald. Derpaa n Kong Olaf til Thinget; hans Følge var mindst talte. Endelig kom Kong Sigurd; hans Mænd vare fuldt bne, kun at de ingen Skjolde havde. Kong Sigurd ysgte nu Sigurd Ranesøn, saaledes som det syntes ham hans Raadgivere mest overeensstemmende med Loven; ng Eysteин forsvarede ham. Det blev først at afgjøre, i Kong Magnus kunde bortgive noget Len længere end sin Levetid. Ragsmændene svarede hertil, „at Kongerne nde bortstjente Gaver for bestandig; men da skulde saan Bestemmelse lyses paa alle Norges Lagthing.“ Det v nu undersøgt, om Sigurd Ranesøn havde iagttaget tte; men her manglede Vidner. Da bemærkede Kong igurd, at han ei vilde, at den Lov skulde gjælde i Norge, Kongen kunde bortgive Len længer end for sin Livstid; ermed,“ sagde han, „var hans Broders Paaastand, at igurd Ranesøn havde Ret til Finnesærden, gjendreven.“ ng Eysteин derimod sagde, at Kongerne burde have Ret at bortstjente Gaver for bestandig, nu som tilforn. Man edes om at lade Rodlastning afgjøre, hvo af Kongerne ri skulde raade. Eysteин spurgte nu Kong Olaf, hvem n vilde være enig med i denne Sag. Olaf svarede, at n stedse havde været enig med Eysteин; dette vilde han

og være nu. Kong Gystein fordrede da, at Lodderne skulde være tre; dette indrømmede ogsaa Sigurd; „thi han vilde ei,” sagde han, „berøve Kong Olaf noget af den Ære, ham tilkom.” Lodkastningen faldt alligevel ud til Sigurds Fordeel, og han erklærede, at hans Billie nu var den samme som før. Spørgsmaalet blev nu, om Sigurd Ranesøn havde tilegnet sig Gods uden Eiermændenes Tilladelse. Manges Mening herom blev æftet, men Ingen vilde afgjøre det undtagen Bergthor Bokk, Svein Bryggfots¹⁾ Søn; han erklærede Sigurd for skyldig. Kong Sigurd bød da at domfælde ham; thi nu var Sagen noksom opløst. „Det skulde ei gaa den godt,” lagde han til, „som dømte mod hans Ønske.” Kong Gystein sagde, at det forekom ham ubilligt at dømme Sigurd Ranesøn skyldig, da Ingen til den Tid havde ophævet Kong Magnus's Gave. „J agte kanslee,” vedblev han, „min Brede mindre end Kong Sigurds; men ei føler jeg mig mindre fornærmet, hvis anden Dom falder end den, mig tykkes lovlig; thi det tror jeg, at jeg lidt bedre kjender Lovene end han.” „Det er ingen let Sag,” svarede Jon Mørnes, „at dømme her; dog maa vi gjøre det, hvis vi ere pligtige dertil, hvorledes end Parterne synes derom.” Da bød Gystein dem gie en liden Stund med at fælde Dommen og fremsførte sine Vidner, der bekræftede, at Sagen var bleven tre Gange afviklet. Derpaa henvendte han sig til Dommerne. „Jeg beder nu,” sagde han, „Lagmændene efter Loven at afgjøre, om man aldrig saa ofte kan begaa Feil i sin Sagsøgning, at man jo stedse paany maa søge den samme Sag. Jeg ønsker det for Lov, at hvis en Sag paa tre Thing bliver afgjort, og man har Vidner derpaa, den da ikke oftere maa tages frem, og Dommerne ei ere pligtige at dømme den.” Han nævnte sig derpaa Vidner, at han forbød Dommerne at dømme denne Sag, og Jon Mørnes erklærede, at

¹⁾ See ovfr. S. 508.

Gystein talede overensstemmende med Loven. Forbittret udbrød da Kong Sigurd: „Det kan hænde, at Kong Gystein har faaet denne Sag afviist ved sine Kroglove; men een Ret staar tilbage, som jeg kanstke kjender ligesaavel som han, og den skal nu dømmes mellem os.“ Han forlod strax Thinget og gik til Skibene med alt sit Folk; de to andre Konger droge til sine Herberger. Kong Gystein satte sig strax til Drikkebordet og var meget munter; men mange af hans Mænd undredes paa, hvad Ende Tvisten mellem Kongerne vilde tage. Han spurgte Sigurd Ranesøn, hvorledes han syntes om Sagens Udfald. Sigurd takkede ham for hans Bistand. „Du har hjulpet mig fuldt vel, Herre!“ sagde han, „om ikke alt for vel.“ Da vrededes Kongen og lod sig forlyde med, at kun Gaa viste sig verdige til den Hjælp, deres Overmænd ydede dem; „derfor hjælper jeg og Færre,“ sagde han, „end jeg ellers vilde gjøre.“ Kort efter fandt Sigurd Ranesøn Leilighed til at forlade Drikkestuen. Han var uden Kappe, i blaa Buzer og Skarlagens Kjortel, med et stort Hugspejd i Haanden; saaledes gik han tilde om Kvelden nedover Gaden og standsede ei, før han kom til Bryggen, der laa ved Bagstavnen af Kong Sigurds Skib. Den Mand, der holdt Vagt, vilde negte ham Afgangen. „Vælg eet af to,“ sagde Sigurd Ranesøn; „forlad Bryggen, eller Spegdet staar gjennem dig!“ Vagten lod ham gaa ud paa Skibet. Kong Sigurd sad tilbords i Forrummet, da Sigurd Ranesøn ganske uventet laa for hans Fodder. „Jeg giver mit Hoved i din Bold, Konge!“ sagde han; „gjør med mig, hvad dig lyst; thi heller vil jeg dø bradt, end at Strid for min Skyld skal opstaa mellem dig og din Broder.“ Dronning Malmfrid, Biskop Magne af Bergen og flere Høvdinger reiste sig nu og bade for Sigurd Ranesøn¹⁾. Kongen taug længe; endelig sagde han: „Du er sandeligen en ædel Mand, Sigurd! og

¹⁾ Snorre, Sig., Gyft. og Dl. S. Kap. 21.

du har taget det Raad, der var os alle gavnligt. En Ulykke forestod saa stor, at Gud alene kan bedømme dens Følger; thi fast havde jeg besluttet i Morgen at gaa op paa Jlevoldene¹⁾ med alt mit Folk for at kjæmpe med Kong Gystein. Jeg vil nu modtage Forlig af dig, hvis du fæster hele Sagen i min Dom." Dette gjorde Sigurd, og Kongen domte ham i en Bod af 15 Mark Guld, der skulde være udredet før næste Dags Høimesse, 5 Mark til hver af Kongerne og sidst til Kong Sigurd. „Mine Brødre vilde vanære mig," sagde Kongen; „men jeg vil paase deres Hæder som min egen." Boderne skulde endelig erlægges i reent Guld; „thi," sagde han, „det er mig forebragt, at du er bleven rig paa Guld af vort Skattegods." „Jeg takker dig, Herre!" svarede Sigurd Ranessøn, „fordi du tog mig til Forlig, hvor stor end min Rigdom befindes at være." Han vendte tilbage til Kong Gystein og fortalte ham, hvad der var skeet. Kongen rødmede og sagde, at han ingen Deel vilde have i dette Forlig; han forlod strax Drifkelaget og gik til Sengs. Sigurd Ranessøn tog Guld til Laans hos sine Venner, men kunde ei faa tilveiebragt mere end 5 Mark. Næste Morgen gik han til Kong Gystein og vilde først betale ham; men Kongen vidste, at han havde maattet laane Guldet, og skjenkede ham det som Gave. Paa samme Maade blev han behandlet af Kong Olaf. Endelig kom han til Kong Sigurd, da der allerede blev ringet til Høimesse i Christkirken. Kongen spurgte, om han havde betalt hans Brødre, og da Sigurd bejaede det, sagde han: „Det var dog, som jeg formodede, at du var meget rig paa Guld." Sigurd Ranessøn fortalte nu, hvorledes Alt var tilgaaet. Da bød Kongen ham beholde Guldet; „men du skal love mig," lagde han til, „at hvis nogen Uenighed opstaar mellem os Brødre, da skal du være min Ven." „Jeg vil stedse bede til Gud," svarede Sigurd

¹⁾ En Slette strax udenfor Nidaros paa Vestfiden.

nesøn, „at ingen Uenighed maa opstaa mellem Eder; thi jeg vil Eder alle vel. Men hvormeget Guld jeg end kunde vinde, ja om det kostede mit Liv, saa vil jeg ingen Mand agte høiere end Kong Eysteinn.“ Da sagde Kongen: „Alt for dybt vilde jeg staa under min Broder, hvis jeg modtog dette Guld — jeg giver dig det, om du end intet Benflab lover mig.“ Sigurd Ranesøn talte Kongen og bød ham til Bords i sin Gaard samme Dag. Kongen modtog Indbydelsen og kom efter Messen med 60 Mand. Han fandt Drifkestuen prydet med Tapeter og Baaben; Skjoldene hang rundt om Væggene, og Alt var saa herligt, at det vakte hans Beundring. Bevertningen var ei ringere; Sigurd Ranesøn selv saa sine Gjester til Gode. Et Dieblis, da han var gangen ud, sagde Kongen til sine Mand: „Hvor saa I slikt Huusgeraad i en Lendermands Bolig? Man seer det neppe i Kongens Herberge.“ „Ja vist er her skjonne Baaben,“ svarede Bergthor Boff, „og herlig Anretning, men den største Ure vilde det være for Verten, hvis han selv eiede Noget af dette og ei havde taget Alt til Raans.“ Da sagde Kongen i Brede: „Deri viser sig just, hvor venfæl Manden er; Slikt er ikke fjærligen talt.“ Sigurd Ranesøn havde hørt, hvad der blev sagt; det ringede just til Aftensang, og Kongen vilde gaa. Sigurd bad ham komme tilbage efter Aftensang for at drikke Christi Minde, og Kongen lovede det. Men da han kom af Kirken og atter traadte ind i Stuen, var Alt forandret; alle Skjoldene vare borte; kun eet gammelt Skjold hang endnu tilligemed en gammel Kappe ved Skjenkebordet. „Hastig Forandring er her foregaaet,“ sagde Kongen, „mens vi vare borte.“ „Det er, som man maa vente,“ svarede Sigurd Ranesøn. „Hver vil have Sit; jeg selv eiede her intet Skjold uden det ene, som hænger hist, og om jeg eier det med Rette, skal du, Konge! dømm. Vi fore i Hærferd med din Fa-der til Irland, mødte der en uimodstaaelig Hær, og Enden

blev, som bekendt, at Kong Magnus faldt med mange brave Helte. Flugt kom i vor Hær, men ei var jeg den første paa Flugten. Da Folket ilede til Skibene, var en dyb Sump i Veien. Nogle fik sprunget over den; Andre kunde det ei og faldt der for Spyddodderne. Men da vi nærmede os Diget, saa jeg en Mand foran mig med dette Skjold paa Ryggen og denne Kappe om sig. Da han fandt det vanskeligt at komme over, kastede han først Skjoldet, siden sled han af sig Kappen. Han havde en guldbremmet Silkehue paa Hovedet, og det forekom mig, som det var hans meste Hæder, at han beholdt Huen. Mig syntes, som Bergthor Boff var Manden. Jeg tog Kappen og Skjoldet op; thi jeg havde intet Skjold havt før i Striden. Siden har jeg bevaret det, og døm du nu, Herre! om jeg eller Bergthor bør eie det." Kongen svarede kort: „Ei du Skjoldet!“ Bergthor var saare forbittret; men Kong Sigurd var siden stedse Sigurd Ranesøns Ven og lod ham beholde den gamle Forlening ¹⁾.

¹⁾ Disse Begivenheder, der udbrede saameget Lys ei alene over de tre Brødres Charakter og Forhold til hinanden, men ogsaa over Norges gamle Statsforfatning, Lovgivning og Rettergang, ere her fortalte efter den Bearbejdelse af Sagaen, som findes i det Haandskrift, der benævnes Hryggjarstykke (Fornm. S. VII, 123—150). Torfæus har fortalt den næsten ordlydende ligedan, som den findes der, efter det utrykte Haandskrift Mortinsinna (Hist. Norv. III, 8, 5). Jeg har ikke taget i Betænkning at foretræffe denne Fremstilling for Snorres (Kap. 21). Denne sidste er i flere Henseender utydelig og i det Hele ufuldstændig. Den første Anledning til Kong Sigurds Fortsættelse paa Sigurd Ranesøns er aldeles ikke berørt, og i Opregningen af de forskjellige Thing, paa hvilke Sagen foretoges, synes at være en betydelig Forvirring. Den blev, ifølge Snorre, først søgt paa et Møde i Bergen; siden paa Arnarnesthing; tredie Gang paa Gulathing; fjerde Gang paa Hrafniska-Thing i Rambalen og endelig sidste Gang paa Drething i Nidaros; men man sees aldeles ikke Grunden til disse forskjellige Afviklinger af Sagen tydelig.

Ei længe efter at Sigurd Ranesøns Sag var tilendebragt, døde Kong Olaf af Sygdom (22 Decbr. 1116) i sit 18de Aar og blev jordet i Christkirken i Nidaros. Hans Død blev meget beklaget¹⁾. Mellem de gjenlevende Brødre Eysteinn og Sigurd var Venstabet engang brudt, og den gamle Fortrolighed vendte aldrig mere tilbage. Begge sønede at være den første. Sigurd var stolt af sine Bedrifter i Udlandet; Eysteinn paa sin Side troede at have udtjente Mere til Rigets sande Gavn ved sine fredelige Foranstaltninger. Hvorledes enhver af Brøderne stræbte at gøre sine Fortjenester gjældende, derom vidner en mærkelig Drdstrid mellem dem, som Sagaerne have bevaret. Da de emlig en Vinter begge fore paa Gjesteri over Opplandene, og hver var paa sin Gaard i Nærheden af hinanden, sønede Bønderne, at de skulde være sammen. De enedes da om at være stiftetvis hinandens Gjest, og de samledes først paa Eysteins Gaard. Om Aftenen, da man begyndte at drikke, var Øllet ikke godt, og Stilhed herskede blandt Gæsterne. Da spurgte Kong Eysteinn: „Hvi ere Alle saa tause? Bedre sømmer det sig i et Drickelag, at Alle ere glade; iver os finde paa noget Ølsnak, saa bliver der vel snart noget Gammen! Sigurd Broder! det synes passeligst, at i begynde med nogen Skjæmtetale.“ Bredt svarede Sigurd: „Snak du, saa meget dig lyst, og lad mig tie for dig!“ „Det er ofte Skik i Drickelag,“ vedblev Eysteinn, „at man vælger sig En at sammenligne sig med; saa skulle og

Snorre omtaler heller ikke de nærmere Omstændigheder ved Forliget mellem Kongen og Sigurd Ranesøn, ligesaa lidt som den Beskjæmmelse, som blev Sigurds tvrige Modstander Bergthor Boff tildeel.

1) Kong Olafs Død henføres til 1116 i Annales regii (Ser. rer. Dan. III, 50); dette stemmer ogsaa godt med Snorres Angivelse (Kap. 22). Lorfæus [og Munch] antager Aaret 1115 (Hist. Norv. III, 8, 6).

vi nu gjøre." Sigurd taug. „Jeg seer vel," sagde da Gysteim, „at jeg faar begynde, og jeg vil tage dig, Broder! at sammenligne mig med. Vi have lige Navn og lige Herredømme, jeg finder heller ingen Forstjæl i vor Vt og Opdragelse." „Mindes du ei," sagde Sigurd, „at jeg kastede dig overende, naar jeg vilde, skjønt du var en Vinter ældre?" „Jeg mindes og," svarede Gysteim, „at du intet forstod dig paa Lege, som fordrede Smidighed." Da sagde Sigurd: „Mindes du, naar vi svømmede; jeg kunde duffe dig, naar jeg vilde." „Ei svømmede jeg dog kortere end du," svarede Gysteim, „baade over og under Vandet; jeg kunde og løbe paa Jislægger (Skøiter), saa Ingen turde kappes med mig; men det forstod du dig ei mere paa end et Nød." „En hæderligere og nyttigere Jdræt," svarede Sigurd, „synes det mig, godt at kunne bruge sin Bue; jeg tror, du ei kan spænde min, om du end nok saa haardt træder den." Gysteim sagde: „Vel er jeg ei saa sterk en Buefytte som du; men i at styde sikkert giver jeg dig mindre efter, og paa Ski render jeg langt bedre end du; det har og været kaldet en god Jdræt." „Det synes mig vigtigt," sagde Sigurd, „at den, som skal være Andres Overmand, udmerker sig ved Hvide, Styrke og Baabensfærdighed og falder i Vinene, hvor Mange ere samlede." „Det er ligesaagodt og vækker ei mindre Opfigt," svarede Gysteim, „at man er skjø; man er da ogsaa kjendelig blandt Mængden, og det sømmer en Høvding; thi Skjønhed og den fagreste Prydelse passe sammen. Langt bedre kjender jeg og Lovene end du, og bedre kan jeg seie mine Ord." „Bære kan det," sagde Sigurd, „at du har lært flere Lovkneb end jeg; jeg har havt Andet at gjøre. Og din Beltalenhed negter jeg ikke, men det sige Mange, at du ei er synderlig ordholden, at man ei maa merke paa hvad du siger; thi du snakker dem efter Munden, som ere hos dig: det er ikke kongeligt." „Det er sandt, Broder!"

svarede Gystein; „Mange komme til mig, som jeg ikke for-
 maar at gjøre saa meget godt, som jeg gjerne vilde. Jeg
 dømmes ofte Mænds Sager efter sande Vidner; men hvis
 fiden noget Sandere kommer for Dagen, saa lader jeg hver
 Mand saa Ret, hvad saa end i Forveien har været dømt.
 Jeg lover og tidt, hvad jeg bedes om; thi jeg vil gjerne,
 at Alle skulle forlade mig glade. Jeg veed vel, at jeg
 kunde handle anderledes; jeg kunde, som du gjør, love Alle
 ondt, og ei hører jeg klage over, at du jo holder, hvad du
 lover.“ Sigurd svarede: „Det har været Folks Ord, at
 den Færd, jeg for af Landet, var hæderlig; imedens sad du
 hjemme som din Faders Datter.“ „Nu tog du paa Byl-
 den,“ sagde Gystein; „jeg havde ei begyndt denne Tale,
 havde jeg ei vidst, hvad jeg her skulde svare; næsten tyktes
 det mig, at jeg udstyrede dig hjemmefra som min Søster,
 før du blev rustet til din Færd.“ „Du mon have hørt,“
 svarede Sigurd, „at jeg holdt mange Kampe i Serkland;
 i dem alle vandt jeg Seier og mange Kostbarheder, hvis
 Mage ei før er kommen hid til Landet; jo gjævere Høv-
 dinger jeg kom til, des mere blev jeg hædret; men du, tror
 jeg, har end ikke udsløttet Hjemfidernavnet. Jeg for til
 Torsal,“ sagde han; „jeg kom ogsaa til Apulien; men ei
 saa jeg dig der, Broder! Jeg gav Rodgeir Jarl den mæg-
 tige Kongenavn; jeg vandt otte Slag; men du var i intet
 af dem. Jeg for til Herrens Grav; men dig saa jeg ikke
 der, Broder! Jeg drog til Jordans Na, hvor Herren blev
 døbt, og svømmede over den; men dig saa jeg ikke der.
 Men hiinsides Naen paa Bakken vogte Vidjer; der bandt
 jeg dig en Knude, Broder! som venter dig. Jeg lovede,
 at du skulde løse den, eller og bære Skammen.“ Da sagde
 Kong Gystein: „Lidt har og jeg at sige herimod: spurgt
 har jeg, at du holdt Kampe udenlands, men nyttigere var
 det for vort Land, som jeg gjorde imedens. Nord i Waagar
 opsatte jeg Fiskerleier, hvor Fattigfolk kunde ernære sig;

jeg satte en Prest der og lagde Gods til Kirken; der var næsten alt Folket tilforn hedensk. De Folk monne mindes, at der har været en Kong Gystein i Norge. Over Dovrefjeld var en Bei fra Throndhjem, hvor Mange omkom i ondt Veir; der lod jeg Sælehuus bygge og lagde Gods dertil; de, som siden drage den Bei, monne mindes, at en Kong Gystein har været i Norge. Ved Agdenes var Stranden øde, uden Havn, og mange Skibe gik der til Grunde; der er nu gjort Havn og godt Skibsleie, og en Kirke er der bygget. Siden lod jeg reise Barder paa Høiffjeldene; de, haaber jeg, skulle vorde Landet nyttige. Jeg lod bygge Hallen i Bergen og Apostelkirken og en Trappe imellem dem; nu monne de Konger, der følge mig, mindes mit Navn. Michaels Kirke og Munkeliv¹⁾ lod jeg bygge. Jeg satte Love, Broder! at Hver kan nyde Ret, og holdes de, vil Landet styres bedre. Jæmterne har jeg underlagt dette Rige ved blide Ord, ei ved Angreb og Ufred. Nu er vel alt dette lidet at tale om, men dog skulde jeg tro, at det ei er Landsfolket mindre gavnligt, end at du slagtede Blaamænd for Djævelen i Serkland og styrkede dem til Helvede. Roser du dine fromme Gjæringer, da tror jeg, at jeg ei mindre har udrettet til Sjælebod ved de Klostre, jeg har stiftet. Men hvad Knuden angaar, som du knyttede mig, saa vil jeg ikke løse den; men havde jeg villet, kunde jeg vel have knyttet dig en Knude, saa du ei nu var Norges Konge, da du kom hid til Landet paa eet Skib og lagde til min Flaade. Lad nu vise Mænd dømme, hvad du har forud; vide skulle I Pralere, at end monne Mænd jævnes med Eder i Norge!“ Begge Brødrene taug og vare vrede. Dette var ikke den eneste Leilighed, ved hvilken de lagde sit uvenlige Sindelag for Dagen; desuagtet vedligeholdtes Freden mellem dem al den Tid, de herskede sammen²⁾.

¹⁾ See ovfr. S. 532.

²⁾ Snorre Kap. 24. Fornm. S. VII, 118—123.

Da sex Aar vare ledne fra Olafs Død, blev Gystein hastig syg, da han var i et Gjestebud paa Hustad i Romsdalen¹⁾, og døde der i sit 33te Aar (29 Aug. 1122). Hans Lig blev ført til Nidaros og jordet i Christkirken. Siden Magnus den godes Død, siges der, havde aldrig saameget Folk staaet sørgende over nogen Mand's Grav som over Kong Gysteins. Han efterlod sig med sin Hustru Ingebjørg en eneste Datter, Maria, der blev gift med Gudbrand Skafhøggssøn. Sigurd var fra denne Stund Norges Enekonge indtil sin Død.

Sigurd havde efter sin Hjemkomst ei glemt sine Løfter til Kongen og Patriarken i Jerusalem. Vel satte han ikke Splinten af det hellige Kors i Nidaros, men i Kongehelle ved Rigets Grændse, da han troede, at det der kunde tjene til Bern for Landet²⁾; ei heller oprettede han nogen Erkebispesæde i Norge, hvilket han vel fandt mindre nødvendigt, da Paven noget i Forveien (1104) havde befuldmægtiget en Erkebiskop i Lund, der skulde være for Danmark, Norge og Sverige, hvad tilforn den bremiske Erkebiskop havde været³⁾. Derimod indførte Sigurd Tienden i sit Rige⁴⁾ og stræbte at fremme Christendommen ei alene der, men og i andre Lande. Kort efter Gysteins Død blev Sigurd af den danske Konge Nicolaus opfordret til i Forening med ham at gjøre et Tog til Smaaland for der at christne Indbyggerne; thi i Sverige havde endnu ikke Christendommen aldeles fortrængt Hedenstabet, og de christne Konger havde endog undertiden maattet vige for hedenste. Sigurd var villig til dette Tog og lod Beting udbyde over hele sit Rige. Med 300 Skibe seilede han (1123) til Dresund, hvor han efter Aftalen skulde møde Nicolaus. Denne var

1) Snorre Kap. 26. Hustad ligger i Bod Bygd. i Romsdals Fogderi.

2) Sn. Kap. 23.

3) Suhm V, 137.

4) Sn. Kap. 23.

imidlertid længe i Forveien kommen til Stevnet og havde ventet en Stund; men da Bønderne begyndte at knurre, havde han endelig hævet Ledingen. Hermed var Sigurd ilde tilfreds; han seilede øster til Sumaros¹⁾, holdt her Huusthing og klagede over Danekongens Uordholdenhed. Nordmændene besluttede at herje i Danmark til Gjengjæld og indtog Staden Tumathorp²⁾. Siden drog de til Kalmar, herjede i Smaaland, tvang Indbyggerne til Christendommen og toge 1500 Slagtensød af dem i Skat. Derpaa vendte Sigurd hjem igjen med stort Bytte. Denne Leding blev kaldet Kalmar-Leding og var den eneste, som Sigurd udbød, medens han var Konge³⁾.

Paa denne Tid var det og, at Nordmændene paa Grønland henvendte sig til Sigurd med Bøn, at han til Christendommens Fremme blandt dem vilde sende dem en Biskop. Einar, en Søn af Soffe paa Brattalid, den gjæveste Mand paa Grønland, frembar for Kongen sine Landsmænds Ønske. Sigurd overtalte en retskaffen og lærd Prest, ved Navn Arnald, til at paatage sig dette Hverv og sendte ham med Unbefalingsbreve til Erkebiskop Abser i Lund, af hvem han ogsaa blev viet (1124). Arnald fulgte derpaa Einar Soffesøn til Grønland og tog sit Sæde i Gardar, hvor siden den grønlandske Biskopsstol vedblev at være⁴⁾.

Sigurds Videnskabelighed og Tungfind tiltog imidlertid med Aarene og henrev ham ikke sjælden til Banvid. Allerede længe før denne Tid hændte det engang paa Dølandene, da han badede sig i et Kar, over hvilket et Læst var udspændt, at det syntes ham, som om en Fisk svømmede

¹⁾ Det nuværende Cimbriskhamn i det østlige Skaane.

²⁾ Er nu en Landsby vestenfor Cimbriskhamn og heder Tomarp.

³⁾ Sn. Kap. 27.

⁴⁾ Grønl. Hættur i Flatsbogen (III, 445—454). Ann. reg. under Aaret 1124 (Scr. rer. Dan. III, 52).

hos ham i Karret. Herover brast han i en saa heftig Latter, at han ganske kom fra sig selv¹⁾. Da han blev ældre, kom saadanne Anfald oftere over ham. En Pintsedag, da han sad til Bords i sit Højsæde, omgiven af mange Høvdinger, blev han tungfndig og kastede vilde Blik omkring til Bænkene; men Ingen turde tale til ham. Han holdt i sin Haand en pragtfuld med gyldne Bogstaver skreven Bog, som han havde hjembragt fra Jerusalem, og Dronning Malmfrid sad ved hans Side. „Mangt,“ udbrød han, „kan forandres i et Menneſtes Liv. Lo Ting eiede jeg, som syntes mig de herligſte, da jeg kom hid til Landet: det var denne Bog og min Dronning; men nu er Intet mig afſkyeligere end de. Dronningen veed ei selv, hvor fæl hun er — mig synes, at hun har Gjedehorn i Panden, og denne Bog duer til Intet.“ Han kastede Bogen i Jlden og gav Dronningen et Slag under Diet. Malmfrid græd, ikke over Slaget, men over Kongens Banvid. Blandt Kjertesvendene var paa denne Tid en Bondeson ved Navn Ottar, liden af Bext, djærv og munter, med sort Haar og mørkt Anſigt, hvorfor man gav ham Ogenavnet Birting (den lyse). Ottar forrettede juſt denne Dag Tjeneste ved Kongens Bord. Han greb hurtig Bogen af Jlden og tiltalte Sigurd. „Underledes,“ ſagde han, „vare de Dage, Herre! da du med Pragt og Hæder ſeilede hid til Landet: Alle kom dig imøde; modtogte dig med Glæde og vilde have dig til Konge. Men nu ere Sorgens Dage komne over os. Thi paa denne herlige Høitid ere mange af dine Venner komne til dig; men ei kunne de være glade, da du er ſyg og tungfndig. Onſkeligt var det, om du kunde være glad med dem, gode Konge! Lyd dette Heldraad! ſtil Dronningen tilfreds med Blidhed og ſiden de andre dine Høvdinger og Venner!“ Da ſprang Kongen op. „Bil du lære mig

¹⁾ Sn. Kap. 25. Thjodref Munk (Kap. 33) anſører ſom et Rygte, at Sigurds Banvid ſkulde være foraaſaget ved en forgiftet Drif.

Raad," sagde han, „du søle Liggerdreng og tølperste Bondeunge af usleste *Ut!*" Han trak sit Sverd og hævede det med begge Hænder over Ottar. Denne stod rolig uden at forandre en Mine. Kongen vendte Sverdet, slog ham let over Herderne og satte sig atter taus i Høisædet. Lidt efter saa han sig roligere om i Hallen. „Seent," sagde han, „faar man prøvet sine Mænd. Her sidde mine Benner og Lendermænd, Stallarer og Skutilsvende og alle de gjæveste Mænd i Landet; dog gjorde ingen af Eder det for mig, som denne ringe Tjener. Han frygtede ei Døden, men talede saa snildt til mig Rasende, at ei den Viseste kunde have gjort det bedre. I skulle vide, mine Benner! hvorledes jeg vil lønne ham: før var han min Kjertesvend, nu skal han være Lendermand, og snart vil han vorde den mærkeligste blandt Norges Høvdinge." Sigurd holdt Ord; Ottar Birting blev Lendermand og siden en berømt Høvding. Eignende vilde Anfald kom tidt over Sigurd; men naar da nogen af hans ringere Tjenere paamindede ham, adlød han dem mest og gav dem siden Gods og Gaarde til Løn. Dette Banvid berøvede alligevel ikke Sigurd Nordmandenes Agtelse; de ansaa ham for en herlig Konge og mindedes steds med Beundring hans Jorsalafærd og Seire i-Syden¹⁾.

Mod Slutningen af Sigurds Liv indtraf en Begivenhed, der havde vigtige, men sørgelige Følger for Norge. En ung Nordmand ved Navn Kale, en Søn af den mægtige Lendermand Kol paa Ugder, blev paa en Handelskræft til England i Staden Grimsbj bekjendt med en Mand fra Sudersørerne ved Navn Gille-Krist. Denne aabenbærede ham i Hemmelighed, at han var en Søn af Magnus Bæfod, og at hans rette Navn var Harald; sin mødrene *Ut* havde han deels i Irland, deels paa Sudersørne. Han spurgte Kale, hvorledes denne meente, han vilde blive mod-

¹⁾ Sn. Kap. 29—32. Fornm. S. VII, 156—162.

gen i Norge, hvis han kom did. Kale svarede, at han troede, at han havde andet end godt at vente af Kong Sigurd, hvis ikke Andre forspildte hans Sag. Harald og ale stiltes derpaa, efter at have lovet hinanden gjensidigt enskab¹⁾. En Stund efter for Hallkel Huf, en Søn

Jon Smørbalte og Lendermand paa Nøre, til Surrøerne. Den samme Harald Gille-Krist kom her til ham ed sin Moder, som bekræftede Sønnens Byrd. Hallkel g dem begge med sig til Norge (1126) og underrettede ong Sigurd om deres Paastand. Kongen raadførte sig i nne Sag med fine Høvdinge; de fleste vilde, at han ei alde indlade sig med Harald; Kol fra Ugder derimod, ligemed hans Søn Kale, samt Thjostolf Alessøn, Ingemar Sveinsøn af Ask talede til Haralds edste²⁾. Da Høvdingerne ei kunde enes, bade de Kongen selv at raade. Denne kaldte nu Harald for sig og erklærede, at han ei vilde formene ham at bevise sin Fødsel ved ærnbyrd; men om han end befandtes virkelig at være lagnus Barfods Søn, saa skulde han dog ei fordre nogen eel i Kongedømmet, saalænge Sigurd eller hans Søn lagnus levede. Dette lovede Harald med Ed, skjønt det rekom Mange haardt, at han skulde underkaste sig saaling en Prøve uden derved at vinde nogen Deel af Riget. ter at have forberedt sig ved Faste, gif nu Harald med re Fødde over ni gloende Plogjærn; han blev ledet af Biskopper og paakaldte under Prøven den hellige Combanus. Kongen og hans Søn Magnus vare selv tilde. „Ei træder han Jærnene mandigen!“ sagde Magnus. lf Ondskab er Sligt talt,“ svarede Sigurd; „han gjorde t vel!“ Da Harald var kommen til Enden, lod han sig lde i den Seng, som der var opredt for ham. Tre Dage er bleve hans Fødde undersøgte og befundne ubrændte,

1) Drfn. S. Side 152.

2) Sammeheds S. 170.

hvorpaa Kongen erkjendte ham for sin Broder. Sigurd merkede imidlertid, at Haralds Erkjendelse mishagede flere af Landets Høvdinge og især hans Søn Magnus. For at berolige denne fordrede han Ed af Nordmændene, at de efter hans Død skulde tage Magnus til Enefonge, og Sigurd var saa elsket, at hele Folket tilsvor ham dette¹⁾.

Harald Gille var en høi og smal Mand med lang Hals, langagtigt Ansigt, sorte Dine og sort Haar. Han var overmaade smidig og hurtig og klædte sig oftest paa Irst i korte og lette Klæder. Han havde meget ondt for at tale Norst, og heraf toge Hirdmændene ofte Anledning til Spot; dog vovede Ingen at fornærme Harald i Kongens Nærværelse; thi denne behandlede ham stedse venflabeligen²⁾. Men Haralds Fiender lode det ei blive ved Spot alene; deres Had yttrede sig undertiden paa en alvorligere Maade. Engang havde han i Overilelse saaret Svein Rimhilds søn fra Jæderen, en Vtling af Erling Skjalgs søn. Svein samlede sine Frænder, greb Harald og vilde hænge ham. Men Kongen blev itide underrettet om sin Broders Fare; han samlede sine Mænd, ilede til det Sted, hvor Galgen allerede var reist, og tog Harald til sig. Han erklærede Svein og alle hans Medhjælpere landsforviiste; dog tilgav han dem siden paa flere Høvdingers Forbøn³⁾. Haralds værste Fiende var imidlertid Kongens Søn Magnus, der greb enhver Leilighed til at fornærme ham. Kong Sigurd pleiede gjerne at gaa tidlig til Seng om Aftenen og da tage Harald med sig. Magnus derimod og hans Følge blev oftest siddende længe ved Drifkebordet. En Aften i Oslo, da Kongen gif bort, fik de holdt Harald tilbage og sad nu og drak med ham til langt paa Natten. Magnus havde just faaet en meget hurtig Hest

1) Sn. Kap. 33.

2) Sammensteds Kap. 34.

3) Sammensteds Kap. 35. 36.

fra Gautland, og denne kappedes de Nærværende om at rose. Harald sagde til sin Sidemand, at paa Irland gaves Mænd, der løb hurtigere end nogen Hest. Magnus hørte dette og sagde: „Nu lyver han, som han pleier.“ Harald vedblev sin Paastand. Da sagde Magnus: „Det skal gjælde dit Hoved, hvis du ei løber saa hurtigt, som jeg rider min Hest; jeg sætter min Guldring derimod.“ Harald indvendte, at han ikke havde paastaet dette om sig; han havde kun sagt, at saa hurtige Mænd gaves paa Irland. „Jeg vil ikke fare til Irland,“ svarede Magnus; „her vil jeg vedde.“ Harald gik bort og vilde ei tale mere herom. Den følgende Morgen efter Ottesang red Magnus ud af Byen og sendte Bud efter Harald. Denne kom ogsaa, let klædt, med en Spydstige i Haanden. Magnus satte Maalet; Harald sagde, at det var for langt; men Magnus satte det strax endnu længere. Løbet begyndte i en Mængde Mennesters Paasyn. Harald fulgte hele Liden Hestens Forbeen; men da de kom til Maalet, sagde Magnus, at han havde holdt i Brystgjorden. Løbet begyndte paany, og Harald sprang hele Liden foran. „Holdt jeg nu i Brystgjorden?“ spurgte han, da de naaede Maalet. „Du begyndte før at løbe,“ svarede Magnus. Han lod Hesten puste, hug den derpaa med Sporerne og for affted. Harald stod endnu stille. „Kend nu!“ raabte Magnus, idet han vendte sig tilbage. Da løb Harald frem, var snart Hesten forbi, kastede sig ned ved Maalet, reiste sig igjen, da Magnus kom, og tilraabte ham: „Hil dig, Magnus Frænde!“ Begge vendte nu tilbage til Byen. Kongen havde imidlertid været i Høimesse og fik først efter Bordet vide, hvad der var skeet. Bred sagde han til Magnus: „J kalde Harald en Laabe; men større Laabe synes du mig at være. Har du ikke hørt, at man i fremmede Lande øver sig i andre Jdrætter, end at tulle Bl i sig og gjøre sig uskicket til Alt? Giv Harald Ringen og spot ham ei, saalænge mit Hoved er over Mul-

den!" Sigurd forudsaa med dyb Smerte, hvilke Ulykker Magnus og Harald vilde bringe over Norge. „Ibde ere I farne, Nordmænd!" sagde han, „idet I have en vanvittig Konge; og dog aner det mig, at den Stund snart vil komme, da I gjerne gave det røde Guld for at have mig til Styrer istedetfor Magnus og Harald; den Ene er grim, den Anden taabelig¹⁾."

Sigurd opholdt sig meget i Kongehelle og opbjalp denne By saaledes, at i hans Tid ingen rigere Kjøbstad fandtes i Norge. Han vilde gjøre den til et Bern for sit Riges sydlige Grændse og anlagde derfor ved den en sterk Fæstning, som han forsynede med Vaabenstene, Stofke til at kaste med og andre Forsvarsmidler. Paa denne Fæstning lod han ogsaa bygge en Kongsgaard og en Kirke, til hvilken han stjenkede mange Kostbarheder, som han havde ført hjem med sig fra sit Tog²⁾.

I sine sidste Aar vilde Sigurd stille sig fra sin Hustru Malmfrid og gifte sig med en rig Mands Datter ved Navn Cecilia. Han lod gjøre store Forberedelser til at holde Bryllup med hende i Bergen. Da Byens Biskop Magne hørte dette, gif han til Kongens Hal og bad Sigurd komme ud. Kongen kom med draget Sverd i sin Haand, modtog Biskoppen vel og bød ham ind at drikke. „Andet Grinde har jeg," svarede Magne. „Er det sandt,

¹⁾ Sn. Kap. 34. Fornm. S. VII, 168—171.

²⁾ Sn. Kap. 23 og 40. Kirken i Kastellet eller, som den og kaldes, Korskirken (forbi det hellige Kors der bevaredes) blev ifølge Snorre Kap. 40 indviet i Sigurds 24de Regeringsaar, altsaa 1127. Blandt de Kostbarheder, Sigurd stjenkede til denne Kirke, nævnes en Tavle, som han havde ladet gjøre i Grækenland af Kobber og Sølv, overalt forgyldt og prydet med Stene; denne Tavle blev sat over Høialteret. Ligeledes nævnes et Stuk, som Erik Emune, siden Konge i Danmark, gav Sigurd, og et med gyldne Bogstaver skrevet Plenarium (en fuldstændig Messiebog), en Gave af Patriarken af Jerusalem.

Herre! at du vil forstjyde Dronningen og egte en Anden?" Kongen svarede, at det var saa. „Hvi," sagde da Biskoppen ibrigen, „vil du gjøre Sligt i mit Bispedømme, at foragte Guds og den hellige Kirkes Bud? Jeg forbyder dig det paa Guds, den hellige Dafs, St. Peters og alle Helgeneres Begne!" Medens han talede disse Ord, stod han med fremraakt Hals, som om han ventede, at Kongen vilde svinge Sverdet. Sigurd var ogsaa forbitret; han vendte tilbage til Hallen uden at svare Biskoppen. Men Magne gik hjem, glad over, at han havde opfyldt sin Pligt. Strax efter forlod Kongen Byen med alt sit Følge og drog til Stavanger for her at fuldbyrde Brylluppet med Cecilia. Ogsaa Biskoppen af Stavanger, Reinald, dadlede Sigurds Forsæt; dog erklærede han, at Egteffabet kunde gaa for sig, hvis Kongen til Bod vilde begave Kirken. Sigurd bød ham tage af sit Guds saameget, som han selv vilde, og egtede derpaa Cecilia. Han viiste imidlertid ikke siden Biskoppen af Stavanger mere Indest end Biskop Magne; men Cecilia elskede han høit ¹⁾.

Medens Magnus Barfods Sønner styrede Norge, havde mange Omvæltninger fundet Sted paa Orknøerne. Haakon Paalsøn, der (1105) af Brødrene var udnævnt til Jarl over alle Verne ²⁾, herskede ei længe ene. Hans Sødsfendebarn, Magnus, Erlend Jarls Søn, der siden Magnus Barfods sidste Log havde opholdt sig hos den stotste Konge, vendte tilbage og fordrede sin Fædrearv. Haakon negtede ham den i Førstningen og samlede Folk for at modstaa ham; men Magnus havde mange mægtige Benner og Frænder paa Verne, der understøttede hans Sag, og omsider bragte han det dertil, at Haakon overlod til de norste Konger at afgjøre Trætten. Magnus drog nu til

¹⁾ Sn. Kap. 39. Denne Begivenhed henføres i Almindelighed til 1128 (Thorlacius i Chronologien til 3die Deel af Heimskringla).

²⁾ See ovenfor S. 526.

Norge, medens Kong Sigurd var fraværende paa sit Jerusalemstog, og fik af Kong Gystein Jarlsnavn og Halvdelen af Verne (1109). Efter sin Tilbagekomst herstede han og Haakon en Stund i Fællesskab, dog uden at være oprigtige Venner. For ganske at bilægge Uenigheden mellem dem blev en Sammenkomst aftalt paa Egilssø. Men her svog Haakon sin Frænde; han kom til Mødet med større Følge, end aftalt var, fangede Magnus og lod ham dræbe (1116). Magnus Jarl havde ved sin Retstæfning og sit strenge Levnet erhvervet sig megen Ugtelse og blev efter sin Død dyrket som en Helgen¹⁾. Da han ingen Børn efterlod,

¹⁾ Om disse Stridigheder mellem Haakon Paalsøn og Magnus Erlendsøn fortælles udsærlig i Drfn. S. Side 118—134. Om Magnus den hellige er der desuden en egen Saga (trykt som Anhang i den Kjøbenhavnke Udgave af Drfn. S.); denne er imidlertid opfyldt med overtroiske Fabler om Helgenens Mirakler. — Om Magnus's Dødsaar har man været uenig: Drfn. S. (S. 134) ligesom Magnus d. hell. S. (S. 504) angiver Aaret 1104 som hans Dødsaar, noget, som imidlertid umulig kan bestaa med disse Sagaers øvrige Beretning; thi ifølge den skal Haakon Paalsøn først være bleven Jarl 1105, hvilket ogsaa stemmer med Snorres Udsagn (Sig., Gylf. og Dl. S. Kap. 2), men Magnus først have faaet Jarlsnavn af Kong Gystein efter Sigurd Jorsalafarers Bortreise fra Norge, altsaa efter 1107 (Drfn. S. 118—120). Torfæus (Orcades I, Kap. 18) forkaster ogsaa Aaret 1104 og antager 1110 for Magnus's Dødsaar; men for at bringe dette Aar i Overensstemmelse med Drfn. S. Udsagn (S. 134), at Haakon og Magnus styrede 7 Aar i Fællesskab, ser den Sidste blev dræbt, maa han afvige baade fra Drfn. S. og Snorre ved efter Morkinskiuna at antage, at Haakon og Magnus begge have faaet Jarlsverdigheeden i samme Aar, som Magnus Barfod døde, 1103. Da imidlertid Ann. regii (Scr. rer. Dan. III, 50) anføre 1116 som Magnus's Dødsaar og Mængden af de øvrige Annaler efter Torfæus's eget Udsagn 1115, saa tror jeg, at eet af disse Aarstal, der begge vel lade sig forene med Drfn. S. og Snorres Beretning, bør foretrakkes for det af Torfæus antagne 1110. Magnus Jarls Dødsdag skal have været 16 April, og paa den Dag holdtelligeholdtes siden hans Fest.

faa underlagde Haakon sig paany alle Verne, gjorde siden for at udsøne sin Broder en Pilegrimsreise til Rom og Jerusalem og blev efter sin Hjemkomst meget elsket af Orknøingerne for sin kraftfulde Landsstyrelse og sine gode Love¹⁾. Han efterlod ved sin Død Jarledømmet til sine to Sønner, Paal og Harald; den sidste havde Haakon avlet med sin Frille Helga, en Datter af Moddan; en førnem Mand paa Katanes. Paal Jarl var fredelig og vensæl; Harald blev meget ledet af sin Moder Helga og hendes Søster Frakork, der begge holdtes for lumste og tryllekyndige. Brødrene havde allerede fra Barndommen af været uenige, og da Harald lod dræbe Paals Ven Thorkel Fostre, kom det til aabenbart Fiendskab mellem dem. Kort efter døde imidlertid Harald Jarl pludseligen, som det hed, dræbt ved en fortryllet Kjortel, som af Helga og Frakork var virket og bestemt for hans Broder, men søtt Harald mod deres Villie iførte sig. Paal drev nu Søstrene bort fra Verne og var en Stund ene Jarl²⁾. Men Magnus den helliges Søster Gunnhild var af Kong Magnus Barfod bleven giftet med Kol fra Ugder, og deres Søn, den førnævnte Kale, troede sig at have Ret til sin Morbroder Magnus's Deel af Orknøerne. Kale var i Skjønhed, Raffhed og Kundskaber en af de mest udmerkede Unglinger i Norge. Han kunde — som han selv i en Bise siger — ni Jdrætter; han var øvet i Bretspil, Runet, Læsning og Smedekunst; han kunde løbe paa Ski, styde med Bue og ro; han forstod at slaa Harpen og var Skald.

1) Orkn. S. Side 138. — Haakon Jarls Dødsaar kendes ikke.

2) Brødrenes Livst og Harald Jarls Død fortælles i Orkn. S. Side 138—144. I Thorkel Fostres Drab havde Nordmanden Sigurd Glember, som dengang var i stor Yndest hos Helga og Frakork, megen Deel og maatte derfor drage bort fra Verne. — Harald Jarls Dødsaar vides ikke. [Efter Munchs Formodning er Haakon Jarl død 1122 eller 1123 og Harald 1127 eller 1128.]

Kale understøttedes af sin vise Fader og af sin Ven Harald Gille og bragte det omsider dertil, at Kong Sigurd i det sidste Aar af sit Liv (1129) gav ham Jarlsnavn og Halvdelen af Orknøerne med Paal. Kale antog nu Navnet Røgnvald efter den vensle Jarl Røgnvald Brusessøn; men det varede flere Aar, før han kom i Besiddelse af sit Jarledømme¹⁾.

Da Kong Sigurd havde styret Norge i 27 Aar, blev han syg under et Ophold i Viken. Hans Venner raadede ham til at stille sig fra Cecilia, og hun selv bad Kongen, at han vilde sørge for sit Vel ved at lade hende fare bort. Sigurd tog sig denne hendes Begjering meget nær. „Gi troede jeg,“ sagde han, „at du vilde forlade mig, som de Andre.“ Han blev blodrød i sit Ansigt og vendte sig bort fra hende; men Cecilia drog bort. Nu forværredes Kongens Sygdom, og han døde 40 Aar gammel, een Nat efter Mariemesse i Fasten (26de Marts 1130). Han efterlod sig kun to Børn, nemlig med Borghild Sønnen Magnus og med Dronning Malmfrid Datteren Kristina. Hans Lig blev ført til Oslo og der jordet i St. Hallvarvs Kirke i Muren udenfor Choret paa den sydlige Side²⁾.

Kong Sigurd roses baade af Nordmænd og Udlæn-

¹⁾ Kale Sæbjørnsøn (den ældre), Lendermand fra Agder, havde fulgt Magnus Barfod paa dennes Vesterhavstog 1098 og var meget yndet af Kongen, hvem han ofte hjalp med sine vise Raad. Han fik farlige Saar i Kampen i Angulvs Sund (see ovenfor S. 515) og døde af disse den Vinter, da Kongen opholdt sig paa Sudeøerne (1098—1099). Magnus giftede siden Kales Søn og Arving Kol med Gunnhild, den orknøiske Jarl Erlends Datter, for ved dette anseelige Giftermaal at lade ham hans Faders Døds i Kongens Tjeneste. Af dette Egteskab fødtes Kale den yngre eller Røgnvald Kale (Orkn. S. Side 110—116). Om Kale Rolssøns Ungdomsbebrifter handler samme Saga Side 150—170.

²⁾ Sn. Kap. 41.

dinge for sin Jver i at ophjælpe Christendommen¹⁾. Vel bar denne Jver ofte Sværmeriets Præg og virkede maaskee mere til Klerkevaldets end til den sande Oplysnings Fremme; men Sigurds redelige Villie bør man et derfor drage i Tvivl. Som Yngling var han paa sin Forsalafærd bleven indviet i Lidsalderens-blinde Overtro, og denne næredes i hans senere Aar ved stedse tiltagende Lungfind og dyb Følelse af egen Svaghed. Under saadanne Omstændigheder vilde det være uretfærdigt at dømme ham haardt, fordi han lod sig rive med i Strømmen af sin Samtids Bildfarelser. At han meente det vel med sit Folk, derom vidner hans Mundheld: „Nest ynder jeg Bønder, bygget Land og varig Fred“²⁾; derom vidner og den Kjærlighed, hele Folket bar til ham uagtet alle hans Overilelser. „Norge var lykkelig,“ sige Sagaerne, „medens han styrede; der var gode Aaringer og Fred i Landet“³⁾.

Norge havde saaledes paa den Grundvold, der var lagt under den hellige Olaf, hævet sig til et høit Trin af Magt og Velstand. De indvortes Uroligheder i dette 95aarige Lidsrum vare kun ubetydelige. Der herskede i det Hele Enighed mellem Konge og Folk. Kongerne agtede Lovene og Folkets gamle Frihed, og Folket ærede Kongernes gode Villie, Fædrelandsfind og Duelighed. Landet udviklede en krigerst Kraft, som maa vække Forundring, medens til samme Tid fredelige Syssler trivedes; Christendommen mildnede Sederne, Velstanden tiltog, Kjøbstæder reiste sig, og Handelen opblomstrede.

1) See det i Saml. til det norske Folks Sprog og Historie I, 110 meddeelte Brev til Sigurd fra Petrus den ærverdige, Abbed i Klofret Cluny i Frankrige.

2) Bøendr þykkja mér bestir,
bygt land ok friðr standi. Ágrip Kap. 49.

3) Sn. Kap. 41.

Norges Statsforfatning undergik i dette Tidrum ingen særdeles væsentlig Forandring. Kongernes Retterbøder indskrænkede sig kun til at befri Almuen for enkelte byrdefulde Paalæg, der endnu vare tilbage fra den danske Svein Knutsøns Herredømme. Thingene vedbleve at nyde sin gamle Anseelse, og Bønderne sin gamle Frihed. Kjøbstadboerne fik sin Byret (Bjarkøret), forsaavidt som deres Stilling var forskjellig fra Landboernes, deres Sager paa-dømtes og deres sælles Anliggender afgjordes paa Bymøder (mót) eller: Bything, som Bøndernes paa Landsthingene. Byretten gjaldt ogsaa for Handelende paa deres Handelsstevner og for Fiskerne, naar de laa samlede i Fiskeleierne¹⁾.

Det er især med Hensyn til Sedernes Formildelse og den aandelige Dannelses Fremskriden, at det nu fuldendte Tidrum af Norges Historie er vigtigt. Her viser Christendommen sig allerede som kraftigt virkende. Folket vantes til et roligere Liv, idet den nye Tro fremstillede de forhen almindelige Vikingetoge som utilladelige²⁾. De første Skridt gjordes til Trældommens Ophævelse, da det i Loven paabødes at frifjæbe en Deel Træle hvert Aar

1) Andet Brudstykke af den ældre Bjarkøret, Kap. 42. Norges gamle Love I, 312.

2) Saaledes siger Harald Haardraade til Haakon Jvaresøn, da han hører, at denne agter sig i Viking: „Det er Noget, som medfører stort Ansvar, og som ei vel sømmer christne Mænd; i Hedenstabet ansaaes det for sømmeligt, da man ei kjendte til Gud; men nu passer det sig ikke; thi det er forbundet med stor Overtrædelse af Christendommen.“ Harald Haardr. S. i Flatsbogen (III, 367) og Norkinnsna (Torfaus Hist. Norv. III, 5, 7). — Adam af Bremen siger om Nordmændene (IV, 30): „Drevne af Fattigdom fare de den hele Verden om og hjemføre ved Sørværtog andre Landes Rigdomme, ibet de saaledes afhjælpe sit eget Lands Mangel. Men siden de have antaget Christendommen og faaet en bedre Underviisning, have de lært at elske Freden og Sandheden og at nsies med sin Armød, ja at uddele, hvad de eie, og ikke som før samle det spredte.“

paa offentlig Beføstning¹⁾. Geistlighedens Magt var alligevel endnu ubetydelig. Kongerne, der fra først af havde indført Christendommen i Landet, vedligeholdt sin Indflydelse paa Kirken. I Affatningen af Kirkeloven eller Christenretterne havde, ligesom ved alle andre Love, Folket paa Thingene den afgjørende Stemme²⁾. To Christenretter ere endnu tilbage fra dette Tidrum: den gamle Gulathings Christenret, grundet paa Olaf den helliges og Biskop Grimkels ældre Kirkelove og videre udannet under Olaf Kyrre, samt den viske Christenret, hvilken tillægges Sigurd Jorsalafarer³⁾. Begge vidne om, hvormeget Christendommens første Lærere i Norge have lempet sig efter Folkets ældre Meninger. Saaledes tillades i begge Udsættelse af nysødte Børn, naar de i høieste Grad vare vanskabte⁴⁾. I Gulathings Christenret forbyde Bønderne Presternes Afstraffelse for geistlige Forseelser ved Vidstning, en Kirkestraf, som paa den Tid i andre Lande var almindelig, men som forekom Nordmændene vanærende for Frie og kun anvendelig paa Træle; Presterne skulde derimod nyde samme Ret som det øvrige Folk, at maatte udsone sin Brøde ved Pengebøder⁵⁾. Biskopperne, der i Begyndelsen vare omreisende Lærere uden noget bestemt Opholdssted, fik nu først — som man tror under Olaf Kyrre —

1) Ældre Gulathingslov Kap. 4 (Norges gl. Love I, 5. 6).

2) I Gulathingslovens Christenret er det overalt Bønderne, som tale.

3) Udgivne i Norges gamle Love I, 3—20 og 339—372.

4) Ældre Gulath. Christenret Kap. 21 (S. 12). Viske Christenret Kap. 1 (S. 339).

5) „Men overalt, naar de (Presterne) tilfuge os Helligdage feil, eller bryde Biskoppens Bud i det, som vedkommer vor Christendom, da skulle de derfor høre Guds til Biskoppen; thi vi have affkøbt det at lade dem vidste, eftersom vi besvogle os med dem og lade vore Sønner oplæres til Prester. Vore Lærere skulle have samme Ret som enhver af os andre her i Landet.“ Gulath. Christenret Kap. 15 (S. 9).

hver sin Bispestol, i Nidaros, Bergen, Stavanger og Oslo, samt hver sit bestemte Stift¹⁾. Bispestolen i Samar paa Oplandene blev oprettet sildigere (1152). Biskopperne valgtes af Kongen og indviedes af fremmede Erkebiskopper, først i Regelen af den bremiske, siden (fra 1104) af den lundske. Orknøerne, Grønland og Færøerne fik ligeledes i dette Tidrum egne Biskopper. Det Samme var Tilfælde med Island; den første Biskop her var Isleif, Gissur Hvides Søn; han valgtes af Almuen omkring 1054 og blev viet 1056 af Erkebiskop Adalbert i Bremen. Siden (1106) deelede Den i to Bispedømmer, det i Staalholt paa Sydlandet, og det i Holar paa Nordlandet. De norske Prester valgtes efter Overenskomst mellem Biskoppen og Almuen og underholdtes af denne sidste, først ved frivillige Gaver, siden ved lobbestemte Bidrag, indtil Sigurd Jorsalafarer fik Tienden i Gang. Tydskeren Adam af Bremen, der skrev ved Enden af det 11te Aarhundrede, roser Nordmændenes kristelige Sindelag og deres Agtelse for Presterne. „Den holdes neppe for Christen,” siger han, „som ei offerer, hvergang han har hørt Messe“²⁾. Geistligheden var ellers dengang ei saa strengt adskilt fra det øvrige Folk, som den siden blev; Presternes ugifte Stand var endnu ei paabuden; de vare jævnlig besvogrede og beslægtede med sine Sognefolk og vare Landsloven underkastede som den øvrige Almue.

Geistligheden i Norge dannede saaledes endnu ingen affondret Stand, hvis Fordeel det var at udelukke det øvrige Folk fra al høiere Kundskab for lettere at herste under den almindelige Uvidenhed; tvertimod virkede det for-

1) [Stavangers Bispestol er dog rimelig først oprettet under Sigurd Jorsalafarer, og Stiftet har tidligere ligget under Bergens (Gulathingsslagens) Biskop. See Kejsers Norske Kirkehistorie I, 143 og 156].

2) Adam IV, 30.

trolige Forhold mellem Geistligheden og Landets Bønder til nye Kundskabers Udbredelse blandt det hele Folk. Vel stod Videnskabeligheden i Middelalderen paa et temmelig lavt Trin overalt i Europa; men de første christelige Lærere indbragte dog til Norge enkelte Kundskaber, som tilførende vare ubekjendte. Latin maatte Presterne lære for at kunne holde Gudstjeneste, noget Mathematisk og Astronomisk for at beregne Helligdagene. Men det vigtigste var uden Tvivl, at Nordmændene ved Christendommens Indførelse lærte Brugen af bekvemmere Skrifttegn og Skrivematerialier. Skjønt de allerede i Hedenskabets forstod at riste Runer i Steen og Træ, saa var dog ei denne Skrivekunst anvendelig uden til ganske korte Optegnelser. Mundtlig Overleverelse var den almindelige Maade, paa hvilken Love, Historie, Skaldkvad, kort al Viisdom forplantedes fra Slægt til Slægt. Nu saa Nordmændene de christne Læreres Bøger skrevne paa Pergament med mindre stive Tegne og maatte snart finde Fordelen af denne Skrivemaade fremfor Runeristningen. Lidligst benyttede de uden Tvivl den nye Kunst til at opbevare Lovene; først mod Slutningen af Tidrummet begyndte enkelte Islændinger ogsaa at anvende den paa Historien. Sæmund Sigfusson (f. 1056 + 1133) og Are Thorgilsson (f. 1068 + 1148), begge med Tilnavnet den frode (Kundskabsrige), sammensatte i det norske Sprog historiske Optegnelser om Norge og Island. Det synes imidlertid, som om deres historiske Skrifter have været korte, kun bestemte til at ordne og berigtige de mundtlige Sagn og fastsætte Tidsregningen. Saaledes forholder det sig idetmindste med Ares Islendingabog, det eneste nu tilværende Skrift, som med Sikkerhed kan tillægges denne Forfatter. Sæmunds historiske Optegnelser ere tabte; men hvad senere Sagaskrivere have anført af ham, synes at vise, at hans Verk var af samme Bestaaffenhed som

Ares. De udførligere Sagaer derimod bleve ei før i følgende Tidsrum skriftligen optegnede.

Det var overhovedet til stort Gavn for Nordmændenes eiendommelige Landsdannelse, baade i selve Norge og paa Island, at Klerkevældet ei saa hastigen og saa voldsomt brød ind over dem, som over de øvrige Folkeslag i Nordeuropa. Nordmændenes Frihedsfølelse var for stor, til at de strax skulde underkaste sig Pavedømmets Ag i dets fulde Strengthed, og deres Land var for fattigt og laa for affides, til at den romerske Curie, som allerede da sterkt lededes af Egennytten, skulde have gjort store Dpoffrelser for at bringe dem under sit Herredomme. De fik saaledes Tid til at bringe den Landsudvikling, der allerede under Hedenstabet var dem egen, i Samklang med de nye Kundskaber, som Christendommen tilførte dem. Deres Sprog, allerede uddannet ved hyppige Retsforhandlinger og ved ideligen at anvendes til Digte og Sagn, blev tillige Skriftsprog og fortrængtes ei som saadant af Latinen, der i det øvrige Europa indtvang sig med Rom's Troslærdomme. Hedenstabet's Myther udryddedes ei i Norge og paa Island tilligemed Gudebillederne; tværtimod vedbleve de at tjene Digtetkunsten til Prydelse og Sagaen til Dplysning, og Nordmændene ere det eneste Folk i hele Nordeuropa, der endnu besidder sine Forfædres hedenste Gudelære og hedenste heroiske Sagn opbevaret i Kvad, tilblevne under selve Hedenstabet. En Samling af slige gamle norske Sange er den ældre Edda. Eddadigtene, Norges Kongesagaer og Islands Familiesagaer ere eiendommelige Landsfrembringelser af Nordmændene, som kun saa af Europas Folkeslag i Middelalderen kunne opvise Mage til.

Saaledes virkede i dette Tidsrum Christendommen, Folkeaanden og en efter Tid og Omstændigheder klog Landstyreelse i Forening til Norges Held. Rygtet om Rigets Velstand og Magt naaede endog til fremmede Lande.

„Norge havde dengang,“ efter den samtidsige normanniske Skribent Ordericus's Udsagn, „6 Kjøbstæder ved Havet, og de store sifferige Søer i Landets Jndre vare omgivne med Gaarde; Jndbyggerne havde Overflod af Fisk, Fugle og allsags Wildt; de vare nidkjære i Christendommen, holdt Fred og Rødfkthed i We og straffede Misgjerninger ved strenge Love. Flere Der stode under dem, og ved Skibsfart tilførtes dem Rigdom fra den hele Verden“¹⁾.

Et ganske andet Præg bærer det følgende Lidsrum i Norges Historie. Vel udviklede Landet ogsaa i dette en stor Kraft; men denne Kraft var rettet mod dets eget Jndre. „Harald Gilles Komme,“ siger den danske Sago, „ned slog som et Lyn eller en Storm Norges blomstrende Tilstand“²⁾.“ Den gav Tegnet til de blodige Borgerkrige, som i mere end 100 Aar sønderlede Riget. Den gamle norske Historieforfatter, Munken Thjodrek, slutter her sit korte latinske Verk for ei at fortælle de paafølgende Rædsler. „Han anseer det uverdigt,“ siger han, „at overlevere til Efterverdenens Grindring Forbrydelser, Drab, Meened, Strid mellem Frænder, hellige Steders Besmittelse, Foragt mod Guddommen, Geistlighedens og Almuens Udplyndring, Kvinders Fangenskab og flere Uffkyeligheder, som det er for vidtløftigt at opregne. Heller,“ tror han, „bør man skjule sit eget Folks Brøde“³⁾.“ Disse Rædsler bleve alligevel ikke skjulte: Sagaerne have skildret dem.

Spiren til Borgerkrigene laa fra først af i Norges Statsforfatning, der tilstod enhver Kongesøn Deel i Kongedømmet, ligemeget om han var egte eller uegte sødt. Denne Arvelov havde flere Gange skadet Riget; men dobbelt forværvelig blev den, da det vedtoges, at Prøven med det gloende Jærn kunde afgjøre omtvilet Kongebyrd. Dr-

¹⁾ Enhm V, 367.

²⁾ Særo Gramm. 13de Bog, S. 652 (Müllers Udg.).

³⁾ Theod. mon. c. 34.

daler eller Gudsdomme havde allerede været brugte som Beviidsmidler blandt Tydsterne under Hedenskabets. Da Christendommen indførtes hos dem, optoges disse Gudsdomme af Geistligheden som et virksomt Middel til indgribende at kunne blande sig i den hele Rettergang. Den Skik, at en Anklaget kunde bevise sin Ustyldighed ved at bære eller træde gloende Jærn uden at stades, udbredte sig snart blandt alle tydske Følkeskærd og kom fra dem med Christendommen til Norge, hvor man gav denne Beviidsførelse Navn af Jærnbyrd. Geistligheden, der havde Opsigt med den hele Prøve, raadede naturligtvis ogsaa for dens Udfald. Idet Sigurd Jorsalafarer tillod Harald Gille at bevise sin Kongebyrd ved at træde gloende Jærn, opfordrede han, saa at sige, enhver djærv Lykkefrister til at indlade sig paa samme Bøvestykke. Geistligheden var ikke længer ubestikkelig, og havde man først vundet en slu Klerk, var Jærnbyrden let overstaaet. Snart saa man ogsaa den ene Uergjerrige efter den anden at følge Harald Gilles Exempel og dristigen optræde som Kongesøn; Egennyttens og Overtroens gav dem altid Tilhængere. Imidlertid vidste Geistligheden at benytte den almindelige Forvirring til sin Magts Forøgelse. De stridende Partier kappedes om at vinde den for sin Sag ved Opoffrelser. Under sit eget Overhoved, Erkebiskoppen af Nidaros, affondrede den sig lidt efter lidt fra det øvrige Folk og arbejdede endelig aabenbar paa at gjøre sig Kongemagten underdanig. Men nu fandt den kraftige Modstandere; Borgerkrigen blev en Kamp mellem geistlig og verdslig Magt og rasede videre end nogenstunde før, indtil det lykkedes Haakon den gamle Kraft og Klogskab at give Landet Fred, sætte Geistligheden Stranker og atter have Norge til Magt og Hæder.

Lidsrummet, der omfatter disse voldsomme Bevægelser i Norges Indre, gaar fra Sigurd Jorsalafarers Død 1130 til Haakon den gamle Død 1263, igjennem 133 Aar.

Dplysninger til Kartet.

Man skjælnede i ældre Tider mellem Norges Rige (Noregsveldi), hvorved man forstod alle de Lande, som laa under den norske Konges Herredømme (Noregs konungs riki), og Landet Norge (Noregr).

Noregr omfattede foruden, hvad der nu ligger inden Norges Grændser, de nuværende svenske Landstaber Bohuslæn, Herjedalen og Jämteland samt Särna og Idre sogne i det svenske Landstak Dalarne. Af disse Landsdele hørte dog Jämteland i den tidligere Middelalder i længere Tid til Sverige og blev først ved Kong Gystein Magnussøn (omtr. 1110) varigt forenet med Norge (see ovfr. S. 532). — Derimod gif det gamle Norge ikke saa langt mod Nord som det nuværende. Norge regnedes kun at strække sig saalangt nordover, som Nordmænd boede ved Kysten; hvor den norske Ebyggelse ophørte, begyndte Finmarken, der ialfald ikke var i den tidligere Middelalder regnedes med til det egentlige Norge. Grændsen var her derfor noget ubestemt og flyttedes nordover, eftersom den norske Befolkning udbredte sig videre. Den ældste Tid synes den at have været omtrent ved Malmø. — Grændsen mellem Norge og Sverige var, efterat den ved en Overenskomst mellem begge Lande under Magnus Gabsters Regjering (omtr. 1270) var bleven næiagtig bestemt, med ringe Afvigelser den samme som den nuværende mellem Norge med Tillæg af de nysnævnte nu svenske Landstaber

og det øvrige Sverige. De mod Norge grændsende svenske Landstaber vare Vestra Gautland (Vestergötland), Dalr (Dalsland), Vermeland (Vermeland), Järnberjaland (Dalarne) og Helsingjaland (Helsingeland, Medelpad og Ångermanland). I ældre Tider havde de norske Konger af og til gjort Fordring paa Herredømmet over flere af disse Landstaber (Dalsland, Vermeland og Helsingeland) og tildeels ogsaa for en kort Tid sat sin Fordring igjennem (see ovfr. S. 519).

Det norske Rige eller Noregsveldi omfattede foruden det egentlige Norge flere Bilande eller, som de kaldtes, Statlande (skattlönd). Til Statlandene regnedes: 1. Finmarken (Finnmörk), som langs Søhyften regnedes fra Norges nordligste Grændse til ind i det hvide Hav. 2. Færøerne (Færeyjar). 3. Sjetlandsøerne (Hjaltland). 4. Orknøerne (Orkneyjar). 5. Suderøerne (Sudreyjar), nu kaldte Hebriderne. 6. Man (Mön). 7. Anglesey (Angulsey). 8. Island (Island). 9. Grønland (Gröenland). Danøerne og Hjaltland dannede et Jarledømme, Suderøerne og Man et Kongerige under den norske Konges Overhøiheid. — Dog hørte ikke alle disse Statlande gjennem den hele Middelalder til Norges Rige. Anglesey skal vel være underdunget af Magnus Barfod paa hans andet Vesterhavstog i 1098 (see ovfr. S. 515), men der findes intet, som tyder paa, at Den senere har lydt under norsk Herredømme, thi man i Norge længe vedblev at regne den med til det norske Rige. Ogsaa over de andre Statlande i Vesterhavet havde den norske Konges Overhøiheid ofte kun lidet at bethyde. Island og Grønland underkastede sig først den norske Konge mod Samningen af Kong Haakon Haakonssøns Regjering († 1263); kort efter maatte Kong Magnus Lagabøter afftaa Suderøerne og Man til den skotske Konge (1266).

Kartet fremstiller alene det egentlige Norge (Noreg). Den i Middelalderen mest kjendte og brugte Inddeling af Landet var den i Fylker (fylki), i sin Oprindelse jævn-

el med Norges første Bebyggelse af Nordmænd. Fylkernes antal var, efterat Norge var samlet og ordnet som eet Rige, 1. De vare følgende:

1. Hálogaland. Strakte sig fra Grændser mod Fin- arken til det nuværende Helgelands Sydgrænse. Fylket dbefattede saaledes: a. Helgeland, der har beholdt det gamle Navn. b. Salten, saaledes kaldet efter Salten Fjord (alpt). c. Lofoten, hvis Navn (Lófotr) i ældre Tid kun nfattede Vest-aaensen. d. Vesteraaalen. e. Sentjen, den sydligste Del af Senjen; Egnen omkring de gamle Hø- ngesæder Bjarkey (Bjerkø) og Þróndarnes (Throndenes), Ibtes Omd. f. Tromsø Distrikt; forsaavidt det var be- bygget af Nordmænd. — I den senere Middelalder var Haa- galand delt i to Fylker, af hvilke det nordligste kaldtes røndarnessfylki (Senjen og Tromsø), og det sydligste, det entlige Haalogaland, igjen deltes i to Halvfylker, Raud- rjar halffylki (Røde Halvfylke), der indbefattede Lofoten, efteraaalen, Salten og det nuværende Helgelands to nord- yste Prestegjeld, Røde og Lurs, og Hereyja halffylki (Her- rnes Halvfylke), hvortil regnedes Resten af Helgeland.

2. Naumdølafylki. Randalens Fogderi (Naumu- dl) tilligemed Osens Sogn af Bjørnørs Pgd. Grændse- llet mod Syd var Byrða (Børøen i Bjørnør).

3. Eynafylki. Inderøen, Beitstaden og Verans sogn af Otterøens Pgd.

4. Sparbyggjafylki. Sparboen (Sparabú), Stod Snaasen.

5. Verdølafylki. Verbalen (Veradalr).

6. Skeynafylki. Stogn (Skaun) og Otterøens Pgd. btagen Verans Sogn.

7. Stjórdølafylki. Stjerdalen (Stjóradalr) og elbu.

8. Strindafylki. Strinden (Strind) med Undta- lse af Bratsberg Sogn, Frostøen og Lervikens Hovedsogn.

9. Gauldœlafylki. Gulebalens Fogderi samt Leinstranden, Klebbu og Bratsberg Sogn af Strindens Pgd.

10. Orkdœlafylki. Orkebalens Fogderi samt Bynesfjet og Bergfen.

Fylkerne 3—10, der tilsammen udgjøre de nuværende Nordre og Søndre Thronbhjems Amter med Fradrag af Rumbalens og Fosens Fogderier, tilhørte Thronderne (Prœndr) og sammenfattedes under Navnet Þrøndheimr (Throndhjem) eller Þrøndalög (Throndelagen). Fylkerne 3—6 tilhørte Indthronderne (Innþrœndr), Fylkerne 7—10 Udthronderne (Útþrœndr). De første havde sit ældgamle Fællestempel og Forsamlingssted paa Mære i Sparboen (Mærin), de sidste paa Lade i Strinden (Hladir).

11. Jamtaland. Jæmteland.

12. Herjárdalr. Herjedalen.

13. Nordmœrafylki. Nordmøre (Nordmœri) og Fosens Fogderier, det sidste med Undtagelse af Osens Sogn, der hørte til Naumdœlafylki, men med Tillæg af Strandens Sogn af Lervikens Pgd.

14. Raumsdœlafylki. Romsdals Fogderi. Grændsemerket mod Nordmøre var Fjorbjerget Stimr (Stemshesten).

15. Sunnmœrafylki eller Sunnmœri. Søndmøre Fogderi.

16. Firðafylki. Nordfjord og Søndfjord, der i ældre Tid underet kaldtes Fjordene (Firdir). Fylkets Grændsepunkt mod Nord var det navnkundige Staðr (Statlandet). I 9de Aarh. findes den sybligste Del af Søndfjord (Dalsfjorden med de udenfor liggende Øer og den derfra opgaaende Dal) nævnt som særskilt Landskab under Navnet Fjalir (see ovfr. S. 200).

17. Sygnafylki eller Sogn. Sogns Fogderi tillig med Opheims Sogn af Bostestrاندens Pgd., men uden Golvikens Pgd. Grændsen mod Syd var Þinganes (Dingenes).

18. Hörðafylki. Det nuværende Søndre Berg.

is Amt med de Afvigelser i Grændsen mod Sogn, som iber dette ere omtalte. Indbefattede saaledes Nordhörda-land (Nordjordeland), Sunnhörda-land (Søndjordeland), Örs (Voss) og Hardangr (Hardanger).

19. Rygjafylki eller Rogaland. Det nuværende Stavanger Amt med Undtagelse af Lunde Sogn. Grændse-merkene mod Hordafylke var Flókavardi (Ryvarde). Det i de Ryskland S. for Stavanger kaldtes Jadharr (Jæderen).

20. Egðafylki. Amtene Rister og Mandal (med indre Sogn) og Nedenes. Navnet Agðir betegne egentlig den Ristegnene; det indre Land sammenfattedes under Navnet obbyggjalög (Rohbyggelaget). Agðir deltes igjen i Nordr-ogðir (Rister og Mandals Amt) og Austr-Agðir (Nedenes ogderi). Af Bygderne i Nordr-Agðir merkes Hvin (Kvines-land) og Listi (Rister). Agders Grændsemerke mod Vest var ygjarbit (Jærnestangen mellem Risør og Kragerø).

21. Haddingjadalr (Hallingsdal).

22. Valdres (Valdres).

23. Grenafylki. Bratsberg Amt med Numedalr (Numadalr). Til dette Ryske hørte blandt andet Pelamörk (Helemarken), hvilken Benværelse da kun omfattede det nuværende Øvre Helemarkens Fogderi tilligemed Hiterdal og Rysdal, og Grenland (Nedre Helemarkens Fogderi indt. terdal). I den ældste Tid synes Rysklets Rysstegne, paa begge Sider af Grenmar (Langefundsfiorden), at være kaldte østmarar.

24. Vestfold. Jarlsberg og Larviks Amt, samt indsvær, Rer og Rier.

25. Vingulmörk. Egnen omkring Bunden af Rriantafjorden (Foldin) og langs dennes Østside, eller det nuværende Rer og Follo Fogderi tilligemed Røken og Furum alt, hvad der af Smaalenene ligger Vest for Blommen.

26. Alfheimar. Egnen mellem Blommens og Gautens Mundinger eller den østlige Del af Smaalenene og

Bohuslen. Det sidste (Strækningen fra Svinesund til Riggrensben i Gautelvens Munding) kaldtes Ránríki.

Fylkerne 23—26 kaldtes underet Víkin (Viken), og deres Beboere Vikverjar.

27. Raumafylki. Indbefattede Romerike (Raumaríki), Obalen, Binger og Solær (Sóleyjar).

28. Haðafylki. Ringerike (Hringaríki) med Modum og Sigdal, Habeland (Haðaland), Land, hvortil ogsaa hele Etmedalen regnedes, og Thoten (Þótn).

29. Heinafylki. Hedemarken (Heiðmörk) samt Bardal og Birib.

30. Guðbrandsdalir. Guðbrandsbalden med Gardsdal og Gaaberg.

31. Eystridalir. Østerbalden tilligemed de nu svenske Sogne Särna og Jbre.

Fylkerne 27—31 sammensattedes under Navnet Upplönd (Opplandene).

I den senere Middelalder opkom Inddelingen i Syssler (sysslar), da Sysselmænd traadte i de tidligere Aarmands Sted som Kongens Ombudsmænd omkring i Landet. Denne Sysselinddeling blev nu i mange Egne mere fjernt og brugt end den gamle Fylkesinddeling; paa et enkelt Sted, i den østlige Del af Viken, fortrængtes denne ganske, og de gamle Fylkesnavne Vingulmörk og Alfheimar kom ud af Brug. Her var den i daglig Tale brugelige Inddeling i den senere Middelalder følgende: 1. Oslóarsýsla (Oslo Syssel), omfattende Hier, Røken og Hurum, hele Aker og Follo Fogderi og Gaabøl Bgd. af Smaalenenes Amt. 2. Borgarsýsla (Borgesyssel) d. e. Smaalenenes Amt, undtagen Gaabøl og Enningdalen's Sogn. 3. Ránrikissýsla, den nordlige Del af Bohuslen tilligemed Enningdalen. 4. Elfarsýsla (Elfesyssel), den sydlige Del af Bohuslen.

Fylkerne have igjen uden tvivl oprindeligt været inddelte i Hereder (heruð, Enkelttal herað; see ovfr. S. 45). I den

historiske Tid fandtes dog ei længere nogen regelmæssig Heredsinddeling i Norge; herad brugtes derimod som ubestemt Benævnelse med snart videre, snart engere Betydning, omtrent som man nu bruger Ordet Bygd. Derimod brugtes i senere Tid andre Underafdelinger af Fylket, som Halver (halfur), Trebinger (tridjungar), Fjerdinger (fjórdungar), Aattinger (áttungar). Raumbølafylke var saaledes inddelt i Halver, den øvre og den nre (af hvilke den første har givet det nuværende Overhalven — efri halka — sit Navn); Inddelingen i Fjerdinger var almindelig paa Vestlandet, Trebinger paa Oplandene og i Viken. Aattingsinddelingen, som var den sjældneste, fandtes i Raumbølafylke. — Fra Haakon den godes Tid var alle de Fylker, som laa ved Søen, inddelte i Skibreder (skipreidur; see ovfr. S. 242).

Allerede før større Riger danne sig i Norge, synes paa enkelte Steder flere Fylker at have sluttet sig næiere sammen ved at enes om at holde et fælles Thing og bruge fælles Lov. Disse Lov- eller Thingforeninger styrkedes og udvide des, da der opstod Erobringsriger, som omfattede flere Fylker, og til sidst ved Harald Haarfagre det hele Land samle des til eet Rige. Halfdan Svartes, Haakon den godes og Olaf den helliges Lovarbejder bidrog især til at udvikle denne Indretning. Efterhaanden danne des saaledes 4 Lovforeninger (lög), der tilsammen omfattede hele det egentlige Norge. De vare:

1. Frostapingslög, hvortil hørte de 8 throndske Fylker, Gaalogaland, Raumbølafylke, Nordmørafylke, Raumbølafylke, Jæmteland og Herjedalen. Det fælles Thing (Frostaping) holdtes regelmæssig paa Halvoen Frosta (Frosten) i Strindafylke, men kunde dog ogsaa holdes i Rindaros By. Herved er dog at merke, at Gaalogaland, Jæmteland og Herjedalen havde hver sit særegne, af Frostathinget uafhængige Lagthing; dog synes disse Fylker at have brugt samme Lov

som Frostathingsmændene og kan saaledes regnes til Frostathingslagen i videre Forstand.

2. Gulapingslög. Indbefattede Sunnmørafylke, Firdafylke, Sognafylke, Hordafylke, Rygjafylke, Egdafylke, Valdres og Haddingjadal. Gulathinget holdtes paa Gula i Nærheden af Eivindviks Kirke, hvilket Sted da hørte til Hordafylke.

3. Eidsivapingslög, omfattede Oplandene. Eidsivathinget (i Sagaerne kaldet Heidsævisping) holdtes paa Eidsvellir (Eidsvold Prestegaard) i Heredet Eid (Eidsvold).

4. Borgarpingslög, omfattende Vikens Fylker. Thingstedet var Borg (Sarpsborg).

Eidsivathingenslagen omfattede længe baade Viken og Oplandene; først i det 12te Aarhundrede synes Borgarthinget at være blevet et eget Lagthing. Endnu efter den Tid var der rimelig kun liden Forskjel mellem Eidsivathingets og Borgarthingets Love, og Borgarthinget er mulig endog først ved Magnus Lagabøters Lovforandring blevet et fuldkommen selvstændigt Lagthing, lige i Rang med de tre øvrige.

Norges geistlige Inddeling fik først sin endelige Ordning ved Oprettelsen af det norske Erkebispedømme i Nidaros og Bispesædet i Hamar i Aaret 1152. Fra den Tid var det egentlige Norge delt i fem Bispedømmer. 1. Nidaros Bispedømme, hvis Biskop tillige var det norske Riges Erkebiskop. Det indbefattede Frostathingslagen med Undtagelse af Jæmteland, Søndmøre og den nordlige Del af Østerdalen. Jæmteland hørte gennem hele Middelalderen i geistlig Henseende til Sverige (Upsala Stift), uden tvivl fordi det var blevet kristnet fra Sverige af. 2. Bergens Bispedømme. Firdafylke, Sognafylke og Hordafylke, undtagen Eidsfjord Sogn i Hordanger, der stod under Stavanger Biskop. 3. Stavanger Bispedømme. Rygjafylke, Egdafylke, Haddingjadal og Valdres. 4. Oslo Bispedømme. Alle til Viken hørende Fylker undtagen Rumebal og den nordlige Del af Øvre

marken. 5. Samar Bispedsomme. De oplandske
 er tilligemed Numedal og den nordlige Del af Øvre
 marken. — Under Nidaros Erkebisp stod desuden ogsaa
 bømmerne i Norges Skatlande, nemlig 6. Staalholt
 . Hole (Hólar), begge paa Island. 8. Garde (Gardar)
 Grønland. 9. Færøernes. 10. Drknøernes, hvor-
 c ogsaa Hjaltland herte. 11. Suderøernes, tillige
 fattende Man.

=====R

